

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MÜLKİYET
İRSİZLİKTİR

KURTARICI YOKTUR,
HALKLAR KENDİ
KENDİLERİNİ
KURTARIR

EGEMENLİK
VERİLMEZ,
ALINIR

SİYASET İNSANLARI
BİR ARAYA GETİRME
SANATIDIR

Akademik Kitap Kulübü

MAK İÇİN
TEŞEBBÜS
GEREKİR

BİREY SÜREKLİ
HAREKET EDEN
MEKANİZMANIN
TEK BİR ÇARK
DİŞLİSİDİR

SİYASET KİTABI

SİYASİ GÜÇ
BİR SİLAHIN
AMLUŞUNDAN
DOĞAR

KOMÜNİZM
TARİH
BİLMECESİNİN
ÇÖZÜMÜDÜR

İNSANIN DOĞAL
HALİ SAVAŞ
HALİDİR

EĞER AMAÇ
AŞLARI MEŞRU
İYORSA, AMACI
MEŞRU KILACAK
OLAN NEDİR?

GÜÇ İSTENCİ

BAŞTA HER
ŞEY ORTAKTI

BÜYÜK
FİKİRLERİ
KOLAYCA
ANLAYIN

ALFA®

SiYASET

KİTABI

ALFA®

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

LONDON, NEW YORK, MELBOURNE,
MUNICH, AND DELHI

Alfa Yayınları: 2431

Popüler Kültür: 4

SİYASET KİTABI

Orijinal Adı: The Politics Book
İngilizce Aslından Çeviren: Tarık Sadak

1. Basım: 2013

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni: M. Faruk Bayrak

Genel Müdür: Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni: Mustafa Küpüşoğlu

Proje Sanat Editörü: Amy Orsborne

Editör: Sam Atkinson

Sanat Yönetmeni: Phil Ormerod

Çizimler: James Graham

Redaksiyon: Neşe Aksoy

Grafik Uygulama: Kâmuran Ok

© 2013, ALFA Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

© Dorling Kindersley Limited, 2012

*Kitabın Türkçe yayım hakları Alfa Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen ya da tamamen alıntı yapılamaz,
hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.*

Alfa Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Ticarethane Sokak No: 53 34410

Cağaloğlu, İstanbul/Türkiye

Tel: (0212) 511 53 03 - 513 87 51 - 512 30 46

Faks: (212) 519 33 00

www.alfakitap.com info@alfakitap.com

Ücretsiz PDF-Kitap Arşivi: <http://rante.org>

KATKIDA BULUNANLAR

PAUL KELLY, DANIşMAN EDITÖR

Paul Kelly London School of Economics and Political Science'ta Direktör ve Siyaset Teorisi profesörüdür. 11 kitabın yazarlığını, editörlüğünü ve editör yardımcılığını yapmıştır. Ana ilgi alanları İngiliz siyaset düşüncesi ve çağdaş siyaset felsefesi olarak sayılabilir.

ROD DACOMBE

Dr. Rod Dacombe Londra Üniversitesi King's College Politik Ekonomi Bölümünde öğretim üyesidir. Araştırmaları daha çok Demokratik Teori ve Uygulaması ve gönüllü sektörle devlet arasındaki ilişki üzerine yoğunlaşmıştır.

JOHN FARNDON

John Farndon Bilim Tarihi, çeşitli fikirler ve çağdaş konular üzerine çok sayıda eserin yazarıdır. Aynı zamanda bilim ve çevre konuları üzerine sıklıkla yazılar yazar ve dört defa genç Bilim Kitabı ödülünün son aday listesine girmiştir.

A.S. HODSON

A.S. Hodson yazar ve BushWatch.com'un eski serbest editörüdür.

JESPER JOHNSØN

Jesper Stenberg Johnsons gelişmekte olan ülkelerde yönetim ve yolsuzlukla mücadele reformları konularında danışmanlık veren bir siyaset bilimcisidir. Norveç Bergen'de Chr. Michelsen Enstitüsü U4 Yolsuzlukla Mücadele Kaynakları Merkezinde çalışmaktadır.

NIAL KISHTAINY

Niall Kishtainy London School of Economics'de ders vermektedir ve ekonomi tarihi ve gelişimi üzerine uzmanlaşmıştır. Dünya Bankasında ve Afrika için Birleşmiş Milletler Ekonomik Komisyonunda çalışmıştır.

JAMES MEADWAY

James Meadway bağımsız bir İngiliz düşünce kuruluşu olan New Economics Foundation'da kıdemli ekonomisttir. İngiliz Hazinesine bölgesel gelişim, bilim ve inovasyon konularında politika belirleme danışmanı olarak çalışmıştır.

ANCA PUSCA

Dr. Anca Pusca Londra Üniversitesi Goldsmiths College'de Uluslararası Çalışmalar konusunda kıdemli öğretim üyesidir. *Devrim, Demokratik Geçiş ve hayal Kırıklığı: Romanya ve Walter Benjamin: Değişimin Estetiği* kitabının yazarıdır.

MARCUS WEEKS

Marcus Weeks Felsefe okudu. Yazarlık kariyerine geçmeden önce öğretmen olarak çalıştı. Popüler bilim ve sanat konularında birçok kitaba katkıda bulunmuştur.

İÇİNDEKİLER

10 GİRİŞ

ANTİKÇAĞ SİYASAL DÜŞÜNCESİ MÖ 800– MS 30

- 20 Amacın iyi ise insanlar da iyi olacaktır
Konfüçyüs
- 28 Savaş sanatı devlet için hayatı önem taşır
Sun Tzu
- 32 Memleketle ilgili planlar yalnızca bilgilerle paylaşılmalıdır
Mozi
- 34 Filozoflar kral olana kadar şehirler kötülüklerden asla kurtulmayacaktır
Platon
- 40 İnsan doğası itibariyle politik bir hayvandır
Aristoteles
- 44 Tek bir tekerlek hareket etmez Chanakya
- 48 Eğer yoz siyasetçiler güvende ve kazanç içindeyse, bu bir çöküş başlangıcıdır
Han Fei Tzu
- 49 Hükümet bir top gibi oradan oraya zıplar
Cicero

ORTAÇAĞ SİYASAL DÜŞÜNCESİ MS 30–1515

- 54 Adalet ortadan kalkarsa, hükümetler büyük soyguncu çetelerinden başka ne olur?
Hippolu St. Augustinus
- 56 Menfur olmasına rağmen savaş size farz kılınmıştır Hz. Muhammed
- 58 Halk erdemli insanlar tarafından yönetilmek istemez El Farabi
- 60 Yasalar gerektirmedikçe hiçbir özgür insan hapsedilmeyecektir
Kral John'un Baronları
- 62 Savaşın adil olması için, adil bir sebebi olmalıdır
Thomas Aquinas

- 70 Siyasi yaşam iyi yasalarla uyum içinde bir yaşam demektir
Romalı Giles
- 71 Kilise kendini İsa'nın yolundan gitmeye adanmış ve dünyevi gücünden vazgeçmelidir
Padualı Marsilius
- 72 Hükümet kendi yaptığı adaletsizlik dışındaki adaletsizliği engeller
İbn Haldun
- 74 Akıllı bir yönetici kendi sözünü tutmaz, tutmamalıdır da
Niccolò Machiavelli

AKIL ÇAĞI VE AYDINLANMA 1515–1770

- 86 Başta her şey ortaktı
Francisco de Vitoria
- 88 Egemenlik bir ulusun mutlak ve daimi gücüdür
Jean Bodin
- 90 Doğal yasalar beşeri yasaların temelidir
Francisco Suárez
- 92 Siyaset insanları bir araya getirme sanatıdır
Johannes Althusius

- 94 **Özgürlük kendi üzerimizde sahip olduğumuz güçtür**
Hugo Grotius
- 96 **İnsanın doğal hali bir savaş halidir**
Thomas Hobbes
- 104 **Yasaların amacı özgürlüğü korumak ve genişletmektir** John Locke
- 110 **Yasama ve yürütme güçleri aynı organda toplanırsa özgürlük kalmaz** Montesquieu
- 112 **Bağımsız girişimciler iyi vatandaşlardır**
Benjamin Franklin

DEVİRİMCİ DÜŞÜNCELER 1770-1848

- 118 **Özgürlükten vazgeçmek insan olmaktan vazgeçmek demektir**
Jean-Jacques Rousseau
- 126 **Hiçbir yasanın dayanağı mutluluk olamaz**
Immanuel Kant
- 130 **Bireylerin tutkularını kontrol altında tutulmalıdır**
Edmund Burke

- 134 **Mülkiyete bağlı haklar en tehlikeli olanlardır**
Thomas Paine
- 140 **Tüm insanlar eşit yaratılmıştır**
Thomas Jefferson
- 142 **Her millet gerçek mutluluğu kendi özünde barındırır** Johann Gottfried Herder
- 144 **Hükümetler yalnızca kötüler arasında bir seçim yaparlar** Jeremy Bentham
- 150 **İnsanlar silah bulundurma ve taşıma hakkına sahiptir** James Madison
- 154 **En saygın kadınlar en çok ezilenlerdir**
Mary Wollstonecraft
- 156 **Köle öz gerçekleşimi dışsal bir durum olarak algılar** Georg Hegel
- 160 **Savaş siyasetin başka yollarla devam etmesidir**
Carl von Clausewitz
- 161 **Fesih ve İttifak bir arada olamaz** John C. Calhoun
- 162 **Kendi içinde gereğinden çok genişlemiş bir devlet çökmeye mahkumdur**
Simón Bolívar
- 164 **Eğitilmiş ve bilge bir hükümet toplumun ihtiyaçlarını fark eder**
José Maria Luis Mora
- 165 **"Aileyi" hedef alma eğilimi toplumsal kaosu bir belirtisidir**
Auguste Comte

KİTLELERİN YÜKSELİŞİ 1848-1910

- 170 **Sosyalizm yeni bir kölelik sistemidir**
Alexis de Tocqueville
- 172 **Ben deme, biz de**
Giuseppe Mazzini
- 174 **Çoğu insanın tuhaf görünmeye cesaret edememesi zamanımızın en büyük tehlikesidir**
John Stuart Mill
- 182 **Hiç kimse, bir diğerinin rızası olmadan onu yönetecek kadar iyi değildir** Abraham Lincoln
- 183 **Mülkiyet hırsızlıktır**
Pierre-Joseph Proudhon
- 184 **Ayrıcalıklı insan kalben ve fikren yozlaşmış**
İsandır Mikhail Bakunin
- 186 **En iyi hükümet hiç hükmetmeyen hükümettir**
Henry David Thoreau
- 188 **Komünizm tarih bilmecesinin çözümüdür**
Karl Marx
- 194 **Cumhuriyeti ilan edenler özgürlüğü öldürdüler**
Alexander Herzen
- 195 **Ulusumuz için merkezi bir eksen aramalıyız**
İto Hirobumi
- 196 **Güç istenci**
Friedrich Nietzsche

**200 Önemli olan tek şey
mittir**
Georges Sorel

**202 Çalışan insanları olduğu
gibi kabul etmeliyiz**
Eduard Bernstein

**204 Latin Amerika için
en büyük tehlike güçlü
komşusunun kibridir**
José Martí

**206 Başarmak için önce
teşebbüs etmek gerekir**
Peter Kropotkin

**207 Kadınlar ya öldürülmeli
ya da onlara oy hakkı
verilmelidir**
Emmeline Pankhurst

**208 Bir Yahudi milletin
varlığını inkâr etmek
gölünçtür** Theodor Herzl

**210 İşçilerinin güç kaybettiği
bir milleti kurtarmaya
hiçbir şey yetmez**
Beatrice Webb

**211 Amerika'daki koruyucu
mevzuat utanç verici
bir şekilde yetersizdir**
Jane Addams

212 Çiftçilere toprak!
Sun Yat-Sen

**214 Birey sürekli hareket
eden mekanizmanın tek
bir çark dışıdır**
Max Weber

İDEOLOJİLER ÇATIŞMASI 1910-1945

**220 Pasif direniş benim
inancımın ilk şartıdır**
Mahatma Gandhi

**226 Kitlelerin olduğu yerde
siyaset kaçınılmazdır**
Vladimir Lenin

**234 Kitlessel grevler tarihsel
olarak kaçınılmaz olan
toplumsal koşullardan
doğar** Rosa Luxemburg

**236 Tavizci, bir timsahı en son
kendisini yemesini
umut ederek besleyen
kişidir** Winston Churchill

**238 Faşist devlet anlayışı
herkesi kapsar**
Giovanni Gentile

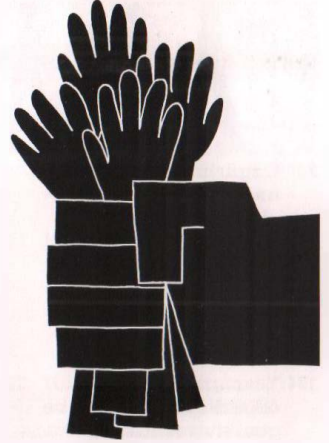
**240 Zengin çiftçiler varlıkla-
rının dayanağı olan kay-
naklardan mahrum bira-
kılmalıdırlar** Joseph Stalin

**242 Eğer amaç araçları meşru
kılıyorsa, amacı meşru
kılacak olan nedir?**
Lev Troçki

**246 İşadamları ve köylülere
ayrıcalık verirse tüm
Meksikalıları birleştiririz**
Emiliano Zapata

247 Savaş bir haraççılıktır
Smedley D. Butler

**248 Egemenlik verilmez,
alınır**
Mustafa Kemal Atatürk

**250 Avrupa ahlaki
değerlerden yoksun
bırakılmıştır**
José Ortega y Gasset

**252 Özgürlük isteyen 400
milyonluk bir halkız**
Marcus Garvey

**253 Hindistan İngiliz
İmparatorluğundan
ayrılmadan gerçek
anlamda özgürleşemez**
Manabendra Nath Roy

**254 Hükümran istisnaları
belirleyendir** Carl Schmitt

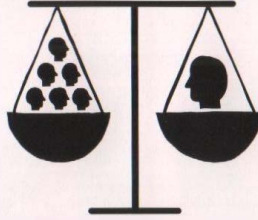
**258 Komünizm emperyalizm
kadar kötüdür**
Jomo Kenyatta

**259 Devlet bir "eğitimci"
olarak kabul edilmelidir**
Antonio Gramsci

**260 Siyasi güç bir silahın
namlusundan doğar**
Mao Zedong

SAVAŞ SONRASI SİYASET 1945-GÜNÜMÜZ

- 270 En kötü şey sınırsız bir hükümdür
Friedrich Hayek
- 276 Parlamenter hükümet ve rasyonalist siyaset aynı sisteme ait değildir
Michael Oakeshott
- 278 İslami cihadın amacı İslami olmayan bir sistemin hâkimiyetine son vermektir
Abul Ala Maududi
- 280 Bir insanın özgürlüğünü elinden alabilecek tek şey diğer insanlardır
Ayn Rand
- 282 Bilinen ve yerleşmiş her gerçek inkâr edilebilir
Hannah Arendt
- 284 Kadın nedir?
Simone de Beauvoir
- 290 Hiçbir doğal nesne tek başına bir kaynak değildir
Arne Naess
- 294 Biz beyazlara karşı değiliz, beyazların üstünlüğüne karşıyız
Nelson Mandela
- 296 Sadece ahmaklar siyaseti bir işbirliği zemini olarak görür
Gianfranco Miglio

- 297 Mücadelenin ilk safhasında ezilen ezen olmaya meyllidir
Paulo Freire
- 298 Toplumsal kurumların ilk erdemi adalettir
John Rawls
- 304 Sömürgecilik doğal haliyle şiddettir
Frantz Fanon
- 308 Ya oy pusulası ya silah
Malcolm X
- 310 Kralın kafasını uçurmalıyız
Michel Foucault
- 312 Kurtarıcı yoktur, halklar kendi kendilerini kurtarır
Che Guevara
- 314 Hepimiz zengin azınlığın mutluluğu için çalışıyoruz
Noam Chomsky
- 316 Dünyada hiçbir şey bilinçli cehaletten daha tehlikeli değildir
Martin Luther King
- 322 Perestroyka sosyalizm ve demokrasiyi bir araya getirir
Mikhail Gorbachev

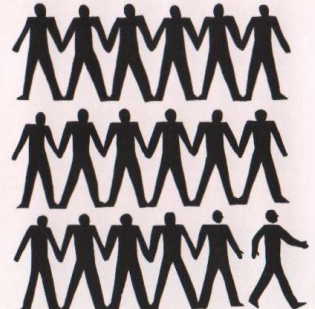
- 223 Entelektüeller İslam'la sehven savaşmışlardır
Ali Şeriatî
- 234 Savaşın korkunçluğu bizi tüm kısıtlamalardan kurtulmaya iter
Michael Walzer
- 236 Minimal devletten başka hiçbir devlet meşru olamaz
Robert Nozick
- 238 İslami hiçbir kanun kadınların haklarını ihlal edin demez
Şirin Ebadi
- 239 İntihar eylemleri temelde yabancı işgaline karşı bir tepkidir
Robert Pape

330 REHBER

340 TERİMLER SÖZLÜĞÜ

344 DİZİN

351 TEŞEKKÜR

GİRİŞ

Her istediğimiz anında gerçekleşseydi siyaset diye bir şey olmazdı. Siyaset olarak tanımladığımız bu karmaşık eylemin tam olarak anlamı her neyse –ki bu kitapta görüleceği gibi birçok farklı şekilde yorumlanmaktadır– insan olarak edindiğimiz tecrübelerin bize asla istediğimiz her şeyi sağlamayacağı kesindir. Bunun yerine rekabet etmemiz, çabalamamız, taviz vermemiz ve bazen de savaşmamız gerekmektedir. Bu sayede saviyanın saviyalarına karşı çıkacak ve meydan okuyacak bir dil geliştiririz. Bu çıkarıcı bir dil olabilir, birey veya topluluklar, hak ve özgürlükler

ve adil paylaşımlar ve adalet adına bir değerler dili olabilir. Fakat siyasi eylemlerin merkezinde, en başından beri, siyasi fikirlerin ve kavramların geliştirilmesi vardır. Bu fikirler bize talepler ileri sürmek ve çıkarlarımızı korumak için yardımcı olurlar.

Fakat siyasetin bu tasviri ve siyasi fikirlerin bu resimdeki yeri hikâyenin bütününe yansıtmaz. Bu, yalnızca siyasetin kimin nerede, ne zaman, nasıl ve ne kazandığı sorusuna indirgenebileceği önerisini savunur. Siyasi yaşam şüphesiz kısmen günlük yaşamın zorluklarına karşı gerekli bir tepki, kolektif eylemin çoğunlukla bireysel eylemden daha iyi olduğunun kabul edilmesidir. Fakat siyasi düşünce içerisinde bir başka akımı, siyasetin sadece kıtlık durumlarında maddi ihtiyaçların karşılanmasına yönelik bir çaba olmadığı yönündeki Aristotelesçi felsefeyi de barındırır. Karmaşık toplumların ortaya çıkmasından sonra farklı sorular ortaya atıldı. Toplumun kimi yönetmelidir? Siyasi yöneticiler hangi güçlere sahip olmalıdır, siyasi yöneticilerin meşruiyetine yönelik iddialar, aile veya dini otoriteler gibi diğer otoritelerle ilgili iddialarla nasıl karşılaştırılabilir?

Aristoteles siyasi yaşamın insan doğasının bir parçası olduğunu

ifade eder; bu yalnızca insanın karmaşık bir toplumda izole edilmiş ve terk edilmiş olmaktan daha iyi olacağıyla ilgili bir bulgu değildir. Aynı zamanda, kamuyu ilgilendiren konularda nasıl karar verileceği konusunda görüş sahibi olmanın insan olmakla çok yakından ilgili olduğu iddiasıdır. Siyaset, insanın tabi olacağı kuralları ve kolektif olarak ulaşmak istediği hedefleri belirlediği asil bir eylemdir.

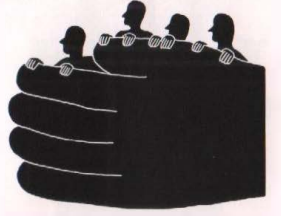
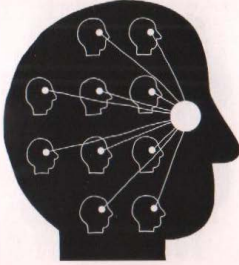
Siyasi Ahlakçılık

Aristoteles herkesin siyasetle uğraşmasına izin verilmesi gerektiğini düşünmüyordu. Onun sisteminde kadınlar, köleler ve yabancılar kendilerini veya diğerlerini yönetme hakkından açıkça mahrum bırakılmışlardır. Bununla beraber, siyasetin belirli ortak hedeflere yönelmiş kendine özgü kolektif bir eylem olduğuyla ilgili temel görüşü bugün hâlâ etkisini göstermektedir. Fakat hangi hedeflere? Antik dünyadan günümüze birçok düşünür ve siyasi şahsiyet, siyasetin ulaşabileceği veya ulaşması gerektiği hedeflerle ilgili farklı fikirler ortaya atmıştır. Bu yaklaşım siyasi ahlakçılık olarak bilinir.

Ahlakçılar için siyasi yaşam etiğin –veya ahlak felsefesinin– bir alanıdır, bu yüzden ahlakçı siyasi

“Siyasi toplum asil eylemler için vardır, yalnızca dostluk için değil.

Aristoteles

düşünürler arasında çok sayıda filozof olması şaşırtıcı değildir. Siyasi ahlakçılar siyasetin büyük hedeflere ulaşmaya yönlendirilmesi gerektiğini veya belirli şeyleri korumak için siyasi düzenlemeler yapılması gerektiğini savunurlar. Bunların arasında adalet, eşitlik, özgürlük, mutluluk, kardeşlik ve milletlerin kendi geleceğini belirleme hakkı gibi siyasi değerler vardır. Ahlakçılık en radikal yönünü, adını 1516 yılında yayımlanan İngiliz devlet adamı Thomas More'un ideal bir toplumu tasvir ettiği *Ütopya* adlı kitabından alan. Ütopyalar olarak bilinen ideal siyasi toplum tanımında gösterir. Ütopik siyasi düşüncenin izleri antik Yunan filozofu Platon'un *Devlet* kitabına kadar uzanır; fakat hâlâ Robert Nozick gibi modern düşünürler tarafından fikir araştırmaları için kullanılmaktadır. Bazı teorisyenler Ütopik siyasi düşünceyi, geçmişte totaliter şiddeti haklı gösterdiği gerekçesiyle, tehlikeli bir girişim olarak görürler. Aslında Ütopik düşünce, en iyi haliyle, daha iyi bir toplumu amaçlayan bir sürecin bir parçasıdır ve bu kitapta yer alan düşünürlerin pek çoğu onu peşinde koşulması veya korunması gereken değerler ortaya koymakta kullanır.

Siyasi realizm

Modern siyasi düşünceye ait bir başka akım siyasetin mutluluk veya özgürlük gibi ahlaki veya etik değerler yaratmadığını savunur. Bunun yerine siyasetin iktidarla ilgili olduğunu iddia eder. İktidar hedeflere ulaşmak için bir araçtır; düşmanlar bertaraf edilir, taviz verilmez. İktidara ulaşma ve uygulama imkânı olmadan, değerler –ne kadar asil olurlarsa olsunlar– değersizdirler.

Ahlak yerine iktidar üzerine odaklanan düşünürler realist olarak tanımlanır. Realistler dikkatlerini iktidar, çatışma ve savaşa yöneltmişlerdir ve insani dürtüler konusunda çoğunlukla mustehzidirler. İktidar konusuna değinen en büyük

iki teorisyen muhtemelen, her ikisi de sırasıyla 16 ve 17. yüzyıllarda iç savaş ve kargaşa dönemlerinde yaşamış olan, İtalyan Niccolò Machiavelli ve İngiliz Thomas Hobbes'tur. Machiavelli'nin insan doğasına dair görüşü, insanların ne asil ne erdemli, yalnızca "nankör yalancılar" oldukları yönündedir. Ayrıca siyasi dürtülerin, iktidarın gücüyle endişe verici boyutlara ulaştığı konusundaki tehlikelere dikkat çeker. Hobbes'a göre, kanunsuz bir devlet herkesin birbiriyle savaş halinde olması durumudur. Bir hükümdar tebaasıyla arasındaki "bir toplum sözleşmesi" yoluyla, toplumu bu yabani durumdan kurtarmak için mutlak güç uygular. Fakat iktidarla ilgili bu endişe modern Avrupa'nın erken dönemine özgü değildir. 20. yüzyıl düşünürlerinin büyük çoğunluğu iktidarın kaynakları ve uygulamalarıyla ilgilenmiştir.

Bilge danışman

Realizm ve ahlakçılık, tüm siyasi deneyimi ve onun insanlık halinin diğer özellikleriyle olan ilişkilerini anlamlandırmaya çalışan büyük siyasi vizyonlardır. Buna rağmen tüm siyasi düşünürlerin olaylar üzerine böyle geniş bir perspektife sahip oldukları söylenemez. Siyaset felsefecilerin yanı sıra, pragmatik

Brakın yönetim şekilleriyle aptallar uğraşsın. İyi yönetilebilen neyse, iyi olan da odur.

Alexander Pope

ve sadece en iyi sonuçları almaya odaklanan, aynı ölçüde eski bir başka akım daha vardır. Savaş ve çatışma sorunları hiçbir zaman ortadan kaldırılamaz, özgürlük ve eşitlik gibi siyasi değerler arasındaki ilişkilerle ilgili tartışmalar hiçbir zaman çözülemeyebilir; fakat belki anayasa tasarımı ve siyaset belirlemeyle ilgili gelişme gösterebilir veya devlet memurlarının yetkinliği olabildiğince artırılabilir. Çinli filozof Konfüçyüs'ünki gibi bazı erken dönem felsefi düşünce, bilge danışmanların beceri ve erdemlerine vurgu yapmaktaydı.

İdeolojinin yükselişi

Bir diğer siyasi düşünce şekli de genellikle ideolojik olarak tanımlanır. İdeolojik düşüncenin önemli bir kolu fikirlerin farklı tarihsel dönemlere göre nasıl şekillendikleri üzerinde durur. İdeolojik düşüncenin kökeni Alman filozoflar Georg Hegel ve Karl Marx'ın tarih felsefelerinde bulunabilir. Onlar her siyasi dönemin görüşlerinin kurum ve toplumların uygulamalarındaki farklılıklara göre değişiklik gösterdiğini ve tarih boyunca bu görüşlerin önemlerinin nasıl değişime uğradığını açıklarlar.

Platon ve Aristoteles, demokrasinin tehlikeli ve yoz bir sistem olduğunu savunmuş olmalarına

karşın, modern dünyada birçok insan bunu en iyi yönetim şekli olarak görür. Çağdaş otoriter rejimler demokratikleşmeye teşvik edilirler. Benzer bir şekilde kölelik bir zamanlar çoğu kişiyi tüm haklarından mahrum eden doğal bir durum olarak görülmüş ve 20. yüzyıla kadar kadınların çoğunluğu vatandaş olarak kabul edilmemişti.

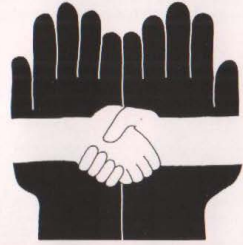
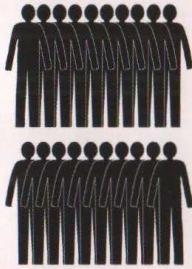
Bu, eşitlik gibi bazı fikirlerin önem kazanmasına ve kölelik veya kralların ilahi hakları gibi diğerlerinin gözden düşmesine sebebinin ne olduğu sorusunu ortaya çıkarır. Marx bu tarihsel değişimi, fikirlerin işçiler veya kapitalistler gibi sosyal sınıfların çıkarlarıyla ilişkili olduğunu savunarak açıklar. Bu sınıfsal çıkarlar, komünizm ve sosyalizmden muhafazakârlık ve faşizme

kadar ideolojik siyasetin büyük "izm"lerini doğurmuştur. Marx'ın ortaya koyduğu sosyal sınıflar sadece ideolojik siyasetin kaynağı değildir. Yakın zamandaki birçok siyasi fikir liberalizm, muhafazakârlık, sosyalizm ve milliyetçilik kendi içindeki gelişmelerinden doğmuştur.

İdeolojik siyasi düşünce eleştirisi ve düşmanlığa da maruz kaldı. Eleştirmenlere göre, eğer fikirler yalın olarak tarihsel süreçlerin bir yansımasıysa, bu süreçleri yaşayan insanların temelde oldukça pasif bir rol oynadıkları ve rasyonel düşünceyle akıl yürütmenin sınırlı bir değeri olduğu anlamına geliyordu. İdeolojik mücadele daha ziyade futbol takımları arasındaki rekabet gibidir. Bir takımı desteklemekte aklı nazarat tutkunun önemi vardır ve sonunda önemli olan kazanmaktır. Birçokları ideolojik siyasetin, amacın gaddar ve haksız yöntemleri mazur gördüğü realizmin aşırılıklarından doğduğunu düşünür. İdeolojik bişabek rakip ve uzlaşmaz taraflar arasında sürekli bir çatışma izlenimi vermektedir.

Marx'ın bu probleme çözümü, siyasi çatışma problemini çözecek olan işçi sınıfının devrimsel zaferi ve kitleğin teknolojik olarak üstesinden gelinmesiydi. 20. yüzyılın ışığında, bu siyasi yaklaşım çoğu kişi

“
Filozoflar sadece dünyayı yorumlamışlardır ... mesele onu değiştirmektir.
Karl Marx
”

aşırı iyimser bulunmuştur; çünkü devrimsel değişim yalnızca bir tür despotlukla diğerini değiştirmiştir. Bu bakış açısıyla, Marksizm ve diğer ideolojiler sadece gerçek dışı Ütopik ahlakçılık örnekleridir.

Tartışmalı bir gelecek

Georg Hegel'e göre, siyasi fikirler toplumsal siyasi yaşamın, devletin, kültürün veya siyasi hareketlerin bir soyutlamasıdır. Bu fikirlerle ve açıkladıkları kurum veya hareketlere bir anlam yüklemek için, geçmişleri ve gelişmelerinin incelenmesi gerekir. Bu geçmiş her zaman, nereye nasıl geldiğimizin ve şimdi nerede olduğumuzun bir hikâyesidir. Bizim yapmadığımız tarihin nereye gittiğini görmek için ileriye bakmaktır.

Roma mitolojisinde minerva'nın baykuşu aklın sembolüydü. Hegel'e göre "Baykuş yalnızca gece yarısı uçar". Bununla, idrakın sadece retrospektif olarak mümkün olduğunu söyler. Hegel nereye yöneleceğimizle ilgili fikirler geliştirirken iyimserliğe karşı uyarır. Bunun yanı sıra modern devletin ortaya çıkışının tarihin sonu olduğunu savunan diğer meşhur tezi ile ilgili olarak da küçük bir uyarıda bulunur. Kendimizi en çok gelişmiş, aydınlanmış ve en rasyonel varlıklar olarak görmemiz oldukça kolaydır –nihayetinde hepimiz demokrasiye, insan haklarına,

serbest ekonomi ve anayasal yönetime inanıyoruz. Fakat bu kitapta göreceğimiz gibi bunlar hiçbir şekilde basit fikirler değildir ve bugün tüm halklar ve toplumlar tarafından paylaşılmamaktadır.

Dünya tarihinin güç kaybetmesi son 80 yılında, imparatorlukların çekilmesi ve sömürge kolonilerden çekilme sonucu olarak yeni ulus devletleri ortaya çıkmıştır. Yugoslavya ve Çekoslovakya gibi federasyonlar, eski SSCB gibi, yeni devletlere bölündü. Milli egemenlik arzusu günümüzde Quebec, Katalan, Kürdistan ve Keşmir'de oldukça güçlüdür. Ancak halklar devlet olmak için savaşıırken, devletler daha karmaşık federasyon ve siyasi ittifakların arayışına girdiler. Son otuz yılda daha yakın siyasi entegrasyonu hedefleyen Avrupa Birliği ile Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi ve bölgesel işbirliğine yönelik birçok oluşum ortaya çıktı.

Devletin egemenliği ile ilgili eski fikirler yeni birleşik egemenlik, ekonomik işbirliği ve globalizasyon dünyasında oldukça hantal kaldılar. Hegel'in fikri bu bağlamda çok yerinde görünmektedir –bununla beraber ne gelecek kuşakların gözünde nasıl görüneceğimizi, ne de bugün bize akılsızlık olarak görünenlerin gelecek kuşaklar için ikna edici olup olmayacağını bilemeyiz.

Bugünü anlamak, çeşitli siyasi fikir ve teorilerin tarih boyunca nasıl algılandıklarının anlaşılmasını gerektirir. Bu fikirler günümüzdeki imkânları açıklamaya yardımcı olurlar, aynı zamanda kendi siyasi değerlerimize duyduğumuz aşırı güvene karşı bir uyarı teşkil eder ve bize kolektif toplumun düzenlenmesi ve yönetiminin gereklerinin öngöremeyeceğimiz bir şekilde değiştiğini gösterirler. İktidarın gücünü uygulamanın yeni yolları ortaya çıktıkça, kontrolü ve hesap sorulabilirliğiyle ilgili yeni talepler de ortaya çıkacak ve bununla birlikte yeni siyasi fikir ve teoriler de gelecektir. Siyaset hepimiz için ilgilendirir; bu yüzden hepimiz bu tartışmaların içinde olmalıyız.

“

Siyaset, siyasetçilere bırakılmayacak kadar ciddi bir konudur.
Charles de Gaulle

”

ANTİKÇA SİYASAL CESİ

MÖ 80

ÇAĞ

DÜŞÜN-

00—ms 30

Siyasi teorinin başlangıcı antik Çin ve Yunan uygarlıklarına kadar uzanır. Her iki ülkede, çevrelerindeki dünyayı bugün felsefe olarak adlandırdığımız biçimde analiz eden düşünürler ortaya çıkmıştı. MÖ yaklaşık 600'den bu yana, bunlardan bazıları toplumu organize ediş biçimlerine odaklanmışlardır. Başlarda, hem Çin hem Yunanistan'da, bu sorular ahlak felsefesi veya etiğin bir parçası olarak görülmüştü. Filozoflar toplumun yalnızca insanların mutluluğunu ve güvenliğini sağlamaya yönelik olarak değil, insanların "iyi bir yaşam" sürmelerine yönelik olarak da nasıl yapılandırılması gerektiğini incelediler.

Çin'de Siyasal Düşünce

Çin MÖ yaklaşık 770'den bu yana, Bahar ve Güz dönemi olarak bili-

nen, çeşitli hanedanların farklı devletleri nispeten barış içinde yönettiği bir refah döneminde geçti. Bu dönemde bilime oldukça değer verildi, sonucunda da "Yüz Düşünce Okulu" ortaya çıktı. Filozofların etkisi, ahlak ve siyaset felsefelerini geleneksel Çin değerlerini koruyarak ve bir yöneticiler sınıfıyla beraber etkili bir liderin yönettiği bir devlet önerisi getiren Konfüçyüs olmuştur.

Bu fikir Mozi ve Mencius tarafından yazılma ve despot yönetimi ölemek amacıyla daha da geliştirildi; ancak MÖ 3. yüzyılda devletler arasındaki çatışmalar artınca İlkbahar ve Sonbahar dönemi son buldu ve yerini birleşik bir Çin İmparatorluğunun kontrolünü ele alma çabaları ve Devletler Savaşı dönemi aldı. Böyle bir atmosferde Han Fei Tzu gibi düşü-

nürler ve Legalist ekol, devletin önde gelen prensibi olarak disiplini savunuyordu; askeri lider Sun Tzu da dış siyaset ve iç yönetimle savaş taktikleri uyguluyordu. Yeni imparatorluğa istikrar getiren bu daha otoriter siyasi felsefeler daha sonra bir tür Konfüçyüsçülüğe dönüştü.

Yunan demokrasisi

Çin'de tam da bu gelişmeler yaşanırken Yunan uygarlığı büyük bir gelişme gösteriyordu. Çin gibi Yunanistan da tek bir milletten oluşmuyordu; çeşitli yönetsel yapılara sahip farklı şehir devletlerinin bir toplamıydı. Çoğu bir hükümdar ya da aristokrasi tarafından yönetilmekteydi; fakat Atina MÖ 549'da devlet adamı Solon tarafından uygulamaya konan anayasa ile bir tür demokrasi tesis

Çinli filozof
Mozi erdem ve yetenekleri
dolayısıyla seçilen
tamamen
**meritokratik bir
bakanlar ve
danışmanlar sınıfını**
savundu.

Politika adlı eserinde
Aristoteles şehir devletlerini
çeşitli yönetim şekillerini
tanımlar ve **-anayasal
hükümeti-** en pratik
yönetim şekli olarak kabul
eder.

Mencius, Çin'de
Konfüçyüs'ün
görüüşlerini yayar.

Han hanedanlığı
Konfüçyüsçülüğü
Çin'in **resmi felsefesi**
olarak kabul eder.

MÖ Y. 470-391

MÖ 335-323

MÖ 372-289

MÖ 200

MÖ Y. 380-360

MÖ Y. 370-283

MÖ 300

MÖ 54-51

Platon *Devlet* adlı eserinde
bilge ve "iyi yaşamının"
doğasını anlayacak akıl ve
bilgiye sahip **"filozof
krallar"** tarafından
yönetilmeyi savunur.

Chanakya'nın
Chandragupta
Maurya'ya desteği ile
Hindistan'da **Maurya
İmparatorluğu**
kurulur.

Çin'i birleştirmeye
yönelik bir çabayla,
Shang Yang ve Han Fei
Tzu'nun otoriter fikirleri
Legalizm doktrini
olarak benimsenir.

Cicero Platon'un *Devlet*
eserini örnek alan *De
Republica*'yı yazar fakat
**daha demokratik bir
yönetim şeklini**
savunur.

etmişti. Şehir devletleri
Yunanistan'ın kültürel merkezi
haline geldi ve filozofların ideal
devleti oluşturan öğeler, devletin
amacının ne olduğu ve nasıl yöne-
tilmesi gerektiği konularında fikir
yürütebilecekleri entelektüel bir
zemin oluşturdu. Platon elit "filozof
kralların" oluşturduğu yönetimi
savunurken, öğrencisi Aristoteles
olası çeşitli yönetim şekillerini kar-
şılaştırıyordu. Oluşturacakları teori-
ler Batı siyaset felsefesinin temelini
oluşturacaktı.

Aristoteles'ten sonra klasik Yu-
nan felsefesinin "altın çağı" sona
erdi; bu esnada Büyük İskender im-
paratorluğunu Makedonya'dan Ku-
zey Afrika'ya ve Asya üzerinden
Himalayalar'a kadar genişletecek
bir dizi sefere başlamıştı; fakat
Hindistan'da organize olmuş bir
muhalafetin direnciyle karşılaştı.

Hint alt kıtası çeşitli ayrıntı devletler-
den oluşuyordu; fakat yenilikçi bir
siyaset teorisininin,
Chanakya'nın ortaya çıkışı, çırağı
Chandragupta Maurya yönetiminde
ülkenin birleşik bir imparatorlu-
ğa dönüşmesini sağladı. Chanakya,
halkın ahlaki refahından ziyade
devletin ekonomik ve maddi güven-
liğinin sağlanmasına yönelik katı
bir disiplini savunan pragmatik bir
yaklaşımdan yanaydı. Onun ger-
çekçiliği Maurya İmparatorluğunu
saldırdılardan korumaya yardımcı ol-
du ve Hindistan'ın büyük kesimini
100 yıldan uzun sürecek birleşik bir
devlet haline getirdi.

Roma'nın yükselişi

Bu esnada Avrupa'da başka bir güç
doğuyordu. Roma Cumhuriyeti MÖ
510 civarında gaddar bir monarşi-
nin devrilmesiyle kurulmuş; neti-

cede Atina modeline benzer tem-
sili bir demokrasi kurulmuştu. Halk
tarafından yıllık olarak seçilen iki
konsül ve onlara danışmanlık yap-
cak bir senato tarafından yönetile-
cek bir hükümet oluşturulmuş ve
bir anayasa geliştirilmişti. Bu sis-
temle yönetilen Cumhuriyet, Kıta
Avrupa'sında eyaletlerin çoğunu
ele geçirerek güç kazandı. Bununla
beraber MÖ 1. yüzyılda iktidar
mücadelesi veren çeşitli grupların
yarattığı toplumsal kargaşa geniş-
ledi. MÖ 48'de Julius Caesar kont-
rolü ele geçirdi ve böylece
Cumhuriyete son vererek fiilen
imparator oldu. Roma bir kere daha
monarşi ve hanedan yönetimine
girmişti ve yeni Roma
İmparatorluğu Avrupa'nın büyük
bir bölümünü gelecek 500 yıl
boyunca yönetecekti.

**AMACIN
İYİ İSE
İNSANLAR DA
İYİ OLACAKTIR**
KONFÜÇYÜS (MÖ 551–479)

KISACA

İDEOLOJİ

Konfüçyüsçülük

YAKLAŞIM

Paternalist

ÖNCE

MÖ 1045 Çin Zhou hanedanlığında siyasi kararlar Göklerin Buyruğuyla onaylanırdı.

MÖ 8. yüzyıl Bahar ve Güz dönemi başlar ve "Yüz Düşünce Okulu" ortaya çıkar.

SONRA

MÖ 5. yüzyıl Mozi Konfüçyüsçülüğün potansiyel kayıncılık ve yandaşlığına bir alternatif önerir.

MÖ 4. yüzyıl Filozof Mençius, Konfüçyüs'ün fikirlerini yayar.

MÖ 3. yüzyıl Legalizmin daha otoriter ilkeleri yönetim sistemine hâkim olur.

Bir lider bir *junzi*,
"üstün insan," olmalıdır.

Mükemmel olmayan insanlar
samimi bir iyilik örneğiyle
değiştirilebilirler.

Junzi ayin ve törenlerde sergilediği **erdem**,
dürüstlük ve **samimiyet** gibi niteliklere sahiptir.

Junzi bu yüzden halkına **iyi bir örnek** olur.

Bir liderin amacı iyi ise, halkı da iyi olacaktır.

Batı dünyasında daha sonra Latinleştirilmiş adıyla Konfüçyüs olarak bilinecek olan Kong Fuzi ("Üstat Fuzi") Çin'in siyasi tarihinin bir dönüm noktasında yaşadı. Çin'in Bahar ve Güz -sanat, edebiyat ve özellikle felsefenin filizlendiği yaklaşık 300 yıllık bir refah ve istikrar-dönemlerinin sonlarında yaşadı. Bu dönem Yüz Düşünce Okulu olarak adlandırılan ve her çeşit düşüncenin özgürce tartışıldığı bir ortam yarattı. Bu süreçte, çoğunluğunun danışman olarak itibar gördüğü asil ailelerin

saraylarına yerleşmiş yeni bir düşünür ve alimler sınıfı ortaya çıktı.

Bu düşünürlerin yeni fikirlerinin etkisi Çin toplumsal yapısında bir yeniden yapılanmaya sebep oldu. Düşünürler ailelerle olan ilişkilerine değil, yeteneklerine göre atanıyorlar ve bu yeni meritokratik sınıf, devleti Göklerin Buyruğu olduğuna inandıkları kararlarla yöneten ve yönetimin babadan oğula geçtiği yöneticilere karşı bir tehdit hükümlerini taşıyordu. Bu durum çeşitli hükümdarların Çin'in kontrolünü ele geçirme mücadelesine girişmele-

rine yol açtı. Savaşan Devletler dönemi olarak bilinen bu dönem boyunca, güçlü bir devlet sisteminin gerekli olduğu gittikçe daha aşikâr bir durum haline geldi.

Üstün insan

Çoğu eğitimli, orta sınıf genç gibi Konfüçyüs de yöneticilik mesleğine yöneldi; devlet yapısıyla ilgili fikirlerini geliştirmeye koyulması da bu görevdeyken oldu. Hükümdar ve bakanlarıyla tebaası arasındaki ilişkiyi yerinde görerek ve zamanın siyasi durumunun hassasiyetinin kesin bir şekilde farkında olarak,

Ayrıca bkz.: Sun Tzu 28-31 • Mozi 32-33 • Han Fei Tzu 48 •
Sun Yat-Sen 212 213 • Mao Zedong 260 265

kendi ahlak felsefesine dayanan ve hükümdarların adil bir şekilde yönetmelerini sağlayacak bir sistem üzerinde çalışmaya koyuldu.

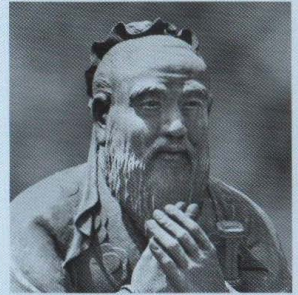
Konfüçyüs'ün ahlaki bakış açısı Çin geleneğine sıkıca bağlıydı ve özünde saygı, yükümlülük ve sadakat gibi geleneksel değerleri barındırıyordu. Bu değerler kendini *junzi*'de belli ediyordu: erdemi başkalarına örnek olacak "centilmen" veya "üstün insan". Toplumun her ferdi *junzi*'nin erdemlerine özendireliyordu. Konfüçyüs'a göre insanın doğası mükemmel değildi, fakat samimi bir iyilik örneğiyle değiştirilebilirdi. Aynı şekilde toplum da adil ve yurtsever bir yönetimi örnek alarak dönüştürülebilirdi.

Karşılıklık –adil ve cömert davranışın adil ve cömert bir karşılık göreceği– kavramı Konfüçyüs'ün ahlak felsefesinin temelini oluşturuyordu ve aynı zamanda siyasi düşüncesinin temel taşıydı.

Bir toplumun iyi olması için yöneticisi tebaasında görmek istediği erdemlerin bir timsali olmalıdır; bunun karşılığında da halk sadakat ve saygıyla bu erdemleri örnek alacaktır.

Öğretilerini ve söylemlerini topladığı *Analects*'te Konfüçyüs şunları tavsiye eder: "Amacın iyiye ise insanlar da iyi olacaktır.

Hükümdarın ahlaki karakteri rüzgâr, altındakilerinin ahlaki karakteri ise çimendir. Rüzgâr estiğinde çimenler de eğilir." Ancak bu fikrin etkili bir şekilde işe yaraması için, asil ailelerin yönetimine saygı duyan, bununla beraber yeni meritokratik yönetici sınıfı da dikkate alacak bir hiyerarşi yaratılarak yeni bir toplum yapısı oluşturulmalıydı. Bunun nasıl gerçekleşeceği ile ilgili önerisinde Konfüçyüs toplumu aile içi ilişkiler üzerinden modelleyerek yine büyük oranda geleneksel değerlere güvenmişti. Konfüçyüs'e

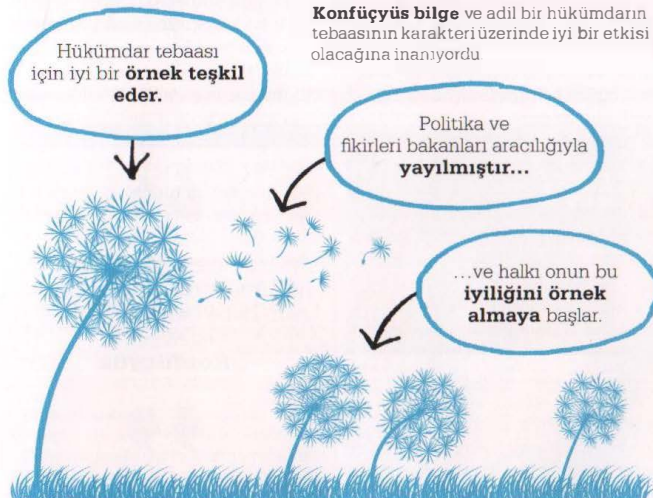

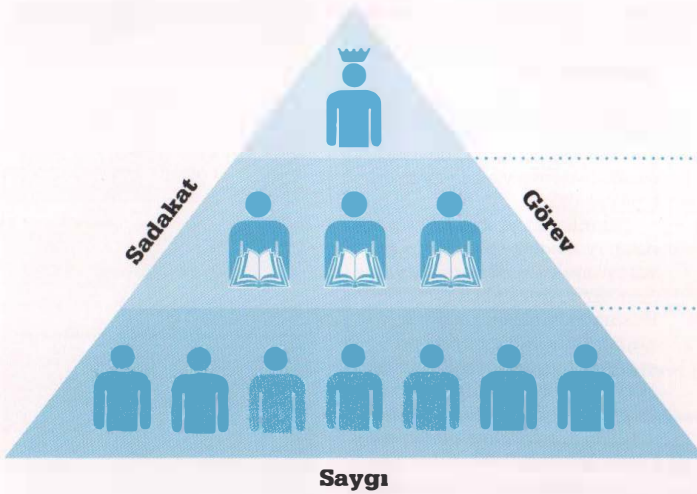
Konfüçyüs

Çin tarihindeki önemine rağmen Konfüçyüs'ün hayatı hakkında çok az şey bilinmektedir. Yaygın olarak MÖ 551'de Çin'in Lu eyaletindeki Oufu'da doğduğuna inanılır. Gerçek adı Kong Qiu'ydu (onursal "Kong Fuzi" unvanını çok daha sonra kazanmıştır) ve hem saygı duyulan hem de hali vakti yerinde bir aileden geliyordu. Bununla birlikte babasının ölümünden sonra ailesine destek olmak için gençliğinde hizmetçi olarak çalışmış ve arta kalan zamanında da devlet memurluğu için okumuştur. Bir devletin nasıl yönetileceğiyle ilgili fikirlerini geliştirdiği Zhou sarayında yönetici olmuş ancak tavsiyeleri göz ardı edilmiş ve görevinden istifa etmiştir. Hayatının geri kalanını Çin İmparatorluğu boyunca felsefesini ve devlet teorilerini öğretmek için seyahat ederek geçirdi. Sonunda Oufu'ya geri döndü ve MÖ 479'da öldü.

Önemli eserleri

Seçmeler
Ortayol Doktrini
Büyük Bilgi
(Hepsi 12. yüzyılda Çinli düşünürler tarafından toplanmıştır.)

Hükümdar, Konfüçyus tarafından doğası gereği üstün olarak kabul edilir. Görevi, tebaasına iyi örnek olacak şekilde mükemmel davranışlar sergilemektir.

Bakan ve danışmanlar hükümdar ve tebaası arasında "aracı" rolünü üstlenirlerdi. Her iki tarafa da sadakat görevleri vardı.

Konfüçyüs'e göre **halk**, iyi bir örnek ve kendisinden ne beklediğiyle ilgili kesin bir fikir verildiği zaman, doğru bir biçimde davranacaktı.

göre hükümdarın ihsanı ve tebaasının sadakati (Çinliler tarafından en önemli görülen ilişki olan) sevecen baba ve itaatkar oğlu arasındaki ilişkiye benzer.

Konfüçyüs beş "sürekli ilişki" türü olduğunu savunur: Hükümdar/tebaa, baba/oğul, karı/koca, abi/kardeş ve dost/dost. Bu ilişkilerde sadece her iki tarafın konumunu nesil, yaş ve cinsiyete göre belirlemekle kalmayıp, aynı zamanda her iki tarafa da düşen görevler olduğunu ve her ilişkiyle üstün asta sorumluluğunun küçüğün büyüğe olan sorumluluğu kadar önemli olduğunu vurgular.

Bu ilişkiler daha geniş bir toplumsal yapıya uyarlandığında, her sosyal tabakadan bir diğerine saygı ve sadakat atmosferi yaratarak, karşılıklı hak ve sorumluluklarıyla toplumun bağ dokusu oluşturulur.

Babadan oğula yönetimin açıklanması

Konfüçyüs'ün hiyerarşisinin en tepesinde, statüsünü tartışmasız bir şekilde miras almış ve bu bağ-

lamda Konfüçyüs'ün siyasi düşüncesinin muhafazakâr yönünü ortaya koyan, hükümdar vardır. Ailenin toplum içindeki ilişkilere bir model olması gibi, ebeveynlere gösterilen geleneksel saygı; da (özellikle babaya) atalara kadar uzanıyordu; bu da babadan oğula geçiş prensi bini haklı kılıyordu. Aynen babanın ailenin reisi olarak kabul edilmesi gibi, devlet de doğal olarak bir aile reisi figürü tarafından yönetilmeliydi: hükümdar.

Buna rağmen Konfüçyüs'ün düşüncesinde hükümdarın yeri dokunulmaz değildi; adaletsiz veya akılsız bir hükümdar karşı çıkılmayı hatta yerinden edilmeyi bile hak ederdi. Bununla beraber toplumun bir üst katmanında alimler sınıfının hükümdarın yanında bakanlar, danışmanlar ve yöneticiler olarak görev yapmasını savunması Konfüçyüs'ün en yenilikçi yönüydü. Bu sınıfın hükümdar ve tebaa arasındaki bu konumu çok önemliydi, çünkü hem hükümdarlara hem de halka karşı sadakat görevleri vardı. En üst düzeyde

sorumluluk taşıyorlardı; bu yüzden en yetenekli ve eğitilmiş adaylardan seçilmeleri oldukça önemliydi ve bir devlet dairesinde çalışan herkes en üst düzeyde ahlaki karaktere sahip –bir *junzi*– olmalıydı. Konfüçyüs'ün sisteminde bu bakanlar hükümdar tarafından atanacaktı; hükümdarın kendi iyi karakterine çok şey bağlıydı. Konfüçyüs şöyle demiştir: "Devlet yönetimi uygun adamlar bulunmasına bağlıdır. Bu adamlar-

“

İyi bir yönetimde hükümdar hükümdar olur; bakan bakan olur; baba baba olur ve evlat evlat olur.

Konfüçyüs

”

rın bulunması da hükümdarın kendi karakteri sayesinde olacaktır. Bu karakter, görev yollarının arşınlanmasıyla gelişecektir. Bu görev yollarının arşınlanması da hayirseverliğin el üstünde tutulmasıyla gelişecektir.

Bu devlet memurlarının işlevi temelde danışmanlıktı, bakanların da sadece Çin toplumunun yapısı ve yönetimi konusunda becerikli olmaları değil aynı zamanda tarih, siyaset ve diplomasi konusunda da kapsamlı bilgilerinin olması beklenirdi. Bu, hükümdara komşu devletlerle ittifak veya savaş konusunda tavsiyelerde bulunmaları için gerekliydi. Bununla beraber bu yeni devlet memurları sınıfının aynı zamanda hükümdarın zorbalasmasında yönünde aynı ölçüde önemli bir işlevleri vardı; çünkü üstlerine sadakat gösterdikleri gibi altlarına karşı da hayirsever olmak durumundaydılar. Hükümdarları gibi onlar da erdemleriyle hem hükümdarlarını hem tebaalarını etkileyerek, örnek davranışlarıyla liderlik yapmak zorundaydılar.

Ritüelin önemi

Konfüçyüs'ün yazılı öğretilerinin büyük bölümü bir davranış ve protokol el kitabı niteliğindeydi; çeşitli durumlarda *junzi*'nin uygun davranış şekli ile ilgili detaylar verirken bunun yapmaması gerekmeyi de vurguluyordu. Özetlediği bu ritüeller yalnızca incelik değil, daha büyük bir amaca hizmet ediyordu. Herhangi bir anlam taşımaları için hazır bulunanların samimi davranmaları oldukça önemliydi. Devlet memurları sadece kendi görevlerini erdemli bir şekilde yerine getirme-

mei, aynı zamanda erdemli davranışlar sergilemeliydiler. Bu yüzden Konfüçyüs tören ve ritüellere büyük önem vermişti. Bu aynı zamanda çeşitli şahsiyetlerin toplum içindeki yerlerinin önemini de vurgulamaya yarıyordu, ki Konfüçyüs'ün bunu onaylaması muhafazakâr eğilimlerini ortaya koyar.

Tören ve ritüeller insanların hiyerarşik olarak kendilerinden yukarıda olanlara karşı adanmışlığını ve altlarında olanlara da önem verdiklerini göstermelerini sağlıyordu. Konfüçyüs'e göre bu ritüeller, katılımcıların kendi rollerini titizlikle uygulamasıyla, resmi kraliyet ve devlet törenlerinden günlük sosyal ilişkilere kadar tüm topluma nüfuz etmeliydi. Örnek davranışla liderlik fikri, sadece erdemlin bu şekilde samimi ve dürüst bir şekilde sergilenmesiyle mümkün olabilirdi. Bu yüzden Konfüçyüs samimiyet ve dürüstlüğü, sadakatten sonra erdemlerin en önemlileri olarak görüyordu.

Üstün insan halkını onların doğasına uygun bir şekilde, onlar için en uygun yolla yönetir ve yanlışlı düzelttikleri anda durur. Bu ritüel ve törenlerin çoğunun kökeni dinsele ayinlerdi ancak işin bu yönü Konfüçyüs için önemli değildi.

“

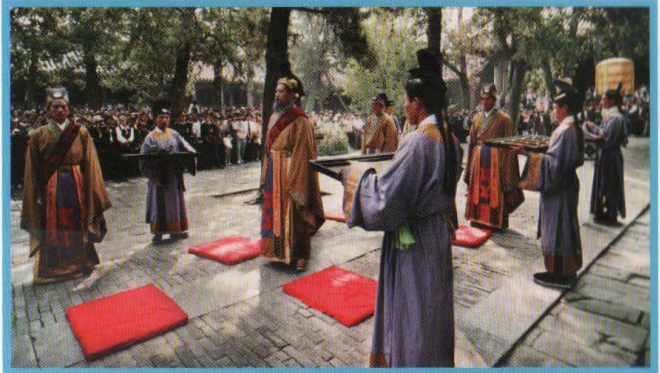
Üstün insan halkını onların doğasına uygun bir şekilde, onlar için en uygun yolla yönetir, ve yanlışlı düzelttikleri anda durur.

Konfüçyüs

”

Konfüçyüs'ün ahlak felsefesi dine dayalı değildi ve ondan ürettiği siyasi sistem basitçe dinin toplumda bir yeri olduğunu kabul ediyordu. Aslında yazılı öğretilerinde, güç mücadelesi veren devletleri birleştirmeye yaradım edebilecek veya toplumun Göklerin Buyruğuna uygun bir şekilde organize olup yönetilmesi umudu taşıyan tabirler dışında, tanrılara nadiren değinmişti. Yönetimin babadan oğula geçtiği hükümdarların yönetimine sıkıca inanmasına karşın, bunu ilahi bir

Çin'in Shandong eyaletinde bir Konfüçyüs ritüelini sergileyen aktörler, son derece resmi geleneklerine yabancı modern ziyaretçilere saygı ve itidalın önemini yansıtıyorlar.

yetki olarak haklı göstermeye ihtiyaç duymamıştır.

İlahi yetkinin bu üstü kapalı inkârıyla birlikte miras yoluyla değil de yeteneğe dayalı bir sınıf sistemi Konfüçyüs'ün en radikal yönünü oluştuyordu. Herkesin toplum içindeki yerinin açık bir şekilde farkında olduğu, katı davranış ve protokol kurallarıyla desteklenmiş bir hiyerarşiyi savunmasına rağmen, bu hiçbir sosyal hareketliliğin (mobilité) olmayacağı anlamına gelmiyordu. Yetenekli (ve iyi karakterli) olanlar, hangi aileden gelirlerse gelsinler, devlet içinde en yüksek mertebelere gelebilirler; iktidarda olanlar da ne kadar asil bir aileden geliyor olurlarsa olsunlar, gerekli özellikleri sergileyemedikleri takdirde mevkilerinden olabiliyorlardı. Bu prensip hükümdarın kendisi için bile geçerliydi. Konfüçyüs zorba bir hükümdarın katlını kanuni bir yöneticinin öldürülmesi olarak değil, bir tiranın gerekli bir şekilde yok edilmesi olarak görüyordu.

Bu hiyerarşinin esnekliğinin ona duyulan gerçek saygıyı artırdığını ve bunun da güçlü ve istikrarlı bir devlet için gerekli olan siyasi muvafakati yarattığını savunuyordu.

Suç ve ceza

Konfüçyüs'ün ahlak felsefesinin prensipleri suç ve ceza konularına kadar uzanıyordu. Daha önce legal sistem din tarafından belirlenen yönetim şekillerine dayandırılmıştı; fakat o, bu ilahi kanunların yerini alacak daha hümanist bir yaklaşımı savunuyordu. Sosyal yapı konusunda olduğu gibi, karşılıklılık ilkesine dayanan bir sistem öneriyordu: Saygı görürsen saygı gösterirsin. Altın Kuralın ("başkalarına sana davranılmasını istediğin gibi davran") kendi versiyonu negatif anlamıydı: Vurguyu spesifik suçlardan kötü davranıştan kaçınmaya kaydırarak, "Kendin için istemediğini başkalarına da yapma." Bu yine en iyi, "Senden daha iyi biriyle karşılaşsan düşüncelerini ona benzemeye

“

Erdemle yöneten... kutup yıldızı gibidir: O kendi yerinde dururken daha küçük yıldızlar ona biat ederler.

Konfüçyüs

”

yönelt. Senin kadar iyi olmayan biriyle karşılaşsan, kendi içine bak ve kendi kendini incele." sözünde olduğu gibi, örnek davranışla sağlanabilecekti.

Katı yasalar ve şiddetli cezalar uygulamak yerine, Konfüçyüs suçla başa çıkmanın en iyi yolunun kötü davranışın yarattığı bir utanç duygusu olduğunu düşünüyordu. Her ne kadar insanlar suç işlemekten yasalar tarafından yönlendirilerek ve cezalarla sindirilerek kaçınılabilseler de, gerçek doğru ve yanlış kavramını bilmezler; ancak örnek davranışla yönlendirilir ve saygıyla yumuşatılırlarsa o zaman kabahatleri karşısında bir utanç duygusu geliştirirler ve gerçek anlamda iyi olmayı öğrenirler.

Popüler olmayan fikirler

Konfüçyüs'ün ahlak ve siyaset felsefesi, insan doğasının doğuştan gelen iyilik ve sosyalliğiyle ilgili fikirleri geleneksel Çin toplumunun katı ve formel yapısıyla harmanlı-

Bu Song hanedanlığı tablosunda Çin İmparatoru devlet memurlarını sınavını yönetmektedir. Sınavlar Konfüçyüs zamanında konmuştu ve onun fikirlerine dayanıyordu

Çin'in resmi felsefesi haline geldikten sonra, Konfüçyüsçülüğe dini görevler de eklendi. Tüm ülkede Nanjing'deki bu tapınak gibi Konfüçyüs tapınakları peyda oldu.

yordu. Bir saray idarecisi olarak, pozisyonu itibarıyla yeni meritokratik alimler sınıfına önemli bir anlam yüklemesi şaşırtıcı değildi. Bununla beraber fikirleri şüpheye karşılanmış ve sağlığında benimsenmemişti. Kraliyet ailesi ve egemen soylu ailelerin üyeleri, kendi ilahi yönetsel yetkilerinin azalınan iması edilmesinden rahatsız olmuşlar ve kendi bakanları ve danışmanları için önerdiği bu gücü bir tehdit olarak görmüşlerdir. Yöneticiler ise potansiyel zorba hükümdarlarla başa çıkmak adına daha fazla güç kazanacaklardı ancak halkın örnek davranışla yönetilebileceği konusunda şüpheleri vardı ve güçlerini kanunlar ve cezalar yoluyla uygulamak konusundaki haklarından vazgeçmek konusunda oldukça isteksizdiler.

Daha sonra siyasi ve felsefi düşüncüler de Konfüçyüsçülük konusunda kendi eleştirilerini yapmışlardır. Konfüçyüs'ün ölümünden kısa bir süre sonra doğan Çinli filozof Mozi, Konfüçyüs'ün meritokrasi ve örnek davranışla yönetme gibi daha

modern fikirleriyle hemfikir; ancak aile ilişkileri konusundaki vurgusunun kayırmacılık ve yandaşlığa yol açacağını düşünüyordu. Aşağı yukarı aynı dönemde, Sun Tzu gibi askeri düşünürlerin Konfüçyüs'ün siyasi teorisinin temelini oluşturan ahlak felsefesine ayıracak zamanları yoktu; aksine devletin savunmasını sağlamak için otorite hatta acımasız bir sistemi savunarak devlet işleriyle ilgili daha pratik bir yaklaşım benimsediler.

Yine de Konfüçyüsçülüğün ilkeleri ölümünden sonraki iki yüzyıl boyunca Çin toplumuna kademeli bir şekilde kabul ettirilmiştir. MÖ 4 yüzyılda Mencius (MÖ 372-289) tarafından savunularak popülerlik kazanmışlardır.

Devlet felsefesi

Konfüçyüsçülük barış zamanında devlet yönetimi için yeterliydi; ancak çoğunluk onun birleşik bir Çin İmparatorluğu kurmaya yönelik bir çaba olan müteakip Savaşan Devletler dönemi için yeterli kadar etkili olmadığını düşündü. Bu dönem boyunca, Legalizm olarak bilinen otoriter ve pragmatik bir

yönetim sistemi Konfüçyüs'ün fikirlerinin yerini aldı ve imparatorun yeni imparatorluk üzerindeki otoritesi sürdükçe devam etti. Ancak MÖ 2. yüzyılda Çin yine barış ortamına kavuşmuş ve Konfüçyüsçülük Han hanedanlığı tarafından devletin resmi felsefesi olarak kabul edilmişti. O günden bugüne, özellikle en yetenekli alimlerin yönetici sınıfa alınması konusunda, Çin toplumsal yapısına hâkim oldu. MS 605'de konulan devlet memurluğu sınavları klasik Konfüçyüs metinlerine dayanıyordu ve bu uygulama 20. yüzyıla ve Çin Cumhuriyeti'nin kurulmasına dek sürdü.

Konfüçyüsçülük komünist Çin rejimi altında tamamen yok olmadı ve Kültür Devrimine kadar toplum yapısı üzerindeki hafif etkisi devam etti. Bugün Konfüçyüs düşüncesinin toplumsal ilişkiler ve babaya sadakat gibi ilkeleri Çin yaşam biçiminde hâlâ köklü bir şekilde yer alır. Ülke Maoçu komünizmden karma ekonominin Çin versiyonuna geçerken, Konfüçyüsçü fikirler yeniden ciddiye alınmaya başlanmıştır.

“

Bildiğini biliyorsundur;
bilmediğini bilmiyorsundur.
Gerçek bilgelik budur.

Konfüçyüs

”

SAVAŞ SANATI DEVLET İÇİN HAYATİ ÖNEM TAŞIR

SUN TZU (MÖ Y. 544–496)

KISACA

İDEOLOJİ

Realizm

YAKLAŞIM

Diplomasi ve savaş

ÖNCE

MÖ 8. yüzyıl Çin felsefesinin Yüz Düşünce Okulu'nu doğuran "altın çağ" başlar.

MÖ 6. yüzyıl Konfüçyüs sivil toplum için geleneksel değerlere dayanan bir taslak yapı hazırlar.

SONRA

MÖ 4. yüzyıl Chanakya'nın yardımıyla Chandragupta Maurya Hindistan'da Maurya İmparatorluğunu kurar.

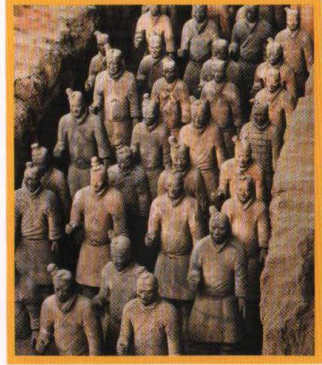
1532 Ölümünden beş yıl sonra Niccolò Machiavelli'nin *Prens* adlı eseri yayımlanır.

1937 Mao Zedong *Gerilla Savaşı Üzerine* adlı eserini yazar.

6. yüzyılın sonlarına doğru Çin, Bahar ve Güz dönemi olarak bilinen –ve filozofların ortaya çıktığı– bir barış ve refah döneminin sonuna geliyordu. Düşüncenin büyük bölümü ahlak felsefesi veya etiğe yoğunlaşmış; bundan doğan siyaset felsefesi de devletin iç işlerini düzenlemek için başvuracağı ve ahlaki açıdan doğru yollar üzerine odaklanmıştı. Bu, Konfüçyüs'ün geleneksel değerleri, bir hükümdar tarafından önderlik edilen ve bir alimler bürokrasisi tarafından yönetilen bir hiyerarşiye entegre etmesiyle zirveye ulaştı.

Ancak Bahar ve Güz döneminin sonuna doğru Çin'deki çeşitli

Ayrıca bkz.: Chanakya 44-47 ■ Han Fei Tzu 48 ■ Niccolò Machiavelli 74-81 ■ Mao Zedong 260-265 ■ Che Guevara 312-313

Orduya verdiği önemi vurgulamak amacıyla İmparator Qin Shi Huang'ın lahitinin sınırını çizen bir terracotta ordusu oluşturuldu. İmparator Huang, Qin Sun Tzu'dan 200 yıl sonra yaşamıştı ancak eserlerini ilgiyle okuyacaktı.

ile askeri ve istihbarat hizmetlerini sağlamanın maliyetleriyle ilgili olarak ele almıştır.

Sun Tzu'nun savaş sanatıyla ilgili detaylı açıklamaları, her türden siyasi yapılanmanın bir taslağı olarak görüldü. Bir sefer planlarken göz önüne alınması gereken "savaş prensiplerinin" bir listesini veriyordu. Listede hava ve arazi gibi pratik konuların yanında hükümdarın ahlaki etkisi, generallerin yetenekleri ve özellikleri ile askerî organizasyonu ve disiplini gibi konular yer alıyordu. Bu savaş prensiplerinde, başlarında generallerinden tavsiye alan ancak aynı zamanda onlara emirler veren, birliklerini organize eden ve yöneten bir hükümdardan oluşan hiyerarşik bir yapı ima ediliyordu.

Sun Tzu için hükümdarın rolü ahlaki liderlik yapmaktır. İnsanlar

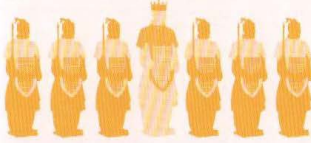
devletlerin istikrarı bozuldu ve nüfus arttıkça aralarındaki gerilim de arttı. Devleti yönetenler sadece iç işleriyle ilgilenecek zorunda değil, aynı zamanda kendilerini komşu devletlerin saldırılarından da korumak zorundaydılar.

Askeri strateji

Bu atmosferde askeri danışmanlar sivil bürokratlar kadar önemli hale gelmişler ve askeri stratejileriyle siyasal düşünceye katkıda bulunmaya başlamışlardı. Bu konuyla ilgili en etkili eser, Kral

Wu'nun ordusunda bir general olan Sun Tzu tarafından yazıldığına inanılan *Savaş Sanatı*'dır. Giriş paragrafı şöyle der: "Savaş sanatı devlet için hayati öneme sahiptir. Bu bir ölüm kalım meselesi; kurtuluşa ya da yok olmaya giden yoldur. *Savaş Sanatı* devleti korumanın ve refahını sağlamanın pratik yollarına değinir. Kendisinden önceki düşünürler sivil toplumun yapısı üzerinde dururken, bu tez uluslararası siyaset üzerinde odaklanmış, kamu yönetimini ise sadece savaş planlama ve yürütme

Savaşın Beş Ana Kuralı

Dao ya da **Yol**, tüm askerlerin hükümdarlarıyla hemfikir olmasını sağlar.

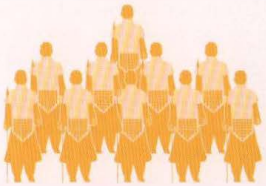
Generaller **Göklerin**, yani yin ve yang, ve mevsimlerin dönüşümünün farkında olmalıdırlar.

Bir stratejist **Yeryüzünü** hesaba katmalıdır: yüksek ve alçak, yakın ve uzak, açık ve saklı.

Komuta bilgelik, bütünlük, şefkat ve cesaretle ortaya konur.

Organizasyon ve uygun emir komuta zinciri **Disiplin** kazandırır.

destekvermeden önce haklı bir sebebiyle olduğuna ikna olmalıdırlar ve bir hükümdar örnek davranışıyla liderlik yapmalıdır; bu Sun Tzu'nun Konfüçyüs ile ortak bir düşüncesi. Sivil toplumdaki bir bürokrat gibi, general hem hükümdarın danışmanı hem de emirdekilerinin yöneticisi olarak görev yapar.

Sun Tzu'nun "devletin siperi" olarak tanımladığı generallerin özelliklerine bu kadar önem vermesi şaşırtıcı değildir. Eğitimi ve tecrübesi hükümdara verdiği, fiilen politikaları belirleyen, danışmanlığın kaynağıydı; fakat aynı zamanda ordu için de yaşamsal önemdeydi. Emir komuta zincirinin başında lojistiği, özellikle askerlerin disiplin ve eğitimini kontrol ediyordu. *Savaş Sanatı* disiplinin katı bir şekilde uygulanmasını ve itaatsizliğe karşı ağır cezalar öneriyordu; fakat bu, ceza ve ödülün sürekli olarak uygulanmasıyla dengelenmeliydi.

Ne zaman savaşıacağını bilmek

Askeri hiyerarşinin bu tanımı Çin toplumunun yapısını yansıtırken, *Savaş Sanatı* iç politikalarla ilgili tavsiyelerinde çok daha yenilikçiydi. O zamana ve o günden bugüne değin birçok general gibi Sun Tzu da ordunun görevinin devleti korumak ve esenliğini sağlamak olduğuna inanıyordu ve savaş her zaman son çare olmalıydı. İyi bir general, düşmanın direncinin çoğu zaman silaha başvurulmadan kırılabileceğini hatırlayarak, ne zaman savaşıacağını ve ne zaman savaşmayacağını bilmelidir. Bir general, önce düşmanın planlarını bozmayı denemeli ve saldırıya karşı olmalıdır: bunda başarısız olursa ancak o zaman bir saldırı başlatmalıdır.

Sun Tzu savaşın gerekliliğinden kaçınmak için iyi bir savunmaya sahip olmayı ve komşu devletlerle ittifak kurmayı savunuyordu.

Savaş her iki taraf için de zararlı olacağından, bir barış uzlaşısına varmak çoğu zaman en mantıklı yoldur. Uzun seferler ve özellikle düşman bir şehrin kuşatılması gibi taktikler öyle büyük kaynak kaybına neden oluyordu ki, masraflı çoğu zaman zaferin faydalarından daha büyüktü. Halkın yapması gereken fedakârlıklar savaşın sebebin ahlaki haklılığına olan inançlarına gölge düşürüyordu.

Askeri istihbarat

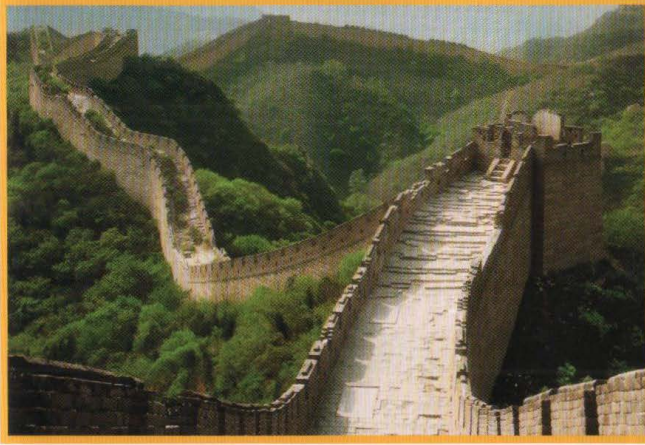
Sun Tzu'ya göre istikrarlı uluslararası ilişkilerin kilit noktası istihbarattı ki bu, o dönemde askeriye'nin sorumluluğundaydı. Casuslar potansiyel bir düşmanın niyeti ve kapasitesi hakkında hayati bilgi sağlar, bu da casusları yöneten generallerin hükümdara bir çatışma durumunda zafer olasılığı hakkında bilgi verme imkânını doğurur. Sun Tzu, satırlarına bu bilgi savaşındaki en önemli diğer unsurun hile olduğunu açıklayarak devam eder. Örneğin düşmana savunma gücüyle ilgili yanlış bilgi vererek savaş çoğu zaman ölenebilir. Aynı zamanda bir aptallık olarak kabul

“

Eğer düşmanınızı ve kendinizi tanırsanız, yüz savaşı riske girmeden kazanabilirsiniz.

Sun Tzu

”

“

Bir lider güçle değil örnek davranışlarıyla liderlik yapar.

Sun Tzu

”

Yapımına MÖ 7. yüzyılda başlanan Büyük Çin Seddi, yeni fethedilmiş toprakları koruyan bir çit görevi görmekteydi. Sun Tzu için bu tür savunma önlemleri saldırı gücü kadar önemliydi.

Savaş Sanatı çeşitli devletlerin birleşik bir Çin İmparatorluğuna yönelik çabalarında hükümdarlar, generaller ve bakanlar arasında oldukça etkili bir kitap haline geldi. Daha sonra Mao Zedong ve Ho Chi Minh gibi devrimcilerin taktikleri üzerinde de büyük etkisi olmuştur. Bugün birçok askeri akademide zorunlu okuma kitabıdır ve birçok siyaset, iş idaresi ve ekonomi bölümlerinde yardımcı ders kitabı olarak okutulur.

ettiği, savaşta düşmanın yok edilmesine de karşıydı; çünkü bu zaferden kazanılabilecek ödülleri azaltıyordu –hem yenilen askerlerin iyi niyeti hem de kazanılan topraklardaki ganimetler.

Savaş Sanatı'ndaki bu pratik tavsiyelerin temelinde adalet, uygun davranış ve ılımlılık ahlaki değerlerine dayanan geleneksel kültürel yapı yatar. Bu değerleri korumak için askeri taktikler, uluslararası siyaset ve savaşın

kullanılabileceğine ve bunların bu değerlere uygun şekilde kullanılması gerektiğine değinir. Devlet askeri gücünü kendisini dışarıdan tehdit edenleri veya zarar verenleri cezalandırmak için kullanır, aynen kendi içindeki suçluları cezalandırmak için yasaları kullanması gibi. Bu, ahlaki olarak haklı görülecek bir yolla yapılırsa, devlet daha mutlu insanlar, toprak ve zenginlik kazanır.

Sun Tzu

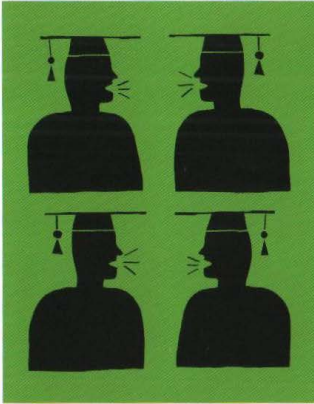
Yaygın bir biçimde efsanevi *Savaş Sanatı*'nın yazarı olduğuna inanılan Sun Wu (daha sonra Sun Tzu, "Üstat Sun" olarak tanınmıştır), tahminen Çin'deki Qi veya Wu devletinde MÖ 544 civarında doğmuştur. Hayatının ilk yılları hakkında hiçbir şey bilinmemektedir; fakat Wu devletinde general olarak görev yaparken komşu devlet Chu'ya karşı düzenlenen birçok başarılı sefer sayesinde ün kazanmıştır.

Hükümdar tarafından bir elkitabı olarak kullanılacak olan meşhur eserini yazdıktan sonra, askeri strateji konularında Wu kralı Helü'nün vazgeçilmez danışmanı

(bugünün anlaşılabilir askeri danışmanına denk) oldu. 13 kısa bölümden oluşan bu yoğun içerikli kitap, yazarının MÖ yaklaşık 496'da ölümünden sonra, hem Çin İmparatorluğunun kontrolünü ele geçirmek için savaşan devlet aadamları hem de Japonya ve Kore'deki düşünürler tarafından yaygın bir şekilde okunmaya başlandı. 1782 yılında Fransızcaya çevrilen eserin Napoléon'u etkilemiş olabileceği düşünülmektedir.

Önemli eserleri

MÖ 6. yüzyıl *Savaş Sanatı*

MEMLEKETLE İLGİLİ PLANLAR YALNIZCA BİLGELERLE PAYLAŞILMALIDIR

MOZİ (MÖ Y. 470-391)

KISACA

İDEOLOJİ

Mohizm

YAKLAŞIM

Meritokrasi

ÖNCE

MÖ 6. yüzyıl Çinli filozof Laozi -Yola (dao) uyum sağlarken hareket etme- Daoizmi savunur.

MÖ 5. yüzyıl Konfüçyüs geleneksel değerlere dayanan ve bir alimler sınıfı tarafından uygulanan bir yönetim şekli önerir.

SONRA

MÖ 4. yüzyıl Shang Yang ve Han Fei Tzu'nun otoriter fikirleri Qin devletinde Legalizm doktrini olarak kabul edilir.

MÖ 372-289 Filozof Mencius Konfüçyüsçülüğün bir biçimine dönmeyi savunur.

20. yüzyıl Mozi'nin fikirleri hem Sun Yat-Sen'in Cumhuriyetini hem de komünist Çin Halk Cumhuriyeti'ni etkiler.

MÖ 8 ve 3. yüzyıllar arasında yaşanan ve Yüz Düşünce Okulu'nu doğuran Çin felsefesinin "altın çağının" sonuna doğru, düşünürler ahlak felsefesiyle ilgili fikirlerini sosyal ve siyasi yapılanma gibi

daha pratik konulara uygulamaya başladılar. Bunların önde geleni, geleneksel aile içi ilişkilere dayanan ve tören ve ritüellerle desteklenmiş bir hiyerarşi öneren Konfüçyüs'tü. Ancak o bu hiyerarşi içerisinde, daha sonra Mozi tarafından geliştir-

Mozi'ye göre marangozlar gibi nitelikli işçiler –eğitim ve kabiliyetle– yetenekli devlet yöneticilerine dönüştürülebilirli

rilecek bir fikir olan, hükümdara yardımcı olacak ve danışmanlık yapacak bir yönetici sınıfının önemini fark etmişti.

Hem Konfüçyüs hem Mozi, devletin esenliğinin bürokratik sınıfın becerisi ve güvenilirliğine bağlı olduğuna inanıyorlar; fakat yöneticilerin nasıl seçilmesi gerektiği konusunda ayrışıyorlardı. Mozi'ye göre Konfüçyüs asil ailelerin düzenlerine oldukça bağlıydı; ancak asalet başarılı bir bürokrasi için gerekli olan erdem ve yeteneği garantilemiyordu. Mozi, yüksek mevkiler için gerekli olan özellik ve becerilerin, kişinin geçmişinden bağımsız olarak kabiliyet ve çalışmayla kazanıldığına inanıyordu.

Birleştirici bir düstur

Mozi'nin meritokratik fikrini tanımladığı ifadeyle "değerli olanı yüceltmek," Mohist siyasi düşüncenin temel taşıını oluşturuyordu; fakat bu aynı zamanda Mozi'nin ahlak felsefesinin başka unsurlarıyla da bağlantılıydı. O, insanların doğasındaki iyiliğe inanıyor ve bir "evrensel aşk" atmosferinde yaşamaları

gerektiğini düşünüyordu. Aynı zamanda insandaki çıkarıcı davranma eğilimini de kabul ediyordu. Bunun genellikle bir ahlaki yoksunluktan değil, fakat ahlaken neyin doğru olduğuyla ilgili farklı fikirlerden kaynaklanan iç çatışma durumlarında gerçekleştğine inanıyordu. Bu nedenle halkı güçlü ve etik bir devlet yapısıyla desteklenen tutarlı bir ahlaki düsturla birleştirmek siyasi liderlerin göreviydi. Bu düstur toplumun en üst düzeyde iyiliği için gerekli olana dayandırılacaktı ve yaratılması sadece bilgelere olan akıl ve bilgiyi gerektiriyordu.

Mozi'nin liyakat ve yeteneğe dayalı olarak seçilen bir bakan sınıfını tercih etmesi şüphesiz ki mütevazı bir başlangıçtan yüksek mevkilere çıkarken edindiği tecrübelerinden kaynaklanıyordu. Bakanları asillerin atamasındaki potansiyel kayıncılık ve yandaşlık tehlikesini görmüştü. Aynı zamanda hükümetin halkın bir bütün olarak iyiliği için devletin refahını geliştirecek bir şekilde çalışması gerektiğine inanıyordu. Mozi'nin geniş bir cemaati olma-

“

Erdemlilerin yüceltilmesi hükümetin esasını oluşturur.

Mozi

”

sına rağmen bir idealist olarak görülüyordu ve fikirleri zamanının Çinli yöneticileri tarafından benimsenmedi. Bununla birlikte, siyasi düşüncesinin unsurları daha sonraki siyasi sistemlere dâhil edilmiştir. Örneğin ortak bir ahlaki düstur uygulamak konusundaki vurgusunun MÖ 4. yüzyılda ortaya çıkan otoriter legalist rejimlere çok önemli bir etkisi olmuştur. Mozi'nin eşitlik ve fırsat konusundaki kavramları 20. yüzyıl liderleri Mao Zedong ve Sun Yat-Sen tarafından yeniden keşfedilmiştir.

Mozi

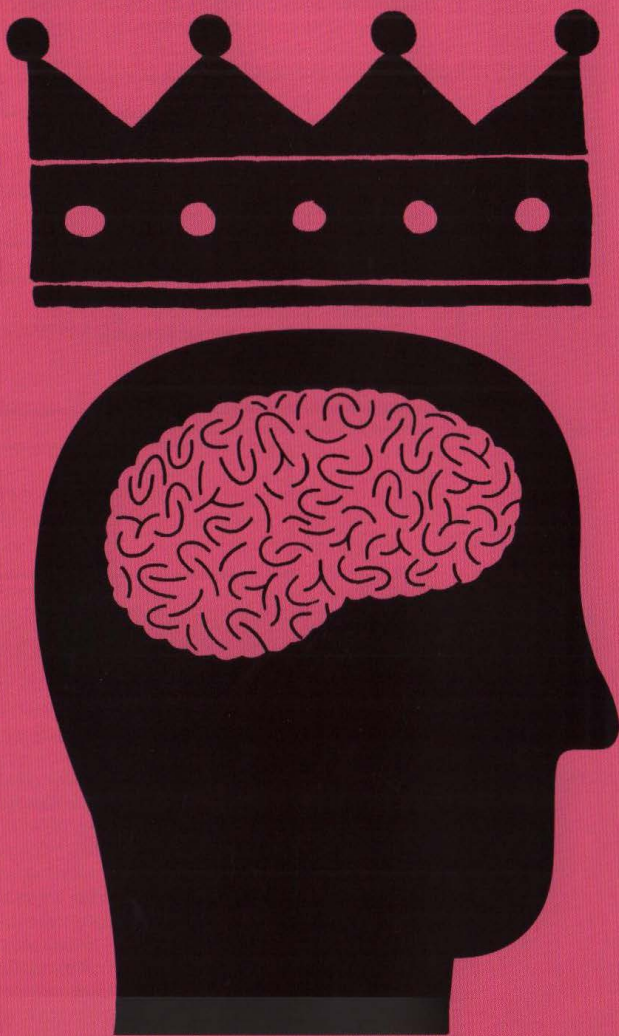
Mozi'nin Konfüçyüs'ün öldüğü tarihlerde Çin'in Şandong eyaletinde Tengzhou'da doğduğu ve zanaatkar veya muhtemelen köle bir aileden geldiğine inanılır. Adı Mo Di'ydi, bir ağaç işçisi ve mühendisti; soylu ailelerin saraylarında çalıştı ve devlet memurluğunda yükselerek memurlar ve danışmanlar için bir okul kurdu. Felsefi ve siyasi düşünceleri kendisine bir cemaat ve Mozi unvanını ("Üstat Mo") kazandı. Mohistler olarak bilinen

cemaati, Qin hanedanı Legalist rejimini kuruncaya dek Savaşan Devletler Dönemi boyunca Mozi'nin basitlik ve barışseverlik prensiplerine uygun bir şekilde yaşadı. Ölümünden sonra Mozi'nin öğretileri Mozi kitabında toplandı. Mohizm Çin'in MÖ 221'de birleşmesinden sonra yok oldu; fakat 20. yüzyılın başlarında yeniden keşfedildi.

Önemli eserleri

MÖ 5. yüzyıl Mozi

**FİLOZOFLAR
KRAL
OLANA KADAR
ŞEHİRLER ASLA
KÖTÜLÜKLERDEN
KURTULMAYACAKTIR
PLATON MÖ 427–347**

KISACA

İDEOLOJİ
Rasyonalizm

YAKLAŞIM
Filozof Krallar

ÖNCE

MÖ 594 Atinalı kanun yapıcı Solon Yunan demokrasisinin temelini oluşturan kanunları ortaya koyar.

MÖ y. 450 Yunan Filozof Protagoras siyasi adaletin, doğadaki adaletin bir tezahürü değil, insani değerlerin bir gereği olduğunu belirtir.

SONRA

MÖ 335–323 Aristoteles sivil toplumun devleti idare etmenin en pratik yollarından biri olduğunu söyler.

MÖ 54–51 Cicero, Platon'un *Devlet*'inde önerilenden daha demokratik bir yönetim şeklini savunduğu *De Republica*'yı yazar.

Hükümdarların görevi halkın "iyi bir yaşam" sürmesini sağlamaktır.

"İyi bir yaşamın" ne olduğunu bilmek **entelektüel yeti** ile birlikte **etik ve ahlak** bilgisi de gerektirir.

Sadece filozoflar bu **yetenek ve bilgiye** sahiptir.

Siyasi güç sadece **filozoflara** tanınmalıdır.

Filozoflar kral olana kadar, şehirler kötülüklerden asla kurtulmayacaktır.

MÖ 6. yüzyılın sonunda Yunanistan'da 200 yıl sürecek olan kültürel bir "altın çağ" dönemi başlar. Şimdi Klasik dönem olarak adlandırılan bu dönemde, Batı medeniyetinin gelişimini derinden etkileyecek olan edebiyat, mimari, bilim ve her şeyden önce felsefenin geliştiği görülür. Klasik dönemin başlarında, Atina şehir devletinin halkı, tiranlığı devirmiş ve bir tür demokrasi kurmuştu. Bu sistemde devlet yöneticileri vatandaşlar arasında kurayla seçiliyor ve kararlar demokratik bir meclis tarafından alınıyordu.

Bu mecliste tüm vatandaşlar konuşabilir ve oy kullanabilirdi –bunu kendi adına yapmaları için temsilciler seçmiyorlardı. Fakat hemen, "vatandaşların" toplumda bir azınlık olduğunu belirtmek gerekir; bunlar ebeveynleri Atinalı olan 30 yaşın üzerindeki özgür erkeklerdi. Kadınlar, köleler, çocuklar, gençler, yabancılar veya birinci kuşak göçmenler bu demokratik sürecin dışında tutuluyordu.

Bu siyasi ortam, zamanın önde gelen düşünürlerinden bazılarını çekerek, Atina'yı hızlı bir biçimde

büyük bir kültürel merkez haline getirdi. Bunların en önemlilerinden biri adı Sokrates olan bir Atinalı'ydı; yaygınlıkla kabul edilen adalet ve erdem kavramlarını felsefi açıdan sorgulaması ona genç bir müritler topluluğu kazandırmıştı.

Fakat bu, maalesef otoritelerin olumsuz yönde dikkatini çekti, demokratik meclisi Sokrates'in gençleri yoldan çıkarmak suçundan idama mahkûm edilmesi konusunda ikna ettiler. Sokrates'in genç müritlerinden biri de, hocasının sorgulayıcı kişiliği ve şüpheli tavrına sahip olan

Ayrıca bkz.: Konfüçyüs 20–27 ■ Mozi 32–33 ■ Aristoteles 40–43 ■ Chanakya 44–47 ■ Cicero 49 ■ Hippolu St. Augustinus 54–55 ■ El Farabi 58–59

“

Demokrasi despotluğa
dönüşür.
Platon

”

Platon'du. Hocasına yapılan haksızlığı gördükten sonra Platon'da Atina sistemine karşı bir hayal kırıklığı oluşacaktı.

Platon yoluna devam ederek Sokrates kadar ünlü bir filozof oldu ve kariyerinin sonlarına doğru büyük entelektüel birikimini, en ünlü eseri olan *Devlet* ile, siyaset alanına yöneltti. Sokrates'in mahkûmiyetini görmüş olması ve asil bir aileden gelmesi dikkate alınırsa, Platon'un demokrasiye fazla sempati duymaması şaşırtıcı değildir. Fakat tümünün devleti "kötülüğe" sürüklediğine inandığı mevcut diğer yönetim şekillerinden herhangi biri hakkında da söyleyecek fazla bir şeyi yoktu.

İyi yaşam

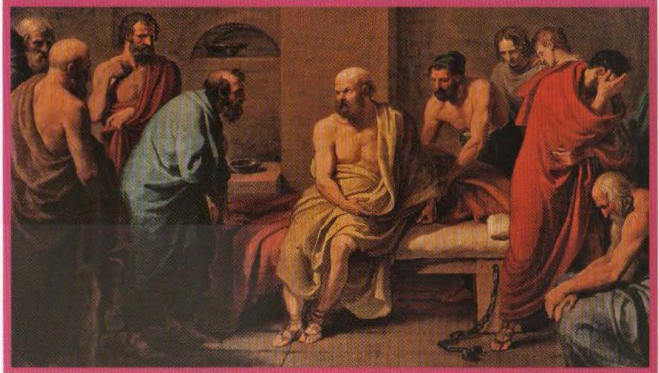
Platon'un bu bağlamda "kötüden" ne kastettiğini anlamak için, antik Yunanlılar için yaşamın amacı olan *eudaimonia*, "saadet," kavramını hatırlamak gerekir. "İyi yaşam" maddi refah, şeref veya yalın zevke

ulaşmak değil, fakat bilgelik, dindarlık ve her şeyden önce adalet gibi temel erdemlere göre yaşamak demektir. Platon devletin amacının bu erdemleri desteklemek ve böylece vatandaşlarının iyi bir yaşam sürebilmelerini sağlamak olduğuna inanıyordu. Mülkiyetin korunması, özgürlük ve istikrar gibi konular sadece vatandaşların iyi yaşamalarına hizmet eden şartları oluşturdukları ölçüde önemliydiler. Onun görüşüne göre henüz bu amacı gerçekleştirebilecek bir siyasi sistem yoktu, mevcut sistemlerdeki eksiklikler ise "kötü," veya bu erdemlerin tersi olarak gördüğü şeyleri teşvik ediyordu.

Platon'un iddiasına göre bunun sebebi, ister monarşi veya oligarşi (birkaç kişinin yönetimi) ister demokrasi olsun, devlet yöneticilerinin amacı halk ve devletlerinin iyiliği yerine kendi çıkarlarına yönelik bir yönetim oluşturmaktır. Platon bunun iyi bir yaşamı oluşturan erdemlerle ilgili genel bir cehaletten kaynaklandığını açıklar; bu da insanları özellikle şeref ve zenginliğin geçici zevki gibi yanlış

şeyler istemeye sevk eder. Bunlar siyasi gücün ödülleri, bu yüzden bu sorun siyaset alanında daha çok yoğunlaşmıştır. Platon'un yanlış sebepler arasında gördüğü yönetime arzusu, vatandaşlar arasında çatışmaya yol açar. Herkesin güç kazanmaya yönelmesi, sonunda devletin istikrarını ve birliğini bozar. Bu güç savaşından kim zaferle çıkarsa çıksın, rakiplerini kendi arzularına ulaşmaya gerekli olan güçten mahrum eder, bu da adaletsizliğe –Platon'un iyi yaşam anlayışının temel taşının tam da tersi olan bir kötülüğe– yol açar.

Buna karşılık Platon iyi yaşamın anlamını bilen bir insan türü olduğunu da belirtir: filozoflar. Sadece onlar para ve şeref hazzından yüce erdemlerin değerini kabul ederler ve yaşamlarını iyi yaşama ulaşma yoluna adanmışlardır. Bu yüzden ün ve servetin şehvetine kapılmazlar; bundan dolayı da siyasi güç için hevesleri yoktur –paradoksal olarak onları ideal yapan budur. İlk bakışta Platon'un iddiası basitçe "filozoflar her şeyi bilir" gibi görünebilir ve (bir filozoftan

Sokrates fikirlerinden vazgeçmek yerine zehir içmeyi tercih eder. Sokrates'in yargılanması ve mahkûmiyeti, Platon'un Atina'nın demokratik sisteminin erdemlerinden şüphe duymasına yol açmıştır.

gelmesi dolayısıyla) onların yönetme hürsına sahip olmadıkları iddiasıyla çelişebilir; fakat bunun arkasında çok daha zengin ve incelikli bir muhakeme yatar.

İdeal Formlar

Platon Sokrates'ten erdemin doğuştan gelmediğini, akıl ve bilgiye bağlı olduğunu ve erdemli bir yaşam sürmek için önce erdemin özünün anlaşılması gerektiğini öğrenmişti. Platon hocasının fikirlerini geliştirdi; adalet, iyilik ve güzelliği gibi iyi niteliklerin bireysel tezahürlerini kabul etmemize rağmen, bunun bize onların gerçek niteliklerini neyin kazandığını anlamamızı sağlamadığını gösterdi. Örneğin adil olduğunu düşündüğümüz bir şekilde davranarak bu özellikleri örnek alabiliriz; fakat bu, gerçekten bu erdemlere uygun şekilde davranmak yerine sadece taklitçilikten ibaret olur.

Formlar Teorisinde Platon bu erdemlerin (ve var olan her şeyin) gerçek niteliklerinin özünü oluşturan ideal arketiplerinin olduğunu iddia etmiştir; bu da tezahürlerini gördüğümüz bu erdemlerin aslında bu formların sadece örnekleri olduğu ve doğalarının sadece bir kısmını gösterebileceği anlamına gelir.

“

Eğer insanın kendisi görev yapmayacak ve yönetmeyecekse, en büyük ceza daha kötü biri tarafından yönetilmek olacaktır.

Platon

”

Genel halkı temsil eden
tekne sahibinin denizcilik hakkında hiçbir bilgisi yoktur.

Siyasetçileri temsil eden
denizciler, tekne sahibinin lütfunu kazanmak için birbirleriyle mücadele ederler.

Filozofu temsil eden rotacı güç savaşına girmez.

Onlar gerçek formların yetersiz yansımaları ya da gölgeleri gibidirler.

Bu ideal formlar veya Platon'un onları adlandırdığı gibi fikirler, bizim yaşadığımız dünyanın dışında bir alemde yaşarlar ve sadece felsefi bir mantık ve sorgulamayla ulaşılabilirler. Filozofları iyi yaşamı ve erdemin bireysel örneklerini taklit etmek yerine, gerçekten erdemli bir yaşam sürmeyi neyin sağladığını tanımlamak konusunda tek yetkili kılan da budur. Platon iyi olmak için devletin erdemliler tarafından yönetilmesi gerektiğini ve diğerlerinin para ve şerefe her şeyin üzerinde önem vermesine rağmen sadece filozofların akıl ve bilgiye, dolayısıyla erdeme değer verdiğini önceden ortaya koymuştu. Bundan da, sadece filozofların ilgi alanlarının devletin yararına olduğu ve bu yüzden "filozofların kral olmaları gerektiği" sonucunu çıkarmaktadır.

Platon devlet gemisi metaforunu filozofların neden kral olmaları gerektiğini açıklamak için kullanmıştı. Güç peşinde olmamasına rağmen uygun rotada seyredebilecek tek kişi rotacıydı –aynen filozofun adil bir şekilde yönetecek bilgiye sahip tek kişi olması gibi.

Platon filozofların, diğer devlet şekillerinin yapısında olan çatışma ve adaletsizliği önlemek için iktidara gelmeleri konusunda zorlanmaları gerektiğini iddia edecek kadar ileri gider.

Kralları eğitmek

Platon bunun ütöpik bir bakış açısı olduğunu kabul eder ve "...veya bu yeni krallar samimiyetle ve yeterli bir şekilde felsefe ile ilgilenmelidirler" diye devam ederek daha pratik bir çözüm olan potansiyel yönetici sınıfın eğitilmesini önerir. *Devlet Adamı* ve *Yasalar* adlı sonraki diyaloglarında, diğer becerilerin de toplum için faydalı olacağı gibi, iyi bir yaşam için gerekli felsefi becerilerin öğretilmesiyle bunun mümkün olacağı bir devlet modeli tanımlar. Bununla beraber, her vatandaşın bu becerileri kazanabilecek entelektüel yeteneği olmadığına da işaret eder. Uygun

“

Demokrasi... çeşitlilik ve düzensizlikle doludur; eşitlere ve eşit olmayanlara aynı türden bir eşitlik sunar.

Platon

”

olduğu durumlarda –küçük ve elit bir entelektüel kesim için– bu eğitimin önerilmesini değil zorunlu olması gerektiğini savunur. “Doğal yetenekleri” dolayısıyla iktidar için seçilmiş olanlar, başlıklarının sadece devlete ait olması için ailelerinden koparılmalı ve komünlerde yetiştirilmelidir.

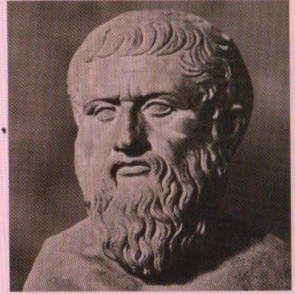
Platon’un siyasi eserleri özellikle Roma İmparatorluğu olmak üzere antik dünyada oldukça etkiliydi ve Konfüçyüs ve Mozi gibi Çinli alimlerin siyasi felsefesi konusundaki eğitim ve erdem kavramlarını yansıtıyordu. Hatta potansiyel hükümdarların eğitimi ile ilgili eserini yazarken, Hindistan’daki

Chanakya’yı bile etkilemiş olması olasıdır. Ortaçağda Platon’un etkisi İslam İmparatorluğuna ve Augustinus tarafından Kilise öğretilerine dâhil edilerek Hristiyan Avrupa’ya yayıldı. Platon’un fikirleri ve daha sonra demokrasiyi savunuş şekli rönesansın siyasi görüşleriyle daha iyi örtüşen Aristoteles’in fikirlerinin gölgesinde kalmıştır.

Platon’un siyasi fikirleri daha sonraki düşünürler tarafından kabul edilmez derecede otoriter ve elitist bulunmuş ve demokrasiyi tesis etmek için çabalayan, modern dünyanın büyük çoğunluğunun gözünden düşmüştür. Nitekim totaliter veya en iyi ifadeyle babaerkil, herkes için en doğrusunu bildiğini iddia eden elit bir grup tarafından yönetilen bir devlet yapısını savunmakla suçlanmıştır. Ancak son zamanlarda siyasi elit “filozof krallarla” ilgili temel görüşü siyasi düşünürlerinin gözünde yeniden değer kazanmıştır.

Yangın Roma’yı kuşatırken

İmparator Nero’nun durup dikildiği ve yardım etmek için hiçbir şey yapmadığı söylenir. Platon’un filozof kral ideali, böyle tiranların ortaya çıkması yüzünden bazılarınca suçlanmıştır.

Platon

MÖ yaklaşık 427’de doğan Platon’un ilk adı Aristokles’ti; daha sonra kası fızıği dolayısıyla Platon (Yunanca “geniş” anlamında) takma adını almıştır. Asil bir Atinalı aileden gelmesi dolayısıyla meslek olarak muhtemelen siyaseti seçeceği umulmuş; ancak o filozof Sokrates’in bir müridi olmuş ve hocası fikirlerini inkâr etmektense ölmeyi tercih ettiğinden onun yanında olmuştur.

Platon Akdeniz’de çok seyahat ettikten sonra Akademiyi, aralarında genç öğrencisi Aristoteles’in de olduğu felsefe okulunu kurduğu Atina’ya geri dönmüştür. Ders verirken genellikle hocası Sokrates’in tarzında, felsefe ve siyasetle ilgili fikirleri sorgulayan diyalog türünde birkaç kitap yazmıştır. Hayatının son yıllarına kadar öğretmeye ve yazmaya devam etmiş; 80 yaşlarında MÖ 348-347’de ölmüştür.

Önemli eserleri

MÖ y. 399–387 *Crito*
MÖ y. 380–360 *Devlet*
MÖ y. 355–347 *Devlet Adamı, Yasalar*

İNSAN DOĞASI İTİBARIYLA POLİTİK BİR HAYVANDIR

ARİSTOTELES (MÖ 384–322)

KISACA

İDEOLOJİ

Demokrasi

YAKLAŞIM

Siyasi Erdem

ÖNCE

MÖ 431 Atinalı devlet adamı Perikles demokrasinin herkes için eşit adalet sağladığını ifade eder.

MÖ y. 380–360 *Devlet* adlı eserinde Platon bilgelik sahibi "filozof kralları" yönetimini savunur.

SONRA

13. yüzyıl Thomas Aquinas Aristoteles'in görüşlerini Hristiyan doktrine dâhil eder.

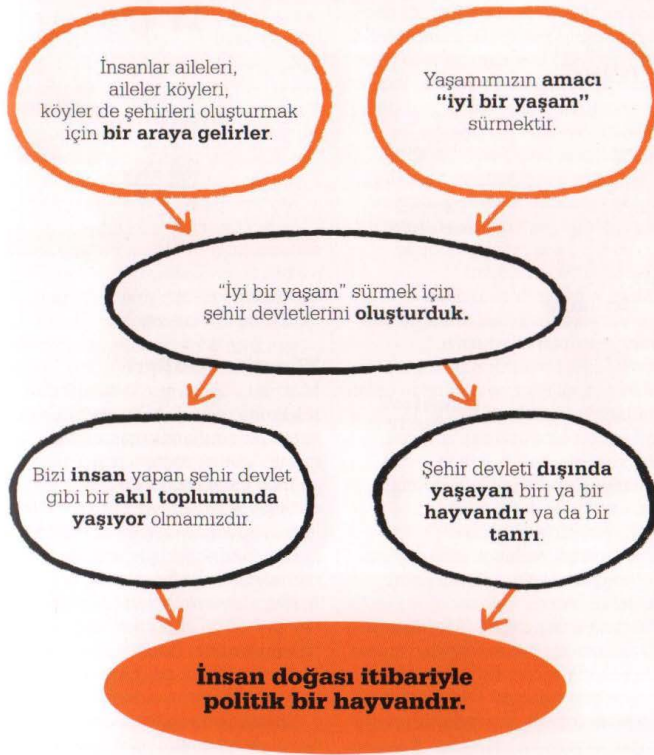
y. 1300 Romalı Giles sivil bir toplumda yaşamak için hukukun üstünlüğünün önemini vurgular.

1651 Thomas Hobbes insanların hayvan gibi yaşamalarını önlemek için bir toplum sözleşmesi imzalanmasını önerir.

Antik Yunan bugünkü tanımla bir birleşik ulus devleti değildi; şehir merkezli birçok bağımsız devletin bir toplamıydı. Her şehir devletin, veya *polis*'in, kendi anayasal yapısı vardı: bazıları, Makedonya gibi, bir hükümdar tarafından yönetiliyordu; başta Atina olmak üzere diğerleri de vatandaşların en azından bazılarının yönetime katılabildiği bir tür demokrasi ile yönetiliyordu.

Makedonya'yla doğmuş ve Atina'da okumuş olan Aristoteles, *polis* kavramına ve çeşitli yorumlarına yakından aşinaydı ve analitik düşünce şekli şehir devletlerinin faydalarını inceleyebilecek durumda idi. Aynı zamanda özelliklerine

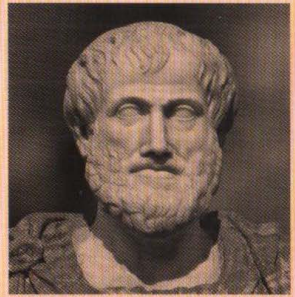
Ayrıca bkz.: Platon 34-39 ■ Cicero 49 ■ Thomas Aquinas 62-69 ■
Romalı Giles 70 ■ Thomas Hobbes 96-103 ■ Jean-Jacques Rousseau 118-125

göre hayvanları ve bitkileri sınıflandırarak bir süre İyonya'da zaman geçirmişti. Daha sonra bu sınıflandırma becerilerini, pratik ve tabii bilimler olarak gördüğü etik ve politikaya uygulayacaktı. Hocası Platon'un aksine Aristoteles bilginin entelektüel muhakemeden ziyade gözlemle kazanıldığına inanıyordu ve siyaset bilimi doğal dünyanın sistematigi gibi organize edilmeli ve ampirik veriye dayandırılmalıydı.

Doğal olarak sosyal

Aristoteles insanların sosyal yapılar kurmak için doğal bir eğilime sahip olduklarını gözlemlemişti. Bireyler bir araya gelerek aileleri, aileler köyleri ve köyler de şehirleri oluşturunuyordu. Tıpkı bazı hayvanların -arılar veya sığırlar gibi- sürüler veya koloniler halinde yaşamaları gibi insanlar da doğaları itibarıyla sosyal varlıklardı. Aynen bir kurdu sürü hayvanı olarak tanımlayacağı gibi, Aristoteles “İnsan doğası itibarıyla politik bir

Aristoteles

Makedon kraliyet ailesinden bir hekimin oğlu olarak Modern Yunanistan'ın kuzeydoğusundaki Stagira, Kalsidis'te dünyaya geldi. 17 yaşında Atina'ya Akademide Platon'un yanında çalışmak üzere yollandı ve 20 yıl sonra Platon'un ölümüne kadar orada kaldı. Şaşırtıcı bir şekilde, Platon'un ölümünden sonra Aristoteles onun halefi olarak Akademiyi yönetmek üzere atanmadı. İyonya'ya taşındı ve Makedon kraliçe Filopar tarafından genç yaşta Büyük İskender'e hocalık yapmak üzere davet edilinceye dek vahşi yaşamla ilgili çalışmalar yaptı.

Aristoteles MÖ 335'te Atina'ya dönerek Lyceum'da Akademiyi rakip olacak bir okul kurdu. Orada ders verirken çeşitli bilimler, felsefe ve siyaset üzerine fikirlerini oluşturdu; çok azı bugüne kadar ulaşan birçok kitap derledi. İskender'in MÖ 323'te ölümünden sonra Atina'daki Makedon karşıtı görüşler, Aristoteles'in şehri terk edip Euboea'ya yerleşmesine neden oldu. Bir sonraki yıl bu kentte hayatını kaybetti.

Önemli eserleri

MÖ 350 *Nicomachean Etik*
Politika
Retorik

hayvandır" der. Aristoteles bununla basitçe insanın doğal davranışının bir *polis*'te sosyal yaşam sürmek olduğunu söyler; kelimenin günümüzdeki anlamıyla siyasi aktiviteye yönelik doğal bir eğilimden bahsetmez.

Büyük sivil toplumlarda yaşamaya eğilimli olduğumuz fikri günümüzde pek de çarpıcı bir fikir olarak görünmeyebilir, fakat Aristoteles'in kendi açısından *polis*'in aynen bir karınca yuvası gibi doğal bir oluşum olduğunu açıkça belirttiğini anlamak oldukça önemlidir. Ona göre insanların başka bir şekilde yaşayabilmesi düşünülemez. Bu belirgin bir şekilde, sivil toplumun bizi "vahşi doğamızdan" çekip alan suni bir yapı olduğu fikriyle tezat oluşturur – bu Aristoteles'in onaylayabileceği bir şey değildi. O, *polis* dışında yaşayan birinin insan olamayacağına inanıyordu – ya insan üstün (yani bir tanrı) ya da insandan aşağı (yani bir hayvan) olmalıydı.

İyi yaşam

Aristoteles'in şehir devlet etiği ve politikası hakkında görüşlerinin temelini *polis*'in insan yapımı değil doğal bir oluşum olduğu fikri oluşturur. Doğal dünyayla ilgili çalışmalarından, var olan her şeyin bir amacı veya var oluş sebebi olduğu

fikrini edinmişti; insanlar için bunun "iyi bir yaşam" sürmek olduğuna karar verdi. Aristoteles bunun adalet, iyilik ve güzellik gibi erdemlerin arayışı olduğunu kabul eder. O zaman *polis*'in amacı da bize bu erdemlere uygun bir şekilde yaşamayı sağlamaktır. Antik Yunanlılar devleti –erdeme ulaşmanın bir aracı olarak insanların beraber yaşamasını sağlayan ve vatandaşlarının mülklerini ve özgürlüğünü koruyan bir yapı olarak görürlerdi.

Aristoteles *polis* içerisinde çeşitli tür ve alt türleri tanımlamıştır. İnsanı diğer hayvanlardan ayıran özelliğin ona sosyal gruplar oluşturma, topluluklar ve birliktelikler kurma imkânı sağlayan ve doğuştan gelen muhakeme gücü ve konuşma yeteneği olduğunu saptamıştır. *Polis* topluluğu içerisinde vatandaşlar güvenlik, ekonomik istikrar ve devletin adaletini sağlayan bir yapılanma oluştururlar; ancak bunu herhangi bir sosyal anlaşma olarak değil doğaları gereği yaparlar. Aristoteles'e göre *polis*'te yaşamı düzenlemek için farklı yollar vardı; fakat bunlar insanların beraber yaşaması için değil (bunu zaten doğaları gereği yapıyorlardı) iyi bir biçimde yaşamaları içindi. Bunu ne kadar iyi başaracaklarının ise

“

Kanun düzendir ve iyi kanun iyi düzendir.
Aristoteles

”

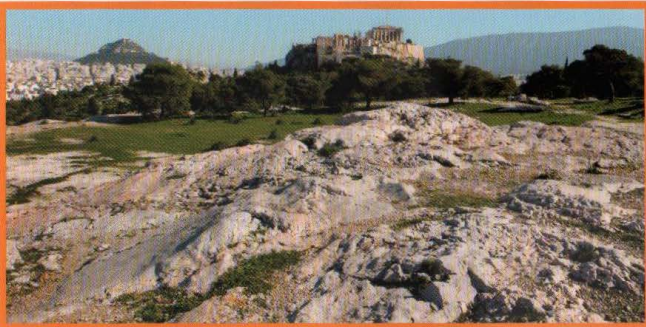
seçtikleri yönetim şekline bağlı olduğunu düşünüyor.

Yönetim şekilleri

Müzmin bir veri sınıflandırıcı olarak Aristoteles doğal yaşamın kapsamlı bir sınıflandırmasını yapmıştı; *Politika* başta olmak üzere sonraki çalışmalarında aynı metodolojik yöntemleri yönetim şekilleri için uygulamaya koyuldu. Platon ideal yönetim şekliyle ilgili teorik muhakemelerde bulunmuş, Aristoteles ise mevcut rejimleri zayıf ve güçlü yanları açısından analiz etmiştir. Bunu yaparken iki basit soru sormuştur: kim yönetiyor ve kimlerin adına yönetiyor?

İlk soruya cevaben Aristoteles üç temel yönetim türü olduğunu tespit etmiştir. Tek kişilik, birkaç seçkin kişilik ve çoğunluk tarafından yönetilen ki bunu doğru ya da gerçek yönetim olarak değerlendirmiştir. İkinci sorunun cevabı ise, yönetimin ya bir bütün olarak halk ya da yönetici sınıfının kendi çıkarları adına yönetmesidir ki bunu bozuk yönetim şekli olarak değerlendirmiştir. Daha geniş çerçevede çiftler halinde altı

Antik Atina şehrinde, vatandaşlar siyasi konuları Pnyx adı verilen, taş bir platformda tartışıyorlardı. Aristoteles'e göre vatandaşların yönetime aktif katılımı sağlıklı bir toplum için vazgeçilmezdi.

yönetim "şekli" tanımlamıştır. Monarşi tek bir bireyin herkes adına yönetimidir. Tek bir bireyin kendi çıkarı doğrultusunda yönetimi, yani tiranlık, yozlaşmış bir demokrasidir. Aristokrasi (bunun Yunanlılar için anlamı asil ailelerin babadan oğula geçen yönetimi değil en iyiler tarafından yönetilmesi idi) birkaç kişinin herkesin iyiliği için yönetimidir; oligarşi veya birkaç kişinin kendi çıkarları için yönetimi yönetimin yozlaşmış halidir. Nihayet politeia birçok kişinin herkesin çıkarına yönetimidir. Aristoteles demokrasiyi bu son yönetim şeklinin yozlaşmış bir şekli olarak görüyordu; çünkü pratikte herkesin değil birçok kişinin çıkarına bir yönetimdi bu.

Aristoteles bozuk yönetim şekillerindeki çıkarıcılığın eşitsizlik ve adaletsizliğe yol açtığını savunuyordu. Bu istikrarsızlığa dönüşüyor ve devletin rolünü ve erdemli yaşamayı teşvik etme konusundaki gücünü tehdit ediyordu. Ancak pratikte incelediği şehir devletlerden hiçbirini tamamen tek bir kategoriye sığmıyor; birden fazla türün özelliklerini gösteriyordu. *Polis*'i vatandaşların sadece bir parçası oldukları tek bir yapı olarak görme eğilimine rağmen, Aristoteles bireyin şehir devleti içindeki rolünü de incelemiştir. İnsanın sosyal

“

Demokratik bir devletin temel özgürlüktür.

Aristoteles

”

Aristoteles'in Altı Yönetim Şekli

	Tek Kişilik Yönetim	Seçilmiş Birkaç Kişilik Yönetim	Çok Kişilik Yönetim
Gerçek Yönetim			
	Monarşi	Aristokrasi	Politeia
Yozlaşmış Yönetim			
	Tiranlık	Oligarşi	Demokrasi

ilişkilere olan doğal eğilimini yeniden vurgular ve vatandaş, aktif katılımı, sadece temsilcilerini seçen değil aynı zamanda sivil toplum yapısıyla ilgili bilgilerini paylaşan kişi olarak tanımlar. Bu katılım "iyi" bir yönetim şekli içindeyse (monarşi, aristokrasi veya politeia), vatandaşın erdemli bir yaşam sürme konusundaki yeteneğini geliştirir. Bozuk bir rejimde ise (tiranlık, oligarşi veya demokrasi), vatandaş menfaatleri peşinde koşan yönetici veya yönetici sınıfın içine karışmış olur – tiranın güç mücadelesi, oligarkların servet düşkünlüğü veya demokratların özgürlük arayışı. Aristoteles tüm rejimlerin içinde politeia'nın iyi bir yaşam sürmek için en iyi imkânları sunduğu sonucuna varmıştır.

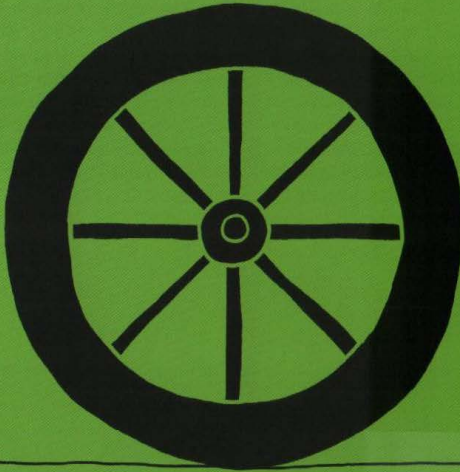
Demokrasiyi "bozuk" bir rejim türü olarak sınıflandırmasına rağmen, Aristoteles demokrasiyi

politeia'dan hemen sonra gelen en iyi rejim ve "iyi" aristokrasi veya monarşiden daha iyi bir yönetim şekli olarak görür. Vatandaş tek başına iyi bir yöneticinin erdem ve bilgeliğine sahip olmayabilir, ancak "birçok kişi" toplu olarak "bir kişiden" daha iyi bir yönetici olabilir.

Klasik Yunan *polis*'inin detaylı tanımının görünüşte onu takip eden ulus devletlerle çok az ilgisi vardır; fakat Aristoteles'in görüşlerinin ortaçağ boyunca Avrupa siyasi düşüncesi üzerinde gittikçe artan bir etkisi oldu. Genelde otoriter olan görüşlerinin eleştirilmesine rağmen (köleliği ve kadınların düşük toplumsal statüsünün savunması dâhil), anayasal yönetimi savunan yaklaşımları aydınlanma dönemindeki fikirleri öngörmüştür.

TEK BİR TEKERLEK HAREKET ETMEZ

CHANAKYA MÖ Y. 350-275

KISACA

İDEOLOJİ
Realizm

YAKLAŞIM
Faydacılık

ÖNCE

MÖ 6. yüzyıl Çinli general Sun Tzu, devlet yönetimine analitik bir yaklaşım getiren *Savaş Sanatı* adlı eserini yazar.

MÖ 424 Mahapadma Nanda, Nanda hanedanlığını kurar ve taktik tavsiyeleri konusunda generallerine güvenir.

SONRA

MÖ 65 Chanakya'nın kurulmasına yardım ettiği Maurya İmparatorluğu zirve noktasına ulaşır ve Hint alt kıtasının güney ucu hariç tamamını yönetir.

1904 Chanakya'nın eserleri yeniden keşfedilir ve 1915'te İngilizceye çevrilir.

MÖ 5 ve 4. yüzyıllar boyunca Nanda hanedanı rakiplerini birer birer yenerek ve Batıdan gelen Yunan ve Pers işgali tehditlerini püskürterek, yavaş yavaş Hint alt kıtasının kuzey yarısının kontrolünü ele geçirir. Gittikçe genişleyen bu imparatorluğun hükümdarları savaşta taktik destek konusunda generallerine güveniyorlardı; fakat siyaset ve devlet işleri konularında bakanların önemini de fark etmeye başlamışlardı. Özellikle MÖ 600'lerde, şimdi Pakistan sınırları içindeki Rawalpindi'de kurulmuş bir üniversite olan Takshashilalı düşünürler çoğunlukla bakan oluyorlardı. Birçok önemli düşünür

Ayrıca bkz.: Konfüçyüs 20-27 ▪ Sun Tzu 28-31 ▪ Mozi 32-33 ▪ Platon 34-39 ▪ Aristoteles 40-43 ▪ Niccolò Machiavelli 74-81

fikirlerini Takshashila'da geliştirmişti; fakat en önemlileri herhalde (aynı zamanda Kautliya ve Vishnugupta olarak bilinen) Chanakya'ydı. Chanakya, *Arthashastra* adlı, "maddi kazanç bilimi" veya "yönetim sanatı" anlamında ve devlet yönetimi üzerine bir eser yazmıştı. Siyaset sanatı hakkındaki bilgi birikimini kendi fikirleriyle birleştirmişti ve siyaset alanıyla ilgili duygusuz ve zaman zaman da acımasız yorumlarıyla şöhret çekiyordu.

Hükümdara danışmanlık

Eserin bazı bölümlerinde bir devlet liderinde olması gereken ahlaki değerlere değinilmesine karşın,

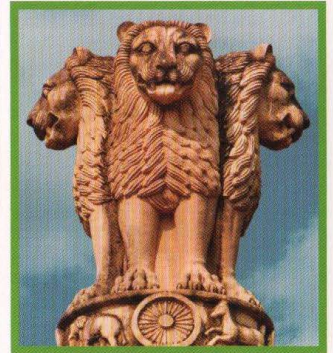
çok daha ziyade pratik konular üzerinde durulmuştu: gücün nasıl kazanılacağı ve korunacağı ile Hindistan'da ilk defa açıkça bakanların ve danışmanların devletin işleyişinde kilit roller üstleneceği sivil bir yapı.

Chanakya'nın siyasal düşüncesinin merkezinde devletin refahına adanmışlık yatar ve devletin nihai amacı olarak halkın esenliği gösterilir. Bunun, düzen ve adaleti sağlarken ve ülkesini düşman devletler karşısında zafere götürerek halkı-

Ashoka aslan sütunbaşı, Maurya İmparatorluğunun merkezinde Samath'da bir sütun üzerinde duruyordu. Chanakya, Hindistan'ın neredeyse tamamına hükmedecek duruma gelen bu güçlü imparatorluğun kurulmasına yardımcı olmuştur.

nın esenliğini ve refahını sağlayacak olan hükümdarın sorumluluğu olduğu görüşü hâkimdir. Chanakya'nın *Arthashastra*'da anlattığı gibi, ülkesine ve halkına karşı olan görevlerini yerine getirebilme gücü çeşitli faktörlere bağlıydı: hükümdarın kişisel özelliklerine, danışmanlarının yeteneğine, toprakları ve şehirlerine, ordusu ve müttefiklerine.

Devletin başı olarak hükümdarın bu yönetim sisteminde merkezi bir rolü vardı. Chanakya uygun özelliklere sahip bir hükümdar bulmanın önemini vurgular, fakat yine de liderlerin kişisel özelliklerinin tek başına yeterli olmadığını savunurdu: Hükümdar aynı zamanda işi konusunda eğitilmelidir. Askeri taktik ve stratejiler, hukuk, yöneticilik, diplomasi ve siyaset sanatı gibi devlet yönetimiyle ilgili çeşitli becerileri edinmeli; bunun yanında öz disiplin ve ahlak gibi halkın sadakat ve itaatini kontrol edecek ahlaki otoriteyi sağlayacak beceriler de kazanmalıdır. Hükümdar göreve başlamadan önce tecrübeli ve bilgili öğretmenlerin yardımına ihtiyaç duyar.

“

Her şey
danışmakla başlar.
Chanakya

”

Göreve başladıktan sonra akıllı bir hükümdar sadece kendi bilgeliğine güvenmez, bunun yanında birtakım güvenilir bakan ve danışmanların tavsiyelerine de kulak verir. Chanakya'ya göre bu kişiler devletin yönetiminde hükümdar kadar önemliydiler. Chanakya *Arthashastra*'da: "Devlet yönetimi ancak yardımla mümkündür, tek bir tekerlek hareket etmez" der. Bu hükümdarın otokratik olmamasına ve devlet yönetimine dair kararlarını danışmanlarına danışarak vermesine yönelik bir uyarıdır.

Bu yüzden gerekli özelliklere sahip bakanların atanması halkın yöneticisini seçmesi kadar önemlidir. Bakanlar engin bilgi ve tecrübe kaynağı olabilirler. Son derece güvenilir olabilirler, öyle ki sadece hükümdarın onların tavsiyelerine güvenebileceği kadar değil, bunun yanında kararların devletin ve halkın menfaatleri doğrultusunda alınmasını sağlayacak -gerekirse yoz bir hükümdarın kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesini önleyecek- kadar.

Amaç aracı meşru kılar

Chanakya'yı zamanının diğer Hint siyaset düşünürlerinden ayıran en önemli özelliği, insanın doğasıyla ilgili gerçekleri kabul etmesiydi. *Arthashastra* bir ahlak felsefesi

çalışması değil devlet yönetimi için pratik bir kılavuzdu ve devletin esenliği ve güvenliğinin sağlanması için gereken her türlü yöntemi savunurdu. *Arthashastra* ideal bir hükümdar için bir öz disiplin ve bilgi rejimini savunmasına ve belirli ahlaki değerlere değinmesine rağmen, gücü ele geçirmek ve elde tutmak için gerekli gizli yöntemleri açıklamaktan da sakınmaz. Chanakya, insanın zayıf ve güçlü yönlerinin başarılı bir gözlemcisiydi ve bunları hükümdarın gücünü arttırmak veya düşmanlarının gücünü zayıflatmakta kullanmayacak denli yüce değildi.

Bu, özellikle toprak elde etme ve savunmayla ilgili tavsiyelerinde kendini gösterirdi. Hükümdar ve bakanlarının, bir strateji belirlemeden önce düşmanlarının zayıflıklarını çok dikkatli bir şekilde değerlendirmelerini tavsiye ederdi. O zaman uzlaşmadan düşman saflarında ihtilaftan, diğer hükümdarlarla uygun ittifaklar ve nihayet basitçe askeri güç kullanımı gibi

çeşitli taktiklerden bir seçim yapabilirler. Bu taktikleri kullanırken hükümdar acımasız, hilekâr, rüşvetçi olmalı ve gerekli her türlü ikna yollarına başvurmalıdır. Bu Chanakya'nın savunduğu bir liderde bulunması gereken ahlaki yetkinlikle bir tezat oluşturuyor gibi görünse de, zafer kazanıldıktan sonra hükümdarın "kendi erdemlerini yenilmiş olan düşmanın kötülüklerinin yerine koyması ve düşmanın iyi olduğu yerde kendisinin iki misli iyi olması gerektiği" şartını koyar.

İstihbarat ve casusluk

Arthashastra hükümdarlarla askeri danışmanların gerekliliğini ve istihbarat toplamanın karar verme konusundaki önemini de hatırlatır. Bir casus ağı komşu devletler tarafından ortaya konabilecek tehditleri ve toprak kazanmanın fizibilitesini değerlendirmede hayati öneme sahiptir; fakat Chanakya daha ileri giderek devlet içi casusluğun da sosyal istikrarı sağlamak için kötü

“

Bakanların yardımıyla başkalarının zayıflıkları daha kolay bir biçimde görülebilir.

Chanakya

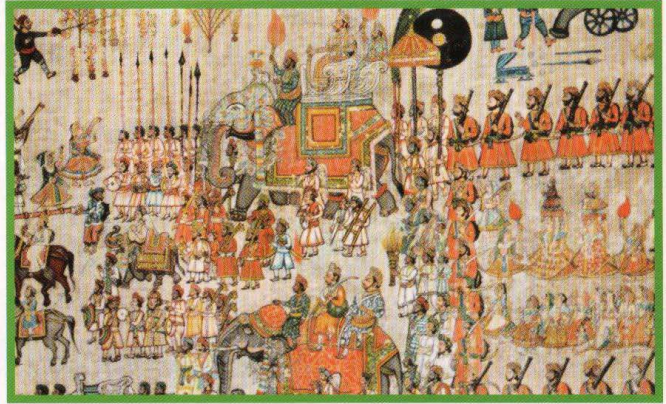
”

ancak kaçınılmaz bir yol olduğunu iddia eder. Hem iç hem de uluslararası ilişkilerde ahlak, devletin korunmasına nazaran ikincil önemdedir. Devletin esenliği veya muhalif güçlerin tehditlerini azaltmaya yönelik olarak, gerektirdiği takdirde siyasi suikastlar de dâhil olmak üzere gizli kapaklı işlerde bir gerekçe olarak kullanılabilir.

Gücü elde etme ve korumaya yönelik etik olmayan bu yaklaşım ve yasalar ve düzenin katı bir şekilde savunulması açıkğöz bir siyasi anlayış veya acımasızlık gibi gözükebilir; bu durum ayrıca *Arthashastra*'nın yaklaşık 2000 yılı sonra Machiavelli'nin *Prens*'iyle

Chanakya

Doğum yeri tam olarak bilinmemektedir; ancak Takshashila'da (modern Taxila, Pakistan) okuduğu ve ders verdiği bilinir. Chanakya Takshashila'yı devlet yönetiminde bir yer edinmek için terk etmiş ve Krak Dhana Nanda'ya danışman olduğu Pataliputra'ya gitmiştir. Bu konuda çeşitli rivayetler vardır; fakat hepsi bir anlaşmazlık sonrası Nanda sarayını terk ettiği konusunda hem fıkirdir. İntikam duyguları içindeki genç Chandragupta, Maurya'yı Nandas'nın rakibi

karşılaştırılmasına neden olmuştur. Bununla beraber, bir hükümdar ve bakanlar tarafından yönetimi içeren merkezi doktrinin, daha çok Chanakya'nın Takshashila'da bir öğrenci olarak karşılaştığı olabileceği Konfüçyüs ve Mozi veya Platon ve Aristoteles ile çok daha fazla ortak noktası vardır.

Kanıtlanmış bir felsefe

Arthashastra'da bahsi geçen tavsiyeler kısa zaman sonra, onları benimseyerek Kral Nanda'yı başarılı bir şekilde alt etmiş ve MÖ 321

olmaya itmiştir. Chandragupta Dhana Nan-da'yı devirmiş ve tam güney bölgesi dışında modern Hindistan'ın tamamını yöneten Maurya İmparatorluğunu kurmuştur. Chanakya Chandragupta'nın baş danışmanıydı, Chandragupta'nın oğlu Bindusara tarafından annesini zehirlediği gerekçesiyle yanlış yere suçlandıktan sonra kendi kendisini açlıktan ölüme mahkûm ettiği söylenir.

Önemli eserleri

MÖ 4. yüzyıl *Arthashastra*
Neetishastra

Filler savaşlarda Hindistan için oldukça önemlidir. Düşmanı o denli korkuturlardı ki düşmanlar sıklıkla savaşmadan geri çekilirlerdi. Chanakya savaşlarda fillerin kullanımıyla ilgili yeni stratejiler geliştirmiştir.

civan Maurya İmparatorluğunu kurmuş Chanakya'nın çırağı Chandragupta Maurya sayesinde gün yüzüne çıkacaktı. Bu Hint alt kıtasının büyük bölümüne yayılan ilk imparatorluk olacaktı ve Maurya Büyük İskender'in başında olduğu Yunan istilası tehdidini de başarılı bir şekilde püskürtmüştü. Chanakya'nın fikirleri devlet yönetimi ve politika belirleme süreçlerini yüzyıllar boyunca, en sonunda Hindistan ortaçağda İslam ve Moğol yönetimlerinin altına girinceye dek devam etti.

Arthashastra metni 20. yüzyılın başlarında yeniden keşfedildi ve Hindistan'ın 1948'de Britanya'dan özgürlüğünü kazanmasıyla, Hint siyasi düşüncesinde hakettiği simgesel değeri kazandı. Hint siyasetindeki önemine rağmen Batıda oldukça az biliniyordu ve Chanakya'nın Hindistan dışında önemli bir siyasi düşünür olarak tanınması ancak yakın zamanlarda olmuştur.

EĞER YOZ SİYASETÇİLER GÜVEN VE KAZANÇ İÇİNDEYSE, BU BİR ÇÖKÜŞ BAŞLANGICIDIR

HAN FEI TZU (MÖ 280–233)

KISACA

İDEOLOJİ
Legalizm

YAKLAŞIM
Devlet yasaları

ÖNCE

MÖ 5. yüzyıl Konfüçyüs hükümdar ve bakanlarının örnek davranışlarıyla yönettiği, geleneksel aile değerlerine dayanan bir hiyerarşiyi savunur.

MÖ 4. yüzyıl Mozi erdem ve yeteneklerine göre seçilen, tamamen meritokratik bir bakanlar ve danışmanlar sınıfı önerir.

SONRA

MÖ 2. yüzyıl Savaşan Devletler Dönemi bittikten sonra Çin'deki Han hanedanlığı Legalizmi reddeder ve Konfüçyüsçülüğü kabul eder.

MÖ 589–618 Çin İmparatorluğunu birleştirmeye yönelik bir çaba olarak, Sui hanedanlığı Legalist prensipleri yeniden hayata geçirir.

Çin'in Savaşan Devletler Dönemi boyunca, MÖ 5 ve 3. yüzyıllar arasında, hükümdarlar birleşik bir Çin İmparatorluğunda güç kazanmaya yönelik bir mücadele içindeydiler ve bu çalkantılı döneme uygun yeni bir siyaset teorisi ortaya çıktı. Shang Yang (MÖ 390-338), Shen Dao (MÖ 350-275) ve Shen Budai (MÖ 337'de ölmüştür) gibi düşünürler Legalizm olarak bilinen, çok daha otoriter bir yönetim şeklini önermişlerdi. Han Fei Tzu tarafından formüle edilen ve uygulamaya

konan Legalizm Konfüçyüs'ün örnek davranışla yönetme fikrini ve Mozi'nin insanın doğasındaki doğuştan gelen iyilik düşüncesini reddetmiş; bunun yerine insanların doğal olarak cezalardan kaçınmak ve kişisel menfaatlerine yönelik davrandıkları yönündeki daha olumsuz görüşünü benimsemişlerdir. Legalistlere göre bunu kontrol etmenin tek yolu, istenmeyen davranışları katı yasalarla cezalandıran, devletin esenliğini bireysel hakların üstünde tutan bir sistemdi. Bu yasaların uygulanması hükümdarın bakanları tarafından gerçekleştiriliyordu; onlar da ceza ve takdirin hükümdar tarafından verilen ve kendilerinden de hesap soran yasalara tabiydiler. Bu şekilde hükümdarın tepede olduğu bir hiyerarşi oluşturulmuştu ve bürokraside yozlaşma ve dalavere kontrol altına alılabiliyordu. Savaş zamanlarında hükümdarın, bakanlarının kendi kişisel menfaatleri için değil devletin çıkarları doğrultusunda hareket edeceklerine güvenebilmesi devletin güvenliği açısından hayati öneme sahipti.

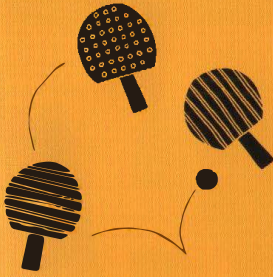
“

Devleti yasalarla yönetmek doğruyu övmek ve yanlış kınamaktır.

Han Fei Tzu

”

Ayrıca bkz.: Konfüçyüs 20–27 • Sun Tzu 28–31 • Mozi 32–33 • Thomas Hobbes 96–103 • Mao Zedong 260–265

HÜKÜMET BİR TOP GİBİ ORADAN ORAYA ZIPLAR

CICERO (mö 106–43)

KISACA

İDEOLOJİ

Cumhuriyetçilik

YAKLAŞIM

Karma anayasa

ÖNCE

MÖ y. 380 Platon ideal bir şehir devletiyle ilgili fikirlerini özetlediği *Devlet*'i yazar.

MÖ 2. yüzyıl Yunan tarihçi Polybius'un *Tarihler*'i Roma Cumhuriyeti'nin yükselişini ve kuvvetler ayrılığına dayanan anayasasını anlatır.

MÖ 48 Julius Caesar'a benzeri görülmemiş bir güç tanır ve diktatörlüğü Roma Cumhuriyeti'nin sonu olur.

SONRA

MÖ 27 Octavian, Augustus ilan edilir ve fiilen Roma'nın ilk imparatoru olur.

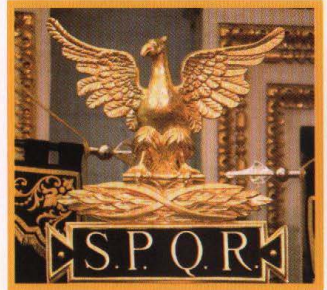
1734 Montesquieu *Romalıların Büyüklüğü ve Çöküşünün Nedenleri Üzerine Düşünceler*'i yazar.

Roma Cumhuriyeti MÖ 510 civarında Yunanistan şehir devletlerine benzer bir çizgide kurulmuştu. Küçük değişikliklere uğrayarak hemen hemen 500 yıl boyunca hüküm sürdü. Bu yönetim şekli üç farklı yönetim türünün unsurlarını bir araya getiriyordu -monarşi (yerini bir konsülün aldığı), aristokrasi (Senato) ve demokrasi (halk meclisi). Herbiri birbirini dengeleyen farklı güçler. Romalıların büyük çoğunluğu tarafından istikrar sağladığı ve despotluğu önlediğine inanılan ve ideal yönetim şekli olarak görülen bu rejim, karma anayasa olarak biliniyordu.

Kuvvetler ayrılığı

Romalı siyasetçi Cicero sistemin sadık bir savunucusuydu, özellikle de Julius Caesar'a diktatörcü güçlerin verilmesiyle sistemin tehdit altında kaldığı dönemde. Cumhuriyetin dağılmasının yıkıcı bir hükümetler silsilesiyle sonuçlanacağı konusunda uyarıda bulundu. Gücün monarşiden tirana geçebileceğini, tiranın elinden aristokrasi

veya halk tarafından alınacağını, halkın elinden de oligarklar veya tiranlar tarafından kapılacağını ifade etmiştir. Karma bir anayasanın kuvvetler ayrılığı olmadan, yönetimin "bir top gibi oradan oraya zıplayacağına" inanıyordu. Cicero'nun öngörüsü doğru çıktı, Caesar'ın ölümünden kısa bir süre sonra Roma bir imparatorun. Augustus'un kontrolüne ve ondan sonra da bir dizi despot hükümdarın eline geçti.

Roma amblemi, karma anayasanın merkezi kurumlarını simgeleyen SPQR (Senato ve Roma Halkı) lejandını taşıyordu.

Ayrıca bkz.: Platon 34–39 ■ Aristoteles 40–43 ■ Montesquieu 110–111 ■ Benjamin Franklin 112–113 ■ Thomas Jefferson 140–141 ■ James Madison 150–153

ORTAÇA SAL DÜŞ

MS 30-1515

ORTAÇA SAL DÜŞ

Ğ SIYA- SÜNCESİ

Katolik inancına göre St. Peter **Roma'nın ilk piskoposuydu** ve halefleri papa olmuşlardır.

MS Y. 30

İmparator I. Theodisius Hristiyanlığı Roma'nın **resmi dini** olarak kabul eder.

380

Hız Muhammed **Medine Anayasasını** hazırlayarak ilk İslam devletini kurar.

622

El Kindi Platon ve Aristoteles'in kiler de dâhil olmak üzere, **klasik Yunan metinlerini** Bağdat'taki Bilgelik Evine getirir.

900

MS 306

I. Konstantin Roma İmparatorluğunun ilk **Hristiyan imparatoru** olur.

Y. 413

Hippolu St. Augustinus **adaletsiz bir devletin bir soyguncu çetesinden farklı olmadığını** belirtir.

800

Şarılman, Roma İmparatoru olarak fiilen **Kutsal Roma İmparatorluğunu** kurar.

Y. 940-950

Farabî **Erdemli Şehir**'de ideal İslam devletini imgelemek için **Platon ve Aristoteles'in** fikirlerini uygular.

Kurulduğu MÖ 1. yüzyıldan itibaren, Roma İmparatorluğu egemenliğini Avrupa, Akdeniz Afrika'sı ve Orta Doğu'ya doğru genişleterek gücünü büyük ölçüde artırmıştı. MÖ 2. yüzyıla kadar gücünün zirvesine ulaşmış ve Roma imparatorluk kültürü refah ve istikrar vurgusuyla, Atina ve Roma Cumhuriyetlerinin bilim ve felsefe değerlerinin yerini almakla tehdit eder hale gelmişti. Aynı zamanda yeni bir din de imparatorlukla birlikte kök salıyordu: Hristiyanlık.

Bir sonraki milenyum boyunca Avrupa'daki siyasi düşüncenin hâkimi Kilise oldu ve ortaçağ boyunca siyasi teori Hristiyan din bilimi tarafından belirlendi. 7. yüzyılda başka bir güçlü din, İslam, ortaya çıktı; Arabistan'dan Asya ve Afrika'ya kadar yayılan bu din,

Hristiyan Avrupa'nın siyasi düşünce hayatını büyük ölçüde etkiledi.

Hristiyanlığın etkisi

Plotinus gibi bazı Romalı filozoflar Platon'un fikirlerine geri döndüler ve erken dönem Hristiyan düşüncülerleri arasında "neo-Platonist" akım başladı. Hippolu St. Augustinus, ilahi ve beşeri yasalar arasındaki farklar ve adil bir savaş olup olamayacağıyla ilgili soruları incelemek amacıyla, Platon'un fikirlerini Hristiyan inancının ışığında yeniden değerlendirdi.

Pagan Roma İmparatorluğunun felsefe ve teori için ayıracak zamanı yoktu; fakat Hristiyan Avrupa'nın erken dönemlerindeki siyasi düşünce dini dogmaların hâkimiyetine girmiş ve antik Yunan ve Roma dönemlerine ait fikirler büyük

ölçüde göz ardı edilmişti. Bu fikir hâkimiyetinin ardındaki en önemli faktör, Kilise ve Papalığın siyasi gücünün yükselişiydi. Ortaçağ Avrupa'sı fiilen Kilise tarafından yönetiliyordu; bu, 800'de Şarılman tarafından Roma İmparatorluğunun kuruluşunda kararlaştırılmış bir durumdu.

İslam'ın etkisi

Bu esnada Arabistan'da Hz. Muhammed yayılmacı bir hedefle İslam dinini kurmuştu ve İslam kısa zamanda kendini temel siyasi ve dini güç olarak kabul ettirmişti. Hristiyanlığın aksine, İslam seküler siyasi düşünceye açıktı ve bilimi ve Müslüman olmayan düşünürleri öğrenmeyi destekliyordu. İslam topraklarında klasik eserleri korumak amacıyla şehirlerde kütüphaneler kurulmuş ve burada yetişen

İbn Sina İslami din bilimine **rasyonel felsefeyi** dâhil ederek yeni siyasi fikirlere zemin hazırlar.

y. 980-1037

Hristiyanlar İslami yönetimden Kudüs'ü ve kutsal toprakları geri almak için **ilk Haç Seferini** düzenlerler.

1095

Thomas Aquinas **temel ve dini erdemleri** tanımlar ve doğal, beşerî ve dini yasalar arasındaki ayrımı ortaya koyar.

1300

İbn Haldun devletin rolünün **adaletsizliği önlemek** olduğunu ifade eder.

1377

1086

İngiltere Kralı I. William dünyanın ilk resmi nüfus sayımında **Kıyamet Günü Kitabının** hazırlanmasını ister.

1100

İngiltere Kralı I. Henry **Özgürlükler Beyannamesini** çıkarır ve hükümdarı gücün kötüye kullanımını önleyen yasalara tabi tutar.

1328

Padualı Marsilius Papa XII. John'a karşı olan güç mücadelesinde **seküler yasa** ve Kutsal Roma İmparatoru IV. Louis'nin yanında yer alır.

1513

Niccolò Machiavelli fiilen **modern siyaset bilimini** başlatan *Prens*'i yazar.

alimler Platon ve Aristoteles'in fikirlerini İslami din bilimine dâhil etmişlerdi. Bağdat gibi şehirler bilim merkezi haline gelmiş ve El Kindi, El Farabi, İbn Sina (Avicenna), İbn Rüşdi (Averroes) ve İbn Haldun gibi alimler siyaset teorisyenleri olarak ortaya çıkmıştı. Bu esnada Avrupa'da bilim ruhban sınıfının tekeline geçmiş ve toplum yapısı tartışmaya açık kapı bırakmayacak şekilde Kilise tarafından belirlenir olmuştu. Ortaçağ Avrupa'sına yeni fikirlerin gelmesi İslami etkiyle ve alimlerin klasik eserleri yeniden keşfetmesiyle olacaktı. 12. yüzyılda İslam alimlerinin korumaya aldığı ve tercüme ettiği eserler Hristiyan alimlerin de dikkatini çekmeye başladı, özellikle de iki dinin bir arada yaşadığı İspanya'da. Bununla ilgili haberler Hristiyan dünyada hızla yayıldı ve

kilise otoritelerinin şüpheli yaklaşımına rağmen, sadece eserlerin değil İslami yorumların da bulunması ve tercüme edilmesi için bir telaş başladı.

Zor sorular

Yeni bir Hristiyan filozoflar kuşağı klasik düşünceyle tanışmış oldu. Thomas Aquinas Aristoteles'in fikirlerini Hristiyan din bilimine dâhil etmeye çalıştı. Bu, daha önceden kaçınılmış olan, kralların ilahi yetkileri gibi, bazı soruları ortaya çıkardı ve seküler ve dini yasalar tartışmasını yeniden gündeme getirdi. Entelektüel yaşama seküler düşüncenin girmesinin Kutsal Roma İmparatorluğuna derin bir etkisi oldu. Farklı ulus devletler bağımsızlık taleplerinde bulundu ve hükümdarlıklar Papalıkla karşı karşıya geldi. Sivil konularda

Kilisenin yetkisi sorgulanmaya başladı ve Romalı Giles ve Padualı Marsilius gibi filozoflar iki taraftan birinde yer aldılar.

Ortaçağın sonlarına doğru, yeni milletler Kilisenin otoritesini tehdit etmeye başladılar, fakat insanlar bu dönemde hükümdarlarının gücünü de sorgulamaya başlıyorlardı. İngiltere'de Kral John, baronları tarafından bazı güçlerinden vazgeçmeye zorlandı. İtalya'da hanedanlık tiranları yerini Rönesansın başlattığı Floransa gibi bazı cumhuriyetlere bıraktı. Rönesans düşüncesinin güçlü bir sembolü olan Niccolò Machiavelli'nin dünyayı sarsan ve ahlak felsefesinde tamamen pragmatik olan yeni bir siyaset felsefesini ortaya koyması da Floransa'da gerçekleşti.

ADALET ORTADAN KALKARSA, HÜKÜMETLER BÜYÜK SOYGUNCU ÇETELERİNDEN BAŞKA NE OLUR?

HIPPOLU ST. AUGUSTINUS (MÖ 354–430)

KISACA

IDEOLOJİ
Hristiyanlık

YAKLAŞIM
Adil yönetim

ÖNCE

MÖ 4. yüzyıl Devlet ve Yasalar'da Platon ideal bir devlet için adaletin önemini vurgular.

MÖ 1. yüzyıl Cicero Roma Cumhuriyeti'nin devrilmesine ve yönetimin bir imparator tarafından devralmasına karşı çıkar.

MS 306 I. Konstantin Hristiyan Roma İmparatorluğunun ilk imparatoru olur.

SONRA

13. yüzyıl Thomas Aquinas adil bir savaşın tanımını yapmak için St. Augustinus'un argümanlarını kullanır.

14. yüzyıl İbn Haldun devletin görevinin adaletsizliği önlemek olduğunu söyler.

y. 1600 Francisco Suárez ve Salamanca Okulu doğal yasaların yeni bir felsefesini oluşturur.

MÖ 380'de, Hristiyanlık fiilen Roma İmparatorluğunun resmi dini olarak kabul edilir ve Kilisenin gücü ve etkisi arttıkça devletle olan ilişkisi de tartışılmalı hale gelir. Bu konuyu ele alan ilk siyaset teorisyenlerinden biri, Hristiyanlığa din değiştirerek geçen bir alim ve öğretmen olan

Hippolu St. Augustinus'tur. Klasik felsefeyi dine dâhil etme çabasında, büyük ölçüde aynı zamanda siyasi düşüncesinin de temelini oluşturmuş olan Platon'la ilgili çalışmalarından etkilenmiştir.

Bir Roma vatandaşı olarak St. Augustinus yasalarla yönetilen bir devlet geleneğine inanıyordu; fakat bir alim olarak devletin amacının

Devletler bir hükümdar veya yönetime veya **yönetim ve ekonomiyi** düzenleyen yasalara sahiptir.

Soyguncular da bir elebaşının idaresinde çeteleşirler ve **ganimetlerini bölüştürmek ve disiplin** sağlamak için kurallara sahiptirler.

Adaletsiz hükümdarlar tarafından yönetilen devletler **toprak ve kaynak sağlamak için** komşularına savaş açarlar.

Her çete **kendine ait özel bir bölgeye** sahiptir ve komşu bölgelerden **çalar**.

Adalet ortadan kalkarsa, hükümetler büyük soyguncu çetelerinden başka ne olur?

“

Adalet olmadan insanların
yaşayla olan bağının devam
etmesi mümkün değildir.

St. Augustinus

”

halkının iyi ve erdemli bir yaşam sürmesini sağlamak olduğu konusunda Aristoteles ve Platon ile hemfikir. Bir Hristiyan için bu, Kilisenin buyurduğu ilahi yasalara göre yaşamak demektir. Ancak Augustinus pratikte çok az insanın ilahi yasalara göre yaşadığına ve büyük çoğunluğun günahkâr olduğuna inanıyordu. İki krallık tanımlıyordu: *civitas Dei* (Tanrının şehri) ve *civitas terrea* (yeryüzünün şehri). İkinci krallıkta

günah hâkimdi. Augustinus Kilisenin devlet üzerindeki rolünü, anayasanın ilahi yasalara uygun olarak hazırlanmasının ve insanların *civitas Dei*'de yaşayabilmelerinin tek yolu olarak görüyordu. Böyle adil yasaların varlığı devleti bir soyguncu çetesinden ayıran şeydi. Soyguncular ve korsanlar komşularından çalmak için bir araya gelirlerdi. Soyguncuların kuralları olabiliirdi, fakat bunlar adil kurallar değildi. Ancak Augustinus günahkâr bir *civitas terrea*'da bile, devlet otoritesinin düzeni yasalarla sağlayabileceğine ve düzenin gerekli olduğuna işaret eder.

Adil savaş

Augustinus'un kökleri Hristiyanlık doktrininde olan adalet vurgusu savaşa da uygulanıyordu. Savaşın kötü ve diğer devletlere saldırı ve yağmalamanın adil olmadığına inanmasına rağmen, örneğin ülkeyi saldırıya karşı korumak veya barışı sağlamak gibi adil bir amaç uğruna yapılan "adil bir savaşın" mümkün

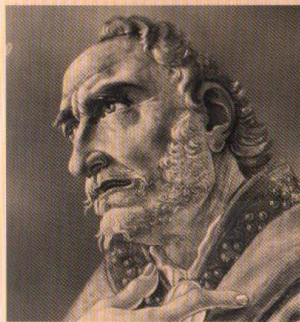
olduğunu, ancak bunun başvurulacak son çare olduğunu söylüyordu.

Seküler ve ilahi yasalar arasında bu bağdaşmazlık ve ikisini uzlaştırma çabası, Kilise ve devlet arasında ortaçağ boyunca sürecek bir güç savaşını başlatmıştır.

St. Augustinus'un Hristiyanlık ilkelere göre yaşayan bir devlet fikri, Roma İmparatorluğunun ve Tanrının yasalarıyla ilişkisini tasvir ettiği *Tanrının Şehri* çalışmasında ortaya konmuştur.

Hippolu St. Augustinus

Aurelius Augustinus pagan bir baba ve Hristiyan bir anneden, Roma İmparatorluğunun Kuzey Afrika'sında Thagaste'de (bugün Cezayir'de Souk-Ahras) doğmuştur. Madaurus'ta Latin edebiyatı ve bir Pers Maniheizt diniele tanıştığı Kartaca'da retorik okudu ve Cicero'nun eserleri sayesinde felsefeye ilgi duydu. 373'e kadar Thagaste ve Kartaca'da dersler verdi, oradan Roma ve Milano'ya geçti ve orada teolog Piskopos Ambrose'dan etkilenip Platon'un felsefesini incelemeye başlayarak daha sonra Hristiyan oldu. 387'de vaftiz

edildi ve 391'de Thagaste'ye papaz olarak atandı. Sonunda Hippo'ya yerleşti (bugün Bone, Cezayir) ve orada 396'da piskoposu olacağı dini bir cemaat kurdu. Otobiyografik *İtiraflar*'ının yanında teoloji ve felsefe üzerine de birkaç kitap yazdı. Vandalların Hippo'yu kuşatması esnasında 430'da öldü.

Önemli eserleri

387-395 *Hür İrade Üzerine*
397-401 *İtiraflar*
413-425 *Tanrının Şehri*

MENFUR OLMASINA RAĞMEN SAVAŞ SİZE FARZ KILINMIŞTIR

HZ. MUHAMMED (MÖ 570-632)

KISACA

İDEOLOJİ
İslam

YAKLAŞIM
Adil savaş

ÖNCE

MÖ 6. yüzyıl Sun Tzu *Savaş Sanatı*'nda askeriye'nin devlet için aslı olduğunu ifade eder.

y. 413 Augustinus adaletsiz bir devletin bir soyguncu çetesinden farksız olduğunu ileri sürer.

SONRA

13. yüzyıl Thomas Aquinas adil bir savaşın şartlarını tanımlar.

1095 Hristiyanlar Kudüs ve kutsal toprakların kontrolünü Müslümanlardan almak için ilk Haçlı Seferini düzenlerler.

1932 *İslamı Anlamaya Doğru*'da Ebu'l Ala Mevdudi İslam'ın siyaset dâhil beşeri yaşamın tüm yönlerini içermesi gerektiğini savunur.

İslam **barışçı bir dindir** ve tüm Müslümanlar barış içinde yaşamak ister.

Fakat İslam'a inanların da kendilerini saldırınlara karşı **savunmaları** gerekir...

...ve barış ve dinlerini tehdit eden **inançsızlara karşı savaşmaları**.

Menfur olmasına rağmen savaş size farz kılınmıştır.

Hz. Muhammed, aynı zamanda bir İslam İmparatorluğunun ruhani olduğu kadar siyasi ve askeri lideriydi. İnancı yüzünden 622'de Mekke'den sürgüne gönderilmesiyle, çok sayıda mürit kazandı ve sonunda şehri birleşik bir İslami şehir devleti olarak düzenleyeceği Yatrib'e gider (daha sonra Hicret olarak bilinecek olan yolculuk). Şehrin adı daha sonra Medine ("peygamberin şehri") olarak değiştirilir ve dünyanın ilk İslami devleti olur. Hz. Muhammed devlet için İslami siyasi geleneğin temelini oluşturacak olan bir anayasa oluşturur: Medine Anayasası.

Anayasa toplum içindeki her birey ve grubun hak ve sorumluluklarına, yasal düzene ve savaş ilahına değiniyordu. Medine'deki Yahudi topluluğunu tanıyor ve onlarla olan karşılıklı yükümlülüklerini kabul ediyordu. Hükümlerinin arasında, tüm topluma Medine'deki farklı dini topluluklarından birine karşı bir tehdit oluyorsa savaşa zorunluluğu getiriyordu. Temel hedefler Medine İslam devleti içerisinde barışı sağlamak ve Hz. Muhammed'e Arap yarımadasını ele geçirmek için mürit ve asker

Ayrıca bkz.: Hippolyt St. Augustinus 54-55 ■ El Farabi 58-59 ■ Thomas Aquinas 62-69 ■ İbn Haldun 72-73 ■ Abul Ala Maududi 278-279 ■ Ali Şeriatî 323

Müslüman hacılar Hz.

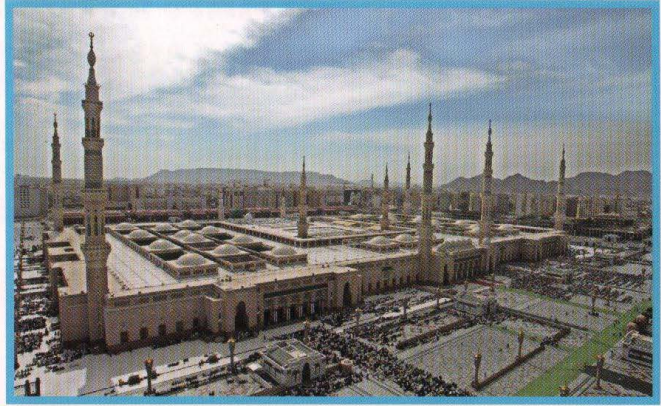
Muhammed'in ilk İslam devletini kurduğu Suudi Arabistan'ın kutsal Medine şehrinde, Hz. Muhammed camii'nde ibadet ederler.

toplamasına yardımcı olacak bir siyasi yapı inşa etmekte.

Anayasasının otoriter gücü hem dini hem de sekülerdi; anayasa "Herhangi bir konuda anlaşmazlığa düşerseniz Allah'a ve Hz. Muhammed'e başvurunuz" diyordu. Allah, Hz. Muhammed aracılığıyla konuştuğu için, onun sözleri tartışmasız bir otoriteydi.

Barişçi fakat pasifist değil

Anayasa büyük bir oranda, kendisinden sonra Kuran olarak bilinecek olan İslam'ın kutsal kitabıyla uyum içindeydi. Bununla beraber Kuran, dinin siyasi uygulanabilirliğinden ziyade sorumlulukları üzerinde detaylar veriyordu. Kuran'da İslam barışsever fakat pasifist olmayan bir din olarak tanımlanır. Hz. Muhammed sürekli olarak İslam'ın inançsızlara karşı savunulması gerektiğini vurgular ve bunun bazı durumlarda önceden önlem alınması anlamına geldiğini ima eder.

Şiddet bir Müslüman için menfur olmasına karşın, dini korumak ve yaymak için kaçınılmaz bir yoldur ve Hz. Muhammed inançlarını korumanın tüm Müslümanların ahlaki yükümlülüğü olduğunu söyler.

Bu sorumluluk, başta Hz. Muhammed'in İslam devletine saldıran komşu şehirlere karşı yöneltilen, İslami cihat (tam olarak "çaba" veya "mücadele") kavramında özetlenmiştir. Bunlar birer birer fethedildikçe, savaş dini yay-

manın ve siyasi terimlerle, İslam İmparatorluğunu genişletmenin bir yolu haline geldi.

Kuran'da cihat dini bir yükümlülük ve savaş ise menfur ancak zorunlu bir eylem olarak tanımlansa da, savaş açmanın katı kuralları olduğuna da değinilir. "Adil bir savaşın" şartları (adil bir amaç, haklı niyet, uygun yetki ve başvurulacak son çare) Hristiyan Avrupa'dakilere oldukça benzer.

Hız. Muhammed

Hız. Muhammed 570 yılında, babasının ölümünden kısa bir süre sonra Mekke'de doğmuştu. Annesi o altı yaşındayken ölmüş ve yetiştirilmesi için, Suriye'ye gidip gelen ticaret kervanlarında çalıştıran dedesi ve amcasına bırakılmıştı. 30'lu yaşlarının sonuna doğru düzenli olarak Hira dağındaki bir mağaraya ibadet etmek için gitmeye başladı ve kendisine 610'da Cebrail'den ilk vahyin geldiği söylenir. Bu vahiyleri telkin

etmeye başladı ve yavaş yavaş bir cemaat oluşturdu, ancak sonunda müritleriyle birlikte Mekke'den sürüldü. Onların 622'de Medine'ye kaçışları İslami takvimin başlangıcı olarak kabul edilir ve kutlanır. 632'de ölümüne kadar Arabistan'ın tamamına yakını yönetimi altına girmişti.

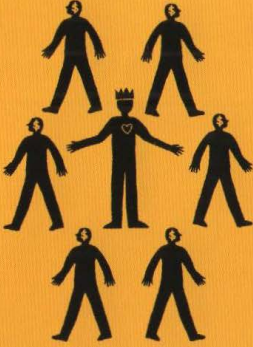
Önemli eserleri

y. 622 Medine Anayasası
y. 632 Kuran
8 ve 9. yüzyıllar Hadis

“

Allah adına ve Allah yolunda savaşın. Allah'a inanmayanlarla savaşın.
Sünni Hadis

”

HALK ERDEMLİ İNSANLAR TARAFINDAN YÖNETİLMEK İSTEMEZ

EL FARABI (Y. 870–950)

KISACA

İDEOLOJİ
İslam

YAKLAŞIM
Siyasi erdem

ÖNCE

MÖ y. 380–360 Platon
Devlet'te "filozof krallığın"
yönetimini savunur.

MS 3. yüzyıl Plotinus gibi
filozoflar, teolojik ve mistik
fikirler ekleyerek Platon'un
eserlerini yeniden yorumlarlar.

9. yüzyıl Arap filozof El Kindi
Bağdat Bilgelik Evine klasik
Yunan metinlerini getirir.

SONRA

y. 980–1037 Pers yazar İbn
Sina İslami teolojiye rasyonal
felsefeyi dâhil eder.

13. yüzyıl Thomas Aquinas
temel ve teolojik erdemleri
tanımlar ve doğal, beşeri ve
ilahî yasalar arasındaki farkları
ortaya koyar.

Henüz mevcut olmayan **örnek
bir devlet** halkının erdemli
yaşamalarını sağlardı.

Buna erişmek için halkın
erdemli yöneticileri
olmalıdır.

Ancak halk
zenginlik ve zevk
peşinde koşmayı **tercih eder**
ve cahil, sapkın ve yoldan
çıkmış toplumlarda yaşar.

**Gerçek mutluluğun
erdemli bir yaşamla**
sağlanacağını anlamaz.

**Halk erdemli insanlar
tarafından yönetilmek
istemez.**

7 ve 8. yüzyıllarda İslam
İmparatorluğunun genişleme-
siyle, İslam'ın Altın Çağı ola-
rak adlandırılan kültürel ve bilimsel
bir gelişme dönemi yaşandı.
İmparatorluğun birçok büyük şeh-
rinde, büyük Yunan ve Roma düşü-
nülerinin eserlerinin muhafaza ve

tercüme edildiği kütüphaneler
kuruldu. Özellikle Bağdat tanınmış
bir bilimsel merkez haline geldi ve El
Farabi, hem bir filozof hem de Yunan
filozof Aristoteles'in eserlerinin
yorumcusu olarak burada tanınmış-
tır. Aristoteles gibi El Farabi de iyi
ve mutlu bir yaşam sürmek için

“

Örnek devletin amacı sadece vatandaşları için maddi refah sağlamak değil, aynı zamanda gelecekle için de refah sağlamaktır.

El Farabi

”

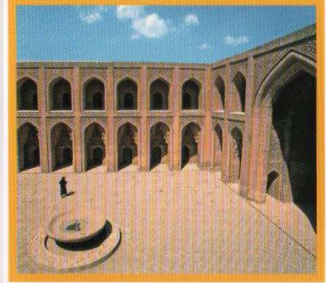
insanın doğası gereği şehir devleti gibi sosyal bir yapı içerisinde yaşaması gerektiğine inanıyordu. Şehirlerin bunun mümkün olabileceğini en küçük birimler olduğunu ve aynı prensiplerin ulus devletler, imparatorluklar ve hatta bir dünya devleti için de uygulanabileceğini düşünüyordu. Ancak El Farabi'nin siyaset felsefesini en çok etkileyen, özellikle ideal devlet ve bunun nasıl yönetileceğiyle ilgili vizyonuyla Aristoteles'in hocası Platon'du. Aynen Platon'un adalet gibi erdemlerin gerçek doğasını anlayabilecek yegâne kişiler olan "filozof kralların" yönetimini savunması gibi, El Farabi de *Erdemli Şehir*'de, halka onlara mutluluk getirecek erdemli bir yaşamı öğreten ve bu konuda yol gösteren erdemli bir hükümdar tarafından yönetilen örnek bir şehri anlatır.

İlahi bilgelik

El Farabi'nin Platon'dan ayrıldığı konu, ilahi bilgelik olarak gördüğü, ideal hükümdarın erdemlerinin kaynağı ve doğası konusundaki anlayıştı. "Filozof bir kral" yerine

"filozof bir peygamber" veya kendi deyimile bir İmam tarafından yönetilmeyi savunuyordu.

Bununla beraber, El Farabi Erdemli Şehrin bir ütopya olduğunu açıkça belirtir. Aynı zamanda gerçek dünyada var olan çeşitli yönetim şekillerini de, başarısızlıklarını ortaya koyarak tanımlar. Kendine göre neden ideal olmayı başaramadıklarına dair üç ana sebep öne sürer: cehalet, yoldan çıkmışlık ve sapkınlık. Cahil bir ülkede insanlar gerçek mutluluğun erdemli bir yaşam sürmekle kazanılabileceğini bilmezler; yoldan çıkmış bir ülkede insanlar erdemlin doğasını yanlış anlarlar; sapkın bir ülkede ise erdemli bir yaşamı neyin oluşturduğunu bilirler, ancak onun izinden gitmeyi tercih etmezler. Bu üç mükemmel olmayan devlette de, insanları iyi yaşamak yerine zenginlik ve zevk peşinde koşarlar. El Farabi cahil ve yoldan çıkmış olanların ruhlarının öldükten sonra sadece kaybolacağına, sapkınların ise ebedi azaba mahkûm edileceğine inanıyordu. Sadece erdemli bir

El Farabi fikirlerini İslam'ın Altın Çağının merkezi olan ve bugün hâlâ dünyanın en eski üniversitelerinden birine sahip olmakla övünen Irak'ın Bağdat kentinde geliştirmişti.

şehrin halkının ruhları ebedi mutluluğa kavuşabilecekti. Cahil, yoldan çıkmış ve sapkın halk ve hükümdarları dünyevi hazırların peşinde koştukça, onlara istedikleri ve inandıklarını vermeyeceği için, erdemli bir hükümdar tarafından yönetilmeyi reddedeceklerdi, bu yüzden Erdemli Şehir hâlâ ulaşılmaması gereken hayal olarak kalacaktı.

El Farabi

İslam filozofları arasında "İkinci Öğretmen" (Aristoteles'ten sonra) olarak değinilen Ebu Nasır El Farabi'nin yaşamı hakkında kesin olarak oldukça az şey bilinir.

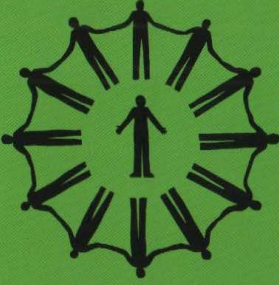
870 civarı Farab'da (günümüzde Otrar, Kazakistan) doğduğu ve 901'de eğitimine devam etmek için Bağdat'a gitmesinden önce orada ve Buhara'da, bugünkü Özbekistan, okula gittiği düşünülür. Bağdat'ta hem Hristiyan hem Müslüman alimlerle kimya ve felsefe okudu. Aynı zamanda tanınmış

bir müzisyen ve dil bilimci oldu. Hayatının büyük bir kısmını Bağdat'ta öğretmen ve kadı olarak geçirmesine rağmen, El Farabi Mısır, Şam, Harran ve Halep'i ziyaret ederek oldukça çok seyahat etmişti. Eserlerinin büyük bölümünü Halep'teyken, Suriye hükümdarı Seyf-ül-Devlet'in sarayında çalışırken yazdığına inanılır.

Önemli eserleri

y. 940-950

Erdemli Şehir
Akıl Risalesi
Mektuplar Kitabı

KISACA

İDEOLOJİ Parlamentarizm

YAKLAŞIM Özgürlük

ÖNCE

MÖ y. 509Roma monarşisi devrilir ve yerini cumhuriyet alır.

MÖ 1. yüzyıl Julius Caesar Senatonun güçlerini devraldıktan sonra Cicero Roma Cumhuriyetine dönüşmesi gerektiğini savunur.

SONRA

1640'lar İngiliz İç Savaşı ve ardından monarşinin devrilmesi, bir hükümdarın parlamentonun onayını almadan yönetmeyeceğini ortaya koyar.

1776 ABD Bağımsızlık Bildirgesi "Yaşam, Özgürlük ve Mutluluk arayışını" herkesin doğuştan gelen hakkı olarak tanımlar.

1948 Birleşmiş Milletler Genel Konseyi Paris'te Evrensel İnsan Hakları Beyannamesini kabul eder.

YASALAR GEREKTİRMEDİKÇE HİÇBİR ÖZGÜR İNSAN HAPSEDİLMEMEYECTİR

KRAL JOHN'UN BARONLARI (ERKEN 13. YÜZYIL)

İngiltere Kralı John, krallığı süresince Fransa ile savaşlardaki kötü yönetimi ve kendisine hem şövalyelik hem de vergi geliri sağlayan feodal baronlarına karşı zorba tutumuyla gittikçe büyüyen bir popülerlik kazandı. 1215'te bir isyanla karşı karşıya kaldı ve Londra'ya kadar gelen baronlarla bir anlaşma imzalamaya zorlandı. Ona taleplerini yazdıkları -100 yıl önce Kral I. Henry tarafından yayımlanan Özgürlükler Fermanını örnek alan- ve fiilen John'un gücünü kısıtlayan ve kendi ayrıcalıklarını koruyan bir belge sundular. "Baronların Şartları" baronların mülk, hak ve görevleriyle

ilgili şartlar içeriyordu; ancak aynı zamanda kralı da yasalara tabi tutuyordu.

Despotluktan kurtuluş

Özellikle 39. madde vahim anlamlar taşıyordu: "Hiçbir özgür insan, yasalar veya eşit olduklarının yasal bir hükmü dışında, yakalanmayacak, hapsedilmeyecek veya kendi mal ve haklarından mahrum edilmeyecek; yasaklanmayacak veya sürgün edilmeyecek veya herhangi bir şekilde konumundan men edilmeyecek; ona karşı güç kullanılmayacak veya bunu yapmaları için başkaları gönderilmeyecektir. Baronların talepleri arasında üstü kapalı olarak *habeas corpus* da vardı. Bu, tutuklu bir kişinin mahkemeye çıkarılmasını ve insanların keyfi güç karşısında korunmasını gerektiriyordu. İlk defa bireysel özgürlük zorba bir hükümdara karşı açıkça koruma altına alınmıştı. John'un bu şartları kabul edip daha sonra *Magna Carta* (Latince "Büyük Ferman") olarak bilinecek olan bu belgeye mührünü basmaktan başka çaresi yoktu.

Maalesef John'un onayı sadece göstermelikti ve bu belgenin büyük

Hak veya özgürlük kimseye satılmayacak, inkâr edilmeyecek veya geciktirilmeyecektir.

***Magna Carta*,
40. madde**

Ayrıca bkz.: Cicero 49 ■ John Locke 104–109 ■ Montesquieu 110–111 ■ Jean-Jacques Rousseau 118–125 ■ Oliver Cromwell 333

Özgür insanların yasa tarafından korunan bir özgürlük hakkı vardır.

Despot bir hükümdar tebaasının haklarını çiğneyebilir ve onları gelişigüzel cezalandırabilir.

Bir hükümdarın gücü yasalarla sınırlandırılmalıdır.

Yasalar gerektirmedikçe, hiçbir özgür insan hapsedilmeyecektir.

İngiltere'nin feodal baronları

İlk defa Fatih William (1028-1087) tarafından oluşturulan baronluk, kral tarafından verilmiş, sahibine belirli sorumluluk ve ayrıcalıklar tanıyan, bir tür feodal toprak ayrıcalığıydı. Baronlar sahip oldukları toprakların karşılığında krala vergi ödüyorlardı; fakat aynı zamanda *servitium debitum* ("hizmet borcu") -istenildiği zaman kral için savaşmak üzere belirli sayıda şövalye bulundurmak- gibi bir zorunlulukları da vardı. Karşılığında baronlara kralın meclisine veya parlamentoya katılma ayrıcalığı tanınıyordu -ancak yalnızca kral tarafından çağrıldıklarında. Düzenli olarak görüşmüyorlardı ve kralın sarayı sık sık değiştiği için düzenli bir buluşma yerleri yoktu.

Kral John (yukarıdaki resim) dönemindeki baronların krallarına *Magna Carta*'yı zorla kabul ettirmelerine karşın, feodal baronluğun gücü 13. yüzyılda azaldı ve İngiliz İç Savaşı'ndan sonra da tamamen yok oldu.

Önemli eserleri

1100 Özgürlükler Fermanı
1215 *Magna Carta*

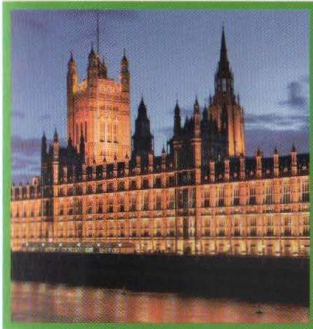
kısmı daha sonra göz ardı edilecek ya da feshedilecekti. Yine de ana maddeler korundu ve *Magna Carta* ruhu Britanya'nın siyasi gelişmesinde oldukça etkili oldu. "Özgür insanın" -o zaman köylüler değil sadece feodal toprak sahipleri anlamına gelen- lehine hükümdarın gücünün sınırlanması bağımsız bir parlamentonun da temelini atmıştı. 1265'teki Asi De Montfort'un Parlamentosu böyle bir oluşumdur. Parlamento ilk defa

seçilmiş temsilciler, şövalyeler ve kasabaların (kasaba memurları) yanı sıra, baronları da içeriyordu.

Parlamentoya doğru

Yasalarla sınırlı bir İngiliz monarşisi oluşturma fikri ilk defa 17. yüzyılda İngiliz İç Savaşı sırasında birinin aklına geldi ve *Magna Carta* Oliver Cromwell'in etkisiyle parlamentolar ülkesünün bir sembolü haline geldi. O zaman zaten ayrıcalık sahibi olan küçük bir zümre için geçerli olmasına rağmen, *Magna Carta* despot yönetimlere karşı bireylerin haklarının yasalarla korunması fikrini savundu. Aynı zamanda, özellikle eski Britanya kolonilerindekiler olmak üzere, birçok modern anayasaya eklenen hak beyannamelerine ve insan hakları bildirgelerine örnek olmuştur.

İngiltere, Londra'daki Parlamento Binası'nın kökeni, 1215'te baronların hükümdarın kraliyet meclisinin izni olmadan fazla vergi toplayamayacağına ilişkin ıstırabına dayanır.

SAVAŞIN ADİL OLMASI

İÇİN

**ADİL BİR SEBEBİ
OLMALIDIR**

THOMAS AQUINAS (1225–1274)

KISACA

IDEOLOJİ

Doğal yasalar

YAKLAŞIM

Adil savaş

ÖNCE

MÖ 44 Cicero *De Officiis*'te, ülkeyi korumak ve barışı sağlamak için son çare olması dışında, savaşa karşı çıkar.

5. yüzyıl Hippolu St. Augustinus devleti'nin erdemi teşvik etmesi gerektiğini söyler.

620'ler Hz. Muhammed Müslümanları İslam'ı savunmak için savaşılmaya davet eder.

SONRA

1625 Hugo Grotius adil savaş teorisini uluslararası hukuk eseri olan *Savaş ve Barışın Yasaları* Üzerine'nin metnine koyar.

1945 Birleşmiş Milletler (BM) Beyannamesi, BM tarafından izin verilmediği sürece, uluslararası bir ihtilafta güç kullanılmasını yasaklar.

Roma Katolik Kilisesi ortaçağ Avrupa'sında yüzyıllar boyunca bilgiyi tekelinde tutmuştu. Constantin tarafından MS 4. yüzyılın sonunda Hristiyanlığın Roma İmparatorluğunun resmi dini olarak kabul edilmesinden itibaren siyasi düşünceye Hristiyan öğretileri hâkim olmuştur. Kilise ve devlet arasındaki ilişkiler filozof ve teologları meşgul ediyordu, bunların en önde geleni Platon'un *Devlet*'inin siyasi analizini Hristiyanlık doktrinine dâhil ederek tartışmanın temelini atan Hippolu St. Augustinus'tu. Ancak İslam alimleriyle temas sonucu klasik Yunan metnlerinin tercümesi 12. yüzyılda Avrupa'da okunmaya başladığında, bazı Avrupalı düşünürler –özellikle Aristoteles ve onun İslami yorumcusu Endülüslü çok yönlü alım İbn Rüşdî gibi– diğer filozoflara ilgi duymaya başladılar.

Akılcı bir metot

Ortaçağın sonlarında ortaya çıkan Hristiyan düşünürlerin en önemlisi yeni kurulan Dominikan mezhebinin üyesi olan İtalyan

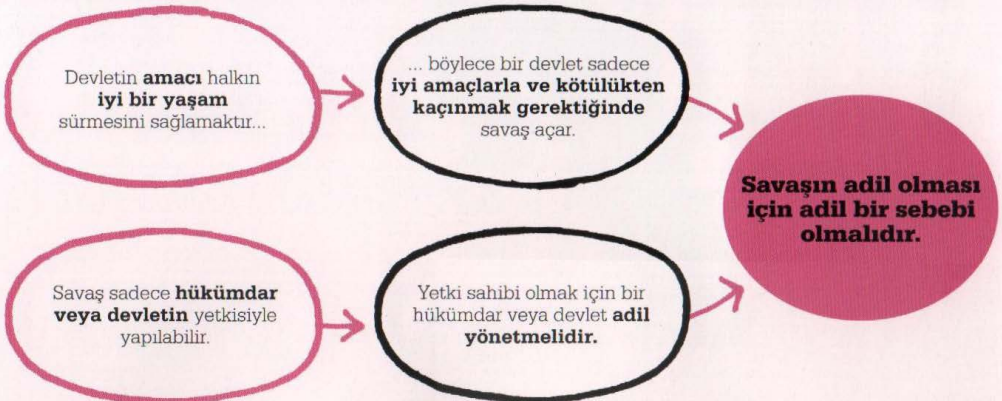
“

Barış, önündeki engelleri kaldırması nedeniyle adaletle ilgilidir; fakat barışı sağlayan, doğası itibarıyla, iyiliktir.

Thomas Aquinas

”

düşünür Thomas Aquinas'tı. Skolastik akıma değer veren bir mezhebin üyeleri olan Dominikanlar, bir eğitim metodu olarak basit bir şekilde Hristiyanlık doktrinini öğretmek yerine, tümevarım ve tümdengelim yöntemlerini kullanıyorlardı. Aquinas bu ruhla Platon ve Aristoteles gibi filozoflar tarafından öne sürülmüş rasyonel argümanları Hristiyan din bilimi ile uzlaştırmaya çalışmıştı. Bir papaz

Ayrıca bkz.: Aristoteles 40-43 ■ Cicero 49 ■ Hippolu St. Augustinus 54-55 ■ Hz. Muhammed 56-57 ■ Padualı Marsilius 71 ■ Francisco Suárez 90-91 ■ Michael Walzer 324-325

olarak öncelikleri temelde teolojiktir, fakat Kilisenin zamanın hâkim siyasi gücü olması sebebiyle, teolojik ve siyasi kavramlar arasındaki fark bugün olduğu gibi kesin bir çizgiyle ayrılmamıştı. Rasyonel ve dogmatik olanın, felsefe ve teolojinin entegrasyonunu savunurken, Aquinas birçok ülkede gültüğe büyüyen, seküler güce karşı ilahi otorite problemine değinmişti. Bu metodu aynı zamanda savaşın ne zaman adil olacağı gibi etik sorunları incelemek için de kullandı.

Adalet, öncelikli erdem

Aquinas ahlak felsefesinde siyasi konuları inceler ve usavurumun siyasal düşüncede olduğu kadar, teolojik argümanda da önemli

olduğunu vurgular. Bir başlangıç olarak, Hristiyan inançlarını devletin görevinin erdemli ve iyi bir yaşamı teşvik etmek olduğu kavramına başarılı bir şekilde entegre etmiş olan Hippolu St. Augustinus'un çalışmalarını ele alan Aquinas bunun, uyulmasının adaletsizliği önleyeceğini ve ilahi yasalarla da uyum içinde olduğunu savunuyordu. Platon ve Aristoteles'in eserlerine gömülmüş olan Aquinas için, tüm felsefesinin temelini oluşturan en önemli siyasi erdem adaletti ve adalet kavramı

Hristiyan değerleri korumak için 1096-1099'daki Kudüs'ün ele geçildiği ve binlerce kişinin katledildiği ilk Haçlı Seferi dâhil, savaş Aquinas'a göre haklı gösterilebilirdi.

Thomas Aquinas

Aquino Kontunun oğlu olan Aquinas İtalya'nın Roccasecca kentinde doğmuş, Monte Casino ve Napoli Üniversitelerinde okumuştur. Bir Benedikt keşişi olması beklenirken 1244'te Dominikan mezhebine geçmiş ve bir yıl sonra Paris'e gitmiştir. Ayrıca 1259 civarı Napoli, Orvieto ve Santa Sabina'daki yeni okulda öğretmenlik ve Roma'da papalık danışmanı olarak görev yapmıştır.

1269'da, muhtemelen İbn Rüşdi ve Aristoteles'in felsefelerinin Hristiyan doktrinle uyumluluğuyla ilgili bir anlaşmazlık üzerine, Paris'e geri gönderilmiştir. 1272'de Napoli'de yeni bir Dominikan üniversitesi kurdu. Oradayken yazdığı her şeyin kendisine "saman çöpü gibi" göründüğünü söyletecek mistik bir deneyim yaşadı. Aquinas 1274'te Lyons Konseyine danışman olarak çağrıldı; ancak yolda geçirdiği bir kaza sonucu hastalandı ve öldü.

Önemli eserleri

1254-1256 *Cümleler Üzerine Yorumlar*

y. 1258-1260 *Summa Contra Gentiles*

1267-1273 *Summa Theologica*

“

Bu yüzden savaşa girmenin tek mazereti, zarar görmeden barış içinde yaşayabilecek olmamızdır.

Cicero

”

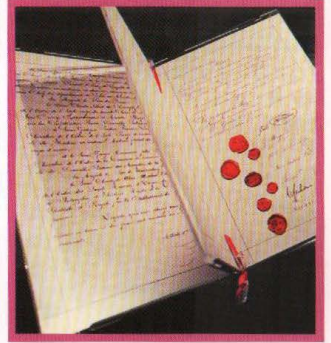
devlet yönetiminin kilit noktasıydı. İyi bir yönetimi kötüsünden ayıran şey adil yasalardı ve yönetimin meşruiyetini sağlayan da buydu. Devletin eylemlerinin haklılığını tayin eden de, kendini en açık bir şekilde Aquinas'ın "adil savaş" teorisinde gösteren adaletti.

Adil bir savaşı tanımlamak

Augustinus'un argümanlarını başlangıç noktası kabul ederek, Aquinas Hristiyanlığın, inanamları için pasifizmi öğütlemesine rağmen, Aquinas saldırı karşısında bazen barışı korumak veya yeniden tesis etmek için savaşmanın

gerekli olduğunu kabul ediyordu. Bununla beraber böyle bir savaş önlemseî değil savunmaya yönelik olmalıydı ve sadece belirli şartlar gerçekleştiğinde yapılmalıydı. Bu şartları *jus ad bellum* – "savaşma hakkı" – olarak adlandırmıştı; bu *jus in bello*'dan – savaşın adil idaresinden – farklıydı ve bunun savaşın adaletini sağlayacağına inanıyordu.

Aquinas adil bir savaş için üç şart ortaya koymuştu: haklı niyet, hükümdarın yetkisi ve adil bir amaç. Bu prensipler haklı savaş teorisinin temel kriterleri olarak bugüne kadar gelmiştir. Hristiyanlar için "haklı niyet" sadece tek bir anlama gelir – barışın sağlanması –; fakat diğer ikisinde daha seküler bir yaklaşım görülebilir. "Hükümdarın yetkisi" savaşın sadece bir devlet veya yöneticisi gibi yetkili biri tarafından yapılabileceğini ima eder; "adil bir amaç" ise savaşın gücünü sadece insanların faydasına olacağı durumlarla sınırlar; kişisel menfaat veya zafer için değil. Bu kriterlerin sağlanması için, eylemlerinde adaleti sağlayacak yasalara tabi, uygun bir şekilde tesis edilmiş bir yönetim veya hükümdar olmalı; bu da yine

Cenevre Konvansiyonu, 1864 ve 1949 arasında imzalanmış dört anlaşmadan oluşur – çoğunlukla adil savaş kavramına dayanan – ve konvansiyonda savaşta asker ve sivilere adil davranılmakla ilgili kurallar tanımlanır.

hem Kilise hem devletin taleplerini dikkate alan bir meşru yönetim teorisine dayandırılmalydı.

Doğal ve beşeri yasalar

Devletin rolünün ve yetkisinin bu şekilde tanınması, Aquinas'ın siyaset felsefesini zamanının diğer düşünürlerinden ayırıyordu. Temel bir erdem olarak, Platon ve Aristoteles ile ilgili çalışmalarından etkilenmiş olan adalet vurgusu, onu

Savaşma Hakkı

Aquinas'a göre adil bir savaş için tek **haklı niyet**, barışın sağlanmasıydı.

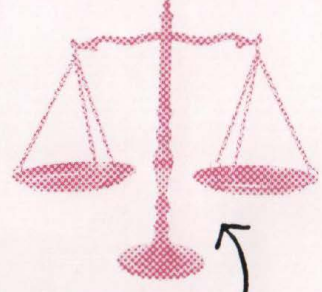
Adil bir savaş sadece bir **hükümdarın yetkisiyle** yürütülebilir.

Bir savaşın **adil bir amacı** olması için halkın faydasına olmalıdır.

Kendimiz ve toplum için yarattığımız kanunlar, kendi içinde tüm evreni yöneten ebedi yasaların bir yansıması olan doğal kanunlara dayandırılmalıdır.

Doğal yasalar Tanrı vergisi aklımızla anlayabileceğimiz yasalardır. Ahlakı ve etik davranışlarımızı yönlendirirler.

Ebedi yasalar doğrudan Tanrıdan gelen ilahi yasalardır. Ebedi yasalar tüm evreni yönetir.

Beşeri yasalar suç ve ceza üzerinedir ve akla dayandırılmalıdır; bu nedenle doğal yasalardan çıkardığımız değerlerle ilgilidirler.

hukukun toplumdaki yerini düşünmeye yöneltti ve hukuka karşı; bu ilgisiz siyasal düşüncenin temelini oluşturdu. Zamanının toplumunun büyümesini göz önüne alarak, bunun ilahi ve beşeri yasalar, dolayısıyla da Kilise ve devlet yasaları, arasındaki farkların incelenmesini gerektirmesi şartırcı değildi.

Bir Hristiyan olarak Aquinas evrenin ebedi ve ilahi bir yasayla yönetildiğine inanıyordu ve insanların –tek rasyonel yaratık olarak– bununla kendine özgü özel bir ilişkisi vardı. Düşünme yeteneğimiz aracılığıyla, insanın doğasını inceleyip ahlaki davranış kuralları oluşturarak vardığımız ve onun “doğal yasalar” olarak adlandırdığı yasalara tabiyiz. Bununla beraber, bir tezat teşkil etmekten uzak bir şekilde, Aquinas bunu ebedi yasalara katılımımız olarak açıklar.

Aklın bize, –filen– sosyal bir hayvan olarak doğamıza uygun bir şekilde, ebedi yasaların insanlara nasıl uygulanacağını tasarlamamızı sağlayan doğal yasaları düzenlememiz için verilmiş, Tanrı vergisi bir yeti olduğunu savunur. Bununla beraber ahlaklılık ve erdemle ilgilenen doğal yasaların, günlük işlerimizi düzenleyen ve

sosyal topluluklarımızın iyi işlemesi için yarattığımız, beşeri yasalarla karıştırılmaması gerekir. İnsan yapımı bu yasalar, yaratıcıları gibi, doğaları gereği hata yapmaya meyillidirler; bu yüzden adaletsizliğe yol açabilirler ve yetkilerine sadece doğal yasalarla karşılaştırılarak karar verilebilir.

Topluluk ihtiyacı

Aquinas'ın doğal yasaları rasyonel düşünceye olan eğilimimiz olarak yorumlanmasına rağmen, beşeri yasaların ortaya çıkışı insan doğasının başka bir yönüyle açıklanmaktadır: sosyal topluluklar oluşturma ihtiyacımız. Bu fikir Aristoteles'in *Politika*'sında önerilen ve Aquinas'ın üzerine uzun bir yorum yazdığı “insan doğası gereği politik bir hayvandır” fikriyle aynı doğrultudadır. Sosyal topluluklar kurma ihtiyacı bizi

“
İnsandaki akıl dünyadaki
Tanrı gibidir.
Thomas Aquinas

”

1928'de 15 ülke tarafından imzalanan Kellogg-Briand Paktı, imzalayan devletlerin birbirine savaş açmasını yasaklıyordu. Bu, Aquinas'ın savaşın sadece barışı sağlamak için kullanılması gerektiği ilkesiyle uyumluydu.

olarak bilinir; benzer bir şekilde birkaç kişinin adil yönetimi aristokrası, ancak adil olmadığı zaman oligarşi olarak bilinir ve halkın adil yönetimi, adil olmayan demokrasinin tersine, cumhuriyet veya sivil toplum olarak bilinir.

Bu devlet şekillerinin adil veya adil olmadığına karar verecek olan unsur devlet düzeninin sağlandığı yasalardır. Aquinas, yasaları "toplumla ilgilenmek zorunda olanlar tarafından yürürlüğe konan, kamu yararı için aklın koyduğu hükümler" olarak tanımlamıştır. Bu tanım onun adil bir yönetim için gerekli gördüğü kriterleri özetler. Yasalar, bize kendimiz için doğal yasaları bulmamız konusundaki beşeri ihtiyacımızı karşılamak için Kilisenin devlete dayattığı ilahi yasalar akla dayanmalıdır.

Düzeni sağlamak

Aquinas toplumda düzenin sağlanması için yalın beşeri yasaların da gerekli olduğunu söyleyerek devam eder. Doğal yasalar bize doğru ve yanlış konusundaki kararlarımızda ve neyin suç neyin adaletsizlik olduğuna karar verecek olan ahlaki kurallar konusunda yol gösterir; fakat uygun cezanın ne olduğu ve bunun nasıl uygulanacağı konusunda karar verenler beşeri yasalardır. Bu beşeri yasalar düzenli, medeni bir toplum için aslıdır ve potansiyel ihlalcilere karşı caydırıcı ve kamu yararına davranmaya – ve sonunda "o zamana kadar korkudan yaptıklarını isteyerek yapmalarını sağlamak ve edemeli olmaları için" – teşvik edicidirler. Beşeri yasaların

hayvanlardan ayıran, insan olarak tanımlayan bir şeydir. Aristoteles gibi Aquinas da insanların doğal olarak aileler kurduğunu, sonra da bir araya gelerek köyleri oluşturduğunu ve nihayet, düzenli bir sosyal yapı oluşturarak, şehir devleti veya ulus devleti gibi siyasi topluluklar oluşturduğunu kabul eder. Aristoteles ile böyle bir devletin mükemmel bir topluluk olduğu konusunda hemfikir olsa da, onunla ilgili anlayışı antik Yunan anlayışıyla aynı değildi ki bu, zaten 13. yüzyılda Kilisenin görüşleriyle uyumlu değildi.

Yunan filozoflara göre böyle bir toplumun amacı, vatandaşlarının erdem ve akla uygun "iyi bir yaşam" sürmelerini sağlamaktır. Aquinas'ın yorumu, konuyu Hristiyan teolojisi ve kendi doğal yasalar fikriyle aynı çizgiye getirmesi yönüyle, biraz farklıydı. Ona göre siyasi toplumun rolü, vatandaşlarının zihinsel kapasitelerini geliştirmelerini ve bu sayede bir ahlak anlayışı –diğer bir ifadeyle doğal yasalar– edinmelerini sağlamaktır. O zaman, doğal yasalara ve –bir Hristiyan

olarak– ilahi yasalara uygun olarak daha iyi yaşayabilirlerdi.

Adil bir şekilde yönetmek

Bir sonraki soru şuydu: Bu siyasi toplumun işlerliğini sağlayacak en uygun devlet şekli hangisiydi? Aquinas yine Aristoteles'ten hareketle, çeşitli rejim türlerini yöneticilerinin sayısına göre ve kritik bir unsur olarak yönetimlerinin adil olup olmamasına göre sınıflandırır. Tek kişilik yönetim adil olduğu zaman monarşi, olmadığı zaman tiranlık

“

Adil bir savaş insan ruhu için en müreffeh barıştan çok daha iyidir.
Theodore Roosevelt

”

adaleti doğal yasalara ne kadar uygun olduklarıyla ölçülür. Eğer yetersiz oldukları görülürse yasa olarak bile kabul edilmemelidirler. Aquinas'ın tanımının ikinci kısmı bir yönetim sisteminin adaletini değerlendirmenin belki de en belirleyici faktörüydü. Uygulanan yasalar, yönetici veya yöneticilerin değil, halkın bir bütün olarak menfaatine olmalıydı. Devlet sadece böyle yasalarla, vatandaşlarının entelektüel ve ahlaki gelişmelerini sağlayabileceği bir ortam sunabilirdi. Ancak kimin yöneteceği sorusunun hâlâ cevaplanması gerekiyordu. Aquinas, Aristoteles gibi, çoğunluğun yönetimi için gerekli olan ahlaklılığı anlayabilecek akli güce sahip olduğunu inanmıyordu; bu da yönetimin halka değil adil bir kişi, hükümdar veya aristokrasie bırakılması gerektiği anlamına geliyordu. Fakat Aquinas bu bireylerin yozlaşma olasılığını da kabul ediyor ve bunun yerine bir çeşit karma anayasayı savunuyordu. Hristiyan öğretilere uygun bir yaşamı destekleyen bir

Birleşmiş Milletler 1945 yılında II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası barışın sağlanması ve Aquinas'ın doğal yasalar olarak adlandıracağı prensiplerin uygulanması amacıyla kuruldu.

devlet kavramına sahip olduğu dikkate alınarak, Aquinas şaşırtıcı bir şekilde Hristiyan olmayan bir lider olasılığını da göz ardı etmiyordu. Mükemmel olmamasına rağmen, bir pagan da beşeri yasalara uygun adil bir şekilde yönetebilir ve halkının akli yeteneklerini geliştirerek sonunda kendileri için bir ahlaki kurallar çıkarımında bulunulmasını sağlayabilirdi. Böylece doğal yasalara uygun bir şekilde yaşayarak zamanla Hristiyan bir toplum haline gelecektik.

Radikal bir düşünür

Yaklaşık 900 yıl sonra günümüzün modern bakış açısıyla bakıldığında, Aquinas basitçe Aristoteles'in siyasi teorilerini tekrar ediyormuş gibi görünebilir. Ancak ortaçağ Hristiyanlığı bağlamında bir bütün olarak bakıldığında, görüşlerinin

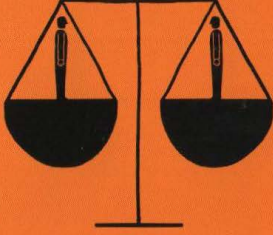
siyasal düşünceye radikal bir değişiklik getirerek Roma Katolik Kilisesinin yaygın gücünü tehdit ettiği görülür. Buna rağmen, ilmi ve azmi sayesinde, fikirleri kısa zamanda resmi Kilise tarafından kabul edilmiş ve Katolik siyaset felsefesinin büyük bir kısmının temeli olarak günümüze kadar gelmiştir.

Adil bir savaşın kriterlerinde –haklı niyet, hükümdarın yetkisi ve adil bir amaç– bu prensiplerin Aquinas'ın siyasi adaletle ilgili daha genel prensiplerine, doğal yasalara ve ilahi otoriteden ziyade aklın prensiplerine nasıl uyum sağladığını görebiliriz. Çok daha sonra ortaya çıkan adil-savaş teorisini etkilemesinin yanı sıra, Aquinas'ın doğal yasalar kavramı hem teologlar hem de hukukçular tarafından kabul edilmiştir. Yüzyıllar boyunca beşeri kanunların gerekliliği, Kiliseyle Avrupa'daki seküler güçler arasında, yeni ortaya çıkan ulus devletler papalıktan bağımsızlıklarını talep ettikçe daha da tartışmalı hale gelen önemli bir konu haline geldi.

Aquinas'ın adil bir savaşın

şartlarıyla ilgili görüşleri –haklı niyet, yetki ve adil bir amaç– bugün hâlâ geçerliliğini korumaktadır ve savaş karşıtı hareketlere katılanların büyük bölümünü halen motive etmektedir.

SİYASİ YAŞAM İYİ YASALARLA UYUM İÇİNDE BİR YAŞAM DEMEKTİR

ROMALI GİLES (y. 1243–1316)

KISACA

İDEOLOJİ
Anayasacılık

YAKLAŞIM
Hukukun üstünlüğü

ÖNCE

MÖ y. 350 Aristoteles *Politika*'sında insanın doğası itibarıyla politik bir hayvan olduğunu söyler.

13. yüzyıl Thomas Aquinas Aristoteles'in fikirlerini Hristiyan felsefe ve siyaset felsefesine dâhil eder.

SONRA

1328 Padualı Marsilius, Papa XXII. John' a karşı olan mücadelesinde Kral IV. Louis'nin ve seküler yönetimin yanında yer alır.

y. 1600 Francisco Suárez *Tractatus de legibus ac deo legislatore*'de kralların ilahi yetkilerine karşı çıkar.

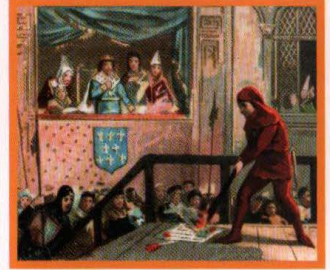
1651 Thomas Hobbes'un *Leviathan*'ı doğadaki yaşamı "münzevi, zavallı, iğrenç, hayvani ve kısa" olarak tanımlar ve toplumdaki tüm vatandaşları korumak için bir toplum sözleşmesinin gerekliliğini savunur.

Yunan filozof Aristoteles'in öğretileri, Avrupa'da uzun süre ihmal edildikten sonra,

13. yüzyılda büyük oranda Dominikan rahip Thomas Aquinas ve çrağı Romalı Giles'in çabalarıyla, Kilise tarafından kabul edildi.

Aristoteles'in çalışmaları üzerine önemli yorumlar yazmanın yanı sıra Giles, Aristotelesçi anlamda siyasi bir rejimi kast etmekten ziyade *polis*'te veya sivil toplumlarda yaşamaları anlamında, özellikle insanın "politik bir hayvan" olduğu kavramı gibi fikirlerini daha ileri götürmüştür.

Giles'e göre sivil bir toplumda yaşamak "siyasi bir yaşam sürmek" demekti ve erdemli, iyi bir yaşam sürmek için elzemdi. Bu, sivil toplumların vatandaşlarının ahlaklılığı ve güvenliğini teminat altına alan yasalarla yönetilmesi nedeniydi. Giles iyi yasaların adalet gibi erdemleri sağlaması gerektiğini savunur. Bir toplumun üyesi olmak -siyasi yaşam- bu yasalara uymayı gerektiriyordu; onlara uymamak toplumun dışında kalmak demekti. Dolayısıyla "siyasi" yaşamı tiranlık-tan ayıran şey, yasaların yöneti-

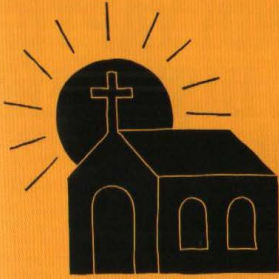

Fransa Kralı IV. Philip Unam Sanctam'ı halkın önünde yaktırdı. Bu belge kralı papaya boyun eğdirmeye teşebbüs etmişti; bu, Giles'in katıldığı bir görüştü.

miydi, çünkü bir tiran yasalara uymayarak kendini sivil toplumun dışında tutuyordu.

Giles'in babadan oğula bir monarşinin siyasi bir toplum için en uygun yönetim şekli olduğuna inanmasına rağmen, başpiskopos olarak sadakati Kilise ve seküler güç arasında bölünmüştü. Sonunda, kralın Papa'ya boyun eğmesi gerektiğini ilan ederek Papa'nın yanında yer aldı.

Ayrıca bkz.: Aristoteles 40–43 • Thomas Aquinas 62–69 • Padualı Marsilius 71 • Francisco Suárez 90–91 • Thomas Hobbes 96–103

KISACA

İDEOLOJİ

Laiklik

YAKLAŞIM

Kilisenin rolü

ÖNCE

MÖ y. 350 Aristoteles'in *Politika*'sı vatandaşın şehir devletin yönetimi ve yargı sistemindeki rolünü tanımlar.

MS y. 30 Katolik inancına göre St. Peter Roma'nın ilk piskoposu olur. Müteakip piskoposlar ise "Papa" olarak bilinir.

800 Şarلمان, Roma İmparatoru olup Kutsal Roma İmparatorluğunu başlatır.

SONRA

1328 Kutsal Roma İmparatorluğunun tacını yeni takan imparator Bavyalı Ludwig, Papa XXII. John'u azleder.

1517 Alman teolog Martin Luther, Protestan Reformasyonunu başlatarak, Katolik Kilisesinin doktrinlerini ve ritüellerini eleştirir.

KİLİSE KENDİNİ İSA'NIN YOLUNDAN GİTMEMEYE ADAMALI VE DÜNYEVİ GÜCÜNDEN VAZGEÇMELİDİR

PADUALI MARSILIUS (1275–1343)

Ruhban sınıfının bir üyesi olmaktan ziyade daha çok bir akademisyen olarak, Padualı Marsilius inandıkları şeyleri açıkça söylemek konusunda birçok teologdan daha iyi bir pozisyondaydı: başta Papalık olmak üzere Kilisenin hiçbir siyasi gücü olmaması gerektiği konusunda.

Seçilmiş Kutsal Roma İmparatoru Bavyalı Ludwig'i Papa XXII. John'a karşı güç mücadelesinde savunmak amacıyla yazılmış olan *Defensor Pacis* adlı eserinde (Barışın Savunucusu), ikna edici bir şekilde Kilisenin görevinin devleti yönetmek olmadığını savunur. Birbiri ardından gelen papaların Tanrı tarafından kendilerine verilmiş olduğunu iddia ettikleri "güç çokluğunu," devlet için yıkıcı olduğunu inandığı için reddeder.

Marsilius, Aristoteles'in *Politika*'sındaki argümanları kullanarak efektif yönetimi, aralarında bir yönetici seçme ve yasamayla ilgili süreçlere katılmanın olduğu haklara sahip halkla beraber oluşmuş yönetim olarak tanımlar. İnsanlarla ilgili işlerin yönetimi en iyi insanlar tarafından yönetilen yasamayla kontrol edilir;

ilahi kanunlar tarafından belirlenmez ki bunu İncil bile yasaklamamıştır. İsa'nın kendisinin bile ruhani sınıfa, onların öğretmen olarak rollerini öne çıkararak, bu dünyada hiçbir cebri güç vermediğine işaret eder. Kilise bu yüzden İsa ve havarilerini örnek almalı ve siyasi gücü devlete geri vermelidir. O zaman bu seküler devlet hukuk, düzen, ekonomik ve askeri meseleler gibi uzmanlık isteyen konuları, halkın çoğunluğunun seçtiği bir yöneticiyle daha iyi yönetir.

“

Yetkisini sadece seçimden alan seçilmiş bir görevlinin başka bir onay veya teyide ihtiyacı yoktur.

Padualı Marsilius

”

Ayrıca bkz.: Aristoteles 40–43 • Hippolu St. Augustinus 54–55 • Romalı Giles 70 • Niccolò Machiavelli 74–81

HÜKÜMET KENDİ YAPTIĞI ADALETSİZLİK DIŞINDAKİ ADALETSİZLİĞİ ENGELLER

İBN HALDUN (1332–1406)

KISACA

İDEOLOJİ
İslam

YAKLAŞIM
Gücün yozlaşması

ÖNCE

MÖ 1027–256 Çin'de Zhou hanedanlığı dönemindeki tarihçiler imparatorların "Hanedanlık Döngüsünün" çıktığını ve ortadan kalktığını yazarlar.

y. 950 El Farabi ideal İslam devleti anlayışı ve yönetim şekillerinin eksikleriyle ilgili eseri *Erdemli Şehir* için Platon ve Aristoteles'ten yararlanır.

SONRA

1776 Britanyalı ekonomist Adam Smith *Ulusların Zenginliği*'nde emeğin dağılımının arkasındaki nedenleri açıklar.

1974 ABD'li ekonomist Arthur Laffer, İbn Haldun'un vergilendirmeye ilgili fikirlerini kullanarak, vergi oranlarıyla devletin geliri arasındaki ilişkiyi gösteren Laffer eğrisini oluşturur.

Siyasi bir toplumun birliği *asabiyyah*'tan, yani **topluluk ruhundan** gelir.

Yönetim için esas olan budur ve bu, adaletsizliği önler.

Bir toplum geliştikçe sosyal bağlılık azalır ve **hükümet umursamaz hale gelir...**

... hükümet vatandaşlarını kendi **çıkarına yönelik** kullanarak adaletsizliğe sebep olur.

En sonunda, çöken rejimin yerine **geçecek başka bir hükümet ortaya çıkar.**

Hükümet kendi yaptığı adaletsizlik dışındaki adaletsizliği engeller.

Ayrıca bkz.: Aristoteles 40–43 • Hz. Muhammed 56–57 • El Farabi 58–59 • Niccolò Machiavelli 74–81 • Karl Marx 188–193

Britanyalı antropolog Ernest Gellner tarafından siyaset teorisi tarihinin en iyi hükümet tanımlaması olarak kabul edilen İbn Haldun'un "Hükümet kendi yaptığı adaletsizlik dışındaki adaletsizliği engeller" iddiası, siyasi kurumlar veya Machiavelli'nin realizmiyle ilgili modern ve alaycı bir yorum olarak kabul edilebilir. Aslında bu tanım, siyasi istikrarsızlığın sebeplerinin yenilikçi bir 14. yüzyıl analizinin temelinde yatar.

Topluluk üzerine inşa edilmiş

İbn Haldun döneminin pek çok siyasi düşünürünün aksine, siyasi kurumların çöküş ve yükselişini tarihsel, sosyolojik ve ekonomik bir bakış açısıyla inceledi. Aristoteles gibi o da insanların sosyal topluluklar oluşturduğunu kabul ediyor ve bunu Arapça –"topluluk ruhu," "grup dayanışması," veya basitçe "hizipçilik" anlamına gelen– *asabiyyah* kavramına atfediyordu. Bu sosyal bağ, amacı vatan-daşlarının menfaatlerini veya herhangi bir saldırıya karşı korumak olan devlet kurumunu doğuruyordu.

İbn Haldun

Tunus'un Tunis şehrinde 1332'de doğan İbn Haldun, siyasi olarak aktif bir ailede yetişti ve Kuran ve İslam hukuku okudu. Birçok rejimin siyasi istikrarsızlığına şahit olduğu Kuzey Afrika'nın Mağrip bölgesinde resmi görevleri oldu. Fez'de çalışırken bir hükümet değişikliği sonrası hapsedildi, özgür kaldıktan sonra Kastilyan Kralı zalim Pedro ile yapılan barış görüşmelerine liderlik etmek için Güney İspanya'daki Granada'ya gitti. Daha sonra

Şekli ne olursa olsun bu devlet, kendi çöküşünün tohumlarını kendi içinde taşıyordu. Güç kazandıkça vatan-daşlarının esenliğiyle daha az ilgileniyor, halkı sömürerek ve adaletsizlik ve ayrılıkçılık yaratarak kendi çıkarları yönünde hareket etmeye başlıyordu. Adaletsizliği önlemek için kurulmuş bir kuruluş olarak başlayan bu şeyin şimdi kendisi adaletsizlik yapıyordu. Toplumun *asabiyyah*'ı düşüyor ve çürüyor bu rejimin yerini almak için ortaya çıkacak başka bir yönetim için şartlar olgunlaşıyordu. İbn Haldun medeniyetlerin bu şekilde, siyasi hanelerinin döngüsüyle yükseldiğini ve çöktüğünü öne sürüyordu.

Yolsuzluk çöküşe götürür

İbn Haldun aynı zamanda güçlü elit bir kitlenin varlığının ekonomik sonuçlarına da işaret ediyordu. Bir siyasi toplum oluşumunun ilk başlarında vergiler sadece *asabiyyah*'ın gereklerini karşılamak ve *asabiyyah* sağlamak için kullanılır, fakat toplum medenileştikçe yöneticiler git-tikçe artan gösterişli yaşam şekillerini sürdürmek için daha yüksek

dönerek çeşitli Kuzey Afrika saraylarında görev yaptı; fakat reform teşebbüsleri reddedilince, kaçarak çöldeki bir Berberi kabilesine sığındı. 1384'de *Tarih* eserini bitirdiği Kahire'ye yerleşti. 1401'de Şam'a, Mısır'la Moğol hakanı Timur arasında barış sağlamak için son bir seyahat yaptı.

Önemli eserleri

1377 *Tarihe Giriş*
1377–1406 *Dünya Tarihi*
1377–1406 *Otobiyografi*

“

Bir millet psikolojik bir yenilginin mağduru olmuşsa, bu o milletin sonu demektir.

İbn Haldun

”

vergiler koyarlar. Bu sadece adaletsizlik olmayıp devletin birliğini de tehdit eder, fakat aynı zamanda üretken değildir – aşırı vergi, üretimi batıltar ve uzun dönemde daha yüksek değil daha düşük gelir getirir. Bu fikir 20. yüzyılda ABD'li ekonomist Arthur Laffer tarafından yeniden keşfedilmiştir. İbn Haldun'un emeğin dağılımı ve değer emeği teorisi, anaakim ekonomistlerin bu "keşfinden" öncedir.

Siyasi değişimin sürekli döngüsünün kaçınılmaz olduğuna inanmasına rağmen, İbn Haldun bazı yönetim şekillerini diğerlerinden daha iyi görüyordu. Ona göre *asabiyyah* en iyi, bir İslam devletindeki halife gibi (sosyal bağa dinin avantajını ekleyerek) tek bir yönetici tarafından sağlanabilirdi. En tatmin edici olmayan şekilde ise, bir tiranın yönetiminde sağlanırdı. Hükümeti kaçınılmaz bir gereklilik olarak görüyordu; fakat özünde insanların diğer insanları kontrol etmesi gibi bir adaletsizlik doğurduğu için, güc minimum düzeyde tutulmalıydı.

**AKILLI BİR YÖNETİCİ
KENDİ SÖZÜNÜ
TUTMAZ,
TUTMAMALIDIR DA
NICCOLÒ MACHIAVELLI (1469–1527)**

KISACA**İDEOLOJİ****Realizm****YAKLAŞIM****Devlet yönetimi****ÖNCE**

MÖ 4. yüzyıl Chanakya hükümdarlara devletin esenliği için gereken her şeyi yapmalarını önerir.

MÖ 3. yüzyıl Han Fei Tzu insanın doğal olarak menfaat peşinde olduğunu ve cezadan kaçındığını savunur ve Legalist yönetimiyle katı yasalar getirir.

MÖ 51 Romalı siyasetçi Cicero *De Republica*'sında cumhuriyet yönetimini savunur.

SONRA

1651 Thomas Hobbes *Leviathan*'ı doğal bir yaşamı "iğrenç, hayvani ve kısa" olarak tanımlar.

1816–1830 Carl von Clausewitz *Savaş Üzerine*'de savaşın siyasi yönlerini tartışır.

Tüm siyaset teorisyenleri içinde en tanınmış (ve genelde yanlış anlaşılmış) olan Niccolò Machiavelli'nin çalışması düzenbaz, aldatıcı ve genelde kendi çıkarlarına hizmet eden ve "amacın aracı haklı kıldığına" inanan siyasetçiyi temsil eden "Makyavelist" terimini doğurmuştur. Ancak bu terim Machiavelli'nin *Prens* eserinde önerdiği daha geniş, yenilikçi siyaset felsefesini tanımlamakta yetersiz kalır.

Machiavelli daha sonra Rönesans olarak bilinecek olan çalkantılı siyasi dönemin başında yaşamıştır. Bu, insanların kendi kaderini kontrol edebileceği fikrinin ortaçağ Hristiyan dünyasının ilahi rehberlikle yönetimi yerine geçmesiyle, Avrupa tarihinin dönüm noktası haline geldi. Kilisenin gücü Rönesansın hümanizmiyle azalmaya başlayınca, Machiavelli'nin Floransa'sı gibi bazı zengin İtalyan şehir devletleri cumhuriyet olarak kurulmuş, fakat -Mediciler gibi- güçlerini yaimaya çalışan zengin ve güçlü aileler tarafından sürekli olarak tehdit edilmiş ve el değiştirmişlerdir. Floransa

Cumhuriyetinde devlet dairesinde görevli bir diplomat olarak ilk elden edindiği tecrübesiyle ve klasik Roma toplumu ve siyasetiyle ilgili çalışmalarından etkilenecek, Machiavelli siyaset teorisine sıradışı bir yaklaşım getirmiştir.

Realist bir yaklaşım

Toplumun nasıl olması gerektiğini görmektense, Machiavelli "doğrudan olayın idealize edilmesinden ziyade fili gerçekliğine yönelmeye" çalıştı, yani meselenin özüne inerek siyaseti ahlak felsefesi veya etiğin bir alanı olarak ele almak yerine, salt pratik ve gerçekçi bir açıdan ele aldı.

Kendisinden önceki siyaset düşünürlerinin aksine, devletin görevinin vatandaşlarının ahlaklılığını geliştirmek olduğunu değil, onların refahını ve güvenliğini sağlamak olduğunu düşünüyordu. Dolayısıyla yanlış ve doğru kavramlarının yerine fayda, gereklilik, başarı, tehlike ve zarar gibi kavramları getirmişti. Yararlılığı ahlaklılığın üzerinde tutarak başarılı bir liderde aranacak özelliklerle ilgili fikirleri herhangi bir ahlaki kaygı veya dürüstlükten ziyade etkililik ve akla dayanıyordu.

Devletin esenliği
yöneticinin sorumluluğudur.

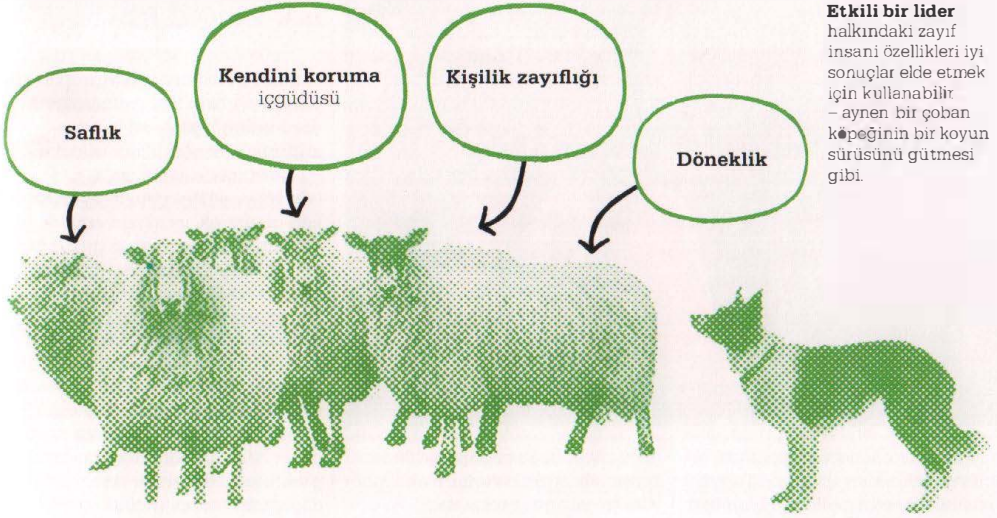
... ve hile ve dalavere dâhil,
mümkün olan herhangi bir yolla sağlanmalıdır.

Yöneticinin **kendi ahlaklılığı** devletin iyiliğinden **daha önemsizdir.**

... ve kullandığı yöntemler yerine ulaştığı **sonuçlara göre değerlendirilecektir.**

Akıllı bir yönetici kendi sözünü tutmaz, tutmamalıdır da.

Ayrıca bkz.: Chanakya 44-47 • Han Fei Tzu 48 • İbn Haldun 72-73 • Thomas Hobbes 96-103 •
Carl von Clausewitz 160 • Antonio Gramsci 259

Siyaset felsefesinin merkezinde, Hristiyan Kilisesinin dini fikirleri tarafından dayatılan tamamen farklı olarak, Rönesansın insan toplumlarına insani bir gözle bakması fikri vardı. Bunu başarmak için başlangıç noktası olarak insanların çoğunluğunun bencil, kıt görüşlü, döneç ve kolay kandırılabilir olduğu sonucuna varan ve insan davranışının tarih boyunca gözlemlenmesine dayanan analiz kullanılmaktaydı. Görüşleri biraz müstezhi olsa da gerçekçi ve kendisinden önceki siyaset teroisyenlerinden oldukça farklıydı. Bunlar istikrarlı, etkili bir toplum oluşturma karşısında engel gibi görünseler de, Machiavelli bu insani zafiyetlerden bazılarının aslında başarılı bir toplum yaratmak için faydalı olabileceğini savunuyordu.

İnsan doğasını kullanmak

İnsanın doğuştan gelen ben-merkezciliği, örneğin kendini koruma içgüdüsünde açıkça görülebiliyordu. Ancak insan bir saldırı veya düşman bir ortam tarafından tehdit edildiğinde, cesaret, çok çalışma ve işbirliğiyle tepki veriyordu. Machiavelli insanın hiçbir erdeme sahip olmayan içgüdüsel ve en temel doğasıyla sosyal olarak kazanılmış, erdemli ve topluma yararlı bir şekilde işleyen doğası arasındaki farkı belirler. İnsanın diğer olumsuz kişilik özellikleri de kamu yararına kullanılabilir; örneğin bir birey olarak düşünmek yerine başkalarını taklit etme eğilimi. Machiavelli bunun insanları bir lider örneğini takip etmeye ve işbirliği yapmaya yönlendirdiğini ifade eder. Bunun da ötesinde döneçlik ve safılık gibi kişilik özellikleri de insanların

becerikli bir lider tarafından kolaylıkla manipüle edilerek iyi bir şekilde davranmalarını sağlayabilir. Kendini kişisel fayda sağlama arzusunda gösteren bencillik ve hırs gibi özellikler doğru kanallara yönlendirilirse, güçlü birer itici güç olabilirler ve bunlar, özellikle bir yöneticide bulunması oldukça gerekli olan kişisel özelliklerdir.

İstenmeyen bu insan doğasını faydalı sosyal bir canlıya dönüştürmek konusunda iki kilit unsur, sosyal organizasyon ve Machiavelli'nin "akıllı" liderlik olarak tanımladığı, devletin başarısı için faydalı olduğunu kastettiği liderlik türüdür.

Yeni yöneticilere tavsiyeler

Machiavelli'nin meşhur (artık meşhur olmayan) eseri *Prens* "Prenslerin Aynaları" olarak bilinen, ortaçağ ve Rönesansta oldukça

Sandro Botticelli'nin 1475'te yapılmış *Mecusilerin Tapınması* tablosu, Machiavelli'nin *Prens'i* yazdığı zamanlarda Floransa'yı yöneten güçlü Medici ailesinin temsillerini taşır.

yaygın olan liderler için pratik bir kılavuz şeklinde yazılmıştı. Temel insan doğasının devletin iyiliği için nasıl kullanılacağı ve manipüle edileceğiyle ilgili tavsiyelerle yeni bir hükümdara hitaben yazılmıştı –ve güçlü Medici ailesinin bir ferdine ithaf edilmişti. Ancak sonraki yorumlar Machiavelli'nin bu yazım türünü, yönetici sınıf tarafından zaten bilinen bazı sırları akıllıca geniş bir okuyucu kitlesine ifşa ettiğini ima eder. İnsanın temelde ben-merkezci ancak

değişebilir doğasını açıkladıktan sonra, dikkatini bir liderin akıllıca yönetmesi için gerekli olan özelliklere yöneltmiştir.

Liderlik özellikleri

Machiavelli'nin liderlik özelliklerini açıklamak için *virtù* kelimesini kullanması kafa karıştırıcıdır; fakat bu hem erdemle (virtue) ilgili çağdaş anlayışımızdan hem de Kilise tarafından anlaşılan erdem kavramından oldukça farklıdır. Machiavelli bir Hristiyandı ve günlük yaşamda Hristiyanlığın değerlerini savunuyordu; fakat bir yöneticinin davranışlarıyla ilgili olarak ahlaklılığın, faydacılık ve devletin güvenliğinden sonra geldiğine inanıyordu. Bu bağlamda Machiavelli'nin fikirleri, Hristiyanlığın tevazu erdeminin neredeyse tam tersi olan ve Roma döneminin hırs ve zafer kazanmayla motive olan askeri bir liderle vücuda gelmiş olan "erdem" özelliğine çağrışım yapmaktadır. Bununla beraber Machiavelli bu motivasyonların da insanın

doğasındaki kişisel çıkarıcılığın bir yansıması olduğunu ve benzer şekilde kamu yararına kullanılabileceğini ifade eder.

Machiavelli siyasi ve askeri liderler arasındaki bu analojiyi daha ileri götürerek, *virtù*'nun ataklık, disiplin ve organizasyon gibi diğer yönlerine de işaret eder. Eyleme geçmeden önce bir durumu rasyonel olarak analiz etmenin ve bu eylemi insanların ideal olarak nasıl davranması gerektiğine değil gerçekte nasıl davranacağına (kendi çıkarları doğrultusunda) dayandırmanın önemi üzerinde de durur. Machiavelli'nin görüşüne göre, sosyal çatışma insan doğasının bencilliğinin kaçınılmaz bir sonucuydu (bu, bencilliklini doğal bir durum olmadığı yönündeki ortaçağ Hristiyan görüşüne tersti). Bu türden bir bencillikle başa çıkmak için, bir lider savaş taktikleri kullanmalıydı.

Machiavelli insanın büyük oranda kendi kaderini tayin ettiğini düşünmesine rağmen, *fortuna* olarak ifade ettiği bir şans faktörü varlığını da kabul eder. Yönetici bu olasılığa ve aynı zamanda *fortuna*'ya karşılık genel insan doğasındaki deneğe karşı savaşmalıdır. Siyasi yaşamı *fortuna* ve *virtù* unsurları arasında sürekli bir mücadele, bu yönüyle de bir savaş olarak görür.

Komple faydalıdır

Machiavelli siyasi ve askeri teorilerin analiziyle siyasi yaşamın büyük bölümünün komple olduğu sonucuna varır. Savaşta başarının casusluk, istihbarat, karşı istihbarat ve hileye bağlı olması

“

Bir prensin, sözünü tutmamak için her zaman geçerli nedenleri vardır.

Niccolò Machiavelli

”

“

Politikaları yargılamak, onları uygulamak kullandığımız yöntemleri değil onlar sayesinde vardığımız sonuçları dikkate almalıyız.

Niccolò Machiavelli

”

gibi siyasi başarı da gizlilik, dalavere ve hilekârlık gerektirir. Komplô fikri askeri teorisyenler tarafından öteden beri bilinmektedir ve birçok siyasi lider tarafından kullanılmıştır; fakat Machiavelli Batıda siyasi komplô teorisini açıkça öneren ilk kişi olmuştur. Hilekârlığın devletin vatandaşlarının ahlaklılığını koruması gerektiği fikriyle aykırı olduğu düşünülmüştü ve Machiavelli'nin önerileri genel kanıdan çarpıcı bir biçimde ayrışıyordu.

Machiavelli'ye göre hilekârlık ve dalavere günlük yaşamda ahlaken kabul edilebilir olmasa da başarılı bir liderlik için oldukça gerekliydi ve kamu yararına kullanıldığı zaman maruz görülebilirdi. Bunun da ötesinde, insanın doğasındaki istenmeyen nitelikleri yontmak için bir yöneticinin hilekâr olması ve -akıl gereği olarak- sözünü tutmaması gerektiğinin önemli olduğunu, bu şekilde yönetimini riske atarak devletin istikrarını sarsmayacağını söyler. O halde kendisini bekleyen kaçınılmaz çatışmalarla başa çıkmak zorunda

olan bir lider için, amaçlar kullanılan araçları meşru kılar.

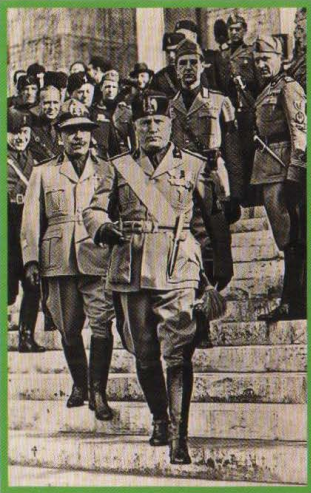
Önemli olan sonuçtur

Yönetici olarak bir prensin başarısı ideolojisinin ahlaklılığına göre değil, eylemlerinin sonuçlarına ve devlete olan faydalarına göre değerlendirilir. Machiavelli'nin *Prens*'te belirttiği gibi: "Tüm insanların, özellikle prenslerin eylemlerinde adaletten başka başvurulacak bir yol yoksa, önemli olan tek şey sonuçtur. Bir prens sadece fethetmekle veya devletini korumakla ilgilenmelidir, yöntemleri herkes tarafından şerefli ve övgüye değer bulunacaktır; çünkü kitleler her zaman görünümle ve olayların sonuçlarıyla ilgilenirler ve dünya kitlelerden başka bir şey değildir." Bununla beraber bunun bir tek çıkar yol meselesi olduğunu, sosyal davranış için bir örnek olmadığını da vurgular. Sadece kamu yararına

olduğu zaman mazur görülebilir. Hilekârlık ve dalavere gibi metotların amaca erişmek için bir araç olmaları, amacın kendisi olmamaları önemliydi; dolayısıyla bu metotlar sadece siyasi ve askeri liderlerle sınırlandırılmalı ve sıkı bir şekilde kontrol edilmeliydi.

Machiavelli'nin askeriye den aldığı bir başka taktik de, yine ahlaken özel hayatta savunulamayacak, ancak kamu yararına kullanıldığında mazur görülebilecek olan güç ve şiddetti. Böyle bir siyasi yöntem korku yaratır, bu da yöneticisinin güvenliğini sağlama yönünde bir araçtır. Machiavelli bir liderden korkulmasının mı yoksa pragmat bir şekilde sevilmesinin mi daha iyi olacağı sorusunu da ele almıştır. İdeal bir dünyada lider hem sevilmeli hem korkulmalıdır; fakat gerçek hayatta bu ikisi nadiren bir arada bulunur. Korku bir liderin mevkisini güçlendirir ve bu yüzden

devletin esenliği için daha iyidir. *Virtù*lerini uygulayarak güç kazanan yöneticiler, muhalefeti devirmiş ve halkın saygısını kazanmış olarak en güvenli pozisyonadılar; fakat bu desteği ve güçlerini korumak için sürekli olarak otoritelerini uygulamak zorundadırlar.

İdeal bir cumhuriyet

Prens sözde başarılı yöneticiye hitaben yazılmış da Machiavelli Floransa Cumhuriyetinde bir devlet adamıydı ve onun daha az bilinen eseri *Livy Üzerine Söylevler*'de monarşi veya oligarşinin herhangi bir şeklinden ziyade cumhuriyetçiliği savunmuştu. Tüm yaşamı boyunca Katolik olarak kalmasına rağmen, Kilisenin siyasi hayata herhangi bir müdahalesine her zaman karşı çıkmıştı. Onun tercih ettiği yönetim şekli, karma bir anayasa ve vatandaşlarının katılımıyla ve kiralık paralı askerlerden oluşan bir ordu yerine halk tarafından kurulan orduyla korunan Roma Cumhuriyeti'ni

“

Sevgi ve korku nadiren bir arada olacağından, ikisinden birini seçmemiz gerektiğinde korkulur olmak sevilir olmaktan daha güvenlidir.
Niccolò Machiavelli

”

İtalyan diktatör Benito

Mussolini, sevimliden çok korkulan, etkili ve acımasız bir liderdi. *Prens*'ten esinlendiğini kabul etmiştir.

örnek alıyordu. Bunun vatandaşların güvenliğini koruduğunu ve halk tabakasıyla yönetici elit sınıf arasındaki sosyal çatışmaları en aza indirdiğini iddia ediyordu. Ancak böyle bir cumhuriyetin kurulması veya mevcut yönetimde reform yapılması, uygun *virtù* ve aklı sahip bir kişinin liderliğini gerektiriyordu. Her ne kadar bu güçlü bir lider ve kaba yollara başvurmaya gerektirse de, siyasi toplum bir kere kurulduktan sonra yönetici gerekli yasalar ve sosyal yapılanmayı sağlayarak onun ideal bir cumhuriyet olarak devam etmesini sağlayabiliyordu –bu istenen amaca ulaşmanın pragmatik bir yolu olurdu.

Kişisel tecrübe ve tarihin objektif gözlemlenmesine dayanan Machiavelli felsefesi, Kilisenin hâkimiyetini ve ahlak felsefesiyle ilgili yaygın görüşleri tehdit etti ve eserlerinin Katolik otoriteler tarafından yasaklanmasına yol açtı. Siyasetin felsefesi veya etik değil pratik bir konu olarak ele alarak, devletin

amacı olarak ahlaklılığın yerine faydacılığı koydu ve vurguyu siyasi bir eylemin niyetinden ziyade temelde onun sonuçlarına odaklanmaya yaptı.

Kalıcı miras

Prens, Machiavelli'nin ölümünün takip eden yüzyıllarda, özellikle İngiltere'de IV. Henry, Kutsal Roma İmparatoru V. Charles, Olivier Cromwell ve Napoléon gibi liderler, aynı zamanda Marksist teorisyen Antonio Gramsci ve Faşist Diktatör Benito Mussolini gibi farklı kişiler üzerinde de oldukça etkili olmuştur.

Machiavelli'ye gelen eleştiriler de, Katoliklerin onu Protestanları desteklemeye ve diğer tarafın tersiyle suçlaması gibi, oldukça geniş bir yelpazeye sahipti. Siyasi anaakım siyasi düşünce üzerindeki etkisi oldukça büyüktü; din yerine hümanizme, inanç ve dogma yerine ampirizme olan vurgusuyla açık bir şekilde bir Rönesans adamıydı ve siyasi tarihe objektif ve bilimsel bir yaklaşım getiren ilk kişiydi.

Bu nesnellik onun, Thomas Hobbes'un doğal bir yaşamı hayvani olarak tanımlamasına öncülük edecek insan doğasına dair neredeyse alaycı analizinin temelini oluştuyordu. Faydacılık kavramı 19. yüzyıl liberalizminin ana dayanak noktası oldu. Daha genel bir anlamda, ahlaklılık ve ideolojiyi siyasetten ayrıarak, özellikle uluslararası ilişkiler konusunda, çalışmaları sonradan siyasi realizm olarak bilinecek olan hareketin temelini oluşturdu.

"Makyavelist" davranış

"Makyavelist" terimi bugün yaygın olarak kullanılır ve genellikle aşağılayıcı bir şekilde manipülatif veya hilekâr davrandığı düşünülen (veya öyle olduğu anlaşılan) siyasetçiler için kullanılır. Rakibinin genel merkezine

“

Herkes senin nasıl
görüldüğünü, fakat çok azı
gerçekten nasıl olduğunu bilir.

Niccolò Machiavelli

”

girdiğini ve dinleme cihazı
koyduğunu gizlemeye çalışan ve
ortaya çıkan bu skandal üzerine
istifa etmeye zorlanan ABD başkanı
Nixon, bu türdeki sinsi
davranışların günümüzdeki
örneklerindendir. Machiavelli'nin
Prens'te daha az aşikâr bir konuyu
vurgulamaya çalıştığı da
muhtemeldir. Belki de başarılı
yöneticilerin tam da "Makyavelist"
bir şekilde davranmış olabileceğini;
fakat davranışlarının yakından

takip edilmediğini söylüyor olabilir.
Başarıya nasıl ulaştıkları göz ardı
edilmiş olabilir, çünkü ilgi onların
ne başardıklarına yönelmiştir.
Liderleri, sonuçlara ulaşırken
kullandıkları araçlar yerine,
ulaştıkları sonuçlara göre
değerlendirme eğiliminde
olduğumuzu söylemeliyiz.

Bu argümanı daha da ileri
götürerek, bir savaşta kaybeden
 tarafların ahlaken ne kadar sıklıkla
suçlandığını ve galip tarafın
tenkitten uzak tutulduğunu
düşünebiliriz – tarihin kazananlar
tarafından yazıldığı anlayışı.
Machiavelli'yi eleştirmek,
kendimizi ve lehimize
sonuçlanacaksa devletimizin
müphem entrikalarını görmezden
gelmeye ne kadar hazır
olduğumuzu incelemeye yöneltir
bizi.

Richard Nixon 1974'te ABD
başkanlığından istifa etti. Kendisi
Demokratik Millî Komitenin merkezine
girilip dinleme cihazı konulması
talimatı vermişti: "Makyavelist" olarak
tanımlanabilecek eylemler.

Niccolò Machiavelli

Floransa'da doğan Niccolò
Machiavelli bir avukatın
oğluydu ve Floransa
Üniversitesi'nde okumuştur;
fakat 1498'de Floransa Cumhu-
riyetinde devlet görevlisi olana
kadarki hayatı hakkında çok az
şey bilinir. Sonraki 14 yılını
İtalya, Fransa ve İspanya'da
diplomasi içerikli seyahatlerde
geçirdi.

1512'de Floransa saldırıya
uğramış ve Medici ailesinin yö-
netimine geri dönmüştür. Mac-
hiavelli Medici'lere karşı planlar
yapmak suçundan haksız bir bi-
çimde hapsedilmiş ve işkence
görmüş, özgür bırakıldıktan son-
ra da Floransa dışında bir çiftli-
ğe çekilmiştir. Orada kendini a-
ralarında *Prens*'in de olduğu di-
ğer felsefi ve siyasi kitaplarını
yazmaya adanmıştır. Medici'lerle
arasını düzeltmeye çalışmış an-
cak pek başarılı olamamıştır.
1527'de Medici'ler devrildikten
sonra, onlarla olan ilişkileri ne-
deniyle yeni cumhuriyet hükü-
metinde kendisine görev veril-
miştir. O yılın sonlarına doğru
vefat etmiştir.

Önemli eserleri

y. 1513 (1532'de yay) *Prens*
y. 1517 (1531'de yay) *Livy*
Üzerine Söylevler
1519–1521 *Savaş Sanatı*

AKIL ÇA

AYDINLI

1515-1770

ĞI VE
ANMA

Martin Luther Katolik Kilisesinin otoritesini sorgulayan **95 Tez**'ini Wittenberg'de bir kilise kapısına asar.

↑
1517

Jean Bodin *Devlet Üstüne Altı Kitap*'ta en iyi yönetim şeklini tanımlar

↑
1576

Francisco Suárez *Metafizik Tartışmalar*'da **Thomas Aquinas'ın siyasi görüşlerini** yeniden ele alır.

↑
1597

Hacı Babalar ABD Massachusetts'te **Plymouth kolonisini** kurarlar.

↑
1620

1532

İspanyol kâşif Francisco Pizarro Güney Amerika'da **İnkaların topraklarını fetheder.**

1590

Odawara'nın kuşatılmasının ardından **Japonya**, katı bir sınıfsal sistem getiren Toyotomi Hideyoshi yönetiminde **birleşir.**

1602

Hollanda Doğu Hindistan Şirketi kurulur ve **ilk uluslararası şirket olur.**

1625

Hugo Grotius *De jure belli ac pacis*'te **uluslararası hukukun temellerini** atar.

Modern Batı siyasetinin büyük kısmının kökleri Avrupa'da ortaçağı takip eden "Akıl Çağına" kadar uzanır. Baskı makinasının icadı, ulus devletlerin ortaya çıkışı ve Amerika'nın keşfi, ortaçağdan Akıl çağına geçişe etki eden faktörlerden bazılarıydı. Dini ortodoksluğun sorgulanması -1571'de Martin Luther'in 95 Tez'iyle başlatılan- Protestan Reformasyonuna ve sonrasında da Katolik Reformasyon karşıtlığına kadar gider.

Avrupa'da kesiksen otorite ve yönetim alanları, sivil ve dini gruplar arasında ve kendi içlerinde şiddetli savaşlara yol açtı. Dini doktrinlerin yokluğunda halkın siyasi düzeni organize etmek ve buna meşruiyet kazandırmak için yeni bir yönetime ihtiyacı vardı. İki kavram öne çıktı: Tanrı tarafından verilen

"kralların ilahi yönetim yetkisi" ve insan davranışlarını analiz ederek geçerli ahlaki prensiplere varmayı amaçlayan "doğal yasalar." Her iki kavram da mutlakiyetçi bir devleti savunmak için kullanıldılar.

Mutlak egemenlik

Fransa'da Jean Bodin Avrupa'da papalık otoritesinin azalmasının yol açtığı hizipçi çekişmelerden kaçınmak amacıyla mutlak egemenliğe sahip güçlü bir merkezi yönetimi savunur. Thomas Hobbes da İngiltere'deki kanlı iç savaş döneminde yazmıştır. Güçlü bir yönetici konusunda Bodin ile aynı fikirdedir, fakat Bodin'in eserlerin sıklıkla meşruiyet kazandırmak için kullanılan "kralların ilahi yönetim yetkisi" ile değil. Hobbes'a göre yönetime yetkisi Tanrı tarafından yönetilenlerle yapılan bir toplum

sözleşmesi yoluyla kazanılır. Yönetim gücünün halk tarafından açık veya gizli bir anlaşmayla kazanıldığı fikri -ve yöneticilerin bu anlaşmayı bozduklarında yasal bir şekilde mevkilerini kaybedecekleri- halen modern siyasi sistem anlayışının merkezindedir.

Siyaseti barış ve refaha erişmek için insanları bir araya getirme sanatı olarak gören Johannes Althusius ve devletin yasama ve yürütme organlarının ayrılması gerektiğini savunan Montesquieu tarafından daha başka hususlara değinilir. Bu türden tüm düşünürler güçlü ve merkezi bir devlet yapısına karşıydı.

Aydınlanmaya doğru

Her ikisi de Salamanca Okuluna bağlı Francisco de Vitoria ve Francisco Suárez gibi teorisyenler

Daha sonraki mutlakîyetçi yönetimi sebebiyle **Güneş Kral** olarak bilinecek olan beş yaşındaki IV. Louis Fransa'da 72 yıl sürecek olan saltanatına başlar.

↑
1643

Thomas Hobbes
Leviathan'da
mutlakîyeti savunur.

↑
1651

John Locke *Hükümet Üzerine İki Deneme*'de devletin yalnızca **halkın rızasıyla** yönetilebileceğini savunur.

↑
1689

Montesquieu
Kanunların Ruhu'nda **kuvvetler ayrılığını** savunur.

↑
1748

1649

↓
I. Charles İngiltere'de İç Savaş'ın sonunda **idam edilir.**

1689

↓
İngiliz Parlamentosu bir **Haklar Bildirgesi**'ni kabul eder.

1733

↓
Fransız yazar Voltaire "İngiliz milleti hakkında mektuplar" da **Britanya'nın siyasi özgürlüğünü** savunur.

1758

↓
Benjamin Franklin "Zenginliğe Giden Yol" adlı makaleyle **ABD'de kapitalizme giden** yolu açar.

İncil'i akılcı argümanlarla yorumlamaya başladılar. Bu, de Vitoria'yı o dönem Kilise adına yapılan sömürgeci işgalleri eleştirmeye yöneltti. Suárez insan tarafından yapılan yasalar, doğal yasalar ve ilahi yasalar arasındaki farkı ortaya koyar ve kralların ilahi yetkilerinin bu üç yasa türünün yanlış yönlendirilmiş bir birleşimi olduğunu savunur.

Dönemin daha sonraki alimleri analizlerini teolojiye değil salt akla dayandıracaktı. Bunlar "Aydınlanma idealleri" olarak bilinenlere daha yakındı. Immanuel Kant 1784'te Aydınlanma terimini kişinin kendisi aklını kullanma özgürlüğü ve kapasitesi olarak tanımlamıştır.

Bodin ve Hobbes gibi alimlerin siyasi istikrara odaklanmaları ve doğal yasalar kavramını mutlakîyetçilik adına bir argüman

olarak kullanmalarına rağmen, Aydınlanma yazarları insanoğlunun insan yapımı yasalara karşı çıkma hakları olduğunu savunarak, doğal yasaları liberal teoriler ve uluslararası hukukta bir temel taşı olarak kullandılar.

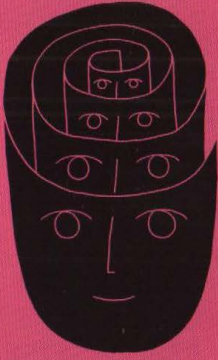
Bireysel haklar

Aydınlanma hukukun babası olarak kabul edilen Hugo Grotius, hak ve özgürlükleri, Tanrı tarafından bahşedilen haklar olarak görmek yerine, kati bir şekilde bireysel mülkiyetler kapsamına soktu. Bu fikir, liberalizmin gelişmesi ve hukuki konularda hak ve sorumlulukların kavramsal bir ayrışımı için önemdi. John Locke da bireysel hak ve özgürlükleri savundu. Devletin ve yasaların görevinin insan özgürlüğünü korumak ve genişletmek olduğunu iddia etti. Hobbes gibi o

da bir toplumsal sözleşmeye inanıyordu fakat insan doğasıyla ilgili daha iyimser görüşü onu devletin mutlakîyetçi değil, korumacı ve gücünün sınırlanması gerektiği sonucuna götürüyordu.

Amerikan Aydınlanması sadece Bağımsızlık Bildirgesi'ni şekillendirmekle kalmayıp, aynı zamanda genellikle Avrupa Aydınlanmasının zirvesi olarak görülen 1789'daki Fransız Devriminin idealleriyle de yakından ilişkilidir. Benjamin Franklin bu dönemde önde gelen isimlerindendi ve sivil bir değer olarak girişimcilik konusundaki görüşleri kapitalizmin gelişmesi açısından son derece etkiliydi.

İnsan hakları, özgürlük, kuvvetler ayrılığı, uluslararası hukuk, temsili demokrasi ve akıl bu dönemin düşünceleri tarafından gerçek anlamda ilk defa ele alınan kavramlardı.

BAŞTA HER ŞEY ORTAKTI

FRANCISCO DE VITORIA (y. 1483–1546)

KISACA

İDEOLOJİ

Adil Savaş

YAKLAŞIM

Sömürgecilik

ÖNCE

1267–1272 Thomas Aquinas Batıda Hristiyan teolojisinin en etkili eseri olan *Summa Theologica*'yı yazar.

1492 Cenovalı kaşif Christopher Columbus Yeni Dünya'ya ayak basar ve böylelikle Eski Dünya'da bir keşif yarışı başlar.

SONRA

1625 Hugo Grotius, de Vitoria'nın öğretilerinden yardım alarak, uluslararası hukukla ilgili çığır açıcı bir çalışma olan *Savaş ve Barış Yasaları Üzerine*'yi yayımlar.

1899 Savaş hukuku ve savaş suçları üzerine ilk resmi konvansiyonla sonuçlanan Lahey Konferansı gerçekleşir.

Francisco de Vitoria İspanyol Salamanca'da, 16. yüzyılın başlarında üniversiteyi kurmuş bir grup teolog arasında önde gelen bir isimdi. Bu grup bireysel özgürlük, haklar ve eşitlik üzerinde durarak doğal yasalar kavramına devrim niteliğinde değişiklikler getirmiştir.

Yeni Dünya'nın keşfedilmesi ve papalık otoritesinin zayıflamasıyla, Avrupalı devletler yeni keşfedilen bu topraklardan mümkün olduğu kadar sömürge elde etmek için bir yarışa girdiler. Salamanca Okulu bu eylemleri eleştiren ilk ve en önemli entelektüel güçtü. De Vitoria yasaların köke-

nin doğanın kendisinden çıktığına inanıyordu. Tüm insanlar aynı doğadan doğup aynı doğayı paylaştıklarına göre, herkesin yaşam ve özgürlük konusunda eşit haklara sahip olduğunu savunuyordu.

Kanunsuz fetihler

De Vitoria'nın doğal yasalar ve hakların evrenselliği prensibi, Kilise ve Avrupalı sömürgeci güçlerin hâkim görüşlerine ters düştü. Hristiyan dogmasının uzantısı olan hâkim ahlak, Amerikan yerlilerinin ele geçirilmesi ve yönetim altına alınmasını meşru görüyordu. De Vitoria, "başta her şey ortaktı"

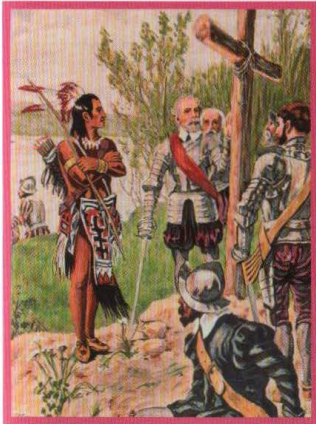
Ayrıca bkz.: Thomas Aquinas 62-69 • Francisco Suárez 90-91 • Hugo Grotius 94-95 •

mantığından hareketle toprak elde etmeyi meşru görmüyordu. Eğer inançsızların mutlaka kötü olması gerekmiyorsa ve Hristiyanlar da kötü şeyler yapabiliyorlarsa, o zaman Hristiyanların inançsızlar üzerinde hakları olduğunu düşünmek mantıksız olurdu.

Bu görüş aynı zamanda kralların ilahî yönetim gücünün dayanağını da çürütüyordu. Bu, de Vitoria ile İspanya Kralı ve Kutsal Roma İmparatoru V. Charles arasında çok sayıda anlaşmazlığa neden oldu; fakat kral yine de Vitoria'ya danışıyordu.

Savaş adil olabilir mi?

De Vitoria'nın doğal yasalar ve insan haklarıyla ilgili prensipleri aynı zamanda onun adil savaş teorisine üzerine derin bilgisiyyle de ilgiliydi. Yeni Dünya'nın ele geçirildiği zamanlarda savaşın ahlaki ve dini gerekçeleri ateşli bir şekilde tartışılıyordu. En önemli mesele İsa'nın öğretilerinin siyasi gerçeklerle nasıl uzlaştırılacağıydı. Adil savaşa savaşın adilce yapılması arasındaki

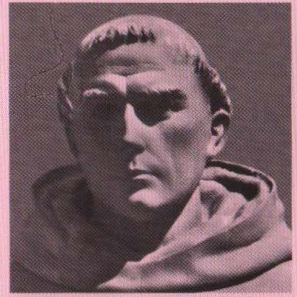
“Mülkiyet ve hâkimiyet doğal ya da beşeri yasalara dayanır; bu yüzden inançsızlıktan dolayı yok edilemezler.

Francisco de Vitoria

farkı ortaya koyan Aquinas'tan yola çıkarak, Salamanca Okulu bu temel görüşü daha da ileriye taşıdı. De Vitoria savaşın gerekçeleri olarak dini argümanları kabul etmiyordu. Sadece insanlar inançsız veya din değiştirmeyi kabul etmediler diye savaş hakkı gösterilemezdi. İnanç zorla kabul ettirilemezdi –Tanrı tarafından bahsedilen özgürlük gerçekleştirilecek bir eylemdi.

De Vitoria sadece adalet ve ahlaki konularını dinden ayırmakla kalmamış, aynı zamanda uluslararası hukuk ve insan hakları konusunda geleceğin bilimsel temellerini de atmıştı. Savaşan devletlerin sorumlulukları olduğu ve savaş dışı unsurların –Lahey ve Cenevre konvansiyonlarında belirtilen– hakları olduğu doktrini kendi öğretilerine dayandırabilirdi. Bugün, uluslararası hukukta yerli halkların hakları tartışılırken hâlâ Vitoria'nın doktrinine başvurulur.

De Vitoria Amerikan topraklarının fethinden, Hristiyan istilacıların inançsız yerli halktan üstün oldukları yaygın kanısını reddederek, üzüntü duymuştur.

Francisco de Vitoria

Francisco küçük bir Bask kasabası olan Vitoria'da doğdu. Salamanca Üniversitesi'nde görevlendirilmeden önce formasyonunu tamamlamak için, Sorbonne Üniversitesi'nde okuduğu ve bir Dominikan Kolejinde ders verdiği Paris'te yaklaşık 18 yıl kaldı.

De Vitoria Dominikan keşişi ve Salamanca Üniversitesi'nde teoloji profesörü oldu, 1526'da teolojide *prima* unvanını –bölümdeki en kıdemli profesör– kazandı. Aralarında Domingo de Soto, Martin de Azpilcueta, Tomas de Mercado ve –Katolik inancı içerisinde insanın Tanrı ile olan ilişkisini yeniden tanımlamak için çaba harcayan– Francisco Suárez olan etkili bir grup alimle beraber Salamanca Okulunun kurucu üyelerinden biriydi. De Vitoria çalışmaları Salamanca Okulunun temelini oluşturan teolog Thomas Aquinas'ın öğretilerini incelemiştir.

Önemli eserleri

1532 Kızılderililer Üzerine
1532 Barbarlara Karşı İspanyol Savaşı Üzerine
1557 Teolojik Düşünceler

EGEMENLİK BİR ULUSUN MUTLAK VE DAİMİ GÜCÜDÜR

JEAN BODIN (1529–1596)

KISACA

İDEOLOJİ
Mutlâkiyet

YAKLAŞIM
Hükümdarın gücü

ÖNCE

MÖ 380 Platon *Devlet*'te ideal bir devletin filozof kral tarafından yönetilmesini savunur.

1532 Niccolò Machiavelli'nin hükümdarlara pratik tavsiyelerde bulunan *Prens*'i yayımlanır.

SONRA

1648 Westphalia Barışı Avrupa'nın modern ulus devletler sistemini oluşturur.

1651 Thomas Hobbes *Leviathan*'da mutlak bir hükümdarın yönetiminin yine de halkıyla arasında bir toplum sözleşmesi içerdiğini ifade eder.

1922 Carl Schmitt egemen bir yöneticinin, savaş gibi olağanüstü hal ve durumlarda, kanunları askıya alma hakkı olduğunu savunur.

Mücadele halindeki güç odakları **iç savaş ve kargaşaya** sebep olur...

... bu yüzden yalnızca Tanrıya karşı sorumlu, **mutlak güce sahip tek bir hükümdar** olmalıdır.

Bir hükümdarın mutlak olması için gücü **daimi** olmalı ve başkaları tarafından belirli süreliğine verilmiş olmamalıdır.

Egemenlik bir ulusun mutlak ve daimi gücüdür.

Devletlerin kendi toprakları üzerinde egemen olması fikrini büyük ölçüde Fransız hukukçu Jean Bodin yazılarına dayanır. Büyük ölçüde Katolikler ve Huguenot Protestanları arasında bir iç savaş olan Fransız Din Savaşları (1562–1598) dönemi boyunca yaşamış olan Bodin, zamanından çıkışan, kompleks güçlerinin oluşturduğu tehlikeyi görmüştü. Kilise, asiller ve hükümdarın herbiri, tebaasının bağlılığı için mücadele ediyor ve bu mücadele sıklıkla iç savaş ve kargaşaya yol açıyordu. Alman filozof Martin Luther ve İngiliz filozof John Locke ile Amerika'nın kurucularından Thomas Jefferson gibi daha geç dönem düşünürler, bu çatışmaları önlemek için Kilise ve devletin ayrılması gerektiğini savunmuşlardır. Ancak Bodin için güçlü ve merkezi otorite barış ve refahın sağlanması için bir öneme sahipti.

Devlet Üstüne Altı Kitap adlı eserinde Bodin hâkimiyetini etkili olması için mutlak ve daimi olması gerektiğini savunur. Mutlak hâkimiyet, kendi toprakları üzerinde daha güçlü bir merkezi otorite oluştururdu. Çatışmayı önlemek için hükümdar yasalar, zorunluluklar ve dış fraksiyonlar veya kendi tebaası tarafından konulmuş şartlarla sınırlandırılmamalıydı. Bodin'in mutlak

Ayrıca bkz.: Platon 34-39 • Thomas Aquinas 62-63 • Niccolò Machiavelli 74-81 • Thomas Hobbes 96-103 • John Locke 104-109 • Carl Schmitt 254-257

“

Egemen Prens yalnızca
Tanrıya karşı
sorumludur.
Jean Bodin

”

hâkimiyetin gerekliliğiyle ilgili ısrarı Avrupa'da mutlak monarşinin yükselişini destekleyen bir düşünsel dayanak görevi görmüştür. Bodin aynı zamanda hâkimiyetin daimi olması gerektiğini de savunmuştur. Güç, bir hükümdara hiçbir zaman başkaları tarafından verilmemeli ya da bir zaman dilimiyle sınırlandırılmamalıdır, çünkü bu mutlakîyet ilkesiyle çelişir. Bodin kamu hukukuyla ilgili konularda Latince *res publica*, Fransızca "*république*" veya İngilizce "*commonwealth*" terimini kullanıyordu ve her siyasi toplum, ulusun gelişmesi için kanun yapmak veya kanuna karşı gelme özgürlüğüne sahip bir hükümdarı olması gerektiğine inanıyordu.

Kralların ilahi yetkileri

Bodin'e göre hükümdarın meşruiyetinin kökeni doğal yasalara ve kralların ilahi yetkilerine dayanıyordu – toplumun ahlaki değerleri ve hükümdarın yönetme hakkı doğrudan Tanrıdan geliyordu. Bodin bu konuda, Fransız filozof Jean-Jacques Rousseau

gibi daha sonraki Aydınlanma düşünürleri geliştirilen bir fikir olan, hükümdarın meşruiyetinin kendisi ve halk arasındaki bir toplum sözleşmesine dayandığı fikri tarafından itiraz edilmiştir. Bodin demokrasiyi bir halk yönetimi olarak beğenmese de, hükümdarın davranış ve yönetiminin hiçbir kurala bağlı olmayabileceği konusundaki Makyavelist görüşe de katılmıyordu. Hükümdarların mutlak gücü olmalıydı; ancak onlar da tanrı ve doğal yasalara karşı sorumluydular.

1648'de Avrupa'daki güçler tarafından imzalanan bir dizi barış anlaşmasından oluşan Westphalia Barışı, Bodin'in hükümdarın her iki alanda da üstünlüğünü savunan görüşlerine dayanıyordu ve Avrupa'yı bölgesel hiyerarşiden oluşan ortaçağ siyasi sisteminden modern devlet sistemine taşıdı. Westphalia sistemi o zamandan beri, egemen ulusların kendi siyasi geleceklerini kendilerinin tayin etmeleri hakkı, karşılıklı tanıma ve diğer devletlerin iç işlerine karışmaması gibi prensiplere dayanarak, uluslararası ilişkiler için bir çerçeve oluşturmuştur.

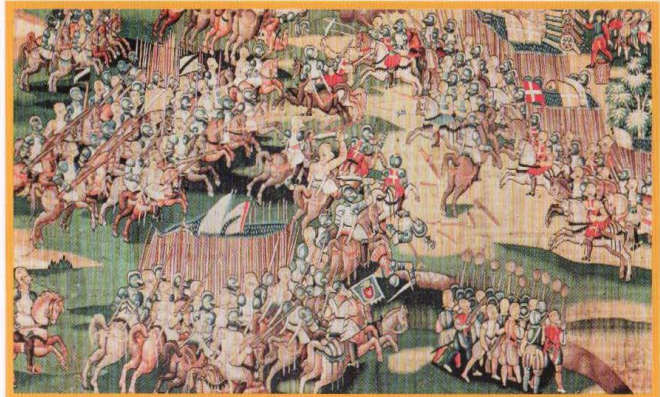
Jean Bodin

Jean Bodin zengin bir terzinin oğlu olarak 1529'da Fransa'nın kuzeybatısındaki Angers yakınlarında doğdu. Karmelit mezhebinin seçtiğinde oldukça gençti, 1545'te filozof Guillaume Prévost ile çalışmak üzere Paris'e gitti. Daha sonra Toulouse'da hukuk okudu, 1560'ta Paris'e dönerek kralın danışmanlarından biri, daha sonra da kralın savcısı oldu.

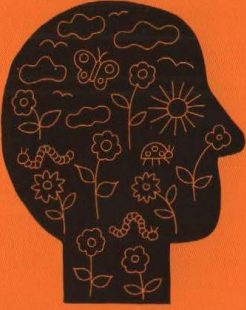
Bodin aralarında tarih, ekonomi, doğa tarihi, hukuk, cadılık ve din olmak üzere çok çeşitli konularda yazmıştır. Eserleri oldukça etkili olmuş; fakat dini görüşleri geleneksel olmaktan uzak olduğu için sıkça tartışılmıştır. Bir Katolik olmasına rağmen Bodin papanın otoritesini sorgulamış ve daha sonraki yıllarda diğer dinlerle yapıcı bir diyalog kurmayı denemiştir.

Önemli eserleri

1576 Devlet Üstüne Altı Kitap

Fransız Din Savaşlarında Katolik güçler papayı en üstün mercî olarak görürken, Protestanlar kralın otoritesini desteklemiştir.

DOĞAL YASALAR BEŞERİ YASALARIN TEMELİDİR

FRANCISCO SUÁREZ (1548–1617)

KISACA

İDEOLOJİ

Hukuk felsefesi

YAKLAŞIM

Doğal ve beşeri yasalar

ÖNCE

1274 Thomas Aquinas *Summa Theologia*'da doğal ve beşeri yasalar arasındaki farkı ortaya koyar.

1517 Protestan Reformasyon, Katolik Kilisesinin öğretilerini sorgular ve kralların ilahi yetkilerine gerekçe olarak kullanılır.

SONRA

1613 İngiltere Kralı I. James, Suárez'ın Anglikanizme karşı olan eserini kralların ilahi yetkilerini eleştirdiği için yasaklar.

1625 Hugo Grotius uluslararası hukuk üzerine ilk sistematik bilimsel eseri yazar.

1787 Birleşik Devletler Anayasası doğal yasalara pozitif yasaların temeli olarak değinir.

1 6. yüzyıl Avrupa'sında Protestan Reformasyon, Amerika'nın keşfi ve hümanizmin yükselişi gibi olaylar kanunların doğadan mı, Tanrıdan mı, yoksa insanlardan mı türediğine ilişkin soruyu oldukça tartışılabilir hale getirmiştir. Thomas Aquinas beşeri yasaların doğal yasalara olan uyumluluğuyla değerlendirilmesi ve bunların da ilahi yasalarla anlaşılması gerektiğini söyleyerek, doğal ve ilahi yasaları birbiriyle ilişkilendirmişti. Doğal yasalar doğanın gözlemlenmesiyle –doğanın bir parçası olarak insanlar dâhil– elde

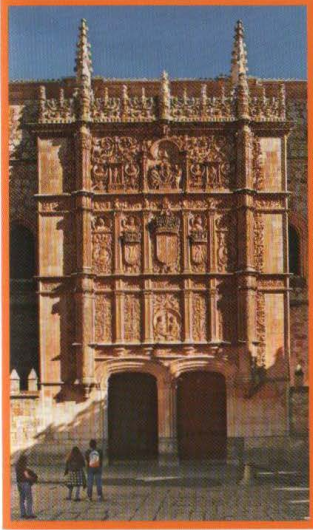
edilebilecek ahlaklılığın evrensel yasalarına değinir öte yandan beşeri yasalar (aynı zamanda pozitif yasalar olarak da adlandırılan) bir topluma özgü tasarlanmış insan yapımı yasalardır.

Beşeri yasalara karşı gelmek

İspanyol filozof Francisco Suárez, Aquinas'ın yolundan giderek doğal yasaların beşeri yasaların temeli olduğunu savunmuştur. Beşeri yasaların adil olmayabileceğini belirterek daha çok bireysel özgürlüğe vurgu yapmıştır. Suárez'in

Ayrıca bkz.: Thomas Aquinas 62-69 ■ Francisco de Vitoria 86-87 ■ Hugo Grotius 94-95 ■ John Locke 104-109

Salamanca Üniversitesi, Aquinas'ın fikirlerini değişen dünyaya uydurmaya çalışan ve aralarında Suárez'in de olduğu bir grup teologun oluşturduğu Salamanca Okuluna ev sahipliği yapmıştır.

görüşüne göre belirli şartlar altında beşeri yasalara karşı gelinebilirdi. Örneğin güç ve otorite bir yöneticiye halk tarafından bahşedilebilir, fakat yasaları adil olmazsa o yöneticiden tekrar geri alınabilirdi. İnsan yapımı hiçbir yasa insanların hayatlarıyla ilgili doğal hakları ve özgürlüklerinden üstün olamazdı. Devletin otoritesi ve gücü insan kaynaklı olduğu için kutsal bir otoriteye göre ikincil konumda olmalıydı.

İlahi yetki?

Suárez'in fikirleri, Kuzey Avrupa boyunca hükümdarların ilahi ve mutlak yetki –kralların "ilahi yetkileri" olarak bilinen– iddiaları nedeniyle

çok tartışılıyordu. Suárez'in çıkarımları hükümdarın Kiliseye ve tebaasına değil sadece Tanrıya karşı sorumlu olduğu kavramını tehdit ediyordu. Farklı kanunların –doğal, ilahi ve beşeri– kökenleri arasındaki ayrımı ortaya koyarak seküler ve kutsal olanın birbiriyle karışmasına itiraz ediyor ve bu güçlerin etki alanlarını ayırıyordu. Aynı zamanda hükümdarın, eğer doğal yasaların gerekliliklerini yerine getirmezse onayını meşru bir şekilde geri çekebilecek olan halkın nızasıyla yönettiğini öne sürerek, toplum sözleşmesi kavramını ortaya atmıştı.

Uluslararası hukuk

Suárez, ilkinin evrensel kurallardan ziyade temelde uyarlanmış ve pozitif yasalara dayandığını görerek uluslararası ve doğal yasalar arasında da bir fark gözetmişti. Doğal ve pozitif yasalar arasındaki fark, hem millî hem de uluslararası yargıda bugün hâlâ geçerlidir. İngiliz kamu hukuku büyük oranda doğal yasa teorilerinden etkilenmiş, ABD Bağımsızlık Bildirgesi ve anayasası da doğal yasalara değinmiştir.

“

Tanrının doğal yasaların kifayyetli müsebbibi, dolayısıyla da öğreticisi olduğu aşikardır. Fakat bu onun yasa koyucu olduğu anlamına gelmez.

Francisco Suárez

”

Francisco Suárez

Suárez İspanya'nın güneyinde doğdu ve 16 yaşındayken Salamanca'da Cizvit bir öğrenci oldu. Bir teolog ve filozof olarak Thomas Aquinas'la aynı skolastik akımda yazmış ve uluslararası hukuk ve adil savaş teorisi üzerinde derin bir etkiye sahip olmuştur. En önemli eseri 1597'de yazdığı *Metafizik Tartışmalar*'dır; fakat doğal yasalar, devlet, kilise ve teoloji arasındaki ilişkiler üzerine çok sayıda önemli eserler yazan çok üretken bir alimdir. Suárez kendini adanmış bir Cizvit'ti; aynı zamanda oldukça çalışkan, disiplinli, alçak gönüllü ve dindardı. Çağdaşları tarafından yaşayan en büyük filozoflardan biri olarak kabul ediliyordu. Papa V. Paul ona onursal bir unvan olan *Doctor Eximius et Pius* şeklinde hitap ediyordu ve Papa XIII. Gregory'nin de Roma'daki ilk dersine katıldığı söylenir.

Önemli eserleri

1597 *Metafizik Tartışmalar*
1612 *Yasalar Üzerine*
1613 *Anglikanizm'in Yanlışlarına Karşı Katolik ve Papalık İnançlarının Savunması*

SİYASET İNSANLARI BİR ARAYA GETİRME SANATIDIR

JOHANNES ALTHUSIUS (1557-1638)

KISACA

İDEOLOJİ
Federalizm

YAKLAŞIM
İttifak

ÖNCE

MÖ y. 350 Aristoteles insanların doğal olarak sosyal varlıklar olduğunu söyler.

1576 Jean Bodin güç ve hükümdarda merkezileştirerek tüm Avrupa'da devlet egemenliğini savunur.

SONRA

1762 Jean-Jacques Rousseau toplum sözleşmesinin ana unsurunun egemenliğin halka ait olması olduğunu söyler.

1787 Amerika Birleşik Devletleri Anayasasının son dört maddesi federal bir devlet sisteminin prensiplerini açıklar.

1789 Fransız Devrimi kralı devirir ve halk egemenliğini ilan eder.

İnsanlar farklı şekillerde **gruplar oluşturur**: aileler, birlikler, şehirler, eyaletler ve devletler.

Devletin amacı
kurumların **üyelerini**
ve bunların birbirleriyle olan
ilişkilerini **korumaktır**.

Seçilmiş devlet temsilcileri
bu farklı kuruluşlar
arasındaki **çeşitli görüşleri**
yansıtmalıdır.

**Siyaset insanları bir araya
getirme sanatıdır.**

Siyaset teorisyenleri uzun zamandan beri devlet, toplumlar ve bireyler arasındaki güç dengesi üzerine düşünelmişlerdir. 16 ve 17. yüzyıllardaki hâkim görüş, gücün bir hükümdara verildiği merkezi bir devlettir. Ancak Kalvinist siyaset felsefecisi Johannes Althusius'un devletin egemenliği ve siyasetin rolü üzerine olan radikal görüşleri modern federalizm kavramına giden yolu açmıştır. Althusius siyaseti sadece

devletle ilgili değil, sosyal hayatın birçok yönüne girmiş ve devlet bünyesindeki siyasi kuruluşlarda da kendini gösteren bir aktivite olarak yeniden tanımlamıştır. En önemli eseri olan *Politika*'nın ilk bölümünde, o günden bugüne federalist düşüncenin temelini oluşturan "ittifak" kavramını ortaya atar. Althusius insan toplumlarının – aileler ve birlikler gibi özel türlerinden, şehirler gibi kamusal türlerine kadar – bir toplum sözleşmesi saye-

Ayrıca bkz.: Aristoteles 40–43 • Jean Bodin 88–89 • Thomas Hobbes 96–103 • Jean-Jacques Rousseau 118–125 • Thomas Jefferson 140–141 • Michel Foucault 310–311

Köy hayatının dans gibi toplumsal aktiviteleri Althusius'un ittifak kavramına bir örnektir. bireylerin ortak ihtiyaç, hizmet ve değerlere dayanan gruplar oluşturmaları.

sinde var olan özerk oluşumlar olduğunu iddia etmiştir. Aristoteles gibi Althusius da insanların sosyal olduğuna, birlikte mutlu bir şekilde yaşamak adına mülkiyet ve hizmetleri paylaşmaktan mutlu olacaklarına ve birbirlerinin haklarına saygı duyacaklarına inanıyordu. Bireylerin her ittifakı birinin ortak bir ihtiyaç, hizmet veya bir değerler kümesinin farkına varması ve gru-

bun esenliğine katkıda bulunmaya istekli olmasıyla başlıyordu.

Aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya değil

Bodin ve Hobbes tarafından savunulan mutlak hâkimiyet Althusius tarafından mantıksız ve baskıcı bulunuyordu. Althusius, güç ve otoritenin ittifaklar yoluyla yukarı doğru iletilmesi gerektiğini düşünüyordu, hükümdardan aşağı doğru değil. İttifaklar bağımsız olarak devletin altında olmalarına rağmen, toplu olarak devletin üzerindeydiler. Bu ittifaklar hiyerarşisinin en tepesinde hükümet vardı ve görevi etki-leşim içinde olan çeşitli gruplardan oluşan bu topluluğu yönetmekti. Kendisi de toplum sözleşmesinin bir parçasıydı ve halkının amaçlarını, değerlerini ve mülkiyetini tanıyor ve paylaşıyor bunların arasındaki iletişimi koordine ediyordu.

Althusius'un teorisine göre egemenlik halkındır, hükümdarın değil. Hükümette seçilmiş temsilciler bireyleri veya ortak bir iradeyi değil, bir irade çokluğunu temsil ediyorlardı: daha büyük topluluk

olan milletin içindeki tüm toplulukların iradesini.

Althusius'un birlikte yaşayan bu topluluklarla ilgili vurgusu, kendi federalizm fikrini, ABD Anayasasında kabul edildiği gibi bugün kabul ettiğimiz anlamda federalizmden ayırıyordu. Modern federalizm bireylerin üzerine kurulu-
dur, sosyal grupların değil. Bununla beraber her iki kavram da devleti siyasi bir birlik olarak görür, onu oluşturan birimlerden bağımsız bir oluşum olarak değil.

Bu karşılıklı iletişim veya ortak girişim meta, hizmet ve ortak haklar içerir.

Johannes Althusius

Johannes Althusius

Althusius 1557'de Almanya'nın Calvinist bir bölgesi olan Westphalia'da Diedenhausen'de doğmuştur. Yöresel bir kontun himayesinde Cologne (Köln)'de 1581'den itibaren hukuk, felsefe ve teoloji eğitimi aldı. Bir dizi akademik pozisyonundan sonra 1602'de Herborn Kolejinin başkanı oldu. 1604'de, en önemli eseri olan *Politika*'nın yayımlanmasından bir yıl sonra, Emden şehrinde belediye vekili seçildi.

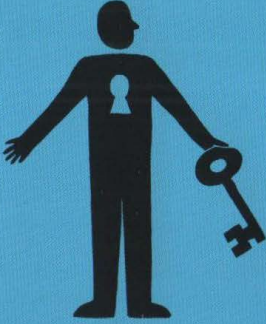
Althusius daha sonra konsey üyesi ve şehir müverri olur ve 1638'de ölümüne kadar şehir adına bir diplomat ve avukat olarak çalış-

tır. *Politika*'nın Althusius'un zamanında çok popüler olması karşın, sonraki iki yüzyıl boyunca hâkim olan mutlak egemenlik prensibine ters düştüğü için göz ardı edildi. 19. yüzyılda Otto von Gierk Althusius'un fikirlerine olan ilgiyi yeniden uyandırdı ve günümüzde bu fikirler federalizmin öncüsü olarak kabul edilirler.

Önemli eserleri

1603 *Politika: Metotlarından Seçmeler* (aynı zamanda *Politica* olarak bilinir)

1617 *Dicaeologiae*

KISACA

IDEOLOJİ

Doğal yasalar

YAKLAŞIM

Bireysel haklar

ÖNCE

1517 Özgürlüğün korunması
Niccolò Machiavelli'nin
Söylevler'inde cumhuriyetin
temel siyasi amacı olarak
görülmüştür.

1532 Francisco de Vitoria
Salamanca Üniversitesi'nde
insan hakları üzerine dersler
verir.

SONRA

1789 Fransız Devrimi
–özgürlük, eşitlik ve kardeşlik
talepleriyle– Fransa ve
Avrupa'nın geri kalanında bir
dönüşüme sebep olur.

1958 Siyaset teorisini İsaiah
Berlin özgürlüğün iki kavramı
üzerine dersler verir: negatif
özgürlük (müdahale edilmeme
ve özgür olma hakkı) ve pozitif
özgürlük (kendi kendinin
efendisi olma hakkı).

ÖZGÜRLÜK KENDİ ÜZERİMİZDE SAHİP OLDUĞUMUZ GÜÇTÜR

HUGO GROTIUS (1583–1645)

Yaşam ve mülkiyet tüm bireylerin **doğal hakkıdır**.

İnsanlar bu hakkı: **talep etme gücüne** sahiptir.

Devletin bu özgürlükleri bireylerin
elinden alacak **meşru bir gücü yoktur**.

**Özgürlük kendi üzerimizde sahip
olduğumuz güçtür.**

Bireysel özgürlük ve bireysel
hak kavramlarının ortaya çı-
kışı insanlık tarihinde nispe-
ten geç olmuştur. Ortaçağ boyunca
haklar ortak ve doğal veya ilahî ya-
salara göre tayin ediliyordu. Bireyle-
rin hakları yoktu. Haklar doğa veya
Tanrı kaynaklıydı. Özgürlük nadiren
bireysel bazda tartışılıyordu; bireyle-
rin daha ziyade Tanrının belirlediği
uygulama görevi vardı. 16. yüzyılda

Salamanca Üniversitesi'nde, önce
Francisco de Vitoria ve daha sonra
Francisco Suárez, bireylerin doğal
hakları üzerine kuramlar geliştirme-
ye başladılar. Fakat özgürlük ve hak-
ların açıkça bireylerin mülkiyetlerin-
de olduğunu iddia ederek ortaçağ
yaklaşımını kökten değiştiren Hugo
Grotius olmuştur. Grotius doğal ya-
saları yeniden tanımladı ve hak ve
özgürlük kavramlarını yeniden oluş-

Ayrıca bkz.: Francisco de Vitoria 86-87 • Francisco Suárez 90-91 • John Locke 104-109 • John Stuart Mill 174-181

turdu. Doğal yasalar üzerindeki ilahi etki fikri terk edildi. Bunun yerine, insan doğasıyla ilgili çalışmaların kanun koyucu ve politika belirleyiciler için yeterli olduğu düşünülürdü. Basitçe ifade etmek gerekirse, insan davranışı doğal yasaları oluştuyordu. İnsanların Tanrı veya hükümdar tarafından bahşedilmeyen belirli doğal hakları vardı. İşte özgürlük de böyle bir doğal haktı.

Kendi üzerimizdeki gücümüz

Grotius özgürlüğü insanların kendi üzerindeki gücü şeklinde görerek, bireyin bir şey gerçekleştirme yeteneği ile kısıtlamalara maruz kalması arasındaki farkı gözletmiştir. Grotius insanın yaşam ve mülkiyet hakkı olduğuna göre bu hakları elde etmek için gerekli eylemi gerçekleştirme hakkının da bahşedilmiş olduğunu savunur. Devletin böyle bir durumda meşru bir otorite üstünlüğü yoktur. Böylece haklarla bireyleri ilişkilendirerek, bireysel özgürlük veya özgürlük kavramı, bir hür irade sorunundan daha fazlasıdır. Aynı zamanda sınırlamalar olmadan hareket etme özgürlüğünü de kapsar. İnsanların seçim yapma ve bunu uygulama yetkinliğine

yapılan bu vurgu, daha önceki düşünce şekline belirsiz bir ayrışmayı temsil ediyordu.

Grotius hakları bireylerin sahip oldukları yetenekler ve güçler olarak görüyordu bu felsefe aynı zamanda hakların metalaştırılmasına yol veriyordu. Haklar takas edilebilirdi; örneğin bir hükümdarla. Bu bağlamda bir devletin gücü bireylerin haklarının gönüllü olarak devredilmesinden kaynaklanacaktı. Grotius iki tür ilişkiden bahsediyordu. Eşit olmayanlar arasındaki ilişkiler "Ebeveynler ve Çocuklar, Efendiler ve Köleler, Kral ve Tebaası", "Kardeşler, Vatandaşlar ve Müttelifler" arasındaki eşit ilişkiler.

Grotius'un insanların kendi haklarının doğal sahipleri olduğu fikri liberalist teorinin temelini oluşturur. Ancak bazı insanların üstün olduğu fikri günümüzün modern liberalist anlayışıyla kesinlikle aynı çizgide değildir.

Denizlerin özgürlüğü Grotius tarafından doğal bir hak olarak görüldüyordu ve Grotius bu inancını diğer milletler tarafından oluşturulan tekel kırıkan Hollanda Doğu Hindistan filosu lehine kullanmıştı.

Hugo Grotius

Hugo Grotius Hollanda'nın İspanyollara karşı ayaklanması esnasında 1583'te Hollanda'nın güneyindeki Delft şehrinde doğmuştur. Çoğunluk tarafından dahi çocuk olarak görülen Grotius 11 yaşında Leiden Üniversitesi'ne girdi ve 16 yaşında doktora tamamladı. Henüz 24 yaşında Hollanda'nın baş hukuk danışmanıydı. Hollanda tarihinin çalkantılı bir döneminde, Kilisenin sivil konulardaki gücünü korumasıyla ilgili görüşleri nedeniyle Grotius Loevestein Şatosunda ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.

Grotius, rivayete göre bir ağaç gövdesi üzerinde, Paris'e kaçar ve orada en meşhur eseri *De Jure Belli ac Pacis*'i yazar. Yaygın olarak uluslararası hukuk ve denizcilik hukukunun babası olarak kabul edilir. Doğal yasalar ve bireysel özgürlük temaları, John Locke gibi kendisinden sonraki filozoflar tarafından da benimsenmiştir.

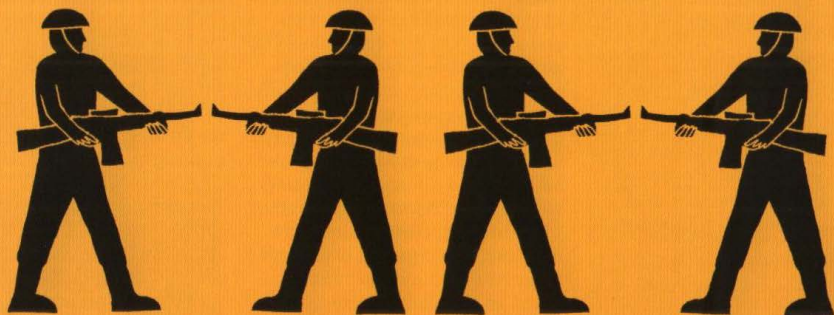
Önemli eserleri:

- 1605 *De Jure Praedae Commentarius*
- 1609 *Mare Liberum* (aslında *De Jure Praedae Commentarius*'in bir parçasıdır)
- 1625 *De Jure Belli ac Pacis*

**İNSANIN DOĞAL
HALİ BİR
SAVAŞ
HALİDİR**

THOMAS HOBBS (1588–1679)

KISACAİDEOLOJİ
RealizmYAKLAŞIM
Toplum sözleşmesi**ÖNCE**

1578 Jean Bodin'in *Devlet Üstüne Altı Kitapı*'ndan etkilene-rek egemenlik ve kralların ilahi yetkileri kavramı ortaya çıkar.

1642-1651 İngiliz İç Savaşı geçici olarak Parlamente'nin onayı olmadan hükümetin yönetemeyeceği ilkesini doğurur.

SONRA

1688 İngiltere'deki Muhteşem Devrim hükümdarın yasalarla ilgili güçlerini kısıtlayarak
1689 Haklar Beyannamesini doğurur.

1689 John Locke devletin halkı temsil etmesi ve yaşam, sağlık, özgürlük ve mülklerini koruması gerektiğini ileri sürerek mutlakîyetçi yönetime karşı çıkar.

Ortaçağı takip eden Aydınlanma dönemi Avrupa'da insan doğasıyla ilgili dini doktrinlere değil, onun yerine rasyonel düşünceye dayanan görüşler, ortaya çıkarmıştır. Bazı aydınlanma düşünürleri arasındaki anlaşmazlıklar çoğunlukla insanın gerçek doğası ve insan davranışıyla ilgili fikir farklılıklarından kaynaklanıyordu. Bu türden soyut, temel farklılıkları uzlaştırmak için, alimler "doğal durum" olarak bilinen kavram üzerine görüşlerini bildirmeye başladılar –insanın toplumsal düzen ve normların ortaya çıkmasından önceki teorik durumu.

Birçok düşünür insanın "içgüdülerinin" ve bu doğal durumdaki davranışlarının analiziyle, vatandaşlarının ihtiyaçlarını karşılayan ve iyi davranışları destekleyerek kötü davranışlara karşı çıkan bir yönetim sistemi tasarlanabileceğine inanıyordu. Örneğin insanlar kişisel çıkarlarının dar kalıplarının dışına çıkabilse ve kamu yararına çalışabilse, demokratik hakların faydasını görebileceklerdi. Ancak çoğunlukla kendi çıkarlarıyla ve güçlerini artırmakla ilgilenseler, o zaman karışıklığı önlemek için güçlü ve denetleyici bir

otorite gerekecekti. İngiliz yazar Thomas Hobbes, argümanlarını doğal durumla ilgili açıkça ifade edilmiş bir görüşe dayandıran ilk Aydınlanma filozoflarından. Hobbes'un görüşü doğal durum korkunç bir kıyasıya rekabet dünyası olduğundan, insanlığın bir devlet tarafından yönetilmesi gerektiğini savunuyordu.

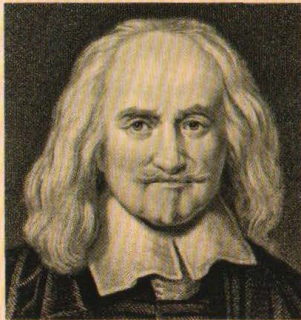
Acımasız doğal durum

En tanınmış eseri *Leviathan*'da Hobbes insanları güçlerini artırma peşinde koşan ve çıkarları doğrultusunda hareket eden rasyonel varlıklar olarak tanımlar; çünkü tersi bir davranış nefsinin koruma

“

Korku yaratan bir iktidar olmaksızın, insanlar bir tür savaş hali içindedir.
Thomas Hobbes

”

Thomas Hobbes

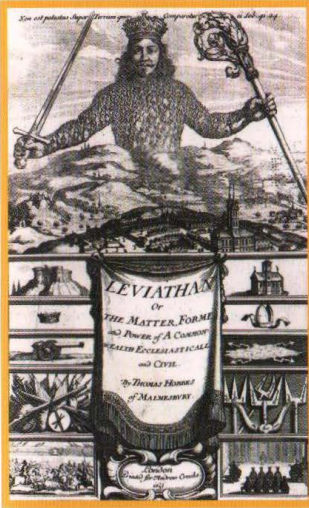
1588'de doğan Thomas Hobbes İngiltere'de Oxford Üniversitesi'nde okudu ve daha sonra Devonshire Kontu olan Eiliam Cavendish'in hocası olarak görev yaptı. İngiliz İç Savaşı yüzünden, on yıl kadar hükümetin rolü ve devleti yönetmenin meşruyetinin temeli olarak toplum sözleşmesini algılama şeklimize büyük bir etkisi olan *Leviathan*'ı yazdığı Paris'te sürgünde kaldı. Hobbs'un siyaset felsefesi, bilime olan ilgisi ve aralarında René Descartes'in da olduğu filozoflarla olan yazışmalarından etkilenmiştir. Bilimsel çalışmalardan yaptığı

çıkarımlarla insan doğası dâhil her şeyin temel bileşenlerine indirgenebileceğine inanıyordu. Geometri ve fiziğin basitliği ve zarafetinden etkilenmiş ve yaklaşımlarına böyle bilimsel metotlar uygulayarak siyaset teorisini kökten değiştirmişti. 1651 yılında İngiltere'ye dönmüş ve 1679'da vefat etmişti.

Önemli eserleri

1628 *Peloponez Savaşı'nın Tarihi*
1650 *İnsan Doğası Üzerine bir Tez*
1651 *Leviathan*

Ayrıca bkz.: Platon 34-39 • Jean Bodin 88-89 • John Locke 104-109 • Jean-Jacques Rousseau 118-125 • John Rawls 298-303

Leviathan'ın kapak resmi elinde sırasıyla dünyevi ve dini gücü temsil eden bir kılıç ve bir asa tutarak, topraktan yükselen bir hükümdarı betimlemektedir

duygularını tehdit edecektir. Başlık Hobbes'un devlet ve insan doğasıyla ilgili görüşlerini çağrıştırmaktadır. *Leviathan* devasa ve incilvari bir kitap olan Job'daki bir canavarın adıdır ve Hobbes'a göre devlet "... korumayı ve savunmayı üstlendiği Doğal İnsandan daha güçlü ve daha büyük, ve Egemenliğin tüm vücuda hayat ve hareketlilik kazandıran içindeki Yapay Ruh olduğu, Yapay bir İnsandan başka bir şey olmayan büyük *Leviathan*" idi. Bu yüzden devlet yapay ve acımasız, ancak vatandaşlarının korunması için gerekli bir yapıydı.

Kitap İngiliz İç Savaşı döneminde (1642-1651) yazılmıştı ve kraliyet otoritesine karşı gelmeye itiraz ediyordu. Doğal durum -her-

Eğer yönetilmezlerse, insanlar **doğal durumlarında** birbirleriyle savaşırlar..

...ki bu durumda **nefislerini ve kendi çıkarlarını korumak** için onları hiçbir şey durdurmayacaktır.

Doğal durumunda insanın hali, bir savaş halidir.

Doğal duruma geri dönmek için, insanlar **bir toplum sözleşmesi aracılığıyla** bir hükümdar otoritesi ve himayesine girmelidirler.

Hükümdar, hizipçi çekişmeleri önlemek için, **bölünmez ve sınırsız güce** mutlak bir yönetici olmalıdır.

Eğer hükümdar yükümlülüklerini yerine getiremezse **toplum sözleşmesi bozulmuş olur** ve bireyler eyleme kalkışabilirler; bu da doğal duruma geri dönmeye neden olur.

kesin herkesle savaşması Hobbes'a göre bir iç savaş haliydi ve bu savaş yalnızca insanların silahlarını, diğer herkesin de aynı-sını yapmasını sağlayacak bir toplum sözleşmesi yoluyla, bir üçüncü şahsa -hükümdara- teslim etme-

siyle önenebilirdi. Akıllı varlıklar olan insanların özgürlüklerini mutlak bir hükümdara teslim etmelerinin sebebi de doğal durumdaki hayatın o kadar " münzevi, zavallı, iğrenç, hayvani ve kısa" olmasıydı ki özgürlük her zaman ikincil bir

mesele, bedeli karşılanamayacak bir lüks olacaktı. Hobbes insanların bu doğal durumda doğal hakları olacağını ve en önemli kaygılarının hayatta kalmak için gerekli olan her şeyin yapılması olacağını belirtmiştir. Her davranış mazur görülebiliirdi; çünkü hakları bireyi korumayacaktı.

Toplum sözleşmesiyle yönetim

Anlaşmazlıkları çözüme bağlamak ve zayıf korumak için, bir otoritenin yokluğunda hayatta kalmak adına neye ihtiyacı olduğu -ve ne yapması gerektiği- konusundaki kararı bireyin kendisi verecektir. Doğal durumlarında insanlar doğal olarak özgür ve bağımsızdılar; birbirlerine karşı yükümlülükleri yoktur. Hobbes her zaman bir kılık olabileceğini ve herkesin bu tehlikeye aynı oranda maruz olduğunu kabul eder. Bazı insanlar sığınak ve yiyecek bulmak için çatışacaklar, bazıları da güç ve ün peşinde olacaklardır. Sürekli bir korku durumu

hâkim olacak ve bu ölemsel saldırılara yol açacaktı.

Hobbes bu savaş ve kargaşa durumunu kontrolsüz özgürlüğün doğal sonucu olarak görür. Bunu önlemek için, devletin tebaasını kontrol etmeye yönelik bölünmez bir gücü ve otoritesi olmalıdır. Bu, aynı şekilde bir iç savaş döneminden çıkmış, Fransız hukukçu Jean Bodin'in egemenlik tanımına benzer. Ancak Hobbes otoriteyi kralların ilahi yetkilerine değil, tüm rasyonel insanların kabul edeceği toplum sözleşmesi fikrine dayandırmıştır.

İnsanın doğal durumu kavramı Hobbes'un çağdaşları ve gelecekteki siyaset teorisyenleri arasında çok etkili olmasına karşın, sıklıkla farklı yorumlanıyordu. Hobbes doğal durumu, düzen ve devlet olmadan hayatın nasıl olacağını bir tür rasyonel kurgusu olan farazi bir duruma değinmek için kullanmıştır. Bu, John Locke ve Jean-Jacques Rousseau gibi, bu kavramı toplum sözleşmesi ve ideal devlet

türleriyle ilgili kendi çalışmalarında kullanan daha sonraki düşünürlerden farklıydı. Locke ve Rousseau doğal durumu rasyonel bir kurgu olarak değil, olayların doğal hali olarak görmüştü.

Kaçınılmaz bir yol

Aydınlanma düşünürleri yönetilenle yöneten arasındaki toplumsal sözleşmeye, çeşitli yönetim modellerinin meşruiyetiyle ilgili problemlere çözüm getirmek için başvuruyorlardı. Meşru bir şekilde yönetmek için, hükümdarın, -eğer bireysel özgürlüklerini teslim etmeye razı olur ve tabiiyete boyun eğerse- vatandaşlarını ve doğal haklarını koruyacağına dair açık veya örtük bir beyanı olmalıdır.

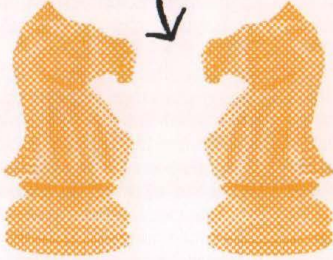
Hobbes insanların hayatta iki temel seçeneği olduğunu düşünüyordu - ya bir devlet olmadan (doğal durum) ya da devlete yaşamak. Hobbes'a göre bir hükümdara bölünmez otorite bahşeden bir toplum sözleşmesi, büyük bir gücün insanların yok edici dürtülerini sürekli kontrol altında tutmadığı durumda onları bekleyen kötü kaderden kaçınmaları için zorunlu bir yoldu. Hobbes "İnsanların kendilerine korkuyla hükmeden egemen bir güç olmadan yaşadıkları zaman bir savaş halinde, üstelik herkesin herkese karşı bir savaşı olarak adlandırılabilir bir durumda" olduklarına inanıyordu. Ancak kralların ilahi yetkilerini savunmuş olan önceki düşünürlerin aksine, Hobbes yönetilenle yöneten arasındaki gerçek ilişkinin bir sözleşmeyle belirlenmiş olduğunu düşünüyordu. Bu, toplumdaki bireylerin kendi aıalındaki bir sözleş

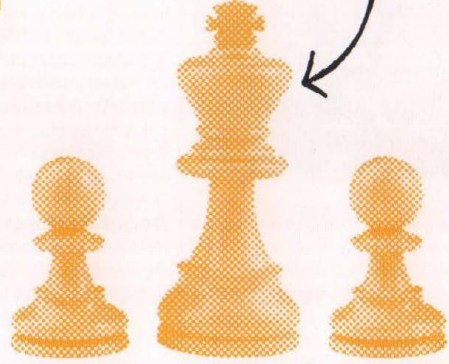
Hobbes Leviathan'ı İngiliz İç Savaşı sırasında yazmıştı. Bir hükümdarın ona karşı koruma sağladığı "doğal durum" konusundaki görüşü savaşın vahşetinden edinilmiş gibi görünmektedir.

Hobbes, insanların toplumu korumak için gönüllü olarak bir hükümdar veya yöneticiye tabi olmaları gerektiğini ileri sürerek, doğal durumu arzu edilmeyen bir şey olarak tanımlamıştır.

Doğal durumda tüm insanlar birbiriyle **savaş halindedir** ve hemsinlerinden **korku duyarak** yaşarlar.

Bir toplum sözleşmesiyle insanlar, **güvenlik ve yasal düzen** karşılığında tüm güçlerini üçüncü bir şahsa, hükümdara, aktarırlar.

maydı ve hükümdar bunun dışında üçüncü şahıs pozisyonundaydı.

Kolektif eylem

İnsanlar rasyonel oldukları için, doğal durumun istenmeyen ve barışın ise iyi bir durum olduğunu görebilirler. Ancak doğal durumda her birey kendi çıkarlarını korumak zorunda olduğu için bir "kolektif eylem problemi" ortaya çıkar. Bu terimi Hobbes türetmesi de doğal durumda insanların silahlarını bırakmak için birbirlerine güvenmemesi ikilemi, herkesin başarılı bir sonuçtan fayda sağlayacağı, ancak tüm bireylerin kolektif hareket etmesiyle üstesinden gelinebilecek bir problemin olduğu duruma oldukça benzer. Hobbes'un çözümü radikaldir: tüm gücü üçüncü bir şahsa –hükümdara– aktarmak. Çağdaş alimler bireylerin kolektif eylem problemlerini güçlü bir devlete ihtiyaç olmadan çözebilecekleri çok çeşitli yollar bulmuşlardır. Britanyalı filozof Margaret Gilbert kolektif eyle-

min, insanların bir amaca yönelik ve fiilen tek bir insanın parçaları gibi hareket ettikleri müsterek bir adanmışlık gerektirdiğini ileri sürmüştür. Bununla beraber devlet yine de çatışma durumlarında tek karar verici ve kamu menfaatini temin edendir.

“

Tebaasının hükümdarlarına yükümlülükleri, hükümdarın onları koruyabilecek gücü sürdüğü sürece ve daha fazla olmamak üzeredir.

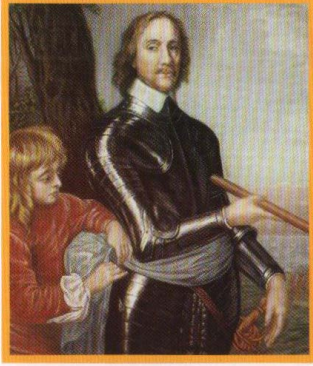
Thomas Hobbes

”

Hobbes'un devlet otoritesine sözleşmecî bakışı hükümdarın yükümlülüklerini de etkiliyordu. Sadece hükümdarın tebaasını koruduğu ölçüde onlar toplum sözleşmesinin yükümlülüğü altında olacaklardı. Ancak Hobbes devlet işlerinde ne popüler devrimleri ne dinin etkisini destekliyor, ne de demokratik bir yönetimi savunuyordu. Devletin ana görevi istikrar ve barışı sağlamaktı, bireysel özgürlükleri değil.

Pragmatik siyaset

Hobbes'un toplum sözleşmesi konusundaki görüşleri devlet yönetimindeki değişiklikleri meşru kılıyordu. İngiliz Kralı I. Charles, Oliver Cromwell tarafından tahttan indirilince, Hobbes'un düşüncesine göre toplum sözleşmesi bozulmamıştı, çünkü sadece bir yönetici diğerinin yerini almıştı. Diğer bir deyişle Hobbes bir anti-demokrat ve mutlakîyetçi ama aynı zamanda da

Oliver Cromwell 1649'da kralı tahtından eden kralı karşıtı güçlere liderlik etmişti. Hobbes gücün kesintiye uğramadan Parlamente'ye geçmesi nedeniyle toplum sözleşmesinin bozulmadığına inanıyordu.

tim var oldukça süreceğiyle ilgili temel güvenlik konusunu kavrayamamıştı. Barışı korumak için siyasi itaate gerek vardı. Vatandaşların hayatları tehlikeye girerse kendilerini savunma hakları vardı fakat tüm diğer hususlarda huzurcu çekişme ve politik süreçlerin tıkanmasını önlemek için devlete itaat etmek gerekiyordu.

Doğal duruma karşı

Hobbes insan doğasını incelemesine dayandırdığı mutlakîyet lehine güçlü argümanlar ortaya koyuyordu. Rakipleri –mutlakîyet karşıtı– onun insanı güç ve çekişme peşinde gösteren betimlemeleriyle

cevap veriyorlardı. Jean-Jacques Rousseau insanın doğal durumdaki hayatını, romantik bir bakış açısıyla, modern toplum hayatının sahtekarlığının tersine masumiyet ve basitlikle ilişkilendiriyordu. Bu yüzden doğal durumdan kaçmak zorunda olmadığına, hatta bu durumu bir devlet modelinde elden geldiğince oluşturmaya çalışmamız gerektiğini söylüyordu. Rousseau bu yüzden küçük topluluklarda doğrudan demokrasiyi savunmuştu. Hobbes'un hayatında İngiliz İç Savaşı bir referans noktası olmuşken, Rousseau İsviçre'nin Cenevre kentinde yaşamıştır. Bu, farklı toplumsal koşulların siyaset teorileri üzerindeki etkisini oldukça iyi bir şekilde açıklamaktadır. Hobbes'un aksine Rousseau doğal durumu, insanın toplum öncesi doğal durumunun tarihsel bir tanımlaması olarak görmüştür.

bir pragmatistti. Hangi devlet yönetim modelinin en iyisi olduğu konusunda kesin bir fikri olmamasına karşın, I. Charles monarşisini açıkça iyi ve istikrarlı bir yönetim şekli olarak tercih ediyordu. Ancak parlamenter egemenliği de, yasama meclisinin siyasi bir "çıkılmaz" yaratmayacak şekilde tek sayıda üyeden oluşması şartıyla, uygun bir devlet şekli olarak görüyordu.

Hobbes'un toplum sözleşmesinin ardında yatan mantık birçok alim tarafından sorgulanmıştır. John Locke bir insanın neden "insanların bir kolları ya da bir tilki tarafından kendilerine yapılabilecek kötülüklerden kaçınırken, bir aslan tarafından bir çırpıda yiyip bitirilebilmeyi güvenli bulacaklarını" sorgulayan alaycı bir eleştiri getirmiştir. Locke'a göre otoriter bir yönetim en az iç karışıklık kadar tehlikeliydi – doğal durumu tabiiyete tercih ediyordu. Ancak Hobbes sadece bölünmez ve sınırsız güce sahip bir yönetimin toplumun aksi takdirde kaçınılmaz olacak bir iç savaşa sürüklenmesinin önüne geçebileceğine inanıyordu. Hobbes'a göre bireysel hak ve özgürlükleri savunan bir kişi, medeni hayatın getirdiklerinin sadece güçlü ve merkezi bir yöne-

Toplum Sözleşmesi

Biz insanlar kanunlara uymayı, bölünmez ve sınırsız güce sahip olan bir hükümdar otoritesine itaat etmeyi kabul ediyoruz.

“

Doğa tarafından vahşilerin aptallığı ve medeni insanın ölümcül aydınlanmasıyla kıyaslandığında, ilkel haldeki bir insan kadar hassas bir şey yoktur.

Jean-Jacques Rousseau

”

Siyaset teorisyenleri o zamandan beri, insanın halini ya savaş hali ya da doğayla uyumlu bir şekilde yaşama olarak görek, Hobbes ve Rousseau'nun aşırılıkları arasında bocalamışlardır.

Diğer önemli filozoflar da –Locke ve İskoç filozof David Hume– Hobbes'u eleştirmişlerdir. Locke devletle ilgili iki eserinde (1690) doğal durum üzerine yazar ve bu durumu kontrol eden doğa kanunlarına değinir. Hobbes'un aksine,

Rousseau doğal durumda bile hiçbir insanın bir diğerine zarar verme hakkının olmadığını belirtir. Hume da insanoğlunun doğal olarak sosyal olduğunu ve bu yüzden Hobbes tarafından tanımlanan vahşi halin mümkün olmadığını söyleyerek tartışmaya dâhil olur.

Hobbes metodu

Bilim adamları günümüzde Hobbes metodunu ve doğal durum kavramını farklı siyasi sistemleri değerlendirmek amacıyla halen kullanmaktadırlar. John Rawls Hobbes'un istikrarlı bir toplumu oluşturan unsurlarla ilgili kavramlarını rasyonal insanların ne konuda anlaşabileceğini formüle etmek için kullanmıştır. *Bir Adalet Teorisi*'nde (1971) Rawls insanların bir cehalet perdesi altında seçim yapmaları gerektiğinde, herkesin bu hayali toplumda ne türden ayrıcalıklı bir pozisyona sahip olacaklarını bilmeden eşit temel haklara ve ekonomik teminatlara sahip olduğu bir durumu seçeceğini belirtir. Bununla beraber Hobbes ideal toplum üzerine değil, güçlü bir devletin gerekliliği üzerine kuram geliştirmiştir. Günümüzde birçok bilim

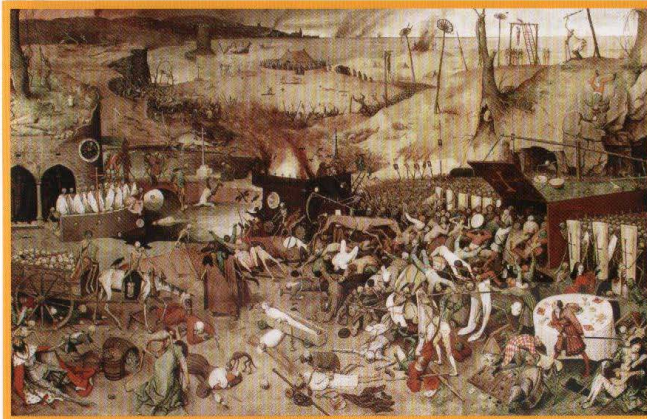
“

Herkesin herkese karşı olan bu savaşında... hiçbir şey adaletsiz olamaz... genel bir gücün olmadığı yerde yasa yoktur, yasanın olmadığı yerde de adaletsizlik yoktur.

Thomas Hobbes

”

adaminın Hobbes'un insanlık haliyle ilgili görüşlerini iyimser bulacak olmasına karşın, siyasi düşünce üzerindeki önemli etkisi halen sürmektedir. Uluslararası ilişkilerde gücün incelenmesi üzerinde duran realist akım, Hobbes'un insanlık halinin bir savaş hali olduğu konusundaki önermesinden ayrılır. Yine de Hobbes'un doğal durum içerisinde tanımladığı anarşik şartların, devletin baş aktör olduğu uluslararası sistemde doğruluğu kabul edilmiştir. Soğuk Savaş'ın bitmesine rağmen, bugün hâlâ uluslararası sistemde realist görüşler egemendir. Hobbes'un teorisine göre en büyük farklılık, uluslararası seviyede, devletin *Leviathan*'ına tahrir edici güç ve kişisel çıkarlar peşindeki koşuşa boyun eğdirmek için güvenilemeyeceğidir. Devletler birbirlerine güvenemez, bu nedenle de silahlanma yarışına ve savaşlara mahkûmlarlar

Ölümün Zaferi (1562), Mürver Pieter Bruegel ölümün zengin fakir gözetmesinden gelmesinden doğan anarşiyi resmetmektedir. Hobbes da doğal durumu aynı şekilde anarşik ve vahşi görür.

**YASALARIN
AMACI
ÖZGÜRLÜĞÜ
KORUMAK VE
GENİŞLETMEKTİR**

JOHN LOCKE (1632–1704)

KISACA**İDEOLOJİ**
Liberalizm**YAKLAŞIM**
Hükukun üstünlüğü**ÖNCE**

1642 I. Charles'ın İngiltere'ye mutlakıyeti getireceği endişesiyle İngiliz İç Savaşı olarak bilinen bir dizi çatışma patlak verir.

1661 XIV. Louis Fransa'da yönetime gelir ve "*L'état c'est moi*" ifadesinde kendisinin devlet olduğunu belirterek Fransa'ya mutlakıyeti hâkim kılar.

SONRA

1689 İngiliz İnsan Hakları Beyannamesi; parlamentonun haklarını ve kralliyet müdahalesinden muaf bir seçimi güvenceye alır.

18. yüzyıl Fransa ve Amerika'daki halk devrimleri liberal ilkelere dayanan bir cumhuriyetin kurulmasını sağlar.

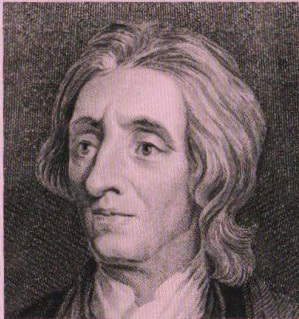
Siyasi teorideki önemli bir soru devletin rolü ve yerine getirmesi gereken işlevleriyle ilgilidir. Aynı derecede önemli olan bir başka soru da, hükümete yönetme hakkını veren unsurun ne olduğu ve hükümet otoritesinin sınırlarının nereye kadar uzanacağıdır. Bazı ortaçağ düşünürleri kralların kendilerine Tanrı tarafından bahşedilmiş yönetim hakları olduğunu savunurken, diğerleri asaletin doğuştan gelen, en temel yönetim hakkı olduğunu savunmuşlardır. Aydınlanma düşünürleri bu fikirleri karşı çıkmışlardır. Fakat yönetim hakkı ilahi irade tarafından bahşedilmiyor ya da doğuştan gelmiyorsa, başka bir meşruiyet zemini bulmak gerekiyordu.

İngiliz filozof John Locke devletin liberal prensiplerini ifade eden ilk kişi olmuştur. Ona göre devletin görevi vatandaşlarının özgürlük, yaşam ve mülkiyet haklarını korumak, kamu yararını gözetmek ve başkalarının haklarını ihlal edenleri cezalandırmaktır. Bu nedenle yasa koyuculuk devletin en temel görevidir. Locke'a göre insanların bir toplum sözleşmesiyle bağlanmalarının ve bir iktidara

boyun eğmelerinin temel nedeni hükümetin anlaşmazlık ve çatışmaları tarafsız bir biçimde çözeceği yönündeki beklentileridir. Bundan hareketle, Locke meşru olmayan bir hükümetin özelliklerini tanımlayabiliyordu. Dolayısıyla halkın doğal haklarını gözetmeyen ve saygı duymayan –veya özgürlüğünü gereksiz bir şekilde kısıtlayan– bir hükümet meşru değildi. Locke bu yüzden mutlakıyetçi yönetime karşıydı. Halkı vahşi "doğal durumundan" kurtarmak için mutlak bir yöneticinin gerekli olduğuna inanan çağdaşı Thomas Hobbes'un aksine, Locke devletin gücünün ve işlevlerinin kısıtlanması gerektiğini savunuyordu.

Yasaların merkeziyetçiliği

Locke'un siyaset felsefesi yazılarının büyük bölümü hak ve yasalar üzerineydi. Siyasal gücü "Ölüm Cezası Dâhil Yasa Yapma Yetkisi" olarak tanımlıyordu. İnsanların gönüllü olarak yasaların olmadığı doğal durumdan vazgeçmelerinin önemli bir sebebi olarak, o durumda bağımsız yargıçların yokluğunu gösteriyordu. Hükümeti şiddet ve hükümlerle

John Locke

John Locke İngiliz tarihinin en hareketli dönemlerinden birinde yaşadı –ve yaşadığı dönem ve sonrasını büyük ölçüde şekillendirdi. Bir dizi iç savaş Protestanları, Anglikanları ve Katolikleri birbirine düşürdü ve güç, kral ve parlamento arasında gidip geldi. Locke 1632'de İngiltere Bristol yakınlarında doğmuştu. Kral II. Charles'a karşı yapılan bir suikastle ilgisi olduğu şüphesiyle uzun dönem Hollanda ve Fransa'da sürgün hayatı yaşadı. *Hükümet Üzerine İki Tez* kitabı, güç dengesini daimi olarak kraldan alıp parlamentoya iade

eden 1688 Muhteşem Devrimin entelektüel altyapısını oluşturmuştu. İnsanların doğduklarında boş bir yazi tahtası gibi oldukları görüşünü savunmuştur –böylelikle modern dünyanın kişilik algılayışını büyük ölçüde etkilemiştir.

Önemli eserleri

1689 *Hükümet Üzerine İki Tez*
1689 *Hoşgörü Üstüne Bir Mektup*
1690 *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme*

Ayrıca bkz.: Thomas Hobbes 96–103 ▪ Montesquieu 110–111 ▪ Jean-Jacques Rousseau 118–125 ▪ Thomas Jefferson 140–141 ▪ Robert Nozick 326–327

İnsanlar doğal haklara sahip
**rasyonel, bağımsız
varlıklardır.**

Yasalar tarafından
korunmak için siyasi
toplumlara katılırlar.

**Yasaların hedefi
özgürlüğü korumak
ve genişletmektir.**

İlgili tek yetkili kılmak adil bir yasal düzen sağlamak adına tercih edilmeliydi. Ayrıca Locke'a göre meşru bir hükümet yasama ve yürütme güçlerinin ayrılması prensibini esas almalıdır. Yasama gücü yürütme gücünün üzerindedir –ilkinin devletişiyle ilgili konularda genel kurallar koyma konusunda üstün bir gücü vardır, ikincisi ise sadece belirli durumlarda yasaların uygulanmasından sorumludur.

Locke yazılarında yasaların merkezîyetçiliğinin sebeplerinden biri olarak yasaların özgürlüğü korumasını gösterir. Yasaların amacı özgürlüğü kaldırmak veya kısıtlamak değil, korumak ve genişletmektir. Locke "yasanın olmadığı yerde özgürlüğün de

olmadığına" inanır. Bu yüzden yasalar hem özgürlüğün kaynağıdır hem de onu kısıtlar. Özgür yaşam doğal durumda ve yasalardan mahrum bir yaşam değildir. Locke "özgürlük, bize söylendiği gibi, herkesin her istediğini (çünkü başka birinin keyfine göre baskı altına alınır) kim özgür olabilir?) yapma özgürlüğü değil, yasalar çerçevesinde şahsiyeti, eylemleri, malları ve mülkiyeti üzerindeki tasarrufu ve karar verme özgürlüğüdür." Diğer bir deyişle yasalar yalnızca özgürlüğü korumakla kalmaz, özgürlüğün uygulanmasını da sağlarlar. Yasalar olmadan özgürlüğümüz anarşik ve belirsiz bir doğal durumla sınırlanır ve özgürlük fiilen hiç kalmayabilir.

İnsanın ilk hali

Locke yasaların insanın ilk hali ve doğası göz önünde bulundurularak düzenlenmesi –ve uygulanması – gerektiğini söyler. Çoğu toplum sözleşmesi teorisyeni gibi insanların eşit, bağımsız ve özgür olduğunu düşünür. Locke'a göre doğal durum insanların nispeten bir uyum içinde bir arada

bulundukları, fakat anlaşmazlık durumlarını tarafsız bir şekilde çözümlenecek meşru bir siyasi güç veya yargıçtan yoksun oldukları durumudur. Locke "insanların aklın gerekliliklerine uygun olarak yaşadığı, dünya üzerinde kendilerini yargılayacak üstün bir gücün olmadığı durumun tam anlamıyla doğal durum" olduğunu söyler.

Hobbes'un aksine Locke doğal durumu savaşıla eşdeğer görmüyordu. Savaş durumu, insanların doğal yasalara veya Locke'un adlandırdığı şekliyle aklın yasalarına uymamaları durumuydu. Hobbes'un insanları sadece şahsi çıkarlarıyla ilgilenecek "güç peşinde koşanlar" olarak görmesine rağmen, Locke insanların doğal durumda

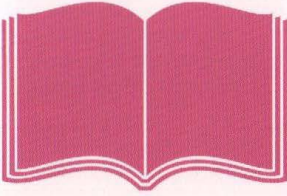
“
Yasa koymaya muktedir
canlıların oluşturduğu tüm
devletlerde, yasa yoksa
özgürlük de yoktur.

John Locke

Mülkiyetçi yönetime karşı çıkan

Locke 1649'da çocukken "bir tiran, hain, katil ve halk düşmanı" olmakla suçlanan Kral I. Charles'ın idamına şahit olmuştur.

Hükümetin Rolü

Hükümetler iyi yasalar
çıkarmalıdır.

...halkın haklarını
koruyan

...ve onları kamu yararını
gözeterek uygulayan.

akıl ve hoşgörüyle davranabileceğine inanıyordu. Dolayısıyla doğal durumda çatışmaların mutlaka yaygın olması gerekmiyordu. Ancak nüfus yoğunluğu artıp kaynaklar azaldıkça ve paranın icadı ekonomik eşitsizliğe yol açtıkça, çatışmalar artacak ve toplumun anlaşmazlıkları tarafsız bir şekilde çözmek için yasalara, düzenleyicilere ve yargıçlara ihtiyacı olacaktı.

Devletin amacı

Locke'un siyaset felsefesinin temelinde meşruiyet sorunu vardı. Hobbes'un örneğinden giderek, Locke insanın doğal durumuyla ilgili anlayışı temelinde hükümetin meşru rolünü anlamaya çalıştı.

Locke meşru bir hükümetin toplumdaki bireylerin kendi aralarındaki bir toplum sözleşmesine dayanıyor olması konusunda Hobbes ile hemfikir di. Doğal durumla ilgili temel sorun yasaları uygulamak için herhangi bir yargıç veya polisin olmayışıydı. İnsanlar hükümetin bu rolü üstlenmesi için sivil toplumlara katılmaya istekliydiler. Bu yüzden bu, hükümet için meşru bir roldü. Meşru bir hükümetin bir başka yönü de halkın rızasıyla yönetmesidir. Locke açısından bu demokrasi olmak zorunda değildi –halkın çoğunluğu makul bir şekilde bir hükümdar, aristokrasi ya da demokratik meclis tarafından yönetilmeye de karar verebilirdi. Önemli olan bu yönetme hakkının

halk tarafından verilmiş ve gerektiğinde bu ayrıcalığın geri alınabilecek olmasıdır.

Locke –Hobbes'un savunduğu– güçlü ve mutlakıyetçi bir hükümdara karşıydı, çünkü böylesine güçlü bir kişi bireysel özgürlüğü gereksiz bir şekilde kısıtlayabilirdi. Locke'a göre tamamen teslimiyetçilik tehlikeliydi. "Rızam olmadan beni gücü altına alacak olanın istediği zaman beni kullanacağı ve yok edebileceğine inanmak için sebeplerim var; çünkü hiç kimse özgürlük hakkıma aykırı bir şekilde zor kullanmak, yani bir köle yapmak dışında, beni mutlak gücü altına alamaz."

Locke daha ziyade hükümetin sınırlı bir gücü olması taraftarıydı. Hükümet halkın özel mülkünü korumalı, barışı sağlamalı, halkın tamamını gücün kamu mallarını tedarik etmeli ve elden geldiğince vatandaşlarını yabancı istilaya karşı korumalıdır. Locke için bu "orijinal olan, alışılmış olan ve her ulus için meşru bir yasama gücünün (en üstün güç) sınırlarıydı." Hükümetin görevi doğal durumun eksikliklerini tamamlayarak halkın özgürlük ve refahını sağlamaktır. Mutlakıyetçi

Kral III. William tarafından

onaylanan İngiliz İnsan Hakları Beyanname'si, Locke'un bir hükümdarın sadece halkın rızasıyla yönetebileceği görüşünü doğrularak, kralın gücünün sınırlamıştır.

bir yönetim altında insanları köleleştirmenin gereği yoktur. Hükümetin asli görevi halkının haklarını korumak için iyi yasalar çıkarmak ve bu yasaları kamu yararını gözeterek uygulamaktır.

Başkaldırı hakkı

Locke'un meşru ve gayri meşru hükümetler arasında fark gözetmesi, kendi içinde gayri meşru bir yönetime karşı çıkmanın kabul edilebilir olduğu fikrini de içinde barındırır. Locke halkın hükümete vermiş olduğu gücü geri almak için başkaldırı hakkına sahip olduğuna dair bir dizi durumdah bahseder. Örneğin eğer halk tarafından seçilmiş temsilcilerin toplanması engellenirse, yabancı otoritelere halk üzerinde güç tanınırsa; halkın rızası olmadan seçim sistemi veya yöntemleri değiştirilirse; yasal yönetimi uyulmazsa veya hükümet halkı haklarından mahrum etmeye çalışırsa halk meşru bir şekilde başkaldırabilir. Locke meşru olmayan bir hükümeti kölelikle eşdeğer görüyordu. Hatta halkıyla arasındaki toplum sözleşmesini ihlal eden bir hükümdarın öldürülmesi gerektiğini savunuyordu. İngiliz İç Savaşında parlamento ülküsünü savunan Püriten bir ailenin oğlu olarak, Locke'un bu fikirleri yalnızca teorik bir yaklaşım değildi, aynı zamanda Kral I. Charles'in idamına da bir temel oluşturur nitelikle idi.

Locke'un mirası

John Locke'un siyaset felsefesi yaşadığı dönemden bu yana "liberalizm" olarak bilinir –özgürlük ve eşitlik ilkelerinin büyük bir savu-

nusu. Fransa ve Kuzey Amerika'daki 18. yüzyıl sonlarının- daki devrimler liberal fikirlere dayanıyordu. Aslında Amerikan Anayasası ve Bağımsızlık Bildirgesi'nin mimarlarından biri olan Thomas Jefferson, Locke'a saygı duymuş ve onun birçok terimini kurucu belgelerde kullanmıştır. Anayasadaki İnsan Hakları Beyannamesindeki "Yaşam, özgürlük ve mülk" korunmasının üzerinde durulması ve vazgeçilemez "Yaşam, Özgürlük ve Mutluluk arayışı" haklarının izleri John Locke'un bir asır önceki felsefesine dayanır.

“
İngiliz İnsan Hakları Bildirgesi, halkın her hükümete karşı sahip olduğu ve hiçbir hükümetin reddedemeyeceği veya herhangi bir hükümetin takdirine bırakamayacak bir şeydir.

Thomas Jefferson

Locke'a göre bir hükümetin meşru olması için, Avam kamarası gibi halk tarafından seçilmiş temsilci kurullarının toplanmaları veya tartışmaları gerekiyordu

YAŞAMA VE YÜRÜTME GÜÇLERİ AYNI ORGANDA TOPLANIRSA ÖZGÜRLÜK KALMAZ

MONTESQUIEU (1689–1755)

KISACA

İDEOLOJİ

Anayasal siyaset

YAKLAŞIM

Kuvvetler ayrılığı

ÖNCE

MÖ 509 Kral Lucius Tarquinius Superbus'un devrilmesinin ardından üç taraflı yönetim sisteminin geliştiği Roma Katolik Cumhuriyeti kurulur.

1689 İngiltere'deki "Muhteşem Devrim"den sonra anayasal bir monarşi kurulur.

SONRA

1787 Birleşik Devletler Anayasası Philadelphia'da kabul edilir.

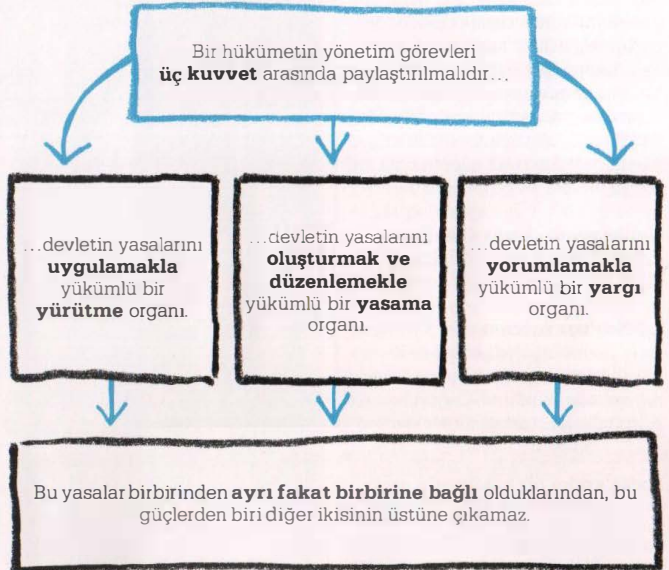
1789–1799 Fransız Devrimi sırasında seküler bir demokratik cumhuriyet, monarşi ve Kilisenin yerini alır.

1856 Alexis de Tocqueville, Fransız monarşisinin yıkılmasının bir analizi olan *Eski Rejim ve Devrim*'i yayımlar.

1 8.yüzyıl Aydınlanma Çağı boyunca Kilisenin geleneksel otoritesi bilimsel buluşlar tarafından zayıflatılmış ve hükümdarların ilahi yetkilerle yönetmesi fikri sorgulanmaya başlanmıştı. Fransa başta olmak üzere Avrupa'da birçok siyaset

teorisyeni monarşi, ruhban sınıfı ve aristokrasinin gücünü sorgulamaya başlamıştı. Bunların önde gelenleri Voltaire, Jean-Jacques Rousseau ve Montesquieu'ydu.

Rousseau gücün hâkim sınıftan (monarşi) halka aktarılmasından yanaydı, Voltaire ise Kilise ve

Ayrıca bkz.: Cicero 49 ■ Jean-Jacques Rousseau 118–125 ■ Thomas Jefferson 140–141 ■ James Madison 150–153 ■ Alexis de Tocqueville 170–171 ■ Henry David Thoreau 186–187 ■ Noam Chomsky 314–315

“

Bir hükümetin çöküşü hemen her zaman ilkelerinin bozulmasıyla başlar.

Montesquieu

”

devletin ayrılmasını savunuyordu. Montesquieu devlet yönetimini kimin ele geçireceğiyle daha az ilgiliydi, onun için despotizme karşı koruyacak bir anayasanın olması daha önemliydi. Bunun da devlette kuvvetler ayrılığıyla sağlanacağını savunuyordu.

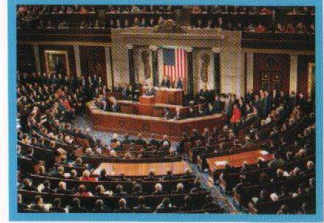
Montesquieu despotizmin, vatandaşların özgürlüğüne yönelik yegâne tehdit olduğunu belirtmiştir; ona göre, hem monarşiler hem cumhuriyetler bunu önleyecek bir anayasa tarafından yönetilmedikçe

despotizme kayarak yozlaşma riski taşıyorlardı. Fikirlerinin merkezinde devletin yönetsel gücünün üç ayrı kategoriye ayrılması vardı: yürütme gücü (yasaların yönetiminde ve uygulanmasından sorumlu), yasama gücü (yasaların kabul edilmesi, feshi ve değiştirilmesinden sorumlu) ve yargı gücü (yasaların yorumlanması ve bunların uygulanmasından sorumlu).

Kuvvetler ayrılığı

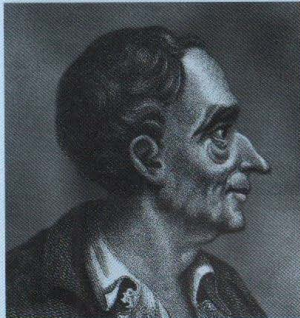
Hükümetin gücünün farklı organlar arasında bazen *trias politica* olarak da değinilen bu farklılık yeni bir şey değildi – antik Yunan ve Romalılar da benzer bir ayrılığı kabul ediyorlardı. Montesquieu'nun yenilikçi yönü, bu güçleri uygulamak için ayrı organları savunmasıydı. Bu bir denge oluşturarak, despotizme kayma riski minimum olan istikrarlı bir hükümet oluşturacaktı. Kuvvetler ayrılığı hiçbir yönetsel gücün mutlak güce sahip olmamasını sağlamaya yönelikti; çünkü böylelikle, herbiri bir diğerinin gücü kötüye kullanmasını engellemeye muktedir olacaktı. Montesquieu'nun görüşleri

Fransa'daki otoriteler tarafından düşmanlıkla karşılandı da, kuvvetler ayrılığı ilkesi özellikle Amerika'da, Birleşik Devletler Anayasasının temel taşı olarak, oldukça etkili olmuştur. Fransız Devriminin ardından yeni cumhuriyet için de bir model oluşturmuş ve dünya çapında kurulan demokrasiler anayasalarında üç taraflı yönetimin çoğunlukla bir veya bir diğer şeklini uygulamışlardır.

Birleşik Devletler Kongresi ABD federal yönetiminin yasama organıdır; gücü, Başkanın (yürütme organı) ve Yargının gücünden ayrı ve farklıdır.

Montesquieu

Montesquieu, Charles Louis de Secondat adıyla Fransa'nın Bordeaux (Bordo) kentinde doğdu ve amcasının 1716'da ölümüyle Baron de Montesquieu unvanını aldı. Bordeaux'da hukuk okudu; ancak 1715'te yaptığı evlilik ona büyük bir drahome kazandırdı ve buna ek olarak kendisine kalan miras, hıcvı nitelikteki *Pers Mektupları* ile başlayarak, edebi kariyerine odaklanma imkânı sundu.

Montesquieu 1728'de Paris Akademisine seçildi ve İtalya, Macaristan, Türkiye ve İngiltere'ye i-çeren bir dizi seyahate çıktı. 1731'de Bordeaux'ya dönüşünden sonra Roma İmparatorluğunun ta-

rihi ve 1748'de isimsiz olarak yayımlanacak olan şaheseri *Kanunların Ruhu* üzerinde çalışmıştır. Montesquieu, Avrupa'nın diğer bölümlerinde büyük övgüler almasına karşın, görüşleri Fransa'da düşmanca karşılanmıştır. Montesquieu 1755'de ateşli bir hastalık sonucu vefat etmiştir.

Önemli eserleri

1721 *Pers Mektupları*

1734 *Romalıların Büyüklüğü ve Çöküşünün Sebepleri Üzerine Düşünceler*

1748 *Kanunların Ruhu*

BAĞIMSIZ GİRİŞİMCİLER İYİ VATANDAŞLARDIR

BENJAMIN FRANKLIN (1706–1790)

KISACA

İDEOLOJİ
Liberalizm

YAKLAŞIM
Girişimci vatandaşlar

ÖNCE

1760 Britanya, Fransa'nın Kuzey Amerika kolonilerini ele geçirerek Yeni Dünya'da sahip olduğu toprakların miktarını artırır.

1776 13 koloni Britanya'dan bağımsızlığını ilan ederek Amerika Birleşik Devletleri'ni kurar.

SONRA

1879 Thomas Paine'in *Vatanlaşın ve Bireyin İnsan Hakları Deklerasyonu* Fransa'da yayımlanır.

1868 ABD Anayasasının 14. değişikliğinin onaylanmasının ardından Birleşik Devletler'de siyahilere vatandaşlık hakkı verilir.

1919 19. yasa değişikliği sonrası Birleşik Devletler'de kadınlara oy hakkı verilir.

Bir milletin **sağlığı**, vatandaşlarının **erdemlerine** bağlıdır.

Aristokratlar **muhafazakâr**
ve verimsizdirler.

Bağımsız girişimciler **faydalı,**
çalışkan ve tutumludurlar.

Bağımsız girişimciler iyi vatandaşlardır.

Birleşik Devletler'in Britanya yönetiminden bağımsızlığını kazanmasından önceki ve sonraki dönem, siyasi olduğu kadar entelektüel olarak da devrimsel nitelikteydi. Amerikan Aydınlanması olarak adlandırılan bu dönemin önde gelen düşünürleri John Locke, Edmund Burke, Jean-Jacques Rousseau, Voltaire ve Montesquieu gibi Avrupa Aydınlanması yazarlarından esinlenmişlerdir. Yeni devletin kurucu ataları yeni hükümet sistemlerini tasarlarken liberal

ve cumhuriyetçi prensipleri benimsemişler; merkezi ve mutlakîyetçi otoriteye ve aristokratik ayrıcalıklara karşı çıkmışlardı. Bunun yerine çoğulcu idealler, bireysel hakların korunması ve evrensel vatandaşlık kavramları temel taşlar olmuştu. Bu yeni yönetim sistemin temelini oluşturan insan doğasına bakışı, kentsel erdemleri iyi bir toplumun temeli olarak gören klasik cumhuriyetçilikten kaynaklanıyordu. Kurucu atalardan biri olan Benjamin Franklin'in görüşüne göre, bireysel

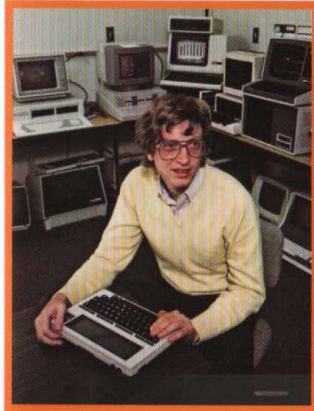
Ayrıca bkz.: John Locke 104–109 • Montesquieu 110–111 • Edmund Burke 130–133 • Thomas Paine 134–139 • Thomas Jefferson 140–141

girişimciler iyi ve erdemli vatandaşlardı. Franklin bununla, Birleşik Devletler'in gelecekteki kapitalist ruhunu dile getirmiş oluyordu.

Girişimcilik erdemi

Liberallerin bireysel haklar –örneğin yaşam ve mülkiyetle ilgili– üzerine odaklanmayı tercih etmelerine rağmen, klasik cumhuriyetçiler daha çok bireyin bir vatandaş olarak ulusa karşı olan görevleri ve vatandaşların bu görevleri yerine getirmek için ihtiyaç duyduğu erdemler üzerinde durmuşlardır. Erdem kavramı, Niccolò Machiavelli gibi daha eski klasik cumhuriyetçiler için de, yöneticilerin özelliklerini tanımlamak açısından da oldukça önemliydi. Fakat vatandaşların birey olarak erdemleri nadiren tartışılmıştı.

Franklin erdemi bireysel düzeye ele alır. Onun görüşüne göre mureffeh bir toplum bireysel, çalışkan ve üretken vatandaşların erdemleri

Microsoft'un –öncü PC üreticisi– kurucusu Bill Gates tarafından ortaya konan girişimcilik ruhu ve hayırseverlik, Franklin'in iyi vatandaşlık anlayışının merkezindeydi.

“

Hiç zaman kaybetme; her zaman faydalı bir işte çalış; gereksiz şeylerden uzak dur.

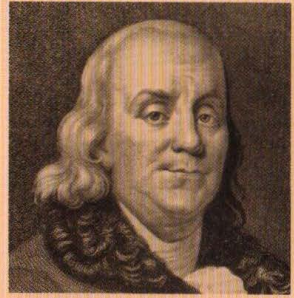
Benjamin Franklin

”

üzerine kuruludur; yönetici veya aristokrasi gibi bir sosyal sınıfın özellikleri üzerine değil. Çoğu Avrupa Aydınlanma düşünürü ile ortak olarak Franklin toplumun gerçek itici gücünün tüccarlar ve bilim adamları olduğuna inanıyordu; fakat kişilik özelliklerine ve bireysel sorumluluğa da oldukça önem veriyordu. Girişimciliği önemli bir erdem olarak görüyordu.

Kamu yararının desteklennmesi

Günümüzde girişimcilik büyük çoğunlukla kapitalist sistemle ilişkilendirilir. Örneğin Avusturyalı ekonomist Joseph Schumpeter'e göre, girişimcilik kapitalist sistemi şekillendiren “yaratıcı tahribat” sürecinde merkezi konumdaydı. Ancak Franklin'in girişimcilere bakışı, kapitalist bir işadamlarının günümüzdeki imajından belirgin olarak farklıydı. Öncelikle girişimciliği sadece kamu yararını gözettiği zaman, hayırseverlik gibi, bir erdem olarak görüyordu. İkinci olarak da bireyselliğin etkisini azaltmak için gönüllü kuruluşların önemli bir rolü olduğunu düşünüyordu.

Benjamin Franklin

Benjamin bir sabun ve mum üreticisinin oğlu olup, eğitimi tamamladığında bir devlet adamı, bilim adamı ve mucit olacaktı. 1706'da Boston'da doğdu. Birleşik Devletler'in kurulduğu uzun süreçte, bir lider rolü oynadı. Franklin bir devlet adamı olarak İngiliz Damga Vergisi Kanununa karşı çıkmış, ABD Londra Büyükelçisi olmuş ve Birleşik Devletler'in en önemli kurucularından biri kabul edilmektedir.

Franklin bir bilim adamı olarak en çok elektrikle ilgili deneyleriyle bilinir. Çok sayıda icadı arasında paratoner, açık fırın, bifokal gözlük ve esnek üriner kateter bulunur. Bir girişimci olarak başarılı bir gazete editörü, matbaacı ve popüler yazın yazarıdır. ABD'de yüksek bir mevkiye sahip olmamasına rağmen, ülkenin siyasi panoramasında çok az sayıda Amerikalı onun kadar etkili olmuştur.

Önemli eserleri

- 1733 *Fakir Richard'ın Almanak'ı*
- 1787 *Birleşik Devletler Anayasası*
- 1790 *Otobiyografi*

DEVİRİM DÜŞÜNC

1770–1848

**ci
ELER**

Ortak Akıl'da, Thomas Paine **İngiliz yönetiminden** Amerikan kolonileri için **bağımsızlık** talep eder.

1776

Immanuel Kant'ın *Saf Aklın Eleştirisi* adlı eseri, ahlaki ve siyasi yargıların **akıl çerçevesine** oturtulmasını savunur.

1788

Edmund Burke *Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler*'de **devrimdeki şiddeti** eleştirir.

1790

Fransız ve Amerikan Devrimlerinden ilham alan İrlanda Başkaldırısı İngiliz yönetimini **devirmeyi başaramaz**.

1798

1783

Amerikan kolonileri **Bağımsızlık Savaşı**'nda Britanya İmparatorluğuna karşı zafer kazanırlar.

1789

Paris'te bir hapishane olan Bastille, Fransız Devriminin kıvılcımını çakacak olan **bir kalabalığın hücumuna uğrar**.

1792

Fransa'da yeni kurulan Milli Kongre tarafından **cumhuriyet ilan edilir**.

1804

Haiti Fransa'dan bağımsızlığını kazanarak **Amerika'daki ilk siyahi cumhuriyet** olur.

1 7. yüzyıl doğal dünyanın anlaşılması yönünde muhteşem bir gelişmeye tanık oldu. Bilimsel buluşlarla ortaya çıkan problemlere yönelik yeni yaklaşımlar, toplumsal problemlerin daha farklı şekillerde ele alınmasına yol açtı. İngiliz filozof Thomas Hobbes, rasyonel (fakat bencil) bireylerin doğal durumda işlevselliği nasıl sağlayacaklarına dair fikirlerini dayandırdığı "toplum sözleşmesi" kavramını ortaya atmıştı; bu arada başka bir İngiliz, John Locke, özel mülkiyet için rasyonel bir görüş öne sürmüştü. Toplumsal yapıyı rasyonelleştirmeye yönelik bu erken ve entelektüel çabalar, maalesef kendilerinin de Aydınlanma düşüncesine hizmet ettiğini iddia eden bazı yazarlar tarafından baltalanacaktı. Bu, yüzyıllardır süregelen skolastik akımı ortadan kaldıracak ve toplumu inanç

yerine akılı kullanarak yeniden yapılandıracak büyük bir entelektüel harekete dönüşecekti.

Halk egemenliği

İsviçre doğumlu Jean-Jacques Rousseau adlı Fransız filozof toplum sözleşmesini siyasetin modern çağdaki işlevselliğine yeni ve radikal bir bakış açısı olarak önerdi. Aralarında Fransız filozof Voltaire'in de bulunduğu birçok Aydınlanma düşünürünün aydınlanmış despotların bilgece yönetmelerini desteklemesine ve halk tabakasının yönetmesine karşı olmasına rağmen, Rousseau gerçek egemenliğin sadece halka ait olduğunu inanıyordu. Mevcut otoriteye karşı ilk eleştiriyi yapan o değildi; fakat bunu Aydınlanma kaynaklarından çıkarılan bir düşünce çerçevesi içerisinde yapan ilk kişiydi. Elit tabakanın bir hare-

keti olmaktan çok uzak olarak Aydınlanmanın rasyonalite ve gelişme üzerinde durması, Rousseau'nun görüşüne göre, kitlesel bir hareket haline gelmesindeki temel nedendi.

Rousseau'nun 1778'de ölümünden sonraki onlarca yıl, toplum üzerine sunulan bu yeni görüşlerle ilgili fikir ayrılıkları görülmüştür. Aydınlanma idealleri, en göze çarpacak şekilde 1770'lerin ve 1780'lerin Amerikan ve Fransız devrimlerinde olmak üzere, 18. yüzyılın ikinci yarısında gidişatı şekillendirmeye başladı. Örneğin Thomas Paine'in *Ortak Akıl*'daki bağımsızlık, cumhuriyet ve demokrasiyle ilgili basit savı, devrimci Amerikalıların taleplerini popüler hale getirdi ve kitapçı anında "çok satan" bir kitap haline geldi. Fransa'daki devrimin en radikal kesimini oluşturan Jakobenler Rousseau'yu putlaştırdı ve

cenazesinin Paris'te Panthéon'da ulusal bir kahraman olarak, aynı ölüde ikonik olan Voltaire'in yanına gömülmesini sağladılar.

Geçmişle bağlarını radikal bir şekilde koparmış veya koparacak olsa da, toplumun rasyonel bir şekilde yeniden yapılandırılabilceği inancı 19. yüzyılın başında güç kazanmaya başladı. 1850'lere kadar devrimler Avrupa'yı sarmış ve Latin Amerika'da ulusal bağımsızlık hareketleri etkili olmuştu. İngiliz yazar Mary Wollstonecraft, Aydınlanmış özgürlük ideallerinin insanlığın bir yarısını dışlamaması gerektiği ve kadın haklarının da adil bir toplumun ayrılmaz bir parçası olduğu fikrinin yayılmasına sağlamıştır.

Yeni muhafazakârlık

Bu ve diğer radikal düşünürlere bir tepki olarak, İrlandalı filozof ve siya-

set bilimci Edmund Burke tarafından öne sürülen yeni ve daha gelişmiş bir muhafazakâr düşünce ortaya çıktı.

Burke en bilge olanın yönetimini haklı göstermek için özgürlük ve hakların dilini kullanmıştı ve toplumsal istikrarın sağlanmasının radikal reformlardan daha önemli olduğunu düşünüyordu. Burke sağlıklı toplumların ancak birkaç kuşakta ortaya çıkacağına inanıyordu. Fransa'daki devrimi takip eden kanlı Terör Dönemi Burke'e radikalizmin hatalı yollarını gösterdi.

Bu dönemde insan haklarına yönelik bir karşı argüman olarak, belirlen bir liberal düşünce tarzı da ortaya çıkmıştı. İngiliz filozof Jeremy Bentham, insanoğlunun mutluluk arzusuyla ilgili basit fikirler üzerinden giderek, mülkiyeti gözetin ve hükümetin sınırlarını belirleyen

kısıtlı demokratik özgürlükler için gerekçeler oluşturdu. Geçmişte bazı haklar kazanılmıştı; fakat Bentham'ın görüşüne göre, mücadele halindeki görüşleri dengelemek için bir hükümetin gerekliliği, bu hakların gelecekte ciddi bir genişleme sağlamasını engelleyecekti.

Aynı sonuçların daha belirsiz bir hali, Fransız devrimine duyduğu hayranlıkla başlayan, özgürlüğün yalnızca gelişmiş bir sivil toplumda mümkün olduğu görüşünü savunana ve hayatının sonlarına doğru zorba Prusya rejiminin destekçisi haline gelen Alman filozof Georg Hegel tarafından önerilmişti. Bu farklı görüşler, devrim sonrası dönemin başarısızlıklarını anlamaya çalışacak olan yeni kuşak düşünürler için de bir çerçeve oluşturmıştır.

**ÖZGÜRLÜKTEN
VAZGEÇMEK
İNSAN OLMAKTAN
VAZGEÇMEKTİR**

**JEAN-JACQUES ROUSSEAU
(1712–1778)**

KISACA

İDEOLOJİ

Cumhuriyetçilik

YAKLAŞIM

Genel irade

ÖNCE

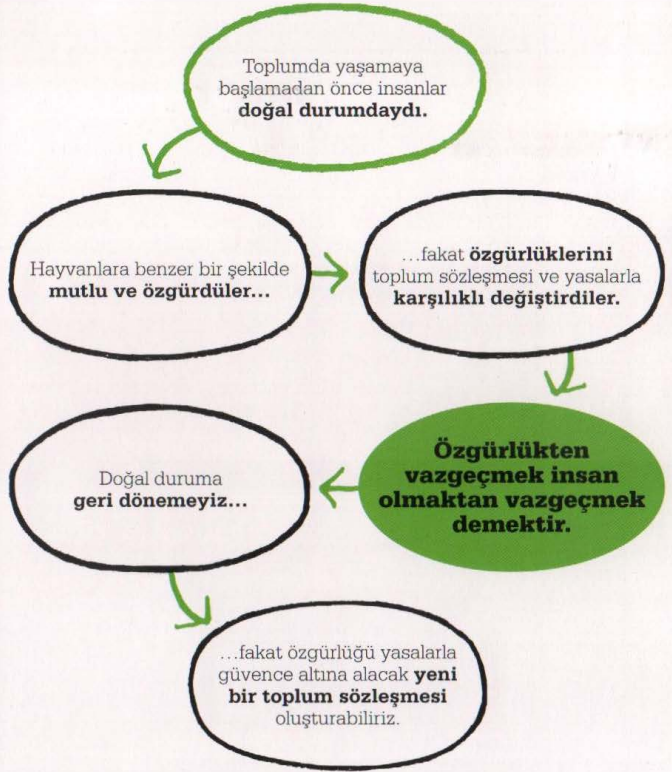
1513 Niccolò Machiavelli'nin *Prens'i*, bir yöneticinin ahlaki-liğiyle devlet işlerinin kesinlikle ayrı tutulduğu bir modern siyaset biçimini savunur.

1651 Thomas Hobbes'un *Leviathan*'ı devletin bir toplum sözleşmesi üzerine kurulması gerektiğini savunur.

SONRA

1789 Jakoben Kulübü Paris'te toplanmaya başlar. Radikal kanattaki üyeleri Rousseau'nun prensiplerini devrim politikalarına uygulamak isterler.

1791 Edmund Burke, Britanya'da Rousseau'yu Fransız Devriminin "aşırılıkları" konusunda eleştirir.

Batı Avrupa'da yüzyıllar boyunca beşerî konularda belirli bir düşünce şekli hâkimdi. Katolik Kilisesinin yönetimi altında ve Hippolyt St. Augustinus ile Thomas Aquinas gibi önemli entelektüellerin antik düşünürleri yeniden keşfetmesiyle, antik Yunan ve Roma, düzenli olarak incelenmiş ve fikirleri yeniden keşfedilmiş ve geliştirilmiştir. Tarih ve doğanın temelde değişmediğini ve ahlaklığın yüce amacının Tanrı tarafından belirlendiğini savunan skolastik düşünce, toplumun ele alınış biçimine de hâkim olmuştur.

Bu yaklaşım ancak, kapitalizm ve kent yaşamının gelişmesiyle ortaya çıkan büyük değişikliklerle yıkılacaktı.

Statükonun yeniden değerlendirilmesi

16. yüzyılda Niccolò Machiavelli, yaygın olarak kabul edilenden farklı olarak *Prens'te*, antikçağ örneklerinden ahlaki açıdan bir rehber olarak değil etkili devlet yönetimi ve siyasetin utanmazca nasılı yürütüleceği konusunda yararlanarak, skolastik düşüncüyü tepetaklak etmiştir. Thomas Hobbes

Leviathan'ı 17. yüzyılın ortasındaki İngiliz İç Savaşı sırasında yazarken, halkın güvenliğini sağlamak açısından güçlü bir devletin gerekliliğini belirtmek için, antik eserleri okumak yerine bilimsel çıkarım metotlarını kullanmıştır.

Ancak geçmişle olan bağlarını radikal bir şekilde koparan kişi, kişisel yaşamıyla kibar toplumları utandıran ve nevi şahsına münhasır Cenevrelî bir sürgün olan Jean-Jacques Rousseau olmuştur. Ölümünden sonra yayımlanmış olan otobiyografik eseri *İtiraflar*, Rousseau'nun bir İtalyan adası ve

Ayrıca bkz.: İbn Haldun 72–73 • Niccolò Machiavelli 74–81 • Hugo Grotius 94–95 • Thomas Hobbes 96–103 • Edmund Burke 130–133 • Hannah Arendt 282–283

“

Eğer bir kere Dünyanın nimetlerinin bize ait; ancak Dünyanın kendisinin hiç kimseye ait olmadığını unutursan mahvolursun.

Jean-Jacques Rousseau

”

limanı olan Venedik'te düşün meaşlı büyükelçi yardımcısı olarak çalışırken “her şeyin tamamen siyasete bağlı olduğuna,” karar verdiğini gösterir. İnsanlar doğuştan kötü değildi; ancak kötü yönetimler altında o hale geliyorlardı. Cenevre’de gördüğü erdemler ve Venedik’te gördüğü ahlaksızlıklar –özellikle bu şehir devletinin şanlı geçmişinden sonra yaşadığı büyük çöküş– kötülüğün insanın doğal hali olmadığını, aksine kurduğu kurumlardan kaynaklandığını gösteriyordu.

Siyasetin şekillendirdiği toplum

1754'te yazdığı *Eşitsizlik Üzerine Söylevler*’de Rousseau antikçağ siyasal düşüncesinden oldukça ayrılır. Toplum üzerine yazan antik Yunanlılar ve diğerleri –14. yüzyıldaki İbn Haldun dâhil– siyasal süreçleri kendi yasaları çerçevesinde

Rousseau’nun Venedik’te gördüğü ahlaksızlık, kötü yönetimlerin insanları nasıl kötü hale getirdiğine dair ona bir fikir verdi ve bunu kendi şehri Cenevre’de gördüğü erdemli hayatla karşılaştırmıştı.

sinde işleyen, değişmeyen insan doğasıyla çalışan süreçler olarak görüyorlardı. Özellikle Yunanlıların, siyasal değişimin döngüsel olduğu, iyi veya erdemli yönetimlerin – ister monarşi, demokrasi veya aristok-rasi olsun– döngünün yeniden başlamasından önce tiranlığa dönüştüğü yönünde bir görüşleri vardı. Bu bağlamda toplum değil sadece yönetim şekli değişiyordu.

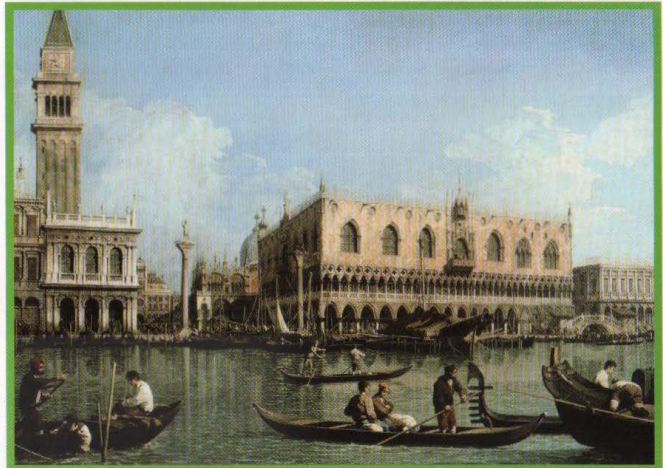
Rousseau buna katılmıyordu. Eğer, onun savunduğu gibi, toplum siyasal kurumlardan şekillen- dirilebilecekse, o zaman – teorik olarak – siyasal eylem toplumu iyiye götürme konusunda sınır tanımaz bir unsurdur.

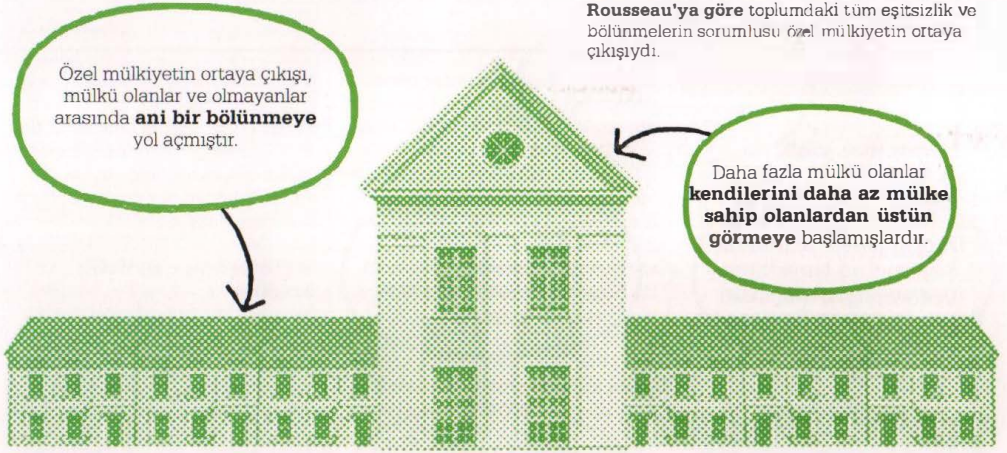
Bu iddiası Rousseau’yu belirgin bir şekilde modern düşünürler sınıfına sokuyordu. Daha önce hiçbir düşünür, sistematik bir şekilde toplumu siyasal kurumlardan bağımsız, üzerinde çalışılabilecek ve etki edilebilecek bir oluşum olarak görmemişti. Rousseau Aydınlanma filozofları arasında bile, toplumu insanların

arasındaki sosyal ilişkiler bağlamında ele alması yönüyle bir ilkti. Bu yeni teori önemli bir soruyu da beraberinde getiriyordu: Eğer insan toplumları siyasal değişime açıksa, o zaman neden hep çeşitli problemlerle karşı karşıyaydılar?

Mülkiyet ve eşitsizlik üzerine

Rousseau’nun buna da sıra dışı ve filozof meslektaşlarını karalayan bir cevabı vardı. Rousseau, başlangıç noktası olarak insanları toplum olmadan önceki halleriyle düşünmemizi istedi. Thomas Hobbes insanların bu durumda “zavalı, iğrenç, hayvani ve kısa” bir hayat süren vahşiler olacağını ileri sürmüştü; fakat Rousseau tam tersini ileri sürdü. Ona göre, insanlar toplum dışındaki doğal hallerinde memnun, iyi niyetli ve mutlu varlıklardı. Onları yönlendiren yalnızca iki unsur vardı: doğal bir kendini sevme ve kendini koruma duygusu ile hemcinslerine karşı; şefkat. Bu ikisinin bileşimi

Rousseau'ya göre toplumdaki tüm eşitsizlik ve bölünmelerin sorumlusu özel mülkiyetin ortaya çıkışıydı.

Özel mülkiyetin ortaya çıkışı, mülk sahipleri ve olmayanlar arasında ani bir bölünmeye yol açmıştır.

Daha fazla mülk sahipleri daha az mülk sahiplerinden üstün görmeye başlamışlardır.

insanların soyunu kuşaklar boyunca, diğer hayvanlarınkine benzer bir şekilde sürdürmesini sağlayacaktı. Fakat bu mutlaklık durumu sivil toplumun, özellikle de özel mülkiyetin, ortaya çıkışıyla aniden sona erdi. Özel mülkiyetin ortaya çıkışı insanlığa daha önce mevcut olmayan bir eşitsizliği –mülk sahipleri ve olmayanlar arasında– getirdi. Özel mülkiyet bu eşitsizliği doğurarak toplumda daha başka bölünmelerin de önünü açtı –köle ve efendiler ve

dahas sonra da aileler arasında. Bu yeni bölünmelerin temelinde, özel mülkiyet doğal durumdaki kendini sevmeyi, kıskançlık ve kibirle güdülenmeyi ve diğer insanlara karşı çıkma yetisini de içine alan, kendini yıkıcı bir şekilde sevmeye dönüştüren mekanizmaları yarattı. Bu, maddi servet edinmeyi ve buna dayanarak kendini başkalarıyla karşılaştırmayı mümkün kıldı. Sivil toplum bölünme ve çatışmanın doğal bir uyum içindeki mücadelesinin bir sonucuuydu.

Özgürlüğün kaybı

Rousseau bu iddiasını 1762'de yayımlanan *Toplum Sözleşmesi*'nde geliştirdi. Eserinde "İnsanlar özgür doğdular; ancak her yerde zincire vuruldular" diye yazmıştır. Önceki yazıları geleneksel toplum yapısına karşı muhalefeti itibarıyla oldukça olumsuz olsa da, *Toplum Sözleşmesi* siyasete olumlu bir temel oluşturma niyetindeydi. Hobbes ve Hugo Grotius gibi, Rousseau da toplum sözleşmesinin bir sonucu olarak toplumda egemen bir gücün ortaya çıktığını gör-

müştü. İnsanların bir hükümet adına kendi haklarından feragat etmeleri gerekiyordu, tüm özgürlükler –Hobbes'un gözünde– yurttaşların güvenliğini ve korumasını sağlaması karşılığında egemen bir güce teslim ediliyordu. Hobbes egemen bir güç olmadan toplumun sefil bir duruma itileceğini iddia etmişti. Özgürlüğün bir kısmını teslim ederek –özellikle güç kullanma özgürlüğü– ve bağlılık yemini ederek halk, başı temin edebilir; çünkü egemen güç cezai yaptırım uygulayabilir ve bu yolla anlaşılmazlıklara son verebilirdi.

Rousseau bunu reddediyordu. Ona göre bir insanın insan olmaktan vazgeçmediği ve dolayısıyla da bireysel ahlakını reddetmediği süreçte özgürlüğünü teslim etmesi mümkün değildi. Egemen bir güç mutlak otoriteyi elinde bulunduramazdı; çünkü özgür bir insan kendini köleleştiremezdi. Bir yöneticinin toplumun geri kalanına üstün tavin edilmesi, insanlığın doğal eşitliğini sürekli ve siyasi bir eşitsizliğe dönüştürüyordu. Rousseau'ya göre Hobbes tarafın-

“
Yalnızca arzularımıza göre hareket etmek köleliktir; ancak kendi belirlediğimiz yasalara bağlılık özgürlüktür.
Jean-Jacques Rousseau

”

dan öngörülen toplum sözleşmesi zengin'in fakire oynadığı bir oyun gibiydi –fakirin toplum sözleşmesi-nin sunduğu eşitsizlikte ortaya konan duruma razı olması aksi bir durumda mümkün olamazdı.

O halde mevcut toplumlar doğal durumda, meşruiyetlerini bu dönem boyunca yaşanan gelişmelerden alarak oluşmamışlardı. Aksine Rousseau onların insanlar doğal durumu terk ettikten ve mülkiyet hakları –ve yarattığı eşitsizlikler– oluşturulduktan sonra oluştuğuna inanıyordu. Mülkiyet hakları yerleştikten sonra bu hakların dağılımı üzerine çeşitli anlaşmazlıklar yaşanacaktı. Savaşta yol açan şey, devleti savaş için bir araç olarak kullanan sivil toplum ve mülkiyetti.

Toplum sözleşmesinin gözden geçirilmesi

Rousseau'nun *Toplum Sözleşmesi*'nde önerdiği husus, bu

vahim durumun tam tersine dönme ihtimaliydi. Devlet ve sivil toplum bireyler üzerinde büyük bir yükü ve onları doğal özgürlüklerinden mahrum ediyordu. Fakat siyasi kurumlar ve toplum etkili bir şekilde düzenlenirse, bunlar özgürlüğümüzün pozitif uzantılarına dönüşebilirdi. İnsan doğasının kötü yönleriyle mücadeleye yönelik bir anlaşma olan toplum sözleşmesi, kendimizi geliştirmemizi de sağlayabilir. Doğal durum özgür olabildi; fakat bu insanların hayvani hevesleri dışında daha büyük idealleri olmadığı anlamına geliyordu. Daha gelişmiş arzular sadece doğal durumun dışında, sivil toplumlarda ortaya çıkabilirdi. Bunu sağlamak için yeni bir toplum sözleşmesi hazırlanmalıydı.

Hobbes yasaları yalnızca bir kısıtlama ve özgürlüğü yasaların olmaması durumu olarak görse de, Rousseau yasaları oluşturanların aynı zamanda yasalara tabi olanlar

olması koşuluyla yasaların özgürlüğümüzün bir uzantısı olabileceğini savunuyordu. Özgürlük devlete karşı değil onun içinde kazanılabildi. Bunu sağlamak için de egemenlik halkın tamamına ait olmalıydı. Meşru bir devlet, doğal durumun sağlayacağı özgürlükten daha fazla özgürlük sağlar. Bu pozitif özgürlüğü garanti etmek için, halk da eşit olmalıydı. Rousseau'ya göre, özgürlük ve eşitlik karşı karşıya değil, yan yana yürüyordu.

Halk egemenliği

Rousseau *Toplum Sözleşmesi*'nde, solun gelecek yüzyıllardaki gelişmesinin temelini oluşturacak birçok iddia ortaya atmıştı: özgürlük ve eşitliğin düşman değil ortak olması, yasaların ve devletin toplumun geliştireceği inancı ve devletin meşruiyetinin kaynağı olarak halkın egemenliğine olan inanç. Mülkiyete şiddetle karşı çıksa da, Rousseau bir sosyalist değildi. Özel

Hobbes ve Rousseau karşılaştırması

	Doğal durumda...	Toplum sözleşmesi...	Özgürlük...
Hobbes	 ...hayat iğrenç, hayvani ve kısadır.	 ...barışı sağlamak ve doğal durumu önlemek için gereklidir.	 ...sadece yasaların yokluğunda vardır.
Rousseau	 ...insanlar memnun, mutlu varlıklardır.	 ...eşitsizliği devamlı kılar ve bireyin insanlığını yok eder.	 ...yasalar çerçevesinde kazanılabilir.

Rousseau adil bir şekilde

paylaşıldığı sürece mülkiyete karşı değildi. Tüm vatandaşların küçük toprak sahibi oldukları ufak bir tarım cumhuriyetinin ideal bir devlet şekli olduğuna inanıyordu.

mülkiyetin tamamen kaldırılmasının özgürlük ve eşitliği çatısmaya sürükleyeceğine inanıyordu; öte yandan mülkiyetin nispeten adil paylaşımı özgürlüğü genişletebilirdi. Gerçekten de sonrasında küçük çiftçilerin oluşturduğu bir tarım cumhuriyeti fikrini savunmaya başladı. Her şeye rağmen

Rousseau'nun fikirleri zamanına göre oldukça radikaldi. Halka bir bütün olarak vererek ve egemenliği eşitlikle tanımlayarak, mevcut Batı düşüncesini büyük ölçüde sarsmıştı.

Yeni bir sözleşme

Rousseau halk egemenliği fikrini demokrasiyle eş tutmuyordu, tüm vatandaşların katılımını gerektiren bir demokrasinin özellikle yolsuzluk ve iç savaşa yol açma ihtimalinin olduğunu savunuyordu. Bunun yerine egemenliğin, hükümet görevlerini bir yetkiliye atama yetkisine sahip -yeni bir toplum sözleşmesi veya anayasa üzerinden- halk kurullarına verilmesi gerektiği görüşündeydi. Egemen halk "genel iradesini", halkın onayının bir ifadesini, ortaya koyacaktı. Günlük devlet işleriyse "özel irade" gerektiren daha belirgin kararlarla yürütülecekti.

Rousseau "genel irade" ve "özel irade" arasındaki bu ayrımın egemen halkın yozlaşmasına yol açacağını düşünüyordu. Rousseau'nun görüşüne göre bu yolsuzluk onun yaşadığı döneme damgasını vurmuştu. Kolektif ve egemen bir yapı olarak tek vücut halinde hareket

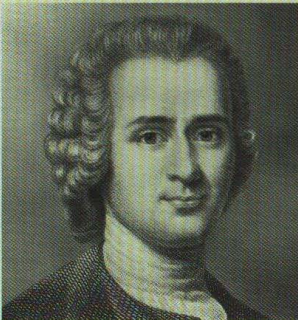
etmek yerine halk bireysel çıkarlarının peşinde koşarak kendini tüketiyordu. Halk egemenliğinin ve özgürlüğün yerini ister bilim veya sanat ister de emeğin dağılımı konusunda olsun, ayırık ve özel çabaların dar alanlarına sıkıştırılmış halka bırakmıştı. Bu da halkı mutabir itaatın uyusukluğuna itiyor ve pasif bir ruh hali aşılıyordu.

Rousseau hükümetin halkın gerçek "genel iradesinin" bir ifadesi olmasını sağlamak için kurullarına katılımının zorunlu -mümkün olduğunca- olması gerektiğine inanıyordu; böylece özel iradenin kışkırtmalarından kaçınılmış olunacaktı. Fakat kişisel isteklerle savaşıma gerekliliğine olan bu inanç, daha sonra Rousseau'yu eleştirenlerin Rousseau'nun en büyük yanlışı olarak değerlendirecekleri husustu.

Özel iradeye karşı genel irade

"Genel irade", her ne kadar teorik olarak arzu edilirse de, kolaylıkla baskıcı uygulamalar için bir kılıf olarak kullanılabilirdi. Bizatihi "genel iradenin" belirlenmesi zorluk teşkil ediyordu. Bir birey ya da grubun genel iradeyi ortaya koyduğunu

Jean-Jacques Rousseau

Jean-Jacques Rousseau İsviçre'nin Cenevre kentinde doğdu. Kentsel seçimlerde oy kullanma hakkı olan özgür bir insanın oğlu olarak Cenevre'nin liberal kurumlarının takdirinde asla tereddüte düşmedi. Büyük bir kitap koleksiyonu ve okuma hevesini miras alan Rousseau resmi bir eğitim almamıştır. 15 yaşında asil bir kadın olan Françoise-Louise de Warens ile tanışması sonucu Katolik olmuş ve babası tarafından evlatlıktan reddedilerek Cenevre'den sürgün edilmiştir.

Rousseau 20'lerinde canla başla okumaya başladı ve 1743'te Venedik'e büyükkelçi sekreteri

olarak atandı. Ancak kısa zaman sonra Paris'e gitti ve orada tartışmalı bir deneme yazarı olarak adını duyurdu. Kitapları Fransa ve Cenevre'de yasaklanınca kısa süreliğine Londra'ya gitti; fakat kısa zaman içinde hayatının geri kalanını geçireceği Fransa'ya geri döndü.

Önemli eserleri

- 1754 *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Temeli ve Kökenleri*
- 1762 *Emile*
- 1762 *Toplum Sözleşmesi*
- 1770 *İtirafnar*

“

Bir kriz durumu ve devrim çağına doğru gidiyoruz.
Jean-Jacques Rousseau

”

Fransız Devrimi öfkeli bir halk kalabalığının 14 Temmuz 1789'da Bastille'e saldırmasıyla başlamıştır. Bu ortaçağ kalesi ve hapisanesi kraliyet gücünün bir sembolüydü.

iddia ederken, aslında sadece kendi özel iradesini ortaya koymasının önü açıldı. Rousseau, halkı egemen kılmak arzusuyla, totalitarizmin öncüsü olarak kabul edilebilirdi. Onun zamanından bugüne hangi baskıcı rejim "halkın" desteğini kazanmayı denememiştir?

Rousseau'nun halkın yaşadığı bölünme ve hizipleşmeye karşı koyduğu tedbirler –ki Machiavelli gibi o da bunun devleti baltaladığını düşünüyordu– kesinlikle rahat görmeyen azınlıkların "genel iradeyi" uygulayanların elinde ezileceği çoğunluğun tiranlığına dönüşebilirdi. Rousseau'nun bu ikilemi çözmek için tavsiyesi bölünmelerin kaçınılmazlığını kabul etmek ve bu bölünmeleri çoğaltarak –hiçbirinin genel iradeyi temsil etme şansı kalmayacak veya hiçbir tarafın genel iradeye karşı çıkacak kadar güçlü olmamasını sağlamaya– çok sayıda özel iradenin oluşmasını sağlamaktır.

Güçlü olanın sahtekârlığıyla oluşturulmuş toplum sözleşmelerine dayanarak kurulan devletler bu

iradeyi göstermeye muktedir değil diler; çünkü tebaaları kendilerine karşılıklı bir anlaşmayla değil otoriteye karşı duyulan bir saygıyla bağlandılar. Ancak yönetenle yönetilen arasındaki sözleşmeler meşru değilse ve halkın egemenliğinin ifadesinden ziyade reddedilmesi üzerine kurulursa; bu, halka yöneticilerini yerinden etmek için her hakkı tanırdı. Bu, en azından, Rousseau'nun kendisinden sonraki daha radikal taraftarlarının onu yorumlayış biçimleriydi. Rousseau, en kötümser ifadeyle bir devrime düpedüz karşıydı, sıklıkla şiddeti ve toplumsal kargaşayı eleştiriyor ve mevcut yasalara saygı duyulmasını savunuyordu.

Devrimci bir ikon

Rousseau'nun halk egemenliğine ve hem halk hem de toplumun mükemmelleştirilebilirliğine olan inancı büyük bir etki yaratmıştır. Fransız Devriminde Jakobenler onu, Fransız toplumunun acımasızca mükemmel ve çoğunlukçu değişiminin gerekliliğine olan

inançlarının sembolik lideri olarak kabul etmişlerdir. Nitekim, 1794'te Paris'te Panthéon'a ulusal bir kahraman olarak gömülmüştür. Gelecek iki yüzyıl boyunca, Karl Marx'tan bugüne, Rousseau'nun çalışmaları aynı zamanda toplumu kamu yararı için radikal bir değişim geçirmiş olarak görmek isteyen herkes için bir mihenk taşı olmuştur.

Benzer bir şekilde, hem yaşamı boyunca hem de daha sonrasında, Rousseau'ya yöneltilen eleştiriler hem muhafazakâr hem liberal düşüncenin şekillenmesine oldukça yardımcı olmuştur. 1791'de modern muhafazakârlığın kurucularından biri olan Edmund Burke Rousseau'yu Fransız Devriminden ve onun aşırılık olarak gördüklerinden neredeyse tek başına sorumlu tutmuştur. Ondan yaklaşık 200 yıl sonra yazan radikal ve liberal görüşleriyle tanınan filozof Hannah Arendt, Rousseau'nun düşünsel hatalarının Devrimi liberal köklerinden uzaklaştırdığına inanıyordu.

HİÇBİR YASANIN DAYANAĞI MUTLULUK OLAMAZ

IMMANUEL KANT (1724–1804)

KISACA

İDEOLOJİ

Özgürlük

YAKLAŞIM

Kişisel sorumluluk

ÖNCE

MÖ 380 Platon *Devlet*'te devletin temel amacının tüm halkın mutluluğunu sağlamak olduğunu söyler.

1689 John Locke *Hükümet Üzerine İkinci Tez*'inde bir "toplum sözleşmesi" sayesinde halkın kendini savunma hakkını hükümete devrettiğini ifade eder.

SONRA

1851 Pierre-Joseph Proudhon toplum sözleşmesinin bireylerle hükümet arasında değil, bireylerin kendi aralarında olması gerektiğini savunur.

1971 John Rawls *Bir Adalet Teorisi* adlı kitabında, Kant'ın otonomi fikrini Sosyal Seçim teorisiyle birleştirir.

1 1793'te ünlü Alman filozofu Immanuel Kant "Ortak Deyimler Üzerine: Bu teorik olarak doğru olabilir; ancak pratikte işe yaramaz" adlı ve şimdi sıklıkla "Teori ve Pratik" adıyla bilinen bir makale yazar. Bu yazı önemli siyasi değişikliklerin yaşandığı bir yılda yazılmıştı: George Washington ABD'nin ilk başkanı olmuş, Alman şehri Mainz kendini bağımsız bir cumhuriyet olarak ilan etmiş ve Fransız Devrimi Kral XVI. Louis ve Marie Antoinette'nin idamlarıyla son noktasına ulaşmıştı. Kant'ın makalesi sadece siyasi teori veya uygulamayı değil, aynı zamanda hükümetin meşruiyetini de ele alıyordu. Bu kelimenin tam anla-

Ayrıca bkz.: Platon 34-39 • Thomas Hobbes 96-103 • John Locke 104-109 • Jean-Jacques Rousseau 118-125 • Jeremy Bentham 144-149 • John Rawls 298-303

Mutluluk farklı insanlar tarafından **farklı şekillerde** edinilir ve hissedilir.

Bu, onun herkes için eşit şekilde geçerli olan **değişmez ilke veya kurallar yaratmak için kullanılamayacağı** anlamına gelir.

... Hiçbir yasanın dayanağı mutluluk olamaz.

Yasaların herkes için uygulanabilir ve ortak iradenin bir yansıması olduğu konusunda hemfikir olunması gerektiğinden...

myla bir ölüm kalım meselesi haline gelmiş bir konuydu. Kant "Hiçbir yasanın dayanağı mutluluk olamaz" diyerek, Yunan filozof Platon tarafından 2000 yıl önce tartışılmış bir fikri yeniden gündeme getirir. Hiç kimse bir başkası için mutluluğu tanımlayamaz, tanımlamamalıdır; bu nedenle mutluluğa dayanan bir kural sürekli olarak uygulanamaz. "Mutluluğun ne olduğuyla ilgili ciddi bir şekilde tartışan ve değişen yanılgılar yüzünden" diye yazar Kant, "... değişmez ilkelere var olması mümkün olmadığı için, mutluluk tek başına hiçbir zaman yasama için uygun bir ölçüt olamaz." Bunun yerine hayati olan hususun, devletin yasalar çerçevesinde

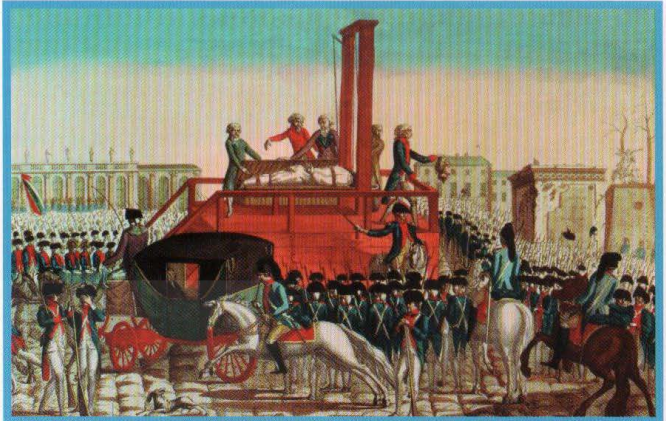
halkın özgürlüğünü ve "böylece herkesin, özgür hemcinslerinin yasalarla sağlanan özgürlük ve haklarını ihlal etmediği" sürece, en iyi olduğunu düşündüğü şekilde mutluluk arayışını sürdürme özgürlüğünü" sağlamak olduğuna inanıyordu.

Kant insanların "doğal durumda" yaşadıkları ve kendi arzularının peşinde koşma özgürlüğüne sahip oldukları bir toplumda neler olacağını düşünür ve en temel problemin çıkar çatışmaları olacağını öngörür. Örneğin komşun zorla evine girip seni evinden dışarı atsa ve onu durduracak veya hakkını tazmin edecek hiçbir yasa olmaması durumunda ne olurdu? Kant doğal durumun, çatışmaların barışçı bir şekilde halledilemeyeceği bir anarşi hali olduğunu iddia eder. Bu yüzden insanlar gönüllü olarak "doğal durumu terk ederler... dış bir kamusal güç veya yasal baskıya boyun eğmeyi kabul ederler." Kant'ın bu görüşü, İngiliz filozof John Locke'un insanların devletle, onun koruması karşılığında özgürlüklerinin bir kısmından isteyerek vazgeçecekleri ve bir anlaşma yaptıkları yönündeki toplum sözleşmesi fikrinin bir devamıdır.

Herkesin onayı

Kant, hükümetlerin her zaman halk onayıyla yönettiklerini unutmama-

Fransa Kralı XVI. Louis 1793'te iktidara geldi. Kant'a göre, Fransız Devrimi hükümetlerin tüm insanların iyiliği için yönetmeleri gerektiği konusunda bir uyarıydı.

ları gerektiğini savunur –yalnızca birkaç kişinin hatta çoğunluğun bile değil, fakat tüm halkın. Önemli olan, toplumda kimsenin önerilen bir yasaya potansiyel olarak karşı çıkmayacağıdır. “Çünkü bir yasayı halkın tamamının kabul etmesi mümkün değilse, o yasa adil değildir; ancak en azından halkın bir kısmınca kabul edilmesi mümkünse, o zaman o yasayı adil olarak kabul etmek durumundayız.”

Kant’ın fikri hem vatandaşlar hem de devlet için bir rehber niteliğindedir; çünkü bir hükümet bir yasayı çıkarırsa ona uymasının ahlaki göreviniz olduğunu söyler. Hükümetinize bir savaş hazırlığı için vergi ödemenizin doğru olmadığını düşünebilirsiniz; fakat savaşın adil olmadığını veya gereksiz olduğunu düşündüğünüz için vergilerinizi esirgememelisiniz. Çünkü “en azından savaşın kaçınılmaz olması ya da vergilerin zaruri olması olasıdır.”

Ancak Kant’a göre tebaanın vergi ödeme yükümlülüğünün yanında, ahlaki seçimleri için bireysel yükümlülükleri de vardır. Kant ahlaki konuların “kategorik buyruk” niteliğinde olduğunu söyler. Bununla bir bireyin sadece herkes için geçerli olduğu inandığı kural ve ilkelerin peşinden gitmesi

“

Hiç kimse beni başkalarının esenlik anlayışı çerçevesinde bir mutluluk arayışına mecbur edemez.

Immanuel Kant

”

gerektiğini kast eder. Her bireyin ahlaki seçimlerinin bir yasa koyucusu gibi davranması gerektiğini savunur.

Halk iradesi

Kant’ın felsefesinin merkezinde –hem ahlaklılık hem de siyaset için geçerli olan– otonomi kavramı vardır. Bu, insanın iradesinin tamamen bağımsız olduğu ve olması gerektiği fikridir. Özgürlük hiçbir yasayla başıboş bırakılmaz; ancak kendi yaptığımız yasalarla sınırlanır. Ahlaki değerlerle yasalar arasındaki ilişki doğrudandır. Hem ahlaklılığın hem yasaların meşruiyeti halkın rasyonel beklentilerine dayandırılmalıdır, toplum sözleşmesi “bir milletin tüm bireylerinin ortak iradesine dayanır.” Devlet yasaları harfi harfine “halkın iradesince” belirlenmelidir. Dolayısıyla eğer yönetilmeye razı oluyorsak, rasyonel bir şekilde yönetimin çıkardığı her yasaya da uymalıyız. Aynı sebeple, bir işgal gücü ya da sömürgeci bir güç gibi harici bir yönetimin yasalarının da hiçbir

meşruiyeti yoktur. Kant bir hükümetin vatandaşlarının mutluluğunu gözetme görevinin olup olmadığını da sorgular. Yalnızca bireyin kendi kendisini neyin mutlu ettiğine karar verebilecek olmasından ötürü, devletin halkın kaderini iyileştirmeye yönelik olarak oluşturacağı herhangi bir yasa, devletin halk için neyin iyi olacağı düşüncesine değil halkın kendi isteklerine dayandırılmalıdır. Bir hükümet, insanı diğer insanları memnun etmeye de mecbur etmemelidir. Örneğin her ne kadar babaannelere değer verilmesi ülkenin genel mutluluğu açısından iyi olursa da, devlet size babaannenizi düzenli aralıklarla ziyaret etmeye mecbur edemez.

Mutluluktan yoksun bir devlet?

Bazı eleştirmenler Kant’ın devletin düşünce yapısında mutluluğa önemli bir rol atfetmediğini ileri sürmüşlerdir. Durum eğer böyleyse, o zaman devlet vatandaşlarını fiziksel olarak korumaktan öte bir şey yapmıyor demektir. Yani eğitim,

“

Haklar başkalarının özgürlüğünün kısıtlanmasına bağlıdır.

Immanuel Kant

”

hastane, sanat galerileri, müze, yol veya demiryolu yapmak veya herhangi bir şekilde insanların esenliğiyle ilgilenmek gibi bir yükümlülüğü yok demektir. Bu görüş mantıksal açıdan tutarlı olabilir, fakat çoğunluğumuzun yönetimi altında yaşamak isteyeceği bir devlet tarifi değildir.

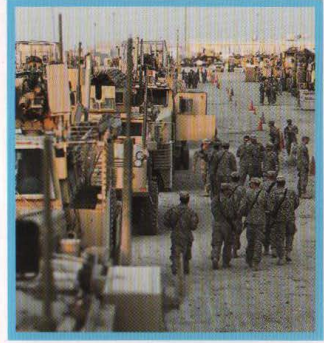
Yine son 50 yılda, devlet kurumlarının özelleştirilmesi ve insanların başkalarının mutluluğu için vergi ödemelerinin bireysel özgürlüğün bir ihlali olduğu gerekçesiyle sosyal güvenlik sisteminin iptal edilmesi taleplerine dayanak olarak bazı düşünürler, Kant'ın bu yoru-

munu temel almışlardır. Ancak diğer eleştirmenler bunun Kant'ın fikrinin yanlış bir yorumlanması olarak değerlendirebilirler. Onlar Kant'ın mutluluğun gözetilmesinin devlet yönetiminde hiçbir rolünün olmadığını değil, yalnızca yegâne kriter olamayacağını ileri sürdüğünü söylerler. Kant ayrıca mutluluğun sadece devletin rolünü özetleyen, oturmuş ve eksiksiz bir anayasa üzerine kurulabileceğini savunur. "Teori ve Pratik"te, Kant " 'halkın esenliğinin devletin asıl amacı olduğu' ilkesi, değerini ve hükümünü kaybetmemiştir; fakat öncelik gerektiren halkın esenliği konusu, herkesin yasalar çerçevesinde özgürlüğünü sağlayan hukuksal kurumlara aittir" der.

Haklar ve mutluluk

"Teori ve Pratik"ten iki yıl önce "Daimi Barış" konulu bir makalesinde Kant, hükümetlerin iki temel görevinin olduğunu savunmuştur: adaletin gereği olarak halkın hak ve özgürlüklerini korumak ve diğer insanların hak ve özgürlüklerini kısıtlamadan olabildiğince halkın mutluluğunu gözetmek. Son yıllarda eleştirmenler, belki hâlâ güçlü bir şekilde Kant'ın tavsiiyelerinin bu

daha dar yorumunun etkisinde kalarak, hükümetlerin ekonomi ve adalet üzerine çok fazla yoğunlaşıp mutluluğu resmin dışında bırakıp bırakmadıkları konusunu tartışmaktadırlar. Bu eleştirilere bir cevap olarak, 2008 yılında Fransa devlet başkanı Nicolas Sarkozy ülkesinin "esenliğinin" ölçülmesi için ABD'li ekonomist Joseph Stiglitz tarafından yönetilen bir ekip kurmuştur.

Afganistan'a müdahale belki

Avrupa ve ABD halkı tarafından çok desteklenmedi; ancak Kant'a göre bu, vatandaşlara vergi ödememe hakkı tanımaz.

Immanuel Kant

Alman filozof Immanuel Kant Prusya'nın Königsberg kentinde (şimdi Rusya Kaliningrad olan) doğdu ve tüm hayatı boyunca orada yaşadı. Lutherci bir ailenin dokuz çocuğunun dördüncüsü olan Kant, Latince sevgisi aşıl原因 ancak dini içebakıştan nefret ettiren Lutherci bir okulda eğitim aldı. 16 yaşında teolojiye kaydoldu; fakat kısa zaman içinde felsefe, matematik ve fizikle ilgilenmeye başladı.

Kant Königsberg Üniversitesi'nde 15 yıl boyunca ücretsiz okutman ve yedek kütüphaneci olarak çalıştıktan

sonra, 46 yaşında mantık ve metafizik profesörü oldu. *Eleştiriler*'in yayımlanmasıyla uluslararası ün kazandı ve yaşamının geri kalanında da öğretmeye devam etti. Pek çok kişi tarafından 18. yüzyılın en büyük düşünürü olarak kabul edilir.

Önemli eserleri

1781 *Saf Aklın Eleştirisi*
1787'de yenilenmiştir
1788 *Pratik Aklın Eleştirisi*
1793 "Teori ve Pratik"

BİREYLERİN TUTKULARI KONTROL ALTINDA TUTULMALIDIR

EDMUND BURKE (1729–1797)

KISACA

İDEOLOJİ

Muhafazakârlık

YAKLAŞIM

Siyasi gelenek

ÖNCE

1688 İngiliz arazi sahipleri Muhteşem Devrimde II. James'i çekilmeye zorlarlar.

1748 Montesquieu İngiltere'de özgürlüğün toplumun farklı kesimleri arasındaki güç dengesiyle sağlandığını iddia eder.

SONRA

1790–1791 Paine'in *İnsanların Hakları* ve Wollstonecraft'ın *Kadın Haklarının Savunması*, Burke'ün görüşlerine karşı çıkar.

1867–1894 Marx'ın *Kapital*'i statükonun yıkılmasının kaçınılmaz olduğunu ifade eder.

1962 Michael Oakeshott kamu kurumlarında geleneğin önemini vurgular.

İngiliz devlet adamı Edmund Burke 1790'da bir yıl önce başlamış olan Fransız Devrimin ilk ve en güçlü eleştirisini yazar. *Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler* adlı kitapçığında bireysel hırsların siyasi kararları yönlendirmesine izin verilmemesi gerektiğini söyler.

Burke, devrim karşısında şaşkınlığa düşse de, açıkça eleştirmekten de kaçınmıştır. İsyancıların vahşeti karşısında dehşete düşmüş; fakat aynı zamanda sahip oldukları devrimci ruha hayran kalmıştı –tıpkı Amerikan devrimcilerinin İngilizlerle olan mücadelelerine beslediği hayranlık gibi. Burke kitabını yazarken devrim iyice şiddetlenmişti. Yiyecek azalmış, kral

Ayrıca bkz.: Jean-Jacques Rousseau 118-125 ■ Thomas Paine 134 139 ■ Thomas Jefferson 140-141 ■ Georg Hegel 156-159 ■ Karl Marx 188-193 ■ Vladimir Lenin 226 233 ■ Michael Oakeshott 276-277 ■ Michel Foucault 310-311

ve aristokratların Üçüncü Sınıfı (isyankâr halk) devirmek için anlaş-tıkları söylentileri yayılmıştı. Köylü-ler - canlarının korkusundan - İnsan ve Vatandaş Hakları Beyanname-siyle onlara özgürlüklerini veren lordlara karşı ayaklanmışlardı. Bu sayede, herkesin özgürlük, mülki-yet, güvenlik talep etme ve baskıya karşı çıkma gibi "doğal hakları"nın olduğu kabul edilmişti.

Ancak kral bu beyannameyi o-naylamayı reddetmiş ve 5 Ekim 1789'da Parisliler Versailles'a yürü-yerek kral ve ailesini Paris'e geri dönmeye zorlamışlardır. Burke'e gö-re bu aşırı bir eylemdi ve bu görüşü onu bu konudaki eleştirel kitapçı-ğını yazmaya itti; nitekim bu, o za-mandan bu yana olası devrimcilere karşı klasik bir çürütme belgesi ola-rak görülür.

Bir organizma olarak hükümet

Burke Britanya'da toplumun aş-a-malı olarak gelişmesini savunan Whig partisinin -statükoyu koru-maktan yana olan Tory partisinin aksine- bir üyesiydi. Burke İrlan-da'daki Katoliklerin özgürlüğü ve Hindistan'ın Doğu Hindistan Şirketi'nden kurtarılması taraftarı-ydı; fakat diğer Whig'lerin aksine hükümetin devamlılığının kutsal olduğuna inanıyordu.

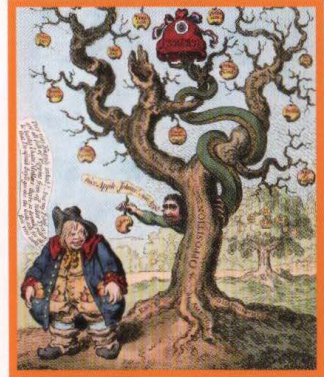
Düşünceler'de hükümetin geçmişi ve geleceğiyle canlı bir varlık oldu-ğunu ve Fransız devrimcilerinin a-maçladığı gibi öldürülüp yeniden a-yağa kaldırılacak bir şey olma-dığını savunur.

Burke, hükümeti zamanla büyü-yüp bugünkü incelikli ve canlı ha-lie kavuşmuş kompleks bir organiz-ma olarak görür. Siyasi varlığının nüansları -hükümdarların davranı-şından kalıtsal aristokratik davranış

kurallarına kadar- kuşaklar boyunca öyle ince bir şekilde gelişmiştir ki tamamının nasıl çalıştığının anla-şılması mümkün değildir. Hükümet geleneği yönetici sınıfta öyle köklü bir yer edinmiştir ki, yönetici sınıf bu konudaki düşüncelerini nadiren dile getirir. Muhakeme gücünü kul-lanarak toplumu yok edip sil baştan daha iyi bir toplum yaratabileceğini düşünen herkes -aydınlanma düşü-nürü Jean-Jacques Rousseau gibi- cahil ve aptaldır.

Soyut haklar

Burke özellikle Aydınlanmanın doğ-al haklar anlayışını eleştirir. Bun-ların tümü teoride oldukça iyi olabi-lir, fakat problem şuradadır der Bur-ke: "Soyut mükemmellikleri onlara ait pratik bir kusurdur." Ayrıca

Özgürlük ağacından sarkan John Bull'un şeytan tarafından ayartılması, Fransız devrim ateşinin, Burke'nin yazdığı dönemlerde, İngiltere'ye de yayılmasıyla ilgili korkuyu ifade eder.

Hükümet toplumdaki beşeri ihtiyaçların karşılanması için yaratılmış bir **insan icadıdır**.

Fakat bazı beşeri ihtiyaç ve talepler diğer insanlarınkiyle **çakışır**.

Hükümet çakışan talepler arasında bir **karar** vererek **en adil sonuca** varmalıdır.

Bireylerin tutkuları hükümetin yasalarına tabi tutulmalıdır.

Burke'e göre bir mal veya hizmetle ilgili teorik bir hak, onu edinme imkânı yoksa faydasızdır. İnsanların makul bir şekilde hak iddia edebilecekleri şeylerin sonu yoktur. Gerçekte haklar insanların talepleridir ve bu talepleri uzlaştırmak da hükümetin görevidir. Bazı talepler diğerlerinin talepleri üzerine kısıtlamalar bile içerebilirler.

Burke her sivil toplumun temel kuralının "kimsenin kendi davasının yargıci" olmaması gerektiği olduğunu söyler. Özgür ve adil bir toplumda yaşamak için insan önemli gördüğü birçok şey konusunda karar verme hakkından vazgeçmek durumunda. "Bireylerin hırslarının kontrol edilmesi gerektiğini" söylerken toplumun, diğerlerinin iyiliği için bireylerin itaatsiz isteklerini kontrol etmeleri gerektiğini ima ediyordu. Eğer herkes istediği gibi davranmak ve her türlü tutkusunu ifade etmek konusunda özgür bırakılırsa sonuç bir

kaos olur. Gerçekten de sadece bireyler değil kitleler de bir bütün olarak "kendileri dışında bir güç tarafından" sınırlandırılmalıdır.

Bu hakem rolü "insanın doğasının ve ihtiyaçlarının derinlemesine anlaşılmasını" gerektirir ve bu, o kadar karmaşıktır ki teorik haklara girmek konuyu dağıtacaktır.

Alışkanlık ve önyargı

Burke'un bireysel haklar konusunda şüpheleri vardı; bunun yerine gelenek ve alışkanlıkları savunuyordu. Hükümeti güvenle geleceğe taşınması gereken bir miras olarak görüyordu ve İngiltere'nin 1688'deki Muhteşem Devrimiyle Fransa'da devam eden karmaşa arasındaki farkı ortaya koyuyordu. Katolik eğilimli Kral II. James'in yerine Protestan William ve Mary'nin getirildiği İngiliz Devrimi dik başlı bir hükümdara karşı statükonun korunmasıyla ilgiliydi, Burke'te "dehşet

Toplum sözleşmesi... yaşayan, ölmüş ve doğacak olan insanlar arasındadır.
Edmund Burke

ve nefret" uyandırabilecek bir durum olan yeni bir hükümet yaratmakla değil.

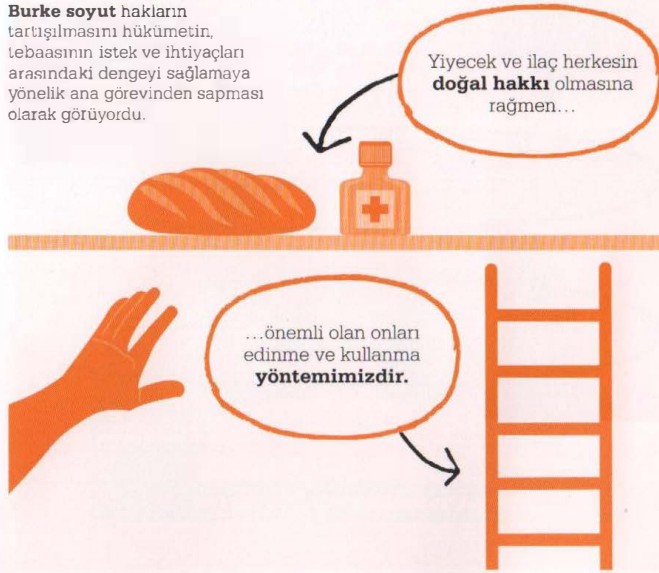
Burke kral ve parlamentoyu "milletlerin genel bankası ve kapitani" olarak gören düşüncesiz bir duygusal tepkiyi savunuyordu. Bunu bireysel muhakemenin aşırılıklarından çok daha üstün görüyordu; fakat önyargıyı akıllı bir insanın acil durumlarda kararsız kalmasından oldukça farklı olarak hızlı ve otomatik bir tepki oluşturan asırlık bir bilgelik olarak görüyordu.

Burke bu geleneklerin göz ardı edilmesinin vahim sonuçlar doğurabileceği konusunda uyarıyordu. Siyasi mücadeleye yeni katılanlar, değil yenisini kurmak, mevcut bir hükümeti bile idare edemezlerdi. İktidar boşluğundan yararlanmaya çalışan farklı kesimler kaçınılmaz olarak kan ve teröre –ve öyle şiddetli bir kaos ki askeriye'nin yönetimi devralması gerekecekti– yol açacaklardı.

Burke devrimi

Burke'un hem 1793 ve 1794'te corcun eden Fransız Devrimi terörünü hem de 1799'daki Napoléon'un yükselişini öngörmesi, ona bir nevi kâhin gözüyle bakılmasına neden oldu. Görüşleri sağın ilgisini çekiyordu; fakat sol tarafından şaşkınlıkla

Burke soyut hakların tartışılmasını hükümetin, tebaasının istek ve ihtiyaçları arasındaki dengeyi sağlamaya yönelik ana görevinden sapması olarak görüyordu.

Napoléon Bonaparte, Edmund Burke'un 1790'da Fransa'da monarşinin devrilmesinden sonra askeri bir diktatörün geleceği yönündeki tahminini doğrulayarak, 1799'da gücü ele geçirir.

karşılanıyordu. O zamanlar Fransa'da bir ABD diplomatı olarak yaşayan Thomas Jefferson "Fransa'daki devrim bile beni Burke'un yaşadığı devrim kadar şaşırtmamıştır" diye yazar. İngiltere'de ise Thomas Paine derhal Burke'un doğal haklarla ilgili görüşlerine karşı *İnsanın Hakları*'nı -1791'de yayımlanan- yazar.

Mülkiyetin gücü

Burke, toplumun istikrarının miras kalan mülklerden zarar gördüğüne inanıyordu -toprak sahibi aristokrasinin miras olarak kazandığı büyük çaplı mülkler. Burke sadece bu zengin toprak sahiplerinin monarşiyi kendini aşmasını önleyecek bir güç, çıkar ve siyasi beceriye sahip olduğuna inanıyordu. Sahip oldukları toprakların büyüklüğü aynı zamanda etraflarındaki daha küçük topraklar için doğal bir koruma sağlıyordu. Her halü karda bu toprakların azınlıktan çoğunluğa yeniden dağıtılması yalnızca "algılanmaya-

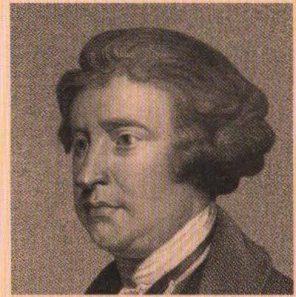
cak kadar küçük" bir fayda sağlayabilirdi.

Napoléon'un sonunda mağlup olmasına rağmen, Burke'un ölümünden uzun zaman sonrasına kadar Avrupa çapında devam eden devrimler, fikirlerinin başkaldınlardan korkanların kalplerinde özel bir yer edinmesini sağlamıştır. Burke'un hükümetlerin ve toplumun sürekliliğiyle ilgili talebi şu çılgın dünyada akliselim bir şey gibi görünebilir. Fakat -özellikle Burke'un mülkiyetle ilgili fikirlerine karşı olan- Karl Marx'a ve diğer birçok kişiye göre, Burke'un eşitsizlikle ilgili görüşü kabul edilemezdi. Burke ikna edici bir şekilde geleceğin inkâr edilmesine karşı çıkıyordu; fakat kendisini eleştirenlere göre bu çoğunluğun hayatı boyunca durumlarında hiçbir iyileşme şansı veya gelecekleriyle ilgili söz hakkı olmadan esaret altında bulunduğu toplumları savunmaya varıyordu. Burke'un, insanların doğal eğilimlerine karşı bir sempati uyardırma niyetiyle önyargıyı savunması ise körü körüne bağnazlığın savunulmasına kadar varabilirdi. Bireyleyin tutkularının kontrol edilmesi gerektiği iddiası ise sansürcülüğe, muhaliflere yapılan işkencelere ve polis devletine karşı potansiyel bir haklılık gerekçesidir.

Büyük feodal lordlar köylünün zorla topraklardan sürülmesiyle mukayese edilemeyecek kadar büyük bir proletarya sınıfı yaratılabilir.

Karl Marx

Edmund Burke

İrlanda'nın Dublin kentinde doğan Burke bir Katolik olarak yetiştirilen kız kardeşi Juliana'nın aksine, bir Protestan olarak yetiştirilir. Avukatlık eğitimi almamasına rağmen sonradan avukatlığı bırakıp yazar olur. 1756'da Tory partisi lideri Lord Bolingbroke'un din üzerine görüşlerinin bir hicvi olan *Doğal Toplumun Savunması*'nı yazar. Bundan kısa bir süre sonra, Whig'li başbakan Lord Rockingham'ın özel sekreteri olur.

Burke 1774'te Parlamento üyesi olur; ancak daha sonra Katoliklerin özgürlüğüyle ilgili rağbet görmeyen görüşleri nedeniyle koltuğunu kaybeder. İdam cezasının kaldırılmasına yönelik mücadelesi ona ilerici unvanını kazandırır. Ancak Fransız Devrimini eleştirmesi Whig partisinin radikal kanadı ile arasının açılmasına neden olur ve bugün liberal görüşlerinden ziyade daha çok muhafazakâr görüşleriyle bilinir.

Önemli eserleri

1756 Doğal Toplumun Savunması

1770 Günümüz Memnuniyetsizliğinin Sebebi Üzerine Düşünceler

1790 Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler

**MÜLKİYETE
BAĞLI
HAKLAR EN
TEHLİKELİ
OLANLARDIR**

THOMAS PAINE (1737–1809)

KISACA

İDEOLOJİ
CumhuriyetçilikYAKLAŞIM
Erkeklerin oy hakkı

ÖNCE

MÖ 508 Atina'daki demokrasi tüm erkek vatandaşlara oy hakkı tanır.

1647 Oliver Cromwell'in Yeni Örnek Ordusu erkeklerle oy hakkı verilmesi ve monarşinin sonlandırılması çağrısı yapar.

1762 Jean-Jacques Rousseau egemenliğin halka ait olduğunu savunan *Toplum Sözleşmesi*'ni yayımlar.

SONRA

1839-1848 İngiltere'deki bir halk hareketi olan Çartizm erkeklerin oy hakkı talebinde bulunur.

1871 Yakın zamanda birleşmiş olan Alman İmparatorluğu erkeklerle oy hakkı verir.

1917-1919 I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Avrupa'da monarşilerin yerini cumhuriyetler alır.

Oy hakkı **mülk sahibi olmaya** bağlıdır.

Mülk sahipleri **ayrıcalıklarını kötüye kullanarak** toplumu **kendi çıkarları** doğrultusunda yönlendirirler.

Bu, ihtiyaçları karşılanmadığı zaman **zenginlere karşı ayaklanacak** olan fakir halk arasında kırıngılığa yol açar.

Mülkiyete dayalı haklar en tehlikeli olanlardır.

Haklar mülkiyete bakılmadan verilmelidir.

1 649'da Kral I. Charles'ın idamıyla zirve noktasına ulaşan İngiliz Devrimi, 17. yüzyılın sonlarına doğru büyük ölçüde durulmuştu. 1688'deki "Muhteşem Devrim" monarşinin yeniden tesis edilmesini ve İngiltere'nin istikrara kavuşmasını görmüştü. Resmi bir anayasa hazırlanmamıştı ve Oliver Cromwell'in önderliğindeki kısa cumhuriyet tecrübesi sona ermişti. Yeni hükümet yazlaşmış ve temsil hakkı kalmamış, Avam Kamarasının Alt Meclisi, Lordlar Kamarasının Üst Meclisi ve sözde hâlâ devletin başı

olan bir hükümdardan oluşan hibrit bir yapıydı.

1689'da yeni hükümetin parametrelerini tayin eden İnsan Hakları Beyannamesi, başta açık bir şekilde bunun dışında bırakılmış olan İrlandalılar, Katolikler ve Anglikan Kilisesine bağlı olmayanlar, fakirler, zanaatkarlar, hatta daha varlıklı orta sınıf ve devlet memurları da olmak üzere oldukça az sayıdaki kişiyi tatmin eden tavizci bir yapıdaydı. İşte 1774'te Amerika'ya göç ettikten sonra Thomas Paine böyle bir ortamda ortaya çıkmıştır. Bir dizi kışkırtıcı ve çok popüler

kitapçıktan sonra Cromwell, zamanındaki cumhuriyetçilik ve demokrasi savlarını yeniden gündeme getirmeye çalışmıştır.

Demokrasiyi ele almak

1776'da Philadelphia'da isimsiz yayımlanan *Ortak Akıl*, Kuzey Amerika kolonilerinin hem Britanya İmparatorluğundan hem de anayasal monarşiden radikal bir biçimde kopuşlarının gerekçelerini ortaya koymuştur. Hobbes ve Rousseau gibi, Paine de insanların birbirleriyle toplumlar yaratacak şekilde doğal bağlar oluşturduğunu savun-

Ayrıca bkz.: Thomas Hobbes 96–103 • John Locke 104–109 • Jean-Jacques Rousseau 118–125 • Edmund Burke 130–133 • Thomas Jefferson 140–141 • Oliver Cromwell 333 • John Lilburne 333 • George Washington 334

“

Gelecek kuşaklarımızı planlarken erdemin kalıtsal olmadığını unutmamalıyız.

Thomas Paine

”

muştur. Bu aile, arkadaşlık veya ticaret bağları geliştikçe bu sefer düzenlemelere ihtiyaç duyuyorlardı. Bu düzenlemeler kanunlarla sistematikleştiriliyor ve yasaları oluşturmak ve uygulamak için de hükümet oluşturuluyordu. Yasaların amacı insanlara hizmet etmekte; fakat kolektif bir karara varmak için çok sayıda insan vardı. Bu yüzden de temsilci seçmek için demokrasi gerekiyordu.

Paine demokrasinin halkın ihtiyaçlarıyla devletin ihtiyaçlarını dengelemenin en doğal yolu olduğunu savunuyordu. Seçimler toplumla hükümet arasında, halkın hükümeti toplumsal ihtiyaçları daha iyi karşılayacak şekilde yönlendirmesini sağlayarak, bir düzenleyici rolü oynuyordu. Monarşi gibi kurumlar doğal değildi; çünkü babadan oğula geçiş ilkesi toplumdan tamamen uzak bir kavramdı ve hükümdarlar kendi çıkarları doğrultusunda hareket ede-

biliyorlardı. John Locke tarafından savunulduğu şekliyle anayasal monarşi temelinde karma bir devlet yapısı bile tehlikeliydi; çünkü bir hükümdar kanunların dışına çıkabilecek güce kolayca kavuşabilirdi. Paine monarşiden tamamen uzak durmanın en iyisi olduğuna inanıyordu.

Tüm bunlardan, Amerika'nın Britanya İmparatorluğuyula olan savaşında en iyi seçiminin monarşi konusunda her türlü tavizi reddetmesi olduğu sonucu çıkıyordu. Sadece tam bağımsızlıkla demokratik bir toplum kurulabilirdi. Paine'in Britanya İmparatorluğuna karşı sürdürülen savaşın tam ortasında demokratik bir cumhuriyet için yaptığı açık ve doğrudan çağrı derhal başlarıyla sonuçlandırılmıştı. Paine 1787'de İngiltere'ye döndükten iki yıl sonra, Fransa'ya giderek Fransız Devriminin sıkı bir destekçisi olmuştu.

Devrim üzerine düşünceler

Fransa'dan döndükten sonra Paine büyük bir hayal kırıklığı yaşadı.

Bristol mebusu ve modern muhafazakâr düşüncenin kurucularından biri olan Edmund Burke, Amerikan kolonilerinin bağımsızlığını güçlü bir şekilde desteklemişti. Burke ve Paine, Paine'in İngiltere'ye geri dönüşünden beri arkadaşlıklar; fakat Burke 1790'daki *Fransa'daki Devrim Üzerine Düşünceler*'inde, radikalizmiyle toplum düzenini tehdit ettiği gerekçesiyle, Fransız devrimini acımasızca eleştirmişti. Burke toplumu ani değişimlere uygun olmayan bir bütün olarak görüyordu. Amerikan Devrimi ve Britanya'nın "Muhteşem Devrimi" öteden beri yerleşik haklara bir tehdit oluşturmamış, sadece sistemdeki bariz bozuklukları düzeltmişti. Özellikle de mülkiyet haklarına dokunmamıştı; fakat Fransa'daki eski rejimin devrilmesini içeren şiddet gözle görülür bir şekilde farklıydı.

Burke'ün muhalefeti Paine'i bu konudaki duruşunu daha güçlü bir şekilde savunmaya yöneltti. Nitekim Burke'e 1791'de yayımla-

William Hogarth'ın hicvi *The Bench*'teki (1758) ihmalkâr yargıçlar, toplumsal haklara karşı ilgisiz ve rüşvetçi yargının bir parçası olarak resmedilmişlerdir.

nan *İnsan Hakları*'yla cevap verdi. Uygulanan resmi sansüre rağmen bu, Fransa'daki devrime karşı İngiltere'de en çok tanınan ve okunan eleştiri haline gelmiştir. Paine her kuşağın, sağlam ve mevcut otoritenin baskısı altında olmayan her türlü siyasi ve sosyal kurumun yenileme hakkı olduğunu savunuyordu. Babadan oğula hükümdarın bu hakkın dışında kalma hakkı yoktu. Mirasa bağlı tek ilke mülkiyet değil, kuşaklar boyunca aktarılan insan haklarıydı. Kitapçığının 1792'de basılmış olan ikinci kısmı sosyal refah için temel bir program sunuyordu. Yılsonuna kadar her iki bölüm toplam 200.000 nüsha satmıştı.

Monarşinin sonu

Yargılanma tehdidi altında ve "Kilise ve Kralcılar" heykelden suretlerini yakarken, Paine daha da radikal bir adım attı. *Gecikmiş Bildirideki Adreslere Yollanan Mektuplar*'ı "çok sayıda çürümüş kasaba ve firma adresine" yayımlanan ve "kışkırtıcı iftiraya" -devlete saldıran yazı ve resimler içeren bazı metinler- karşı yapılan kraliyet bildirisine karşı yazılmıştı. Paine bu ve diğer tacizleri tiranlık olarak

adlandırarak, seçilmiş Milli Konseyi İngiltere için yeni bir cumhuriyetçi anayasa taslağı hazırlamaya çağırıyordu. Bu, Fransa'nın cumhuriyetçi Milli Konseyini örnek alan, ismi konulmamış bir devrim çağırısıydı. Paine *Adresler* yayımlandıktan kısa bir süre sonra Fransa'ya döner, ancak yokluğunda kışkırtıcı iftiradan suçlu bulunur. *Adresler*'deki iddia kısadır; ancak Burke'nün kafasını oldukça meşgul etmiştir. İngiltere'nin 1689'daki

Fransa Ulusal Meclisi'nin kökleri, erkek oy hakkıyla seçilen ilk yönetici kurulu olan Fransız Devriminin Milli Kongresi'ne kadar uzanır.

İnsan Hakları Beyannamesi, anayasal bir monarşideki tüm hakları garanti etmesine rağmen, suiistimale oldukça açıktı. Burke yolsuzluğun en çirkin örnekleriyle ilgili detaylar vermiş, fakat daha ileri giderek sistemin kendisini ele almak istemiştir. Bu sistem mirasa dayalı mülkiyeti en üstün yasa kabul ederek yolsuzluk ve suiistimale yol açıyordu. William Pitt'in hükümetinin tiranlığı, mülkiyeti savunmasının doğrudan bir sonucu. Rejimin başında kan bağıyla belirlenmiş bir hükümdar ve resmen Krallık ve mülkiyeti adına hareket eden bir Parlamento vardı. Yozlaşmış Parlamentonun yenilenmesi yeterli değildi. Tüm sistemin baştan aşağıya değiştirilmesi gerekiyordu.

Erkek oy hakkı

Paine egemenliğin hükümdara değil, gerekli gördükleri zaman

Oy hakkı için mülkiyet şartı zengin ile fakir arasında eşitsizliğe yol açar ve gücün yozlaşmasına ve tekelleşmesine neden olur.

Erkek oy hakkı bunu dengeler -bu durumda politikalar oluşturulurken hem zengin hem de fakirler gözetilmek durumundadır.

“

Zenginler fakirlerin haklarını koruduğu zaman, onların da her zaman zenginlerin mülklerini korudukları görülür.
Thomas Paine

”

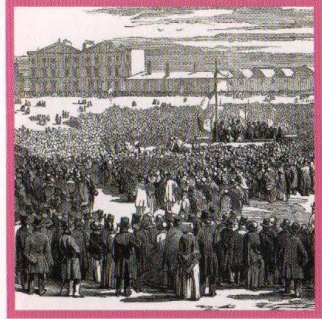
yasaları çıkarmak ve hükümetleri kurmak ve yıkmak konusunda mutlak yetkiye sahip olan halka ait olması gerektiğini savunuyordu. Mevcut sistemin halkın yönetimi değiştirmesini sağlayacak bir mekanizması yoktu. Paine bu yüzden yeni bir meclis seçerek – Fransa'da olduğu gibi bir Milli Kongre – sistemi bertaraf etmeyi öneriyordu.

Paine, Rousseau tarafından öne sürülen bir savı yaygınlaştırmaya çalışıyordu. Bir ulusta halkın "genel iradesi" egemen olmalıydı ve şeffaf

ve adil meclis seçimleriyle kişisel çıkar ve yolsuzluklar ortadan kaldırılmalıydı. Kongre üyeleri erkek oy hakkıyla seçilmeli ve delegelere Britanya için yeni bir anayasa taslağı hazırlama görevi verilmeliydi. Paine seçim sisteminin yolsuzluk ve rüşvetçiliğinden en çok mülkiyete dayalı oy hakkını sorumlu tutuyordu. Sadece fakir ve zengin haklarının eşit ölçüde korunduğu bir sistemde herkes birbirine saygı duyacak ve birbirini soymaya kalkışmayacaktı.

Reformun meşruiyeti

Paine'in küçük kitapçığı hiçbir zaman *İnsan Hakları* ve *Ortak Akıl*'ın başarısına erişemedi; fakat *Adresler*'de ileri sürülen radikal görüşler – cumhuriyet, yeni bir anayasa ve erkek oy hakkıyla seçilecek yeni bir Milli Kongre – Britanya'da sonraki 50 yıl boyunca ortaya çıkan reformcuların taleplerinin temelini oluşturmıştır. Londra Yazışma Birliği 1790'ların başından itibaren bir Milli Kongre çağrısında bulunuyordu; aslında 1840'ların Çar yanlıları, otoriteleri tamamen alarına geçiren bir Milli Kongre toplamışlardı ve nefret edilen "oy hakkı için mülkiyet şartı"

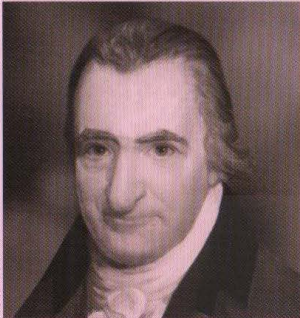

10 Nisan 1848'de Londra'da Kensington Common'da büyük halk kitlesiyle toplanan Çartist Kongresi Thomas Paine tarafından savunulduğu şekliyle bir seçim reformunu talep ediyordu.

nihayet 1867'de İkinci Reform Hareketi'nde kaldırıldı.

Paine'in fikirleri en çok Amerika ve Fransa'da gerçekleşmişti – muhtemelen özellikle bağımsızlığın ve anayasanın kurucularından biri olarak kabul edildiği ve yazılarının binlerce kişiyi demokrasi ve cumhuriyet ülkelerine yönelttiği Birleşik Devletler'de.

Thomas Paine

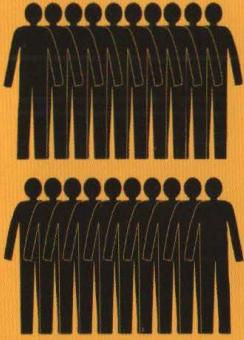
Thomas Paine İngiltere Thetford'ta doğmuştur. Daha iyi ücret ve çalışma şartları için propaganda yapması nedeniyle işini kaybettikten sonra 1774'te Amerika'ya göç etmiş; Benjamin Franklin'in referansıyla Pennsylvania'daki yerel bir gazetenin editörü olmuştur.

Ortak Akıl 1776'da yayımlanarak iki milyonluk bir koloni nüfusunda 100.000 adet satmıştır. Paine 1781'de Fransa kralından Amerikan Devrimi için büyük bir yardım almayı başardı. 1790'da Londra'ya döndükten sonra, Fransız Devriminden

esinlenerek büyük bir iftiraya uğrayacağı *İnsan Hakları*'nı yazar. Fransa'ya kaçtıktan sonra orada Milli Kongre'ye seçilir ve Terör döneminde idam edilmekten kurtulur. 1802'de Başkan Jefferson'un davetiyle Amerika'ya geri döner ve yedi yıl sonra New York'ta vefat eder.

Önemli eserleri

1776 *Ortak Akıl*
1791 *İnsan Hakları*
1792 *Gecikmiş Bildirideki Adreslere Yollanan Mektuplar*

BÜTÜN İNSANLAR EŞİT YARATILMIŞTIR

THOMAS JEFFERSON (1742–1826)

KISACA

İDEOLOJİ

Milliyetçilik

YAKLAŞIM

Evrensel Haklar

ÖNCE

1649 İngiltere Kralı I. Charles "halkın menfaatlerine, ortak doğrulara, özgürlük, adalet ve halkın barışına" aykırı davranış için yargılanmış ve idam edilmiştir.

1689 John Locke kralların ilahi yetkilerini reddeder ve egemenliğin halka ait olduğu konusunda ısrar eder.

SONRA

1789 Fransız Devrimindeki *İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi* tüm insanların "eşit haklarla ve özgür doğduğunu ve bunun böyle kaldığını" belirtir.

1948 BM *Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi*ni kabul eder.

1998 DNA sonuçları Jefferson'un kölesi Sarah Hemings'in çocuklarının babası olabileceğini iddia eder.

Amerikan Bağımsızlık Bildirisi İngiliz dilinde yazılmış en önemli metinlerden biridir.

Tüm insanların "Yaşam, Özgürlük ve Mutluluğun Peşinde Koşma" hakkı olduğu iddiası, iyi yaşamaktan ne anladığımızı ve bunu sağlayacak şartların ne olduğunu tanımlar.

Bildirge, İngiltere'nin 13 Amerikan kolonisinin İngiliz yönetimine karşı başkaldırısı olan Amerikan Devrimi esnasında taslak olarak oluşturuldu. 1763'e kadar İngiltere bu kolonileri ele geçirmek için Fransa'ya karşı bir dizi savaş kazandı ve sonrasında bu savaşların büyük masraflarını karşılamak

için onları vergiye bağladı. İngiliz parlamentosunda Amerika'dan tek bir mebus bile yoktu; fakat parlamento onların adına kararlar alıyordu. Boston'da hiçbir temsil hakkı olmadan ödenen vergilere karşı yapılan protesto savaşa kadar varan İngiliz askeri müdahalesine yol açtı. 1774'teki ABD Birinci Milli Meclisi'nde sömürgeler kendi parlamentolarını talep ettiler; bundan bir yıl sonra da İkinci Milli Meclis'te talepleri Kral III. George tarafından hiçe sayılınca, sert bir şekilde tam bağımsızlık vurgusu yaptılar.

Eski Dünya'dan Yeni'sine

İkinci Milli Meclis'in bir delegesi olan Thomas Jefferson taslak bir bağımsızlık bildirgesi hazırlamak için görevlendirildi. Jefferson devrime hırslı niteliğindeki Amerikan Aydınlanmasının önemli bir şahsiyetiydi.

Kolonilerin Avrupa kökenli halkı Eski Dünya'ya baktıklarında sefil ve eşitlikten uzak toplum yapıları üzerine kurulmuş, sıklıkla savaş halinde olan ve dini hoşgörü ve en temel özgürlüklerin bile bir kenara itildiği mutlakıyetçi monarşiler ve yozlaşmış oligarşiler görüyorlardı. Jefferson Yeni Dünya'daki diğer entelektüellerle beraber İngiliz filozof John Locke gibi, insanoğlunun "doğal

Tannı bize yaşam ve özgürlüğü birlikte bahşetmiştir; kaba kuvvet onları tahrip edebilir ancak ayıramaz.

Thomas Jefferson

Ayrıca bkz.: Hugo Grotius 94-95 ■ John Locke 104-109 ■ Jean-Jacques Rousseau 118-125 ■ Thomas Paine 134-139 ■ George Washington 334

haklarına" vurgu yapan düşünürlere ve yönetimin yönetilenle bir "toplum sözleşmesi" yapmasının gerekliliğine önem vermişlerdir.

Locke İngiltere'nin anayasal monarşisini savunsa da, Jefferson ve diğerleri onun yazılarından çok daha radikal anımlar çıkarmışlardır. Locke'un özel mülkiyet ve düşünce özgürlüğü fikrine Jefferson cumhuriyetçiliği de ekledi. Bu konuda, *Ortak*

Akil kitapçı: 1776'da cumhuriyet fikrini yaygınlaştıran Thomas Paine'den etkilenmişti. Bağımsızlık Bildirisi sadece sömürgecilerle değil, aynı zamanda "tüm insanların eşit yaratıldığı" ilkesine ters düşen babadan oğula geçen yönetim şekli ve "dokunulamaz hakların" ihlaliyle de bağlarını koparmıştır.

4 Temmuz 1776'da 13 eyaletin temsilcisinin imzaladığı tam metin, hükümdarların keyfi yönetimlerinin kınanması yönündeki gücünü hâlâ koruyor. Fransız Devriminin şekillenmesine yardımcı olmuş ve Gandhi'den Ho Chi Minh'e kadar birçok liderin gelecekteki bağımsızlık hareketlerine ilham kaynağı olmuştur.

Jefferson Bağımsızlık Bildirisi'nin ilk taslağını Kongreye sunar. Taslağın son hali, erkekleri savaşmak için orduya yazılmaya teşvik edeceği düşüncesiyle sokaklarda yüksek sesle okunmuştur.

Thomas Jefferson

Thomas Jefferson Shadwell Virginia'da doğmuştur. Çiftlik sahibiyken daha sonra 1801'de Birleşik Devletler'in üçüncü Başkanı olacak bir hukukçu oldu. Aydınlanmanın kilit kişisi olarak İkinci Milli Kongre'de Virginia delegesi olarak görev yaparken, Temmuz 1776'daki Bağımsızlık Bildirisi'nin başyazarı olarak atandı.

Bir çiftçi olarak Jefferson'un yüzden fazla kölesi vardı ve bu durumu eşitlikle ilgili inançlarıyla bağdaştırmaya çalışmıştır. Bildirinin ilk taslağındaki köleliği kaldıran metin Kongre tarafından çıkarılmıştır.

1808'de başkanlığı bitince Jefferson kamusal alanda aktif olarak görev yapmaya devam etti; 1819 yılında Virginia Üniversitesi'ni kurdu. 4 Temmuz 1826'da vefat etti.

Önemli eserleri

1776 Amerikan Bağımsızlık Bildirisi
1785 Virginia Eyaleti Üzerine Notlar

HER MİLLET GERÇEK MUTLULUĞU KENDİ ÖZÜNDE BARINDIRIR

JOHANN GOTTFRIED HERDER (1744–1803)

KISACA

İDEOLOJİ
Milliyetçilik

YAKLAŞIM
Kültürel kimlik

ÖNCE

MS 98 Romalı senatör ve tarihçi Tacitus, *Germania*'da Alman erdemlerini över.

1748 Montesquieu, bir millet ve hükümetin karakteristik özelliklerinin bölge iklimine göre şekillendiğini ileri sürer.

SONRA

1808 Alman filozof Johann Fichte Romantik Milliyetçilik akımında *Volk* yani "halk" kavramını geliştirir.

1867 Karl Marx milliyetçiliği halkın daha iyisini hak ettiğini görmesini engelleyecek bir "yanlış bilinç" olarak değerlendirir.

1925 Adolf Hitler *Kavgam*'da Almanırının üstünlüğünü savunur.

İnsanlar doğdukları yerin özelliklerine göre **şekillenirler...**

...çünkü ortak dil ve doğal çevre **milli bir ruh** ya da *Volksgeist*'in oluşmasına yardımcı olur.

Milli ruh toplumu özel bir **milli karakterle** kaynaştırır.

Halkın mutluluğu bu **milli beraberliğe** bağlıdır.

Her millet gerçek mutluluğu kendi özünde barındırır.

1 8. yüzyıl Avrupa'sı Aydınlanma filozofları, aklın insanlığı batıl inançlardan nasıl kurtarabileceğini göstermeye çalıştılar. Ancak Johann Herder evrensel gerçeklere yalnızca muhakemeye dayanarak ulaşmaya çalışmanın yanlış olduğunu; çünkü bu yaklaşımın insan doğasının kültürel ve fiziksel çevreye göre değiştiği gerçeğini göz ardı ettiğine inanıyordu. İnsanların bir aidiyet duygusuna ihtiyacı vardı ve fiziksel görünüşleri bile yetiştikleri bölgeden etkileniyordu.

Milli ruh

Herder dilin benlik duygusunun oluşmasında oldukça önemli olduğunu ve bu yüzden milletlerin insanlar için doğal bir gruplaşma zemini yarattığını savunuyordu – mutlaka bir devlet olarak değil fakat ortak bir dil, gelenek ve toplum hafızasından oluşan kültürel bir millet olarak. Halkın dilden kaynaklanan ve memleketin fiziksel yapısını yansıtan bir milli ruhla –*Volksgeist* – kaynaştığını savunuyordu. Tabiat ve yaşanan bölgenin de halkı milli karakterleriyle birbirine bağlayarak yetiştirdiğine ve desteklediğine inanıyordu.

Ayrıca bkz.: Montesquieu 110–111 ■ Guiseppe Mazzini 172–173 ■ Karl Marx 188–193 ■ Friedrich Nietzsche 196–199 ■ Theodor Herzl 208–209 ■ Marcus Garvey 252 ■ Adolf Hitler 337

“

İnsanları eğiten şey doğadır:
Aynı milli kimliğe sahip geniş
aile olan bir millet en doğal
devlettir.

Johann Gottfried Herder

”

Halkın mutluluğu bu milli beraberliğe bağlıydı. “Her millet gerçek mutluluğu kendi özünde barındırır” diyordu Herder, tıpkı “her kürenin kendi ağırlık merkezi olduğu gibi.” Herder, insanların bu milli çevrelerinden koparıp alınırlarsa, bu ağırlık merkeziyle bağlantılarını kaybedeceklerini ve doğal mutluluklarından mahrum olacaklarını düşünüyordu. Ayrıca, milli kültürün organik birliği üzerinde –

hükümetin tek gerçek dayanağı– yalnızca dış göçün değil, iç göçün de olumsuz etkiye sahip olduğu konusunda endişeleri vardı. “Hiçbir şey siyasi bir yönetimin amacına, devletin doğal olmayan bir genişlemesi veya farklı ırk ve milletlerin aynı saltanatın hükmü altında birleşmesi kadar açık bir şekilde aykırı değildir” der Herder. Sömürgecilik ve imparatorlukların sakıncalarına değinse de, Herder’in fikirleri modern çok kültürlülükle bağdaştırılabilir.

Yükselen milliyetçilik

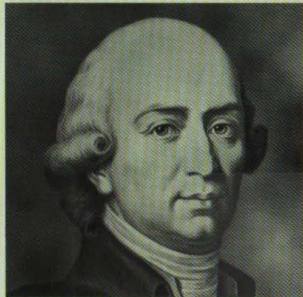
Herder’in fikirleri 19. yüzyılda tüm Avrupa’da yükselen Romantik milliyetçilik dalgası için ilham kaynağı olmuştu ve birçok halk – Yunanlılardan Belçikalılara kadar– kendi milliyetlerini ve kendi geleceklerini belirleme iddialarını ileri sürmüşlerdi. Fakat milliyetçi ve ırkçı üstünlük sıklıkla kendini göstermiş ve Almanların Yahudi soykırımı ve “etnik temizlikte” zirveye ulaşmıştı. Soykırım doğrudan Herder’e mal edilemese de, “Yahudilerin dünyanın bu kısmına

[Almanya] ait olmadıklarını” ifade etmiştir. Herder’in ağırlık merkezi yaklaşımı farklı milletlerin içindeki kültür ve görüş farklılığını da göz ardı eder ve milletin tekdüzelğine yol açar. Milli kültürü ön plana çıkarması –ekonomi, siyaset ve başka halklarla ilişkiler– diğer etkileri görmezden gelerek görüşlerinin modern ve küresel dünyadaki geçerliliğini azaltır.

Herder tarafından savunulduğu şekliyle milliyetçilik Nazi partisinin ideolojisinde önemli bir yer edinmişti. 1938’deki bu seyahat broşürü bir Ari çifti dans ederken göstermektedir.

Johann Gottfried Herder

Herder 1744’te Prusya’nın Mohrun-gen kentinde (şimdiki Polonya Morag) doğmuştur. 17 yaşında Kant’ın gözetiminde okumuş ve Königsberg Üniversitesi’nde Johan Hamann kendisine hocalık etmiştir. Mezuniyet sonrası Riga’da ders vermiş, daha sonra Paris’e ve sonrasında da, üzerinde çok derin bir etki bırakacağı yazar Goethe ile tanışacağı Strazburg’a gitmiştir. Alman edebi Romantik akımı, kısmen şairlerin milletlerin yaratıcıları olduklarını söyleyen Herder’den esinlenen Goethe tarafından başlatılmıştır. Herder Goethe sayesinde dil, milliyetçilik ve halkın dünyaya

tepkileriyle ilgili fikirlerini geliştireceği Weimar sarayında bir göreve atanır. Alman halkının ruhunu –*Volksgeist*– yakaladığı halk şarkılarını derlemeye başlar. Herder’e Bavyera’nın seçici Prensi tarafından asalet unvanı verilir ve bu sayede artık kendisini “von” Herder olarak adlandıracaktır. Herder 1803’te Weimar’da vefat etmiştir.

Önemli eserleri

1772 Dilin Kökeni Üzerine Bir İnceleme
1773 Halkın Şarkılardaki Sesi

**HÜKÜMETLER
YALNIZCA KÖTÜLER
ARASINDA BİR
SEÇİM
YAPARLAR**

JEREMY BENTHAM (1748–1832)

KISACA

İDEOLOJİ Faydacılık

YAKLAŞIM Kamu politikası

ÖNCE

1748 Montesquieu *Kanunların Ruhu*'nda İngiltere'deki özgürlüğün toplumun farklı kesimleri arasındaki güç dengesi sayesinde sağlandığını ifade eder.

1748 David Hume iyi ve kötünün getirdikleri fayda ve zararlar bağlamında değerlendirebileceği önerisinde bulunur.

1762 Jean-Jacques Rousseau *Toplum Sözleşmesi*'nde halkın bizzatı olarak onaylamadığı hiçbir yasanın gerçek bir yasa olmadığını savunur.

SONRA

1861 John Stuart Mill "çoğunluğun tiranlığına" karşı uyararak, hükümetin sadece başkalarına zarar verdiği durumlarda bireysel özgürlüğe müdahale etmesi gerektiğini savunur.

Hükümetlerin sadece kötüler arasında bir seçim yapmak durumunda olduğu fikri İngiliz filozof Jeremy Bentham'ın 1769'da henüz genç bir stajyer avukat olmasından 50 yıl sonra hayatının sonlarında oldukça etkili bir İngiliz ve Avrupalı siyasi düşünür olana kadarki çalışmalarıyla ortaya çıkmıştır.

Yarım yüzyıl sonra Bentham 1769'un "çok ilginç bir yıl" olduğunu yazacaktı. O dönemde Montesquieu, Baccaria ve Voltaire gibi –herbiri kıtasal Aydınlanmanın ileri görüşlü düşünürleri– filozofların eserlerini okuyordu. Fakat genç Bentham'ın zihninde ilhamın büyük kıvılcımları: çakan iki İngiliz yazarın –David Hume ve Joseph Priestly– çalışması olmuştur.

Ahlaklılık ve mutluluk

İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir İnceleme'de (1748) Hume, kötü ile iyiyi ayırt etmenin bir yolunun getirdikleri faydayı esas almak olduğunu söyler. İyi bir nitelik sadece iyi bir şekilde kullanılabilirdiği zaman gerçekten iyidir. Fakat bu keskin zekâlı ve akıllı bir avukat olan Bentham için hâlâ çok belirsizdi. Eğer yarar ya da "faydayı" sadece etik

değerler olarak görürseniz ne olacak? Ya da bir eylemin iyi ya da kötü olduğuna faydasına göre değil, fakat iyi bir etki yaratıp yaratmadığına –özellikle de insanları mutlu edip etmediğine– göre karar verirseniz?

Bu şekilde bakıldığında, mutluluğu sağlamak ve üzüntüden kaçınmanın temelinde ahlaklılık yatar. Başka herhangi bir tanım gereksiz bir işgüzarlık, daha kötüsü gerçeğin kasıtlı bir şekilde üstünün örtülmesidir. Bentham gerçeğin üstünü örtme konusunda sıklıkla dini, fakat aynı zamanda insan haklarını savunan ve asıl konunun insanları mutlu etmek olduğu gerçeğini kaçırarak, kendini beğenmiş siyasi idealistleri de kabahatli bulur.

Bentham bunun sadece kişisel veya ahlaki konularda değil, aynı zamanda halk ve siyaset düzeyinde de doğru olduğunu savunur. Ve hem kişisel ahlaklılık hem de kamu politikaları bu basit amaca indirgenirse herkes hemfikir olacaktır –ve iyi niyetli kadınlar ve erkekler aynı hedefe ulaşmak için beraberce çalışacaklardır.

O halde mutlu ve faydalı bir sonuç nedir? Bentham bir realisti ve en iyi eylemin bile biraz kötü sonuç

Ayrıca bkz.: Jean-Jacques Rousseau 118–125 ■ Immanuel Kant 126–129 ■ John Stuart Mill 174–181 ■ Friedrich Hayek 270–275 ■ John Rawls 298–303

doğurabileceğini biliyordu. Bir çocuğun iki şekeri ve değerinin tek bir şekeri varsa ve üçüncünün hiç şekeri yoksa, çocukların ebeveynlerinin yapacağı en doğru davranış iki tane olan çocuktan bir tane alıp hiç olmaya vermek olurdu. Fakat bu aynı zamanda bir çocuğun bir şekerini kaybetmesi durumunu da yaratır. Benzer bir şekilde hükümetlerin icraatları birilerinin avantajına olurken diğerlerinin dezavantajına olabilir. Bentham'a göre bu durumlar şu ölçüte göre değerlendirilmelidir: Bir eylem üzüntüden daha fazla mutluluk getiriyorsa iyidir.

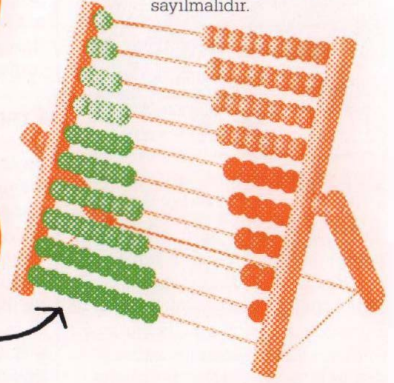
En büyük iyilik

Priestly'nin *Hükümetin Temel Prensipleri Üzerine Bir Deneme* (1768) adlı eserini okuduğu zaman Bentham'ın kafasında ikinci bir kıvılcım çakar. Priestly'nin eserinden iyi bir eylemin en çok sayıda kişi için en fazla mutluluk getiren bir eylem olduğu çıkarımında bulunur. Diğer bir deyişle konu bir aritmetik hesabı gibidir. Siyaset tek bir soruya indirgenebilir –üzdüğünden daha fazla insanı mutlu ediyor mu? Bentham hükümetin belirli bir eyleminin mutluluğu artırıp artırmadığına karar vermek için, "mutluluk hesabı" olarak adlandırdığı matematiksel bir yöntem geliştirdi.

"Hükümetlerin sadece kötüler arasında bir seçim yapmak durumunda" olduğu fikri burada devreye girer. Bentham her yasanın insanın özgürlüğüne bir kısıtlama getirdiğini düşünür –birinin istediği gibi davranma özgürlüğüne bir müdahale. Bu yüzden her yasa ister istemez kötüdür. Fakat hiçbir şey yapmamak da bir kötülük olabilir. Karar aritmetik hesaba bağlıdır. Yeni bir yasa sadece faydası zararından daha büyükse gerekli gösterilebilir.

Kötü hükümetler **zengin** bir **azınlığın** çoğunluğun sırtından rahat yaşamasını sağlayabilir.

İyi bir hükümet **en fazla sayıda kişi** için en büyük mutluluğu sağlar.

Bentham'a göre her insan statüsü veya zenginliğinden bağımsız olarak, insanların toplam mutluluğunun "bir birim"lik parçası olarak sayılmalıdır.

Hükümeti, müdahalesi zarardan ziyade fayda getirecek olması gereken bir doktora benzetir –doktorların sık sık hastalardan kan almanın hastalığı iyileştireceğini düşünerek kanamaya yol açmasıyla hastayı daha da kötüleştirdiği Bentham'ın zamanı için uygun bir benzetme. Bir suçun cezası üzerine karar verirken yasa koyucu suçun sadece doğrudan etkisini değil, dolaylı etkilerini de hesaba katmak zorundadır – bir soygun kurbanı fiziksel zarar vermeyebilir fakat toplumda huzursuzluğa yol açar. Cezanın aynı zamanda soyguncu suçlu işlerken sağladığı menfaatten daha fazla zarar getirecek nitelikte olması gerekir.

Müdahale etmeyen hükümet

Bentham fikrini, piyasaların en iyi şekilde hükümetin müdahalesi olmadan çalıştığını belirten işkoçyalı ekonomist Adam Smith'in görüşle-

rini benimseyerek, ekonomi alanına da taşır. Bentham'ın zamanından bu yana birçok insan onun yasa koyuculara bu uyarısını "müdahale etmeyen bir hükümet" –bürokrasiyi azaltmak ve serbestleşmek– için gerekçe olarak kullanmıştır. Hatta görüşleri yeni yasalar getirmekten kaçınan muhafazakâr bir hükümet

“

Doğru ve yanlışın ölçütü, en çok sayıda kişiye en büyük iyiliği sağlama esasıdır.

Jeremy Bentham

”

“

“İyi, keyifli olmak veya
üzüntüden uzak olmaktır. .
Kötü ise acı veya keyifsizliktir.
Jeremy Bentham

”

lehine de kullanılmıştır, özellikle halkın davranışını değiştirecek olan yeni yasalar. Bununla beraber Bentham'ın görüşleri çok daha radikal anlamlar içeriyordu. Hükümetler herkes sonsuz mutluluğa kavuşana dek duramaz; nitekim bu asla gerçekleşmez. Bu her zaman yapılması gereken daha çok iş var demektir. Çoğu insanın tüm hayatı boyunca mutluluğun peşinde koşması gibi, hükümetlerin her zaman daha çok insanı mutlu etmeye çalışması gerekir.

Bentham'ın ahlaki aritmetiği sadece mutluluğun faydasına değil aynı zamanda maliyetine de açıklık getirir. Birinin mutlu olması için bir

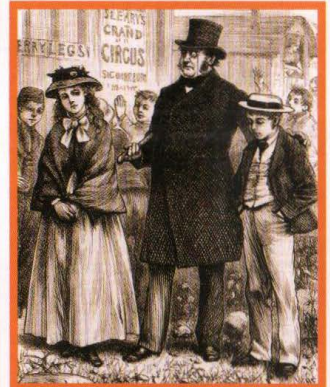
başkasının bedel ödemek zorunda olduğunu ortaya koyar. Örneğin çok zengin bir azınlığın refah içinde yaşaması için, çok sayıda diğer insanın rahatsızlık içinde yaşaması gerekmektedir. Bentham'ın mutluluk hesabında herkes bir birim olarak sayılır. Bu, bu orantısızlığın etik olmadığı anlamına gelir ve her hükümetin görevi devamlı olarak bu durumu düzeltmeye çalışmaktır.

Pragmatik demokrasi

O zaman, bu durum onları daha az mutlu yapacakken yöneticiler refahı yaymaya nasıl ikna edileceklerdir? Bentham cevabın ayrıcalığın daha fazla genişletilmesi anlamına gelen daha fazla demokrasi olduğunu savunur. Eğer yöneticiler en çok sayıda insan için mutluluğu arttırmakta başarısız olurlarsa, bir sonraki seçimde oy alamazlar. Demokrasi-lerde siyasetçilerin, yeniden seçilmeyi garantilemek için, çoğunluğun mutluluğunu arttırmaya yönelik menfaatçi bir kaygıları vardır. Rousseau'dan Paine'e varıncaya kadar diğer düşünürlerin demokrasisi doğal bir hak –yokluğunda insanın insaniyetinden mahrum olacağı– olarak savunmalarına rağmen, Bentham konuya tamamen pragmatik açıdan yaklaşıyordu: amaca ulaşmakta bir araç olarak Bentham'a göre doğal yasalar ve haklar “saçmalıklardan” başka bir şey değildi.

Bentham'ın maliyet ve getirisi, kâr ve zararıyla oy hakkının genişletilmesine yönelik görüşleri, ödün vermez İngiliz işadamları ve sanayicilere –Sanayi Devriminin yükselen yeni gücü– idealizm veya doğal haklarla ilgili hiçbir ikna edici konuşmanın başaramayacağı kadar

Bir toplumdaki eşitsizlik, zengin bir azınlığın fakirlerle yan yana olması demektir. Bentham için bu ahlaken kabul edilebilir değildir ve hükümetin rolü bu eşitsizliği ortadan kaldırmaktır.

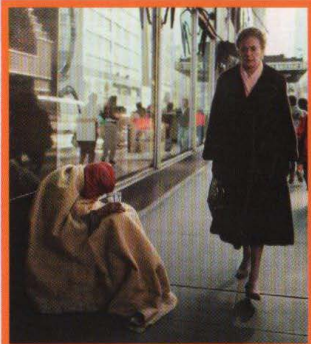

Bentham'ın fikirleri Charles Dickens tarafından *Zor Zamanlar*'daki karakteri, eğlenceye çok az zaman ayıran, soğuk ve yadsınamaz gerçeklerle dolu bir okulu yöneten Mr. Gradgrind'in kişiliğinde hicvedilmiştir.

cazip gelmişti. Bentham'ın ayakları yere basan “faydacı” fikirleri İngiltere'nin 1830'ların parlamenter reform ve liberalizme doğru kayması- na yardımcı olmuştur. Günümüzde Benthamcı bir yaklaşım kamu politikalarının belirlenmesinde, hükümetleri her siyasetin halkın çoğunluğu için, her şeyi dikkate alarak, iyi olup olmadığını değerlendirmeye sevk eden günlük bir ölçüttü.

Yadsınamaz gerçekler

Ancak Bentham'ın ideallerin yoksun bu faydacılık teorisinde bazı gerçek problemler vardı. İngiliz yazar Charles Dickens Bentham'ın yolundan giden faydacılardan nefret ediyordu ve onları *Zor Zamanlar* romanında (1854), hayatı yadsınamaz gerçeklerle indirmek konusundaki ısrarlarıyla hayalleri yıkan oyunbozanlar ve insan ruhunu karartanlar olarak betimleyerek acımasızca taşlamıştı. Bu derinden empati sahibi bir insan olarak Bentham'ın mutlaka anlaması gereken bir tanımlama değildi; fakat açıkça onun her şeyi

aritmetiğe indirgemesine yönelik bir eleştiriydi. Bentham'ın fikriyle ilgili sürekli tekrar edilen bir eleştiri de "günah keçiliğini" teşvik etmesidir. En temel mutluluk ilkesi, sonuçta eğer genel anlamda herkesin mutluluğuysa, büyük haksızlıklara izin verebilmesidir. Örneğin korkunç bir terörist bombalama eylemi sonrası polis faileri bulmak için büyük baskı altındadır. Gerçekten suçlu olmasalar bile, eğer polis tariflere uyan herkesi tutuklarsa halk-

Faydacı görüşler, çoğunluğun mutlu edildiği iddiasına dayanarak masum insanların -İRA bombalama eylemi sanığı Gerry Conlon gibi- cezalandırılmasını haklı göstermek için kullanılmıştır.

ta genel bir rahatlama olur ve alarm durumundan çıkılır (başka bir saldırı gerçekleşmezse).

Bazı eleştirmenler Bentham'ın iddiasına göre, eğer çekecekleri acı halkın genelindeki mutluluk artışının yanında önemsiz olacaksa, masumların cezalandırılabilceğini iddia ederler. Bentham'ın destekçileri, genel halkın masumların bir günah keçisi olduğu bir toplumda yaşamaktan mutlu olmayacağını söyleyerek bu problemin üstesinden gelirler. Fakat bu durum sadece halk gerçeği öğrenirse ortaya çıkacaktır; eğer günah keçilerinin hedef alındığı gizli tutulursa, bu Bentham'ın mantığına göre durumu haklı gösterecekti.

Jeremy Bentham

Jeremy Bentham 1748'de Londra Houndsditch'te maddi açıdan iyi durumda olan bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelir. Bir hukukçu olması beklenirken 12 yaşındayken Oxford Üniversitesi'ne gider, 15 yaşında Londra'da dava vekili olarak staj yapmak üzere mezun olur. Fakat profesyonel avukatlığın dalaverelerinden sıkılır ve daha çok hukuk ve felsefeyle ilgilenmeye başlar.

Bentham Londra'da Westminster'a çekilerek yazmaya başlar ve sonraki 40 yıl boyunca hukuki ve etik konularda yorum ve fikirler içeren çalışmalar ortaya koyar. Önde gelen hukuki otorite olan William Blackstone'u İngiliz yasalarında temelde yanlış bir şey olmadığı yolundaki iddiası nedeniyle eleştirerek işe başlar ve daha sonra etik ve ilke belirleme konularında komple bir teori oluşturacak kadar ışın içine girer. Bu, 1832'deki ölümüne kadar İngiliz siyasetine hâkim olan faydacı etiğin temelini oluşturmuştur.

Önemli eserleri

1776 *Hükümet Üzerine Parça*
1780 *Ahlak ve Yasama İlkeleri*
ne Giriş
1787 *Panopticon*

İNSANLAR SİLAH BULUNDURMA VE TAŞIMA HAKKINA SAHİPTİR

JAMES MADISON (1751–1836)

KISACA

IDEOLOJİ
Federalizm

YAKLAŞIM
Vatandaşların silahlanması

ÖNCE

MÖ 44–43 Cicero *Philippi*-*cs'te* aynen vahşi doğadaki hayvanların yaptığı gibi halkın kendini savunabilmesi gerektiğini belirtir.

1651 Thomas Hobbes *Leviathan*'da doğaları gereği erkeklerin zor kullanarak kendilerini savunma hakkı olduğunu belirtir.

SONRA

1968 ABD'deki Robert Kennedy ve Martin Luther King suikastlarından sonra, silah taşımaya federal kısıtlamalar getirilir.

2008 ABD Üst Mahkemesi, İkinci Anayasa Değişikliğinin bireyin kendini savunmak için evinde silah bulundurma hakkı tanıdığına karar verir.

Kurucu Atalar 1788'deki ABD Anayasası üzerinde son rötuşlarını yaparken bile İnsan Hakları Bildirgesi'nin eklenmesi için talep gelmişti. Bu bildirgede insanların silah taşıma ve bulundurma hakkı olduğu fikri İkinci Değişiklik olarak şu ifadeyle yer almıştır: "İnsanların silah taşıma ve bulundurma hakkı ihlal edilmeyecektir." Kullanılan kelimeler hayati önemdedir; çünkü silahsızlanmayla ilgili günümüzdeki tartışmaların ve ABD vatandaşlarının yasalara göre silah taşımalarıyla ilgili özgürlüklerinin sınırının bir odağı haline gelmiştir.

İnsan Hakları Bildirgesi'nin mimarı, aynı zamanda anayasanın

Ayrıca bkz.: Cicero 49 ▪ Thomas Hobbes 96-103 ▪ John Locke 104 109 ▪ Montesquieu 110-111 ▪ Pierre-Joseph Proudhon 183 ▪ Jane Addams 211 ▪ Mahatma Gandhi 220-225 ▪ Robert Nozick 326 327

sanın eksik olduğunu ve bu hakları kendisinin kuruyamadığını ima ettiğini kabul etmiştir. Aynı zamanda bazı hakların tanımlanmasının, açıkça belirtilmeyen hakların korunmasını güçleştireceği riski de vardı. Ayrıca Madison hak bildirgelerinin Birleşik Devletler tarihinde çok iyi bir geçmişleri olmadığını da kabul ediyordu.

Fakat yine de haklar bildirgesi- nin iyi bir fikir olabileceğiyle ilgili güçlü sebepler vardı. ABD'nin kurucularının pek çoğu gibi, Madison'un da çoğunluğun gücüyle ilgili değişimleri vardı. "Bir demokrasi," diye yazmıştı Thomas Jefferson, "halkın %51'lik halk tabakasının, diğer %49'unu yönetmesinden başka bir şey değildir" İnsan Hakları Bildirgesi azınlığı bir halk kitlesinden koruyabilirdi.

Madison ayrıca Bizim hükümetlerimizde, "gerçek güç, toplumun çoğunluğundadır ve özel hakların ele geçirilmesinin engellenmesi esastır; hükümetin onu oluşturanların algılarına ters eylemlerinden değil; fakat onu oluşturan çoğunlu-

kendisinin başlıca düzenleyicilerinden biri olan Virginia doğumlu James Madison'du. Bu onu siyasi düşünürler arasındaki fikirlerini doğrudan uygulamak açısından benzersiz kılardı -iki yüzyıl sonra hâlâ dünyanın en güçlü milletinin siyasi hayatının temelini oluşturan fikirler. Gerçekten de, daha sonra ABD Başkanı olarak, Madison kendi kurduğu bu büyük binanın zirvesine çıkmıştı.

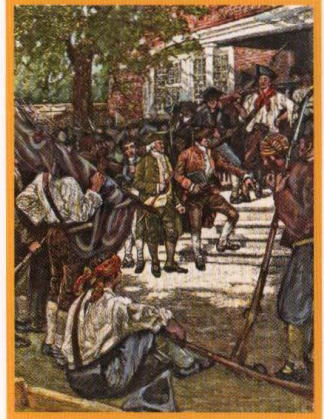
İnsan Hakları Bildirgesi bazıları tarafından, John Locke ile başlayan ve Thomas Paine'in İnsan Hakları için ilham verici çağrısıyla zirveye çıkan, doğal haklarla ilgili Aydınlanma düşüncesinin somutlaşması olarak görülür. Paine'in tezinde bir prensip olarak demokrasinin -evrensel oy hakkı- önemini vurgulamasına rağmen, Madison'un niyeti daha pragmatikti. Bu niyetinin kökleri İngilizlerin siyaset geleneğine dayanmaktaydı- parlamentonun

temel evrensel özgürlükleri korumaya çalışması; yerine hükümdarın gücünü aşmasını engellemeye çalışmak.

Çoğunluktan korunmak

Thomas Jefferson'a yazdığı bir mektupta kabul ettiği gibi, Madison'un İnsan Hakları Bildirgesi'ni çıkarmasının tek sebebi başkalarının taleplerini karşılamaktı. Kendisi şahsi olarak anayasanın düzenlenmesinin ve uygun bir hükümet kurulmasının tek başına temel hakların korunmasını garanti edeceğine inanıyordu. Gerçekten de kendisi İnsan Hakları Bildirgesi'nin eklenmesinin, anaya-

1786-1787'deki Shay's İsyanında asi bir milis gücü Massachusetts'teki mahkeme binasını ele geçirir. Hükümet güçleri tarafından bastırılır; fakat bu ABD Anayasası'ndaki güçlü hükümet ilkesini teşvik eder.

Madison anayasanın varlığının federal bir hükümet çatısı altında temel hakların korunmasını sağlayacağını düşünmesine rağmen, İnsan Hakları Bildirgesi'ni demokrasilerde çoğunluğun gücüne karşı ekstra bir önlem olarak oluşturmuştu.

ğün elinde sadece bir araç olduğu eylemlerden." diye yazmıştır. Diğer bir deyişle, İnsan Hakları Bildirgesi aslında mülkiyet sahiplerini çoğunluğun demokratik güdülerinden korumak için düşünülmüştü.

Meşrulaştırılmış milisler

Madison'un İnsan Hakları Bildirgesi'ni oluşturmak için basit bir nedeni vardı. Eğer bunu yapmazsa bazı eyaletlerin delegelerinin desteğini alamayacağını biliyordu. Her şeye rağmen, Bağımsızlık

Savaşı merkezi bir gücün tiranlığına karşı verilmişti; bu yüzden bu delegeler yeni bir merkezi hükümet konusunda endişelidiler.

Anayasayı, sadece ona karşı bir korunma garantileri olması durumunda onaylayacaklardı. Bu yüzden haklar doğal haklar değil eyaletlerin (ve mülkiyet sahiplerinin) federal hükümete karşı korunmasıyla ilgili haklardı.

İşte ikinci Değişiklik bu şekilde devreye girdi. Madison eyaletlerin veya vatandaşların sınırlarını aşan bir milli hükümete karşı, aynen Britanya Krallığına karşı yaptıkları gibi, bir milis gücü oluşturarak kendilerini koruma kabiliyetinden mahrum olmamalarını sağlamıştır. Böyle bir durum baskıcı bir orduya karşı durmak için bir araya gelmiş bir topluluğu öngörüyordu. İkinci Anayasa Değişikliği son halinde aslında: "Özgür bir eyaleti korumak için düzenli bir ordu, halkın silah bulundurma ve taşıma hakkı, ihlal edilmeyecektir." Yani değişiklik devleti bir ordu ve "halk" (diğer bir

deyişle toplum) ile korumakla ilgiliydi halkı birer birey olarak korumakla değil.

Bireysel savunma

Madison bireylerin kişisel suçlara karşı kendilerini korumak için silah taşıma hakkından bahsetmiyordu. Fakat onun İkinci Anayasa Değişikliğindeki sözleri bugün bu amaçla kullanılmaktadır ve birçok Amerikalı bugün silah taşıma hakkının anayasaya yazıldığını iddia etmektedir – silahsızlanmaya yönelik her girişimi anayasaya aykırı ilan ederek.

Bu yorumu mahkemelerde tersine çevirmeye yönelik cabalar, ABD Anayasasının devletin olduğu gibi vatandaşların da kendilerini savunmak amacıyla silah taşıma haklarını savunduğu gerekçesiyle başarıyla karşılandı. Hatta çoğu kişi daha da ileri giderek, Madison'un amacına rağmen, silah taşıamak ve silah sahibi olmanın temel bir özgürlük olduğunu savunur. İngiliz filozof John Locke, Madison'un

“

Nihai otorite ... yalnızca halkta aittir.

James Madison

”

bildirgesinden bir asır önce bireysel savunmayı, doğal bir hak olarak tanımlarken, bu fikri medeniyet öncesi varsayılan "doğal durumdan" almıştı. Aynen vahşi bir hayvanın sıkıştırıldığında kendisini şiddet kullanarak savunacağı gibi, Locke bunu insanların da yapabileceğini savunuyordu. Burada kastedilen hükümetin, halkın kendisini koruması gereken, doğal olmayan bir dayatma olduğudur. Bazı yorumcular retrospektif bir yaklaşımla İnsan Hakları Bildirgesine Locke cılası vurarak, bildirgenin gerekirse şiddet kullanarak bireysel savunmayı, doğal ve vazgeçilmez bir hak olarak gördüğünü kabul ederler.

Ancak Madison ve onunla beraber olan diğer kurucuların, Locke ile değil daha çok İskoç filozof David Hume'un hükümetle ilgili görüşleriyle aynı çizgide olması olasıdır. Hume hakların medeniyet tarafından kırılmasından önceki doğal durum fikrine çok fazla rağbet etmeyecek ölçüde pragmatikti. Hume'a göre insanlar bir hükümet istiyorlardı, çünkü böylesi mantıklıydı, haklar ise hukukun diğer konuları gibi üzerinde tartışılan ve anlaşılan bir konuydu. Dolayısıyla silah taşımakla ilgili radikal bir şey yoktu –

bu basitçe halkın genelde onayladığı veya onaylamadığı bir konuydu. Hume'a göre özgürlükler ve haklar halkın aynı fikirde olduğu ilkelerdi –ve muhtemelen bir yasaya eklenecek uyulmasının sağlanması için beraberce karar verdiği. Bu görüşe göre, silah taşımakla tehlikeye giren hiçbir temel prensip yoktur – aslında olay bir konsensüstür ve bir konsensüs mutlaka demokratik bir çoğunluk gerektirmez.

Süre gelen ihtilaf

Silahsızlanma güçlü lobilerin –Milli Tüfek Birliği gibi– silah sahibi olmayla ilgili herhangi bir kısıtlamaya karşı yürüttükleri kampanyalarla hâlâ ABD'de güncel bir konu olmaya devam etmektedir. Silahsızlanmaya karşı olanlar birçok eyaletin halkın ateşli silahlara sahip olmasına izin vermesiyle üstün gelmiş görünmektedirler. Yine de silah sahibi olmanın hiçbir şekilde düzenlenmediği çok az eyalet vardır ve örneğin insanların gizlice silah taşımalarına izin verilmesinin gerektiği konusunda hiçbir tartışma yoktur. ABD'deki yüksek siahlı suç oranları ve gittikçe artan toplu cinayetler –2012 Temmuzunda Aurora, Colorado'daki sinema katliamı gibi– artık sınır devleti olmayan

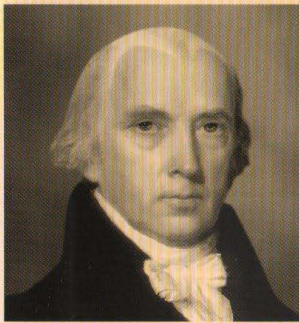

Yabani hayvanlar tarafından uygulanan doğal savunma, doğal hukuk savunucuları tarafından bir bireyin herhangi bir yolla kendini savunma hakkını doğrulamaya yönelik olarak kullanılmıştır.

bir milletin ateşli silahlara kısıtlamasız bir şekilde sahip olmasının uygun olup olmadığıyla ilgili birçok soruyu gündeme getirmiştir.

Madison'un İnsan Hakları Bildirgesi'nin hâla, sadece birkaç değişiklikle, ABD siyasi sisteminin merkezinde olması hayret vericidir. Bazıları, hatta Madison'un kendisi bile, iyi bir hükümetin bu hakları bir bildirgeye gerek duymadan koruyacağına inanıyordu. Yine de ABD İnsan Hakları Bildirgesi, siyaset teorisi ve pratiğinin bugüne kadar tasarlanan belki de en güçlü bileşimidir.

James Madison

James Madison Jr, Virginia, Port Conway'de doğmuştur. Babası Orange County'deki en büyük tüütün çiftliği olan ve yaklaşık 100 kadar köle tarafından çalıştırılan Montpelier'in sahibiydi. Madison 1769'da şimdi Princeton Üniversitesi olan New Jersey Koleji'ne yazılır. Amerikan Bağımsızlık Savaşı boyunca Virginia Yasama Meclisi'nde görev yapar ve Thomas Jefferson'un himayesindedir. 29 yaşında, 1780'deki Milli Meclisin en genç delegesi olur ve kanun tasarıları hazırlamak ve koalisyonlar kurmak konusundaki yeteneğiyle saygınlık kazanır. Madison'un

tasarısı –Virginia Planı– ABD Anayasasının temelini oluşturmuştur. Anayasanın teorisini açıklayan ve onaylanmasını sağlamaya yönelik 85 *Federalist Belgenin* yazarından biri olmuştur. Madison yeni kurulan Demokratik-Cumhuriyetçi Partinin liderlerinden biriydi. Jefferson'un arkasından 1809'da dördüncü ABD Başkanı olmuş ve iki dönem görevde kalmıştır.

Önemli eserleri

1787 Birleşik Devletler Anayasası
1788 *Federalist Belgeler*
1789 *İnsan Hakları Bildirgesi*

EN SAYGIN KADINLAR EN ÇOK EZİLENLERDİR

MARY WOLLSTONECRAFT (1759–1797)

KISACA

İDEOLOJİ
Feminizm

YAKLAŞIM

Kadınların kurtuluşu

ÖNCE

1589 İngiliz romancı Jane Anger'in *Kadınlar İçin Korunma* romanı, erkekleri kadınların sadece cinsel bir obje olarak görmeleri konusunda eleştirir.

1791 *Kadın Hakları Deklarasyonu*'nda Fransız oyun yazarı Olympe de Gouges: "Kadınlar özgür doğmuştur ve erkeklerle eşittir" diye yazar.

SONRA

1840'lar ABD ve İngiltere'de kadınların mülkleri yasal olarak kocaları tarafından korunmaktadır.

1869 John Stuart Mill *Kadınların Bağımsızlığı*'nda kadınlara oy hakkı verilmesi gerektiğini savunur.

1893 Yeni Zelanda'da kadınlara oy hakkı verilir nitekim Yeni Zelanda bunu yapan ilk ülkelerden biridir.

Kadınlar **ekonomik açıdan** erkeklerle bağımlıdır.

Kadınlar yalnızca erkekleri memnun etmek için **eğitilirler.**

Kadınlar bir erkeğin desteğini kazanmak için **cinsel cazibelerini** kullanmaya itilirler.

Cinsel cazibelerini **kullanmayan** saygın kadınlar **bir erkeğin desteğini kazanamazlar**, fakat kendi ayakları üzerinde duracak eğitimleri de yoktur.

En saygın kadınlar en çok ezilenlerdir.

1 792'de yayımlanan İngiliz yazar Mary Wollstonecraft'ın *Kadın Hakları Üzerine Bir Savunma* adlı eseri ilk büyük feminist eser olarak görülür; bu, entelektüel ve siyasi bir dönüşüm döneminde yazılmıştı. Aydınlanma, tam da Wollstonecraft'ın *Bir Savunma*'yı yazdığı sene Fransa'nın monarşiyeye karşı

devriminde zirveye çıkan siyasi tartışmaların merkezinde erkeklerin haklarını tesis etmişti. Fakat hâlâ kadınların toplumdaki yerine çok az değiniliyordu. Aslında siyasi özgürlüğün hararetli bir savunucusu olan Fransız filozof Jean-Jacques Rousseau *Émile* adlı eserinde kadınların sadece erkekleri memnun etmek ve

Ayrıca bkz.: John Stuart Mill 174-181 ■ Emmeline Pankhurst 207 ■ Simone de Beauvoir 284-289

“

Herhangi bir işte kendi ekmeğini çalışarak kazanan bir kadın, en harikulade güzelliğindeki bir kadından çok daha saygındır.

Mary Wollstonecraft

”

iyi bir eş olmak için eğitilmeleri gerektiğini savunmuştur.

Çalışma özgürlüğü

Wollstonecraft *Bir Savunma*'yı Rousseau'nun kadınlar hakkında ne kadar yanlış olduğunu göstermek için yazmıştı. Dünyanın modernleşmesi sadece kadınların da erkekler gibi mutlu olmasıyla gerçekleşebilir diye düşünüyordu. Fakat kadınlar erkeklerle olan bağımlılıklarından kaynaklanan bir beklentiler ağına takılmışlardı. Bir erkeğin ilgisini kazanmak için görünümünü kullanarak hoş görünmeye zorlanmışlardı. Saygıdeğer kadınlar –bu baştan çıkarma oyununu oynayan kadınlar– büyük bir dezavantaja karşı karşıya bırakılmışlardı.

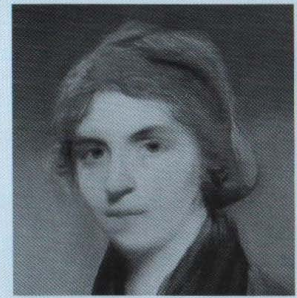
Wollstonecraft kadınların onlara erkeklerden bağımsızlıklarını kazandıracak olan para kazanma özgürlükleri olması gerektiğini savunuyordu. Bu özgürlüğün kazanılması için de eğitim gerekiyordu. Kadınların entelektüel olarak erkeklerin altında olduğunu savunanlara, bu yanlış anlamının kadınların eğitim eksikliğinden kaynaklandığı şeklinde cevap veriyordu. Doğru e-

ğitimi aldıkları ve eşit fırsatlara sahip oldukları takdirde kadınların yapabileceği birçok meslek olduğunu savunuyordu: “Kaç kadın hayatını memnuniyetsizliğinin bir kurbanı olarak harcamıştır; bir hekim olabilecek, bir çiftliği çekip çevirebilecek, bir dükkânı işletebilecek ve kendi işiyle dimdik ayakta durabilecekken?” Kadınların eğitilmesi ve bağımsızlığı erkekler için de iyi olacaktır; bu sayede evlilikler karşılıklı sevgi ve saygı üzerine kurulabilecektir. Wollstonecraft eğitim için de, özel ve devlet eğitiminin birleştirilmesi ve okul eğitimine daha demokratik ve katılımcı bir yaklaşım gibi bazı reformlar öneriyordu.

Wollstonecraft'ın kadın eğitimi ve haklarıyla ilgili önerileri sağlığında çoğunlukla görmezden gelinmişti ve ölümünden sonraki süre boyunca da fikirlerinden çok sıradışı yaşayışla tanındı. Ayrıca –Cambridge Üniversitesi'nde kadınlar için Girton Koleji'ni kuran Emily Davies gibi– bu konuda daha sonra mücadele verenler fikirlerinden derinden etkilenmiştir. Değişiklik maalesef yavaş oluyordu – *Bir Savunma*'nın yayımlanmasından ancak 150 yıl sonra Cambridge Üniversitesi kadınlara tam olarak hak ettikleri dereceleri vermeye başladı.

18. yüzyıl Avrupa'sında toplumsal statü isteyen bir kadın için dişilik oldukça önemliydi. Wollstonecraft kadınların erkekleri cezbetmesi gerektiği gerçeğinden nefret ediyordu.

Mary Wollstonecraft

Wollstonecraft 1759'da serveti gittikçe azalan bir ailede doğdu. 20'li yaşlarının başlarında Londra'da ilerici bir okula kaydoldu; daha sonra da İrlanda'da, gösterişliliği ve kibri kendisinden kadınlarla ilgili görüşlerini şekillendirecek olan Lady Kingsborough'un çocuklarına mürebbiyelik yaptı.

1787'de Londra'ya döndü ve radikal magazin *Analitik İncelemeler* için yazmaya başladı. 1792'de Devrimi kutlamak için Fransa'ya gitti ve orada Amerikan yazar Gilbert Imlay'e âşık oldu. Bir çocukları oldu; fakat evlenmediler ve ilişkileri yürümedi. İsveç'e taşındıktan sonraki başarısız bir intihar girişiminin ardından Londra'ya döndü ve William Godwin'le evlendi ve 1797'de, Mary adlı ve evlilik soyadı olan Shelley ismiyle *Frankenstein* romanını yazan tek çocuğunu doğururken öldü.

Önemli eserleri

1787 Kız Çocuklarının Eğitimi Üzerine Düşünceler

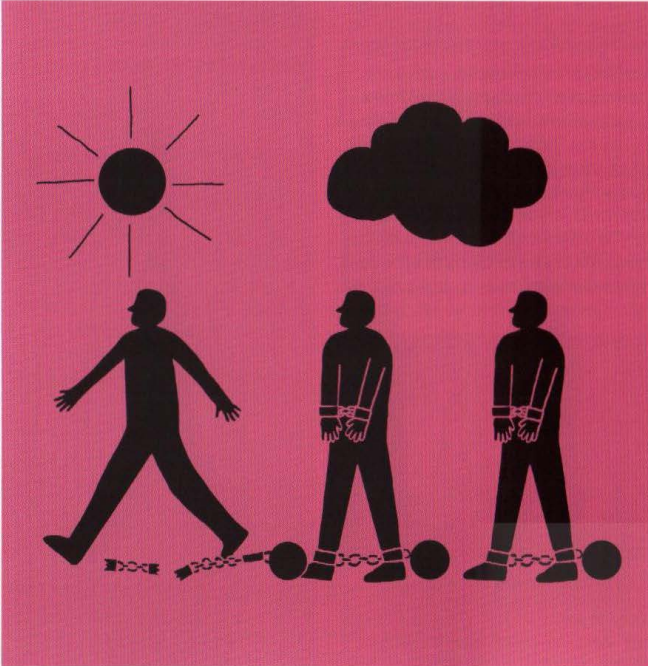
1790 Erkek Haklarının Savunması

1792 Kadın Haklarının Savunması

1796 Kadınların ya da Maria'nın Hataları

KÖLE ÖZ GERÇEKLEŞİMİ DIŞSAL BİR DURUM OLARAK ALGILAR

GEORG HEGEL (1770–1831)

KISACA

İDEOLOJİ
İdealizm

YAKLAŞIM
İnsan bilinci

ÖNCE

MÖ 350 Aristoteles köleliğin doğal olduğunu; çünkü bazı insanların doğası gereği lider, bazılarının ise hizmetkâr olduğunu savunur.

1649 René Descartes bilincin kesin olduğunu; çünkü insanın zihnini kullanarak ulaştığı bir yargı olan insan zihninin varlığı gerçeğini inkâr etmesinin imkânsız olduğunu savunur.

SONRA

1840'lar Karl Marx sınıf mücadelesinin analizinde Hegel'in diyalektik metodunu kullanır.

1883 Friedrich Nietzsche neyin iyi neyin kötü olduğu konusunda kendisi sezgilerine güvenen *Übermensch* (üstün insan) kavramını yaratır.

A lman filozof Georg Hegel'in ünlü eseri *Tinin* (veya "Ruhun")

Fenomenolojisi'nin ortaya koyduğu daha çok insan bilincinin doğasıyla ilgili karmaşık ve soyut fikirlere bakılırsa, eserin siyasete dair söylediği pek fazla bir şey yok gibidir. Fakat bir öz farkındalık durumuna erişme yolumuzla ilgili olan sonuç bölümü, toplumun nasıl düzenleneceğiyle ilgili oldukça önemli çıkarımlarda bulunur ve insan ilişkilerinin doğasıyla ilgili çarpıcı sorular ortaya atar.

Hegel'in felsefesi, düşünen bir zihnin dünyayı nasıl algıladığı üze-

Ayrıca bkz.: Aristoteles 40-43 ■ Hugo Grotius 94-95 ■ Jean-Jacques Rousseau 118-125 ■ Karl Marx 188-193 ■ Friedrich Nietzsche 196-199

İki ruh veya bilinç karşılaştığında
kabul görmek için mücadele ederler.

Özgürlüğü hayata tercih eden ruh **Efendi** olur;
hayatı özgürlüğe tercih eden ruh ise **Köle** olur.

Efendinin bilincinin varlığı köle aracılığıyla **doğrulur**.

Köle, **bilincini** elle tutulur, somut dünyada
Efendisi için yaptığı işlerle **keşfeder**.

**Köle öz gerçekleşimi dışsal bir
durum olarak algılar.**

rinedir. Hegel felsefesi, insan bilincinin dünyayı nasıl algıladığını anlamak ister. Öz bilinç konusu, üzerinde durduğu en önemli konulardandır. Hegel'e göre insanın zihni veya ruhu, tanınmak ister ve öz farkındalığa ulaşmak için bu tanınmaya gerçekten gereksinim duyar. Hegel'e göre insanın öz farkındalığının sosyal ve etkileşimli bir süreç olması bu yüzdendir. Hegel tamamen farkında olmadan izole yaşamının da mümkün olduğuna inanır. Fakat zihnin/ruhunun tamamen var olması -özgür olması- için öz farkındalığı olmalıdır ve bu da sadece başka bir bilin-

cin kendisine tepki verdiğini görmesiyle gerçekleşecektir.

Efendi-Köle

Hegel'e göre iki zihin karşılaştığında ikisi için de önemli olan tanınmaktır: karşısındakinden kendi varlığıyla ilgili onaylayıcı bilgi almak. Fakat her bireyin zihninde sadece bir dünya görüşü için yer vardır; bu yüzden kimin kimi onaylayacağıyla ilgili -kimin dünya görüşünün bir diğerine baskın geleceği- bir mücadele verilir. Hegel bir zihnin nasıl diğerini yok etmek zorunda olduğunu anlatır. Fakat problem, biri diğerini yok

Georg Hegel

Georg Hegel Almanya, Stuttgart'ta doğmuştur. Hayatının çoğu sakın, fakat arka plandaki Fransız Devrimiyle Protestan Güney Almanya'da geçti. Devrimin en hareketli zamanlarında Tübingen Üniversitesi'nde öğrenciydi ve *Tinin Fenomenoloji'sini* tamamladığı Jena'da Napoléon ile tanıştı.

Sekiz yıl Nüremberg Lisesinde rektörlük yaptıktan sonra Marie von Tucher ile evlendi ve mantıkla ilgili büyük kitabı üzerinde çalışmaya başladı. 1816'da karısının erken ölümü sonrası Heidelberg'e taşındı; fikirlerinin çoğu orada felsefe öğrencilerine verdiği derslerin notlarında da görülebilir. Berlin'e döndükten sonra 1831 yılında kolera salgınında hayatını kaybetti. Böylesine karmaşık bir düşünürüne uygun düşecek şekilde, son sözlerini "ve o beni anlamadı" olduğu söylenir.

Önemli eserleri

1807 *Tinin Fenomenolojisi*
1812-1816 *Mantık Bilimi*
1821 *Hukuk Felsefesi*

ettiğinde, kaybedenin artık kazanının ihtiyaç duyduğu onayı veremeyeceğidir. Bu ikilemeyle baş etmenin yolu bir insanın diğerine "teslim olduğu" Efendi-Köle ilişkisidir. Özgürlüğe hayattan daha çok önem veren Efendi olur; hayata özgürlükten daha çok önem veren de Köle. Bu ilişki yalnızca kelimelerin gerçek anlamındaki efendi ve köle durumlarında değil, iki zihnin karşılaştığı her durumda bu şekilde gelişir.

Hegel kölelerin ölmektense teslim olmayı tercih ettikleri için köle olduklarını ve efendileriyle gizli bir

işbirliği yaptıklarını söyler. "Özgürlük yalnızca yaşamını riske atarak kazanılır" diye yazmıştır. Ölüm korkusunun tarih boyunca bir baskı sebebi olduğunu ve köleliğin temelinde sınıf ayrılığı yattığını iddia eder. Napoléon'a bu sebeple hayran olmuş ve amaçlarına ulaşmak için yaşamını tehlikeye atışını övmüştür. Hegel köleliğin temelde, yakın zamanlarda kaçan Amerikalı köle Frederick Douglass'ın (1818-1890) durumunda olduğu gibi kendini gösteren zihinsel bir durum olduğunu savunur. Efendisine geri götürüldükten sonra, sonucu ölüm bile olsa karşı koyup savaşmaya karar vermiş, sonrasında da "görünürde ne kadar uzun bir süre köle kalırsam kalayım, gerçekten bir köle olabileceğim günler artık çok gerilerde kaldı" diye yazmıştır.

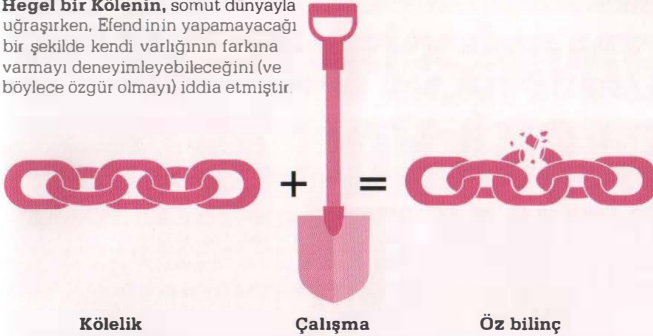
Diyalektik ilişki

Günümüzde ölümle kölelik arasında bir seçim yapmak artık kabul edilemez bir durum gibidir. Fakat Hegel'in Efendi-Köle ilişkisiyle ilgili görüşlerinin, çok daha az oranda kelimesi kelimesine anlaşılması gereken ve çok daha fazla karmaşık ve ustaca olması mümkündür. Kölenin bu ilişkiden Efendisinden daha fazla faydalanmasının yollarına değinmiştir. İlişkilerinin gelişimini diyalektik olarak tanımlar. Bununla bir tez (zihinler) ve bir anti-tezle (zihinlerin karşılaşması) başlayan ve ikisinin beraberce bir sentez (Efendi ve Köle olmanın kararı) ortaya çıkaran belirli bir argümanı kast etmektedir. Bu diyalektik mutlaka bir köle ve köle sahibi arasındaki mücadele tanımı değildir. Hegel zihinler arasındaki rekabete dayalı mücadeleye

Napoléon Bonaparte'in yeni bir düzen oluşturmaya ve savaşa yönelik cesareti, Hegel'e göre bir "Efendi" zihniyeti olan, kendisini "hayran olunmaması mümkün olmayan" bir insan haline getirmiştir.

Hegel bir Kölenin, somut dünyayla uğraşırken, Efendi'nin yapamayacağı bir şekilde kendi varlığının farkına varmayı deneyimleyebileceğini (ve böylece özgür olmayı) iddia etmiştir.

den bahsetmektedir –ve onun bu anlayışında bir işbirliğine yer yoktur: Efendi veya Köle olmak için bir karara varma mecburiyeti vardır. Hegel ilişkinin nasıl gelişeceğini göstererek devam eder. Sentez, Efendi'nin zihinsel varlığını da onaylıyor görünmektedir. İlk başta her şey kendi etrafında gelişir ve Köleyi kendi ihtiyaçlarını gidermek için kullanma yeteneği kendi özgürlüğünü ve öz farkındalığını doğrular. Bu arada Kölenin bağımsız öz farkındalığı tamamen yok olmuştur. Fakat tam bu noktada başka bir diyalektik ilişki doğar.

Efendi hiçbir şey yapmadığı için, varlığını ve özgürlüğünü onaylatmak için Köleye gereksinim duyar. Öte yandan Köle, sadece Efendisi için bile olsa, gerçek işlerle uğraşır: doğayla. Bu onun varlığını, atıl Efendisinin taklit edemeyeceği bir biçimde, somut ve dışsal bir şekilde onaylar: “Köle Efendisinin [onun için yaptığı işin] nezdinde öz gerçekleştirmenin dışsal ve objektif bir gerçek olduğunu anlar. İş yaparken ve bir şeyleri gerçekleştirenken, “Öz gerçekleştirmenin kendi gerçek varlığı olarak açık bir şekilde hissedilir ve [Köle] kendisinin tek başına var olduğunun bilincine varır.” Böylece durum tersine döner, Efendi bağımsız bir zihin olarak kaybolurken,

Köle bu şekilde ortaya çıkar. Hegel'e göre sonunda Efendi-Köle diyalektiği, Efendi için Köle için olduğundan daha tehlikeli bir hale gelebilir.

Köle ideolojileri

Peki Köle bu yeni çeşit öz gerçekleştirmeye –fakat henüz ölümüne bir savaşa hazır değilken– erişirse ne olur? Hegel bu noktada Kölenin bu durumunu açıklayacak “köle ideolojileri” geliştirdiğini savunur; stoacılık (zihinsel özgürlük adına dışsal özgürlüğü reddettiği), şüphecilik (dışsal özgürlüğün değerinden şüphe duyduğu) ve mutsuz bilinç

(inancını ve kaçışını sadece başka bir dünyada bulduğu) gibi.

Hegel bu Efendi-Köle ilişkisini birçok yerde görür – güçlü ve zayıf devletler arasındaki savaşlarda ve sosyal sınıflar ve diğer gruplaşmaların kendi aralarındaki çatışmalarda. Hegel'e göre insanın varlığı kabul görmek için ölümüne bir savaştır ve bu savaş hiçbir zaman kesin olarak bitmez.

Hegel'in etkisi

Karl Marx Hegel'in fikirlerinden oldukça etkilenmiş ve onun diyalektik fikrini benimsemiştir; fakat bilinç üzerindeki vurgusunu çok soyut ve mistik bulmuştur. Marx bunun yerine materyalist bir yaklaşım benimsemiştir. Bazıları Hegel'in insanı yalnızca korkunun köleleştirdiği fikrini çok ilham verici bulur, diğerleri ise boyun eğmenin de bir seçenek olduğu konusundaki ısrarının kurbanı suçlayıcı olduğu ve güç ilişkilerinin karmaşık olduğu gerçek dünyayı iyi yansıtmadığını düşünürler. Hegel anlaşılması en zor ve en tartışmalı filozoflardan biridir.

Efendisi tarafından kamçılanmak üzere olan bir köle, Hegel'e göre bu durumundan ötürü suçlanabilir. Hegel'i eleştirenler bu durumun adil olmadığını savunurlar.

“

Bir insan köleyse bundan kendi iradesi sorumludur... Köleliğin suçu fatihlerin ya da köleleştirilenlerin değil; fakat kölelerindir ve onları ele geçirmiştir.

Georg Hegel

”

SAVAŞ SİYASETİN BAŞKA YOLLARLA DEVAM ETMESİDİR

CARL VON CLAUSEWITZ (1780–1831)

KISACA

İDEOLOJİ
Realizm

YAKLAŞIM
Diplomasi ve savaş

ÖNCE

MÖ 5. yüzyıl Sun Tzu savaş sanatının devletler için hayatı önemde olduğunu savunur.

1513 Niccolò Machiavelli barış zamanında bile bir prensin savaşta hazır ve silahlanmış olması gerektiğini belirtir.

1807 Georg Hegel tarihin bir tür efendi ve köle ilişkisine dayanan bir tanınma mücadelesi olduğunu savunur.

SONRA

1935 Alman General Erich Friedrich Wilhelm Luden Dorff, halkın maddi ve manevi gücünü seferber eden "topyekûn savaş" kavramını geliştirir.

1945 Adolf Hitler sığınağında ki son vasiyetnamesinde "büyük Clausewitz"e değinir.

Askerî teori içerisinde çok az sayıda deyim, Prusyalı asker Carl von Clausewitz'in, 1832'deki ölümünden sonra yayımlanan *Savaş Üzerine* kitabından alınan "savaş siyasetin başka yollarla devam etmesidir" sözü kadar etkili olmuştur. Bu deyim Clausewitz'in, aynen diğer filozofların devletin rolünü araştırdıkları gibi, savaşı felsefi temellerini inceleyerek ele alma teşebbüslerinin ürettiği bir dizi gerçeklikten biridir. Almanca hem politika hem de ilke anlamına gelen Politik kelimesi, yönetimin hem ilkelerini hem de uygulanabilirliğini kapsar.

Savaş siyasete yönelir

Clausewitz'e göre savaş karşı isteklerin çarpışmasıdır. "Savaş geniş kapsamlı bir düellodan başka bir şey değildir, fakat rakibimizi istediğimizi kabul etmeye mecbur edecek bir şiddet hareketi." diye yazar. Amaç düşmanı silahlarından arındırmak, böylece Efendi olmaktır. Fakat savaşta tek bir belirleyici etkiye yoktur –yenilen bir devlet bu yenilginin zararlarını siyaset aracılığıyla gidermeye çalışır. Clausewitz sava-

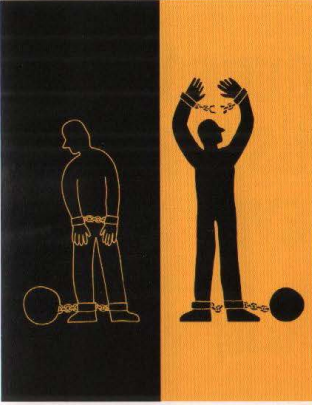

Otto von Bismarck 1871'de Prusyalı I. Wilhelm'i Alman imparatoru ilan eder. Bunun için Bismarck Fransa'ya karşı gerçekleştirecek savaşı kışkırtır.

şın ciddi bir kararlılık olduğu ve sadece bir macera olmadığını vurgulamak konusunda oldukça kararlıdır. Bunun her zaman siyasi bir eylem olduğunu söyler; çünkü bir devlet isteğini diğer bir devlete kabul ettirmek istemektedir veya boyun eğme riskini göze almaktadır.

Savaş basitçe, başka yollarla da pekâlâ ulaşılabilecek olan, siyasi bir hedefe ulaşma yoludur. Amacı savaşa karar veren siyasetçilerin kınzımını ortaya koymak değil, savaş yönetenlerin onun arka plandaki siyasi hedefinin farkında olmalarını sağlamaktır.

Ayrıca bkz.: Sun Tzu 28–31 ■ Niccolò Machiavelli 74–81 ■ Thomas Hobbes 96–103 ■ Georg Hegel 156–159 ■ Smedley D. Butler 247

FESİH VE İTTİFAK BİR ARADA OLAMAZ

JOHN C. CALHOUN (1794–1850)

KISACA

İDEOLOJİ

Devletin hakları

YAKLAŞIM

Kölelik

ÖNCE

MÖ 5. yüzyıl Aristoteles bazı insanların doğal olarak köle olduğunu ve köleliğin beceri ve erdem kazanmaya yardımcı olduğunu söyler.

Ms 426 St. Augustinus köleliğin en önemli sebebinin, bazılarının Tanrının bir cezası olarak diğerlerinin hükmü altına sokan günahları olduğunu savunur.

1690 John Locke doğal kölelik ve savaş esirlerinin köleleştirilmesi fikrine karşı çıkar.

SONRA

1854 Peoria, Illinois'deki konuşmasında Abraham Lincoln köleliğe karşı ahlaki, ekonomik, siyasi ve hukuki gerekçelerini özetler.

1865 Birleşik Devletler'de köleler özgürlüklerine kavuşurlar.

Birleşik Devletler senatörü John C. Calhoun 1837'de kölelik üzerine coşkulu bir konuşma yapar. 1830'lar boyunca ABD'de köleliğin feshedilmesine yönelik gittikçe artan bir baskı oluşuyordu ve Güneyli köle sahipleri kendilerini kuşatılmış hissediyorlardı. Buna karşılık onlar da Tanrı tarafından takdir edilmiş eşitsizlikler olduğunu, bunun da bazılarının yönetmeye bazılarının da çalışmaya daha uygun olduğu anlamına geldiğini savunuyorlardı. Ayrıca siyahı köleliğin işçiler ve işverenler arasında çatışmaları önleyeceğini ve ücretli köleliğin tiranlığın milletlin esenliğini en az köleliğin feshinin sebepleri kadar tehdit ettiğini ileri sürmüşlerdi.

Her iki ırk için de iyi

Calhoun'u Kongrenin Anayasa tarafından verilen köle sahibi olmakla ilgili temel hakka müdahale etme hakkının olmadığını vurgulamaya sevk eden şey konunun Senato Komitesine yollanması olmuştu. Fesih yoluna başvurmak köleliğe izin veren ve vermeyen eyaletlerin farklı siyasi sistemlerle yönetilmesi de-

mekti. "Çelişen unsurlar İttifakı, onu bir arada tutan bağlar çok güçlü olduğu için, parçalara ayıracaktı. Fesih ve İttifak bir arada olamaz." Köleliği yanlış ancak zorunlu bir şey olarak tanımlamak yerine, siyahı köleliğin aslında her iki ırk için de olumlu olduğunu iddia etmiştir. "Daha önce Orta Afrika'nın siyah ırkı hiçbir zaman böyle medeni ve gelişmiş imkânlarla sahip olmamıştır, sadece maddi değil aynı zamanda manevi ve entelektüel olarak da" diye belirtmiştir.

“

Köleliğe izin veren eyaletler arasındaki ilişkiler... iyidir.

John C. Calhoun

”

Ayrıca bkz.: Aristoteles 40–43 • Thomas Jefferson 140–141 • Abraham Lincoln 182 • Henry David Thoreau 186–187 • Marcus Garvey 252 • Nelson Mandela 294–295

KENDİ İÇİNDE GEREĞİNDEN ÇOK GENİŞLEMİŞ BİR DEVLET ÇÖKMEYE MAHKÛMDUR

SIMÓN BOLÍVAR (1783–1830)

KISACA

İDEOLOJİ

Liberal cumhuriyetçilik

YAKLAŞIM

Devrimci savaş

ÖNCE

1494 Tordesillas Anlaşması'nda Amerikan toprakları İspanya ve Portekiz arasında bölüştürülür.

1762 Jean-Jacques Rousseau kralların ilahi yetkilerine karşı çıkar.

SONRA

1918 I. Dünya Savaşı sonrası ABD Başkanı Woodrow Wilson Avrupa için liberal milliyetçi prensipler üzerine bir yeniden yapılanma planı hazırlar.

1964 Che Guevara Birleşmiş Milletler'e hitap ederek Latin Amerika'nın hâlâ gerçek bağımsızlığını kazanması gerektiğini iler sürer.

1999 Hugo Chavéz Bolivyalı olarak tanımlandığı bir siyasi ideolojiyle Venezüella devlet başkanı olur.

Küçük bir cumhuriyetin...

...sınırlarını genişletmek için bir sebebi yoktur...

...böylece **adaletsizlik ve istikrarsızlık engellenir.**

Bir imparatorluk...

...ele geçirdiği toprakları **sömürgeleştirmelidir.**

Bu **adaletin yozlaşmasına ve despotizme dönüşmesine** yol açar.

Kendi içinde veya bağımlılıkları yüzünden gereğinden çok genişlemiş bir devlet çökmeye mahkûmdur.

Christopher Columbus 1492'de Amerikan topraklarına İspanya adına ayak basar ve 5 kıtaya yayılacak bir imparatorluğa giden yolu açar. İspanyollar ülkeyi yönetebilmek için önde gelen yerel halkın işbirliğine ihtiyaç duyacaktı. Venezuelalı devrimci

Simón Bolívar imparatorlukların bu yönünü bir dinamizm kaynağı; fakat aynı zamanda da potansiyel bir zayıflık olarak görmüştür.

Küçük fakat güçlü cumhuriyetler

İspanya'nın gücü 1808'de Napoléon

Ayrıca bkz.: Niccolò Machiavelli 74–81 • Jean-Jacques Rousseau 118–125 • Jeremy Bentham 144–149 • Che Guevara 312–313

“

Küçük cumhuriyetlerin belirleyici özelliği kalıcılıklardır.

Simón Bolívar

”

tarafından işgal edilip, tahta kardeşinin oturmasıyla dağılmaya başlar. Bolívar bunu İspanyol kökenli Amerikan ülkelerinin boyunlarından sömürgeciliğin yularını atmaları için bir fırsat olarak görmüştür. 18 yıllık bir savaş sırasında Bolívar bir yıllığına Jamaika'ya sürgüne gönderilir. Kafasında, yönetilecek kadar büyük ancak halkı için en büyük mutlulukları sağlayacak kadar küçük bir devlet tasarlar.

Bolívar bu konuyu "Jamaika Mektubunda" ele alır. Bu mektupta monarşileri reddetmesinin sebeplerini açıklar. Krallıklar kralın "sahip olduklarını sürekli artırma arzusuyla" özünde yayılmıyordu. Öte yandan bir cumhuriyet "kendini koruması, refahı ve şanı konularıyla sınırlı"ydı.

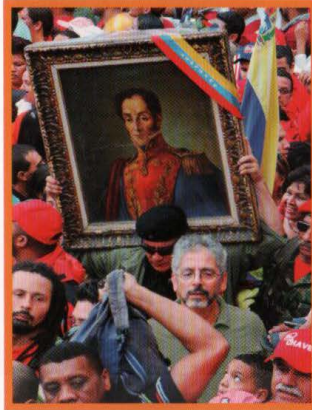
Bolívar İspanyol Amerika'nın 17 bağımsız cumhuriyet olması gerektiğine inanıyordu; bunların hedefi eğitmek, insanların olumlu tutuklarına yardımcı olmak ve tüm vatandaşlarının haklarını korumak olmalıydı. Hiçbirinin sınırlarını genişletmek için hiçbir sebebi olmayacaktı; çünkü bu hiçbir avantaj sağlamayacakken değerli kaynakların tüketilmesine yol açacaktı. Ayrıca "Kendi içinde veya bağımlılıkları yüzünden çok yayılmış bir devlet sonunda çökmeye mahkumdur." Daha da kö-

tüsü, "özgür hükümet bir tiranlık olur," kuruluş prensipleri göz ardı edilir ve "despotluğa dönüşür." Bolívar küçük cumhuriyetlerin kalıcı olduğunu, büyüklerin ise imparatorluk ve istikrarsızlığa sürüklendiğini söylüyordu.

Amerikan cumhuriyetleri

Bağımsızlık savaşlarından sonra İspanyol kökenli Amerikan bölgelerinde ortaya çıkan bağımsız cumhuriyetler Bolívar'ın görüşünün özgürlükleriyle olmasa da büyüklükleriyle yansıtıyorlardı; çünkü siyasi güç küçük elit grupların eline geçmişti. Bu şekilde belki de Bolívar'ın elit gruplarla ilgili sevgilerini ve demokrasiyle ilgili karışık duygularını yansıtmışlardır.

Onun esef duyacağı bazı eylemlere siyasetçilerin izin vermesiyle Bolívar'ın adına leke sürülse de, "El Libertador"un devrimci vizyonuna Latin Amerika'da hâlâ saygı duyulur.

Bolívar'ın portresi Hugo Chávez için yapılan bir yürüyüşte ellerde taşınıyor. Chávez kendi siyasi hareketini ve anti-empyalist duruşunu vurgulayarak Bolívarcı bir devrim olarak tanımlar.

Simón Bolívar

Venezuela'da aristokrat bir ailede dünyaya gelen Simón Bolívar, kendisini Avrupa Aydınlanmasının idealleriyle tanıştıran ünlü düşünür Simón Rodríguez tarafından eğitilir. Askerliğini tamamladıktan sonra 16 yaşında Meksika ve Fransa'da seyahatler yapar; sonra da, evlendikten sekiz ay sonra ölecek olmasına rağmen, eşi ile İspanya'ya gider.

Bolívar 1804'de Napoleon Bonaparte'in Fransa İmparatoru olmasına şahit olur. Avrupa'da gördüğü milliyetçi duygulardan ilham alarak Güney Amerika İspanya'dan bağımsızlığını kazanıncaya dek durmayacağına and içer. Bolívar modern Ekvador, Colombia, Venezuela, Panama, Kuzey Peru ve Kuzeybatı Brezilya'nın İspanyollardan özgürlüğünü kazanmasına öncülük eder. Fakat daha sonra bu idealizminden geri adım atarak, 1828'de kendisini yeni Büyük Colombia'nın diktatörü ilan etmek zorunda hisseder. İki yıl sonra, ilham kaynağı olduğu devrimlerin başarısızlığının yarattığı hayal kırıklığı sonucunda vefat eder.

Önemli eserleri

1812 *Cartagena Manifestosu*
1815 *Jamaika Mektubu*

KISACA

İDEOLOJİ
Liberalizm

YAKLAŞIM
Modernizasyon

ÖNCE

1776 Amerikan Devriminin liderleri insanı şartlara uygun yeni bir siyasi sistemi ilan ederler.

1788 Immanuel Kant gelişmenin kendiliğinden olmayacağını, eğitimle desteklenmesi gerektiğini savunur.

SONRA

1848 Auguste Comte toplumun aydınlanmış, rasyonel evresine üç aşamada ulaştığını savunur.

1971 Perulu rahip Gustavo Gutiérrez *Kurtuluşun Teolojisi*'ni yazarak Hristiyanların adil olmayan ekonomik, siyasi ve toplumsal koşullardan kurtulmak için mücadele vermeleri gerektiğini savunur.

EĞİTİMLİ VE BİLGE BİR HÜKÜMET TOPLUMUN İHTİYAÇLARINI FARK EDER

JOSÉ MARÍA LUIS MORA (1780–1850)

1 830'ların Meksika'sı çalkantılı bir yerd. Uzun bağımsızlık savaşı ülkeyi sefil ve bölünmüş bir hale sokmuştu. 1821'de nihayet İspanya'dan bağımsızlığını kazanmasınarağmen, takip eden 75 yıl boyunca Meksika'nın 55 devlet başkanı olacak ve zengin toprak sahipleri, ordu ve Kilise eski gücünden hiçbir şey kaybetmeyecekti. 18. yüzyıl Aydınlanma filozoflarından ve

Fransa ile Birleşik Devletler'deki siyasi gelişmelerden büyük ölçüde etkilenmiş olan Latin Amerikalı liberaller, kemikleşmiş güç odaklarının toplumun gelişmesinin önünü kapadığını düşünüyorlardı. Genç Meksikalı liberal José María Luis Mora ülkede gördüğü müzmin muhafazakârlığa karşı çıkıyordu. Toplumun gelişmesi gerektiğini, aksi takdirde yok olacağını savunuyordu. Bir çocuğun büyürken ebeveynlerinin bakımına muhtaç olması gibi, "Bilge bir hükümet toplumun gelişmeye yönelik ihtiyaçlarını fark eder."

Mora'nın modernizasyon çağrısı bir kulaktan girer diğerinden çıkar; ayrıca Maximilian'ın İmparator olmasına muhalefet etmesinden dolayı hapse girer ve Devlet Başkanı Santa Anna'yı devirdikten sonra Paris'e sürgüne gönderilir. Bağımsızlıktan elli yıl sonra, Meksika kişi başına milli gelir açısından en fakir durumunu yaşar.

İmparator Maximilian 1864'te Meksika'da, Mora gibi liberallerin güçlü muhalefetine rağmen, hükümdar olur. Üç yıl sonra Maximilian devrilir ve idam edilir.

Ayrıca bkz.: Platon 34–39 ■ Immanuel Kant 126–129 ■ Auguste Comte 165 ■ Karl Marx 188–193 ■ Antonio Gramsci 259

“AİLEYİ” HEDEF ALMA EĞİLİMİ TOPLUMSAL KAOSUN BİR BELİRTİSİDİR AUGUSTE COMTE (1798–1857)

KISACA

İDEOLOJİ
Pozitivizm

YAKLAŞIM
Aile

ÖNCE

14. yüzyıl İbn Haldun'un *Mukaddime*'si toplumsal bağlılık ve çatışmayı incelemek için bilimsel muhakemeyi kullanır.

1821 Fransa'nın ilk sosyalistlerinden Henri de Saint-Simon yeni sanayi toplumunun, bilim insanları tarafından öncülük edilen yeni bir siyaset türüyle beraber yeni bir Ütopya doğuracağını iddia eder.

1835 Belçikalı filozof Adolphe Quetelet sosyal bilimlerde sıradan bir insanın incelenmesine yönelik yeni bir görüş öne sürer.

SONRA

1848 Karl Marx *Komünist Manifesto*'da ailenin feshedilmesini savunur.

1962 Michael Oakeshott toplumun rasyonel bir yaklaşımla anlaşılamayacağını savunur.

Fransız Filozof Auguste Comte'un *Pozitif Felsefe Dersleri*'nde aileyi

savunması duygusal bir bağdan daha fazlasına dayanır. Comte'un "pozitivist" felsefesi, toplumun gerçekten anlaşılmasında geçerli olacak tek verinin duyularımızdan ve verinin mantıksal analizinden geldiği görüşüdür. Toplumun tıpkı fiziksel dünyanın doğal bilim ve yasalara göre düzenlenmesi gibi, toplumsal yasalara göre işlediğini savunur. Onu incelemek ve bu yasaları kurcalamak sosyal bilimcinin bir görevidir

Aile toplumsal birimdir

Comte genel yasalara bakmanın, kendine has bireysel görüşlere takılmamanın oldukça önemli olduğuna inanır. "Bilimsel ruh bizi toplumu bireylerden oluşmuş bir mekanizma olarak görmemizi öner. Gerçek toplumsal birim ailedir." Toplamlar aile üzerine inşa edilmişlerdir –bireylerin ihtiyaçları üzerine kurulu bir toplumbilim başarısız olmaya mahkumdur. Ayrıca bireysel heveslerin

“

Aileler kabileleri, kabileler de ulusları oluşturur.
Auguste Comte

”

dizginlendiği yer de ailedir. İnsanlar hem kişisel hem de sosyal güdülerıyla yönlendirilirler. "Sosyal ve kişisel güdüler ailede birleştirilir ve uzlaştırılırlar; aynı zamanda ailede itaat kuralları ve karşılıklı işbirliği de gelişir." Comte sosyal bağlar üzerinde durur, fakat sosyalizmle çelişen bir şekilde –ailenin feshedilmesini savunan Marksistler, Comte'un görüşüne göre aslında insan toplumlarının parçalanmasını savunmaktadır.

Ayrıca bkz.: İbn Haldun 72–73 • Karl Marx 188–193 • Max Weber 214–215 • Michael Oakeshott 276–277 • Ayn Rand 280–281

**KİTLELE
YÜKSEL
1848–1910**

RİN
İŞİ

Avrupa'ya karışıklık hâkimken, Karl Marx ve Friedrich Engels *Komünist Manifesto*'yu yayımlarlar.

↑
1848

ABD İç Savaşı'nda Kuzeyin zaferi ülke genelinde **köleliğin kaldırılmasıyla** sonuçlanır.

↑
1865

Paris Komünü kurulur ve işçilerin ilk hükümeti olarak ilan edilir.

↑
1871

Friedrich Nietzsche'nin ilk büyük eseri, *Trajedinin Doğuşu* yayımlanır.

↑
1872

1864

Çin'deki **Taiping İsyanı** 20 milyon can aldıktan sonra bastırılır.

1868

Japonya'daki Meiji Restorasyonu **feodal** ve *shogun* (askeri vali) yönetimlerini **sona erdirir.**

1871

Almanya, Kaiser Wilhelm'in yönetiminde tek bir ulus devlet olarak **birleşir.**

1873

Finansal bir kriz Avrupa ve ABD'de **Uzun Bunahım** dönemini başlatır.

Avrupa'da 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarındaki savaşlar belirsiz izler bırakmıştır. 1815'teki Paris Anlaşması Napoléon Savaşlarını sona erdirir ve takip eden yüzyıl boyunca Avrupalı güçler arasında çok az anlaşmazlık yaşanır. Dünya ekonomisi, sanayileşmenin yanında, demiryolları ve telekomünikasyonun gelişmesiyle birlikte, büyümeye devam ediyordu. 19. yüzyılın ilk yarısındaki siyasi uzlaşmaların insanlık için istikrarlı bir kurumsal çerçeveyi zemini oluşturma- cağına inanmak neredeyse mümkündü. Alman filozof Georg Hegel 1830'larda Prusya'da en mükemmel devlet şekline ulaşıldığını düşünüyordu; öte yandan Avrupa sömürge- cilliği de çoğu kişi tarafından bir çağdaşlık misyonu olarak lanse ediliyordu. Siyasi ve sivil haklar

temin edildikten sonra adil bir toplum oluşturmak mümkün olacaktı.

Komünist fikirler

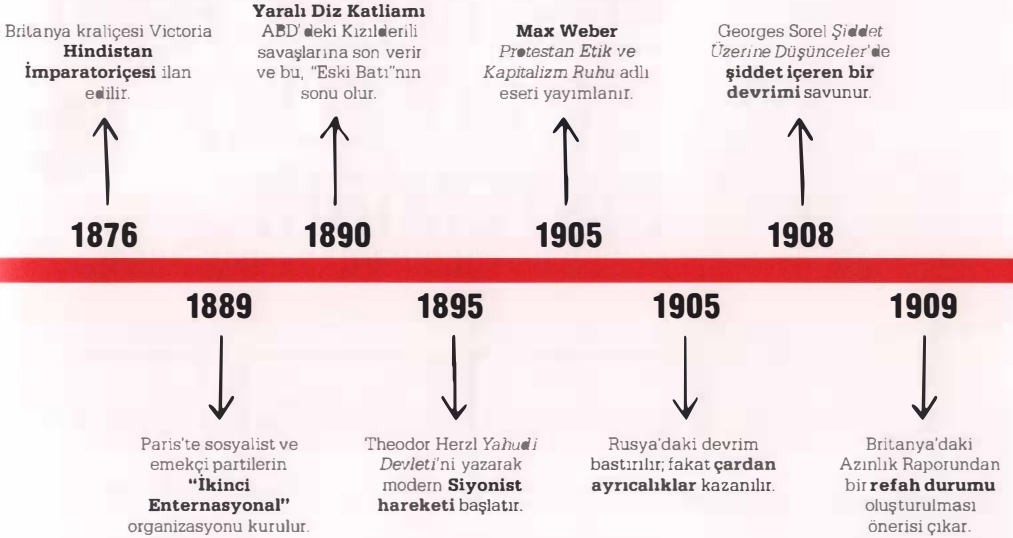
Hegel'in iki öğrencisi Friedrich Engels ve Karl Marx bu görüşlere şiddetli bir şekilde karşı çıkıyor- lardı. Sanayileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan mülkiyetsiz bir işçi sınıfına dikkat çekiyorlardı; bunlar siyasi özgürlüğe sahip fakat ekonomik açıdan sefil bir durum- daydılar. Hegel tarafından geliştirilen analiz yöntemlerini kullanarak, bu sınıfın sivil ve siyasi hakları ekonomi alanına taşıma potansiye- leri ortaya çıkarabileceklerine ina- nıyorlardı.

Marx ve Engels'in devrimci bir hareket çerçevesinde yazdıkları *Komünist Manifesto* Avrupa'da hızla yayılıyordu. Yeni bir tür kitile siyasetinin ortaya çıkması için

radikal bir çerçeve oluşturmaya çalışıyorlardı. Almanya'daki SPD gibi yeni işçi partileri yeni manifestoyu kendilerine rehber ediniyor ve halk kitlelerinin siyasi ve ekonomik güce sahip olacağı bir geleceğe güvenle bakıyorlardı. Siyaset elit bir grubun menfaatlerini korumaktan, seçimlere milyonların katılımı –oy hakkının yayılması sayesinde– ve bu milyonların siyasi oluşumlara katılımıyla kitlesel bir aktiviteye doğru kayıyordu.

Eski düzen yıkılıyor

ABD'de yeni bölgelerde kölelikle ilgili farklılıklar iç savaşa yol açmıştı. İttifakın zaferi ülke çapında köleliğe son verdi ve ülkeye yeni bir ivme kazandırarak ekono- mik ve siyasi alandaki gelişmeleri artırdı. Güneye baktığımızda, yeni Latin Amerikan cumhuriyetleri

anayasalarında vaat edilen siyasi istikrara kavuşmaya uğraşıyorlardı ve güç küçük elit gruplar arasında gidip geliyordu. Bölgenin büyük bölümü durağandı; fakat reform talepleri 1910'da Meksika'da bir devrimin patlak vermesine yol açacaktı.

Asya'da ise siyasi haklar adına savaşmak için ilk anti-sömürgeci oluşumlar kurulmuş ve Japonya'da bir grup geleneksel yönetici eski feodal düzeni ortadan kaldıracak kapsamlı bir modernizasyon başlatmıştı. Tüm dünyada eski rejimler ortadan kalkıyor gibi görünüyordu.

Ancak bazı Marksistler ne düşünüyor olursa olsun, kitlelerin siyasi gücüne yönelik bir gelişme henüz kesin değildi. Friedrich Nietzsche toplumun kitleler tarafından değiştirilebilmesi olasılığına karşı büyük bir alaycılıkla yakla-

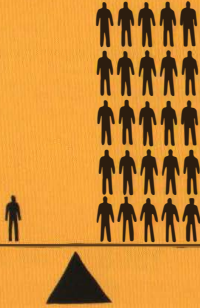
şanların en önde gelenlerindendi. Fikirleri daha sonra toplumu Marksist düşüncedeki gibi bir sınıf çatışmaları alanı değil, birbiriyle çatışan inanç sistemlerinin bir savaş alanı olarak gören Max Weber tarafından benimsenmişti.

Reform hareketleri

Liberaler ve muhafazakârlar kendi başlarına kitlesel üyeleri olan partiler kurarak kendilerini yeni dünyaya uyduruyor; refah ve ekonomik adalet adına sol kanattan gelen ve artan taleplerle başa çıkmaya çalışıyorlardı. Liberal teori, bireysel hakların adil bir toplumun temelini oluşturduğu, Marksistler tarafından iddia edildiği gibi sınıf mücadelesinin değil, Britanya'daki John Stuart Mill gibi düşünürler tarafından oluşturulan sağlam bir teorik zemine dayanıyordu.

Sosyalistlerin üretimi toplumsal olarak ele geçirme çabaları, kapitalist sistemde reform hareketlerinin ortaya çıkma ihtimalini arttırdı. Eduard Bernstein, yeni birleşen Almanya'daki erkeklerin oy hakkı avantajını kullanarak reformun seçim sandığıyla gerçekleştirilmesini savunuyordu. Britanya'daki Sidney ve Beatrice Webb gibi reformcu sosyalistler fakirleri korumak için kapsamlı bir sosyal güvenlik sistemini savunuyorlardı.

Bu esnada Rusya'da Vladimir Lenin ve arkadaşları bıkıp usanmadan sosyalist bir devrim için çalışıyorlardı. Avrupa'nın eski elit güçleri arasındaki gerilim de artıyordu. Tüm dünyayı saracak fırtınalı değişiklikler için sahne oldukça uygundu.

SOSYALİZM YENİ BİR KÖLELİK SİSTEMİDİR

ALEXIS DE TOCQUEVILLE (1805–1859)

KISACA

İDEOLOJİ
Liberalizm

YAKLAŞIM
Sınıfsız toplum

ÖNCE
MÖ 380Platon demokrasinin diğer yönetim şekillerinden daha kötü olduğunu savunur.

1798 Cumhuriyetin kurulmasıyla sona erecek olan Fransız Devrimi başlar.

1817 Sosyalist teorisyen Henri de Saint-Simon tamamen sosyalist prensipler üzerine kurulu yeni bir toplum talebinde bulunur.

SONRA

1922 Sovyetler Birliği kurularak Doğu Avrupa'nın büyük bir kısmına komünist yönetim getirilir.

1989 Berlin Duvarı, kapitalist ve demokratik yönetim sistemlerinin yükselişini ve Doğu Avrupa'da sosyalizmin sonunu ilan ederek yıkılır.

Sosyalizm en yüce insani erdemleri **görmezden gelir.**

Sosyalizm özel mülkiyeti **ortadan kaldırır.**

Sosyalizm bireyin **gelişmesini engeller.**

Sosyalizm yeni bir kölelik sistemidir.

Şubat ayında Kral Louis-Philippe'in devrilmesinden sonra seçilen Alexis de Tocqueville, 1848 Eylül'ünde Fransa'nın Kurucu Meclisi'nde konuşma yapar. 1789'daki Fransız Devriminin ideallerinin Fransa için demokrasiye dayalı bir gelecek ve sosyalizmin reddedilmesi anlamına geldiğini savunur.

De Tocqueville sosyalizme üç koldan saldırır. İlk olarak sosyalizmin "erkeklerin maddi tutkulan"ndan istifade ettiğini savunur –amacı zenginlik yaratmaktır. En yüce insani idealler ve devrimin çekirdeği olan cömertlik ve erdemi görmezden gelir. İkincisi sosyalizm, Tocqueville'in özgürlük için hayatı öneme sahip olarak gördüğü özel mülkiyeti ortadan kaldırır. Sosyalist

devletler mülkiyeti ele geçirmese de zayıflatırlar. En büyük eleştirisi ise sosyalizmin bireyi hor görmesidir.

Tocqueville sosyalizmde bireysel girişimin baskıcı bir devlet tarafından sindirildiğine inanıyordu. Devlet toplumu bir bütün olarak yönetir, fakat gittikçe "herkesin efendisi" haline gelir. Demokrasi bireysel otonomiye genişletir, sosyalizm ise azaltır. Sosyalizm ve demokrasi asla beraber yürüyemez –birbirlerinin karşıtıdır.

Sınıfsız bir toplum

De Tocqueville Fransız Devriminin ideallerine ihanet edildiğini düşünüyordu. 1789'daki devrim herkes için özgürlük getirmişti ki bu sınıf farklılıklarının ortadan kaldırılması demektir. Fakat o zamandan beri üst

Ayrıca bkz.: Platon 34-39 • Aristoteles 40-43 • Montesquieu 110-111 • Jean-Jacques Rousseau 118-125 • John Stuart Mill 174-181 • Max Weber 214-215

“

Demokrasi özgürlükte eşitliği savunur. Sosyalizm ise kısıtlama ve esarette eşitlik ister.

Alexis de Tocqueville

”

sınıflar daha ayrıcalıklı ve yoz hale gelmişlerdir. Alt sınıflar ise öfke ve hoşnutsuzlukla tutuşmuş haldeydiler; bu yüzden sosyalist fikirler tarafından akıldan daha kolay geliniyordu.

Tocqueville'e göre çözüm sosyalizmde değildi; fakat özgür ve sınıfsız bir topluma ilgili orijinal devrimci görüşlerin yeniden ortaya atılması gerekiyordu. Sosyalizm, mülk sahiplerini proletarya ile karşı karşıya getirerek, sosyal bölünmeyi yeniden tesis edecek ve bu vizyona ihanet edecekti. Sosyalist bir siste-

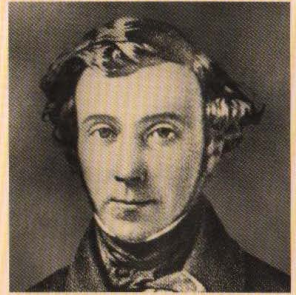
min tesisi devrim öncesi monarşiye dönüş gibiydi. De Tocqueville'e göre baskıcı sosyalist devlet özgürlük ve rekabet kavramlarıyla çelişmekteydi.

De Tocqueville bireysel girişimciliğin gelişeceği demokratik bir toplumu destekliyordu; fakat fakirler ve bakıma muhtaç olanlar Hristiyan hayırseverlik idealiyle korunabilirlerdi. Buna bir model olarak, en gelişmiş demokrasi seviyesine ulaşmış olan ABD'yi gösteriyordu.

De Tocqueville'in özgürlük anlamında demokrasi ve mahkûmiyet anlamında da sosyalizm arasındaki karşılaştırması, 19 ve 20. yüzyıllardaki tartışmalarda devamlı ortaya atılan bir konuydu. Konuşmasını Avrupa boyunca kısmen sosyalist fikirler tarafından kısırlatılan devrimlerin ve başkaldırıların yayıldığı bir yıl yapmıştı. Fakat 1848'den sonra başkaldırı azaldı ve bir süreliğine korkulacak bir boyuta ulaşmamayı başardı.

De Tocqueville sosyalizmde

işçilerin sadece devletin baskıcı makinelerinin bir çark dişlisi olacağını savunuyordu.

Alexis de Tocqueville

De Tocqueville Paris'te aristokrat bir ailede doğdu. Louis-Philippe d'Orléans 1830'da tahta geçtiğinde Tocqueville yeni hükümette görev aldı; fakat siyasi değişiklikler sonucu pozisyonunu riskli hale getirdiği için ABD'ye gitmek üzere Fransa'dan ayrıldı. Bunun sonucunda demokrasi ve eşitliğin en iyi geliştiği ülkenin ABD olduğunu savunduğu ünlü eseri *Amerika'da Demokrasi* doğmuştur. Bu eseriyle aynı zamanda demokrasinin tehlikelerine de dikkat çekmiştir: materyalizm ve aşırı bireysellik.

1848 devriminden sonra da Tocqueville, Fransa'da İkinci Cumhuriyet Anayasasının hazırlanmasından sorumlu Kurucu Meclisin bir üyesi olur. Louis-Napoléon Bonaparte'ın 1851'deki darbesine muhalefetten ötürü bir gece hapiste yattıktan sonra siyasetten çekilmiştir. Hayatının büyük bölümünde sağlık sorunları yaşamış biri olarak, sekiz yıl sonra 53 yaşında tüberkülozdan ölmüştür.

Önemli eserleri

1835, 1840 *Amerika'da Demokrasi*

1856 *Eski Rejim ve Devrim*

BEN DEME, BİZ DE

GIUSEPPE MAZZINI (1805–1872)

KISACA

İDEOLOJİ
Milliyetçilik

YAKLAŞIM
Haklar ve sorumluluklar

ÖNCE

1789 Fransız Devrimi esnasında yayımlanan Erkeklerin ve Vatandaşların Hakları Bildirgesi vatandaşların evrensel haklarını tanımlar.

1793 Alman filozof Johann Gottfried Herder ulusun önemi üzerinde durur.

SONRA

1859 John Stuart Mill *Özgürlük Üzerine*'de bireysel hakları savunur.

1861 İtalya birleşir.

1950'ler Tüm dünyada koloniler bağımsızlığını kazanmasıyla milliyetçi hareketler yükselişe geçer.

1957 Altı ülke tarafından imzalanan Roma Anlaşmasıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulur.

italyan siyaset teorisi ve aktivist Giuseppe Mazzini halka bir ulusal devlet fikri etrafında toplanmaları çağrısını yapmıştır. *Erkeklerin Görevleri Üzerine Bir Deneme* adlı eserinde, halkın vatani görevlerini kişisel çıkarların üstünde

tutmalarını ister. Mazzini'nin milliyetçiliği Avrupa'da son yüzyıldır meydana gelen siyasi değişikliklerin bir eleştirisi üzerine kuruludur. Bu ani değişikliklerin arkasındaki itici güç, bireysel hakların arkasından gitmekle elde edilecek olan özgür-

Ayrıca bkz.: Johann Gottfried Herder 142-143 ■ Simón Bolívar 162-163 ■ John Stuart Mill 174-181 ■ Theodor Herzl 208-209 ■ Gianfranco Miglio 296

“

Kendi vatanımız için doğru ilkelerin ışığında çalışırken aslında insanlık için çalışıyoruz.

Giuseppe Mazzini

”

lütür. Emekçi kitleler hakların maddi refah sağlayacağını umuyordu.

Mazzini, zenginlik ve ticaretin genel anlamda gelişmesine rağmen, özgürlük konusundaki gelişmenin işçilerin durumlarındaki gelişmeye paralel olmadığına inanıyordu. Ekonomik gelişmeler sadece belirli ayrıcalıklı kişilere yaramıştı, çoğunluğa değil. Mazzini'ye göre bireysel haklar peşindeki sığ koşuşturma iki prob-

lem yaratıyordu. Öncelikle özgürlük, onu kullanabilme pozisyonunda olmayan çoğu insan için bir "yanıl-sama ve acı bir ironiydi"; örneğin eğitim hakkı buna ayıracak kaynak veya zamanı olmayanlar için hiçbir şey ifade etmiyordu. İkincisi bireysel maddi çıkarlar için uğraşmak insanları birbirlerini ezmeye itiyordu, böylece insanlığın ortak bağları zayıflıyordu.

Haklardan önce görevler

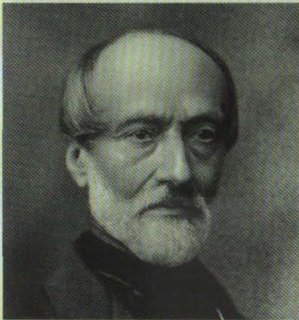
Mazzini'ye göre hakların peşinde koşulması insanlığa karşı olan görevlerimizden sonra geliyordu. Bu görevler bireylerin ortak bir hedef için işbirliği yapmasını gerektiriyordu. Ancak tek bir birey için tüm enginliğiyle insanlığa doğrudan hizmet etmek zor olurdu. Bu yüzden Mazzini'ye göre, Tanrı farklı ülkeler yaratarak insanlığı dallara ayırmıştı. Ülke bireyin insanlığa hizmet edebileceği bir atolyeydi. Vatan borcu – "ben" değil "biz" şeklinde düşünerek – bireyleri insanlığın daha geniş bütünlüğüne bağlayacaktır. Mazzini'ye göre bir ülke belirli bir coğrafi bölgede yaşayan

Turin sokaklarındaki resmigeçit töreni İtalya'nın 1861'de birleşmesini temsil ediyordu. Mazzini modern İtalyan devletinin kurucusu olarak kabul edilir.

insanlardan çok daha fazlasıydı; birbirlerine kardeşlikle bağlı insanlardan oluşan bir birlikti. Mazzini'nin fikirleri, İtalya'nın birleşmiş bir devlet olarak ortaya çıktığı dönemde, Avrupa'daki 1848 başkaldırılarındaki devrimcilere ilham kaynağı olmuştu. Milliyetçilerin 20. yüzyıldaki sömürgeci yönetimlere karşı olan mücadelelerinde kışkırtıcı olmuştu. Mazzini'nin Avrupa devletleri arasındaki işbirliği hayali 1957'de Avrupa Ekonomik Topluluğun kurulmasıyla gerçekleşmişti.

Giuseppe Mazzini

Bir doktorun oğlu olan Giuseppe Mazzini İtalya'nın Cenova kentinde doğdu. 20'lerinde illegal siyasete karıştı ve 1831'de hapsedildikten sonra eylemleri yüzünden sürgün edildi. Kışkırtma ve başkaldırılarla birleşik bir İtalya için savaşan Genç İtalya adlı siyasi bir organizasyon kurdu. Bunu örnek alarak, Avrupa'daki aktivistler benzer organizasyonlar kurmuşlardır.

1848 Avrupa başkaldırılarından sonra Mazzini Roma'da bir cumhuriyet kurmak için İtalya'ya geri döner. Fakat cumhuriyet devrildikten sonra kendisini bir

kere daha sürgünde bulur. 1860'ların başında, Kuzey İtalya krallığı kurulurken yine İtalya'ya döner. Bu Mazzini'nin cumhuriyetçi görüşüne uymaz ve o, yeni parlamentoya girmeyi kabul etmez. 1872'de, Roma'nın ele geçirilip İtalya'nın birleşmesinden iki yıl sonra, Piza'da vefat eder.

Önemli eserleri

1852 *Milliyetçilik Üzerine*
1860 *İnsanların Görevleri ve Diğer Makaleler*

**ÇOĞU İNSANIN
TUHAF GÖRÜNMEYE
CESARET EDEMEMESİ
ZAMANIMIZIN
EN BÜYÜK
TEHLİKESİDİR**

JOHN STUART MILL (1806–1873)

KISACA**İDEOLOJİ**
Liberalizm**YAKLAŞIM****Bireysel özgürlük****ÖNCE**

1690 Otoriter yönetimlere karşı olan John Locke liberal düşüncenin öncüsü olur.

1776 Amerikan Bağımsızlık Bildirisi herkesin özgürlük, yaşam ve mutlu olma haklarına eşit doğduğunu belirtir.

SONRA

1940'lar Büyük Depresyon sonrası liberaller serbest piyasaya olan inancını kaybederler ve müreffeh bir devlet talebinde bulunurlar.

1958 İngiliz düşünür Isaiah Berlin "negatif" ve "pozitif" özgürlük arasındaki farkı ortaya koyar.

1974 ABD'li filozof Robert Nozick bireysel özgürlüğün kutsal olduğunu savunur.

John Stuart Mill *Özgürlük Üzerine*'de liberalizmin önemli bir ilkesiyle ilgili ünlü savunmasını yapar: Bireysellik sağlıklı bir toplumun temelidir. Araştırmaları: siyaset teorisinin temel bir problemini baz alır – bireysel özgürlük ve toplumsal denetim arasındaki denge.

Mill 19. yüzyıl ortasındaki siyasi koşulların dönüşümünün bu konuya yeni bir bakış açısı kazandırdığını savunur. Eskiden mutlakıyetçi monarşiler tahakküm ederken, yöneticilerin performansı oy sandığıyla kontrol altında tutulamıyordu. Bu yüzden devletin çıkarlarının bireylerin çıkarlarıyla geliştiği düşünülüyor ve devlet müdahalesine şüpheyile yaklaşıyordu.

19. yüzyılda demokratik yönetim sistemlerinin yayılmasının bu gerilimi azalttığı düşünülür. Düzenli seçimler kitleleri gerçek yöneticiler haline getirmiş ve devletin çıkarlarıyla bireylerin çıkarlarını aynı çizgiye taşımıştır. Bu ortamda hükümet bireylerin zararına olmayacağı düşünülüyordu.

Çoğunluğun tiranlığı

Mill bu görüşün kayıtsızlığıyla ilgili uyarıyordu. Seçilmiş hükümetin çoğunluğun görüşleriyle biçimlendiği ve bu çoğunluğun sonunda azınlığı ezebileceği konusunda uyarıyordu. "Çoğunluğun tiranlığı" seçilmiş hükümetlerin müdahalelerinin bir risk içerebileceği anlamına geliyordu. En azından siyasi tiranlık kadar ciddi bir başka konu da, inanç ve eylemin belirli kalıplara uymasına yol açan, kamuoyunun toplumsal tiranlığı riskiydi. Bu tiranlık türlerinin çok daha ciddi olduğunu savunuyordu Mill; çünkü kamuoyunun eğilimleri sıklıkla düşüncesizceydi; kişisel çıkar ve tercihlerden öteye geçemiyordu. Sonuç, toplumun en baskın gruplarının çıkarlarından başka bir şey değildi.

O esnada İngiltere hâlâ modern demokrasi yolunda bir dönüşüm sürecinden geçiyordu ve Mill halkın henüz tehlikelerin farkında olmadığını söylüyordu. Oldukça baskın olan hükümete karşı güvensizlik, devletin bireylere karşı tehdit olarak görüldüğü ancak demokratik bir çoğunluğun

Sağlıklı bir toplum için **bireyler**, diğerlerine zarar vermedikleri sürece, **düşünce ve eylemlerinde özgür** olmalıdırlar.

Ancak bu, **çoğunluğun tiranlığı** nedeniyle pek sık gerçekleşmez.

Çoğu insanın tuhaf görünmeye cesaret edememesi zamanımızın en büyük tehlikesidir.

Bu **belirli kalıplara uymayı** gerektirir ve yeni fikir ve yaşam şekillerinin denenmesini engeller.

Ayrıca bkz.: Thomas Hobbes 96–103 ■ John Locke 104–109 ■ Jeremy Bentham 144–149 ■ Alexis De Tocqueville 170–171
■ Robert Nozick 236–237 ■ John Rawls 298–303

Eylem özgürlüğü –Paris’teki bu eşcinsel özgürlük yürüyüşü gibi eylem hakkı– düşünce ve fikir özgürlüğüyle beraber Mill’in bireysel özgürlük fikrinin merkezinde yer alıyordu.

potansiyel tiranlığın henüz tamamen anlaşılmadığı dönemlere ait bir hatıraydı. Bu karışıklık hükümetin eylemlerinin hem gereksiz olduğu hem de haksız bir biçimde suçlandığı anlamına geliyordu. Aynı zamanda kamuoyunun tiranlığı yükselişe geçmişti ve Mill toplumun birey üzerindeki kontrolünü arttırmaya yönelik genel bir eğilimden çekiniyordu.

Meşru müdahale

Bu eğilime bir son vermek için etik bir bariyere gerek vardı; bu yüzden Mill bireysel otonomi ile hükümet müdahalesi arasındaki dengeyi iyi tanımlamak için kesin bir prensip koymaya çalıştı. Toplumun bireysel müdahalelere ancak başkalarının zarar görmemesi adına müdahale edebileceğini ortaya attı. Bireysel menfaate ilgili kaygılar, bireyi ikna

“

Özgürlük ve Otorite arasındaki mücadele tarihin çok eski zamanlarından beri en göze çarpan durumlarından.

John Stuart Mill

”

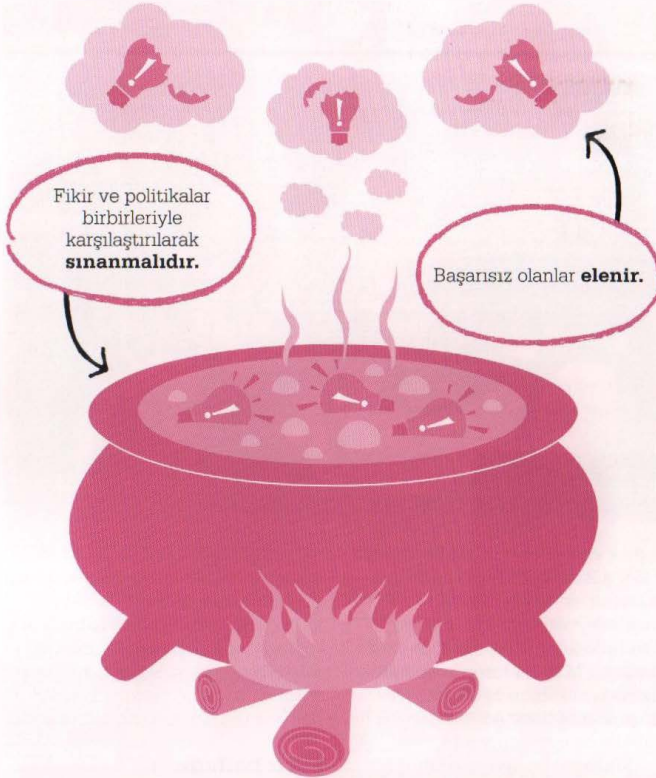
etmek ve davranışını değiştirmeyi haklı gösterebilir; fakat buna zorlayamaz. “Bireyin kendi üzerinde, kendi aklı ve vücudu üzerinde tam bir egemenliği vardır” demiştir Mill. Bu bireysel özgürlük ilkesi aynı zamanda düşünceye, düşüncenin ifade edilmesine ve eyleme de uygulanıyordu.

Mill eğer bu ilke ortadan kaldırılsa, bunun cezasını tüm toplumun çekeceğini savunuyordu. Örneğin düşünce özgürlüğü olmadan bilgi ve yenilikçilik kısıtlanacaktı. Bunu göstermek için Mill insanların gerçeğe nasıl ulaştığını örnek göstermiştir. İnsan zihni yanılabilirliği için, gerçeğin veya bir fikrin çürütülmesi sadece onun karşı fikirlerle kaynayan bir kazanda sınanmasıyla olabilir. Fikirlerin bastırılmasıyla toplum gerçek fikirlerden olabilir. Bu aynı zamanda yanlış ancak denenirken başka bir fikirle ilgili bir gerçeği ortaya çıkarabilecek olan fikirleri de bastıracaktı. Milli toplum için bazı fikirlerin, gerçek olup

olmamalarından bağımsız olarak, daha faydalı olduğu görüşüne karşı çıkıyordu. İnançsızların artık kazığa bağlanarak yakılmamasına rağmen, Mill geleneksel olmayan düşüncelere karşı hoşgörüsüzlüğün zihinleri körelttiğine ve toplumun gelişmesini aksattığına inanıyordu.

Fikir bolluğu

Toplumun genel geçer kanıları doğru olsa bile, Mill bir fikir bolluğu olmasının önemini savunuyordu – doğru bir düşüncenin canlılığını ve gücünü koruması için, sürekli olarak sınanması ve denenmesi gerekir. Bu özellikle, hiçbir zaman matematiksel fikirlerin kesinliğine ulaşamayacak olan toplumsal ve siyasi fikirler için geçerli bir durumdu. Fikirleri sınanmanın en iyi yolu karşı fikirde olanların görüşlerini duymaktır. Eğer muhalif bulunamıyorsa, muhalif fikir üretilmelidir. Bu tartışma ve argümanlar olmadan, insanlar doğru fikirlerinin bile temellerine vakıf olamayacaklardı; bu da onları

Mill'in kaynayan fikirler kazanında, her fikir sürekli olarak diğer fikirlerle karşılaştırılır, sınanır. Bu kazan bir damıtma cihazı görevi görür. Yanlış ya da eksik fikirler reddedildikçe yok olurlar; geriye kalan doğru fikirler ise tekrar birbirine karışıp güçlenirler.

gerçekten anlaşılmadan tekrarlanan dogmalar haline getirecekti. Davranış ve moraliteyle ilgili doğru ilkeler yavan sloganlara dönüştüklerinde artık gerçek eylemleri motive edemez hale gelirler.

Mill bireyin hareket özgürlüğünü savunmak için kendi özgürlük ilkesini kullanıyordu. Ancak hareket özgürlüğünün mutlaka düşünce özgürlüğünden daha kısıtlı olması gerektiğini de

kabul ediyordu; çünkü bir eylem bir düşünceye oranla başkalarına çok daha fazla zarar verebilirdi. Fikir özgürlüğü gibi, bireysellik –sıradışı bir yaşam sürme özgürlüğü– de toplumsal yenilikleri destekliyordu: "Farklı yaşam şekillerinin değeri pratik olarak ortaya konmalıdır" demiştir. İnsanların hayatlarında geleneklerden bir rehber olarak faydalanmalarına rağmen, bunu özellikle kendi özel durumları ve tercihlerine uygun yaratıcı bir

“

“Çoğunluğun tiranlığı” toplumun tetikte olması gereken kötülüklerden biri haline gelmiştir.

John Stuart Mill

”

şekilde yapmalıydılar. Mill, insanların geleneklere düşünmeden uydukları zaman –düşünmeden alınan kararların etkisine benzer bir şekilde– yaşam şekillerinin kısırlaştığına ve bireylerin ahlaki yönlerinin zayıfladığına inanıyordu.

Herkes için deneyimleme

Fikirlerin özgürce ifade edilmesinde olduğu gibi, yeni davranış şekilleri geliştirenler de bir bütün olarak topluma yardımcı olurlar, hatta geleneksel kesime bile. Kurallara çok bağlı olmayanlar yeni yöntemler geliştirebilir ve bunların bir kısmı başkaları tarafından da benimsenebilir. Fakat toplumsal yenilikçiler bunların faydalarının fark edilmesi için deneme konusunda özgür olmalıydılar.

Çoğunluk görüşünün gücü göz önüne alındığında, özgür ruhlar ve tuhaf insanlara yeni yöntemler konusunda ilham verirler. Mill'in *Özgürlük Üzerine*'yi yazdığı dönemde Sanayi Devrimi İngiltere'yi dünyanın en gelişmiş ülkelerinden biri yapmıştı. Mill bu başarının Avrupa'daki düşünce çeşitliliği ve hareket özgürlüğünden kaynaklandığına inanıyordu. Mill

aynı Avrupa dinamizmini, gelenek ve göreneklerin bireyselliği bastırması ve duygusuzlaştırması nedeniyle geri kaldığına inandığı Çin'deki durgunlukla kıyaslıyordu. Ekonomik gelişme İngiltere'ye kitlesel eğitim, daha hızlı iletişim ve önceden dışlanan sosyal sınıflar için daha büyük fırsatlar getirmişti. Fakat bu gelişme aynı zamanda tercihlerde bir tekdüzelikle bireysellikte bir gerileme de getirmişti. Eğer bu eğilim devam ederse, İngiltere'nin de aynı Çin gibi zarar göreceğine inanılıyordu. Mill İngiliz toplumunun şimdiden kalıplara bağlı ve bireysellikle orijinalliğin değerini bilmez duruma düştüğünü savunuyordu. İnsanlar vicdanlarına göre değil sosyal statülerine göre davranıyorlardı. Tuhaflıktan korkan insan sayısının bu kadar az oluşunun büyük bir tehlike olduğunu düşünmesinin sebebi buydu.

Zarar ilkesi

Mill'in zarar ilkesi, bireyle devlet arasındaki uygun sınırı tanımlamak açısından faydalı ve oldukça kolay anlaşılır bir ilkeydi ve

hükümetle halk arasındaki ilişkinin hızlı bir değişim gösterdiği bir dönemde ortaya konmuştu.

20. yüzyılda sigaraya karşı geliştirilen politikalar, bu ilkenin hükümetin bireyin davranışlarını bir kısıtlama yolu olarak nasıl kullanılabileceğini göstermektedir. Tütünün uzun zamandan beri zararlı olduğunun bilinmesine rağmen, toplum hiçbir zaman bireyleri sigara içmekten men etmemiştir. Bunun yerine insanlara sigaranın zararlarına ilişkin bilgi verilmiş ve 20. yüzyılın sonlarına doğru sigara kullanımı ABD ve birçok Avrupa ülkesinde azalmıştır.

Bu Mill'in özgürlük ilkesiyle oldukça uyumluydu: insanlar kendilerine zarar vermelerine rağmen özgürce sigara içebiliyorlardı; çünkü başkalarına zarar vermiyorlardı. Fakat sonrasında pasif içiciliğin de zararlı olduğunu dair yeni bulgular ortaya çıktı. Bu da kamusal alanlarda sigara içmenin başkalarına zarar verdiği anlamına geliyordu. Zarar ilkesi yine uygulandı ve kamusal alanlarda sigara içilmesi, bu yeni bilginin ışığında yasaklandı. Sigara içmek popülerliğini hızla

“

Ne zaman yükselen bir sınıf ortaya çıkarsa, ülkenin ahlak yapısının büyük bir bölümü onun sınıfsal çıkarları, hissiyatı ve sınıfsal üstünlüğü üzerinden şekillendirilir.

John Stuart Mill

”

kaybederek bir anlamda tuhafların alışkanlığı haline geldi; fakat sağlığı zararıyla ilgili artan bilgilere rağmen, çok az kişi sigaranın tamamen yasaklanmasını savunuyor.

Zarara karşı mutluluk

Ancak zarar ilkesi, her zaman liberallerin istediği sonucu vermeyebilirdi. Örneğin insanlar eşcinselliği ahlaksız, çirkin ve tiksindirici buluyorsa, eşcinsel davranışların kendilerine zarar verdiğini öne sürebilirler. Devletin müdahale etmesi ve cinsel ahlakı koruması gerektiğini savunabilirler. Bu Mill'in bireyi savunmasının altında yatan etik temel konusunu gündeme getirir. *Özgürlük Üzerine*, Mill'in hemfikir olduğu "faydacılık felsefesi" bağlamında yazılmıştır. Mill, davranışların ahlaklılığının insanların mutluluğuna toplamda ne kadar katkıda bulunduklarına göre değerlendirilmesi gerektiğini

Göstericiler bir yürüyüşte Neo-Nazizmi protesto ediyorlar. Mill -Nazilerin toplum hakkı gibi- bireysel özgürlüklere, eğer mutluluktan çok mutsuzluk yaratıyorsa, karşı çıkılabileceği görüşündeydi.

savunan İngiliz filozof Jeremy Bentham'ın bir savunucusuydu. Örneğin yalan söylemeyi kendi içinde yanlış olarak eleştirmek yerine, onu çeşitli sonuçlarının – beraberce ele alarak– daha fazla mutluluk mu mutsuzluk mu getireceğine göre kötülemek gerekecekti. Mill, Bentham'ın teorisini geliştirmiştir; örneğin "yüce" ve aşağılık "zevkler" arasında bir ayırım gözetmiştir. Nitekim bu, mutsuz bir Sokrates olmanın mutlu bir domuz olmaktan daha iyi olduğu anlamına geliyordu, çünkü yalnızca Sokrates'in yüce zevklere ulaşma imkânı vardı.

Özgürlük Üzerine'deki yaklaşım ve faydacılık arasında bir çelişki varmış gibi görünebilir; çünkü kulağa ayrı bir ilke gibi gelen bireysel özgürlük savunusu, faydacılık yaklaşımına önceliği olan mutluluk ilkesiyle çelişebilir. Örneğin eşcinsellik çoğunluğu mutsuz ediyorsa, faydacılık bunun yasaklanmasını önerebilir, bu da bireysel özgürlüğün açıkça ihlal edilmesi anlamına gelecektir. Bu bariz çelişkiye rağmen Mill, sisteminin nihai ve kapsayıcı ilkesinin fayda olduğunu savunur.

Dini konularda vaaz veren biri Londra'daki Hyde Park'ın Konuşmacı Köşesinde yoldan geçenlere hitap ediyor. Mill, ne türden bir görüş beyan edilmek istilsin, sansüre karşı ve konuşma özgürlüğünün yanındaydı.

Mill otonominin mutlâkıyetçi bir tartışmasını yapmaz. Onun iddiasını anlamanın bir yönü de, mutluluk ilkesinin bireysel eylemden ziyade devlet için uygulanması olarak düşündürmektir: Mill özgürlüğün toplumsal yenilik ve bilgi sağladığını, bunun da mutluluk getireceğini savunur. Bu, Mill'in mutluluk ilkesinin her zaman özgürlüğe işaret ettiğine dair çok iyimser olduğu olasılığı konusunda açık kapı bırakır. Hatta fikirlerin ifade edilmesi konusunda bile çok iyimser olmuş olabilir; yalnızca davanışsal normlar konusunda değil. Örneğin bazıları belirli fikirlerin ifadesinin yasaklanmasının –günümüzün Almanya'sında Adolf Hitler'in fikirlerine destek verilmesi gibi– mutsuzluğu azaltacağını; bu yüzden de faydacılık bağlamında haklı gösterilebileceğini savunabilir.

Negatif özgürlük

Mill'in görüşlerini hedef alan bir başka eleştiri, karşıt fikirler kazanından gerçeğin çıkacağına olan inancıdır. Bu kazanın en yoğun olarak, toplumun bireysel düşünce veya eyleme dair herhangi bir müdahaleden tamamen kaçındığı zaman, fukuradığına inanır. Bu da, İngiliz siyaset teorisini ve filozofu İsaiah Berlin'in daha sonra "negatif özgürlük" olarak adlandırdığı ve eylemler üzerinde herhangi kısıtlama olmaması durumu olarak tanımladığı bir özgürlük kavramıdır.

Solcu eleştirmenler negatif özgürlüğün tek başına yeterli olmadığını düşünüyorlardı. Ezilen grupların –toplumdaki en fakir veya hakları olmayan kadınlar– sıradışı görüşlerini ifade etmelerinin hiçbir yolu olmayabileceğine işaret ediyorlardı: Yoksun bırakılmışlardı;

“

Bireyin özgürlüğü, diğerlerine zarar vermemesi için, kısıtlanmalıdır.
John Stuart Mill

”

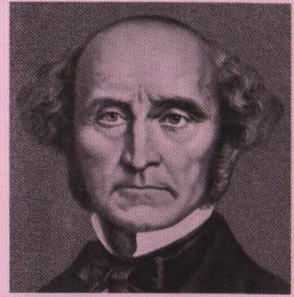
yani fikirlerin ifade edildiği ve yayınlandığı medya ve kuruluşlara oldukça kısıtlı bir erişim imkânı vardı. Bu yüzden sol kanattakiler "negatif özgürlüklerin" yoksun bırakılması insanlara kendilerini ifade etmek ve politikalar üzerinde etkili olmak için aktif olarak ihtiyaç duydukları gücü kazandıracak "pozitif özgürlükler" olmadan anlamsız olduğunu savunurlar. Eğer 20. yüzyılda feminizmin başarısına şahit olsaydı, Mill kadınların siyasi eşitlik görüşlerini coşkulu bir şekilde savunarak elde etmeyi başardıklarını savunabilirdi. Ancak solcular bir kez daha resmi siyasi hakların, eşit ücret ve iş imkânları gibi pozitif özgürlükler olmadan çok şey ifade etmediğini savunarak karşı çıkardı.

Pragmatik liberalizm

Mill'in siyaset felsefesinin – faydacılık ve özgürlüğe dair görüşleri– dünyada liberal demokrasilerin gelişmesine büyük etkisi olmuştur. Onunki, soyut ve elle tutulmaz, vazgeçilemez haklar yerine, kolektif bir refah ilkesine bağlı pragmatik bir liberalizm şekli için belki de en ünlü ve en çok değinilen görüştür. Modern liberal demokrasilerde, özellikle İngiltere

ve ABD’de –cinsel ahlak, sigara kullanımı, hatta ekonomide serbest piyasaların rolü– gibi birçok tartışma Mill’in yaklaşık iki yüzyıl önce ortaya koyduğu faktörler çerçevesinde yapılandırılmıştır. Fakat bu ülkelerde bile, bireysel eylemler üzerindeki birçok toplumsal kısıtlamaya negatif özgürlüğün minimal ölçütlerinden daha fazlası gerekçe gösterilmektedir. Örneğin uyuşturucu haplarla ilgili kısıtlamalar babaeril prensiplere dayanır; hatta serbest piyasa

ülkelerinde hükümet ticareti düzenler ve ekonomik sonuçları dengelemeye çalışır. Tüm bu eylemlerin Mill’in müdahale için gerekli gördüğü şartların ötesine geçtiği düşünülebilir; fakat gerekli toplumsal kontrol ile ilgili tartışmalar dinmek bilmedikçe, Mill tarafından ortaya atılan savları daha çok liberalizmi savunanlar devreye sokacaktır.

John Stuart Mill

1806’da Londra’da doğan John Stuart Mill 19. yüzyılın en etkili filozoflarından biri olmuştur. Babası James Mill, filozof Jeremy Bentham’ın lideri olduğu faydacı felsefe düşünürleri çevresinin bir üyesiydi. Yaşlı Mill erken gelişen oğlunun büyük bir düşünür olmasını sağlamak için işe koyuldu –Mill daha genç bir çocukken Latince, Yunanca, tarih, matematik ve ekonomi okudu. Fakat Mill 20 yaşına geldiğinde bu entelektüel zorlamanın duygusal hayatının gelişmesini engellemiş olduğunu fark eder ve bir depresyon dönemine girer.

1830’dan itibaren Mill Harriet Taylor ile yakın arkadaşlık kurar ve kocasının ölümünün ardından 1851’de kendisiyle evlenir. Harriet’in Mill’in gelişimi üzerinde büyük etkisi olmuştur; insan hayatına dair görüşlerini babasının katı ahlak anlayışının dışına çıkarak, duygulara ve bireyselliğe değer veren bir anlayışa dönüştürmesine yardımcı olur. Bunun faydacılık ve özgürlük üzerindeki düşüncelerini oldukça etkilediği söylenir.

Önemli eserleri

1859 Özgürlük Üzerine

1865 Faydacılık

1869 Kadınların Bağımlılığı

Mill’e göre üç temel özgürlük

Düşünce ve fikir özgürlüğü
–fikir ve hassasiyetler ile onları sözel veya yazılı olarak ifade etme konusunda mutlak özgürlük.

Zevk ve ilgi alanlarının
peşinde koşma özgürlüğü –toplumdaki diğer bireylere zarar vermediği sürece hayatımızı uygun gördüğümüz şekilde yaşamak.

Bireylerin birliktelikler
oluşturma özgürlüğü –zor kullanılmadan, herhangi bir zarsız amaç uğruna diğer insanlarla bir araya gelme hakkı.

KISACA

İDEOLOJİ

Köleliğin kaldırılması

YAKLAŞIM

Eşit haklar

ÖNCE

1776 Birleşik Devletler Anayasası yeni cumhuriyeti kurar.

1789 Fransız Devrimindeki İnsan Hakları Beyannamesi "tüm insanların eşit doğduğunu ve bunun böyle kaldığını" savunur.

SONRA

1860 Lincoln'un 16. ABD Başkanı olarak seçilmesi, Güney eyaletlerinin köleliği devam ettirme haklarının savunulması amacıyla bir ittifak kurmalarına yol açar.

1865 General Robert E. Lee'nin Konfederasyona teslim olmasıyla ABD İç Savaşı İttifakın galibiyetiyle sonlanır.

1964 ABD Sivil Haklar Kanunu "ırk, renk, din ve millî köken" gibi unsurlardan kaynaklanan iş ayrımcılığını yasaklar.

HIÇ KİMSE, BİR DİĞERİNİN RIZASI OLMADAN ONU YÖNETECEK KADAR İYİ DEĞİLDİR

ABRAHAM LINCOLN (1809–1865)

İngiltere'ye karşı yapılan Devrimci Savaş sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluşu, yeni cumhuriyetin niteliği konusunu çözümsüz bırakmıştır. Ülkenin 1776'daki Bağımsızlık Bildirisi "tüm insanların" eşitliğini sağlamış görünse de, milyonlarca Afrikalı çiftliklerde çalışmak üzere Atlantik üzerinden Güney eyaletlerine getiriliyordu. 1820 Missouri Anlaşması: köleliği kuzey eyaletlerinde yasaklamıştı; fakat güneyde değil.

Abraham Lincoln'un "Hiç kimse, bir diğerinin rızası olmadan onu yönetecek kadar iyi değildir" cümlesi 1854'teki bir konuşmasından alınmıştır. Birleşik Devletler'in bireysel özgürlükler üzerine kurulmasının "kendi kendini yönetme" hakkından üstün olduğunu savunarak, eyaletlerin kendi yasalarını belirleme haklarına karşı çıkıyordu. Cumhuriyet özgürlük ve eşitlik üzerine kurulmuştu; siyasi elverişlilik veya eyaletler arası otoritelerini korumalarını sağlayan tavizler üzerine değil.

Köleliğe olan ılımlı karşıtlığıyla tanınan Lincoln daha önce köleli-

ğin genişletilmesine karşı çıkmış; ancak feshini de savunmamıştı. Fakat bu konuşma, 1861'de İç Savaş patlak verdiğinde kuzey eyaletlere bir araya gelme çağrısı yapan cumhuriyetçi değerlerin bir savunması niteliğindedir. Lincoln'un mesajı radikal bir sonuç doğurmuş ve 1863'te Özgürlük İlanına ve 1865'te de köleliğin tüm Birleşik Devletler'de yasaklanmasına yol açmıştır.

“

Ülkemizin bir bölümü köleliğin doğru olduğuna ve genişletilmesi gerektiğine, fakat geri kalan bölümü yanlış olduğuna ve genişletilmemesi gerektiğine inanıyor.

Abraham Lincoln

”

Ayrıca bkz.: Hugo Grotius 94–95 ■ Jean-Jacques Rousseau 118–125 ■ Thomas Jefferson 140–141 ■ John C. Calhoun 161

MÜLKİYET HIRSIZLIKTIR

PIERRE-JOSEPH PROUDHON (1809-1865)

KISACA

İDEOLOJİ

Sosyalizm, karşılıklılık

YAKLAŞIM

Özel mülkiyet

ÖNCE

MÖ 462 Platon ortak amaçlara ulaşmayı destekleyeceği gerekçesiyle ortak mülkiyeti savunur.

1689 John Locke insanların doğal mülkiyet hakkı olduğunu savunur.

SONRA

1848 Karl Marx ve Friedrich Engels *Komünist Manifesto*'da mülkiyetsiz bir toplumla ilgili görüşlerini açıklarlar.

1974 ABD'li filozof Robert Nozick özel mülkiyetin ahlaki önceliğini savunur.

2000 Perulu ekonomist Hernando de Soto mülkiyet haklarının güvence altına alınmasının gelişmekte olan ülkeleri fakirlikten kurtaracağını ifade eder.

Fransız siyasetçi ve düşünür Pierre-Joseph Proudhon mülkiyetin hırsızlık olduğu yönündeki meşhur iddiasını, Fransa'nın son yıllarda yapılan devrimlerin sonuçlarıyla ilgili hayal kırıklığı yaşadığı bir dönemde ileri sürdü. Proudhon *Mülkiyet Nedir?* adlı eserini yayımladığında, Bourbon monarşisini sona erdiren 1830 devriminin üzerinden 10 yıl geçmişti. Temmuz monarşisinin sonunda 1789 Fransız Devrimiyle ortaya konan özgürlük ve eşitlik ilkelerinin uygulanmaya başlaması umuluyordu. Fakat 1840'lara gelindiğinde sınıf çatışmaları oldukça yaygınlaştı ve elit tabaka zengin olurken halk kitleleri daha da fakirleşti. Çoğunluk bu siyasi mücadelelerin sonucunu özgürlük ve eşitlik olarak değil, yolsuzluk ve artan eşitsizlik olarak görüyordu.

Proudhon özgürlük, eşitlik ve güvenlik haklarının doğal, mutlak ve ihlal edilemez olduğunu söylemişti; fakat basitçe anlaşıldığı üzere mülkiyet hakkının bunlara dâhil olmadığını iddia etmişti. Aslında mülkiyetin bu temel hakları

“

Toplumların çöküşü ve yok oluşu mülkiyetten kaynaklanan güç yüzündendir.
Pierre-Joseph Proudhon

”

baltaladığını savunuyordu: zengin ve fakirin özgürlükleri bir arada var olabilse de, zenginin mülkiyeti çoğunluğu oluşturan fakirlerin yanında sınıtıyordu. Bu yüzden mülkiyet özünde antisosyaldi. Mülkiyet 19. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan işçi sınıfı ve sosyalist hareketlerin başlıca meselesiydi; Proudhon'un bu yöndeki bildirimleri de dönemin devrimci ruhunu beslemişti.

Ayrıca bkz.: Hugo Grotius 94-95 ■ Thomas Paine 134-139 ■ Mikhail Bakunin 184-185 ■ Karl Marx 188-193 ■ Lev Troçki 242-245

AYRICALIKLI İNSAN KALBEN VE FİKREN YOZLAŞMIŞ İNSANDIR

MİKHAIL BAKUNİN (1814–1876)

KISACA

İDEOLOJİ
Anarşizm

YAKLAŞIM
Gücün yozlaşması

ÖNCE

1793 İngiliz siyaset felsefecisi William Godwin hükümetin toplumu yozlaştırdığını öne sürerek anarşist bir felsefe tanımını yapar.

1840 Pierre-Joseph Proudhon siyasal otoriteden uzak adil bir toplum hayali kurar.

SONRA

1892 Peter Kropotkin, hem üretim hem ortak bir bölüm için, bir tür "anarşist komünizm" önerir.

1936 İspanya'daki anarşist birlik CNT 1 milyondan fazla üyesi olduğunu iddia eder.

1999 ABD Seattle'daki antikapitalist gösterilerde anarşist fikirler yeniden ortaya çıkar.

Ayrıcalıklı insan kalben ve fikren yozlaşmış insandır.

Ayrıcalıklılar devlet kurumlarını yönetme eğilimindedirler...

bu yüzden devlet kurumları **yozaşır**...

...ve kitleler **köleleşir**.

Özgür ve kendini gerçekleştirmiş olmak için her türlü otorite reddedilmelidir.

Avrupa'da 19. yüzyılda modern ulus devletler ortaya çıktı, demokrasi yayıldı ve bireylerle otorite arasındaki ilişki yeniden düzenlendi. *Tanrı ve Devlet*'te Rus devrimci Mikhail Bakunin insan topluluklarının ahlaki ve siyasi gelişmelerinin gerekliliğini araştırmıştır. O dönemde toplum, bireyin devlet ya da Kilise gibi bir otorite

altındaki beraberliği olarak görülüyordu. Bakunin insanların düşünme kapasitelerini kullanarak ve ister insana ister Tanrıya karşı olsun, otoriteye karşı çıkarak kendilerini bulduklarını iddia ediyordu. İnsanları köleleştirmeye yönelik bir baskı aracı veya iktidar sahiplerinin mevkilerini korumalarına yardımcı olduğu gerekçesiyle, "dini halüsinasyonla-

Ayrıca bkz.: Georg Hegel 156-159 • Pierre-Joseph Proudhon 183 • Karl Marx 188-193 • Peter Kropotkin 206

ra" karşı keskin bir saldırıya geçmişti. Kitlelerin hayatı sefil durumdaydı ve ancak Tanrı inancında teselli bulunabilirdi. Fakat dinin gereklerine göre yaşamak akıllı köreltiyordu ve insanın kurtuluşuna izin vermiyordu. Bakunin halkı ezenlerin –rahipler, hükümdarlar, bankacılar, polis, politikacılar– Voltaire'in Tanrı olmasaydı bile onu icat etmek gerektiği şeklindeki ödeyişine katılacaklarını savunuyordu. Bakunin tam tersine özgürlüğün Tanrının devreden çıkarılmasıyla mümkün olacağı konusunda ısrar etmişti.

Devletin insan yapımı kurumlarına rıza göstermesi de insanları köleleştirirdi. Doğanın kanunları kaçınılmaz olarak insanların yapabileceklerini sınırlıyordu; fakat Bakunin bir kere bunlar keşfedilip herkes tarafından bilindikten sonra, toplumu düzenlemek için hiçbir siyasi yapılanmaya gerek olmayacağını iddia ediyordu. Herkes doğal yasalara bilinçli bir şekilde uyacak; çünkü her birey onların doğru olduğunu bilecekti. Fakat devlet gibi

harici bir güç, kendi kurallarını dayattığı zaman bireyler artık özgür olamazdı.

Güç yozlaştırır

Bakunin toplumun gardiyanları rolüne büründükleri zaman, bilgili ve iyi yetişmiş insanların bile kaçınılmaz olarak yozlaştığını savunur. Gerçeğin peşinde koşmayı bir kenara bırakırlar ve kendi güçlerini korumanın yollarını ararlar. Cahil bırakılan kitleler ise onların korumasına muhtaçtır. Bakunin bu yüzden ayrıcalığın kalbi ve zihni körelttiğine inanıyordu.

Bakunin'e göre bundan çıkan sonuç, evrensel oy hakkıyla kazanılanlar dâhil, her türlü otoritenin reddedilmesi gerektiğiydi. İnsanları özgürlük yoluna götüreceğini iddia ettiği anarşizm felsefesinin temeli buydu. Bakunin'in yazıları ve eylemleri 19. yüzyılda anarşist hareketlerin ortaya çıkmasında ilham kaynağı olmuştur. Onun fikirleri, Marksist fikirlerin yanında yer alan, devrimci düşüncenin farklı bir yönünün yükselişini desteklemişti.

Mikhail Bakunin

Bakunin'in isyankârlığı daha gençken Rus ordusundan kaçmasıyla kendini göstermiştir. Moskova ve Berlin'de kalmış ve kendini Alman felsefesi ve Hegel'in düşüncelerine vermiştir. Devrimci yazılar yazmaya başlayarak Rus otoritelerinin dikkatini çeker ve 1849'da, 1848'deki Paris başkaldırısından etkilenecek bir isyan hazırlıyındayken, tutuklanır.

Rusya'da hapiste sekiz yıl geçirdikten sonra, Bakunin önce Londra'ya sonra İtalya'ya giderek devrimci çalışmalarını başlatır. 1868'de, sol kanattaki devrimci grupların birliği olan, Birinci Enternasyonal'e katılır; fakat Karl Marx ile arasındaki bir anlaşmazlık yüzünden gruptan ihraç edilir. Her ikisinin de devrime inanmasına rağmen, Bakunin sosyalist devlette gördüğü otoriteye karşı çıkıyordu. Bakunin sonuna kadar devrim için çalışarak, İsviçre'de vefat etmiştir.

Önemli eserleri

1865-1866 *Devrimci Katesizm*
1871 *Tanrı ve Devlet*
1873 *Devletçilik ve Anarşi*

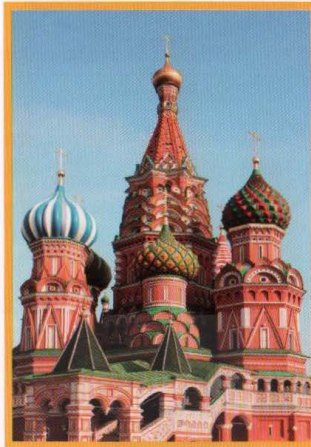
Moskova'daki St. Basil Katedrali, Bakunin'in halkı başkaldırmaya ve onun yerine kendi özgürlüğünü yaşamaya çağırıldığı otoriteyi temsil eder.

“

Tanrı düşüncesi insan akli ve adaletinden vazgeçmektir.

Mikhail Bakunin

”

EN İYİ HÜKÜMET HİÇ HÜKMETMEYEN HÜKÜMETTİR

HENRY DAVID THOREAU (1817-1862)

KISACA

İDEOLOJİ
Bireycilik

YAKLAŞIM
Doğrudan eylem

ÖNCE

MÖ 380 Platon'un *Crito* diyalogunda, Sokrates idamdan kurtulma şansını reddeder ve bir Atina vatandaşı olarak yasalara uymanın bir görev olduğunu belirtir.

1819 İngiliz şair Percy Bysshe Shelly adaletsizliğe karşı şiddetten mahrum bir direnişi imgelediği *Anarşinin Maskesi*'ni yazar.

SONRA

20. yüzyıl başları
Kadınların oy hakkını savunanlar İngiltere'de yasalara karşı gelirler.

1920'ler Mahatma Gandhi Hindistan'ın bağımsızlık ideali için kendine ait sivil itaatsızlık yöntemini, *Satyagraha*, uygular.

Gelişme hükümetten değil
halkın kendi
becerisinden kaynaklanır.

Hükümetler faydalı olabilir;
fakat çoğunlukla **zarar ve**
adaletsizliğe sebep olurlar.

Hükümetlerin
yapabileceği en iyi şey
halkın gelişmesine izin
vermektir.

En iyi hükümet hiç
hükmetmeyen
hükümettir.

1 849'da yayımlanan "Sivil İtaatsızlık" adlı denemesinde Amerikalı yazar Henry David Thoreau bireyin kendi vicdanına göre hareket etmesi gerektiğini belirtir; yasaların neyin doğru olduğu konusundaki söylemlerine göre değil. Eğer bunu yapmazlarsa hükümetler kısa zamanda adaletsizliğin temsilcisi olurlar. Thoreau İç Savaş öncesi Birleşik Devletler hükümetinde bu görüşünün kanıtlarını görmüştü, özellikle de kölelik konusunda. Bu deneme Amerika'nın Meksika'dan toprak kazandığı Amerika-Meksika Savaşı'nın (1846-1848) sona ermesinden kısa bir süre sonra yazılmıştı. Thoreau köleliği yeni topraklara yayma çabası olarak gördüğü bu savaşa şiddetle karşı çıkmıştı.

Thoreau'ya göre kölelik ABD hükümetini meşru olmayan bir duruma sokuyordu. Ortada kölelerin de hükümeti olan bir hükümet görmediğini söylüyordu. Thoreau, pasif bir şekilde işbirliği yaptıkları zaman, vatandaşların kolayca devletin bu türden bir adaletsizliğin aracı haline geleceğini düşünüyordu. Ahlakî değerleri körelmiş insanları, baskıcı makinenin şekillendirebileceği taş ya da tahta parçalarına benzetiyordu. Ona göre kölelik ko-

Ayrıca bkz.: Peter Kropotkin 206 ■ Emmeline Pankhurst 207 ■ Mahatma Gandhi 220-225 ■ Martin Luther King 316-321 ■ Robert Nozick 326-327

Thoreau'ya göre, Güney Carolina'da olduğu gibi, kölelerin esareti sadece köle sahipleri tarafından işlenmiş bir suç değildi. Bu uygulamaya izin veren tüm vatandaşlar ahlaken bundan sorumlu ydu.

nusunda ahlaken suçlu olanlar sadece köle sahipleri değildi. Massachusetts eyaletinin halkının güneydeki kölelikle pek ilgisi yok gibi görünebilir, fakat köleliği meşrulaştıran bir hükümete onay vererek köleliğin devamını sağlıyorlardı.

Thoreau, en iyi hükümetin hiç hükmetmeyen hükümet olduğu sonucuna varır. Thoreau'ya göre Amerika'daki gelişme hükümetten değil halkın kendi becerisinden kaynaklanıyordu; bu yüzden de hükümetin yapabileceği en iyi şey halkın önünde durmamak ve gelişmesine izin vermektir.

Thoreau hoşnutsuz bir bireyin bunu seçim zamanında belirtmekten daha fazlasını yapması gerektiğini söylemiştir: Seçim sandığı sistemin bir parçasıdır; fakat bireyin ahlaki bilinci bu kurumların dışında ve üzerindedir. "Oyunuzu verin, ancak bir kâğıt parçası ile

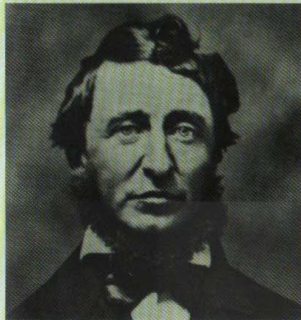

değil, tüm gücünüzü kullanarak" demiştir. Bir bireyin doğal adalet duygusu hükümet mekanizmalarından ve çoğunluğun görüşünden bağımsız olarak doğrudan eyleme geçmesini gerektirebilir. Thoreau'ya göre bu eylemler, devlete verilen onayın geri çekilmesi, resmi görevlilerle işbirliğinin reddedilmesi veya vergi verilmemesi şeklindeydi. Thoreau'nun kendisi 1846'da, kölelik karşıtı görüşleri

nedeniyle Massachusetts'te kelle vergisi vermeyi reddettiği için kısa bir süre hapis yatmıştı.

Thoreau, ondan bir ilham kaynağı olarak bahseden Martin Luther King gibi, kendisinden sonra gelen bazı düşünür ve aktivistleri etkilemiştir. 1960'larda ABD'de sivil hak mücadeleleri hız kazanırken, Thoreau'nun fikirleri sivil itaatsizlik eylemcileri için yeniden değer kazanmıştır.

Henry David Thoreau

1817'de Massachusetts'in Concord kasabasında doğan Thoreau bir kuşunkalem üreticisinin oğluydu. Harvard Üniversitesi'nde retorik, klasikler, felsefe ve bilim okudu. Kardeşi John'un 1842'deki ölümüne kadar beraber bir okul işlettiler.

Thoreau 28 yaşında yazar Ralph Waldo Emerson'ın sahibi olduğu Walden Pond'ta kendisine bir baraka yapıp ve iki yıl boyunca orada yaşar. *Walden*, kendi kendine yeterli, basit bir yaşam üzerine yazdığı kitabı, insanın yalnızlığını ve doğayla iç içe yaşamasını yüceltiyordu. Thoreau,

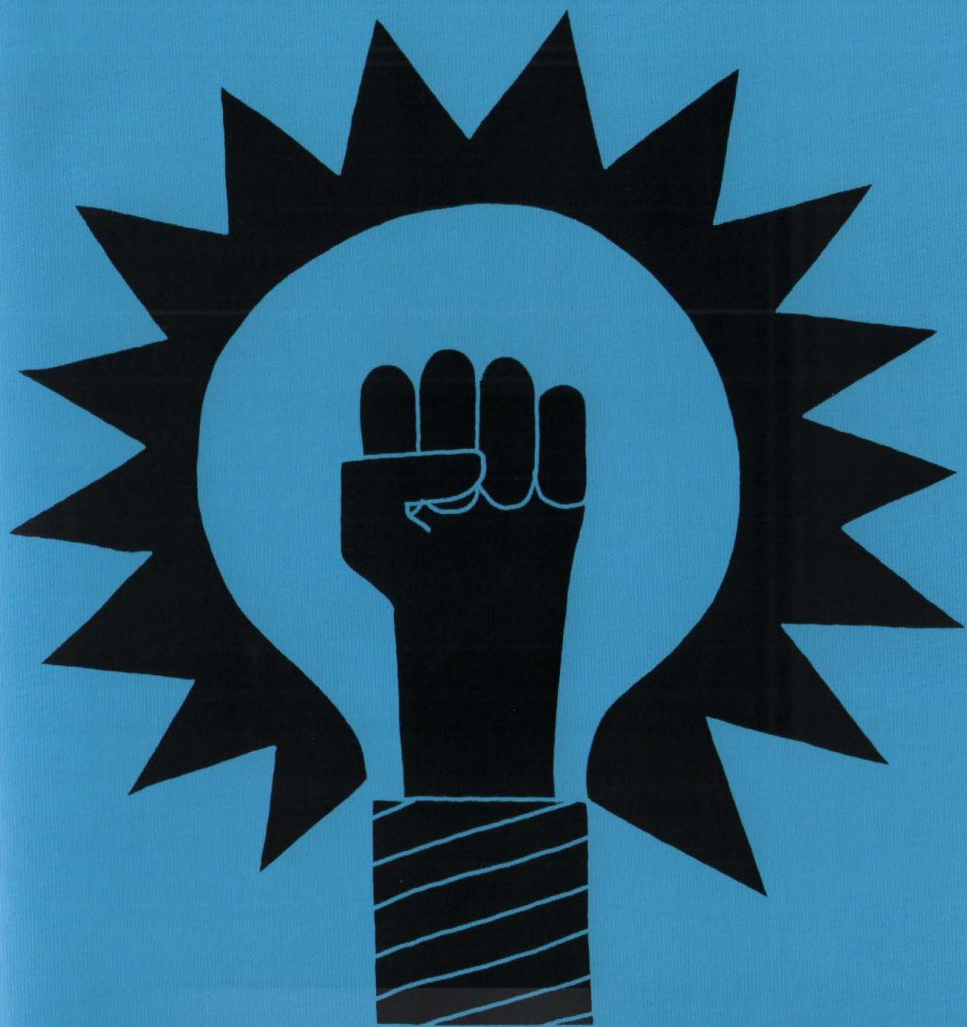
Emerson ve -bireyin temel iyiliklerine inanan -"deneyüstücülere" katılmıştır. Thoreau, 1862'de tüberkülozdan ölür. Son sözleri -"Kanada geyiği, Kızılderili" olduğu söylenir- muhtemelen onun doğal yaşama olan sevgisi ve bağlılığını yansıtıyordu.

Önemli eserleri

1849 *Sivil Hükümete Direniş veya Sivil İtaatsizlik*
1854 *Walden*
1863 *İlkesiz Hayat*

KOMÜNİZM TARİH BİLMECESİNİN ÇÖZÜMÜDÜR

KARL MARX (1818–1883)

KISACA

İDEOLOJİ

Komünizm

YAKLAŞIM

Emeğin yabancılaşması

ÖNCE

MÖ 380 Platon ideal toplumun özel mülkiyet üzerinde katı sınırlamalar getirmesi gerektiğini savunur.

1807 Georg Hegel, Marx'ın teorilerine ilham kaynağı olan bir tarih felsefesi ortaya atar.

1819 Fransız yazar Henri de Saint-Simon bir tür sosyalizmi savunur.

SONRA

1817 Vladimir Lenin, Marx'ın fikirlerinden etkilenecek Rusya'daki Bolşevik Devrimine öncülük eder.

1940'lar Komünizm dünyaya yayılır ve Soğuk Savaş dönemi başlar.

1991 Sovyetler Birliği dağılır ve Doğu Avrupa ülkeleri kapitalist ekonomik sistemi benimserler.

1 9. yüzyılın ortalarında, Karl Marx -filozof, tarihçi ve ikonik devrimci- kapitalizmin o güne kadar yapılan en kapsamlı analizini gerçekleştirir. İş hayatının değişen doğası ve bunun insanın gelişimine olan etkileriyle ilgili araştırmalarının bir parçası olarak, toplumların farklı ekonomik sistemler arasındaki dönüşümleriyle ilgili kuralları tespit etmeye çalışır. Marx'ın çalışması zamanının en önemli kaygılarına değiniyordu: endüstriyel kapitalizmin yükselişinin toplumun yaşam koşullarıyla ahlaki durumunu nasıl etkilediği ve daha iyi ekonomik ve siyasi düzenlemelerin gerçekleştirilip uygulamaya konulabilirliği.

Marx 1848'de başkaldırlara varan Avrupa'da yeni devrimci fikirlerin ortaya çıktığı dönemde oldukça aktifti. *1844 Ekonomi Politik ve Felsefi Elyazmaları*'nda, Marx kapitalist sistemin işçilerin hayatlarını nasıl mahvettiğiyle ilgili ekonomiyeye dair görüşlerini ortaya koyar. Komünizmin kapitalizmi alt üst eden bir problemi çözdüğünü savunur: iş hayatının düzenlenmesi. *El Yazmaları*'nda Marx "yabancılaştırılan emek"

“

Özel mülkiyet... yabancılaştırılan emeğin ürünüdür.

Karl Marx

”

kavramını geliştirir: insanoğlunun gerçek doğasından ve kendini geliştirme olanağından mahrum bırakılması. Marx kapitalist emek piyasalarında kaçınılmaz şekilde emeğin çok çeşitli şekillerde yabancılaştırıldığını gözlemliyordu.

İş'in sağladığı tatmin

Marx, işi insanın eylemleri arasında en tatmin edici olanı olarak görüyordu. İşçi, emek ve maharetini hammaddelerin ürünlere dönüşmesi için ortaya koyar. Böylece ürettiği ürünler onun çaba ve yaratıcılığının somutlaşmış hali olarak özel bir öneme sahiptir.

Kapitalizm ve özel mülkiyet emeği metaya dönüştürür.

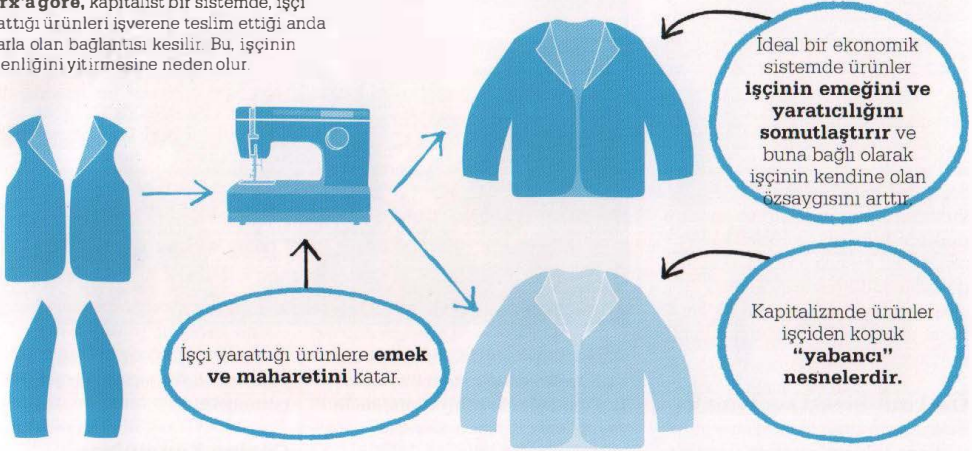
Bu, **işçileri** ürettikleri şeylere, işlerine, kendilerine ve hemcinslerine karşı **yabancılaştırır**.

Komünizm tarih bilmecesinin çözümüdür.

Komünizm **özel mülkiyeti kaldırır** ve **yabancılaştırmaya son verir**.

Ayrıca bkz.: Francisco de Vitoria 86–87 ■ Georg Hegel 156–159 ■ Pierre-Joseph Proudhon 183 ■ Vladimir Lenin 226–233 ■ Rosa Luxemburg 234–235 ■ Joseph Stalin 240–241 ■ Jomo Kenyatta 258

Marx'agöre, kapitalist bir sistemde, işçi yarattığı ürünleri işverene teslim ettiği anda onlarla olan bağlantısı kesilir. Bu işçinin özbenliğini yitirmesine neden olur.

Kapitalizmde özel mülkiyetin varlığı toplumu kapitalistler – makineler ve fabrikalar gibi üretim kaynaklarına sahip olanlar – ve işçiler – emeklerinden başka hiçbir şeyi olmayanlar – olarak böler. Emek alınıp satılan bir meta haline gelir ve işçiler kapitalistler tarafından kâr edilmek üzere satılacak ürünler üretmeleri için kiralanırlar. Marx bunun için tatmin edici özelliğini ortadan kaldırdığını, yabancılaşmaya ve tatminsizliğe yol açtığını savunur.

Bu yabancılaşmanın bir şekli de, kapitalistler tarafından kiralanılan işçiler tarafından üretilen ürünlerin işçiyi ait olmaması ve onda kalmamasıdır. Bir kıyafet fabrikasındaki terzi tarafından biçilen elbise fabrikanın sahibi olan kapitalistindir – işçi elbiseyi yapar ve sonra onu patronuna verir. Ürettiği ürün, işçi için yok denecek kadar az bir bağlantısının kaldığı "yabancı" ürünler haline gelir. Ait olmadığı bir dünya için daha çok

şey ürettikçe, iç dünyası daralır ve gelişimi engellenir. İşçi başkalarının kullanması ve keyif alması için güzel şeyler üretebilir; fakat kendisi için sadece sıkıntı ve kısıtlama yaratmış olur.

Yabancılaşmış işçiler

Marx ayrıca işçilerin doğrudan çalışma eyleminden kaynaklanan bir yabancılaşma yaşadıklarını söylemiştir. Kapitalizmde işçilerin aktiviteleri kendi yaratıcılıklarından değil, biri için çalışma mecburiyetlerinden kaynaklanır. İşçi çalışmayı sevmez; çünkü bu vücudunu ve zihnini yıpratır ve onu mutsuz eder – eğer başka bir seçeneği olsaydı yapmak istemeyeceği zorunlu bir aktiviteye dönüşür. İşin sonunda üreteceği ürün gibi, iş de kendisinin dışında ve çok az gerçek bağlantısı olan bir şey haline gelir: "İşçi bu yüzden sadece kendini işinin dışında hisseder, işini yaparken de kendisinin dışında." İşçi başka

birinin tebaası olur ve aktivitesi artık doğal ve yaratıcı değildir; fakat bir üretim aracı olarak başka biri tarafından yönlendirilir. İşçinin kendi emeğinin ürünlerine yabancılaşması ve halen çalışmaya devam etmesi, onu kendi insani kimliğine yabancılaştırır – Marx'ın kendi "varlık türü" olarak adlandırdığı şey. Bu, insani kimliğin köklerinin halkın doğadaki

“

Komünizm insanın kendi kendine yabancılaşması gibi özel mülkiyetin üstünlüğüdür.

Karl Marx

”

Marx işçilerin üretim araçlarının kontrolünü ele geçirdikleri küresel bir devrim öngörüyordu. Rusya'daki devrimi, propaganda yoluyla komünizmin değerlerinin vurgulandığı Çin devrimi takip etmiştir

hammaddeleri ürüne dönüştürme yeteneğine dayanmasından ötürüdür. Kapitalist sistemlerdeki işçiler bu temel kimlikle bağlantılarını koparırlar -ekonomik zorunluluklar üretimi, bireyin temel kimliğinin somutlaştığı ve kendini dışa vurduğu bir yol olmaktan ziyade, bir amaca götüren araç durumuna dönüştürür. Hayatı oluşturan eylemdir ve işçi bir kere buna yabancılaştıktan sonra benlik duygusunu kaybeder.

Özel mülkiyeti suçlamak

Bu türden yabancılaşmalar – üretilen ürünlerden, işten ve insani kimlikten– insanların da gittikçe birbirlerine yabancılaşmalarına yol açar. Emekçi piyasa insanı kendi asli kimliğine yabancılaştırdığı için, onlar da birbirlerinin kimliğine yabancılaşırlar. İşçi, üretimin meyvesine sahip olan ve işçinin emeğini kendi zenginliği yönünde kontrol eden kapitalistle karşı karşıya geldiği bir ilişkiye itilir.

Marx işçilerin

“

“Bizim için komünizmin insanın insanı sömürmesinin sona erdirilmesinden başka bir tanıımı yoktur.

Che Guevara

”

yabancılaşmasının temelinde özel mülkiyetin yattığına inanıyordu. Toplumun mülk sahibi kapitalistler ve mülksüz işçiler arasında bölünmesi, işçilerin yabancılaşmasına yol açıyordu. Akabinde yabancılaştırmanın kendisi de bu bölünmeyi güçlendiriyor ve özel mülkiyeti daimi kılıyordu. Bu özel mülkiyet sisteminin bir özelliği, değişim ve "emeğin dağılımıydı." Emek özelleşiyordu: Bir işçi topluluğunun başını, diğeri ucunu yapıyor ve bir diğeri de toplu işneyi birleştiriyordu. Kapitalistler farklı ürünler üzerinde uzmanlaşıyor ve bunların ticaretini yapıyorlardı. Tüm bunların arasında işçi basit bir çark dişlisi oluyordu, daha büyük ekonomi makinesinin ufak bir parçası.

Marx işçinin yabancılaşma sürecini ve özel mülkiyetin güçlenmesini, insanlar kendi asli doğalarına yabancılaştıkça toplumda gerilime yol açan kapitalizmin temel yasası olarak görüyordu. Bunun çözümü yüksek maaşlarda yatamazdı; çünkü daha çok para ödense de işçiler hâlâ köle olarak kalacaklardı. Yabancılaşan emek özel mülkiyetle beraber gider;

bu yüzden "birinin çöküşü beraberinde diğerrinin de çöküşünü getirecektir."

Çözüm Komünizm

Marx'a göre komünizm özel mülkiyeti kaldırarak işçinin yabancılaşmasının getirdiği gerilimi, nihayetinde de kapitalizmin getirdiği muammayı çözer. İnsan ve doğa arasındaki ve insanların kendi aralarındaki çatışmayı çözer ve bu şekilde insanı tekrar özüne bağlar. Yabancılaşma, iş ve ilişkileri, kendileri bir amaç olmalıyken, ekonomik kazancın birer aracı haline getirmişti. Komünizmde bu aktiviteler, gerçek insani değerlerin bir göstergesi olarak, amaç konumuna geri döner. Örneğin işçiler arasındaki birlik artık yapılması gereken bir şey olmasından ziyade, kardeşlik duygusuna dayanır. Komünizm "insanın sosyal bir varlık olarak" kendine dönüşünü sağlar.

Komünizmin tarih bilmesinin çözümü olduğunun vurgulanması, Marx'ın sonraki çalışmalarında devam ederek daha da ileri götüreceği, tarihe olan bakışıdır. Tarihsel gelişmelerin "maddi" – ya

da ekonomik – faktörler tarafından belirlendiğine inanıyordu. İnsanların maddi ihtiyaçları vardı ve kendilerini tatmin edecek ürünler üretme kapasitesine sahiptiler. Bu ürünlerin üretimi, hepsi farklı sosyal ve siyasi düzenlemelere, sonrasında da farklı ideoloji ve inançlara yol açacak şekilde, çeşitli yollarla organize edilebilirdi. Marx maddi ekonomik faktörlerin temel belirleyiciler olduğuna ve bu yüzden tarihsel süreçlerin motoru olduklarına inanıyordu.

Kapitalizmi alaşağı etmek

Kapitalizm –üretimi düzenlemenin özel bir yolu– insanoğlunun maddi ihtiyaçlarına bir cevaptır. Kapitalizm üretimin eski feodal biçimleri kayboldukça ortaya çıkmıştır. Kapitalizmde üretim güçleri geliştikçe işçilerin çilesi daha da büyür, tarih kaçınılmaz olarak devrimler ve komünizmin onların yerini alacağı öngörüsüyle devam eder.

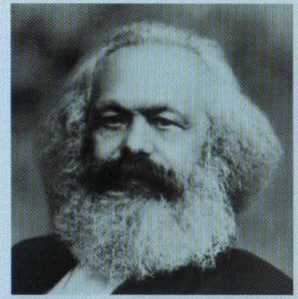

Friedrich Engels Alman bir sanayicinin oğluydu. Marx'a 1842'de tanıştı; ilk başta ondan pek hoşlanmadı; ancak İkili tarihin en geniş kapsamlı manifestolarından birini hazırladı.

Marx'ın mirası

Marx'ın etkisi ne kadar anlatılsa abartılmış olmaz. Çalışmaları ekonomi, siyaset teorisi, tarih, kültürel çalışmalar, antropoloji ve felsefe gibi yalnızca bir kısmını sayabildiğimiz birçok konuda yeni ekollerin oluşmasını sağlamıştır. Marx'ın cazibesi dünyayı ve dünyanın dönüşüm ve özgürlük mesajlarını yorumlamadaki enginliğinden gelir. Onun ve Friedrich Engels'in 1848'deki *Komünist Manifesto*'daki tahminleri –kapitalizmin sonunun komünizm tarafından getirileceği– 20. yüzyıl siyasetini derinden etkilemiştir. Avrupa ve Asya'da komünist sistemler ortaya çıkmış ve komünist fikirler yüzyıl boyunca birçok hükümet ve devrimci hareketi etkilemiştir.

Marx'tan kalanlar konusunda üzerinde durulması gereken konu, kastettikleriyle onun adı altında yapılanları birbirinden ayırmaktır, özellikle komünist ideolojinin birçok farklı yer ve zamanda totalitarizm ve baskıcı rejimleri haklı göstermek için kullanılması yüzünden. 20. yüzyılın sonuna komünizm Doğu Avrupa ülkelerinin neredeyse tamamında çökmüştü ve en engin milletler kesin bir şekilde kapitalistti. Bu yüzden Marx'ın kapitalist toplumların analizinde hâlâ bir gerçek payı varsa bile, birçok eleştirmen, özellikle de kapitalizmin çöküşü konusunda, tarihin onu haksız çıkardığı görüşündedirler. Daha yakın zamanda Marx'ın fikirleri, 21. yüzyılın başlarındaki küresel ekonomik krizin kapitalist sistemdeki derin çelişkilerinin bir işareti olduğu konusunda, kendilerini bir kez daha göstermişlerdir.

Karl Marx

Marx Prusya'da Yahudi karşıtı yasalar nedeniyle Protestanlığa geçen liberal, Yahudi bir ailede doğmuştur. Bir gazeteci olarak sıklıkla radikal siyaset ve ekonomi konularına yönelmiştir. 1843'te Paris'e gitmiş ve orada 1848'de beraber *Komünist Manifesto*'yu yazacakları Friedrich Engels ile tanışmıştır.

O seneki devrimlerden sonra Marx Prusya, Belçika ve Paris'ten kovularak sonunda yoğun bir şekilde ekonomi ve tarih alanlarında çalışacağı Londra'ya gelir. Bunların sonunda en önemli eseri olan *Kapital* ortaya çıkar. Marx kendini geçindirmekte zorlanır ve Soho'nun izbe semtlerinde Engels'in maddi desteğiyle yaşar. O ve eşi sağlık durumlarından mustariptirler ve çocuklarının çoğu ölür. Marx da *Kapital*'in son iki cildi yayımlanmadan vefat eder.

Önemli eserleri

1844 *Ekonomi Politik ve Felsefe El Yazmaları*
1848 *Komünist Manifesto*
1867 *Kapital I. Cilt* (I ve III.
Cilt 1894'de ölümünden sonra yayımlanmıştır)

CUMHURİYETİ İLAN EDENLER ÖZGÜRLÜĞÜ ÖLDÜRDÜLER

ALEXANDER HERZEN (1812–1870)

KISACA

İDEOLOJİ
Sosyalizm

YAKLAŞIM
Devrimci eleştiriler

ÖNCE

1748 Montesquieu farklı hükümet türlerini analiz eder ve cumhuriyeti monarşi ve despotizmden ayrı tutar.

1789 Fransız Devrimi başlar ve bu, Fransa ve ötesindeki devrimci eylemleri tetikler.

SONRA

1861 Liberaller ve radikallerden gelen artan baskı üzerine Rusya'da serflik Çar II. Alexander tarafından kaldırılır.

1890 Alman Sosyal Demokrat Partisi meşruiyet kazanır ve reformcu, sosyalist bir partiye giden yolda ilerlemeye başlar.

1917 Rus Devrimi çarlık rejimini ortadan kaldırır ve Bolşevikler iktidara gelir.

Rus devrimci Alexander Herzen denemeler dizisine *Karşı Kıyıda* ile 1848'de, Avrupa'da başarısızlığa uğrayan devrimler yılında başlar. Eserinde zamanın umut ve belirsizliklerini temsil eden, yeni topraklara yelken açmış ve fırtına ve boralarla karşılaşılan bir gemi tasavvur edilir. Fakat 1850'ye gelindiğinde, daha sonraki denemelerinde, Herzen gerçek devrimci ateşin söndüğüne ve daha muhafazakâr bir reform ruhunun oluştuğuna inanır.

Bir yazısında Herzen Fransa'da 1848 Eylül'ünde yapılan cumhuriyet kutlamalarını hicveder. Tüm tana ve sloganların altında "eski Katolik feodal düzenin" aslında hiç değişmediğini savunur. Bunun da devrimin gerçek ideallerinin –herkes için özgürlük– gerçekleştirilmesini önlediğini iddia eder. Devrimi desteklediğini iddia eden liberallerin çoğu aslında onun mantıksal sonucundan korkuyordu – eski düzenin tamamen süpürülüp atılması. Herzen onların, "elinde baltası ve kirli elleriyle" işçiler için değil, kendi çevreleri için özgürlük

Fransız Guyanası'ndaki sürgün kolonileri 19. yüzyılda genişletildi. 1789'daki devrime rağmen feodal dönemdeki gibi cezalar sürmekteydi.

sağlamaya çalıştıklarını iddia ediyordu. Cumhuriyetin mimarları bir anlamda zincirleri kırmışlar fakat hapisane duvarlarını yerinde bırakmışlardı; bu onları "özgürlüğün katilleri" yapıyordu. Herzen toplumun, canlılık ve yaratıcılığını baltalayan çelişiklerden mustarip olduğuna inanıyordu. Onun 1848 devrimleriyle ilgili bu hayal kırıklığını birçok kişi paylaşıyordu ve yazıları müteakip siyasi hareketleri etkileyecekti.

Ayrıca bkz.: Jean-Jacques Rousseau 118–125 • Georg Hegel 156–159 • Vladimir Lenin 226–233 • Mao Zedong 260–265 • Che Guevara 312–313

ULUSUMUZ İÇİN MERKEZİ BİR EKSEN ARAMALIYIZ

ITO HIROBUMİ (1841–1909)

KISACA

İDEOLOJİ

Anayasal monarşi

YAKLAŞIM

Modernizasyon

ONCE

1600 Ieyasu tarafından Tokugawa *Shogunluğu*'nun kuruluşu iki asırlık iç çatışmaya son verir.

1688 Muhteşem Devrim İngiltere'ye anayasal monarşiyi getirir.

1791 Kral XVI. Louis'nin gücünü Yasama Meclisi'yle paylaştığı Fransız anayasal monarşisi başarısızlığa uğrar.

1871–1919 Almanya her devletin kendi yöneticisi olan bir federasyon olur.

SONRA

1901 Yeni Avustralya Milletler Topluluğu federal bir anayasal monarşiyi kabul eder.

2008 Bhutan anayasal bir monarşi olur.

1 7. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Japonya katı bir yalnızlaştırma ve sıkı şekilde kontrol edilen ticaretle dış dünyaya kapalı kalmıştı. Bu, Tuğamiral Matthew Perry'nin 1853'te Japonya'yı ABD ile bir ticaret anlaşması imzalamaya zorlamasıyla son buldu. Bunu milli bir kriz izledi ve Japonya'nın feodal yöneticilerinin bir kesimi – *shogunlar* – Prens İto Hirobumi dâhil, Japonya'nın bağımsızlığını korumak için Batı toplumu örnek alacak radikal reformlar

üzerinde tartışmaya başladılar. Fakat Japon toplumu gibi karakteristik bir toplum kolaylıkla Batı yönetim modeline geçemezdi. Bunun yerine, gücü İmparatora geri verme kılıfı altında, aralarında Hirobumi'nin de olduğu güçlü reformcular 1867'de *Shogunluğu* devirerek yeni imparatorluk düzeni kurdular. Samuraylar silahsızlandırıldı; feodal araziler devlete geri verildi ve sınıf ayrılıklarına son verildi.

Meiji Anayasası

Bu isyanın liderleri Batının gelişmişliğini Japonya'nın geleneksel değerleriyle birleştirmek istiyorlardı.

Hirobumi 1890 Meiji Anayasasını hazırladı, bu anayasada imparator devletin başı ve millet için kilit bir isim olarak kalıyordu; fakat hükümet bir bakanlar kabinesi tarafından yönetilecekti. Diğer anayasal monarşiler gibi, bunun da Japon toplumu için toplumun bir bütün olarak gelişeceği "merkezi bir eksen" görevi göreceği umuluyordu. Gerçekten de anayasa Japonya'nın gelecek 60 yıl boyunca ekonomik ve askeri gelişimi için bir çerçeve oluşturmuştur.

“

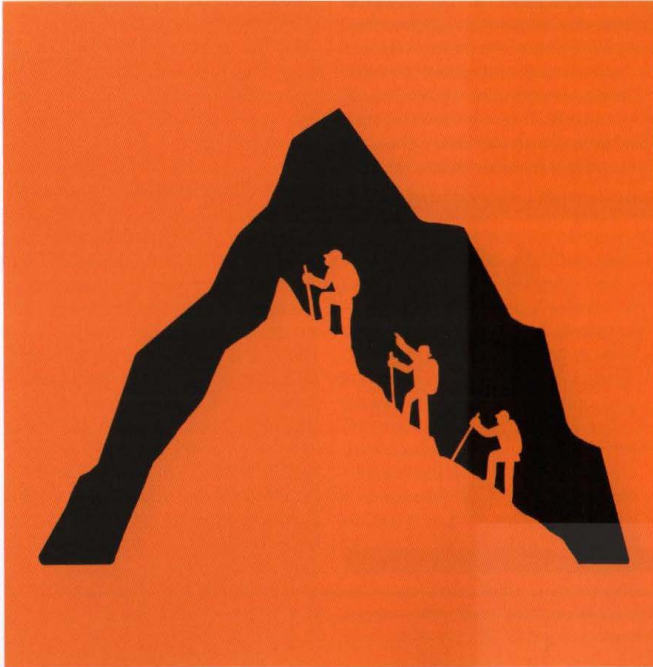
Hükümet ülke yönetiminden sorumlu olduğundan, eylemleri her zaman bireyler tarafından beğenilmek zorunda değildi.

İto Hirobumi

”

GÜÇ İSTENCİ

FRIEDRICH NIETZSCHE (1844–1900)

KISACA

İDEOLOJİ

Nihilizm

YAKLAŞIM

Ahlak

ÖNCE

1781 Kant'ın *Saf Aklın Eleştirisi* akıl ve aklın algılamaya çalıştığı dünya arasındaki boşluğu irdeler.

1818 Kant'ın sözünü ettiği insan algısı ve dış dünya arasındaki boşluğun hiçbir zaman kapatılamayacağıyla ilgili iç görü ve önerisini dikkate alan Schopenhauer *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya'yı* yayımlar.

SONRA

1937 Bataille Nietzsche'yi yetersiz gören tüm siyasi yorumları reddeder.

1990 Francis Fukuyama'nın *Tarihin Sonu ve Son İnsan* adlı eseri, serbest piyasa ekonomisinin görünürdeki başarısını tanımlamak için Nietzsche'nin Son İnsan metaforunu kullanır.

Kimileri için Friedrich Nietzsche adı hâlâ düşünce çağrışımlar yapar. Hiç mazur görülemeyecek şekilde faşizm yüzünden kendisine sürdüğü leke bir kenara bırakılsa bile, ahlaklılık üzerine anlaşılması zor, geniş kapsamlı yazıları ve içgüdüsel eleştirileri büyük tartışma yaratır. Marx ve Freud gibi o da Fransız filozof Paul Ricoeur'un sözleriyle – "şüphelilik ekolünde" aydınlatıcı bir ışıktı; kabul edilmiş kavramlar ve rahatlatıcı inançlar üzerindeki perdeyi kaldırma konusunda oldukça kararlıydı. Felsefesi nihilistti, yani varoluşun anlamının bulunmasının imkânsız olduğunu savunuyordu.

Ayrıca bkz.: Immanuel Kant 126–129 • Jeremy Bentham 144–149 • Georg Hegel 156–159 • Karl Marx 188–193

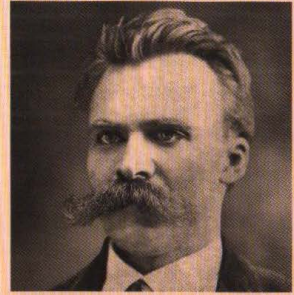

Geleneksel felsefenin sistematik düşünce şeklinin aksine, siyaset felsefesine yönelik çok sayıda ipucu bırakmıştır. Bunun onun prototipik bir Nazi olarak algılanmasıyla pek ilgisi yoktu. Nietzsche anti-semitist değildi; bunu –ve beraberindeki milliyetçiliğe– başarısız olanların kendi başarısızlıkları için başkalarını suçlamalarının bir yolu olarak görüyordu. Dostu Richard Wagner’le yollarını, Wagner’in artan ırkçılığı ve milliyetçiliği nedeniyle ayırmıştı. Ancak bu Nietzsche’nin eserlerinin, hayatının sonlarına doğru hastalığı yüzünden becerilerini kaybedince, editörlüğünü üstlenen kız kardeşi tarafından kurtulanmasına engel olamadı. Kız kardeşi yazılarının çoğunun, içine girdiği milliyetçi Alman ve anti-semitist çevreler tarafından hoş karşılanacak şekilde görünmesini gayret etti.

Güç istenci

Nietzsche’nin ünlü “güç istenci” deyişi ilk kez, şaheseri olarak kabul edilen *Böyle Buyurdu Zerdüş’t*e geçer. Bu yoğun ve edebi eserde, hikâyenin kahramanı olan Zerdüş –antik Pers dininin kurucusu olan Zoroaster, Almancasıyla Zarathustra– günahkâr bir dünyayı araştırır ve insanlara yeni bir hayat ve düşünce şekli sunmaya çalışır. Bu normal bir felsefi veya siyasi eser değildir; tarz açısından epik şiire daha yakındır ve temel argümanları nadiren ortaya konmuştur; bunu yerine figüratif bir anlatım kullanılmıştır. Fakat ana konular açıktır.

Nietzsche’ye göre güç istenci, sadece hükmetme ve kontrol etme isteği değildi. Bunu daha ziyade amaçların peşinde koşmak ve insan davranışını motive eden hayattaki büyük başarıları ifade etmek için düşünmüştü –pratikte bu hedefler

Friedrich Nietzsche

Nietzsche Prusya’da katı bir şekilde dindar bir ailede doğar. Teoloji ve felsefe okuduktan sonra dini reddeder. 24 gibi çok genç bir yaşta Basel’de Klasik Filoloji profesörü olarak atanır, orada ilk yazıları üzerinde belirgin bir etkisi olacak olan Richard Wagner ile tanışır ve arkadaş olurlar. Akademik eğilimleri filolojiden kayarak felsefe problemlerine yönelir. Nietzsche varoluşun anlamsızlığını vurgulayan nihilist bir duruş benimsemiştir, fakat Yunan tragedyasının anlamsızlığını teyit ederek bu nihilizmin üstesinden geldiğini belirtmiştir –sonraki yazılarında sık sık gündeme gelecek olan bir konu.

Hastalıklar tarafından kuşatılan Nietzsche, 1789’daki bir difteri krizinden sonra görevinden istifa eder ve zayıflamış algısıyla Avrupa’da seyahat ederek sürekli olarak yazmaya devam eder. 1889’da şiddetli bir zihinsel çöküş yazar ve bundan kısa bir süre sonra 56 yaşında ölür.

Önemli eserleri

1872 Trajedinin Doğuşu
1883–1885 Böyle Buyurdu Zerdüş
1886 İyi ve Kötünün Ötesinde

ne olursa olsun. Nietzsche bu kavramı geliştirirken Alman filozof Arthur Schopenhauer'un eserlerinden oldukça etkilenmişti. Schopenhauer'un hiçbir değerinin anlamlı olmadığı, iç karartıcı gerçeklik tanıması, belki az da olsa yalnızca "yaşama arzusu" –evrendeki tüm canlıların ümitsizce öldüğü gerçeğinden kaçınmaya çalışmaları– tarafından aydınlatılmıştı. Nietzsche'nin konuyu ele alış şekli ise tersine pozitif: ölüme karşı değil, o yönde bir çaba.

Nietzsche güç istencinin yaşama isteğinden daha güçlü olduğunu savunur. En ayrıcalıklı insanlar bile hayatlarını tehlikeye atarak hedeflerinin peşinde koşabilirler. Hayatta kalmaktan daha yüce değerler vardır ve onlara erişme isteği yaşamımızı iyi bir hayat olarak belirleyen şeydir.

Kalenderliğin eleştirisi

Güç istenci topluma hâkim olmaya başlayan, insanların basitçe kendi mutluluklarının peşinde koştukları ve hayattaki en büyük amaçlarının memnuniyet olduğu faydacılık düşüncesine bir tepkiydi. Nietzsche faydacılığın ve onun ortaya

“
Rahipler en kötü
düşmanlardır. . nefret onların
içinde anlaşılabilir ve
canavarca boyutlara, en
deruni ve zehirli bir nefret
türüne, ulaşır.
Friedrich Nietzsche

koyduğu sosyal felsefenin, İngiliz burjuvazisinin –mutlu fakat cahil ve zevksiz– düşünce şeklinin küçültücü bir ifadesiydi.

Böyle Buyurdu Zerdüşt bu toplumsal düşünce tarzına karşı görüştür. Son İnsan'ı, halinden memnun, pasif bir şekilde hayatı izleyen ve "göz kırıştıran" acinası bir varlığı anlatır. Son İnsan, tüm anlamlı çabaların bittiğinin ve tarihin sonunun bir habercisidir. Fakat eğer dünyadan memnun

olmayıp daha yüce amaçlar peşinde koşacaksa, bu amaçların ne olacağı sorusu gündeme gelir. Nietzsche, onların ne olmayacağı konusunda emindi. Bir ahlaklılık sistemini bulan ilk kişi olan Zerdüşt, şimdi onu yıkacak kişi olmak zorundaydı. Sahip olduğumuz ahlaklılık alçaltılmış ve tapındığımız Tanrı kendi yetersizliklerimizin ifadesinden biraz daha fazlası haline gelmiştir. "Tanrı öldü" diye yazmıştır Nietzsche. Bu gerçekliğe hapsolmuş olan bizler de bunun üstesinden gelmek zorundayız. "İnsan karşısında üstün gelinecek bir şeydir. Siz onun üstesinden nasıl geldiniz?" diye sorar kalabalığa Zerdüşt.

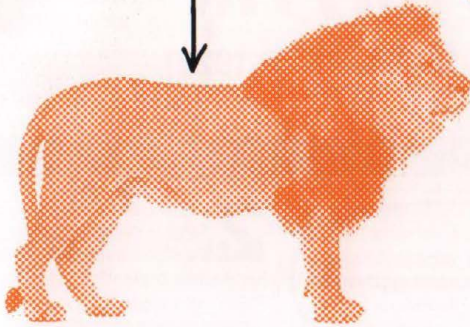
Eski ahlak anlayışının reddi

Nietzsche'nin daha sonraki *İyinin ve Kötünün Ötesinde ve Ahlakın Soykütüğü* eserleri, geleneksel ahlaklılık bağlarımızı koparmamız gerektiği iddiasını içerir. Her ikisi de, "iyinin" mutlaka "kötü" bir karşılığı olmadığı Batı ahlaklılığının tarih ve eleştirisini verir. Nietzsche bu ahlaki düşünce şeklinin tüm mevcut ahlaklılık sistemlerinin temelinde olduğuna ve kendisinin de antik, aristokratik düzenlerin tercihinden fazla bir şey olmadığına inanıyordu. "Temel" ahlaklılık Antik Yunan'la başlayarak, ahlak düşüncesinin temel sistemi olarak dünyayı "iyi" ve "kötü", "hayatla barışık" ve "hayatı reddeden" şeklinde bölmüştür. Sağlık, güç ve zenginlik gibi "aristokratik" erdemler iyiye; hastalık, zayıflık ve fakirlik gibi

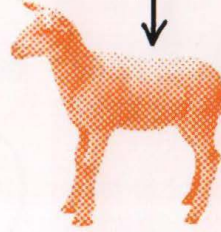
Nietzsche faydacıların önerdiği toplumsal felsefeyi domuz ahırındaki domuzlara –pasif, cahil, zevksiz ve sadece kendi memnuniyetiyle ilgili– benzeterek kötüler.

Eski zamanlarda, **aslanın özellikleri** – güç, canlılık ve kuvvet – **en çok değer gören** erdemlerdi.

Günümüzde, **kuzunun özellikleri** – uysallık ve zararsızlık – **en çok değer verilen** erdemler haline gelmiştir.

"köle" erdemleri de kötüye tekabül ediyordu. Fakat efendilerin ahlaklılığına karşı köleler de kendi ahlak sistemlerini geliştirmişlerdir. Bu yeni köle ahlakı efendi ahlakının zıttıydı ve onları kendi içlerinde iyi olarak gösteriyordu. Efendi ahlakının değerleri tersine döndü: efendi ahlakının gücü övdüğü yerlerde, köle ahlakı zayıflığı övdü. Bu, kölelerin kişisel nefret veya kızgınlığı kapılmadan hak ettikleri şekilde yaşamalarına imkân veriyordu. Örneğin insanların doğal eğitsizliğini köleler ve efendiler arasındaki düzmece ve idealize edilmiş bir eşitlik yönünde inkâr ederek, köle ahlakı kölelere efendileriyle eşit olduklarını düşünmelerini sağlayan bir kapı aralıyordu – gerçekte öyle olmamasına rağmen. Nietzsche bu köle ahlakını özellikle hayatın problemlerine hayali çözümler öneren diye tanımladığı, Hristiyanlık ve Yahudilikle ilişkilendiriyordu. Böyle Buyurdu

Zerdüş, organize dinlerin yıkılmış ilahları yerine "üstün insanı" (Almanca *Übermensch*) öneriyordu. İnsanlık sadece hayvanlarla "üstün insan" arasında bir basamaktı. Fakat "üstün insan" mükellef bir varlık değildi; özellikle de insanın biyolojik bir evrimi hiç değildi. Üstün insan kendini yetiştirmiş ve kendi gerçeklerinin arayışına girebilecek, "dünyaya sadık kalan" ve "başka bir dünyanın gerçeklerinden" bahsedenleri veya bu gerçekleri övenleri, ne türden gerçekler olursa olsun, reddedendi.

Anti-politik düşünce

Böylesine yoğun bir bireycilik bazılarını Nietzsche'nin anti-politik olduğunu düşünmeye itmişti. Politik gibi görünse de, Nietzsche'nin ahlaklılığı reddedişi kamusal hayatın nasıl işlediğinin anlaşılmasıyla pek ilgili olmayan bir nihilizm önerir. Sadece bireylerle ilgili yazmıştır, asla kurumların eylemleriyle ilgili değil.

Bu anlamda, Fransız filozof Georges Bataille'in dediği gibi, Nietzsche "Sağ veya Solun ötesindeydi." Fakat hem Sağ hem de Solun siyaset teorisyenleri üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. Fransız filozof Gilles Deleuze, *Nietzsche ve Felsefe*'de, Nietzsche'nin güç istencine olan ilgisinin üzerinde durmuştur. Deleuze güç istencini farklılık yaratma güdüsü, her şeyi farklılaştırma ve farklı dünyaya ait ve deneyüstü olan her şeyi "ampirik" bir reddediş olarak değerlendirmiştir. Nietzsche, Deleuze'un elinde bir farklılık filozofuna ve sınırlamalara karşı mücadele eden bir direnişçiye dönüşmüştür. Geleneksel ahlaklılık yalnızca "hayatı küçümseyen" "hüzünlü tutkulara" yol açar. Nietzsche ayrıca, kurtuluşu destekleyen Marksizm gibi sistemler de dâhil olmak üzere, hegemonya sistemleriyle ilgilenen post-yapısalcı düşünürler arasında önemli bir yer edinmiştir.

ÖNEMLİ OLAN TEK ŞEY MİTTİR

GEORGES SOREL (1847-1922)

KISACA

İDEOLOJİ

Sendikacılık

YAKLAŞIM

Kahramanlık miti

ÖNCE

1848 Karl Marx ve Friedrich Engels, Avrupa'da devrimler yayılırken *Komünist Manifesto*'yu yayımlar.

1864 Uluslararası İşçiler Birliği, "Birinci Enternasyonal", sosyalist ve anarşistleri bir araya getirerek Londra'da kurulur.

1872 Anarşistler ve sosyalistler arasındaki bir ayrılık Birinci Enternasyonalin çöküşüne yol açar.

SONRA

1911 Sorel hayranları Cercle Proudhon grubunu kurarak anti-demokratik fikirleri yayarlar.

1919 Gazeteci Enrico Corradini İtalya'nın "proleter bir millet" olduğunu iddia ederek İtalyan milliyetçiliğini sendikacılıkla birleştirmeye çalışır.

Toplum gittikçe iki büyük sınıfa ayrılır: **işçiler** ve **patronlar**.

Parlamentar demokrasi işçi sınıfını ihmal ederek sadece orta sınıfı destekler.

Çalışan kesimin inanmak için **büyük mitlere ihtiyacı vardır** ve bu mitlerin şiddet yoluyla eyleme dökülmesi Wonları gerçek yapacaktır.

Önemli olan tek şey mittir.

20. yüzyılın sonunda Avrupa'da iyi gelişmiş kapitalist toplumlar vardı. Kapitalizmin yarattığı inanılmaz bir sanayi ve zenginliğin yanında, yeni bir toplumsal güç de ortaya çıkmıştı: endüstriyel işçi sınıfı. İşçilerin oylarına talip olan siyasi partiler ortaya çıkmış ve artan seçimlerde gittikçe artan öneme sahip istikrarlı kurumlar haline gelmişlerdir. Fakat bu partiler parlamenter siyasete bulaştıkça, sistemden küçük imtiyazlar koparmaya çalışarak, birçok radikal düşünür tarafından toplum için bir başka dayanak olarak görülmeye başlamıştır.

Georges Sorel Karl Marx, Friedrich Nietzsche ve Fransız filozof Henri Bergson'un etkilerini sentezleyerek oluşturduğu emsalsiz çalışmasında, bürokrasileşmeye karşı çıkmıştır. En önemli derlemesi olan *Şiddet Üzerine Düşünceler* de objektif bilimi, özünde kaotik ve irasyonel olan bir gerçekliğe düzen getirmeye yönelik ve basitçe bir "kurgular" sistemi olduğu gerekçesiyle reddeder. İnsan toplumunu, bu gerçekliğin tüm bölümlerinin en kaotik olanını, ele almak sanki bu rasyonel olarak anlaşılabilir bir şeymiş gibi,

Ayrıca bkz.: Karl Marx 188–193 ■ Friedrich Nietzsche 196–199 ■ Eduard Bernstein 202–203 ■ Vladimir Lenin 226–233 ■ Rosa Luxemburg 234–235

“

Sosyalizm, modern dünyaya kurtuluşu getiren yüksek etik değerlerini şiddete borçludur.

Georges Sorel

”

insanın hayal gücüne ve yaratıcılığına bir hakaretti.

Mitin gücü

Sorel objektif bilim ve toplumsal teorilerin yerine, büyük mitlerin gerçekliği değiştirmek için kullanılabileceğini savunur. Ona göre, insanlar kendilerine ve gelecek yeni dünya için kahramanlık mitlerine gerçekten inanarak, mevcut toplum yapısını yıkabilirlerdi. Parlamenter

demokrasi başarısız olmuştu; çünkü basitçe “vasat” yeni orta sınıfın toplumun geri kalanını yönetmesi için gerekli imkânı sağlayamamıştı – kendilerini parlamenter siyasete adan sosyalistler dâhil. Özgürlük ve eylem, rasyonalite ve düzenin yerini almıştı. Geleneksel Marksizm de, ekonominin tarihini belirlediği bir “bilimsel” toplum anlayışı ortaya koyma çabasıyla, orta sınıf yönetimin tohumlarını içeriyordu.

Burjuva rasyonalitesinin hâkimiyetini kırmak için, bir mit insanlara hem inandırılmalı hem de hayata geçirilmeliydi. Sorel şiddeti mitlerin gerçekleşebileceği bir yol olarak görüyordu. Böyle mitler ve eylemlere örnekler veriyordu – Kilisenin erken dönemlerindeki Hristiyan milislerden, Fransız Devriminden o zamanın devrimci sendikacıları veya ticaret birliklerine kadar. Sendikalizm, siyasi oyunları işçi çıkarlarının bir yozlaşması olarak reddetmesiyle, sendikacılığın en militan haliydi. Genel grev –işin kitlesel olarak durdurulması – sendikacılığın zirvesiydi ve

Sorel bunu kendisine yeni bir kitle bulacak olan modern bir mit olarak görüyordu. “Kahramanca şiddet” ahlaki ve yeni bir dünyanın kurulması için gerekli bir yol olarak kabul edilebilirdi.

Sorel’in çalışmaları belirsizdi. Siyasi sınıflandırmaları reddediyordu; nitekim düşüncelerine her iki kanat tarafından da başvurulmasına rağmen, genel felsefesi siyasi olarak ne sağa ne de sola kolaylıkla oturtulabiliyordu.

1980’lerde İngiltere’deki madenci grevi –Sorel’in radikal düşünceleriyle aynı tarzda– kahramanca bir güçle telkin edilen kitlesel protestolara bir örnekti.

Georges Sorel

Fransa’nın Cherbourg kentinde doğan ve mühendislik eğitimi alan Georges Sorel, 50’li yaşlarında sosyal problemlerle ilgilenmek için emekli oldu. Sosyal teorisyen olarak kendi kendini yetiştirerek, parlamenter siyasete daha radikal bir değişiklik arayışına girmeden önce, başlangıçta kendini Eduard Bernstein’la ilişkili olan Marksizmin “revizyonist” akımıyla özleştirir. Yazılarıyla Fransız radikal solunda gittikçe güçlenen haline gelmiştir. Başlarda, parlamenter siyasetin aksine, devrimci sendikacılığı ve Fransız sendika federasyonun kurulmasını savunmuş;

fakat sonradan aristokratlarla işçiler arasındaki bir birliğin orta sınıf Fransız toplumunu tersine çevireceğine inanarak, aşırı-sağcı Action Française’e yönelmiştir. Daha sonra I. Dünya Savaşı’nı eleştirmiş ve Rusya’daki Bolşevikler desteklemiştir. Hayatının sonunda, Bolşevizm ve faşizmle ilgili karışık duygular içindeydi.

Önemli eserleri

1908 Şiddet Üzerine Düşünceler
1908 İlerlemenin Yanılgıları
1919 Matériaux d’une Théorie du Proletariat

ÇALIŞAN İNSANLARI OLDUĞU GİBİ KABUL ETMELİYİZ

EDUARD BERNSTEIN (1850–1932)

KISACA

İDEOLOJİ
Sosyalizm

YAKLAŞIM
Revizyonizm

ÖNCE

1848 Karl Marx ve Friedrich Engels, *Komünist Manifesto*'yu yayımlarlar.

1871 Alman Sosyal Demokrat Parti (SPD), Gotha Programını –radikal ve sosyalist bir manifesto– oylayarak Marksizmi benimser.

SONRA

1917 Ekim Devrimi Rusya'daki kapitalist sistemi devirir.

1919 Almanya'da komünist bir devrim bastırılır.

1945 İngiltere'de, bir iyileştirme reformu platformunda karma ekonomi oluşturmak üzere bir işçi hükümeti seçilir.

1959 SPD Bad Godesberg Konferansında Marksizmi resmen reddeder.

1 890'ların başlarında sol kanattaki Alman Sosyalist Partinin (SPD) iyimser olmak için nedenleri vardı: 1878'den bu yana süren yasadışılık süresince desteğini arttırmıştı. Avrupa sosyalizminin önde gelen partisi olarak, gelişimi kıtadaki diğer solcular tarafından takip edilmiş ve kendi içindeki sınıflar arasında tartışmalar bu hareketin işleyişiyle ilgili

çerçeveyi oluşturmuştur. 1890'da meşruiyet kazandıktan sonra, SPD iktidar partisi olmaya hazır gözüyle bakıyordu.

Fakat önde gelen SPD üyesi Eduard Bernstein'in işaret ettiği gibi bir sorun vardı. Parti kendini sosyalist bir geleceğe adanmıştı ve Marksist politikalar güdüyordu. Fakat parti oturdukça ve yasadışılığın baskıcı koşulları ortadan kal-

Sosyalistler **kapitalizmin fakirliğe** yol açacağını düşünüyorlardı.

Fakat kapitalizm işçileri **zenginleştirdi**.

Bu, **işçilerin** kapitalizmi **kabul ettiği** anlamına geliyordu.

Kapitalizmin **istikrarlı ve güvenli** bir sistem olduğu ortaya çıkmıştı.

Çalışan insanları olduğu gibi kabul etmeliyiz.

Sosyalistler kapitalizmde **kademeli reformları** savunmalıydılar.

Ayrıca bkz.: Karl Marx 188–193 • Vladimir Lenin 226–233 • Rosa Luxemburg 234–235

kınca, parti günlük aktiviteler konusunda bocaladı. SPD üyeleri halen toplumun dönüşüm ihtiyacını telaffuz etseler de, fiiliyatta parlamenter yasama yoluyla ufak değişiklikler yapmaya suretiyle kademeli bir yol izliyorlardı.

Bernstein derhal bu çelişkiye el attı. 1890'lardan itibaren Marx'ın tahminlerinin –çalışan kesimin kaçınılmaz olarak fakirleşmesi ve devrime doğru ilerlemeleri gibi– gerçekleşmediğini ifade etmeye başladı. Tersine, kapitalist sistem kendini küçük reformların başarılabileceği ve adım adım sosyalizme giden istikrarlı bir sistem olarak kanıtlamıştı.

Kademeli değişim

1899'da Bernstein'ın *Evrimsel Sosyalizm* adlı eseri SPD'nin içinde sosyalist düşüncülerin sonraki bir asır boyunca kilit unsuru olacak bir kavgayı başlatır. Kapitalizm kabul edilip küçük değişiklikler mi yapılacaktı, yoksa tamamen terk mi edilecekti? Bu tartışmanın merkezinde, işçilerin ne düşündüğüyle ilgili bir tartışma vardı. Marx'a

Almanya'daki işçiler daha iyi ücret ve çalışma koşulları için grev hakkı kazandı. Bernstein kapitalizmde işçilerin önemli ayrıcalıklar kazanabileceğini gördü.

“

Tüm gelişmiş ülkelerde kapitalist burjuvazinin ayrıcalıklarının adım adım demokratik kurumlar doğurduğunu görüyoruz.

Eduard Bernstein

”

göre, bunu yapabilecek potansiyeli kendinde görür görmeyen işçi sınıfı toplumu sosyalizme taşımalıydı. Fakat gerçekte, “sınıf bilinci” ve “sınıf farkındalığı” devrimci sonuçlar yaratmadı; fakat işçilerin kapitalist sistemde kademeli reformlar öneren bir partiye gittikçe artan sayıda oy vermelerini sağladı.

Bernstein işçilerin devrimci mücadeleye girişeceği fikrinin terk edilmesini önerdi. Bunun yerine sosyalistler işçilerin dünyayla ilgili şimdiki görüşlerini incelemeli ve çalışmaya buradan başlamalıydılar. Bu “reformcu” veya “kademeli” sosyalizmin ilk teorik uygulamasıydı.

Geleneksel Marksistler ateşli şekilde tepki verdiler ve Bernstein'ın görüşleri sağlığında asla kabul görmedi. Partinin Marksizmi resmen reddetmesi 1959'daki Bad Godesburg Konferansına kadar gerçekleşmeyecekti. Bununla beraber, ifade etiketleri hedefleri ne olursa olsun, fiiliyattaki siyasi aktivite uzun zamandan beri Bernstein'ın savunduğu çizgiyi takip ediyordu.

Eduard Bernstein

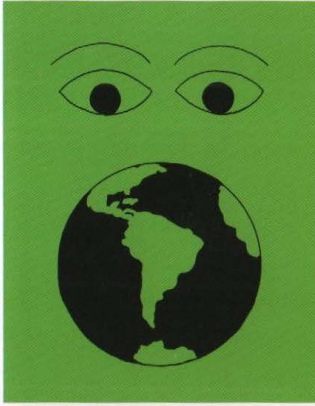
Bernstein 22 yaşında Almanya'daki sosyalist hareketin Marksist kanadına katılarak sosyalist olur. 1878'deki sosyalist kuruluşları yasaklayan anti-sosyalist yasanın geçmesinden sonra, önce İsviçre'ye sonra da Londra'ya kaçır. Yakın bir çalışma arkadaşlığı geliştireceği Friedrich Engels gibi diğer sürgünlere katılır.

Bernstein Zürih'e dönerek yeni birleşen Sosyal Demokratik Partisine (SPD) ait gazetesinin editörü olur. Parti 1890'da meşruiyet kazandıktan sonra gazetede daha ılımlı ve “revizyonist” bir sosyalizmi savunmaya başlar. 1901'de Almanya'ya döndükten bir yıl sonra Reichstag'ın üyesi olarak seçilir. Bernstein'ın I. Dünya Savaşı'na olan karşıtlığı 1915'te SPD ile yollarını ayırmasına neden olur; yeni bir organizasyon olan USPD'yi kurar. 1920 ve 1928 arasında SPD üyesi olarak yeniden parlamentoya seçilir.

Önemli eserleri

1896–1898 *Sosyalizmin Problemleri*

1899 *Sosyalizmin Ön Şartları ve Sosyal Demokrasinin Görevleri*

LATİN AMERİKA İÇİN EN BÜYÜK TEHLİKE GÜÇLÜ KOMŞUSUNUN KİBRİDİR

JOSÉ MARTÍ (1853–1895)

KISACA

İDEOLOJİ

Anti-empyrializm

YAKLAŞIM

Birleşik Devletler müdahalesi

ÖNCE

1492 Kısmen İspanya tarafından finanse edilen Christopher Columbus Yeni Dünya'yı keşfeder.

1803 Venezuela İspanyol yönetimine karşı savaşan ilk Latin Amerika ülkesidir.

SONRA

1902 Küba Guantanamo Körfezi deniz üssünü halen elinde tutan ABD'den resmen bağımsızlığını kazanır.

1959 Kübalı diktatör General Batista 26 Temmuz Hareketiyle Fidel Castro tarafından devrilir.

1973 Şili'nin seçilmiş lideri Salvador Allende CIA destekli bir darbeye devrilir ve yerini askeri bir diktatörlük (cunta) alır. 1980'e gelindiğinde cuntalar Latin Amerika'da kontrolü ele geçirmişlerdi.

Bir koloni topluluğu olarak Latin Amerika ortak bir mirasa ve siyasi kültüre sahiptir.

Avrupa sömürgeciliği yenilgiye uğratılır...

Milli egemenlik ve demokrasinin sürdürülebilmesi için...

...fakat yeni bir **sömürgecilik şekli ABD'den gelebilirdi.**

...Latin Amerika ülkelerinin bu yeni tehdide karşı **birbirlerini desteklemesi** gerekir.

1 9. yüzyılda İspanya ve Portekiz'in kendi kolonilerini savunma gücü zayıflamıştı.

Fransız ve Amerikan Devrimleri, Avrupa düzenlerine karşı sömürge-lerden oluşan Latin Amerika'da bir dizi başkaldırının ortaya çıkmasına yol açmıştı. 1830'lara gelindiğinde bu kolonilerin çoğu resmen özgür-

lüklerini kazanmıştı. Sadece Porto Riko ve Küba doğrudan yönetim altında kalmıştı.

José Martí Küba'nın bağımsızlık mücadelesinin liderlerinden biriydi. Fakat İspanyol İmparatorluğuna karşı olan savaş bitmedikçe, 19. yüzyılın ikinci yarısındaki bir dizi başkaldırı ve savaş sayesinde,

Ayrıca bkz.: Simón Bolívar 162–163 ■ Emiliano Zapata 246 ■ Smedley D. Butler 247 ■ Che Guevara 312–313 ■ Fidel Castro 339

“

Haklar istenmez, alınır;
dilenmez, ele geçirilir.

José Martí

”

Martí Latin Amerika'nın egemenliğine karşı çok daha büyük bir tehdidi fark etti.

Kuzeyde, 13 eyalet 1776'da sömürgeci düzenden bağımsızlıklarını ilan edince, Birleşik Devletler bağımsızlık için kendi mücadelesini vermiş ve Amerikan Bağımsızlık Savaşı 1783'te zaferle sonuçlanmıştı.

1865'teki iç savaşın sonuna kadar, birleşmiş cumhuriyet kıtanın kuzeyinin çoğunun kontrolünü ele geçirmişti ve gözü dışarıdaydı. 1823'teki Monroe Doktrininde ABD Başkanı

James Monroe, Birleşik Devletler'in Avrupa sömürgeciliğinin karşısında olacağını ve Eski Dünya'nın Amerika'daki kolonilerini genişletmesini veya yeni koloniler edinmesine yönelik herhangi bir çabasını saldırı olarak kabul etmesine onay vermiştir. Önemli bir konu, Birleşik Devletler'in hem Kuzey hem Güney Amerika'yı kendi koruması altında olarak tanımlamış olmasıdır.

Yeni bir sömürgeci güç

Latin Amerikalı devrimciler Monroe Doktrinini başarıyla karşıladılar. Venezuelalı lider Simón Bolívar başta özgürlük mücadelelerinde güçlü bir müttefik kazandıklarını düşünmüştü. Fakat ABD gücünü arttırdıkça, Doktrini gittikçe artan oranda kendi "etki alanını" güçlendirmeye yönelik olarak kullanmaya başladı.

Hayatının sonlarına doğru Martí zor kazanılmış özgürlüklerin savunulması için ortak bir Latin Amerika hareketini savunmuştur. Martí kuzeyde yeni ortaya çıkan potansiyel sömürgeci gücü demokrasiye bir tür tehdit olarak görmüştü. Bu şekilde,

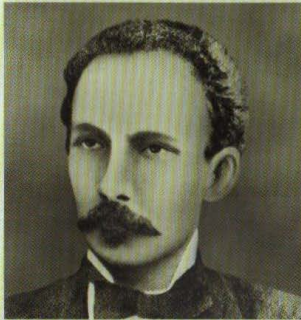
Latin Amerikan anti-emperyalizminin bir sonraki yüzyıl ve daha sonrası için ortak bir konusunu dile getirmişti: ABD'nin, Latin Amerika üzerindeki etkisi ne olursa olsun, kendi ekonomik ve siyasi çıkarlarının peşinde koşacağı gerçeği.

Martí 1895'te ölür. Üç yıl sonra, ABD Küba'nın kontrolünü İspanya'dan alır. ABD II. Dünya Savaşı'ndan beri bölgede askeri darbeleri ve diktatörlükleri desteklemekle suçlanmaktadır.

Latin Amerika'da ABD tarafından desteklenen birkaç askeri darbeden biri olan 1973'teki darbede Şili'nin başkanlık sarayı vurulmuş –ve sosyalist Devlet Başkanı Salvador Allende öldürülmüştür.

José Martí

José Martí Kübalı bir gazeteci, şair, makale yazarı ve devrimciydi. O zamanlar İspanyol yönetiminde olan Havana'da doğmuş, İspanya'ya karşı yürütülen On Yıl Savaşları'nın patlak vermesiyle başlayan Küba bağımsızlık hareketinde aktif rol almıştı. 1869'da vatana ihanetle suçlanmış ve altı yıl hapse mahkûm edilmişti. Hastalığı sebebiyle İspanya'ya sürgüne gönderilmiş ve orada çalışmalarına devam etmesine izin verilmişti.

Hukuktan mezun olunca Amerika'da seyahat eden Martí Latin Amerika'nın bağımsızlığı ve birliği davalarını savunmuştur. 1892'de

Küba Devrimci partisini kurmuştur. 1895'te İspanyollara karşı bir isyan sırasında, Martí 19 Mayıs tarihinde Dos Rios Savaşı'nda öldürülür. Küba nihayet 1898'de, Amerika'nın İspanyol-Amerikan Savaşı'ndaki müdahalesiyle İspanya'dan kopar.

Önemli eserleri

1891 "Bizim Amerika'mız" (makale)

1891 *Basit Dizeler* (Küba'nın en iyi bilinen vatan şarkısı Guantanamera'nın bestelendiği)

1892 *Patria* gazetesi

KISACA

İDEOLOJİ

Anarşist komünizm

YAKLAŞIM

Siyasi eylem

ÖNCE

1762 Jean-Jacques Rousseau *Toplum Sözleşmesi*'nde "İnsan özgür doğmuştur; fakat her yerde zincire vurulmuştur" der.

1840 *Mülkiyet Nedir?*'de Pierre-Joseph Proudhon kendini anarşist olarak tanımlar.

1881 Çar II. Alexander St. Petersburg'ta suikaste uğrar.

SONRA

1917 Bolşevikler Rusya'da gücü ele geçirir.

1960'lar Avrupa ve ABD'deki karşı kültür hareketleri boş binalara izinsizce yerleşir ve topluluklar oluştururlar.

2011 İşgal Eylemi küresel ekonomik kriz esnasında Wall Street'i işgal ederek ekonomik eşitsizliği protesto eder.

BAŞARMAK İÇİN ÖNCE TEŞEBBÜS ETMEK GEREKİR

PETER KROPOTKIN (1842–1921)

1 9. yüzyılın sonunda Çarlık Rusya'sı faşizmden radikal komünizme kadar her türlü toplumsal harekete tanıklık etti. Bir prensin oğlu olarak ayrıcalıklı hayatını bir kenara bırakan Peter Kropotkin, otoritenin yok edilmesini savunan dönemine ayak uydurdu. *Ekmeğin Fethi*'nde (1892) Kropotkin insanlığın en iyi yönü olan işbirliği yeteneğinin tüm baskı unsurlarından kurtulmayı sağlayacağını savunuyordu. Gelişen emekçi hareketlerinde baskı uygulayanları devirmenin –rahiplerden kapitalistlere kadar– ve karşılıklı saygı ve işbirliğine dayalı yeni bir toplum oluşturma mümkün olabileceğini görüyordu. Anarşist komünizm olarak bilinecek olan bazı ilkeler ortaya koydu: işbirliği ve çoğulcu, devletsiz bir toplum.

Eylem çağırısı

Anarşizm bir eylem teorisiydi ve Kropotkin her zaman eyleme hazır olanlara sesleniyordu. 1917'deki Bolşevik Devrimine olan sempatisine rağmen, onun sonucu olan iç savaşta otoriter yapıyı reddetmiş-

tir. Yeni bir dünya kurmak için yeni kurallara değil, fakat her türlü baskıya cesaretle karşı durabilecek anarşistlere gerek vardı. Taviz ve siyasi hesaplar anarşizme yabancıydı; bunun yerine anarşizm yanlıları yoz bir dünyaya karşı güçlü bir ahlaki coşkuyla hareket etmeliydiler. Kropotkin diğer anarşistler gibi "eylemin politikasını" tanımlamaya yardımcı olmuştur –sonraki yüzyılın radikal ideolojilerinde sık sık kendini gösterecek olan bir inanç.

“

'Yasalara uy' şeklindeki uysal ifadenin yerine biz "Tüm yasalara karşı başkaldır!" diye haykırıyoruz.

Peter Kropotkin

”

Ayrıca bkz.: Pierre-Joseph Proudhon 183 • Mikhail Bakunin 184–185 • Henry David Thoreau 186–187 • Karl Marx 188–193 • Vladimir Lenin 226–233

KADINLAR YA ÖLDÜRÜLMELİ YA DA ONLARA OY HAKKI VERİLMELİDİR

EMMELINE PANKHURST (1858–1928)

KISACA

İDEOLOJİ
Feminizm

YAKLAŞIM
Sivil itaatsizlik

ÖNCE

1792 Mary Wollstonecraft kadınların eşitliğinin erken bir savunması olan *Kadın Hakları Üzerine Bir Savunma*'yı yayımlar.

1865 Liberal filozof John Stuart Mill kadınların oy hakkı üzerinden başarılı bir parlamentoya kampanyası yürütür.

1893 Yeni Zelanda kadınlar oy hakkı veren ilk büyük ülke olur.

SONRA

1990 İsviçre'nin Appenzell Innerhoden Kantonu kadınların oy hakkını kabul etmeye zorlanır (diğer kantonlar 1971'de kabul etmiştir).

2005 Kadınların oy hakkı verilir ve kadınlar Kuveyt'te parlamentoya girmeye hak kazanırlar.

1 900'lerin başlarında oy hakkı dünyada hızla kabul ediliyor; fakat kadınların bunu kazanması çok yavaş gerçekleşiyordu. Yeni Zelanda 1893'te kadınlara oy hakkı veren ilk büyük ülke olmuştur; fakat Avrupa ve Kuzey Amerika'da laf anlamaz siyasetçiler, muhafazakar kamuoyu ve sıklıkla da kötü niyetli basın kampanyaları yüzünden, bu konudaki gelişmeler oldukça ağırdı.

Emmeline Pankhurst Mayıs 1914'te Buckingham Sarayı'nın önünde tutuklanı. WSPU amaçları uğruna doğrudan eylemleri güçlü bir şekilde savunuyordu.

Aktivist Emmeline Pankhurst ve diğerleri 1903'te İngiltere'de Kadınların Sosyal ve Siyasal Birliğini kurmuşlardı (WSPU). "Suffragette"ler (oy hakkı savunucuları) olarak bilinen bu militan grubun eylemleri ve sivil itaatsizlikleri kısa zamanda cam kırma, saldırı ve kundakçılığa kadar vardı. 1913'te eylemci Emily Davidson Derby yarışlarında kendini kırılın atının altına atarak öldü ve hapisteki açlık grevi yapan *suffragette*'lere zorla yemek yedirildi.

Pankhurst, daha sonra 1913'teki bir konuşmasında, "Kadınlar ya öldürülmeli ya da onlara oy hakkı verilmelidir" dediğinde, *suffragette*lerin adil bir amaç uğruna ilerlemeleri için uygun gördükleri şekilde davranmaları adına ahlaki otorite iddiasında bulunuyor ve kazanmak için karşı konulmaz bir kararlılığa vurgu yapıyordu. Ancak bu kararlılık sadece 1914'teki I. Dünya Savaşı'yla WSPU'nun savaşı desteklemek için kampanyalarına son vermesine kadar sürdü. 30 yaşın üstündeki kadınlara Britanya'da oy hakkı verildi ve 1928'den itibaren de tüm yetişkin kadınlar oy hakkı kazandı.

Ayrıca bkz.: Mary Wollstonecraft 154–155 • John Stuart Mill 174–181 • Simone de Beauvoir 284–289 • Şirin Ebadi 328

BİR YAHUDİ MİLLETİNİN VARLIĞINI İNKÂR ETMEK GÜLÜNÇTÜR

THEODOR HERZL (1860-1904)

KISACA

İDEOLOJİ
Siyonizm

YAKLAŞIM
Yahudi devleti

ÖNCE

1783 Kudüs ya da *Dini Güç ve Hoşgörü Üzerine*'de Alman filozof Moses Mendelssohn seküler bir devlette dini tolerans çağrısında bulunur.

1843 Alman filozof Bruno Bauer'ın *Yahudi Sorunu* kitabı Yahudilerin siyasi özgürlükleri için dinlerini değiştirmeleri gerektiğini ifade eder.

SONRA

1933 Adolf Hitler Almanya şansölyesi olur ve Alman milliyetçiliğini ve anti-semitizmi savunur.

1942 Wannsee Konferansında Nazi liderleri Yahudi sorunu için Kesin Çözüm önerileri sunarlar.

1948 İsrail devleti kurulur.

Bir asırlık devrimlerin sonunda kurulan Fransa'nın Üçüncü Cumhuriyeti tüm vatandaşları için eşit yasal haklar garantisi vermiştir. Fakat bu anayasal eşitlik ciddi bir sınavdan geçer. Aralık 1894'te genç bir topçu subayı olan Alfred Dreyfus, olayı başka birinin gerçekleştirip Dreyfus'a karşı düzmece kanıtlar düzenlendiğinin bilinmesine rağmen, casusluktan suçlanmış ve ömür boyu hapse mahkûm edilmişti. Yargılanması genç bir Yahudi gazeteci olan ve bir Avusturya gazetesi için çalışan Theodor Herzl tarafından yapılmıştı.

Dreyfus da Yahudi'ydi ve yaşadığı olay Fransız toplumunda ciddi bir bölünmeye yol açmıştı. "Dreyfuscular" olarak bilinen destekçileri, masum bir insana yapılan bu tezgâhta anti-semitizmi ana neden olarak görüyorlardı. Dreyfus'un serbest bırakılmasına yönelik olarak düzenlenen kampanya, yazar Émile Zola gibi entelektüellerin yanı sıra siyasetçileri ve işçi sendikacılarının da desteğini aldı.

Ancak Dreyfus karşıtları için bu olay başka bir şeyi işaret ediyordu: Fransa'nın düşmanlarına karşı tetikte olması gerektiği. Özgürlük, eşitlik ve kardeşlik gerçek Fransız değerle-

Ayrıca bkz.: Johann Gottfried Herder 142-143 ■ Marcus Garvey 252 ■ Hannah Arendt 282-283 ■ Adolf Hitler 337

riydi; fakat Fransa'da yaşayan herkesin Fransız kabul edilmemesi gerektiğini iddia ediyorlardı. Dreyfus'un lehine yapılan bu eylemler ayak takımı tarafından "Yahudilere ölüm!" teraneleriyle karşılaşıyordu.

Anti-semitizmin Avrupa'da uzun ve çirkin bir geçmişi vardı; Kilise fermanlarının resmi ayrımcılığıyla halkın önyargısı iç içe geçmişti ve sıklıkla etnik temizliğe sebep oluyordu. Yahudiler birçok devletten kovulmuştu ve başka yerlerde de tüm hakları teslim edilmiyordu. Ancak 19. yüzyılın sonlarında, Aydınlanmanın rasyonel ideallerinden esinlenerek, Fransa gibi birçok milli devlet dini inançlarla ilgili devlet müeyyidelerine dayanan ayrımcılığa resmen son vermişti. Asimilasyon –azınlıkların toplumun genel çoğunluğuna tamamen entegre olacaları inancı– gittikçe daha çok kabul gören bir ideal haline gelmişti.

Asimilasyona karşı

Devlete ait resmi değişikliklere rağmen, Dreyfus olayı Herzl'i anti-semitizmin toplumda endemik olduğuna ve üstesinden gelmenin ya da Yahudiler açısından asimile olmanın başarısızlığa mahkûm

Herzl'a göre Yahudilerin bir arada olabilecekleri bir Yahudi devletinin kurulması milli kimlikleri için oldukça önemliydi. Herzl aynı zamanda Yahudilerin anti-semitist davranışlardan kaçınmalarının tek yolunun bu olduğuna inanıyordu.

“

Biz yalnızca atalarımızın inancını korumak için yaşadığımız her yerdeki milli topluluklarla içten bir şekilde kaynaşmaya çalıştık. Ancak bu bize izin verilmedi.

Theodor Herzl

”

olduğuna ikna etmişti. Bunun yerine Yahudiler Aydınlanmadan tamamen farklı bir kavramı benimsemiydiler: milliyetçilik. Herzl Yahudilerin "bir millet" olduğunu ve onların modern dünyadaki haklarını koruyarak tek bir Yahudi devleti etrafında birleşmeleri gerektiğini savunmuştu. Avrupalı güçleri bunun için bir yer bulmakta yarıdımçı olmaya çağırarak ve Yahudileri bu ülküye yönelik fon aktarmaya ikna ederek, bir Yahudi devleti kurmak için mücadeleye koyuldu. Bir Yahudi vatanının Avrupa dışında olması gerektiğine inanıyordu –ya Arjantin ya da İsrail.

Herzl'ın fikirleri hızla yayıldı; ancak Yahudi toplumunun asimilasyon tarafından olan kesiminde ciddi bir dirençle karşılaştı. Onun bu Siyonist hareketi ancak ölümünden onlarca yıl sonra gerçek anlamda bir başarı sağladı. 1917'de Britanya'nın Yahudilere Filistin'de bir vatan toprağı vermesi buna giden yolu açtı ve soykırım sonrasında, 1948'de İsrail devleti kuruldu. Alfred Dreyfus'tan ancak 1906'da özür dilenmişti.

Theodor Herzl

Theodor Herzl Avusturya-Macaristan İmparatorluğunda Pest şehrinde tamamen seküler bir Yahudi ailede doğar. 18 yaşında Viyana'ya gider ve hukuk öğrenimine başlar. İlk siyasi eylemi, daha sonra anti-semitist tutumları nedeniyle istifa edeceği, Alman milliyetçi öğrenciler kardeşliği Albia ile olmuştur.

Kısa bir hukuk kariyeri sonrasında Herzl gazeteciliğe yönelir ve Neue Freie Presse için Paris'te muhabirlik yaparken *Dreyfus Olayı*'nı ele almaya başlar. Bu olayın Fransız toplumundaki düşmanca ve yaygın ırkçılığı açığa çıkarması, Herzl'i daha önceki asimilasyonist inançlarından uzaklaştırır. 1896'da epeyce tartışma yaratan Yahudi Devleti'ni yayımlayarak, Siyonist ülkünün yetkin bir savunucusu ve örgütleyicisi olur. Bir yıl sonra İsviçre'nin Basel kentşinde Siyonist devletinin sembolik parlamentosu olarak gördüğü Birinci Siyonist Kongrenin başkanlığını yapar. 44 yaşında geçirdiği bir kalp krizi sonucunda ölür.

Önemli eserleri

1896 *Yahudi Devleti*
1902 *Eski Yeni Vatan*

İŞÇİLERİNİN GÜÇ KAYBETTİĞİ BİR MİLLETİ KURTARMAYA HİÇBİR ŞEY YETMEZ

BEATRICE WEBB (1858–1943)

KISACA

IDEOLOJİ
Sosyalizm

YAKLAŞIM
Sosyal refah

ÖNCE

1848 Fransız filozof Auguste Comte *Pozitivizmde Genel Bir Bakış*'ta bilimsel sosyal analizi savunur.

1869 "Hak eden fakirlere" yönelik hayır işlerini desteklemek için Hayırseverler Derneği'nin İngiltere'de bir şubesi açılır.

1889 Sosyal reformcu Charles Booth Londra nüfusunun üçte birinin fakirlik içinde yaşadığını ortaya koyar.

SONRA

1911 İngiltere Milli Sigorta Yasası sigorta kapsamına işsizlik ve hastalığı da dâhil eder.

1942 Ekonomist William Beveridge'in *Sosyal Sigorta ve Bağlı Hizmetler*'i İngiltere'de refah sisteminin temellerini atar.

1 9. yüzyılın sonlarında İngiltere'de sanayileşmiş kapitalizmin iyice yerleşmesiyle kamunun ilgisi bunun sonuçlarına odaklandı. Sanayi kasabaları ve şehirleri bir sürü işsiz ve toplumdandan kopuk ve sefalet içinde yaşayan insana ev sahipliği yapmıştı.

1905'te bu soruna eğilmek üzere bir Kraliyet Komisyonu kurulmuş; ancak 1909'daki raporu çok zayıf öneriler sunmuştu. Komisyonun bir üyesi olan sosyal araştırmacı Beatrice Webb, işsizlik ve hastalığa karşı güvence sağlayan bir sosyal devleti savunan, çok daha radikal bir azınlık raporu hazırladı. O ve kocası ile çalışma arkadaşı Sidney Webb, fakirlerin kendi sefaletlerinin sorumluları oldukları fikrine karşı çıktılar. Toplumsal problemlerin iyi niyetli plancılar tarafından ve toplumun tüm kesimlerinin çıkarlarını gözetenek çözülebileceğini iddia ediyorlardı.

Planlı toplum

Kontrolsüz piyasaların üstünlüğünü vurgulayanlara karşı çıkarak ve fakirler için bağışlar ve imece yön-

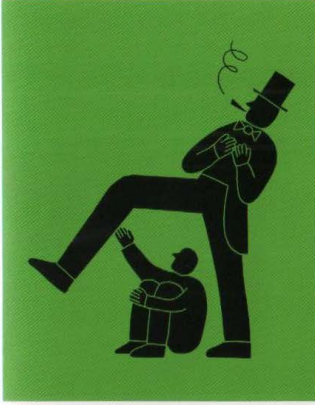
“

"Toplumun tabanını acilen temizlemek" gerekmektedir.
Beatrice Webb

”

temlerine süregelen bir güvenle, Webb'ler düzenli bir toplum için yeni bir görüş ortaya koyarlar. Fakat çağdaşlarının pek çoğu gibi onlar da insanları iyileştirmeye çalışan ve insan "ırkının" bu tür iyi niyetli planlamalarla iyileştirilebileceğine inanırlardır. Webb'e göre fakirlerin yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik çabaları anlamsızdı. Çoğunluğun planlamacıların bilge yönetimini kabul edeceği rasyonel bir toplumun ortaya çıkacağına inanıyordu.

Ayrıca bkz.: Eduard Bernstein 202–203 • Jane Addams 211 • John Rawls 298–303 • Michel Foucault 310–311

AMERİKA'DAKİ KORUYUCU MEVZUAT UTANÇ VERİCİ BİR ŞEKİLDE YETERSİZDİR

JANE ADDAMS (1860–1935)

KISACA

İDEOLOJİ

İlerici hareket

YAKLAŞIM

Sosyal reform

ÖNCE

1880'ler Alman Şansölyesi Otto von Bismarck ilk sosyal güvence programını uygulamaya koyar.

1884 Doğu Londra Whitechapel'de fakirlere kolaylık sağlamak üzere Toynbee Hall açılır.

SONRA

1912 Çocukların esenliğine yönelik tedariklerin düzenlenmesi için ABD Çocuk Bürosu kurulur.

1931 Jane Addams Nobel barış ödülü alan ilk Amerikalı kadın olur.

1935 ABD'de ilk milli sosyal güvenlik sistemi uygulamaya konur.

Birleşik Devletler'de Batılı yerleşimciler için üst sınırı 1890'daki nüfus sayımıyla aşıldığı bildirilmişti; fakat bu Amerikan toplumunun girişimci "sınır ruhu" olarak tanımlanması kavramının kök salmasından önce değildi. Sınırsız büyüme ve sınırsız fırsat efsanesine karşı çıkarak, sosyal reformcular bunun yerine Amerika'nın fakir ve işçi sınıflarının karşı karşıya olduğu fakirlik ve değerlendirebilir fırsatların yokluğuna dikkat çekmişlerdir. Radikal değişiklikler gerekliydi.

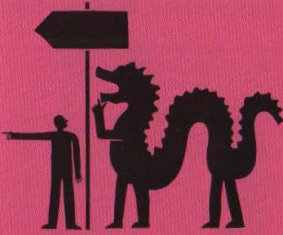
1889'da kadınların oy haklarının savunucusu ve öncü sosyolog Jane Addams, Chicago'da şehirdeki fakirlere –özellikle kadınlar ve çocuklara– hizmet verecek ilk "barınma merkezi" olan Hull House'u açar. Zengin hayırseverlerin yardımlarına ve gönüllü çalışanlara güvenerek, Addams barınma merkezinin nasıl toplumdaki farklı sınıfların işbirliğinin pratik faydalarını öğreneceğini göstermesini istiyordu. Gençlerin enerjisini üretken işlere kanalize ederek, iyi alışkanlıkların erken yaşlarda edinileceğine ve fakir-

Herkes için en önemli fırsat olarak eğitimi destekleyerek, Hull House bir anaokulu ve daha büyük çocuklar için kulüpleri açıyor ve yetişkinler için akşam kursları düzenliyordu.

liğin bedelleri olan suç ve hastalıkların azaltılacağına inanıyordu.

Addams Amerika'nın sanayideki kadın ve çocukların haklarını korumada diğer milletlerin mevzuatından çok daha geride olduğunu yazıyordu. Bireylerin doğrudan hayırsever katkılarını yetersiz buluyordu: Sadece düzenlenmiş ve mevzuatla desteklenmiş kamu desteği sosyal problemlerle baş edebilirdi. Bu bağlamda kamu hizmetinin, bireyleri olduğu kadar toplumu değiştirmekle ilgili bir çalışma olarak tanımlanmasına katkıda bulunmuştu.

ÇİFTÇİLERE TOPRAK!

SUN YAT-SEN (1866-1925)

KISACA

İDEOLOJİ Milliyetçilik

YAKLAŞIM Toprakların adil paylaşımı

ÖNCE

1842 Nanjing Anlaşması
İngiltere'ye Çin ve Hong Kong
limanı ile ilgili ticari
ayrıcılıklar kazandırdı.

1901 Yabancı güçlere karşı
gerçekleştirilen Boksör İsyanı
başarısız olur, sonuçta Beijing
Sekiz Devlet İttifakı tarafından
ele geçirilir.

SONRA

1925-1926 İlk Çin Devrimi
KMT tarafından yenilgiye
uğratılır ve Komünist partinin
geri çekilmesine sebep olur –
"Uzun Yürüyüş."

1932 Japonya Çin'i işgal eder.
KMT ve Komünist Parti
direnişe öncülük ederler.

1949 Japonya'nın yenilgisi
komünist parti tarafından
kazanılan iç savaşa yol açar.

Çin MÖ 222'de Qin hanedanı-
nın kuruluşundan beri tek
bir devlet olagelmisti; ancak
19. yüzyılın ikinci yarısında "orantı-
sız anlaşmalar" imzalamaya mecbur
edilerek önde gelen Avrupalı
güçler arasında paylaştırıldı. Bunlar
birbiri ardına gelen imparatorlar
tarafından baskı altında imzalanan,
halkın gelişimini baltalayan ve

fakirliğe sebep olan bir dizi anlaş-
maydı. Çin İmparatorluğunun hem
kendisini hem de koruması altında
olan halkı korumadaki başarısızlığı,
uzun sürecek bir krize neden oldu.
Şartlar kötü leştirilince rejim ciddi bir
şekilde destek kaybetti ve birbiri
ardından gelen isyanlar gittikçe
daha yıkıcı olmaya başladı. Bu
toplumsal arbede ve Batılı güçlerin

Çin **zayıf ve yozlaşmış bir İmparatorluk Sarayı** tarafından
yönetilmekteydi ve yabancı güçlerin hâkimiyeti altına girmişti.

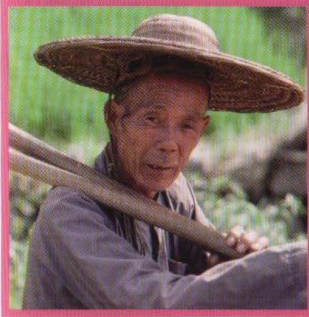
Fakat büyük tarihiyle büyük bir millet olarak
Çin'e karşı duyulan saygı...

...ve "**Batı demokrasisi**"...

...ve **ekonomik gelişme** ile
beraber toprakların adil
paylaşımı ...

...modern Çin cumhuriyetine giden yolu açacaktır.

Ayrıca bkz.: Ito Hirobumi 195 ■ José Martí 204-205 ■ Emiliano Zapata 246 ■ Mustafa Kemal Atatürk 248-249 ■ Mao Zedong 260-265

Sun'un Halkın Üç İlkesi

kapsamında Çin'in çok büyük köylü kesimine toprak ekebilecekleri sözü verilmişti. Sun ekonomik kalkınmanın toprağın adil bir şekilde bölüştürülmesiyle gerçekleşeceği inancındaydı.

—daha sonra da Japonya'nın— boyun eğdirme çalışmalarına karşı, kendine özgü bir Çin milliyetçiliği oluşur. Bu milliyetçilik Batı'dan bilgi edinmenin —Çin'i modern bir topluma dönüştürmek, imparatorluğu'nun yapmış olduğu hatalarla ve köylü halkın isyanlarının toplumu geriye götürmesiyle bağların koparılması— gerekliliğini vurguluyordu. Sun Yat-Sen 1880'lerden beri milliyetçi gruplar oluşturarak Beijing yönetimine karşı bir başkaldırı hazırlığında olanların arasında katılmıştı. Birçok çağdaşının aksine, Çin kültürünün güçlü yönlerini ve Çin tarihini dikkate alarak, "Batılı" değerlere paralel bir kaynaşmayı vurguluyordu.

Üç İlke

Sun düşüncelerini Halkın Üç İlkesi olarak bilinen ilkelere içerisinden toplamıştır: milliyetçilik, demokrasi ve "halkın geçimi". Son prensip ekonomik gelişmeye değiniyordu, fakat Sun tarafından Çin'in kaynaklarının, özellikle de köylüler için topra-

ğın adil bir biçimde paylaştırılması esasına dayanan gelişimi anlamına geliyordu. Yozlaşmış arazi ağalığı sistemi, desteklediği yozlaşmış imparator ile beraber yıkılacak ve modern, cumhuriyetçi ve demokratik Çin'e giden yolu açacaktı.

Sun Çin'deki devrimci hareketlerin belirleyici birleştirici figürü haline gelir. Qing hanedanının 1911'deki çöküşünden sonraki kaotik dönemde hızlı bir şekilde hâkimiyeti ele geçiren cumhuriyetçi Kuomintang'ı (KMT) kurar. KMT 1922'de Komünist parti ile birleşir, fakat toprak kazanmak için savaşan beylikler ve bir dizi yeni imparatorla, merkezi bir hükümet kurmanın imkânsız olduğu ortaya çıkar. KMT 1926'da Şangay'da komünistler tarafından başı çekilen bir isyanı bastırır ve akabinde iki grup birbirinden kopar. Komünistlerin 19149'daki zaferi, KMT'yi Tayvan'a sürgüne gitmeye mecbur eder.

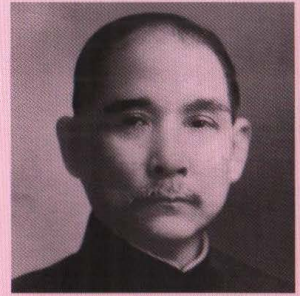
Son yıllarda komünist Çin Sun'un düşünsel mirasına gittikçe daha çok sarılmaya başlar ve piyasa ekonomisine geçişinin arkasındaki itici güç olarak değinir.

“

Toplumumuz gelişme konusunda özgür değildir ve sıradan halkın kendi geçimini sağlama imkânı yoktur.

Sun Yat-Sen

”

Sun Yat-Sen

Sun Yat-Sen Çin'in güneyindeki Cuihen köyünde doğar. 13 yaşında eğitimine devam etmek için Havai, Honolulu'ya gider. Orada İngilizce öğrenir ve çok okur. Hong Kong'da eğitimine devam ettikten sonra Hristiyan olur. Aldığı eğitim sonucunda doktor olur; ancak daha sonra tüm zamanını devrimci çalışmalarına ayırmak üzere bu mesleği bırakır.

Sun Çin'in modern bir devlet olma yolunda ilerlemesi için kampanyalar düzenler. Bir dizi başarısız isyan sonrası sürgüne yollanır. Fakat 1911 Ekim'inde Wuchang'da başlayan askeri isyan Çin'in güneyine yayılır. Sun Yat-Sen "geçici hükümetin" devlet başkanı olarak seçilir; fakat kuzeydeki Qing'ci güçlerle yapılan bir anlaşmayla görevini bırakır. Sun 1912'de ülke iç savaşta sürüklenirken, birleşik bir cumhuriyet için savaşmaya devam etmek amacıyla Kuomintang'ın kurulmasına yardımcı olur.

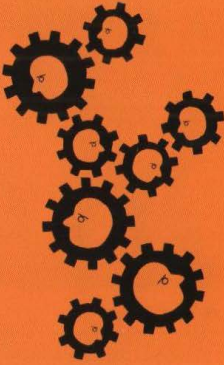
Önemli eserleri

1922 Çin'in Uluslararası

Gelişimi

1927 I. San Min Chu: Halkın

Üç İlkesi

BİREY SÜREKLİ HAREKET EDEN BİR MEKANİZMANIN TEK BİR ÇARK DIŞLİSİDİR

MAX WEBER (1864–1920)

KISACA

İDEOLOJİ
Liberalizm

YAKLAŞIM
Toplum

ÖNCE

1705 Hollandalı filozof Bernard Mandeville, bireysel davranışlar üzerine kurulumuş kolektif kurumları ortaya koyduğu *Anılar Efsanesi*'ni yazar.

1884 Henüz bitmemiş olsa da, Marx'ın *Kapital*'inin son cildi yayımlanır.

SONRA

1937 Amerikan sosyolog Talcott Parsons *Sosyal Eylemin Yapısı*'nı yayımlayarak Weber'in çalışmalarını uluslararası camiaya sunar.

1976 İngiliz sosyolog Anthony Giddens'in *Kapitalizm ve Sosyal Teori*'si Weber'in sosyolojisini eleştirerek bunun yerine sosyal eylemdeki yapıların önceliğini vurgular.

1 9. yüzyılda kapitalizmin yükselişi, dünyayı ele alışla ilgili yeni bakış açılarını tetikler. İnsanların arasındaki ilişkiler dönüştürerek geleneksel yaşam şekilleri dağılmaya başlar. Bilimsel ve teknolojik bilgi durup dinlenmeden gelişiyor gibi görünüyordu ve toplum incelenebilecek ve anlaşılabilir bir obje olarak görülmeye başlanmıştır.

Max Weber toplumun incelenmesine yeni bir yaklaşım getirmişti – yeni bir "sosyoloji" disiplini olarak. Tamamlanmamış eseri *Ekonomi ve Sosyoloji* toplumun görevlerini tanımlamaya bir teşebbüs ve böyle bir çalışmanın nasıl sürdürüleceğine yönelik bir metottur. Weber'in çalışma metodlarından biri "ideal-tipler" gibi soyut kavramla-

Bireyin davranışları **dünyaya bakışı** tarafından şekillenir.

Bireyler değişik şekillerde **kolektif olarak hareket ederler**.

Bireysel bakış açılan din gibi **kolektif amaçlarda** birleşir.

Fakat bu kolektif amaç ve anlayışlar tarafından yaratılan **toplumsal yapılar bireysel özgürlüğü kısıtlayabilir**.

Birey, sürekli hareket eden bir mekanizmanın tek bir çark dişlisidir.

Ayrıca bkz.: Mikhail Bakunin 184–185 • Karl Marx 188–193 • Georges Sorel 200–201 • Beatrice Webb 210

Ateş karıncaları her bireyin bir diğeri için kritik öneme sahip olduğu karmaşık bir toplumda yaşarlar. Benzer bir şekilde Weber bireylerin davranışlarını daha büyük insan topluluklarının bir parçası olarak görür.

nın kullanılmasıdır. Bir kişinin kariyeri gibi, ideal-tipleme önemli özellikleri abartarak daha önemsiz olanları geri plana iter –eğlendirmek için değil, alta yatan gerçeği vurgulamak için. Bu yaklaşım Weber'in metodunda oldukça önemliydi ve toplumun karmaşık kısımlarının daha basit modellerle üzerinden anlaşılmasını sağlıyordu. Sosyoloğun rolü gerçeğin gözlemlenmesine dayanarak ideal-tiplemeleri oluşturmak ve analiz etmektir. Bu, sosyal konularda toplumun davranışlarını doğrudan gözlemlemek yerine, içsel mantığa indirgemeye çalışan Karl Marx gibi daha erken dönem toplumsal yazarlara bir tezat oluşturuyordu.

Kolektif anlayış

Weber toplumun yalnızca toplumsal bileşenleri temelinde anlaşılabilirliğini savunuyordu –en başta da bireyleri. Bireyler kolektif olarak karmaşık; ancak sosyologlar tarafından anlaşılabilir olacak bir şekilde davranıyorlardı. Bireyler eylem kapasitesine sahipti ve eylemleri dünya görüşleri tarafından şekilleniyor-

du. Bu görüşler kolektif anlayışlar olarak ortaya çıkıyordu. Kapitalizm gibi dini ve siyasi sistemler bu anlayışların bir örneğiydi. Weber'in önceki çalışması *Protestan Etik ve Kapitalizmin Ruhu*, piyasa toplumunun oluşturulması ve sermaye birikimine giden yolu açanın bireysel Protestanlığın bu yeni "ruhu" olduğunu iddia etmiştir. *Ekonomi ve Toplum*, dini inanç sistemleri arasındaki ayrımı ortaya koyarak ve bireylerin çok çeşitli dini yapıları kullanarak toplumsal eylemleri gerçekleştirmeye yollarını analiz ederek, bu fikri geliştirir.

Eyleme getirilen kısıtlamalar

Weber toplumun kolektif yapıları bir kere oturduktan sonra, bunların artık destekleyici değil kısıtlayıcı bir rol oynayacaklarını belirtir. Weber'in insanlara bir "makine dişililiği" olarak görmesinin nedeni budur. İnsanların yarattıkları yapılar da kendi eylemlerini kısıtlayarak daha ileri sonuçlar doğurur: Protestanlar çalışmaya telkin edilmişlerdir; aynı zamanda da tüketimden kaçınmaya. Birikimleri kapitalizmi doğurmuştur.

“

Sosyolojik amaçlar için, 'eylemde bulunan' kolektif kişilik diye bir şey yoktur.

Max Weber

”

Max Weber

Max Weber Almanya'nın Erfurt kentinde doğdu ve başlangıçta Heidelberg Üniversitesi'nde hukuk okudu. Sosyoloji disiplininin henüz olmadığı bir dönemde çalışmış biri olarak, Weber'in çalışması hukuk teorisi, tarih ve ekonomiyi kapsıyordu. Sonunda Freiburg Üniversitesi'nde ekonomi profesörü oldu. Kariyerinin daha erken yıllarında siyasetle ilgilenerek, 1890'larda Polonyalı göçmenlerle ilgili yazarak ve Almanya'daki Evanjelist Toplumsal Kongresine katılarak, adını toplumsal siyaset alanına bir düşünür olarak duyurmuştur. I. Dünya Savaşı sonrası liberal Alman Demokratik Partinin kurucuları arasında yer almıştır.

Babasıyla arasındaki fırtınalı ilişki 1897'de babasının ölümüyle son bulur. Weber ruhsal bir çöküş yaşar ve hiçbir zaman tamamen iyileşemez. Tekrar düzenli bir öğretim görevine sahip olamaz ve sürekli uykusuzluk ve depresyon krizlerinden şikâyet eder.

Önemli eserleri

- 1905 *Protestan Etik ve Kapitalizmin Ruhu*
- 1922 *Ekonomi ve Toplum*
- 1927 *Genel Ekonomi Tarihi*

İDEOLO ÇATIŞM 1910-1945

JILER ASI

Emiliano Zapata
Meksika Devriminde
savaşmak üzere
**Güney Bağımsızlık
Ordusunu**
(Zapatistalar) kurar.

1910

Günümüz Bosna'nının
Saraybosna kentinde
**Avusturya Arşidükü
Franz Ferdinand'ın**
öldürülmesiyle I. Dünya
Savaşı patlak verir.

1914

Ateşkes I. Dünya
Savaşı'ndaki
çatışmalara son verir,
ancak savaşın resmen
sonlandırılması ertesi yıl
imzalanan **Versailles
Antlaşması** ile olur.

1918

Joseph Stalin **Sovyetler
Birliği'nin Komünist
Parti** genel sekreteri
olur.

1922

1912

Qing hanedanının
devrilmesinden sonra
Sun Yat-Sen **Çin
Cumhuriyeti**nin ilk
devlet başkanı olur.

1917

Şubat Devriminden
sonra Rusya çarı II. Nikolas
tahttan çekilir ve **Ekim
Devriminde** Lenin
Bolşevik hükümetini kurar.

1922

Benito Mussolini
faşistlere **Roma
Yürüyüşünde**
önderlik eder ve
İtalya'nın
başbakanı olur.

1923

Kurtuluş Savaşı'nda
milliyetçi kuvvetlere
liderlik ettikten sonra
Mustafa Kemal Atatürk
**Türkiye
Cumhuriyeti**nin devlet
başkanı olur.

20. yüzyılın ilk yarısı eski imparatorluk güçlerinin çözülmesine ve yeni cumhuriyetlerin kurulmasına tanıklık eder. Bunun sonucunda, özellikle Avrupa'da, yaygın bir siyasi istikrarsızlık ve döneme hâkim olan iki dünya savaşı yaşanır. Eski Avrupa düzeninin yenilenme sürecinde aşırı milliyetçi partilerin oluşturduğu bir dalga yayılırken, Rusya'da 1917 Bolşevik Devrimi ile totaliter komünist diktatörlüğe giden yol açılır. Bu esnada, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1930'ların başlarında yaşanan Büyük Buhranın etkisiyle, ekonomik ve sosyal liberalizme doğru artan bir yöneliş yaşanır. 1930'ların sonlarında, büyük güçlerin siyasi görüşleri faşizm, komünizm ve liberal, serbest piyasa kapitalizminin sosyal demokrasi arasında kutuplaşmaya gider.

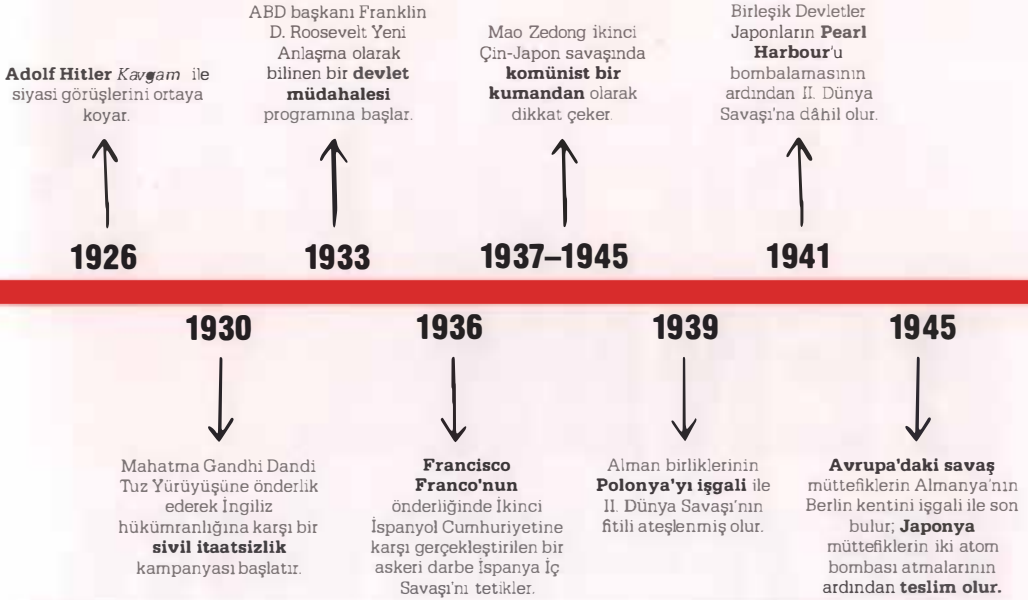
Dünya Devrimleri

Siyasi arenadaki bu çalkantıyı ateşleyen devrimler Avrupa'da başlamamıştır. Meksika Devrimi olarak bilinen on yıllık silahlı mücadele, Porfirio Díaz'ın eski rejiminin devrilmesiyle 1910 yılında başlar. Çin'de hüküm süren Qing Hanedanı 1911 Xinhai Devrimi ile yıkılmış ve ertesi yıl yerine Sun Yat-Sen önderliğinde cumhuriyet kurulmuştur. Ancak dönemin etkili devrimci olayları Rusya'da cereyan etmiştir. Siyasi karmaşa, 1917'de yeniden alevlenerek Çar II. Nicholas'ın Bolşevikler tarafından şiddet yoluyla devrilmesine varan 1905'deki başarısız devrim teşebbüsünü doğurmuştur. I. Dünya Savaşı'nın sonunda pek çoklarıncı hissedilen iyimserlik uzun sürmedi. Kalıcı barışın sağlanması umidiyle kurulan

Milletler Cemiyeti, Avrupa'da yükselen gerilimi engelleyemedi. Savaş tazminatları ve savaş sonrası ekonomik çöküş aşırı nüfus akımlarını cazibesini arttıran faktörler olmuştur.

Diktatörlük ve Direniş

İtalya ve Almanya'daki aşırı uçtaki küçük partiler, Benito Mussolini'nin Faşist Partisi ve Adolf Hitler'in Nazi Partisini ortaya çıkarmıştı. İspanya'da, ikinci bir İspanyol Cumhuriyeti'nin kurulmasına tepki olarak milliyetçiler Francisco Franco'nun önderliğinde iktidar için mücadele ediyorlardı. Rusya'da da Vladimir Lenin'in 1924'teki ölümünün ardından Stalin giderek diktatörlük yaparak rakiplerini saf dışı bıraktı ve endüstriyel ve askeri bir güç haline gelen Sovyetler Birliği'ni kurdu.

Kita Avrupa'sında totaliter rejimler güçlenirken İngiltere kendi imparatorluğunun parçalanmasıyla yüz yüze. Başta Mahatma Gandhi önderliğinde Hindistan'da ortaya çıkan şiddet karşıtı sivil itaatsizlik kampanyası olmak üzere, Afrika'da da Kenya'daki Jomo Kenyatta'nın yürüttüğü silahlı direniş gibi bağımsızlık hareketleri, kolonilerdeki İngiltere hâkimiyetini tehdit ediyordu.

Kavgaya karışmak

Birleşik Devletler'den 1929'da New York Borsasındaki büyük çöküş 1920'lerin hızlı yükseliş yıllarını sona erdirdi ve Büyük Buhran dönemini başlattı. 1933'te Başkan Franklin D. Roosevelt, Amerikan siyasetine yeni bir liberalizm getiren Yeni Anlaşmayı devreye soktu. Birleşik Devletler Avrupa'daki

düzensizliğe tarafsız kalmak konusunda kararlıydı; fakat Nazi Almanya'sının anti-semitist politikaları Avrupa'dan Amerika'ya, özellikle de Marksist eğilimli Frankfurt ekolünden, bir beyin göçüne yol açtı. Bu müttecciler Roosevelt'in politikalarını sorgulayacak yeni fikirler getirmişlerdi.

Birleşik Devletler'in göz ardı etmeye çalıştığı sadece Avrupa değildi. Japon militarizminin 1937'deki Çin-Japon Savaşı'nı ateşlemesiyle Asya'da da siyasi karışıklıklar yaşanıyor. Savaş Çin'in aleyhine geliştikçe, Mao Zedong komünist bir lider olarak zirveye çıkıyordu.

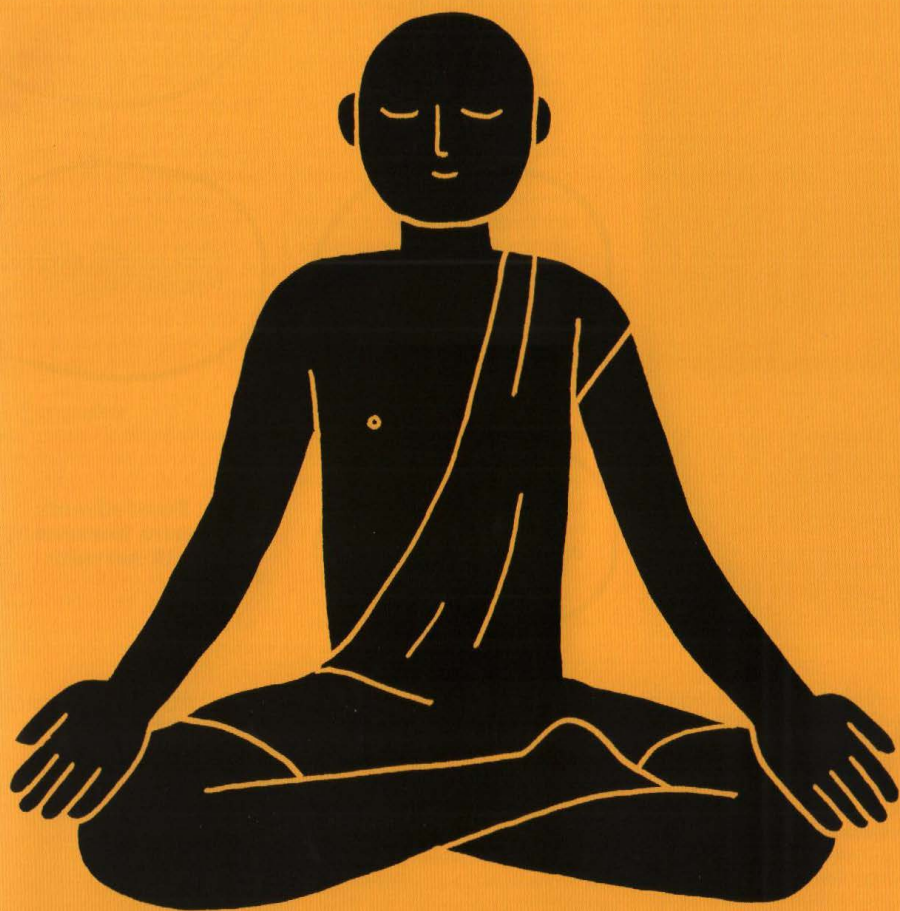
İngiltere de, faşizm tehlikesine rağmen, herhangi bir çatışmaya girmeye istekli değildi. 1936'da İspanyol İç Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, Almanya ve Rusya karşı-

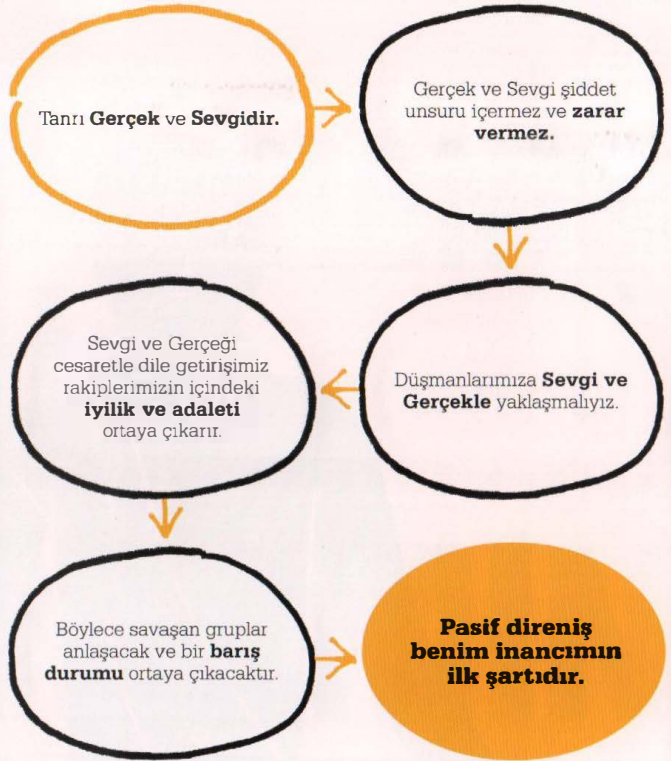
lıklı tarafları desteklerken İngiltere uzak durmuştu. Fakat İngiltere ve Birleşik Devletler'de, Hitler'in top- rak taleplerini durdurmaya yönelik baskı artıyordu. Savaş 1939'da pat- lak verdikten sonra, 1941'de Japonların Pearl Harbour'a saldır- ması sonrası Birleşik Devletler'in de savaşa katılmasıyla, Almanya'ya karşı ittifak büyüdü.

İngiltere, Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği'nin savaşta başa- rılı bir işbirliği yapmalarına karşın, faşizm mağlup edilir edilmez hatlar yeniden belirlendi. Komünist Doğunun kapitalist Batıya muhalif olması ve Avrupa'nın geri kalanının ortalarında bir yerde kendi konumunu tespit etme çabasıyla, hemen bir soğukluk ortaya çıktı. Böylelikle II. Dünya Savaşı sonrası döneme hâkim olacak olan Soğuk Savaş için ortam hazırlandı.

**PASİF DİRENİŞ
BENİM
İNANCIMIN
İLK ŞARTIDIR**

MAHATMA GANDHİ (1869–1948)

KISACA**İDEOLOJİ****Anti-sömürgeci
milliyetçilik****YAKLAŞIM****Pasif direniş****ÖNCE****MÖ 5-6. yüzyıllar** Hindistan'da pasif direniş ve öz disiplini vurgulayan Jainist öğretiler gelişir.**1849** Henry David Thoreau *Sivil İtaatsızlık*'i yayımlayarak adil olmayan yasalara karşı gelmenin ahlaklılığını savunur.**SONRA****1963** Sivil haklar lideri Martin Luther King, Washington DC'deki "Bir rüyam var" konuşmasında siyah ve beyazların bir arada yaşamasıyla ilgili görüşünü açıklar.**2011** Kahire'nin Tahrir Meydanındaki barışçı gösteriler Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'in devrilmesine kadar varır.

Avrupalı güçlerin 16. yüzyıldan günümüze değin kurduğu dünya imparatorluklarında, sömürgeci düzene karşı ortaya çıkan milliyetçi hareketlere en nihayetinde emperyalistlerin kendileri örnek oluşturdular. Milli ve coğrafi sınırlar içinde egemenlik temelindeki Avrupalı fikirlerle dayanan sömürgecilerin güçlü milliyetçi duygulara şahit olmaları, sömürge uluslarda sonunda millet olma ve kendi geleceğini kendileri belirleme arzusunu ateşlemişti. Ancak ekonomik veya askeri güçten yoksun olmaları, sömürgecilik karşıtı hareketlerin belirgin bir şekilde

Avrupa'daki direniş biçimlerinin farklı şekillerde gelişmesine yol açmıştı.

Manevi bir silah

20. yüzyılın ilk yarısında Hindistan'ın İngiltere'ye karşı verdiği bağımsızlık savaşı, manevi lider Mohandas Gandhi'nin veya yaygın olarak bilinen tarihsel unvanıyla "Büyük Ruh" anlamına gelen "Mahatma'nın" siyaset ve ahlak felsefesiyle karakterize edilmişti. Tam demokratik bir devlete inanasına rağmen, Gandhi böyle bir devletin şiddet uygulayarak kazanılamayacağına, biçimlendirilemeye-

ceğine ve sürdürülemeyeceğine inanıyordu. Onun *satyagraha* ("gerçeğe bağlılık") olarak adlandırıldığı radikal bir pasif direniş ve sivil itaatsızlık etiği, 20. yüzyılın siyasi panoramasını dönüştüren sömürgecilik karşıtı harekete ahlaklılık merceğinden odaklanmıştı. Gandhi bu metodu "tamamen manevi bir silah" olarak tarif ediyordu.

Gandhi evrenin *satya* ("Gerçek") olarak adlandırdığı bir Yüce İlke tarafından yönetildiğine inanıyordu. Bu onun açısından Tanrının başka bir ismiydi, tüm büyük dünya dinlerinin kökeni olduğuna inandığı Sevgi Tanrısı. Tüm insan-

Ayrıca bkz.: Immanuel Kant 126-129 ■ Henry David Thoreau 186-187 ■ Peter Kropotkin 195 ■ Arne Naess 290-293 ■ Frantz Fanon 304-305 ■ Martin Luther King 316-321

lar bu yüce Varlıktan geldikleri için sevginin insanlar arasındaki ilişkilerde tek gerçek ilke olduğuna inanıyordu. Sevgi başkalarına şefkat ve saygı göstermek ve "gözlerden akan yaşları silmeye" özverili bir şekilde kendini bir ömür boyu adanmaktı. Bu Gandhi'nin inancına göre ahimsa, yani zarar vermeme kuralıydı. Hindu olmasına rağmen Gandhi bireysel ahlak felsefesini geliştirirken her ikisi de yaşayan hiçbir varlığa zarar vermemenin önemini vurgulayan Jainizm ve Rus yazar Lev Tolstoy'un pasifist öğretileri de dâhil olmak üzere, birçok farklı dini gelenek ve öğretiden de yararlanmıştı.

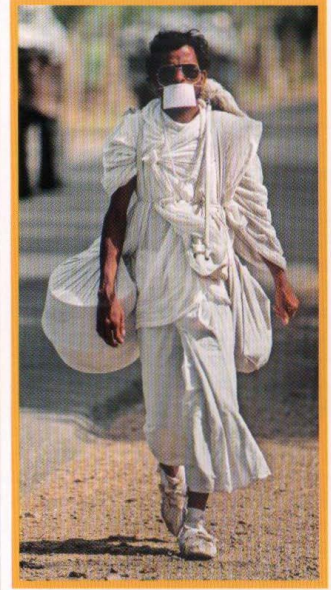
Siyasi amaçlar

Gandhi'nin ideolojisi yaşamın her alanında sevgi düsturunu uygulamayı öngörüyordu. Fakat acıya dayanmanın veya ister bir birey ister devlet eliyle gelen kötü bir davranışa karşı, şiddetle direnmek veya intikam yerine "öbür yanağına dönmek" hem siyasi hem de manevi amaçlara ulaşmak için bir yoldu. Kendinden bu şekilde bilinçli

olarak fedakârlıkla bulunarak, düşmanın işbirliğini ve davranışlarını yeniden gözden geçirmesini sağlamak gerçeğin bir yasası olarak insan doğası üzerinde etkili olacaktır. Bu daha büyük bir topluma örnek olabildi -hem siyasi düşmanlara hem dostlara. Gandhi'ye göre Hindistan'ın özerklik düsturu, deneyüstü barışçı ilkelerin zengin bir karşımına dayanan kitlesel bir davranış devriminin kaçınılmaz bir sonucu olacaktır.

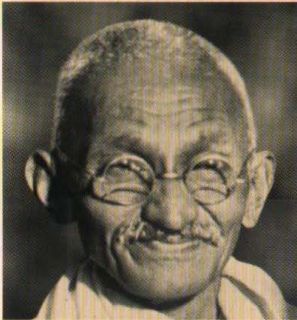
Güney Afrikalı aktivist

Gandhi'nin muhalif İngiliz yönetimine karşı mücadelesine yönelik ilk deneyimi Hindistan'da değil Güney Afrika'da olmuştu. Londra'da avukatlık eğitimi aldıktan sonra 21 yıl Güney Afrika'da -sonra da başka bir İngiliz sömürgesi için- Hindistanlı mültecilerin sivil haklarını korumak için çalıştı. Tüm ırk, din ve sınıflar arasında bir köprü olarak gördüğü ve daha sonraki birleşmiş Hint milletleriyle ilgili görüşlerinin temelini oluşturan "Hintlilik" duygusunu bu yıllarda geliştirmiştir. Güney Afrika'da

Gandhi, temel ilkesi yaşayan hiçbir varlığa zarar vermemek olan Jainizmden etkilenmişti. Jainist keşişler küçük böcekleri istemeden yutmamak için ağızlarına maske takarlardı.

Mahatma Gandhi

Mohandas Karamchand Gandhi 2 Ekim 1869'da, İngiliz Hindistan'ındaki Bombay Başkanlık yönetiminin bir parçası olan Porbandar'da önde gelen Hintli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Gandhi'nin babası kudemli bir devlet görevlisi ve annesi dindar bir Jainistti.

Gandhi henüz 13 yaşındayken evlenir. Beş yıl sonra babası onu hukuk okumak üzere Londra'ya gönderir. 1891'de baroya kaydolur ve Güney Afrika'ya Hintli göçmenlerin sivil haklarını savunmak üzere staj yapmaya gider. Gandhi Güney Afrika'dayken kendini sıkı

bir şekilde Hindu öz disiplini veya *brahmacharya*'ya vererek sofu bir hayata başlar. 1915'te Hindistan'a dönerek fakirlik yemini eder ve kendine bir inziva mekânı yaratır. İbadete giderken kendisini Hindistan'ın bölünmesi ve Pakistan'ın kurulmasıyla suçlayan aşırı uçtaki bir Hintli tarafından öldürülür.

Önemli eserleri

1909 *Hind Swaraj*
1929 *Gerçekle İlgili Deneyimleri*
min Öyküsü

sosyal adaletsizlik, ırkçı şiddet ve sömürgeci yönetimin cezalandırıcı hükümetinin kötü uygulamalarına kendi gözleriyle şahit olmuştı. Tepkisi pasifist fikirlerini direnişinin fiiliyatına dökerek geliştirmek olmuştı. 1906'da binlerce fakir Hintli yerleşimciyi kendilerini devlete kaydettirmeye mecbur eden baskıcı yeni yasalara karşı çıkmaya sevk ettiği kampanyasında liderlik yeteneğini kanıtlamıştı. Yedi yıllık mücadele ve şiddetli baskı sonrası, Güney Afrika'nın lideri Jan Christiaan Smuts protestocularla bir anlaşma imzalayarak bir anlamda pasif direnişin gücünü kabullenmiş olur. Zaman almasına rağmen, düşmanlarını utandırarak doğru şeyi yapmaya yöneltmek konusunda başarıya ulaşabilir.

Bunu takip eden yıllarda Gandhi pasif direnişin en etkili direniş şekli olduğu konusundaki fikrini yaymakta ciddi bir başarı elde etmişti. 1915'te Hindistan'a uluslararası ün kazanmış Hintli bir milliyetçi olarak döner ve kısa zamanda Hint milliyetçilik hareketi olan Hint Ulusal Kongresinde en önemli mevkiye yükselir. Gandhi, özellikle tekstil olmak üzere İngiliz mallarının boykotunu savunur ve dış sanayiye olan bağımlılığı azaltmak ve kendi ekonomilerini güçlen-

Gandhi'nin İngiltere'nin tuza getirdiği vergiyi protestosuna binlerce kişi katılmış; 1930 Mayıs'ında Gujrat'ta Dandi kıyısına kadar tuzlu deniz suyu almak ve kendi tuzlarını yapmak için yürümüşlerdi.

Gandhi amacına yönelik pasif eylemlerin, amacın kendisi kadar önemli olduğunu düşünüyordu. Bu konuyu açıklamak için birinin saatini almayı örnek olarak veriyordu.

dirmek için Hintlileri *khadi*, evde dokunmuş bir tür kumaş, giymeye teşvik eder. Bu türden boykotları barışçı direnişin doğal bir uzantısı olarak görür ve halkı İngiliz okullarını ve mahkemelerini reddetmeye, hükümetteki işlerini bırakmaya ve İngiliz hitap ve payelerinden kaçınmaya teşvik eder. Artan heyecan ve halk desteğiyle, medyanın gücü ve kamuoyunun etkisinin de farkına vararak, kendisini kurnaz bir siyasi şovmen olarak ortaya koymayı öğrenmişti.

Halk muhalefeti

1930'da İngiliz hükümeti Gandhi'nin Hindistan'ın dominyon konumuyla ilgili kongre kararına uyma çağrısını reddedince, Hindistan Ulusal Kongresi tek taraflı olarak tam bağımsızlık ilan eder. Gandhi kısa zaman içinde İngiltere'nin tuza getirdiği vergiye karşı yeni bir *satyagraha* başlatarak kitleleri denize doğru yapacağı uzun yürüyüşte ona katılmaya çağırır. Tüm dünya bunu seyred-

ken, Gandhi plajda beyaz çarşaf lar üzerine serilmiş bir avuç dolusu tuzu alır almaz derhal tutuklanır. Hapse atılır, fakat onun bu muhalif eylemi tüm dünyadaki yorumculara Hindistan'daki İngiliz yönetiminin adaletsizliğini açık bir şekilde göstermiştir. Bu özenle hazırlanmış pasif direniş eylemi, İngiliz İmparatorluğunun Hindistan üzerindeki hâkimiyetini sarsmaya başlar. Gandhi'nin kampanyaları ve

“

Günlük sorunları ele almayan ve onları çözmeye yardımcı olmayan bir din, din değildir.

Mahatma Gandhi

”

hapsedilmesiyle ilgili haberler tüm dünya gazetelerinde yer alır. Alman fizikçi Albert Einstein onun hakkında şunları söylemiştir: "Baskı altındaki bir ülkenin kurtuluş mücadelesi için tamamen yeni ve insani bir yol icat etmiştir. Tüm medeni dünyada bilinçli düşünen insanlar üzerindeki ahlaki etkisi, muhtemelen şiddet içeren güç kullanımına abartılı önem verilen zamanımızda gördüğünden çok daha uzun sürecektir."

Katı pasifizm

Fakat Gandhi'nin pasif direniş doktrinine olan mutlak güveni, daha geniş bir dünyadaki çatışmalara uygulandığında dengesiz kalıyordu ve bu yüzden birçok çevreden eleştiriler almıştı. "Cefaya katlanma" bazen kitlesel intiharları bile gerektiriyor gibi görünüyordu; Hindistan'ın İngiliz Valisine İngilizlerin Nazilere karşı silahlarını bırakıp sadece manevi güçle savaşmaları konusunda ağlayarak yaptığı yakarıştı olduğu gibi. Daha sonra da Yahudileri soykırımdan kaçmaya çalışmaları ya da Alman baskısına karşı savaşmaları yüzünden eleştirerek, "Yahudiler kendilerini kasap bıçağına teslim etmeliydiler. Kendilerini kayalıklardan aşağı denize atmalydılar. Bu, dünyayı ve Alman halkını ayağa kaldırırdı" demiştir. Sol kanattan da kendisine yönelik eleştiriler gelmişti; İngiliz Marksist gazeteci Rajani Palme Dutt onu "mülkiyet sahibi sınıfa desteğini gizlemek için insanlığın dini ilkelerini ve sevgiyi kullanmakla" suçlamıştır. Bu arada İngiliz Başbakanı Winston

Churchill onu "yarı çıplak Hint fakiri" diyerek kovma teşebbüsünde bulunmuştur.

Diğer durumlardaki uygulamaların sınırları ne olursa olsun, Gandhi'nin uygulamaları, Hindistan'da milyonlarca kişinin yerinden yurdundan olduğu dini temelde iki devlete ayrılmasına – çoğunlukla Hindu olan Hindistan ve Müslüman Pakistan – şiddetle karşı çıkmasına rağmen, 1947'de Hindistan'ın bağımsızlığını kazanarak sonuçlanması yönüyle oldukça başarılıydı. Bölünmeden kısa bir süre sonra Gandhi kendisini Müslümanlara taviz vermekle suçlayan bir Hindu milliyetçi tarafından öldürülmüştür.

Günümüzün hızla sanayileşen Hindistan'ı artık Gandhi'nin siyasi ideallerinin sofuluğundan ve kırsal romantizminden oldukça uzaktır. Bu arada Pakistan'la devam eden gerilim, Gandhi'nin dinin ötesine geçen Hintli kimlik anlayışının yaygınlaşmadığının bir göstergesidir. Gandhi'nin sebatla karşı çıktığı sınıf sistemi de hâlâ Hint toplumundaki önemli yerini korur.

“

İsa bizim hedeflerimizi belirledi; Mahatma Gandhi de yöntemleri.

Martin Luther King

”

Bununla beraber Hindistan demokratik ve seküler bir toplum olarak hâlâ Gandhi'nin yalnızca barışçı yollarla adil bir devletin kurulabileceğine yönelik inancına sahip çıkmaktadır. Örnek ve uygulamaları, ABD'deki 1950 ve 1960 yılları arasındaki ırkçı yasalara verdiği barışçı direniş nedeniyle Gandhi'ye müteşekkiri olan sivil haklar lideri Martin Luther King gibi, dünyadaki diğer aktivistler tarafından da benimsenmiştir.

Yol kapatmak, istenmeyen malları boykot etmek gibi pasif direniş eylemleri, günümüz siyasi arenasında popüler ve güçlü sivil itaatsizlik eylemleri haline gelmiştir.

**KİTLELERİN
OLDUĞU YERDE
SİYASET
KAÇINILMAZDIR**

VLADİMİR LENİN (1870–1924)

KISACA

İDEOLOJİ Komünizm

YAKLAŞIM Kitlesele devrim

ÖNCE

1793 Fransız Devrimini takip eden Terör Dönemi boyunca binlerce insan "Devrim Düşmanı" olarak infaz edilir.

1830'lar Fransız siyasi eylemci Auguste Blanqui küçük bir grup uzman komplocuya devrim yoluyla yönetime el koyabileceklerini öğretir.

1848 Karl Marx ve Friedrich Engels *Komünist Manifesto*'yu yayımlarlar.

ÖNCE

1921 Çin İşçi Partisi, Lenin'in öncü partisi olarak kurulur.

1927 1927 Stalin, Lenin'in Yeni Ekonomi politikasını tersine çevirir ve tarımı kolektif hale getirir.

20. yüzyılın başında Rus İmparatorluğu ekonomik anlamda sanayileşen Batılı Avrupa devletlerinin çok gerisinde kalmış ve oldukça hantal bir tarımsal reform hareketinin içindeydi. İmparatorluk nüfusu yalnızca %40'ı Rusça konuşan -Ruslar, Ukraynalılar, Polonyalılar, Beyaz Ruslar, Yahudiler, Finliler ve Almanlar- birçok etnik grubu içinde barındırıyordu. İmparatorluk mutlakıyetçi, otoriter çar II. Nicholas tarafından yönetiliyordu ve halka katı sosyal düzen zalimce dayatılıyordu. Birkaç siyasi hak dışında özgür basın, konuşma ve sendika özgürlüğü veya azınlık hakları yoktu. Tahmin edileceği üzere bu baskı atmosferinde devrimci kuvvetler giderek güçlenen bir tutunma noktasında bir araya geliyorlar ve Ekim 1917'de sonunda Vladimir Lenin adında siyasi bir provokatör sayesinde zafere ulaşıyorlardı.

Tarihin kanunu

19. yüzyıl boyunca sosyalizm Avrupa'daki yeni endüstriyel işçi sınıfının hayatlarını belirleyen zorluklara karşı verilen bir tepki

olarak ortaya çıktı. Sosyal kurumlar veya gelenekler tarafından korunmayan sendika türü oluşumlarda, işçiler özellikle yeni işverenler tarafından istismar edilme riski altındaydı. Onların bu sıkıntılarına cevaben ve büyük bir inançla sınıf ayrımının sosyal değişim dinamiklerinde uzlaşan Karl Marx and Friedrich Engels, kapitalizme karşı ulusal devrimin kaçınılmaz olduğunu savundular. 1848 *Komünist Manifesto*'da Avrupa genelinde bir ulusal işçi sınıfı birlikteliği için çağrıda bulundular.

Bununla birlikte Batı Avrupa'nın gelişmiş sanayi toplumlarındaki işçilerin daha güvenli ve daha iyi yaşam standartlarına kavuşmaya başladıklarını öngörememişlerdi; nitekim onlar burjuvaziye başkaldırmayı değil onlardan biri olmayı arzuluyorlardı. Sosyalistler resmi ve yasal yollarla işçilerden oy kazanmak amacıyla daha fazla çalışmaya başladılar; böylece demokratik değişim sürecine yavaş yavaş girildi. Sosyalist düşünce zamanla yandaş reform ve devrim yolu reform arasında ikiye ayrıldı.

Bir isyanın başarılı olması için, kitlelerin hareketlerine güven şarttır.

Öncü partinin amaç ve menfaatleri, kitleleri kendine bağlı kılabilmek için bu kitlelerle uyumlu olmak durumundadır.

Kitleleri harekete geçirmek için öncü bir parti gereklidir.

Kitlelerin olduğu yerde siyaset kaçınılmazdır.

“

Kendi irademizle aldığımız bir
kararla düşmanla savaşmak
üzere birleştik.
Vladimir Lenin

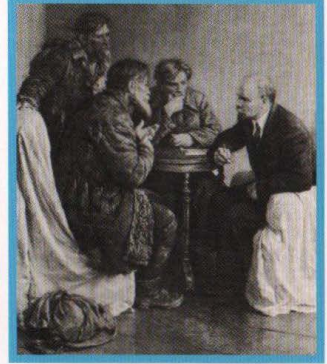
”

Rusların koşulları

Rusya sanayileşme konusunda geç kalmıştı ve 19. yüzyılın sonunda Rus işçi sınıfı hâlâ işverenlerinden hiçbir gerçek ayrıcalık elde edememişti. Batı Avrupa halkının aksine, Rusya nüfusunun büyük çoğunluğu sanayileşmeden hiçbir maddi kazanç sağlayamamıştı. 1890'larda Rusya'da sayıları giderek artan, radikal görüşleriyle öne çıkan hukuk öğrencisi Vladimir Lenin gibi siyasi

eylemciler, baskıcı rejim ve gizli polise karşı kompolar düzenlediler; 1905 itibarıyla tüm ülkeye büyük bir huzursuzluk dalgası yayıldı. Çar hükümetini devirmede ilk girişim başarısızlıkla sonuçlandı; fakat bu, demokrasiye bazı ayrıcalıklar kazandırdı. Rus işçi sınıfı ağır şartlara katlanmaya devam etti. Bununla birlikte devrimciler, çarlık rejimini bütünüyle devirme kompolarını sürdürdüler.

Kariyeri boyunca Lenin, Marksist teoriyi pratik siyasete dönüştürmeye çalıştı. Marksist pencereden Rusya'nın durumunu analiz ederek, ülkenin feodalizmden kapitalizme oldukça ani bir geçiş yaptığını gördü. Lenin kapitalist sistemde işçi sınıfının ekonomisini –dışarıda tutulduğuna karar vererek, bütün kapitalist ekonominin çökmesi– bir diğer sömürü unsuru olarak gördü. Bununla birlikte çiftçiler kendi arazilerine sahip olma arzusundaydılar. Lenin onların sosyalist devrimi gerçekleştirecek bir sınıf olmadığını düşünüyordu.

Lenin başlangıçta Rus çiftçilerden destek alma mücadelesi verdi. Ancak çiftçilerin kendi arazilerine sahip olma istekleri, Lenin'in onların devrimci bir sınıf yaratamayacakları sonucunu çıkarmasına neden oldu.

Onların asıl amacı, muhtemelen özel mülkiyet hakkını sona erdirmektir. Lenin'e göre devrimin itici gücü, gelişmekte olan endüstriyel işçi sınıfı olacaktır.

Vladimir Lenin

Sonradan ismini Lenin olarak değiştiren Vladimir İlich Ulyanov, şimdi Ulyanovsk olarak bilinen Rusya'nın Simbirsk kentinde doğdu. Klasik bir eğitimden geçti ve Latince ve Yunancaya karşı doğuştan bir ilgi ve yeteneği vardı. 1887'de erkek kardeşi Alexander, Çar III. Alexander'e suikast girişiminden idam edildi. Aynı yıl Lenin hukuk okumak için Kazan Üniversitesi'ne kaydoldu. Fakat öğrenci protestoları yüzünden okuldan atıldı. Büyükbabasının arazisine sürülen Lenin, Karl Marx'ın çalışmalarıyla kendini yetiştirdi. Hukuk diplomasını aldı ve profesyonel bir devrimci olarak gerçek kariyerine

başladı. Tutuklandı, hapse girdi, Sibirya'ya sürgüne gönderildi ve daha sonra yaklaşımakta olan devrimi organize etmek ve yazmak için Avrupa'yı gezdi. 1917 Ekim Devrimi onu bütün Rusya'nın siyasi lideri haline getirdi. Lenin 1918'deki bir suikast girişiminden kurtuldu; fakat eski sağlığına bir daha asla kavuşamadı.

Önemli eserleri

- 1902 *Ne Yapılmalı?*
- 1917 *Emperyalizm, Kapitalizmin Geldiği Son Nokta*
- 1917 *Devlet ve Devrim*

Öncü Parti

Marx'ın analizinde burjuva, tüccar sınıftır –üretim araçlarına sahip (fabrikalar gibi) olan sosyal sınıf– bunun yanında işçi sınıfının geçimini sağlamak için kendi emeğini satmak dışında bir seçeneği yoktur. Burjuvazi, esasında, Lenin'in kendisi de dâhil olmak üzere, adil olmayan burjuva tarafından sömürülen işçi sınıfını inceleyen ve onları devrim için teşvik eden eğitilmiş bireylerden oluşuyordu. Bu

“devrimci burjuva,” 1789 Fransız Devrimini de içeren pek çok devrim üzerinde önemli bir rol oynamıştı. Bununla birlikte hızla sanayileşme sürecindeki Rusya yabancı sermaye tarafından finanse ediliyordu ve bu da, Rus burjuvazisinin oldukça küçük bir gruptan oluştuğu anlamına geliyordu. İşleri daha da karıştıran, içlerinde birkaç devrimcinin olmasıydı.

Lenin bir devrim için liderlik ve organizasyonun gerekli olduğunun

farkına varıp, Marx ve Engels'in “öncü parti” fikrini savunmuştu: devrime öncülük etmek için çoğunlukla işçi sınıfından gelen, açık siyasi görüşlere sahip ve kararlı bireylerden oluşan bir topluluk. Bunlar, çiftçilerin burjuvazinin üstünlüğünü devirmesi ve işçi sınıfının demokratik diktatörlüğünü kurmaları ve kendi sınıflarını oluşturmaları için heveslendirmeliydiler. Lenin öncü partiyi Bolşevikler ismi altında birleştirdi. Bu parti Sovyetler Birliği'nin en büyük Komünist Partisiydi.

Uluslararası Devrim

Marx gibi Lenin de birleşmiş işçi sınıfından sınırları, ulusal kimlikleri, etnik merkezçiliği ve dini sınırları aşan; kendi içinde sınırsız, sınıfsız devlet için devrimci büyük bir dalganın doğacağına inandı. O “fakir için demokrasinin” uluslararası düzeye ulaşmış hali olmalıydı ve bunun yanı sıra yeni demokrasi zorla baskı kullanarak ve baskıyla sindirilen sınıf dışarıda bırakılarak oluşmalıydı. Lenin bu geçici aşamayı demokrasiden komünizme geçişin ana safhası olarak görüyordu. Mutlak devrimci devlet, Marx tarafından Proletarya (işçi sınıfının) diktatörlüğünde tasavvur edilmişti. Bu mutlak komünist devlette, sınıf kavramının ötesine geçilmeli ve özel mülkiyet ortadan kaldırılmalıydı.

Lenin, siyasi görüşlerinin “binlere değil milyonlara kök salabileceğini ve gerçek siyasetin ancak bu şekilde başlayacağını”

İşçiler Lenin'in sınırları aşan sınıf birliğini vurgulayarak “Çok Yaşa Uluslararası Sosyalist Devrim” sloganı altında ilerlerken zengin bankerler alanı terk ediyor.

I. Dünya Savaşı'nın korkunç zaiyyatından yorulmuş bir isyan ordusu. 1917 Ekim Devriminin başarılı olmasında oldukça önemli bir rol oynadı. Savaşla birlikte eski rejim saygınlığını yitirdi.

ilan etti. Güçlü ve silahlanmış bir emperyalist devletle mücadele için, devlet tarafından yabancılaştırılmış milyonlarca, muhalif işçinin katılımına ihtiyaç duyuluyordu. Yalnızca profesyonel devrimciler tarafından organize edilen, bu işçilerin bir araya gelerek oluşturduğu milyonlarca, askeri ve ekonomik yönden güçlü bir kapitalist rejimin yıkılması ümit edilebilirdi. Çarlık döneminde işçi sınıfı ve çiftçiler kendi menfaatlerini üretim veya arazi sahiplerine bağlı olarak değerlendirmekteydiler. Ancak Lenin onları, hak ve refahını sadece kendi sosyal sınıfları çerçevesinde değerlendirmeye zorladı. Kitleler çektikleri acılarla tek bir siyasi düzlemde birleştirilmişti ve bu Lenin'in Bolşevik teğmenleri tarafından bilindik retorik ifadelerle pekiştirilmişti. Lenin için kitlelerin gücü, yalnızca etkin devrimcilerin gücüydü.

Lenin'in siyasi raporunu 6 Mart 1918'de Rus Komünist Partisinin 7.

“

Zafer yalnızca kitlesel yaratıcılığın canlı kanlı doğuşu için mücadele eden insanlara inananlara ait olacaktır.

Vladimir Lenin

”

olağanüstü kongresine teslim ettiği tarih, Lenin'in "Bütün kararlarımızın Marksist bir ispatı" şeklinde değerlendirdiği başarılı 1917 devriminden bir yıl sonrasıydı. Bolşevik Partisi esasen geçici Ekim hükümetine kansız ancak oldukça etkin bir darbeyle el koymuştur. Onlar dünyadaki ilk başarılı Komünist Devrimcilerdi. Buna rağmen Rusya, dünya geneline hâkim olan kapitalist ekonomi sisteminde, oldukça fakir bir ülke idi; nispeten zayıf proletaryasıyla (işçi sınıfı) Rusya'nın burjuva devleti daha zayıftı ve işçi sınıfına ait kent işçi kitleleri bunu tamamen ele geçirmeye yönelik olarak hareketle geçirilmişlerdi.

Devrimin başarısındaki bir diğer ana faktör Rusya'nın 1917'de I. Dünya Savaşı'ndaki rolü olmuştur. nitekim savaş halkta büyük zorluklara neden olmuştu. Hatta ölüm ekipleri birliklerin isyanlarını ve firarları durduramıyordu ve "emperyalist"

savaş Bolşeviklerin Kızıl Ordusuyla Anti-Bolşeviklerin beyaz ordusu arasındaki sivil savaşa dönüşmüştü. Lenin, "Bu sivil savaşta nüfusun büyük bölümünün bizim tarafta bozguna uğratılması, zaferin olağanüstü bir rahatlıkla nasıl kazanıldığını göstermiştir" diye yazmıştır. O her yerde Marx'ın beklentisinin gerçekleşmediğini, işçi sınıfının sert deneyimlerinden burjuva devletle işbirliği yapılamayacağını gördü. Kitle devriminin "meyvesi" kendiliğinden "olgunlaşmıştı."

Gerçekte pek çok başka faktörün de rolü vardı. 1917'nin olayları bitirmiş olduğu gibi, eski düzenin kurumları –yerel yönetim, ordu ve kilise– de otoritelerini kaybetti. Kentsel ve kırsal, her iki ekonomi de çöktü. Rusya I. Dünya Savaşı'nda geri çekilmeye zorlandı. Sonraki sivil savaş, büyük sıkıntıların getirdiği şiddetli yoklukların perde arkasında yerini aldı. Lenin sadece baskın ve zorlayıcı bir güçle bu kaos

ortamının dışında yeni bir düzen oluşturmayı ümit edebileceğini düşünmüştü. Bolşevik Partisi öncüyü; fakat devrimci gücün ana unsuru değildi. Kitlelerin Marksist kategorilerle isimlendirilerek işçi ve çiftçilerin engellenmesi düşünüldü, Lenin yeni komün devletin temel yapısı gibi çalışan Sovyetlerin proletaryan demokrasisini gördü. Bütün bu gruplar tek bir çıkış altında toplandı: "Bütün Güç Sovyetlere." Ekim 1917'de, dünyanın ilk sosyalist devleti, Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti doğmuştu.

Savaş Komünizmi

Ekonomik olarak, üç yıllık Savaş Komünizmi döneminde milyonlarca Rus köylüsü açlıktan ölmüştü. Kutsal bölgelerde üretilen yiyeceğe, anti-Bolşevik beyazlarla sivil savaşa yardım için Bolşevik ordusunu ve şehirleri beslemek için el konuyordu. Koşullar böyle sertti ki, Lenin ve Bolşevikler, Lenin'in temel politikasını destekleyen aynı kitlelerin isyanlarıyla bile yüzleşti. Tarihçi David Christian, "Savaş Komünizmi ve Lenin'in yeni komünist partisi ideallerine

meydan okuyan hükümet, şimdi kendini aynı çalışma sınıfı tarafından iktidardan düşürülmenin eşiğinde buldu" diye yazar.

Savaş Komünizmi devrimle sonuçlanan koşullara anında uyum sağlamış olsa da, sivil savaşın sonunda Lenin'in önerdiği özel siyasi program bunun yerini almıştır. Lenin'in devlet kapitalizmi olarak belirttiği Yeni Ekonomik Siyaset, çiftlikler gibi küçük iş dünyasının üretim fazlalarını şahsi kazanç elde etmek için satmalarına müsaade etti. Büyük sanayi kuruluşları ve bankalar devletin elinde kaldı. Birçok Bolşevik tarafından sosyalist ekonomiyi kapitalist elementlerle sulandırdığı için kötülen Yeni Siyaset'in kendi menfaatleri için çiftçileri daha büyük miktarlarda gıda üretimine cesaretlendirmeleri, tarımsal üretimde artış sağladı. Bu siyaset ancak, Lenin'in ölümünden yıllar sonra, 1930'lardaki geniş çapta kıtlığa yol açan Stalin'in kolektivizm politikasıyla terk edildi.

“

Bu mücadele kendini devrimci eyleme profesyonel bir şekilde adanmış halk tarafından... gerçekleştirilmeli.
Vladimir Lenin

”

Proletaryanın Gücü

Lenin'in Ekim Devrimi, doğal olarak "kitlelerle uyumlu olan Bolşevikler tarafından gerçekleştirilen sosyalist bir devrimdi. Büyük güçlüklerle boğuşan işçi sınıfı kendi kendine, yani "alttan" mı kurtulmuştu; yoksa Bolşevik Liderler Marksist teorinin dile getirdiği zor durumdaki kitlelerin zaferi yönündeki anlatısı temelinde mi güç kazanmışlardı? Lenin tarafından oluşturulan ve daha sonra çeşitli şekillerde yeniden tanımlanan, açıklanan ve övülen bu yeni proletarya gücü – kitlelerin gücü – müydü?

Bolşevik Devriminin muhalifi ve sosyalist eylemci Lenin'in çağdaşı Nikolay Sukhanov, şüpheciydi. Sukhanov "Lenin karmaşık olayları basitleştirme yetisine sahip bir dava adamıydı. Fikirlerini insanların zihinlerine iradelerini kaybettirene, onları köleleştirene kadar, gerekirse vura vura yorluyordu" diye yazmıştır.

Devrimi izleyen iç savaş boyunca Bolşevikler devrim karşıtı "Beyaz Orduyla" savaştı. Kitlelerin desteğini sınanan olağanüstü önlemler uygulandı.

Emekçi Aristokrasi

Bolşevikler gerçek işçilerin devletiyle aynı anlama gelen parti diktatörlüğünde ısrar ettikleri için pek çoklarıncı eleştirildi; onlara göre, Bolşevikler bunu gerçekte işçiler üzerinde kurdukları hâkimiyete gerekçe olarak gösteriyorlardı. Lenin bu hâkimiyetin "profesyonel devrimci" işçilerin "sendika bilincinden" daha yükseğe

“

Lenin tek başına Rusya'yı büyümlü bir bataklığa sürükleyebilirdi; yine tek başına bataklıktan geri dönüş yolunu bulabilirdi.

Winston Churchill

”

çıkamayacağıyla ilgili seçkinin inanışı gereği bunu hoşgördü. Bununla, bir işyerindeki işçilerin meslektaşlarıyla daha geniş çaplı bir sınıfsal ittifak oluşturmamalarını ifade ediyordu.

Lenin'in gözünde sorunu daha da kötüleştiren, Batı Avrupa'da işçilere tanınan ayrıcalıkların işçi sınıfını bir bütün olarak kalkındırmamış olmasıydı. Aksine bu ayrıcalıklar Lenin'in "emekçi aristokrasi" diye isimlendirdiği önemli ayrıcalıklar kazanmış, doğru sınıf sadakatinden bağımsız bir grup oluşturmıştı. Lenin için durum "devrimci sosyalist bilinç" gerektiriyordu ki Marx'ın sınıf birliği ilkeleri anlaşılabilirdi. Bu sadece Bolşeviklerin şekillendirdiği işçi sınıfından bir öncü parti ile sağlanabilirdi.

Lenin mutlak doğrunun varlığını koşulsuz olarak savundu ve dahası tartışmaya bile mahal vermeyecek şekilde Marksizmin doğrunun ta kendisi olduğunu ifade etti. Bu mutlakiyetçilik Bolşevizme otoriter, anti-

Çin Kültürel Devriminde genç Kızıl Subaylar devrim karşıtı eylemlere öncü bir zemin oluşturdular. Lenin devrim sürdürmek için öncülerin gerektiğine inanmıştı.

demokratik ve elitçi ve yukarıdan aşağıya demokrasi inancıyla çelişen bir nitelik kazandırıyordu. Lenin'in "öncü parti" kuramı, Tayvan'daki sağ-kanat anti-komünist Kuomintang Partisinden Çin'in Komünist Partisine kadar taklit edilmiştir. Lenin'in pratikte Marx'ın teorisini uygulama arzusunu ve onun amaçlarını gerçekleştirmek için gönüllü olarak "ellerini kirleten" Lenin'e saygı duyan Slovak filozof Slovaç Zizek'in de aralarında bulunduğu bazı entelektüeller hâlâ kendilerini "Leninist" olarak tanımlamaktadır. Çağdaş Leniniciler küreselleşmeyi, kapitalist ayrıcalıkların yeni emek gücünü sömürmek için fakir ülkelere yönelmesiyle, Lenin'in karşı olduğu 19. yüzyıl emperyalizminin bir uzantısı olarak görürler. ●onların bu probleme çözümünü Lenin'in bir yüzyıl önce yaptığı gibi bir uluslararası kitle işçileri hareketidir.

KİTLESEL GREVLER TARİHSEL OLARAK KAÇINILMAZ OLAN TOPLUMSAL KOŞULLARDAN DOĞAR

ROSA LUXEMBURG (1871-1919)

KISACA

İDEOLOJİ

Devrimci sosyalizm

YAKLAŞIM

Kitlesel Devrim

ÖNCE

1826 İngiltere'de ilk genel grev maden işçileri tarafından maaşlarını azaltma girişiminde bulunan maden sahiplerine karşı yapılır.

1848 Karl Marx *Komünist Manifesto*'sunda devrim ve tarihsel değişimi, üst ve alt sınıflar arasındaki mücadelenin sonucu olarak kuramlaştırır.

SONRA

1937-1938 Stalin'in SSCB'nin zorla sanayileşme sürecine geçişine yönelik verdiği mücadele Büyük Temizlik adı verilen tasfiye sürecine yol açar. Yüz binlerce kişi infaz edilir.

1989 Polonyalı bir sendika, Danyşma, Lech Walesa liderliğindeki koalisyon hükümeti tarafından Komünist Partiyi yenilgiye uğratır.

Eşitsizlik ve baskı kapitalist bir toplumda oluşur.

Baskı gören işçilerin **dışarıdan bir lidere** ihtiyacı yoktur.

...çünkü onlar maruz bırakıldıkları baskıdan kurtulmak için **kendiliğinden ayaklanacaklarıdır.**

Kitlesel grev, tarihsel olarak kaçınılmaz olan toplumsal koşullardan doğar.

Marksist teorisyen Rosa Luxemburg, devrimci bir yaklaşımla kitlesel grevin organik yapısını vurgulayarak, kitlesel greve dair fikrini açık bir şekilde ifade etti. İşçilerin güç mücadelesinde siyasi ve ekonomik her iki kitlesel grevi en önemli araçlar olarak gördü.

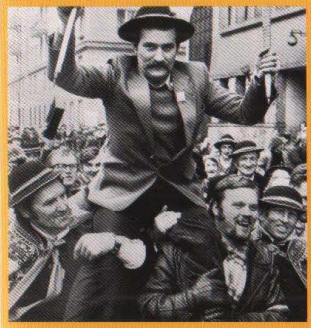
Luxemburg'un fikirleri, geniş çaptaki işçi grevleri ve 1915 Rus Devriminde hızla büyüyen St. Petersburg Kanlı Pazartesi protestosuna cevaben oluştu.

Sosyal Devrim

Devrim anarşist teröristlerin olağanüstü eylem ve propagandalarıyla ateşlenirken, Karl Marx ve Friedrich Engels, proletaryanın kitlesel grevinin dışardan profesyonel bir lider ya da işçi sınıfının üstünde biri tarafından yönetileceğini hayal etmişlerdi. Luxemburg için her ikisi de kitlesel devrimi anlamak ve hızlandırmak için doğru bir yol değildi. Ona göre, sosyal bir devrimde aktif olan birçok başka eken vardı.

Luxemburg *Doğaçlama ve Örgütün Diyalektiği* adlı çalışmasında işçilerin birincil olarak daha yüksek maaşlar, ikincil

Ayrıca bkz.: Karl Marx 188-193 • Eduard Bernstein 202-203 • Vladimir Lenin 226-233 • Joseph Stalin 240-241 • Lev Troçki 242-245

Lech Walesa 1980'de Polonya'da Da-yanışma'yı kurdu. Bağımsız sendikalar işçilerin yaşam koşullarını iyileştirmek için kitlesel grevler düzenledi ve bu grevler siyasi değişimi hızlandırdı.

olarak da birtakım siyasi amaçlar için grevlere katılımı öğrenip siyasi örgütlenmeyi kendiliğinden keşfetmesi gerektiğini açıkladı. Devrim katılımcı kitlelere kendini kendiliğinden öğretecektir. Ona göre, liderler halk kitlelerinin duygu ve amaçlarının bilinçli bir şekilde vücuda gelmesinden başka bir şey değildir ve kitle grevleri yeni bir

sosyalizm türü getirecektir. 1905 olayları Luxemburg'a, genel bir grev kararının ne yöneticinin hükmü ne de kıskartılan halk gruplarına güvenle alınabileceğini; bundan ziyade proletarya bilincinin doğal gelişmesi olduğunu göstermişti. Bu, Orta Avrupa ve Rusya'daki yeni sanayi alanlarında ağır yük ve düşük maaşla yaşamak ve hayatta kalmak için özellikle sıkıntıya katlanmak gibi sosyal gerçeklerin kaçınılmaz sonucuydu.

İşçiler güçleniyor

Luxemburg proletaryanın memnuniyetsizliğinin, askeri gücün baskısına ve devletin ekonomik kontrolüne karşı başarılı ve katıksız grevlerle patlak verip, kitlesel bir grevle zirveye çıkacağına inanıyordu. Kapitalizme karşı devrim güçlenirken, işçilerin tarafsızlığını ortaya çıkarmalı ve parti liderliğine geçilmeliydi. Bu gelişmeler sürerken, işçiler sonraki süreçleri garantileyerek zekice ilerlemeliydiler.

Vladimir Lenin bu "kendiliğinden devrimcilik"

Polonya kasabası Zomasc'ta doğan Rosa Luxemburg, başarılı bir öğrenci ve 16 yaşında sosyal politikaya ilgi duymaya başlayan başarılı bir dilbilimciydi. 1898'de Alman vatandaşı oldu ve uluslararası işgücü hareketi ve Sosyal Demokratik Partiyeye katılacağı Berlin'e taşındı. Toplumsal olaylar, kadınların oy kullanma hakkı ve ekonomi konularında yazdı. İşçi Devrimi için çalıştı. 1907'de Londra'da Rus Sosyal Demokratların konferansında Lenin'le karşılaştı. 1916'da Brelua'da hapseden çıktıktan sonra Spartakusbund

“

Kitlesel grev yalnızca belirli bir andaki devrimci mücadelenin bir biçimidir.

Rosa Luxemburg

”

tanımlamasının aydınlanmış komutanlar tarafından yönetilen devrimin, özdeki disiplinin ve önceden planlamanın avantajlarını ortadan kaldıracağı gerekçesiyle itiraz etmişti. O liderlik rolü için Bolşevik partisini seçti. Luxemburg bunu diktatörlüğe yol açan ve sonunda "toplum hayatının acımasızlaştırılması" olarak gördü. Lenin'in Korkunç Kızıl Terörü ve Stalin'in kanlı yolu, onun haklılığını kanıtlayacaktı.

Rosa Luxemburg

(Spartakus Ligi) adında bir yeraltı siyasi organizasyonuna katıldı. 1919 yılının ocak ayında Berlin'de devrimci hareketler sürerken ordu muhafızlarına tutuklandı ve öldürüldü. Cesedi Landwehr Kanalına atılmış ve ancak birkaç ay sonra bulunmuştur.

Önemli eserleri

- 1904 *Rus Sosyal Demokrasisinin Yapısal Problemleri*
- 1906 *Kitlesel Grev*
- 1913 *Sermaye Birikimi*
- 1915 *Junius El Kitabı*

TAVİZCİ, BİR TİMSAHI EN SON KENDİSİNİ YEMESİNİ UMUT EDEREK BESLEYEN KİŞİDİR

WINSTON CHURCHILL (1874–1965)

KISACA

İDEOLOJİ

Muhafazakârlık

YAKLAŞIM

Tavizsizlik

ÖNCE

MÖ y. 350 Devlet adamı ve hatip Demosthenes Atinalı hemşerilerini Makedonyalı Fılip'in imparatorluk hedeflerini öngörememekle suçlar.

1813 Avrupalı güçler Napolëon'la uzlaşmaya çalışır, fakat onun yenilenmiş askeri kampanyaları bir müttefikler koalisyonu tarafından Leipzig'de mağlup edilmesine yol açar.

SONRA

1982 İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher Falklands Savaşı sırasında Arjantin'le uzlaşmaya zorlanınca Chamberlain'e baş vurur.

2003 ABD Başkanı George Bush ve İngiltere Başbakanı Tony Blair Irak Savaşı'na gidişken verilecek tavizlerin tehlikesini duyururlar.

1 930'ların ortalarında "taviz", henüz ileride meydana gelecek olaylar nedeniyle üzerine yapışacak korkaklık ve rezillik imasını kazanmamıştı. I. Dünya Savaşı sonrası, Avrupalı güçler Winston Churchill'in "Avrupa'daki korkulu nefret ve düşmanlık" olarak adlandırdığı durumu yumuşatmaya çalışırken, uzlaşmacı politikalar bir norm haline gelmişti. Fakat Büyük Buhran kökleşmeye başladıkça ve Almanya'da Adolf Hitler iktidara gelince, Churchill ve diğerleri bu politikanın yarattığı tehlikeyi görmeye başladılar. İngiltere'deki sa-

vonma harcamaları ekonomik çöküş nedeniyle büyük oranda kısıtlanmıştı. Hitler için yeniden silahlanmanın zamanı, aşırı derecede ekonomik sıkıntının egemen olduğu bir döneme ve milletin hâlâ Büyük Savaş sonrası kendine gelmeye çalıştığı ve askeri gücünün büyük bir kısmını İmparatorluğun uzak noktalarında kullandığı bir döneme denk gelmişti. Hitler'li Almanya ile tekrar karşı karşıya gelme fikri hem muhafazakâr Başbakan Stanley Baldwin hem de muhafazakâr meslektaş ve halefi Neville Chamberlain tarafından reddedilmişti. Dikta-

Bir tavizci bir tiranı yenebilecek **kadar güçlü olmadığına** inanır.

Bu yüzden savaşa gitmemek için **taviz verir**.

Verdiği tavizler **onu zayıflatır**.

Verdiği tavizler **tiranı güçlendirir**.

Churchill Chamberlain'i 1938'de Hitler'le Münih'te "tümenden ve ağır bir mağlubiyet" olarak tanımladığı anlaşmayı geçersiz kılar.

törün gittikçe artan serzenişlerini yatıştırmak, onlara ılımlı ve pratik bir çözüm olarak görünmüştü.

Churchill'in gayri resmi askeri ve devlet istihbarat ağı onu Nazilerin ve amaçları ve eylemleriyle İngiliz kuvvetlerinin hazırlıksız durumu konusunda haberdar ediyordu. Parlamento'yu 1933'te Hitler'in hedefleri konusunda uyarmış ve gönül rahatlığı olarak gördüğü tepkiye karşı uyarısını gittikçe artırdığı derin

şiişsel gücüyle yaptığı konuşmaları sonucu, sadece savaş çıkırtkanı olarak alay edilmesi ve Parlamento'nun arka sıralarında unutulması olmuştur.

Münih Anlaşması

İngiliz siyasetine tavizci zihniyet tamamen yerleşmişti ve İngilizler Hitler'in I. Dünya Savaşı'nın sonunda imzalanmış olan Versailles Anlaşmasını sistematik bir şekilde ihlal etmesine –Rhineland'i tekrar silahlandırması dâhil– veya Yahudilere karşı çıkardığı yasalara, hiçbir direniş göstermiyorlardı. Hitler bunlardan cüret alarak 1938'de Avusturya'yı Reich'a dâhil eder ve aynı yıl Chamberlain'i Münih'te kaba bir şekilde Çekoslovakya'nın Stundeland'ını başka bir yalan barış vaa-diyle takas etmeye zorlar.

Hitler kolayca elde ettiği zaferlerle eğlenmeye başlamıştı. Çekoslovakya'yı bir "şok ve dehşet" şeklinde Prag'a girerek "ezmeyi" hedeflemişti; fakat bunun yerine Çekoslovakya "dostları tarafından kendisine fiilen altın tabakta sunuldu."

Winston Churchill

İngiliz Lordu Randolph Churchill ve Amerikalı varisi Jennie Jerome'un oğlu olan Sir Winston Leonard Spencer-Churchill kendisini bir defasında "İngilizce konuşan bir Birlik" olarak tanımlamıştı. Harrow Devlet Okulu ve Sandhurst Askeri Akademisinde öğrenim görmüştü; daha sonra süvari rütbesiyle Hindistan'da görev yaptı. 1890'larda Küba'nın İspanya'ya karşı savaşını, Hindistan ve Sudan'daki İngiliz seferlerini ve Güney Afrika'daki Boer savaşını ele alarak, bir muhabir olarak kendini göstermiştir. Avam Kamarasındaki kariyeri, önce Liberal bir milletve-

“

Savaş ve onursuzluk arasında bir seçim yapmak zorundasınız. Onursuzluğu seçerseniz, yine savaşla karşılaşacaksınız.

Winston Churchill

”

Churchill Münih Anlaşmasının geçerliliğini reddeder. Nazi canavarını tavizlerle beslemenin onu sadece daha fazla aöğözlü hale getireceğini iddia ediyordu. Diğer siyasetçiler Hitler'e güveniyordu ve Churchill onu suçlamak konusunda, en azından Muhafazakârların içinde, yalnız kalmıştı. Radikal fakat makul olarak, tiranlığın gerekirse ölümüne, tartışmasız reddi Nazilerin sonunu getirecek olan temel unsurdur.

kili ve daha sonra bir Muhafazakâr olarak 60 yıl boyunca devam eder. II. Dünya Savaşı sırasında bir millî birlik hükümetinin sorumluluğunu alır ve 1951'de bir dönem daha Başbakan olarak görev yapar. Churchill oldukça üretken bir yazardı ve 1953'te büyük oranda altı bölümlük II. Dünya Savaşı tarihi sayesinde, Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmıştır.

Önemli eserleri

- 1953 İkinci Dünya Savaşı
- 1958 İngilizce Konuşan Milletler Tarihi
- 1974 Tüm Konuşmaları

FAŞİST DEVLET ANLAYIŞI HERKESİ KAPSAR

GIOVANNI GENTILE (1875–1944)

KISACA

İDEOLOJİ
Faşizm

YAKLAŞIM

Devlet felsefesi

ÖNCE

MÖ 27–MS 476 Roma imparatorluğu hızla Avrupa'dan Asya ve Afrika'ya doğru genişledi.

1770–1831 Georg Hegel sonradan Gentile tarafından herkesi kapsayan devletler konusunu tartışmak için kullanılan birlik ve mutlak idealizm felsefesini geliştirdi.

SONRA

1943–1945 Müttefik kuvvetler II. Dünya Savaşı'nın sonunda İtalya'yı istila eder ve faşist rejim teslim olur.

1940–1960'lar Latin

Amerika'da faşizm karşıtı hareketler hızla yaygınlaşır.

1960'lardan günümüze

Faşizm karşıtı felsefeler birçok milliyetçi hareketi birleştirir.

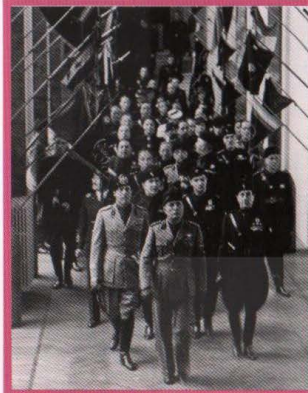
I I. Dünya Savaşı 1918'de sona erdiği zaman İtalya siyasi açıdan huzursuz bir durumdaydı. Ülke Yugoslavya'ya toprak teslim etmeye zorlanmıştı ve savaşta ağır kayıplardan oldukça etkilenmişti. Aynı zamanda ekonomisi küçüldüğü için işsizlik de artıyordu. Egemen siyasetçiler çözüm üretme konusunda pek başarılı olamadılar ve hem sol hem de sağ kanat gruplar, mücadele halindeki çiftçi ve işçiler arasında popülerliğini arttırıyordu. Benito Mussolini liderliğindeki sağ kanat Ulusal Faşist Parti, Giovanni

Gentile'in felsefi rehberliğinde halkın desteğini kazanmak için milliyetçi söylemlere başvurdu. Faşist devlet temeline dayalı yeni bir sosyal örgütlenmenin radikal bir şeklini savundular.

Kolektivizm aracılığıyla birlik

Mussolini için Gentile tarafından yazıldığı düşünülen *Faşizm Doktrini* metninde, yeni İtalya devletine rehberlik edecek ilkeler hazırlanmıştı. Gentile bireysellik fikrini reddetti ve hem halkın amacı hem de devletin önem ve dayanışmasına yönelik ihtiyacı kolektivist düşüncede yattığını düşündü.

Gentile faşist devlet kavramını birey ve nesillerin daha yüce bir yasa ve milletin iradesiyle bağlandığı bir hayat anlayışı olarak tarif eder, özellikle ulusun yasa ve iradesi. Komünizm de faşizm gibi materyalizmin ötesindeki değerleri desteklemek için çalışıyordu ve

Mussolini 1932 yılında Milan'daki Faşist Devrim Sergisini ziyaret etti. Bu büyük ve çarpıcı propaganda olayı yeni bir dönemi haber vermek için, Gentile'i de içeren sanatçı ve entelektüeller tarafından tasarlanmıştı

Ayrıca bkz.: Georg Hegel 156–159 ▪ Karl Marx 188–193 ▪ Friedrich Nietzsche 196–199 ▪ Vladimir Lenin 226–233 ▪ Joseph Stalin 240–241 ▪ Benito Mussolini 337

Faşist Devlet

Marx gibi Gentile yeni felsefesinin yeni bir devlet şeklinin temelini oluşturmasını istedi. Bununla beraber toplumu sınıf mücadeleleriyle sosyal sınıflara ve tarihsel süreçlere bölünüş olarak gören Marx'a hemfikir değildi. Gentile ayrıca ulusun iradesini çoğunluğun iradesinin altında gören demokratik çoğunluk kuralı

fikrine de karşıydı. Hepsinin ötesinde Gentile'in faşist devleti, tarihin belirli bir dönemindeki durağanlığı; onarmasının mümkün olmadığı ortaya çıkan, siyasi ve ekonomik liberalizmin yürürlükteki doktrinlerinin karşısında olarak tanımlandı. O sürekli barış arzusunun absürt olduğunu düşünüyordu; çünkü bu çatışmayı

kaçınılmaz kılan farklı ulusların çatışan menfaatlerini kabul etmekte başarısız oluyordu.

Bu yeni devlet anlayışı güvenli, muzafer ve kökleri Roma İmparatorluğuna kadar uzanan "İtalyan ruhuna" uygun olarak tasarlanmıştı. Mussolini'yle birlikte "Il Duce" ("Lider") olarak, faşist devlet anlayışı İtalya'yı büyük bir güç olarak dünya haritasına geri kazandıracaktı. Yeni bir faşist ulus yaratmak için bütün bireylerin iradelerinin bir yapı altında toplanması gerekiyordu. Devletin dışındaki tüm sivil toplum biçimleri baskı altına alınmıştı –ve ekonomik, sosyal, kültürel ve dini– hayatın tüm alanları devlete boyun eğmişti. Devlet ayrıca Kuzey Afrika'daki fetihler aracılığıyla sömürgeci yayılma daha da genişlemeyi hedefliyordu.

Gentile faşizmin en önemli filozofudur. Mussolini'nin Eğitim Bakanı ve siyasi kültürün baş örgütleyicisi olmuştu. Bu rolleriyle herkesi kapsayan faşist bir İtalyan devlet anlayışının oluşmasında kilit bir rol oynamıştır.

Giovanni Gentile

Giovanni Gentile Batı Sicilya'nın Castelvetro kentinde doğdu. Trapani'de liseyi tamamladıktan sonra, İtalya'daki idealist gelenek üzerine yoğunlaşarak, Donato Jaja ile felsefe okuduğu İtalya Pisa'daki prestijli Scuola Normale Superiore Okulundan burs aldı. Gentile sonra Palermo, Pisa, Roma, Milano ve Napoli üniversitelerinde okudu. Napoli'de geçirdiği zaman boyunca, liberal filozof Benedetto Croce ile etkili gazete *La Critica*'yı kurdu.

Gentile ve Croce'nin arası, Croce'nin gittikçe Gentile'nin kilit kişilerinden olduğu Benito Mussolini rejimini eleştirmeye başlamasıyla, açıldı.

Mussolini'nin ilk kabinesinin Milli Eğitim Bakanı olarak, tarih ve felsefeye öncelik veren ve ortaokul sistemine radikal reform getiren *Riforma Gentile*'i yürürlüğe koydu. İtalyan tarihini radikal bir şekilde tekrar yazma çabası olan *Enciclopedia Italiana*'nın arkasındaki ana güçtü. Daha sonra faşist rejimin önde gelen ideoloğu oldu. Gentile 1943'te İtalya

Akademisinin başkanı oldu ve İtalya Krallığı müttefiklerine yenik düşmesiyle Salò Cumhuriyeti kukla rejimini destekledi; ancak bir sonraki yıl komünist bir direniş grubu tarafından öldürüldü.

Önemli eserleri

1897 Tarihsel Materyalizmin Eleştirisi

1920 Eğitim Reformu

1928 Faşizm Felsefesi

ZENGİN ÇİFTÇİLER VARLIKLARININ DAYANAĞI OLAN KAYNAKLARDAN MAHRUM BIRAKILMALIDIRLAR JOSEPH STALIN (1878–1953)

KISACA

İDEOLOJİ

Devlet sosyalizmi

YAKLAŞIM

Kolektivizasyon

ÖNCE

1566 Rusya'da Korkunç İvan'ın merkezi bir devlet yaratma konusundaki çabaları çiftçilerin kaçmasıyla sonuçlanırdı.

1793–1794 Jakobenler Fransa'da Terör Dönemini başlatır.

SONRA

1956 Nikita Kruşçev tasfiyeler sırasında Stalin'in binlerce sadık komünisti infaz ettiğini ortaya çıkarır.

1962 Alexander Solzhenitsyn'in *İvan Denisoviç'in Hayatından Bir Gün* adlı eseri Rusya'da bir çalışma kampındaki hayatı anlatır ve kısa zamanda dünya çapında çok satanlar arasına girer.

1989 Mihail Gorbacov "Yalanlardan tiksiniyorum" diyerek *glasnost* ("açıklık") politikasını getirir.

1 917'deki Rus Devriminden sonra Vladimir Lenin'in Bolşevikleri, özel mülkiyet veya girişime el koyarak kolektivizasyon yoluyla yeni bir sosyalist sistem yaratma mücadelesine girişirler. Sovyetler Birliği'nin lideri olarak Lenin'in halefi olan Joseph Stalin, 1929'dan itibaren bu süreci hızlandırır ve sonraki beş yıl boyunca ekonomi merkezi yönetimin iradesiyle hızla sanayileşir ve kamulaşır. Sovyetler

Birliği'nin zirai sistemini çağdaşlaştırmak adına Stalin çiftlikleri "sosyalist devletin malı" olarak devlet kontrolü altında birleştirmişti. *Kulak*'lar olarak bilinen nispeten zengin çiftçiler, topraklarını vermeye ve kamuya ait çiftliklerde çalışmaya mecbur edilirler. Stalin'in polis gücü de yiyecekleri alıp şehirlere götürür; köylüler de tepki olarak mahsullerini yakıp, hayvanlarını öldürürler. Daha sonra korkunç bir

Zengin çiftçiler varlıklarının dayanağı olan kaynaklardan mahrum bırakılmalıdır.

Ayrıca bkz.: Karl Marx 188-193 ■ Vladimir Lenin 226-233 ■ Lev Troçki 242-245

kıtlık dönemi yaşanır ve Ukrayna'da "ekmek sepeti" olarak bilinen çok zengin topraklarda beş milyon insan ya açlıktan ölüyor ya öldürülür ya da sürülür. 1934'e kadar yedi milyon *kulak* tasfiye edilir." Hayatta kalanlar da hükümet yetkilileri tarafından işletilen devlet çiftliklerinde barınır.

Yukarıdan devrim

Stalin kolektivizasyonun sınıf mücadelesinin asli bir unsuru olduğunu düşünüyordu. Bu basit çıkarım ona Lenin'in politikalarından uzaklaşıp, köylüleri kooperatif çatıları altında organize olmaya ikna etmek için gerekli mazereti sağlamıştı. İşe "*kulakların*" eğilimlerini kısıtlamakla başladı, sonra onları kırsal kesimde yerlerinden yurtlarından etti ve nihayet tamamen "tasfiye" etti. Lenin Sovyetler Birliği'nin etrafı kapitalistler tarafından çevrili kaldıkça sınıf mücadelesinin sürmesi gerektiği konusunda uyandı bulunmuştu. Stalin buna sıklıkla ileri kolektivizasyon olarak değinmişti. Bireysel köylü

ekonomisinin "kapitalizm ürettiğinden" şikâyet ediyordu ve bu sürdürece kapitalizm Sovyet ekonomisinin bir unsuru olarak kalmaya devam edecekti.

Stalin milyonların toplu katliamını "varlıklarını dayandırdıkları kaynaklardan mahrum edilmek" yoluyla "bir sınıfın tasfiyesi" olarak tanımlamıştı. Fakat özel çiftliklerin

Tarimsal kolektivizasyon boyunca, propaganda afişleri çiftçilerin uygun olan her hektan sürmeleri gerektiğini söylüyordu. Ancak zoraki kolektivizasyon üretimde ölümcül bir düşüşe sebep oldu.

yok edilmesi tamamlandıktan sonra bile "*kulak* anlayışının" sürdüğünü ve bunun komünist devlete bir tehdit oluşturduğunu iddia ederek, terörü devam ettirdi.

Stalin'in terör rejimi yayıldıktan acı çeken sadece *kulaklar* olmadı. İster gerçek ister farazi olsun Stalin yönetiminin muhalifleri, Lenin'in politbürosunun sağ kalan üyeleri de dâhil olmak üzere öldürüldü. Lenin'in devrimi Stalin'in diktatörlüğüne dönüşmüştü ve Lenin'in kitlelere ilham kaynağı olarak görülen "öncü partisi" Bolşevik Parti, Stalin'in terör rejiminin mağası rolüne bürünen hantal ve kemikleşmiş bir devlet partisine dönüşmüştü. Stalin zulmüne *kulaklarla* başlamıştı, ancak 1930'ların ortalarına gelindiğinde çok az kişi kendini bu terör makinesi karşısında güvende hissediyordu.

Joseph Stalin

Joseph Stalin, İoseb Besarionis dze Jughashvili olarak Gürcistan'ın Gori köyünde doğmuştur. Yerel kilise okuluna gitmiş, daha sonra Marksist kimliğini kazandığı Tiflis Papaz Okulundan atılmıştı. Gençliğinde tanınmış bir şairdi.

Stalin'in siyasi kariyeri, Lenin'le birlikte 1907'de Londra'daki Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisinin 5. Kongresine katılmasıyla yükselişe geçer. Yasadışı siyasi eylemleri nedeniyle birçok defa Sibirya'ya sürgüne gönderilir ve 1913'de Rusça *stal* ("çelik") kelimesinden türeyen

Stalin soyadını alır. 1917 yılında Bolşevik Partisinin önde gelen isimlerinden biri haline gelir. Stalin'in takip eden iç savaşta gaddar davranışları, Lenin'in ardından Sovyetler Birliği lideri olduğunda yaşanacak terörün bir habercisiydi. Stalin'in özel hayatı bir hayli sorunluysa; nitekim ilk oğlu ve ikinci eşi intihar etmiştir

Önemli eserleri

1924 *Leninizmin İlkeleri*
1938 *Diyalettik ve Tarihsel Materyalizm*

EĞER AMAÇ ARAÇLARI MEŞRU KILIYORSA, AMACI MEŞRU KILACAK OLAN NEDİR?

LEV TROÇKİ (1879–1940)

KISACA

İDEOLOJİ
Komünizm

YAKLAŞIM
Daimi devrim

ÖNCE
MÖ 360 Platon *Devlet*'te ideal devleti tanımlar.

1794 Fransız yazar Francois Noel Babeuf, özel mülkiyetin olmadığı ancak herkesin geçim kaynağının garanti altında olacağı komünist bir toplum önerir.

SONRA
1932 Başkan Roosevelt Amerikan halkına devlet müdahalesi ve ekonomik düzenlenmeler dönemini başlatacak Yeni Anlaşma'yı önerir.

2007 Venezuela Devlet Başkanı Hugo Chavez kendini Troçkist olarak tanımlar.

2012 Rus punk grubu Pussy Riot Vladimir Putin'in "totaliter sistemini" eleştirir.

Lev Troçki kariyeri boyunca her zaman gerçek bir Marksist tavrı olarak gördüğü şeyleri savundu. Marx'ın teorilerini pratiğe dökme konusunda Vladimir Lenin ile yakından çalışmış ve ikisi 1907'deki Bolşevik Devrimine önderlik etmişlerdi. Marx'ın teorisine göre işçiler üretim araçlarını ele geçirdikten sonra devrim "proletaryanın diktatörlüğü" şeklinde devam edecekti. Fakat Lenin'in 1924'teki ölümünün ardından Joseph Stalin'in mutlakıyetçi bürokrasisi kısa zamanda böyle bir halk hareketine yönelik umutları söndürdü ve onun yerine tek kişilik bir diktatörlük ortaya çıktı. Troçki devrimle sağlandığına inandığı ilerlemeyi korumak

Ayrıca bkz.: Karl Marx 188-193 ■ Vladimir Lenin 226-233 ■ Joseph Stalin 240-241 ■ Mao Zedong 260-265

Eğer amaç araçları meşru kılıyorsa, amacı meşru kılacak olan nedir?

İçin, uluslararası işçi sınıfının sürekli desteğiyle sağlanacak olan bir "daimi devrim" stratejisi benimsemişti. Marx sosyalizmin bulunduğu konumda, devrimin "az çok mülkiyet sahibi olan herkes konumundan aşağıya edilene dek ... yalnızca tek bir ülkede değil dünyanın tüm önde gelen ülkelerinde" sürmesi gerektiğini belirterek, dünya genelindeki proletaryadan izole olmuş bir sosyalist devrimin başarılı olamayacağını savunmuştu. Lenin de Rusya'daki sosyalist hareketin sadece ekonomik olarak gelişmiş bir veya birkaç ülkedeki işçi hareketiyle desteklenmesi halinde zafere ulaşabileceğini vurgulamıştı. Troçki yanlıları, o zamandan beri kritik önemdeki uluslararası kitle desteği kazanmak konusundaki bu başarısız-

lığın Sovyetler Birliği'nin Stalin'in eline düşmesine sebep olduğunu iddia etmişlerdir.

Stalin Komünizmi

Lenin'in ölümünden dört yıl sonra, parti içi demokrasi ile beraber Sovyet demokratik sistemi -Bolşevizmin temel taşı olan- dünyadaki komünist partilerin kendi içlerinde terk edilmişti. Sovyetler Birliği'nin kendi içinde, Stalin'in "Tek ülkede

Sosyalizm" doktrini, tüm dünya çapındaki işçilerin katılacağı daha geniş bir devrime yönelik atmosferi ortadan kaldırmıştı.

Muhafızlar Troçkist olarak karalanıyor ve parti saflarından tasfiye ediliyorlardı. Stalin'e karşı Sol Muhalefet grubu başarısız olunca, Troçki Komünist Partiden atılır ve Sovyetler Birliği dışına sürgüne gönderilir. 1937'ye kadar Stalin Sol Muhalefetin tüm Troçkistlerini hapsedilmiş veya öldürmüştü; Troçki'nin kendisi de Meksika'da suikastçılardan saklanıyordu.

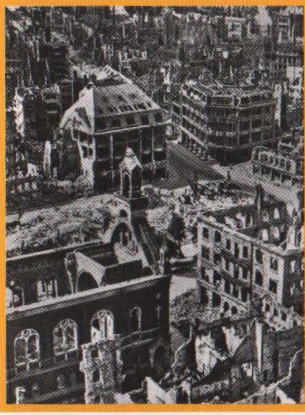
Ahlaklılığa karşı

Soldakilerin çoğu Stalin'in aşırılıklarına tepki göstermiş ve sağa kayarak ve devrimci Marksizmi reddederek, evrensel değerleri vurgulayan, Troçki'nin "ahlaki" olarak nitelendirdiği bir tavrı almıştı. Bolşevizmin -Lenin ve Troçki'nin merkezi sistemi- Stalin'in suçlarına izin verdiği iddia ediliyordu.

Troçki Onların ve Bizim Ahlakımız'da, bu iddiayı sınıf çatışmasında ahlaklılık kisvesi altında gizlenmiş geçici bir spazm olarak tanımlıyordu. Bolşevizme karşı en büyük eleştirilerden biri, Lenin'in "Amanın kullanılan araçları meşru kılacağı" görüşünün doğrudan kalleslik, zu-

Stalin, Lenin ve Troçki Bolşevik Devriminin liderleriydi. Lenin öldükten sonra Stalin gücü eline geçirdi; Troçki de zamanla dikkatleri üzerine çekmeye başladı.

II. Dünya Savaşı'nda Müttefiklerin Almanya'nın Dresden şehrini bombardımana tutması, Troçki'nin liberal kapitalist ülkelerin savaşta kendi ahlaki değerlerini yıkacakları konusundaki iddiasını doğrulamıştı.

lüm ve toplu katliamlar gibi eylemlerin "ahlaksızlığına" yol açmış olduğu düşüncesi idi. Bu eleştirmenlere göre, böyle bir vahşeti engelleyecek tek şey ahlaklılık. Troçki, ister kasıtlı olsun ister olmasın, bunun basitçe kapitalizme karşı bir savunma olduğunu düşünüyordu; çünkü kapitalizmin "sadece güç kullanarak var olamayacağına, ah-

laklılıkla desteklenmesi gerektiğine" inanıyordu. Troçki'ye göre algısal ve materyal kanıtlara dayanmayan, bir ebedi değerler kümesi olarak algılanan bir ahlaklılık yoktu. Bu yüzden mevcut toplumsal şartlar ve sınıf çatışmasından kaynaklanmayan bir davranış, meşru ve samimi değildi. Ampirik verilere dayanmayan soyut ahlaki kavramlar, sadece yönetici sınıf tarafından sınıf mücadelesini bastırmak amacıyla kullanılan araçlardı. Yönetici sınıf topluma, kendisinin uymadığı ve güçlerini devam ettirmesini sağlayan "ahlaki" yükümlülükler yükler.

Troçki savaşın ahlaklılığına bir örnek verir: "Barış zamanında savaştan 'tiksinen' en 'insani' hükümetler, savaşta ordularının en büyük amacının mümkün olduğunca çok düşman öldürmek olduğunu ilan ederler." Önceden dikte edilmiş dini ve felsefi normlara uyulması konusundaki ısrar da aynı şekilde sınıfların kandırmaya yönelik bir araçtı. Troçki'ye göre bu aldatmacayı ortaya çıkarmak devrimin ilk göreviydi.

Yeni aristokrasi

Troçki, Bolşevizmin merkezîyetçi eğilimlerinin Stalinizmi gerçekleştirmeye "amacı" için bir "araç" olduğunu gösterme konusunda oldukça karardı. Bu merkezîyetçilik Bolşevizmin düşmanlarını yenmek için gerekliydi; fakat sonucu her zaman proletaryanın sovyetler üzerinden yönettiği bir diktatörlük olarak görülmüyordu. Troçki'ye göre Stalinizm, 1917 devriminin gelişmeleri olarak gördüklerine karşı "büyük bir bürokratik tepkiydi." Stalinizm en kötü mutlakiyetçi yetkileri yeniden tesis etmiş; "gücün fetişizmini" çarların bile hayal edemeyecekleri düzeye taşımış; böylelikle yeni bir aristokrasi yaratmıştı. Troçki Stalin'in suçlarını dünyanın en acıma-

“

Devrim karşıtlarını acımasızca ayıklayın, şüpheli kişileri toplama kamplarında toplayın. Kaytancılar geçmişteki görev ve hizmetleri ne olursa olsun öldürülecektir.

Lev Troçki

”

sız sınıf mücadelesinin bir sonucu olarak görüyordu: "yeni aristokrasinin kendisini iktidara taşıyan kitlelere karşı verdiği savaş." Her ikisinin de ahlaksızlığını vurgulayarak, Bolşevizmi Stalinizme bağlayan ve kendi kendini açığa vurmuş Marksistleri kınıyordu. Troçki'nin gözünde, o ve yandaşları başından beri Stalin'e muhalif olmuşlardı; fakat onun eleştirmenleri bu görüşe yalnızca Stalin'in vahşeti gün yüzüne çıktığı zaman ulaşmışlardı.

Marksizmi eleştirenler sıklıkla "sonucun kullanılan araçları meşru kılacağı" fikrinin cinayet ve barbarlıkların yanında kitlelerin aldatılmasını meşru kılmak ve iddialarına göre menfaat sağlamak için kullanıldığını öne sürerler. Troçki bunun bir yanlış anlama olduğu konusunda ısrarcıdır ve "amacın araçları meşru kılması" basitçe doğru bir şeyi yapmak için uygun yol bulunabileceğini vurguladığını belirtir. Örneğin balık yemek için veriliyorsa, onları öldürmek ve pişirmek de doğrudur. Her eylemin ahlaki açıdan onaylanması bu şekilde "amacıyla" ilişkilendirilebilir. Bir çocuğu tehdit eden kuduz bir köpeği öldürmek bir erdemdi; ancak bir kö-

“

İnsan hayatının kutsal olduğuyla ilgili bu boşboğazlıktan kesin olarak kendimizi kurtarmalıyız.

Lev Troçki

”

peği sebepsizce veya bir amaca hizmet etmeyecek şekilde öldürmek bir suçtu.

Nihai amaç

O halde "Ne yapabiliriz ve ne yapmamalıyız" sorusunun cevabı nedir? Hangi amaçlar ona ulaşmak için kullanılan araçları meşrulaştırır? Troçki'ye göre "İnsanın doğa karşısındaki gücünü arttıracak ve insanın insan üzerindeki hâkimiyetini sona erdirmenin bir aracı olacak" bir amaç meşrudur. Diğer bir deyişle, amaç da aslında kendi "nihai amacına" yönelik bir araç olarak görülebilir. Fakat acaba Troçki işçi sınıfının kurtuluşunun herhangi bir yıkıma müsaade edecek bir amaç olabileceğini mi ima etmişti? Başka türlüünü gereksiz bir soyutlama olarak kabul ederek, bu soruyu sadece sınıf mücadelesiyle ilgili olarak ele alacaktı. Dolayısıyla tek anlamlı araç, devrimci proletaryayı birleştiren ve devam eden mücadele için bir sınıf olarak güçlendirdi.

Troçki'nin muhakemesi bazı önemli Marksistler tarafından tehlikeli, karşı devrimci ve yanlış bulundu.

Troçki'nin Kızıl Ordusunun

gerçekleştirdiği büyük ölçekli katliamlar muhalifleri Bolşevizmi Stalin'in tasfiyeleriyle karşılaştırmaya itiyordu.

du. 1920 ve 1930'larda Sovyetler Birliği'nde olan Afrika kökenli Amerikalı Marksist-Leninist Harry Haywood, Troçki'nin "fikirleri yanlış ve objektif durumla ve Sovyet halkının çıkarları ve ihtiyaçlarıyla uyumadığı için" kaybetmeye mahkûm olduğunu düşünüyordu. 1917-1922 arasındaki Rus İç Savaşı boyunca, Troçki "Savaş Komünizmi" olarak bilinen emir komuta yapısını merkezileştirmişti. Bu merkezleşme eğilimi, hayal kırıklığına uğrayan eski yandaşları tarafından eleştirel düşünceye açık olmaması, kendi analizinin mutlak doğruluğundan emin olması ve muhalefete tahammül edememesi nedeniyle eleştirilmişti. Ayrıca böyle yapılar güçlü mutlakla küçük bir lider grubu nezdinde sınırlıydılar, çünkü daha geniş katımlı kitlesel bir sistemin geliştirilmesi için işçilerin zaman ve çabaları konusunda oldukça talepkardırlar. 1940'larda yazan ABD'li Marksist Paul Mattick, Rus Devriminin kendi başına Stalinizm kadar totaliter olduğunu ve Bolşevizm, Leninizm ve Troçkizmin meşruiyetinin "otoriter bir devlet aracılığıyla kontrol edilen... değiştirilmiş kapitalist sistemlerin (devlet kapitalizmi) yükselişine bir gerekçe göstermek için bir ideoloji" olarak hizmet ettiğini iddia etmiştir.

Lev Troçki

Lev Davidovich Bronshtein şimdi Ukrayna'da bulunan küçük Yanovka kasabasında doğmuştu. Kozmopolit Odesa'da okumuş, devrimci hareketlere katılmış ve başlarda karşı çıkmasına rağmen Marksizmi savunmuştur. 18 yaşındayken tutuklanmış, hapse atılmış ve Sibirya'ya sürgüne gönderilmişti.

Sibirya'da gardiyanının adını, Troçki, alır; Lenin ile karşılaşacağı ve beraber devrimci dergi *İskra*'yı çıkarcakları Londra'ya kaçır. 1905'te devrimi desteklemek için Rusya'ya geri döner. Tutuklanır ve Sibirya'ya geri yollanır, cesareti ona büyük bir ün kazandırır. Sibirya'dan tekrar kaçarak başarılı 1917 devriminde Lenin'e katılır. İç savaş sırasında Kızıl Ordu'yu yönetmiş ve diğer kilit pozisyonlarda bulunmuştu; fakat Lenin'in ölümünden sonra iktidardan sürgüne gitmeye zorlanır. Stalin'in emriyle 1940'ta Mexico City'de Ramón Mercader tarafından öldürülmüştür.

Önemli eserleri

1937 *Stalin Yanlışlama Okulu*
1938 *Onların ve Bizim Ahlakımız*

İŞADAMLARI VE KÖYLÜLERE AYRICALIK VERİRSEK TÜM MEKSİKALILARI BİRLEŞTİRİRİZ

EMILIANO ZAPATA (1879–1919)

KISACA

İDEOLOJİ
Anarşi

YAKLAŞIM
Toprak reformu

ÖNCE

1876 Porfirio Díaz Meksika'da iktidara gelir, toplumsal statü ve toprak mülkiyeti konusundaki eşitsizlikleri giderir.

1878 Rusya'da devrimci bir parti –1990'larda Zapatistalar tarafından bir slogan olarak kullanılacak olan– “Toprak ve Özgürlük” adını alır.

SONRA

1920 Devrim sona ererken Meksika'nın güneyinde belirli ölçüde bir toprak reformu uygulanır.

1994 Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu, Meksika hükümetinin yerli halka karşı kötü muameleleri nedeniyle, Chiapas eyaletinde silahlı bir isyan başlatır.

1 910 ve 1920'lerde Meksika Devriminin temelinde toprak elde etme ve sosyal hak mücadelesi vardı. Doğuştan bir köylü olan Emiliano Zapata, devrimci hareketin kilit ismiydi ve güneydeki güçlere önderlik ediyordu. Anlaşmazlığı haklar, teminatlar ve silahlı mücadelenin bir karışımı yoluyla çözmeyi hedefliyordu.

Zapatista'nın fikirleri Meksika'nın anarşist geleneği ve yerel geleneklere dayanan ortak toprak mülkiyetiyle ilgili temel ilkelerle büyük oranda uyum içindeydi. Meksika'nın siyasi ve ekonomik gelişimini sağlamak için Zapata *hacendados*'un, yani çiftlik sahiplerinin, tekeline yıkarak ve ülkeyi –hem köylüleri hem işadamlarını– bir hükümet reformu programı altında birleştirmek istiyordu. Böylelikle hem ülkenin emek gücünden ve doğal kaynaklarından faydalanacak, hem de uluslararası arenada bağımsızlığını temin edecekti. Zapatista'nın görüşü, 1911 Ayala Planında şekillenir. Bu ayrıntılı reform planı özgür seçimleri, *hacendados* döneminin artık bitmesini ve mülkiyet haklarının şehirlere ve bi-

Meksika Devriminde Zapatista adına savaşan birlikler çoğunlukla yerli köylüleri ve aralarında tamamen kadınlardan oluşan bölükler de vardı.

reysel vatandaşlara aktarılmasını gerektiriyordu.

Devrimdeki çoğu lider gibi Zapata da çatışmalar bitmeden öldürülmüştü. Toprak reformu 1920'lerde yasalaşmasına rağmen büyük eşitsizlikler halen devam ediyordu. Fakat Zapata'nın fikirleri Meksika'nın bir mirası olarak devam etti ve yakın zamanlarda güneyde yarı-otonom bir devlet kuran yerli Chiapas köylüleri arasındaki Zapatista hareketine ilham kaynağı oldu.

Ayrıca bkz.: Pierre-Joseph Proudhon 183 • Peter Kropotkin 206 • Antonio Gramsci 259 • José Carlos Mariátegui 338

SAVAŞ HARAÇÇILIKTIR

SMEDLEY D. BUTLER (1881-1940)

KISACA

İDEOLOJİ
Müdahalesizlik

YAKLAŞIM
Savaş vurgunculluğu

ÖNCE

1898-1934 Orta Amerika ve Karayipler'deki "Muz Savaşları" ABD'nin ticari çıkarlarını korumayı hedeflemektedir, özellikle de United Fruit Company'nin.

1904 ABD hükümeti yeni Panama Kanalına ekonomik destek sağlar ve Panama Kanal Bölgesi üzerindeki hâkimiyetini ilan eder.

SONRA

1934 ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt İyi Komşuluk Politikasını tesis eder ve ABD'nin Latin Amerika'ya müdahalesini sınırlandır.

1981 ABD destekli karşı ayaklanmalar Nikaragua'daki Sandinista hükümetine karşı gelir.

2003 ABD liderliğindeki Irak işgali ABD'li iş çevrelerine ayrıcalıklar verilmesine neden olur.

Batı dünyasının sanayileşmesinin dünya ticaretine ve savaşlara radikal bir etkisi olmuştur. Ekonomik çıkarlar ve uluslararası ilişkiler silahlı çatışmaların nedenleri ve yararlılığıyla ilgili sorular ortaya çıkarmış; aralarında Smedley D. Butler'ın da olduğu birçok kişiyi dış politikaların uygulanmasında askeri gücün rolünü sorgulamaya yöneltmiştir.

Butler göğsü bir hayli kabank ve 34 yıl çeşitli denizasırlı seferlerde, özellikle Orta Amerika'da, görev almış bir ABD Deniz Kuvvetleri generali

raliydi. Butler askeri kariyeri süresince denizasırlı topraklarda ABD'nin ticari çıkarlarına hizmet ettiği ve "kapitalizmin bir haraççısı, bir haydudu" olarak görev yaptığı duygusuna kapılmıştı.

Adil bir savaşın yeniden tanımlanması

Askeri eylemlerin amacının sanayicilere güvenli yatırım ve ticaret yapabilecekleri alanlar açıp kârlarını arttırmak olduğu konusunda endişeleri olan Smedley, savaşın meşruiyetinin nefsi müdafaa ve vatandaş haklarının korunması yoluyla sınırlandırılması gerektiğini savunmuştur.

Deniz Kuvvetlerinden emekli olduktan sonra bu endişelerini bir dizi konuşmayla yüksek sesle dile getirmeye başladı. 1935'te yayımlanan *Savaş Haraççılığı*'nda, ana gündemini savaşın kârlılığını sınırlandırmak ve hükümetlerin denizasırlı seferleri düzenleme yetkilerini kısıtlamak olarak belirledi.

Butler'in o dönemdeki etkisi sınırlı olmakla beraber, savaşın kârlılığı konusu ve ABD dış politikasındaki etkisi hâlâ devam etmektedir.

“

Savaş çok az kişinin yararına ve büyük bir çoğunluğun zararına.

Smedley D. Butler

”

EGEMENLİK VERİLMEZ, ALINIR

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK (1881–1938)

KISACA

İDEOLOJİ
Milliyetçilik

YAKLAŞIM
Temsili demokrasi

ÖNCE

1453 Fatih Sultan Mehmet İstanbul'a saldırır ve şehir genişleyen Osmanlı İmparatorluğunun başkenti olur.

1908 Jöntürk Devrimi Sultan II. Abdülhamit'in 1878'de feshettiği parlamentoyu yeniden kurar.

1918 Osmanlı İmparatorluğu I. Dünya Savaşı'nda mağlubiye uğrar.

SONRA

1952 Türkiye NATO'ya katılır ve Soğuk Savaş'ta Batının yanında yer alır.

1987 Türkiye Avrupa Ekonomik Topluluğuna (AET) tam üyelik başvurusunda bulunur.

2011 Türkiye'deki üst düzey askeri yönetim istifa ederek ilk defa kontrolü Başbakanı devreder.

Osmanlı İmparatorluğu I. Dünya Savaşı'ndaki mağlubiyetinin ardından Sevr Antlaşmasıyla Arap eyaletlerini kaybeder; bağımsız bir Ermenistan devleti kurulur; Kürtlere özerk yönetim hakkı verilir ve Türkiye'nin batısı Yunanistan'ın kontrolüne girer. Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde oluşturulan Türk Ordusu, Osmanlı Sultanının ordu-

sunu ve onu destekleyen işgalci güçlere karşı çıkar. Böylelikle Türk Kurtuluş Savaşı başlar.

Büyük ölçüde Rus Bolşeviklerinin askeri ve maddi desteğiyle, Atatürk ve ordusu yabancı işgal güçlerini mağlup eder ve son Osmanlı padişahı Sultan Vahdetin bir İngiliz savaş gemisine binerek Malta'ya kaçır. Sevr Antlaşmasından üç yıl sonra, Lozan

Antlaşmasıyla bağımsız bir Türk Devleti kurulur ve Atatürk ülkenin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçilir.

Halkın egemen iradesi

Atatürk Osmanlı İmparatorluğunun yıkıntılarında, endüstriyel açıdan oldukça az gelişmiş, modern bir ulus devlet kurmakta oldukça kararlıydı. Bireylerin temel özgürlüklerini ve adaleti sağlayabilecek, dengeli ve eşitlikçi bir toplumun sadece devletin kayıtsız şartsız egemenliği veya "halk egemenliği" üzerine kurulabile-

Atatürk'ün laik ideallerine uygun olarak, türban ya da başörtüsü üniversiteler dâhil çeşitli kuruluşlarda yasaklanmıştı. Bu yaklaşım hâlâ devam eden anlaşmazlıkların bir nedenidir.

ceğine inanıyordu. Bunun yalnızca güce dayanması gerektiği, uzlaşma veya bahşetme yoluyla kazanılama-yacağı konusunda ısrar etmişti.

Egemenlik her şeyden önce demokratik özerklik, başka herhangi bir otoritenin (halife ve sultan dâhil) veya dış güçlerin dini tesiri altında olmamak demektir. Atatürk'ün "Kemalist" milliyetçiliği, Türk Devletin egemen toprak bütünlüğü ve halkından oluşan ve tüm diğer devletleri bu şekilde gören bir yaklaşımdı. Bu dış güçlerle veya "medeniyetlerle" ittifaklar yeni devlete desteğe sağlayabilirdi; fakat devletin kendi varlığını siyasi, ekonomik ve kültürel olarak kendi yarattığı reformlarla sağlaması gerekiyordu.

Bu kendi devletini yeniden yapılandırmak üzere halk egemenliği fikri halkın büyük çoğunluğuna yabancıydı. Kırsal kesimdeki fakir halkın çoğu Atatürk'ün bu çağdaşlaşma programını laik kentsel elit tabakanın isteklerinin okuma yazma bilmeyen ve çok dindar bir kesim üzerindeki dayatması olarak görüyordu. Atatürk'ün silahlı kuv-

“

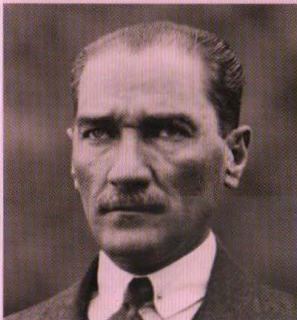
Tek bir güç vardır; o da milli egemenliktir. Tek bir otorite vardır; o da milletin mevcudiyeti, bilinci ve vidadır.

Mustafa Kemal Atatürk

”

vetlerin desteğini kullanma becerisi onun yeni Türkiye Cumhuriyetini laik, Batıya dönük bir ulus devlet olarak şekillendirmesine yardımcı oldu; fakat kırsal kesimdeki dini kesimle laik askeriyeye ve kentsel elit kesim arasındaki gerilim bugün halen sürmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk

Mustafa Kemal 1881'de, o dönemde bir Osmanlı İmparatorluğu toprağı olan, günümüz Yunanistan'ının Selanik kentinde doğmuştur. Askeri okulda okumuş; özellikle matematik ve edebiyat konusunda oldukça başarılı bir öğrencilik dönemi geçirmiştir. Eğitimini İstanbul'daki Harbiye ve daha sonra Harp Akademilerinde tamamlayarak kurmay yüzbaşı olarak mezun olmuştur. Hızla yükselerek I. Dünya savaşında 7. Ordu Komutanlığına getirilirdi; fakat 1919'da işgalci güçlere karşı bir direniş hareketi başlatmak üzere Osmanlı ordusundan istifa eder.

Mustafa Kemal erken yaşlarda gizli muhalif gruplara katılmış ve Türkiye'yi 1923'te bağımsızlığına kavuşturarak yeni, laik bir Türk devletin ilk Cumhurbaşkanı olmuştur. 1934'te Büyük Millet Meclisince kendisine "Türklerin atası" anlamına gelen Atatürk soyadı verilmiştir. Atatürk 1938'de karaciğer sirozundan vefat etmiştir.

Önemli eserleri

1918 *Subay ve Komutan ile Konuşmalar*
1927 *Nutuk* (TBMM'de yaptığı konuşmaların yazılı metni)

AVRUPA AHLAKİ DEĞERLERDEN YOKSUN BIRAKILMIŞTIR

JOSÉ ORTEGA Y GASSET (1883–1955)

KISACA

İDEOLOJİ
Liberalizm

YAKLAŞIM
Entelektüalizm

ÖNCE

MÖ 380 Platon filozof kralların yönetimini savunur.

1917 Rus Devrimiyle ilgili haberler, İspanya'da güçlü kitleleri kontrol etmesine dayanan Primo de Rivera'nın rejiminde korku yaratır.

SONRA

1936–1939 İspanya İç Savaşı 200.000'den fazla insanın hayatını kaybetmesiyle sonuçlanır.

1979 Fransız filozof Pierre Bourdieu güç ve sosyal konunun estetik üzerinde ne şekildedeki etkili olduğunu araştırır.

2002 ABD'li tarihçi John Lukacs modern burjuva devrinin sonuna yaklaştığını iddia ettiği *Bir Çağın Sonu*'nu yayımlar.

Filozof José Ortega y Gasset ilk kez 1920'lerde İspanya'daki büyük toplumsal karışıklık döneminde öne çıkar. İspanyol hâkimiyetindeki Fastaki karışıklıkları takiben monarşi gücünü kaybetmeye başlamış ve Miguel Primo de Rivera'nın diktatörlük rejimi sol ve sağ kanat güçleri arasındaki uçurumu derinleştirmişti. Bu bölünmeler, 1936'daki iç savaşa yol açacaktı.

I. Dünya Savaşı İspanya için bir ekonomik büyüme dönemi oldu ve çatışma süresince her iki tarafa ekonomik destek sağladı. Sonuç olarak ülke hızla sanayileşti ve büyük işçi kitleleri gittikçe güçlendi. Ayrıcalıklar kazanıldı ve 1919'daki Barselona grevi sayesinde İspanya işçilere günde 8 saatlik çalışma hakkı taniyan ilk ülke oldu.

Kitlelerin yükselişi

İşçiler güç kazandıkça ortaya çıkan sosyal sınıf sorunu Avrupa'nın felsefi ve sosyolojik tartışmalarının merkezine oturmıştı; fakat Ortega y Gasset sosyal sınıfların sadece ekonomik bölünmelerin bir sonucu olduğu fikrine karşı çıkıyordu. Bunun yerine geleneklere dayalı

ahlaki ilkelere bağlılıklarına göre "kitle-insanı" ve "asil-insan" arasında bir fark gözetiyordu. *Kitlelerin Yükselişi* kitabında, "dilediği gibi yaşayan ayak takımıdır, asil insan düzene ve yasaya ilham kaynağı olur" der. Disiplin ve çalışmanın asalet getirdiğine inanıyordu. Kitlelerin güç kazanması ve başkaldırı eğiliminin –grevler ve diğer farklı toplumsal karışıklıklar yoluyla– son derece problemli olduğunu düşünüyordu ve bunu "halkların, milletlerin ve medeniyetlerin başına gelebilecek en kötü şeylerden biri" olarak niteliyordu.

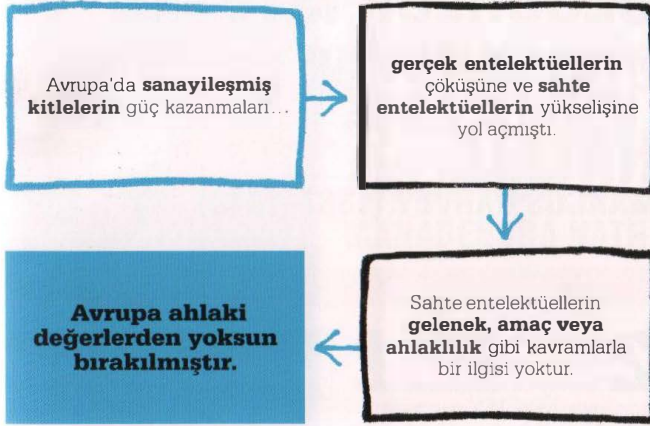
Ortega y Gasset'e göre kitlelerin oluşturduğu bu tehdit, dünyadaki amaçlarını yitirmiş savaş sonrası

“

Avrupa yapayalnız –kendi tarafında tek bir Allah'ın kulu bile olmadan– kalmıştır.
José Ortega y Gasset

”

Ayrıca bkz.: Platon 34-39 ■ Immanuel Kant 126-129 ■ Friedrich Nietzsche 196-199 ■ Michael Oakeshott 276-277

Avrupa'da yer alan daha geniş bir ahlaki çöküntüyle ilişkiliydi. Savaşın yıkıcılığıyla beraber imparatorlukların çöküşü, güçlü sanayisine rağmen Avrupa'nın kendine olan inancını kaybetmesine neden olmuştur.

Sahte entelektüeller

Ortega y Gasset kitlelerin yükselişinin entelektüellerin çöküşüne yol açtığına inanıyordu. Bu da sahte entelektüellerin zaferine işaret ediyordu -kendini üstün gören ve geleneklerle ve ahlaki değerlerle hiç ilgisi olmayan kaba insanlar.

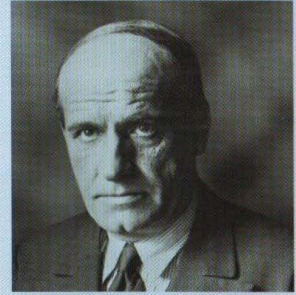
Ortega y Gasset'e göre, kitlelerin amaçları ve hayal güçleri yoktu ve daha gelişmeyi mümkün kılan klasik bilimsel geleneği anlamadan, kendilerini sadece bu gelişmenin meyvelerine ortak olmakla sınırlı tutuyorlardı. Kitleler, medeniyetin ilkeleri veya gerçek bir kamuoyu anlayışı oluşturmakla ilgili değillerdi. Bu açıdan Gasset, kitlelerin şiddete eğilimli

olduklarını düşünüyordu. Onun gözünde gerçek entelektüellerin olmadığı, umursamaz kitleler tarafından yönetilen bir Avrupa, dünyadaki yerini ve amacını kaybetme noktasındaydı.

Ortega y Gasset'in felsefesi etkisini halen sürdürüyor. Onun görüşünü savunanlar ekonomik sınıf ile kültür arasındaki bağa dikkat çekiyorlar.

I. Dünya Savaşı'nın ardından işçiler -Fransa'daki grev yapan metal işçileri gibi- önemli ayrıcalıklar ve siyasi güç kazanmaya başladılar.

José Ortega y Gasset

Ortega y Gasset Madrid'te köklü liberal geleneğe dayanan politik bir ailede doğmuştu. Annesinin ailesi *El Imparcial* gazetesinin sahibi ve babası da bu gazetenin editörüydü. İspanya'da felsefe okumuş ve eğitimini neo-Kant akımlarından derinden etkilendiği Almanya'nın Leipzig, Nürnberg, Kolonya, Berlin ve Marburg kentlerinde devam sürdürmüştür.

Ortega y Gasset 1910'da Madrid'de metafizik profesörü olur. Daha sonra zamanının en önemli felsefecilerinin çalışmalarının yayımlandığı *Revista de Occidente* dergisini çıkarır. Monarşinin ve de Rivera diktatörlüğünün yıkılmasının ardından 1931'de Kongreye seçilir, ancak bir yıldan daha az bir süre sonra siyasetten çekir. İç savaşın patlamasıyla İspanya'dan ayrılır ve Arjantin'e, Buenos Aires'e gider; Avrupa'ya tekrar dönmesi 1942'yi bulacaktır.

Önemli eserleri

1930 *Kitlelerin Başkaldırısı*
1937 *Omurgasız İspanya*
1969 *Metafizik Dersleri*

KISACA

İDEOLOJİ

Siyahî milliyetçilik

YAKLAŞIM

Sosyal aktivizm

ÖNCE

16. yüzyıl Atlantik ötesi kölelik, Afrika soykırımı *Maafa* başlar.

1865 13. Anayasa değişikliği ABD'de köleliği sona erdirir.

1917 Doğu St. Louis şehrinde ABD tarihinin en büyük ırk ayrılanması gerçekleşir

SONRA

1960'lar "Siyah güzeldir" hareketi hız kazanır.

1963 Martin Luther King Washington DC'deki büyük vatanşlık hakları yürüyüşü esnasında "Bir rüyam var" konuşmasını yapar.

1965 ABD Kongresi Oy Hakkı Yasasını geçirir ve Afrika kökenli Amerikalıların oy verme hakkını engelleme konusundaki ayrımcılığı ortadan kaldırır.

ÖZGÜRLÜK İSTEYEN 400 MİLYONLUK BİR HALKIZ

MARCUS GARVEY (1887–1940)

2 0. yüzyılın başlarına Jamaikalı aktivist Marcus Garvey beyazların üstünlüğüne karşı Amerika'daki siyahî halk adına heyecan verici bir tepki verir. 1914'te Evrensel Zenci Gelişim Birliği'ni kurar ve dünya-daki 400 milyon Afrikalıyı, Afrika kıtasını ırkçı baskıdan –ve hayatlarını– kurtarmak için kararlı bir şekilde birleşmeye davet eder. İki yıl sonra bu kampanyayı Afro-Amerikalıları işe almak için iş kurduğu Birleşik Devletler'e taşır.

Siyahların siyasi, entelektüel veya kültürel bir alanda ilerleyeceklerinden emin olarak, Garvey önce ırk, sonra kendi geleceğini tayin hakkı ve daha sonra da milliyetin geldiğini savunur. Neredeyse ırksal kurtuluş duygusu temelinde kurulmuş bir Afrika Birleşik Devletleri hayali kuruyordu. Bu "Yeni Zenci" bilinci, mevcut entelektüel yapı üzerine kurulacak; fakat uluslararası siyasetle ilgili ırk bilincine dair kendi yorumunu oluşturacaktı. Garvey "Afrika köktencililiği" terimini türeterek, çıkmış olan antik Afrika medeniyetlerinin yeni-

“

Ben herhangi bir beyaz adamla eşitim ve sizin de böyle düşünmenizi istiyorum.
Marcus Garvey

”

den oluşturulabileceği inancıyla, bir zenci benliği duygusu geliştirmişti.

Garvey'in radikal mesajı –ve yalnızca zencilere yönelik olan işlemin kötü yönetimi– ABD hükümetiyle rakip siyahî liderlerin öfkesini cezbetmişti. Bununla beraber Garvey siyahın gücü konusunu ilk ortaya atan ve günümüzde Afrikalı milliyetçileri harekete geçiren Afrika'nın kurtuluşu fikrini ilk kez dile getiren kişi olmuştu.

Ayrıca bkz.: John C. Calhoun 161 • Jomo Kenyatta 258 • Nelson Mandela 294–295 • Malcolm X 308–309 • Martin Luther King 316–321

HİNDİSTAN, İNGİLİZ İMPARATORLUĞUNDAN AYRILMADAN GERÇEK ANLAMDA ÖZGÜRLEŞEMEZ

MANABENDRA NATH ROY (1887–1954)

KISACA

İDEOLOJİ

Devrimci sosyalizm

YAKLAŞIM

Daimi devrim

ÖNCE

1617 Babür İmparatoru, İngiliz Doğu Hindistan'ının Hindistan'la ticaret yapmasına izin verir.

1776 Amerika'nın Bağımsızlık Bildirisi insanlara kendi kendilerini yönetme hakkı tanır.

1858 Hindistan isyanı, İngiltere'nin İngiliz Hindistan'ının doğrudan yönetimini tanımasıyla sonuçlanır.

1921 Mahatma Gandhi Hindistan Ulusal Kongresinin seçilmiş lideri olur ve pasif sivil itaatsizlik çağrısında bulunur.

SONRA

1947 Hindistan Bağımsızlık Yasası İngiliz egemenliğine son verir.

1961 Frantz Fanon'un *Yeryüzünün Lanetlileri* adlı eseri sömürgeciliğin şiddeti ve silahlı çatışmanın gereğini inceler.

1 931'de komünist ülkeler turundan sonra Hindistan'a dönen Hintli aktivist ve siyaset teorisyonu M.N. Roy, İngilizler tarafından "İmparator Kralı Hindistan'daki egemenliğinden kovmak için komployla" Ceza Kanunun meşhur 121. Bölüm A bendiyle suçlanır. Bir mahkeme yerine hapiste yargılanır –herhangi bir savunma, şahit veya jüriye izin verilmez– ve sağlığını mahvedecek, sefil bir hapisaneye gönderilir.

İronik bir şekilde, Roy Hindistan'daki İngiliz egemenliği ile ilgili yazdıklarını her zaman İngiliz adalet sisteminin ilkelerine dayandırmıştı. Otoriteler tarafından şiddeti savunmakla suçlandığında, despotizm karşısında muhtaç duruma düşürülmüş Hintlileri savunmak için güç kullanmanın gerekli, onları ezmek için kullanıldığında ise şerefsizce olduğunu savunmuştu. Üç yüzyıl boyunca Britanyalılar "bu değerli mülkiyete", gücü çöken Babür İmparatorluğundan "sessiz" bir şekilde Doğu Hindistan Şirketine –yönetimi büyük bir ordu tarafından

desteklenen– ve nihayetinde Britanya tahtına aktararak, sahip olmuşlardır.

Hindistan'daki İngiliz hükümetinin buradaki halkın refahını arttırmak için kurulmadığını, bunun yerine "plutokratik bir diktatörlüğün" çıkarları için kurulduğunu savunan Roy, Hint halkının çıkarlarına yalnızca İngilizlerle olan ilişkinin kesin bir şekilde, gerekirse güç kullanarak, kesilmesiyle hizmet edilebileceğini belirtmiştir.

“

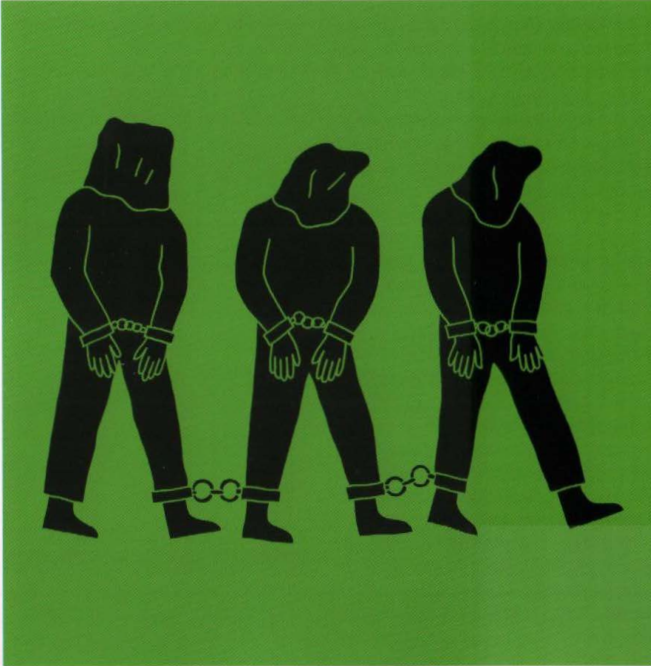
Bir defa adımımızı kesin bir şekilde doğru yola attığımız zaman, bizi artık hiçbir şey yıldıramaz.

M. N. Roy

”

HÜKÜMRAN İSTİSNALARI BELİRLEYENDİR

CARL SCHMITT (1888–1985)

KISACA

İDEOLOJİ

Muhafazakârlık

YAKLAŞIM

Hukuk dışı güç

ÖNCE

1532 Niccolò Machiavelli *Prens*'te egemenliğin kuralları-nı ortaya koyar.

1651 Thomas Hobbes'un *Levi-athan*'ı hükümdarın egemenli-ğinin meşruiyetini haklı gös-termek için toplum sözleşmesi kavramını kullanır.

1934 Adolf Hitler Almanya'da iktidara gelir.

SONRA

2001 John Mearsheimer Sch-mitt'in teorilerini, devletlerin her an savaşa hazır oldukları "ofansif (saldırgan) realizmi" haklı göstermek için kullanır.

2001 ABD'deki Vatandaşlık Yasası sıkıyönetim ve olağa-nüstü durumlarla ilgili daimi bir bölüm oluşturur.

Carl Schmitt 20. yüzyılın başlarındaki çalışmalarının kendisini liberalizm ve parlamenter demokrasinin önde gelen eleştirmenlerinden biri yaptığı Alman siyaset teorisyeni ve hukukçuydu. Schmitt "istisnai" (*Ernstfall*) –beklenmeyen durumlar– siyasi yaşamın ta kendisi olarak görüyordu. Bu yüzden yasanın bireysel özgürlüğün garantörü olduğu konusundaki liberal görüşe katılmıyordu. Yasanın işlerin "nor-mal" gidişatıyla başa çıkmak için bir çerçeve oluşturmaya rağmen, Schmitt onun hükümet darbeleri, devrimler veya savaş gibi, "istis-nai" durumlarla başa çıkmak için tasarlanmadığını savunuyordu.

Ayrıca bkz.: Niccolò Machiavelli 74-81 • Thomas Hobbes 96-103 • Giovanni Gentile 238-239 • José Ortega Y Gasset 250-251 • Adolf Hitler 337

Schmitt hukuk teorisinin hukukun uygulanmasından oldukça uzaklaştığını ve toplumsal normları değiştirdiğini düşünüyordu. Ona göre, hukuk teorisi çoğu devletin varlığını tehdit edecek, beklenmedik tarihsel dönüşümlerle başa çıkmak için uygun değildi. Bir devlet başkanının ülkesini bir anayasadan daha iyi koruyabileceğini savunuyordu; bu yüzden devlet başkanı kesin olarak yasaların üstünde olmalıydı. Yönetici beklenmedik durumlarda nihai yasa koyucu olmalıdır.

Sürekli bir mücadele

Schmitt'in liberalizm eleştirisi, hem düşmanlar hem de dostlar

arasındaki sürekli bir mücadele olasılığı yönündeki "siyasi" anlayışla doğrudan bağlantılıydı. Bu mücadelenin hem uluslararası arenada –kavga eden devletler arasında– hem de ülke içinde –kavga eden bireyler arasında– var olduğunu düşünüyordu. Schmitt, Thomas Hobbes'un doğanın "herkesin herkese karşı" olduğu bir durum olduğu konusundaki görüşü ve bunun beraber yaşamının yasal düzen olmadan mümkün olmadığını konusundaki çıkarımına katılmıyordu. Diğer taraftan liberallerin insanlığa ve özellikle de ulus devletlere daimi bir barış dünyasını desteklemekle kötülük yaptığını savunuyordu. I. Dünya Savaşı'nı

Carl Schmitt

Almanya'nın Plettenberg kentinde dindar bir Katolik ailede dünyaya gelen Carl Schmitt'in ilk eserlerinde ilahi bir anlayışın unsurları görülse de, Schmitt daha sonra dini reddetmiştir. Hukuk okumuş ve daha sonra çeşitli üniversitelerde ders vermiştir. 1933'te Nazi partisine katılır ve Prusya için Danıştay üyesi olarak atanır. Ancak 1936'da SS tarafından ihbar edilerek Nazi partisinden atılır.

Schmitt bir süre Berlin'de profesör olarak çalışır; fakat II. Dünya Savaşı'nın sonunda Nazi bağlantıları nedeniyle iki yıl hapsedilir. 1946'da Plettenberg'e geri döner ve ölümüne kadar uluslararası toplumdan uzak bir şekilde hukuk çalışmaya devam eder.

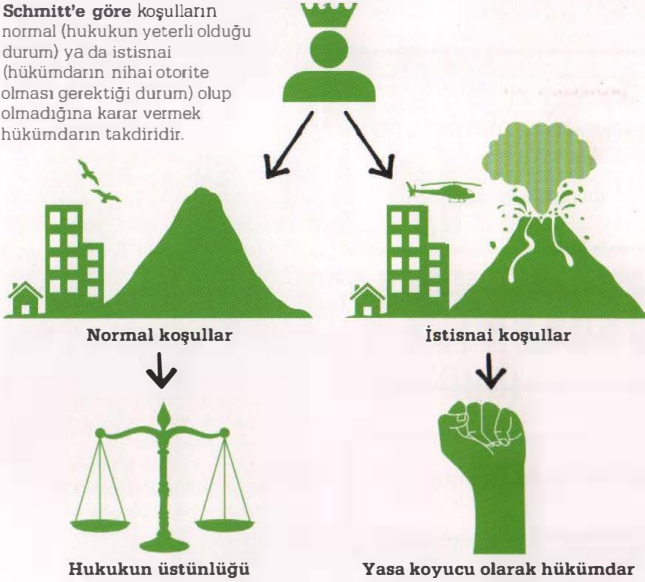
Önemli eserleri

1922 *Siyasi Teori: Egemenlik Kavramı Üzerine Dört Bölüm*
1928 *Siyaset Kavramı*
1932 *Yasallık ve Meşruiyet*

İstisna kuraldan daha ilginçtir. Kural hiçbir şeyi kanıtlamaz, istisna ise her şeyi kanıtlar.

Carl Schmitt

Schmitt'e göre koşulların normal (hukukun yeterli olduğu durum) ya da istisnai (hükümdarın nihai otorite olması gerektiği durum) olup olmadığına karar vermek hükümdarın takdiridir.

liberalizmin düşmanlık olasılığını kabul etmek konusundaki başarısızlığının bir sonucu olarak görüyordu ve liberalleri hem siyasetin doğasını anlamadıkları hem de siyasi olanın doğasıyla ilgili samimi olmadıkları için suçluyordu. Daimi bir barış ve dostluk faraziyesi altında, devletler istisnai durumlara karşı daha az hazırlıklı olacaklar ve vatandaşlarının hayatlarını tehlikeye atacaklardı.

Schmitt ittifak veya tarafsızlık ihtimalinin yanında, her zaman düşmanlık ihtimalinin de olduğunu savunuyordu. Bireyi potansiyel olarak tehlikeli buluyordu; bu da her zaman olası olan bir savaşla daimi bir siyasi tehlike arz ediyordu. Schmitt bu daimi tehlikenin, buna her zaman hazırlıklı olması gereken hükümdar için bir rehber olması gerektiğini düşünüyordu. Siyasi alan mutlaka düşman bir dünyaydı, sivil toplum veya ticaret gibi yalnızca

bireylerin birbirleriyle etkileştiği bağımsız bir zemin değildi. Yasa normal koşullarda mahkemeler veya ilgili bürokratik kurumlar tarafından yeterli bir şekilde görevini yerine getirebilirdi; fakat siyasette istisnai durumlar –hatta kaos– patlak verebilirdi ve mahkemeler bu koşullarda böyle hızlı kararlar verecek denli donanımlı değildiler. İstisnai durumlarda birisi yasayı askıya almak için yetkili olmalıdır. Schmitt bunun hükümdarın görevinin bir parçası olduğunu iddia ediyordu. Hükümdar koşulların ne zaman “normal” ve ne zaman “istisnai” olduğuna karar verecek nihai yetkiye sahiptir ve bu yetkiyle belirli yasaların ne zaman uygulanıp ne zaman uygulanmayacağına karar verebilir.

Schmitt yaşamı özgürlüğün üzerinde tutarak, hükümdarın meşruiyetinin yasaların uygulamasında değil, devleti ve vatandaşları koruma kabiliyetinde yattığını

savunuyordu. Bir hükümdarın gerçek gücünün, kararların tamamen yeni koşullar üzerine verilmesinin gerektiği istisnai durumlarda kendini gösterdiğini düşünüyordu. Hükümdarın bir yasa koruyucu yerine gerçek bir yasa koyucu olduğu ve bu sayede halkı belirli bir düşmana karşı harekete geçirmeye muktedir olduğu durumlar bunlardı. Schmitt hükümdarın gücünün, tüm yetkisiyle, başka durumlarda yasalar tarafından izin verilmemesine rağmen güç kullanılmasını da gerektirdiği sonucuna varmıştı.

Hitler'i savunmak

Schmitt'in teorisinin sınırları, Hitler'in politikalarını ve onun iktidara gelişini savunmasıyla ortaya çıkar. Schmitt Hitler'in yaklaşık 85 siyasi rakibini öldürttüğü “Uzun Bıçakların Gecesi”ni “yönetimsel adaletin en üst düzeyde uygulaması” olarak haklı göstermişti. Schmitt'in gözünde Hitler Alman Devletini tehdit eden istisnai bir durumda dizginleri kendi eline alarak gerçek bir hükümdar gibi hareket ediyordu. Nazi Partisinin sol kanadına ve Yahudilere karşı şiddet uygulanması da, Schmitt'in gözünde devlete karşı oluşturulmuş potansiyel tehditle haklı gösteriliyordu.

Schmitt'in Nazi rejimine olan bu kişisel desteği, bir devletin bekasını bireylerinin özgürlüklerinden –bazen de hayatlarından– daha önemli olduğu sonucunu getiriyordu. Fakat devletin korunmasına her ne pahasına olursa olsun verilen bu öncelik, bireyler gibi devletin de değiştiği gerçeğini dikkate almak konusunda eksik kalıyordu: Devlet karakteri bir kere belirlendikten sonra sonsuza dek o şekilde kalan yekpare bir varlık değildi. Herhangi bir anda sorgulanabilir; pek çoklarının iddiasına göre sorgulanması da gerekirdi.

“

İstisnai durum bir diktatörlük değildir, fakat yasal bir boşluktur.

Giorgio Agamben

”

Çağdaş istisnalar

Schmitt'in teorisinin radikal etkilerini veya soykırımın hiçbir şartta kabul edilemez bir şiddet olduğunu görmekteki başarısızlığı, onun akademik dünyadan dışlanmasına neden oldu. Ancak 20. yüzyılın sonlarına doğru, birtakım eksikliklerine rağmen onun hukuk ve siyaset felsefesine olan katkılarını önemli bulan bazı yazarlar, çalışmalarına olan ilginin yeniden artmasını sağladılar. Schmitt'in "siyasi", "dost-düşman ayrımı" ve "istisnai" konularındaki anlayışı bu yazarlar tarafından modern devletlerin işlerlik kazandığı ve siyasi liderlerin karar aldıkları koşulların daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır.

ABD'li filozof Leo Strauss, Schmitt'i liberalizm eleştirisi üzerinden giderek, gerçekliğe olduğu gibi değil, olması gerektiği şekilde odaklanarak, aşırı rölativizm ve nihilizme doğru kayma eğiliminde olduğu konusunda eleştirmiştir. Strauss iki tür nihilizmden bahseder: "Nazi ve Marksist rejimler tarafından ortaya konan ve kendisinden

önceki tüm gelenekleri, tarihi ve ahlaki standartları yok etmeyi amaçlayan "kaba" nihilizm ve Batılı liberal demokrasiler tarafından ortaya konan, değerlerden uzak ve amaçsız bir çoğulculuk tesis eden "kibar" nihilizm. Strauss'a göre her ikisi de insanın mükemmelleşmesini engelledikleri için eşit derecede tehlikelidirler.

İtalyan siyaset felsefecisi Giorgio Agamben Schmitt'in istisnai durumunun yasaların askıya alındığı bir durum olmadığını – yeniden tesis edilene kadar bir yerde saklanmaktadırlar– fakat hükümdarın vatandaşların hayatları üzerinde nihai otoriteye sahip olduğu yasal bir boşluk durumu olduğunu savunur. II. Dünya Savaşı'ndaki Nazi toplama kamplarını dikkate alırsak, Agamben bu kamplardaki mahkûmların tüm insani niteliklerini yitirdiğini; ancak tüm hukuki ve insani haklarının ellerinden alındığını ifade eder. İstisnai bir durum yaratmayı özellikle tehlikeli olarak görür; çünkü etkileri tahmin edilemez şekilde kendini gösterebilir. Yasaların "geçici" bir süre için askıya alınması aslında asla "geçici" değildir; çünkü yasaların

yeniden yürürlüğe konmasından sonra geri alınmayacak bazı sonuçlar ortaya çıkabilir.

Schmitt'in istisna kavramı 9/11'den sonra, muhafazakârlar ve sol kanat siyaset düşünürleri tarafından ABD Vatandaşlık Yasası gibi anti-terörist önlemlerin savunulması veya eleştirilmesinde özellikle geçerli hale gelir. Muhafazakârlar bu müstesnalık fikrini artırılmış gözetim, yargılama olmaksızın uzatılmış gözaltı süreleri gibi bireysel özgürlüğün ihlaline yönelik eylemleri haklı çıkarmak için kullanmışlardı. Sol kanat ise aynı uygulamalara, insan hakları ihlallerine karşı koruma önlemlerinin askıya alınmasının tehlikelerine işaret ederek karşı çıkmışlardı.

Guantánamo Körfezindekiler gibi kampların varlığı bir eylemi "istisnai" olarak nitelendirip ona yönelik istisnai önlemler almanın, özellikle de yöneticiler tarafından kuralların hiçbir denetim mekanizması olmadan yeniden yazılmasının tehlikelerini göstermektedir. 10 yıldan daha uzun bir zaman sonra, 9/11'den sonra ilan edilen istisna durumu az ya da çok hiçbir azalma belirtisi göstermeden hâlâ sürmektedir.

Nazi liderleri II. Dünya Savaşı'nın sonunda Nürnberg'de yargılandılar. Schmitt de rejimin propagandacısı sıfatıyla araştırılmış; ancak sonunda yargılanmaktan kurtulmuştu.

KISACA

İDEOLOJİ

Sömürgecilik sonrası

YAKLAŞIM

Muhafazakâr pan-Afrikanizm

ÖNCE

1895 Britanya'nın Doğu Afrika hamiliği buradaki ticari çıkarlarından kaynaklanır.

1952–1959 Kenya, Mau Mau bağımsızlık ayaklanması sonrası olağanüstü hal ilan eder.

1961 Günümüz Sırbistan'ının Belgrad şehrinde süper güçlere bağlı kalmak istemeyen ülkeler Bağılantısızlar Hareketini başlatır.

SONRA

1963 Afrika'daki sömürgecilığe karşı Afrika Birliği Organizasyonu (OAU) kurulur.

1968 Britanya'nın son Afrika sömürgeşi de bağımsızlığını kazanır.

KOMÜNİZM EMPERYALİZM KADAR KÖTÜDÜR JOMO KENYATTA (1894–1978)

Jomo Kenyatta Kenya'nın İngiliz yönetiminden bağımsızlığına yönelik mücadele eden önemli kişilerden biriydi ve sömürge dönemi sonrasının ilk başbakanı ve devlet başkanı oldu. İlmli bir siyasetçi olarak büyük devrimler siyaseti değil kademeli bir değişim programı izlemiştir.

Dış tehditler

Kenyatta'nın fikirleri anti-komünizmle sömürgecilik

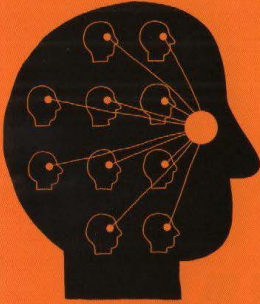

karşıtlığının bir karışımıydı. Kenyatta Afrika'daki beyazların yönetimine şiddetle karşı çıkıyordu ve Kenya Afrika Millî Birliği Kongresi yoluyla Kenya'nın bağımsızlığı fikrini destekliyordu. Kenya karma piyasa ekonomisi izleyerek dış yatırıma açılmıştı ve Batılı ve anti-komünist bir dış siyaset izliyordu.

Kenyatta eski sömürge ülkelerinin, diğer ülkelerin dünya sahnesindeki yerlerini pekiştirmek amacıyla dış güçler tarafından sömürülme tehlikesi altında olduklarına inanıyordu. Gerçek bağımsızlığı sağlamak için, Sovyet komünizmiyle birlikte gelen dış etkilere müsamaha etmek mümkün değildi. Bu bağlamda, komünizm nedeniyle ortaya çıkan tehditler Kenya'nın özerkliği açısından sömürgecilik yönetimi kadar kısıtlayıcı olacaktı.

Bağımsızlığını yeni kazanmış Doğu Afrika devletlerinin liderleri –Tangani-ka'dan Julius Nyerere, Uganda'dan Milton Obote ve Kenyatta– 1964'te Nairobi'de sömürgecilik sonrası gelecekleri- ni tartışmak üzere buluşmuşlardı.

Ayrıca bkz.: Manabendra Nath Roy 253 ■ Nelson Mandela 294–295 ■ Frantz Fanon 304–307 ■ Che Guevara 312–313

DEVLET BİR “EĞİTİMCİ” OLARAK KABUL EDİLMELİDİR

ANTONIO GRAMSCI (1891–1937)

KISACA

İDEOLOJİ
Marksizm

YAKLAŞIM
Kültürel hegemonya

ÖNCE

1867 Karl Marx kapitalist sistemi ve kitlelerin hangi yollarla zenginler tarafından sömürüldüğünü analiz ettiği *Kapital*'in birinci bölümünü tamamlar.

1929 José Ortega y Gasset işçi kesiminin gücünün artması karşısında düşünselliğinin yok olmasından şikâyet eder.

SONRA

1980 Michel Foucault toplumun okul ve aile gibi kurumlarında gücün dağılımının çeşitli yollarını tanımlar.

1991 İtalya'da sanayileşmiş Kuzey İtalya'nın daha fazla özerklik kazanması üzerine *Legge Nord* (Kuzey Ligi) kurulur.

İtalyan Marksist teorisyen Antonio Gramsci, sanayileşmiş Kuzey İtalya ile kırsal Güney İtalya arasındaki dengelikleri ortaya koyarken, yönetici sınıfların hâkimiyetinin önünü alma mücadelesinin devrimci olduğu kadar kültürel olduğunu da ortaya koyar.

Gramsci bir düşünce sisteminin gelişmesinde baskının ötesine geçen ve işçi kesiminin ideolojik ve kültürel anlamda yönetilmesi – gücün rıza yoluyla pekiştirilmesi – anlamına gelen “kültürel hegemonya” kavramını geliştirdi.

Entelektüellerin rolü

Gramsci'ye göre hiçbir hükümet, ne kadar güçlü olursa olsun, iktidarını zor kullanarak devam ettiremez; meşruiyet ve halkın rızasına ihtiyacı vardır. Gramsci devletin rolünü eğitim ve toplumu itaate yöneltme olarak görmüş ve Marksist düşüncüyü radikal bir biçimde değiştirmişti. Gramsci kültürel hegemonyanın toplum üzerindeki etkisini azaltmak için eğitimin hayati olduğunu düşünüyordu. Bu bağlamda

Bir kitle kendini organize etmeden ... öne çıkamaz, bağımsız olamaz; ve entelektüellerin olmadığı yerde organizasyon mümkün olamaz.

Antonio Gramsci

entelektüellerin çok özel bir rolü olduğuna inanıyordu. Gramsci entelektüellerin yalnızca geleneksel elit tabakada değil, toplumun her kesiminde bulunabileceğini savunmuş; yönetici sınıfların hegemonyasına karşı çıkan herhangi bir teşebbüsün başarılı olabilmesi için işçi sınıfı içinde de entelektüel bir kitlenin oluşması gerektiğini vurgulamıştır.

Ayrıca bkz.: Karl Marx 188–193 ■ Vladimir Lenin 226–233 ■ Rosa Luxemburg 234–235 ■ Michel Foucault 310–311

**SİYASİ GÜÇ
BİR SİLAHIN
NAMLUSUNDAN
DOĞAR**

MAO ZEDONG (1893–1976)

KISACA**İDEOLOJİ****Marksizm-Leninizm****YAKLAŞIM****Çin'in modernizasyonu****ÖNCE**

1912 2000 yıldan fazla süren imparatorluk yönetimi sona erdirilir ve Çin Cumhuriyeti kurulur.

1919 4 Mayıs Hareketi Çin'deki gelişmeleri siyasallaştırır ve 1921'de Çin Komünist Partisinin kurulmasına yol açar.

SONRA

1966-1976 Mao'nun Kültür Devrimi, Çin'in kapitalist, geleneksel ve kültürel değerlerinin bastırılmasına, hızıpcı çekişmelere ve büyük can kaybına yol açar.

1977 Deng Xiaoping hızlı büyüme sağlayan bir ekonomik liberalleştirme programı uygular.

20. yüzyılın başlarında aralarında genç Mao Zedong'un da bulunduğu Çinli öğrenci ve entelektüeller, sosyalist ideolojilerin Avrupa'daki yükselişini görüp Çin'de uygulamaya başladılar. O zamanlar bu genç Çinliler için Marksizm, Mihail Bakunin'in anarşizm teorisi ve diğer ekollerin ütöpik düşünceleri kadar merak uyandırmıyordu. Marx güvenilir bir kapitalist ekonominin sosyalist devrimin temelini oluşturduğu görüşünü savunmuştu; fakat Çin hâlâ, temelde modern endüstriye ve çalışan kentli kesime sahip olmayan, zirai ve feodal bir toplumdur.

Devrimci ilham

1917'deki Rus Devriminden önce, bir işçi devriminin başarıya ulaşmasından önce kapitalist üretim süreçlerinin önemli bir kitleye ulaşması gerektiği yönündeki Marksist görüşün Çinli entelektüelleri cesaretlendirecek bir yönü yoktu. Geriye dönüp Çin'in siyasi panoramasına bakıldığında, Mao Bolşevik ayaklanmasının Çin'deki siyaset düşünceleri bir "yıldırım" gibi çarptığını

söyleyecekti. Rusya'daki gelişmeler bu iki geri kalmış devin arasındaki benzerliklerden ötürü büyük bir ilgi uyandırmıştı. Mao Beijing'e giderek üniversite kütüphanecisi ve okuyan, seminerler veren ve Rusya'daki devrimci hareketle ilgili yazılar yazan ilk komünistlerden Li Dazhao'nun yardımcısı olur ve hamiliği altına girer.

Mao, Marksist-Leninist fikirler ışığında bir köylü ülkesinde işçi devrimi gerçekleştirmeye yönelik olarak çalışır. Lenin'in emperyalizm teorisi komünizmin gelişen ülkeler boyunca yayılacağını ve kademeli bir şekilde kapitalist Batıyı kuşatacağını öngörüyordu. Mao hâlâ feodalizmin çamuruna batmış ülkelerin gelişimin kapitalist evresini atlayarak doğrudan sosyalizme geçeceklerine inanıyordu. Üst sınıf "bilinci" olan elit bir "öncü parti" köylülere proletaryan kimliği ve devrimci değerleri aşılayacaktı.

Halkın siyasallaşması

Batılı müttetikler I Dünya Savaşı sonrası Çin'in menfaatlerine kayıtsızca ihanet etmeseydi, Rus Devriminin yarattığı heyecan üniversitelerdeki tartışma

Ayrıca bkz.: Karl Marx 188-193 ■ Sun Yat-Sen 212-213 ■ Vladimir Lenin 226-233 ■ Joseph Stalin 240-241 ■ Lev Troçki 242-245 ■ Che Guevara 312-313 ■ Ho Chi Minh 337

Pirinç çiftçileri ve diğer köylüler topraklarını Mao'nun Çin'in kırsal kesim ekonomisindeki reforma yönelik kolektivizasyon programındaki kooperatiflere teslim ediyorlardı.

gruplarıyla sınırlı kalabiliirdi. 140.000'den fazla Çinli emekçi, diğer şeylerin yanında Almanya'nın koruması altında olan, Çin'in Kuzeydoğu kıyısındaki Şandong'un savaştan sonra Çin'e iade edileceği beklentisiyle, gemilerle Fransa'ya Üçlü İtilafa -Britanya, Fransa, Rusya- destek olmak üzere gönderilmişlerdi. Bunun karşılığında Müttefikler bölgeyi 1919'daki Versailles Barış Konferansında Japonya'ya verdiler.

Öğrenciler tüm Çin'de ülkelerine karşı gerçekleştirilen bu "omurgasız" kapitülasyonu protesto ettiler. Şanghay'daki işadamları ve işçiler de onlara katıldı ve bu farklı gruplar bir koalisyon oluşturup hükümeti kendi taleplerini kabul ettirmeye yönelik olarak 4 Mayıs Hareketi adı altında birleştiler. Çin'in Versailles'deki temsilcileri anlaşmayı imzalamayı reddettiler, fakat bu çabalarının Müttefiklerin eylemleri üzerinde hiçbir etkisi

olmadı. 4 Mayıs Hareketinin gerçek anlamı çok sayıda Çinlinin tehlike altında yaşamaları ve dış dünyanın oluşturduğu tehditlere karşı ülkelerinin ne kadar savunmasız olduğunu düşünmeye başlamaları olmuştu. Bu, Çin siyasi düşüncesinde Batılı tarzda liberal demokrasinin cazibesinin büyük bir kısmını kaybettiği ve Marksist-Leninist kavramların ilgi uyandırmaya başladığı önemli bir dönüm noktasıydı.

Mao bu dönemde öne çıkan radikal entelektüellerden biriydi ve köylülerle işçileri Komünist Parti çatısı altında birleştirmeye çalışıyordu. Shandong dersini asla unutmuyacaktı: Daha zayıf bir pozisyonda müzakereye başlamak baştan kaybetmek demektir. Siyasetteki nihai güç silahlı kuvvetlerin gücüyü. Mao hem silahlı güç arayışında hem de onu kullanma arzusunda acımasız olacaktı.

1921'de Mao Çin Komünist Partisinin (CPC) Shangay'daki Birinci Kongresine katılır ve 1923'te

partinin Merkez Komitesine seçilir. 1920'leri işçi grevlerini organize ederek, okuyarak ve fikirlerini geliştirerek geçirir. Çin'de kentli değil kırsal kesim proletaryasının devrimi gerçekleştireceği artık kendi gözünde kesinlik kazanır.

Komünizm potası

CPC Kuonmintang'la (KMT) - Çin'in Sun Yat-Sen tarafından kurulan ve Rusya ile bağlantılı milliyetçi ve anti-monarşist partisi - aynı Marksist-Leninist ideolojik görüşü paylaşıyordu ve her ikisi de ulusal çapta bir birleşmeyi hedefliyorlardı. Bununla beraber Komünistlerin köylü ve işçi hareketi KMT için oldukça radikaldi. Bu 1927'de CPC'li müttefiklerini galeyana getirerek ezilmelerine ve şehirlerdeki yapılanmalarının sindirilmesine yol açtı. Bu şiddetli çatışma, Maoizm doktrininin gerilla tarzı kırsal Marksist devrimci stratejisinin içinden çıktığı potaydı.

Mao 1934 ve 1935'te -Çin'in güneydoğusundaki Jiangxi dağlık bölgesinde ilan edilen Çin Sovyet

“

Emekçi halkı... silah taşımalarının gerekliliğine inanırmak oldukça zordur.

Mao Zedong

”

Cumhuriyetinin Başkanı olarak Çin komünistleri içindeki konumunu "Uzun Yürüyüşte" en üst düzeye taşımıştı. Bir dizi yürüyüşün ilki olarak, bir yıl sürecek olan, 9600 kilometrekarelik bu yürüyüşe Japon işgalcilerini uzaklaştırmak için katlanılmıştı; fakat bu aynı zamanda Komünistlerin Kızıl Ordusuna Chiang Kaishek tarafından yönetilen Milliyetçi güçlerden kaçma imkânı tanımıştı. Ordu 18 günlük bölgeyi ve 24 büyük nehri geçmiş ve 1934 Ekim'inde

Jiangxi'den yola çıkan 80.000 askerin yalnızca onda biri bir yıl sonra Şangay'da biten bu yürüyüşü sağ olarak tamamlamıştı. Mao'nun üstünlüğü tescillenmiş ve Kasım 1935'te CPC'nin lideri olmuştur. II. Dünya Savaşı'nda Japonya'nın Müttefikler tarafından mağlup edilmesinin ardından Çin'de İç Savaşın tekrar başlaması ve sonunda Milliyetçi güçlerin teslim olmasının ardından, nihayet 1949'da Mao önderliğinde komünist Çin Halk Cumhuriyeti kurulmuştur.

Büyük Serdümen

1938'de CPC'nin Altıncı Merkez Komitesinin Altıncı Genel Kurulunun kapanış konuşmasında Mao devrim teorilerini açıkladı. Hâlâ yarı feodal olan Çin'de gerçek devrimci sınıfın köylüler olduğunu ve devrimin yalnızca silahlı mücadeleye gerçekleştirilebileceğini; gösteri, protesto ve grevlerin asla yeterli olmayacağını iddia etti. Mao -artık "Büyük Serdümen" olarak bilinen- silahlı ve güçlü köylü proletarya ile iyi yönde birçok değişikliğe imza

Bir halkın ordusu yoksa, hiçbir şeyi yoktur.
Mao Zedong

Mao'nun kült kişiliği, kalabalıkların bıkıp usanmadan liderlerinin posterleri ve onun *Küçük Kırmızı Kitabı*'ndan alıntılar taşıyan gösterileriyle destekleniyordu.

attı. Diğer önlemlerin yanında göstermelik evlilikleri yasaklayarak kadınların statüsünü iyileştirdi, eğitim sistemine katılımı ikiye katladı, okuma yazma oranını arttırdı ve herkese barınma imkânı sağladı. Ancak Mao'nun Stalin hayranlığı ve Marksizmin dili ve devrim teorilerine olan tutkusu, iktidara giden yolda Mao ve onun güçleri tarafından işlenen binlerce cinayeti örtbas etti. Rakamlar daha birkaç milyonu bulacaktı -bir kısmı Çin'in düşmanı olarak görünenlerin ezilmesinden, bir kısmı da ihmalkârlıktan. 30 yıllık bir zaman dilimi içerisinde Mao ülkeyi neredeyse tamamen kendi kendine yeterli hale getirdi; fakat bunun bedeli büyük bir insan hayatı ve özgürlük kayıpları oldu.

1953'teki Beş Yıllık Plan, oldukça başarılı oldu ve akabinde 1958'de "Büyük Sıçrayış Hamlesi" gerçekleşti. Çin ekonomisini kitlesel emek projeleriyle tarım, sanayi ve altyapı konusunda Batıyı yakalamaya çalışmaya zorlarken, Mao dünya üzerinde bilinen en kötü felaketlerden birine sebep

Siyaset kan dökülmeyen bir savaştır; savaş ise kan dökülen siyaset.

Mao Zedong

oldu. 1958 ile 1962 arasında en azından 45 milyon Çinli –çoğunlukla da köylüler– işkence gördü, çok çalıştırıldı, açlıktan öldü veya öldüresiye dövüldü: II. Dünya Savaşı'ndaki tüm ölü sayısına yaklaşan bir ölüm oranı. Bu dönemde gerçekleşen vahşet, şimdi yeniden açılmış olan Komünist Parti arşivlerinde dikkatli bir şekilde listelenmişti. Bu kayıtlar "gerçek devrimci sınıfın" –Mao'nun sosyal adalet mücadelesi için seçilmiş insanları– aslında Mao'nun partisi tarafından kimliği belirsiz ve gözden çıkarılabilir insanlar olarak muamele gördüğünü gösteriyordu.

Marx'ın sosyalizmin kapitalizmin maddi ve kültürel kazanımlarından doğan kaçınılmaz

Çin'de üretilen traktörler sadece üretimi arttırmamıştı; Mao'nun "bağımsızlığın sürdürülmesi ve kendi çabalarımıza güven duyma" ilkelerini de temsil ediyordu.

bir gelişim olacağına dair inancının tersine, Mao Çin'de gördüğü sefaleti, sosyalist bir Ütopya'ya götürecek olan bir ahlaki saflıkla ilişkilendiriyordu. 1966'da Kültürel Devrim Çin'i "burjuva" etkisinden kurtarmak amacıyla başlatılmıştı. Milyonlar zorunlu işlerde "yeniden eğitilmiş" ve binlercesi infaz edilmişti.

Modern Çin'de Mao

Mao'ya göre "bir silahın namlusundan doğan siyaset" totaliter bir terör, vahşet, fantezi ve aldatma politikasına dönüştü. Ölümünün ardından CPC onun fikirlerinin "uzun bir süre boyunca bir eylem rehberi" olacağını ilan etmişti. Bununla birlikte toplum geliştikçe ve işlenen bu korkunç suçlarla ilgili bilinç arttıkça, Mao'nun Çin düşünce yapısı üzerindeki etkisi azalacaktır.

Mao Zedong

Zengin bir köylünün oğlu olan Mao Zedong merkez Çin'in Hunan eyaletindeki Shaoshan'da 1938'de doğdu. Mao babasını çocuklarını her fırsatta döven katı biri olarak tanımlıyordu; dindar bir Budist olan annesi de onu yatıştırırmaya çalışıyordu.

Öğretmenlik eğitimi aldık-tan sonra Mao Beijing'e gide-rek orada bir üniversite kütüphanesinde çalışır. Marksizm okur ve bu minvalde devam ederek 1921'de Çin Komünist Partisinin kurucu üyelerinden biri olur. Yıllar süren iç ve ulusal savaşlardan sonra Komünistler zafer kazanır ve Mao'nun liderliğinde 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti kurulur.

Mao kitlesel çalışma programı "Büyük Sıçrayış Hamlesi" ve daha sonraki Kültürel Devrimle Çin'i acımasız bir modernizasyona tabi tutar. Her iki girişim de beraberinde milyonlarca kişinin ölümünü getirir ve başarısız olur. Mao 9 Eylül 1976'da ölür.

Önemli eserleri

1937 *Gerilla Savaşı Üzerine*
1964 *Küçük Kırmızı Kitap* veya Başkan Mao Zedong'dan Alıntılar

SAVAŞ S SİYASE 1945–GÜNÜM

CONRASI

T üz

Almanya'nın ve onu takiben Japonya'nın geri çekilmesiyle birlikte II. Dünya Savaşı sona erer. **Avrupa** Doğu ve Batı olmak üzere **ikiye ayrılır**.

1945

Simone de Beauvoir **feminizmin başlıca referans kitaplarından** olacak olan *İkinci Cins'i* yayımlar.

1949

Küba Füze Krizi, SSCB ile ABD arasındaki ilişkileri kopma noktasına getirir

1962

ABD başkanı John F. Kennedy **öldürülür**.

1963

1945

İngiltere'de İşçi Partisinin iktidara gelmesiyle, **modern sosyal devleti** şekillendirecek reformlar oluşturulur

1950-1953

Batılı güçler ile komünist Kuzey Kore ve Çin güçleri arasında **Kore Savaşı** meydana gelir.

1963

Kenya **bağımsızlığını ilan eder**, pek çok Avrupa sömürgesi de onu takip eder.

1963

Martin Luther King **İş ve Özgürlük için Washington'a Yürüyüş'e öncülük eder**.

I. Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki yıllarda büyük endüstriyel ve sosyal değişimler meydana geldi. Savaşın boyutu ve sanayileşmesi, büyük sömürge güçlerinin gerilemesi, komünizm ile serbest piyasa ekonomisinin ideolojik savaşı siyasi düşünce üzerinde derin bir etki yarattı. Bu ölçekteki bir insanlık trajedisinden kurtulmaya çalışan dünyanın, ivedilikle yeniden yorumlanmasına ihtiyaç duyuyordu ve insani gelişim ve organizasyon yeni reçeteler gerektiriyordu.

II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki yıllarda büyük endüstriyel ve sosyal değişimler meydana geldi. Savaşın boyutu ve sanayileşmesi, büyük sömürge güçlerinin gerilemesi, komünizm ile serbest piyasa ekonomisinin ideolojik savaşı siyasi düşünce üzerinde derin bir etki yarattı. Bu ölçekteki bir insanlık trajedisinden

kurtulmaya çalışan dünyanın, ivedilikle yeniden yorumlanmasına ihtiyaç duyuluyordu ve insani gelişim ve organizasyon yeni reçeteler gerektiriyordu. Batı Avrupa'da yeni bir siyasi uzlaşma ortaya çıktı; hem özel hem devlet sektöründen oluşan karma ekonomiler gelişti. Aynı zamanda, savaştan hemen sonraki dönemde, tüm dünyada vatandaşlık ve insan haklarına ilişkin yeni talepler ortaya çıktı ve Avrupa'nın sömürgelerinde bağımsızlık hareketleri hız kazandı.

Savaş ve devlet

Siyasi düşüncüler için, küresel anlaşmazlık deneyiminin kaynaklanan pek çok soru mevcuttu. II. Dünya Savaşı'nda ana güçlerin endüstriyel temelini dramatik bir şekilde etkileyen, eşi benzeri görülmemiş bir askeri genişleme görüldü. Bu yeni ortam Doğu ile Batı arasında fikirlerin çarpışması

için platform sağladı; sayısız küçük ölçekli dramın yanı sıra, Kore ve Vietnam savaşları, Sovyetler Birliği ile Birleşik Devletler arasındaki çekişmenin yansımalarıydı.

II. Dünya Savaşı'nı sona erdiren bombalar, savaş sanayinde dehşet verici şekilde insanlığı tehdit eden teknolojik gelişmeler dönemini de işaret etmekteydi. Bu gelişmeler birçok yazarı, savaşın etkileri konusunda yeni değerlendirmeler yapmaya yöneltti. Michael Walzer gibi teorisyenler, Thomas Aquinas ve Hippolyte St. Augustinus tarafından ileri sürülen fikirleri geliştirerek, savaşın ahlaki yönlerini incelediler.

Noam Chomsky ve Smedley D. Butler gibi yazarlar yeni askeri-sanayi unsurlarının ardında işleyen güç mekanizmasını keşfettiler. Son yıllarda küresel terörizmin ortaya çıkması sonrasında Irak ve Afganis-

Martin Luther King öldürülür.
Vatandaşlık Hakları Hareketi ABD'de kabul edilir.

↑
1968

İran Devrimi bir dizi **köktendinci yasayı** beraberinde getirerek İran'da otoriter bir iktidar kurar.

↑
1979

Nelson Mandela **hapisten serbest bırakılır**; Güney Afrika'daki ırkçılığa karşı mücadele eder.

↑
1990

ABD destekli bir koalisyon **Irak'ı ele geçirir**.

↑
2003

1973

ABD'nin kalan son kara birliği halkın memnuniyetsizliği ve protestoları nedeniyle **Vietnam'dan çekilir**.

1989

Doğu Avrupa'daki bir dizi devrimin parçası olarak **Berlin duvarı yıkılır**; bu, Sovyet komünizminin çöküşüne de işaret eder.

2001

ABD Dünya Ticaret Merkezine ve Pentagon binasına 11 Eylül'de yapılan saldırılar, **"Teröre Karşı Küresel Savaş"**ı hızlandırır.

2005

Robert Pape **intihar terörizmini** inceleyen ve bunun "talepten doğan bir olgu" olduğuna inandığı **Kazanmak İçin Ölmek** adlı eserini yayımlar.

tan'da süregelen anlaşmazlıklar, bu tartışmaları açık bir biçimde görünür kıldı. Savaştan hemen sonraki dönem, devletin uygun rolü üzerine ciddi sorular da ortaya attı. Savaş sonrası dönemde, Batı Avrupa sosyal devletin temellerini atarken, Doğu Avrupa'da komünizm hâkim oldu. Buna cevaben, siyasi düşünürler bu gelişmelerin etkilerini, özellikle de bireysel özgürlükle ilintili olanları incelemeye koyuldular. Yeni özgürlük ve adalet anlayışı Friedrich Hayek, John Rawls ve Robert Nozick gibi yazarlar tarafından geliştirildi ve bireyin devletle ilişkisindeki durumu dikkate alınmaya başlandı

Feminizm ve vatandaşlık hakları

1960'lardan günümüze kadar uzanan dönemde, kadının siyaset ve toplumdaki yerini sorgulayan Simo-

ne de Beauvoir gibi yazarlardan esinlenen, apaçık bir siyasi duruşu olan yeni bir feminizm anlayışı ortaya çıktı. Aynı dönemde Nelson Mandela ve Martin Luther King gibi aktivistlerden esinlenen ve Franz Fanon gibi düşünürlerin liderliğinde, Birleşik Devletler'de ırk ayrımcılığı karşıtı halk hareketleri ve Afrika'da sömürgeciliğin gerilemesiyle, sivil hak mücadeleleri hız kazandı. Bir kez daha güç ve özellikle sivil ve siyasi haklar konusu siyaset teorisyenlerinin ana ilgi konuları haline gelmiştir.

Küresel kaygılar

1970'lerde çevre sorunları ile ilgili kaygılar, Arne Naess'in "derin ekoloji" hakkındaki fikirleriyle palazlanarak yeşil hareket çatısı altında siyasi bir güce dönüştü. İklim değişimi ve ucuz petrolün bittiğine ilişkin söylemler artan şekilde anaakımın

bir parçası haline gelmişken, yeşil siyasi düşünürlerin etkinliğinin de daha da artacağı görülmektedir.

İslam dünyasında, siyasetçi ve düşünürler İslam'ın siyasetteki yeri konusunda uzlaşma çabasında bulundular. Maududi'nin İslam devleti fikrinden Şirin Ebadi'nin kadının İslam'daki rolünü değerlendirmesine; El Kaide'nin yükselişinden Arap Baharı'nın vaat ettiği umuda, bu konu oldukça dinamik ve itiraz edilen bir siyasi meseledir.

Endüstriler, kültürler ve iletişim teknolojileri ile ulusal sınırları aşan küresel dünyanın getirdiği zorluklar, bir takım yeni siyasi problemleri de beraberinde getirmektedir. Özellikle 2007 yılında patlak veren ekonomik kriz, yeni sorunlara yeni çözümler sunmak isteyen siyasi düşünürlerin konumlarını yeniden değerlendirmelerini sağlamıştır.

**EN KÖTÜ ŞEY
SINIRSIZ
BİR HÜKÜMETTİR**
FRIEDRICH HAYEK (1899–1992)

KISACA

İDEOLOJİ
Neoliberalizm

YAKLAŞIM

Serbest piyasa ekonomisi

ÖNCE

1840 Pierre-Joseph Proudhon otoritenin olmadığı ve doğal olarak düzenlenen toplumu savunur ve sermayenin otoriteye eşdeğer olduğunu iddia eder.

1922 Avusturyalı ekonomist Ludwig von Mises merkezi plan ekonomilerini eleştirir.

1936 John Maynard Keynes ekonomik buhrandan etkilenmemenin yolunun kamu harcamalarından geçtiğini söyler.

SONRA

1962 ABD'li ekonomist Milton Friedman rekabetçi kapitalizmin siyasi özgürlük açısından gerekliliğini savunur.

1975 İngiliz siyasetçi Margaret Thatcher, Hayek'ten ilham almıştır.

Serbest piyasalar bireysel ihtiyaçlara yanıt verir.

Merkezi planlama her bireyin değişen ihtiyaçlarına yanıt veremez.

Dolayısıyla piyasaların **serbest olarak çalışmasına** izin verilmelidir.

Dolayısıyla merkezi planlama **baskı içerir ve herkesin özgürlüğünü sınırlar.**

... ve toplumda düzenin kendiliğinden oluşması için **hükümetler sınırlanmalıdır.**

...ve sınırsız, **totaliter hükümete** yol açar.

En kötü şey sınırsız hükümettir.

Avusturyalı-İngiliz ekonomist Friedrich Hayek sınırsız hükümete karşı uyarılarını, 1960'ta yazdığı *Özgürlüğün Anayasası* adlı eserinin "Neden Muhafazakâr Değilim" başlıklı ek bölümünde dile getirmiştir. 1975'te yeni seçilmiş olan İngiliz Muhafazakâr Parti lideri Margaret Thatcher, parti arkadaşlarıyla yaptığı bir toplantı sırasında bu kitabı masaya koyarak "İnandığımız budur" demiştir.

Thatcher Hayek'in fikirlerine hayran olan tek muhafazakâr siyasetçi değildi; zira Hayek pek çok

sağcı siyasetçinin kahramanı olarak ortaya çıkmıştır. Bu sebeple, ısrarla muhafazakâr olmadığını vurgulaması garip görünebilir. Hayek'in konumundaki muğlaklık nedeniyle çoğu yorumcu, onu ve Thatcher ile ABD Başkanı Ronald Reagan gibi dizginsiz serbest piyasacıları "neoliberal" olarak tanımlamayı tercih eder.

Hayek'e karşı Keynes

Serbest piyasa ekonomilerinin temel ilkesi Hayek'in ısrarla belirttiği "En büyük kötülük sınırsız hükümettir" söyleminin merkezinde

yer alır. Hayek 1930'larda İngiliz ekonomist John Maynard Keynes'in Büyük Buhran ile ilgili fikirlerine itiraz ederken ilk kez kamuoyunda kabul gördü. Keynes artan işsizlik ve azalan harcamaların önüne geçmenin büyük çaplı hükümet müdahaleleriyle ve kamuya ait projelerle sağlanabileceğini iddia ediyordu. Hayek, bunun beraberinde enflasyonu getireceği ve dönemsel patlamaların ticari bir döngünün parçası olarak kaçınılmaz ve gerekli olacağı konusunda ısrar etmiştir.

Dönemin siyasetçileri Keynes'in argümanlarına daha çok prim

Ayrıca bkz.: Immanuel Kant 126-129 ■ John Stuart Mill 174-181 ■ Pierre-Joseph Proudhon 183 ■ Ayn Rand 280-281 ■ Mikhail Gorbachev 322 ■ Robert Nozick 326-327

Hayek'e göre serbest piyasa, mevcut kaynakları beliren ihtiyaca göre ve arz talep dengesini sağlamak amacıyla kendiliğinden eşleştirir. Söz konusu düzenlemeyi bilinçli olarak gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duyulan bilgi hiç kimsede mevcut değildir.

verdi; ancak Hayek fikirlerini geliştirmeye devam etti. Plan yapanlar, her bireyin değişen ihtiyaçlarını kayda geçirmek için gerekli bilgiye sahip olmadıklarından merkezi planlamanın başarısız olacağını iddia etti. Planlayıcıların sayısız farklı ihtiyaca cevap verecek düzeyde bilgi sahibi olduğunu hayal etmek, basit bir yanılgıdır.

Planlamadaki boşluk verilerdir ve bu boşluğu serbest piyasa dinamikleri doldurur. Bireyler kaynakları ve ihtiyaçları konusunda öyle bir bilgiye sahiptirler ki, hiçbir merkezi planlayıcının buna sahip olmayı umması bile düşünülemez. Hayek serbest piyasanın bu bilgiyi mükemmel ve devamlı şekilde açığa çıkardığını ileri sürer. Serbest piyasa bunu, arzla talep arasındaki dengeyi sağlamak üzere değişen fiyatlar aracılığıyla sağlar. Eğer fiyatlar artarsa, bilirsiniz ki yete-

rince mal yoktur; eğer fiyatlar düşerse, gereğinden fazla mal mevcuttur. Piyasa insanların bu bilgiye karşılık vermesi için bir ödül de sunar: Arz varken malların üretimini artıranlar oluşacak ekstra kârden pay alırlar. Hayek, söz konusu fiyat mekanizmasını insanlar tarafından bilinçli yapılan bir müdahale olarak görmemekte, tıpkı dil gibi insan toplumunda kendiliğinden ortaya çıkan bir düzen örneği olarak değerlendirmektedir.

Özgürlüğün kaybı

Hayek, zaman geçtikçe, planlı ekonomi ile serbest piyasa ekonomisi arasındaki ayrılığın basit bir konu olmadığını, bunun siyasi özgürlük açısından temel bir konu olduğunu fark eder. Esasen ekonomileri planlamak, insanların hayatlarını kontrol etmektir. Dolayısıyla, 1944 yılında, II. Dünya Savaşı üzerindeki

öfke devam ederken, daha sonradan vatani kabul ettiği İngiltere'nin sosyalizm tehlikesinden uzak insanların uyarmak için *Kölelik Yolu* adlı ünlü kitabını yazdı. *Kölelik Yolu* adlı eserinde Hayek, hükümetin ekonomik hayatımızı kontrolmesinin totalitarizm oldu-

“

Ekonomik eşitlik iddiası ancak totaliter güçlere sahip bir hükümet tarafından gerçekleştirilebilir.

Friedrich Hayek

”

“

“Ekonomik kontrol, insan hayatının geri kalan bölümlerinden ayrılabilir, kısmi bir denetim değildir; tüm amaçlarımıza yönelik başvurduğumuz yöntemlerin kontrolüdür.

Friedrich Hayek

”

ğunu ve bu nedenle aslında hepimizin köle olduğunu savunur.

Hayek, uyguladıkları politikaların ardında yatan niyetler ne denli farklı olursa olsun, sosyalist merkezî ekonomi ile Nazi faşizminin sonuçları arasında temel bir fark olmadığını inanıyordu. Hayek'e göre herkesin yarar sağlamasına yönelik herhangi bir ekonomik planı harekete geçirmek için o denli çok anahtar siyasi konunun seçilmemesi teknokratlara delege edilmesi gerekiyordu ki, böylesine bir program

doğası gereği demokratik olmaya caktı. Dahası, kapsamlı bir ekonomik plan yaşamın hiçbir alanında bireysel tercihe izin vermez.

Hükümet sınırlanmalıdır

Özgürlüğün Anayasası adlı eserinde Hayek, serbest piyasa ile siyasi özgürlük arasındaki ilişkiye ilişkin fikirlerini büyük ölçüde oluşturur. Serbest piyasanın toplumda düzeni sağlayan asıl mekanizma olması gerektiğini savunurken, hiçbir şekilde hükümete karşı değildir. Hayek'e göre hükümetin merkezi rolü, "kanuni idarenin" insanların hayatlarına minimum düzeyde müdahale etmesini sağlamaktır. Bu bağlamda hükümet, sivil bireylerin kendi projelerini yürütmeyecekleri çerçeveyi belirleyen "sivil toplum örgütü" rolünü üstlenir.

Hukukun temelini, hükümetten önce kendiliğinden var olan genel davranış kuralları teşkil eder. Ona göre "yargıç, bir anlamda, kendiliğinden var olan düzeni temsil eder". Bu noktada Hayek'in muhafazakâr olmadığına ilişkin iddiası devreye girer. Muhafazakârların değişime ihtiyatlı yaklaşmalarından dolayı, demokrasiden korktuklarını iddia

eder. Fakat Hayek'in demokrasi veya değişim ile ilgili sorunu yoktur. Sorun, gerektiği gibi kontrol altında tutulmayan ve sınırlanmayan hükümettir. Halk da dâhil olmak üzere kimsenin sınırlanmış gücü elinde tutma yetkisi olmadığını savunur. Zira modern demokrasinin sahip olduğu güçlerin küçük bir elit sınıfın elinde daha da dayanılmaz olacağını kabullenir. Hayek belirli bir hatayı düzeltmeye yönelik kanunları eleştirir ve hükümetin toplumsal dayatmaları minime indirgemesi gerektiğine inanır. "Sosyal adalet" kavramına daha da eleştirel yaklaşır. Ona göre piyasa, "sonuçların adil veya adil olmayan şekilde yorumlanmasının anlamının olmadığı" bir oyundur. Dolayısıyla, "sosyal adaletin içeriği belirlenemeyecek, boş bir cümle olduğu" sonucuna varır. Hayek'e göre, örneğin sosyal refahı iyileştirmek için vergileri artırmak gibi serveti yeniden paylaşımıyı öngören her çaba, özgürlük için bir tehdittir. Gereken tek şey, "ihtiyaç sahipleri tarafından gerçekleştirilecek umutsuzluk hareketlerine karşı koruyacak" temel bir güvenlik ağıdır.

Savaş sonrası yıllarda uzunca bir süre Hayek'in yalnızca birkaç müridi varken, Keynes ekonomisi Batılı hükümetlerin politikalarında ağırlığını baskın bir şekilde hissettirdi. Pek çok ülkede Hayek'in tüm uyarılarına rağmen sosyal devletler kuruldu. Fakat 1970'lerdeki petrol krizi ve ekonomik bazılarını Hayek'in fikirlerini yeniden gözden geçirmeye yöneltti ve 1974 yılında, çoğu kişinin şaşırmasına rağmen,

Savaş sonrası Avrupa'da John Maynard Keynes'in fikirleri Hayek'in görüşlerini bastırdı. Demiryolları gibi endüstriler, kamu iktisadi teşekkülleri tarafından işletildi.

Ronald Reagan ve Margaret Thatcher, Hayek'in hükümetin küçülmesi ve vergilerin ve kamunun sağladığı hizmetlerin azaltılmasını öngören görüşünü büyük bir hevesle benimsediler.

çok kişi eleştirdi ve bunların arasında İngiliz İşçi Partisi lideri David Steel de vardı. David Steel, özgürlüğün ancak "sosyal adalet ve servet ve gücün eşit dağılımı ile tahsis edilebileceğini ve bunun da belli ölçüde aktif hükümet müdahalesi gerektirdiğini" savunmaktaydı. Liberal bakış açısından daha da ezici olanı, Hayek'in fikirlerinin Kanadalı gazeteci Naomi Klein'in "şok doktrini" ile ilişkilendirilmesiydi. Burada insanlar "kendi nihai iyilikleri için"; düzenlemelerin hızla kaldırılması, kamu iktisadi teşekküllerinin satışı ve yüksek işsizlik oranı gibi bir dizi uç serbest piyasa önlemlerini, ekonomik zorluklar veya acımasız hükümet politikaları ile şok durumuna getirildikten sonra kabul etmeye ikna edilirdi.

Hayek'in serbest piyasa ideolojisi, totaliter rejimlere şiddetle karşı çıkıyor olsa da, Şili'deki General Augusto Pinochet yönetimi gibi, Güney Amerika'daki bir dizi acımasız diktatörlük ile ilişkilendirildi.

Hayek kişisel olarak bu rejimlerle ilişki içindeydi; ancak bu rejimlerle yalnızca ekonomik tavsiyeler aldığı konusunda ısrar etti.

Hayek halen, serbest piyasa taraftarları ve birçok sağcı siyasetçi tarafından özgürlük savunucusu olarak nitelendiriliyor; pek çok solcu tarafından ise tüm dünyada pek çok insana sefalet getiren ve zengin ile fakir arasındaki farkı açan radikal kapitalizmin fikir babası olarak görülüyor. Bu bakımdan Hayek, oldukça tartışmalı bir figür olmaya devam ediyor.

Hayek Nobel Ekonomi Ödülünü aldı.

Bu noktadan sonra, düzenlenen serbest piyasaların ekonomik refah ve bireysel özgürlük için tek yol olduğunu savunanlar, Hayek'in fikirlerinden oluşan bir çatı altında toplandılar. 1980'lerde, Reagan ve Thatcher vergileri indirip düzenlemeleri azaltarak, refah devletinin değerini azaltan politikalar oluşturdular. Doğu Avrupa'da Komünist rejime karşı yapılan devrimlerin liderlerinin pek çoğu da Hayek'in fikirlerinden etkilenebilirdi.

Şok politikaları

Hayek'in liberal olma iddiasını pek

“

Hükümet istediğin her şeyi verecek kadar büyük, sahip olduğun her şeyi elinden alacak kadar güçlüdür.

Gerald Ford

”

Friedrich Hayek

1899 yılında Viyana'da doğan Friedrich August von Hayek üniversite eğitimine I. Dünya Savaşı'nın hemen ardından dünyanın en iyi üç ekonomi bölümünden birinin bulunduğu Viyana Üniversitesinde başladı. Hukuk öğrencisi olarak başlasa da, ekonomi ve psikolojiden etkilenebilirdi. Savaş sonrası Viyana'daki fakirlik onu sosyalizme yönlendirdi. 1922'de Ludwig von Mises'in *Sosyalizm* adlı eserini okuduktan sonra Mises'in ekonomi sınıfına kayıt yaptırdı. 1931'de, London School Of Economics'te Mises'in ticari döngüler üzerine olan teorilerini öğretmek üzere İngiltere

re'ye taşındı. Bu sırada Keynes ile ekonomik buhranın nedenleri üzerine fikir tartışmalarına başladı. 1947'de, Mises ile birlikte, özgürlükçülerin toplandığı Mont Pelerin topluluğunu kurdu. Üç yıl sonra, Milton Friedman ile birlikte, serbest piyasa ekonomistlerinin oluşturduğu Chicago Okulu'na katıldı. 1992'de öldüğünde, fikirleri hayli kabul görmüş durumdaydı.

Önemli eserleri

1944 *Kölelik Yolu*
1960 *Özgürlüğün Anayasası*

PARLAMENTER HÜKÜMET VE RASYONALİST SİYASET AYNI SİSTEME AİT DEĞİLDİR

MICHAEL OAKESHOTT (1901–1990)

KISACA

İDEOLOJİ

Muhafazakârlık

YAKLAŞIM

Pratik tecrübe

ÖNCE

1532 Machiavelli'nin *Prens'i* erkeklerin genellikle şiddet kullanarak siyasi gücü nasıl elde ettiklerini, ellerinde tuttuklarını ve kaybettiklerini inceler.

1689 İngiltere'de İnsan Hakları Beyannamesi monarşik gücü sınırlar.

1848 Marx ve Engels *Komünist Manifesto*'yu yayımlar. Oakeshott bunun siyasi hareket için bir "kanunname" gibi düşünülmeyen kullanıldığına inanır.

SONRA

1975 Kamboçya'da Pol Pot "Sıfır Yılı" ilan ederek tarihi siler. Mao yanlısı rejim, 3 yılda 2 milyon insanı öldürür.

1997 Çin'in "Tek Ülke, İki Sistem" ilkesi, İngilizler Hong Kong'u Çin'e devrettikten sonra, serbest piyasa ekonomisinin devam etmesini sağlar.

Parlamenter kurumlar,
pratik yönetim sanatının
ürünleridir.

Rasyonalist siyaset
ideoloji ve soyut
kavramlara dayanır.

Nesiller boyunca var oldular ve
tecrübe ve tarihe dayanarak
yönettüler.

Yeni düzenin yaratılması ve
yok edilmesi ile ilgilidir.

**Parlamenter hükümet ve rasyonalist
siyaset aynı sisteme ait değildir.**

Siyasetteki aşırı uçlar, 20. yüzyılın çoğunu içine aldı: Almanya'da Hitler'in, Rusya'da Stalin'in ve Çin'de Mao'nun yükselişi, Michael Oakeshott'un siyasi ideolojiler ve onların uluslar üzerindeki etkilerine ilişkin kariyeri boyunca yapacağı araştırmalara konu oldu. Marksist ve faşist lider-

lerin siyaset teorisyenlerinin düşüncesini kaparak, sonuçları milyonların felaketine yol açacak bir enfeksiyon yaydıklarını düşündü. Oakeshott bu bulaşıcı hastalığı "rasyonalizm" olarak adlandırdı.

İngiliz parlamenter kurumlarının ortaya çıkışını en az rasyonalist olan ortaçağ dönemine kadar ince-

Ayrıca bkz.: Niccolò Machiavelli 74–81 • Thomas Hobbes 96–103 • Edmund Burke 130–133 • Georg Hegel 156–159 •

Karl Marx 188–193

leyerek, İngiltere'deki parlamento-nun rasyonalist veya ideolojik bir düzen sonucu gelişmediğini açıkladı. Bunun daha ziyade, Avrupa'yı sarmalayan rasyonalist mutlakiyete karşı, İngiltere'de siyasi gücü sınır-layan ve diktatörlüğe karşı caydırıcı bir istikrar sağlayan bir zorunluluk olarak geliştiğini açığa çıkardı.

Sabit fikirler

Oakeshott rasyonalizmi tüm siya-setçilerin ve partilerin rutin olarak üstesinden gelmesi gereken, gerçek hayatı gölgeleyen bir sis olarak ni-telendirdi. Rasyonalistin hareketleri nesnel ve pratik deneyimden ziyade, sabit teorik inançlara verilen bir yanıtıdır. Rasyonalist, içinde bulun-duğu sularda yelken açmaya başla-madan önce Marx ve Engels'in Ko-münist Manifestosu gibi bir kanun-nameyi ezberlemek durumundadır; dolayısıyla soyut teorilerden oluşan ideolojik bir sis perdesinin ardında gerçekten daima kopuktur.

Oakeshott "insanın sınırsız ve sonsuz derinlikte bir denizde yol al-

dığını" söylerken, dünyayı kavra-manın zor olduğunu ve toplumun davranışlarından anlam çıkarmak üzere gösterilen çabaların kaçınıl-maz olarak gerçekleri çarpıtıp basi-te indirgediğini anlatmaya çalışır.

Oakeshott siyasi hayatı dalgalı denizdeki bir gemiye benzetir. Dalgaların nasıl şekil alacağını tahmin etmek imkânsızdır; dolayısıyla fırtınalara göğüs germek tecrübe gerektirir.

“

Siyasi faaliyetlerde yer alanlar, sınırsız ve sonsuz derinlikte bir denizde yol alır.

Michael Oakeshott

”

Oakeshott ideolojilere ihtiyatlı yak-laşıyordu; onları anlaşılmazı anlat-maya çalışan fakat başaramayan sabit fikirler olarak görüyordu. Belir-sizliği gösterilen alerjik reaksiyon sebebiyle karmaşık durumları basit formüllere indirgerler. Rasyonalist siyasetçinin dürtüsü tanıdığı yegâ-ne otorite olan kendi mantığı çerçe-vesinde hareket etmektir: dünyayı anlıyormuşçasına ve onun nasıl de-ğiştirilmesi gerektiğini görüyor-muşçasına hareket etmek. Gerçek hükümet deneyimi yerine, yapay bir ideolojiye göre hareket etmek, Oakeshott'a göre siyaset için oldukça tehlikelidir. Pratik bilgi en iyi kı-lavuzdur ve ideoloji yanlış bilgidir.

Oakeshott muhafazakâr bir teo-risyon olarak bilinmesine ve düşün-celeri modern çağın muhafazakâr-lık öğeleri arasında yer almasına rağmen, bu durum onun tanıma-dığı bir ideolojik etiketle ve muha-fazakâr siyasi partiler için halk desteği vaadinde bulunmamıştır.

Michael Oakeshott

Michael Oakeshott 1901 yılında Londra'da bir memur ve bir hem-şirenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Cambridge Üniversitesi'nde tarih okudu. 1925 yılında me-zun oldu. Ondan sonraki yarım yüzyıl boyunca akademisyen o-larak çalışırken, II. Dünya Sava-ş sırasında Belçika ve Fransa'da görev yapan "Phantom" keşif ek-ibinin bir parçası olarak İngiliz haber alma teşkilatındaki gizli görevini gizledi.

Oakeshott hem Cambridge hem de Oxford'ta hocalık yaptı. Daha sonra London School of E-conomics'te Siyaset Bilimi Profe-

sörü oldu. Tarih, din, estetik ve hukuk felsefesinin yanı sıra siya-set üzerine de pek çok eser ya-yınladı. İngiltere'de başbakan Margaret Thatcher liderliğindeki Muhafazakâr Parti politikaları ü-zerindeki etkisi sebebiyle şöval-yelik için aday gösterildi. Ancak kendisi çalışmalarını parti-siya-setiyle ilgili görmediğinden bu unvanı reddetti. 1968'de emekli oldu, 1990'da öldü.

Önemli eserleri

- 1933 *Deneyim ve Biçimleri*
- 1962 *Politikada Rasyonalizm ve Diğer Denemeler*
- 1975 *İnsan Davranışları Üzerine*

İSLAMİ CİHADIN AMACI İSLAMİ OLMAYAN BİR SİSTEMİN HÂKİMİYETİNE SON VERMEKTİR

ABUL ALA MAUDUDİ (1903–1979)

KISACA

İDEOLOJİ

İslami köktendincilik

YAKLAŞIM

Cihat

ÖNCE

MS 622–632 Hz. Muhammed önderliğinde Medine'de ilk Müslüman milletler topluluğu, farklı kabileleri inanç şemsiyesi altında bir araya getirirler.

1906 III. Ağa Han tarafından Tüm Hindistan Müslüman Ligi kurulur.

SONRA

1979 Pakistan'da İslami Şeriat esaslı cezalar kanunlaştırırken; General Ziya ul-Hak, Maududi'nin bazı fikirlerini uygulamaya koyar.

1988 Usame bin Ladin, El Kaide'yi kurar, Şeriat hukukunu tüm dünyaya yaymak için küresel *cihat* çağrısında bulunur.

1990 Kahire Beyannamesi İslam'da İnsan Hakları üzerine tek kaynak olarak Şeriat hukukunu gösterir.

İslam sadece bir din değil, devrimci bir yaşam biçimidir.

Müslümanlar İslam'ın devrimci programını **takip etmelidir.**

Cihat İslamcı partinin amacına ulaşmak için kullandığı **devrimci mücadeledir.**

İslam'ın amacı bir İslam devleti kurmak ve buna karşı gelen tüm devletleri ortadan kaldırmaktır.

20. yüzyılda Küresel İslami oluşumun yeniden canlanması genelde Avrupa sömürgeciliğinin reddedilmesine ve Batının Afrika ve Asya'da gerilemesine dayanır. Öte yandan söz konusu oluşum toplumsal politikalar, Müslüman kimliği, birden fazla etnik kökene ve inanca sahip toplumların –Hindistan özelinde milli-

yetçilik sorunu– içindeki güç dinamikleri gibi içsel konularla da ilintilidir. 1941 yılında Maulana Abul Ala Maududi'nin Cemaat-i İslami adında kurduğu siyasi bir parti Hindistan'daki İslami uyanışın devrimci gücünün simgesi haline geldi. İngiliz yönetimindeki Hintli Müslümanlar arasında gör-
düklerini, derin bir entelektüel

Ayrıca bkz.: Muhammad 56-57 ■ Karl Marx 188-193 ■ Theodor Herzl 208-209 ■ Mahatma Gandhi 220-225 ■ Ali Şeriatî 323 ■ Şîrin Ebadi 328

belirsizlik ve siyasi kaygı olarak nitelendiren Maududi, evrensel ideolojik kardeşliği oluşturarak, Müslüman siyasi gücün düşüşünü tersine çevirmek için tasarlanmış yepyeni bir İslami bakış açısı getirdi.

İslami devlet

Pratik bir siyasetçiden ziyade, daha çok bir akademisyen ve mücahit kimliği ağır basan Maududi, birtakım siyasi ve sosyal konulardan uzak durdu. Onun yerine, kendi ideal İslam devleti ile ilgili görüşünü yaymaya çalıştı. Devleti oluşturan her öge Batı'nın laik demokratik yönetim ilkelerine göre değil, dinin esaslarına göre "yukarıdan" belirlenmeliydi. Dolayısıyla İslami devlet doğası gereği demokratik olacaktı, çünkü doğrudan Allah'ın takdirini yansıtıyordu.

Bu kutsal topluluk, ancak üyeleri cehaletten ve hata yapmaktan kurtulup, hiçbir konuda döñün veremeyen saf bir İslami anlayış hayat tarzı olarak benimsediklerinde var olabilirdi. Maududi, her ülkede mevcut olan işçi sınıfını "taban"

olarak gören Avrupalı sosyalistleri incelemişti. Benzer şekilde Maududi, dünya İslam nüfusunu kendi "tabanı" olarak görmekteydi. İdeolojik olarak birleştikleri takdirde, Müslümanlar siyasi olarak bölünemez olacaktı ve böylelikle laik ulus devletler geçerliliğini yitirecekti. İslami cihat (kutsal savaş) sadece ruhani bir gelişme mücadelesi değildi. Aynı zamanda her kesimi kapsayan İslami ideolojiyi dayatmaya yönelik siyasi bir mücadeleydi. Bu mücadele Tanrının krallığının dünyada tesis edilmesi için devlet kaynaklarının İslami kontrolüne dayanmaktaydı.

1947'de Hindistan ve Pakistan'ın dini sınırlarla bölünmesiyle İngiliz yönetimi sona erdi. Partisi bölünmeyi desteklemese de, parti liderlerinin politikalarını yeterince İslami bulmadığı için eleştiren Maududi, Pakistan'ı İslami bir devlet yapmak adına Pakistan'a taşıdı.

Yaklaşımın eleştirisi

Maududi'nin İslami dünya düzeni çağrısını eleştiren Batılılar, İslam'ın

İran'da Ruhullah Humeyni

liderliğindeki İslam devrimi, 1979 yılında dünyadaki ilk İslam cumhuriyetini kurdu. Maududi hayatı boyunca İslam dini esaslarına dayanan bir devlet amaçlamıştı.

kendi tarihini medeniyet ve mantığın evrimsel ilerlemesinden ziyade ideal bir başlangıçtan gelen uzun bir iniş şeklinde gördüğünü iddia eder. Öte yandan Maududi akımından gelen köktenci Müslümanlar, Batılı ülkelerin Orta Doğu'nun iç politikasına sürekli müdahale etmesini, sömürge hâkimiyetinin devamı olarak görmekte ve insanlığı ancak Müslüman din adamları tarafından yorumlanan Şeriat (Kuran öğretilerine dayanan standart) hukukunun idare edebileceğine inanmaktadır.

Abul Ala Maududi

Hindistan'ın Aurangabad kentinde doğan reformcu, siyaset teorisyeni ve din bilimci Maulana Abul Ala Maududi, mistik bir Sufi İslami tarikat olan Chisti geleneğine bağlıydı. Evde dindar babası tarafından eğitildi. Daha sonra geçimini gazetecilik yaparak sağladı. 1928'de *İslam'ı Anlamaya Doğru* (Risala al Dinyal) eserini yayımladıktan sonra ünü İslami düşünür ve yazar olarak yayıldı. Önceleri Gandhi'nin Hindu milliyetçiliğini desteklese de,

kısa süre sonra Hintli Müslümanlara İslam'ı tek kimlikleri olarak benimsemelerini tavsiye etti.

1941'de İslami devletin savunuculuğunu yaptığı Pakistan'a taşıdı. 1953'te isyana teşvik etmekten tutuklandı ve ölüme mahkûm edildi, fakat hükûm hafifletildi. 1979 yılında, New York'ta öldü.

Önemli eserleri

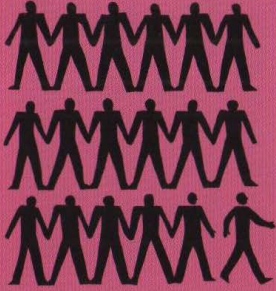
1928 *İslam'ı Anlamaya Doğru*
1948 *İslami Hayat*
1972 *Kuran'ın Anlamı*

“

İslam, egemenliğini tek bir devlet ya da bir grup ülke ile sınırlandırmayı amaçlamaz. İslam'ın amacı evrensel bir devrim gerçekleştirmektir.

Abul Ala Maududi

”

BİR İNSANIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜ ELİNDEN ALABİLECEK TEK ŞEY DİĞER İNSANLARDIR AYN RAND (1905–1982)

KISACA

İDEOLOJİ

Nesnelcilik

YAKLAŞIM

Bireysel özgürlük

ÖNCE

1917 Genç Ayn Rand Rus-ya'daki Ekim Devrimine tanıklık eder.

1930'lar Avrupa'da faşizm yükselişe geçerken, bir dizi otoriter devlet gücünü merkezeleştirir.

SONRA

1980'ler İngiltere'de Margaret Thatcher, ABD'de Ronald Reagan yönetimindeki muhafazakâr ve serbest piyasa destekçisi hükümetler seçimlerde başarılı olur.

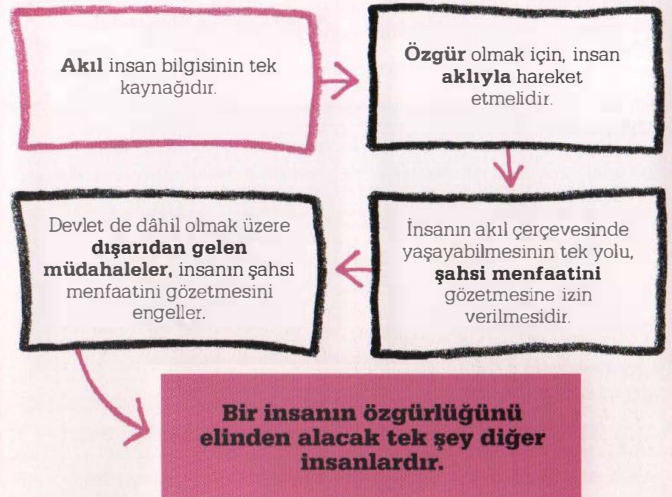
2009 ABD'de sağ kanatlı, muhafazakâr ve vergi indirimi öngören Çay Partisi hareketi başlar.

2000'lerin sonları Küresel Finansal krizin ardından Rand'ın eserlerine gösterilen ilgi artar.

2 0. yüzyılın ortalarında faşizm ve komünizmin ikiz gücü, Batı'da pek çoklarınca devletin bireysel yaşama olan müdahalesinin ahlaki açıdan sorgulanmasına yol açtı.

Rus-Amerikan düşünür ve romancı Ayn Rand, şahsi menfaat arayışını ahlaki açıdan meşru kılan bir ahlaki bireysellikten yanaydı. Rand'a göre, düzenlemelerle diğerle-

rinin hareketlerini kontrol etmeye yönelik her türlü çaba, bireylerin toplumun üretken üyeleri olarak özgürce çalışma olasılıklarını azaltır. Diğer bir deyişle, bir kişinin özgürlüğünün başka bir kişi tarafından ihlal edilmemesi gerekiyordu. Özellikle, devletin hukuki olarak güç kullanma tekeli elinde bulundurmasının, bireysel mantığın pratikteki kullanımını azaltmasından

“

“Her insan kendi içinde bir amaçtır, başkalarının amaçlarının bir aracı değildir.

Ayn Rand

”

dolayı hukuki olmadığını hissediyordu. Bu sebeple vergilendirmenin yanı sıra, iş hayatındaki ve diğer pek çok kamu alanındaki devlet düzenlemelerini kınıyordu.

Nesnelcilik

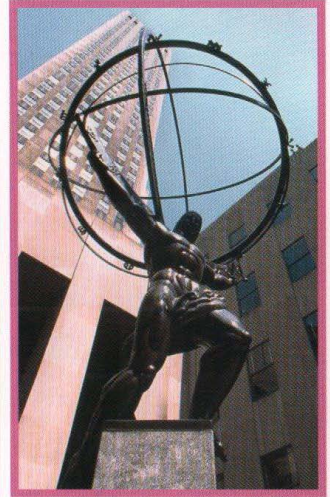
Rand'ın siyasi düşünceye temel katkısı nesnelcilik olarak adlandırılan doktrindir. Bunun “dünyada yaşamak için gereken pratik bir felsefe” olmasını istiyordu. Bu felsefe siyaset, ekonomi, sanat ve ilişkiler dâhil olmak üzere hayatın tüm alanlarını yö-

New York Rockefeller

Merkezindeki bu heykelde, Atlas omuzları üzerinde dünyayı taşır. Rand işadamlarının ulus devleti benzer şekilde desteklediklerine inanır.

neten bir dizi ilkeden oluşmaktaydı. Nesnelcilik, mantık ve rasyonelliğin insan yaşamının yegâne mutlakları olduğu fikri üzerine inşa edilmiştir. Bunun sonucu olarak, din gibi inanç ve hissiyata dayanan “sadece bilmek” hiçbir şekilde varoluş için yeterli bir temel teşkil edemez. Rand'a göre dizginlenmemiş kapitalizm insanların rasyonel yapısıyla uyumlu sosyal organizasyon sistemidir ve ortak devlet hareketi sadece insanların kapasitesini kısıtlar.

Rand'ın en etkili eseri *Atlas Vazgeçti*, bu inancı açıkça belirtmektedir. Birleşik Devletler'de geçen bu roman, devletin hükümet müdahaleleri ve yolsuzluk içindeki işadamları tarafından nasıl işlevsiz hale getirildiğini anlatır. Romanın kahramanları olan sanayici ve girişimciler, üretkenlikleriyle toplumu desteklerler ve yaptıkları işbirliğiyle medeniyeti sürdürürler.

Günümüzde Rand'ın fikirleri devletin küçülmesini savunan özgürlükçü ve muhafazakâr hareketlerde kendini gösterir. Diğerleri, gücünün zayıf olanı sömürmesini önleyecek koşulların mevcut olmasına ilişkin sorunlara işaret etmektedir.

Ayn Rand

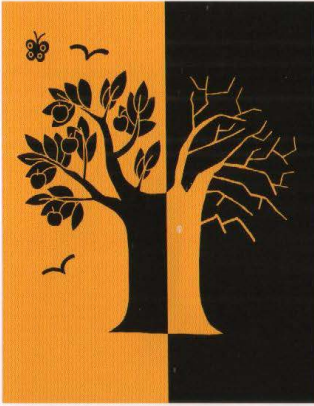
Ayn Rand Alisa Zinov'yvena Rosenbaumin Rusya'nın St. Petersburg kentinde dünyaya geldi. 1917 Bolşevik Devrimi sonrasında ailesi işini kaybetti ve çok zor zamanlar geçirdi. Rand ABD'ye gitmeden önce felsefe, tarih ve sinema alanlarındaki eğitimini Rusya'da tamamladı.

1930'larda yazar olmadan evvel, Hollywood'ta senarist olarak çalıştı. İlk romanı *Hayatın Kaynağı* 1943'te çıktı; ancak *Atlas Vazgeçti* onun en kalıcı eseri oldu. Rand daha ziyade kurgusal olmayan düzyazılar yazdı ve nesnelcilik ve onun modern hayata

uygulamaları üzerine felsefe dersleri verdi. Ölümünden sonra eserleri etkisini artırmış ve modern liberal-sağ ve muhafazakâr politikalara felsefi bir zemin sağlamıştır.

Önemli eserleri

1943 *Hayatın Kaynağı*
1957 *Atlas Vazgeçti*
1964 *Bencililiğin Erdemi*

BİLİNER VE YERLEŞMİŞ HER GERÇEK İNKÂR EDİLEBİLİR

HANNAH ARENDT (1906–1975)

KISACA

IDEOLOJİ

Anti-totalitarizm

YAKLAŞIM

Gerçek ve mit

ÖNCE

1882 Fransız tarihçi Ernest Renan, ulusal kimliğin geçmiş olayların seçilmiş ve saptırılmış hafızasına dayalı olduğunu savunur.

1960 Hans-Georg Gadamer ortak gerçek yaratmanın önemine odaklanan *Hakikat ve Yentem*'i yayımlar.

SONRA

1992 İngiliz tarihçi Eric Hobsbawn "gerçek bir tarihinin adanmış siyasi bir milliyetçi olamayacağını" söyler.

1995 İngiliz düşünür David Miller mitlerin gerçek olmasalar da değerli bir toplumsal bütünleştirici olduklarını iddia eder.

1998 Jürgen Habermas *Doğru ve Doğrulama (Truth and Justification)*'da Arendt'i eleştirir.

A lman siyaset düşünürü Hannah Arendt, oldukça hareketli bir dönemde siyasetin doğası hakkında yazdı: Nazi rejiminin yükselişi ve düşüşüne, Vietnam Savaşı'na. Paris'teki öğrenci ayaklanmalarına, ABD başkanı John F. Kennedy'nin ve Martin Luther King'in öldürülmesine tanıklık etti. Almanya'da yaşayan bir Musevi olarak önce işgal altındaki Fransa'ya, daha sonra ABD'deki Chicago, New York ve Berkeley'e taşındı. Arendt bu olayları bizzat yaşadı. Siyaset felsefesi bu olaylarla ve onların kamuoyuna yansımalarıyla şekillendi.

1967'deki "Gerçek ve Politika" adlı denemesinde Arendt özellikle tarihi gerçeklerin siyasallaştırılarken çarpıtılması: gerçeği ile ilgiliydi. Bu gerçekler belirli siyasi

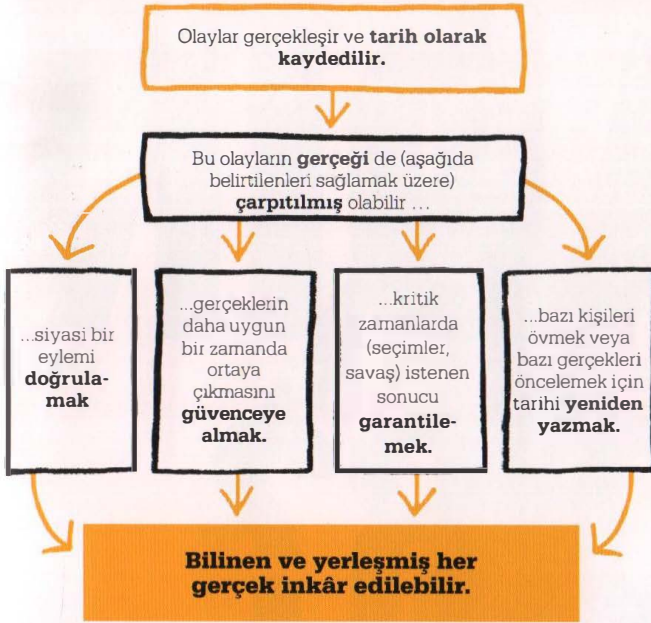
kararları haklı göstermek için araç olarak kullanılmaktaydı. Tarihi gerçeklerin saptırılması siyasi alanda yeni bir şey değildi; zira politikada yalan, dış ilişkiler ve güvenlik alanlarında daima önemli rol oynamıştır. Ancak 1960'lardan günümüze siyasi yalanlar konusunda yeni olan husus, etki alanlarının kayda değer ölçüde genişlemiş olmasıdır. Arendt bu yalanların artık sadece devlet sırlarını saklamak için değil, herkes tarafından bilinen gerçeklerin yavaşça silinerek, silinenlerin yerine farklı bir tarih yaratmak için kullanıldıklarını söyler.

Gerçek ve görüşlerin kitlesel manipülasyonu, Arendt'e göre artık sadece baskının yaygın ve bariz olduğu ve insanların sürekli propaganda karşısında her an tetikte olduğu totaliter rejimlerle sınırlı değildir. ABD gibi liberal demokrasilerde bile, Vietnam Savaşı gibi (1954-1975) şiddet içerikli müdahaleleri meşru kılmak üzere gittikçe artan oranda üretilen düzmece raporlar ve kasıtlı

Vietnam'daki savaş sırasında ABD hükümeti yaptığı müdahaleyi gerekçelendirmek için halka yanlış bilgi verdi -Arendt'in deyişiyle- gerçekleri çarpıttı.

Ayrıca bkz.: İbn Haldun 72-73 • Karl Marx 188-193 • José Ortega y Gasset 250-251 • Michel Foucault 310-311 • Noam Chomsky 314-315

yanlış bilgilendirmeler mevcuttur. Özgür ülkelerde, istenmeyen tarihi gerçekler, görüşlere dönüştürülür ve böylelikle gerçeklik konumunu yitirir. Örneğin II. Dünya Savaşı sırasında Fransa ve Vatikan'ın politikaları "bir tarihi kayıt değil, görüş" olarak ele alınmıştır.

Alternatif gerçek

Çağdaş tarihi bilinen ve yerleşmiş tüm gerçekleri inkâr veya ihmal ederek ona tanıklık edenlerin gözleri önünde yeniden yazmak, sadece belirli siyasi ihtiyaçlara hizmet edecek daha övgü dolu bir gerçek yaratmak değil; aynı zamanda verilere dayanmış gerçek ile hiçbir ilişkisi kalmamış, tamamen uydurma bir gerçek yaratmak

anlamına gelir. Arendt, bunun oldukça tehlikeli olduğundan bahseder ve gerçeğin yerini alan uydurma tarihin Nazi rejimi altındaki katliamları meşru kılmaya olası olduğunu örnek verir. Tehlikede olan ise Arendt'e göre "veriye dayalı ortak gerçeğin kendisidir."

Arendt'in günümüzdeki destekçileri, Irak'ın 2003 yılında ABD ve müttefikleri tarafından işgal edilmesini buna örnek olarak gösterirler. Arendt'in görüşleri WikiLeaks'in kurucusu Julian Assange tarafından da kullanılabılır; zira Assange tüm dünyada hükümetler tarafından dağıtılan resmi versiyonları ile çelişen gizli dokümanları gün yüzüne çıkarmıştır.

Hannah Arendt

Hannah Arendt 1906 yılında Almanya'nın Linden kentinde, laik bir Musevi ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Königsberg ve Berlin'de yetişen Arendt, Marburg Üniversitesi'nde filozof Martin Heidegger'den felsefe dersleri aldı. Heidegger ile geliştirdiği güçlü entelektüel ve romantik bağ, Heidegger'in daha sonra Nazi partisine destek vermesiyle çözüldü.

Arendt'in, Musevi kökenli olması sebebiyle, herhangi bir Alman üniversitesinde görev alması yasaklandığı için önce Paris'e, daha sonra da canlı entelektüel çevrelere dâhil olacağı ABD'ye gider. Büyük etki yaratan çok sayıda kitap ve denemeler yayımlamış ve California Üniversitesi, Berkeley, Chicago Üniversitesi, New School Princeton (ilk kadın hoca unvanını almıştır) ve Yale gibi okullarda hocalık yapmıştır. 1975 yılında kalp krizi sonucu ölmüştür.

Önemli eserleri

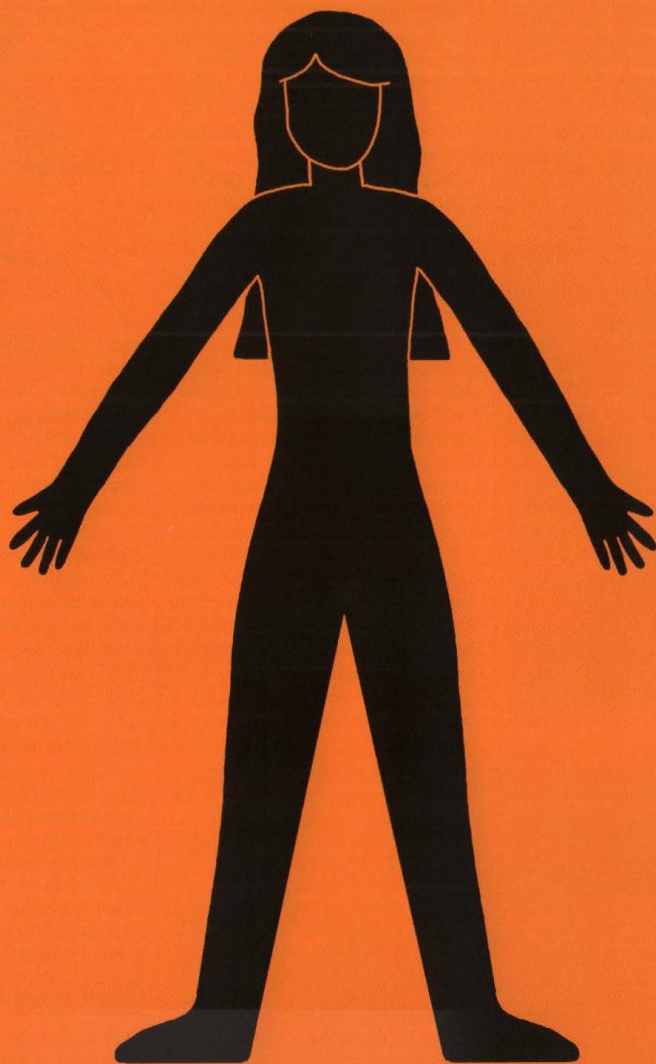
1951 *Totalitarizmin Kökenleri*
1958 *İnsanlık Durumu*
1962 *Devrim Üzerine*

KADIN NEDİR?

SIMONE DE BEAUVOIR (1908–1986)

KISACA**İDEOLOJİ****Varoluşçu feminizm****YAKLAŞIM****Seçim özgürlüğü****ÖNCE**

1791 Olympe de Gouges, *Kadın ve Kadın Vatandaşın Haklarının Deklarasyonu*'nu yazar.

1892 Eugénie Potonie-Pierre ve Leonie Rouzade Fransız Feminist Toplulukları Federasyonunu kurar.

1944 Kadınlar Fransa'da nihayet seçme hakkını kazanırlar.

SONRA

1963 Betty Friedan *Kadınlığın Gizemi*'ni yayımlayarak de Beauvoir'ın fikirlerini daha geniş kitlelere ulaştırır.

1970 Avustralyalı yazar Germaine Greer, *İğdiş Edilmiş Kadın* adlı eserinde, tüketim toplumlarında kadınların hayatları üzerindeki sınırlamaları inceler.

Tüm dünyada kadınlar erkeklerden daha az kazanmakta, sıklıkla hukuki ve siyasi haklardan yoksun bırakılmakta ve çeşitli şekillerde kültürel dayatmalara maruz kalmaktalar. Bu bağlamda, siyasi sorunların feminist yorumları siyasi teoriye önemli bir katkı sağlamıştır ve siyaset teorisyenlerine nesiller boyunca esin kaynağı olmuştur.

19. yüzyıl boyunca feminizm kavramı güçlü bir şekilde büyüdü; fakat farklı feminist gruplar arasında derin kavramsal ayrılıklar vardı. Bazıları "farklılık yoluyla eşitliği" benimserken, kadın ve erkek arasında yaradılıştan gelen farklar olduğunu ve bu farkların toplumdaki konumlarının gücünü belirlediğini düşünmekteydi. Diğerleri kadınların hiçbir şekilde erkeklerden farklı muamele görmemesi gerektiği görüşündeydi ve temel amaçları evrensel seçme hakkını elde ederek, eşit siyasi haklara sahip olmaktı. Haklar için verilen bu mücadele "birinci dalga feminizm" hareketi olarak tanımlandı. "İkinci dalga feminizm hareketi" daha geniş siyasi amaçlar güdüyordu ve 1960'larda dünyada hızla yayıldı. Bu yeni hareket, kadınların evde ve

“

Erkek Öznedir,
erkek Mutlaktır.
Kadın Ötekidir.

Simone de Beauvoir

”

işyerinde gördükleri ayrımı ve mutlaka kanun değişiklikleriyle çözümlenmesi gerekmeyen ve bilinçsiz olarak oluşmuş önyargıları hedef alıyordu. Bu hareket, Fransız düşünür Simone de Beauvoir'ın eserlerinden entelektüel olarak oldukça esinlenmiştir.

Aşkın feminizm

"Modern kadın hareketinin anası" olarak tarif edilmesine rağmen, okuyucularında yeni ufuklar açan eseri *İkinci Cins*'i 1949'da kaleme alırken de, Beauvoir kendini "feminist" olarak tanımlamıyordu. O bu tanımlı aşmak için tutkulu ydu;

Simone de Beauvoir

Simone Lucie-Ernestine-Marie-Bertrand de Beauvoir 1908 yılında Paris'te doğdu. Varlıklı bir ailenin kızı olarak özel dersler aldı ve Sorbonne'da felsefe okudu. Üniversitedeyken hayat boyu dostu ve felsefi açıdan meslektaş olacak Jean-Paul Sartre ile tanıştı.

De Beauvoir ilköğrenliğinde, ateist olduğunu açıkça ifade ediyordu. Din gibi kurumları inkâr etmesi daha sonra Sartre ile evlenmeyi reddetmesine yol açtı. Eserlerinde hem Paris'teki kendi deneyimlerinden, hem de uluslararası komünizmin yayılması gibi geniş siyasi konulardan

esinlenmiştir. İkincisine olan ilgisi sonucu konuyla ilgili birkaç kitap ortaya çıktı. Bunların yanı sıra birkaç roman da yazdı.

Sartre'in 1980 yılındaki ölümünden sonra de Beauvoir'ın kendi sağlığı da kötüleşti. Altı yıl sonra öldü ve onunla aynı mezara gömüldü.

Önemli eserleri

1943 *Konuk Kız*
1949 *İkinci Cins*
1954 *Mandarinler*

Ayrıca bkz.: Mary Wollstonecraft 154-155 • Georg Hegel 156-159 • John Stuart Mill 174-181 • Emmeline Pankhurst 207 • Şirin Ebadi 328

çünkü bunun kendi argümanlarının içine gümülmüş olduğunu düşünüyordu. Onun yerine, farklılık kavramına daha özenel yaklaşarak feminist argümanları varoluşçu felsefeyle harmanladı. Ancak de Beauvoir daha sonra ikinci dalga feminist harekete katılarak, 1970'lerde bir dizi romanında kadının toplumdaki durumunu kapsamlı olarak incelemiş, argümanını desteklemek için de aktif olarak çalışmıştı.

De Beauvoir kendini tanımlamak için çaba gösterdiğinde, aklına ilk gelen cümlenin "ben bir kadının" olduğunu fark etti. Bu istem dışı tanımı –ve onun derindeki anlamını– inceleme ihtiyacı çalışmalarının temelini oluşturdu. De Beauvoir için, dişi olmak ile kadın olmak arasındaki durumu ayırt etmek önemliydi ve sonuçta

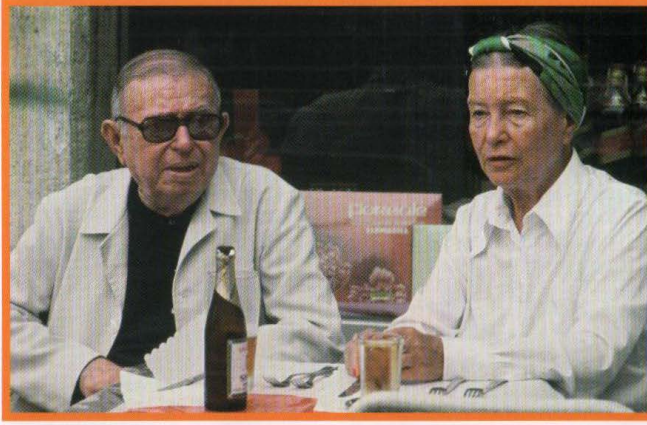
De Beauvoir'e göre, kadının geleneksel rolleri –eş, ev hanımı ve anne– kadının hemcinsleriyle olan bağını kopartıp, onu kocasının belirlediği bir kısıca alır.

çalışması "dişi konumunda bir insan" tanımına ulaştı. Gizemli bir dişilik özüne dayalı "ebedi dişi" teorisini reddeder; çünkü bu eşitsizliğe bir gerekçe olarak kullanılabilir. *İkinci Cins*'te "Kadın nedir?" sorusunu önemini ve toplumda erkeğe kıyasla kadının yaradılıştan gelen "ötekiliğini" vurgular. Toplumdaki "cinsiyet ayrımı" kavramını tam olarak

tanımlayan ilk yazarlardandı: kadınlar hakkındaki önyargılar ve varsayımlar. Kadınların doğuştan mı yoksa toplumun beklentileri, dini yapılar veya tarihi örneklerle mi yaratıldığını sorgular. Varsayımların kadınlara olan etkisini göstermek üzere kadınların psikanaliz, tarih ve biyolojide nasıl temsil edildiklerini edebi, akademik ve mizahi açıdan inceler.

De Beauvoir'ın "Kadın nedir?" sorusunu yanıtlarken gösterdiği yaklaşımda varoluşçuluğa olan ilgisi rehberlik eder zira varoluşçuluk toplum içinde serbest kişisel tercih hakkı aracılığıyla insanın kendini keşfetmesiyle ilgilidir. De Beauvoir bu bağlamda kadınların özgürlüğünü garip bir şekilde kısıtlanmış olarak görmektedir. Bu felsefi bakış açısı, 1929'da Sorbonne'da tanıştığı Jean-Paul Sartre ile olan ilişkisi ile daha da güçlenmiştir. Sartre öncü bir varoluşçu düşünürdü ve uzun süren verimli bir entelektüel diyalogun yanı sıra, ikili karmaşık ve uzun süren duygusal bir ilişki yaşadılar.

De Beauvoir'ın konumu sol-kanatındaki siyasi duruşuyla da şekillendi. De Beauvoir, kadınların mücadelesini sınıf mücadelesinin bir bölümü olarak tarif eder ve burjuva bir aileden geliyor olması sebebiyle hayatının başlangıcından itibaren ona sunulan fırsatların düşük sınıflardan gelen kadınlar için imkânsız şeyler olduğunu kabul eder. Son olarak, tüm kadınlar için –sınıf ayrımı yapmaksızın tüm insanlar için– fırsat özgürlüğünü savunur. De Beauvoir bir kadının –“mutfakta veya odasında” fiziksel olarak sınırlandırılması ile entelektüel kısıtlara tabi tutulması arasında paralellik olduğu görüşüne sahiptir. Bu sınırlamalar kadınların sıradanlığı kabul etmesine ve daha fazlasını başarmak için kendilerini zorlamak konusunda isteksiz davranmalarına yol açar. De Beauvoir bu durumu “her yerde bulunma” şeklinde adlandırır. Bununla, kadınların kendi dünya tecrübelerini yönetmek konusunda sınırlandırıldığını kasteder. Bu konumu erkeklerin kendi doğruları tecrübelerinin sınırlarına bağlı kalmaksızın hayatta seçebilecekleri

her konuma izin veren “deneyüstüçülük” ile kıyaslar. Bu şekilde erkekler kendilerini tanımlayan “öznel” iken, kadınlar erkekler tarafından tanımlanan “ötekilerdir.”

De Beauvoir kadınların erkek varsayımlarına itaat ederek, neden “Öteki” konumunu kabul ettiklerini sorgular. Her alanda var olmanın kadınlar tarafından yapılan “ahlaki bir yanlış” olmadığını savunur. Kadınlarda yaradılıştan gelen ikilemin, temelde erkekten

“

Kadın olmak nasıl bir lanet!
Daha kötü bir lanet ise, kadın
olduğunu anlamamaktır.
Søren Kierkegaard

”

De Beauvoir Jean-Paul Sartre ile uzun bir ilişki yaşadı; fakat ikili hiçbir zaman evlenmedi. Beauvoir, yaşadıkları bu açık ilişkiyi kadınların özgürlük tercihinin bir örneği olarak gördü.

tamamen farklı bir varlık olmak veya insan ırkının eşit bir üyesi olmak arasında seçim yapmak olduğunu ifade eder.

Seçim özgürlüğü

De Beauvoir'ın lezbiyenlik ile ilgili samimi söyleşi ve evlilik kurumuna hakaret etmesi dâhil, *İkinci Cins*'in çoğu yönü oldukça tartışmalıydı ve her iki konu da kendi hayatının yansımalarıydı. Sartre ile evlenmeyi reddetti; çünkü ilişkilerinin erkeksi bir kurum tarafından dizginlenmesini istemiyordu. Ona göre evlilik kadınların erkeklere boyun eğmesinin merkezinde yer almaktaydı; çiftleri itaatkar bir konuma taşıyor ve hemcinslerinden izole ediyordu. Oysa o, ancak kadınların kendi başlarına buyruk oldukları zaman, beraberce maruz bırakıldıkları zulme karşı; mücadele edebileceklerine inanıyordu. Beauvoir, genç kızların bir “yarı tanrı” aramaktansa, kendilerine bir “arkadaş”, “eş” bulmaya koşullandıkları takdirde, daha eşit temelli bir ilişki yaşama olasılıklarının artacağını düşünüyordu.

De Beauvoir'ın tezinin merkezinde yer alan kavram, varoluşçuluğun kökünde yatar: Kadınlar toplumda kendi konumlarını değiştirmeyi “seçebilirler.” “Eğer bir kadın kendisinin elzem olmadığını keşfederse ve hiçbir zaman elzem olmaya gayret etmezse, bunun sebebi bu dönüşümü kendisinin ortaya koymamasıdır.” Başka bir deyişle sadece kadınlar kendilerini özgür kılabılırler erkekler tarafından

“

İnsan toplumunda hiçbir şey doğal değildir ve kadın da pek çok diğer şey gibi, medeniyet ile şekillenen bir üründür.

Simone de Beauvoir

”

özgür kılınmazlar. Zor seçimler için sorumluluk almak de Beauvoir'in varoluşçuluğunun özünde yatan fikirdir. 1920'lerde kendi ilişki tercihi zor bir seçimdi ve kendi yetiştiriliş tarzını oluşturan değerleri ve sosyal normları yok saymaktaydı. *İkinci Cins'i* okuyanlardan bazıları –de Beauvoir'in kadınların erkekler gibi olmasını söylediğine inanmaktaydı– kendilerine dayatılan “dişilikten” ve bununla beraber gelen erkeklerle olan temel farklardan kaçınmalıydılar. Ancak onun tezinin temeli, erkek ile kadın işbirliğinin erkeğin Özne, kadının Nesne olarak ele alınmasıyla doğan çatışmayı çözeceği şekildeydi. De Beauvoir, bu olasılığı Sartre ile olan ilişkisi aracılığıyla keşfetti ve yazılarında savunduğu bu türden pek çok özelliği kendi hayatının bir parçası haline getirmeye çabaladı. De Beauvoir evlilik kurumuna karşı olmanın yanı sıra, anneliğe de karşı olmakla suçlandı. Gerçekte, anneliğe karşı değildi ancak toplumun kadınların çalışma yaşamına devam etme veya evlilik kurumu dışında çocuk sahibi olma tercihlerine geçit vermediğine inanıyordu. Kadınların –onlara açık bir hayat amacı veren– anneliği

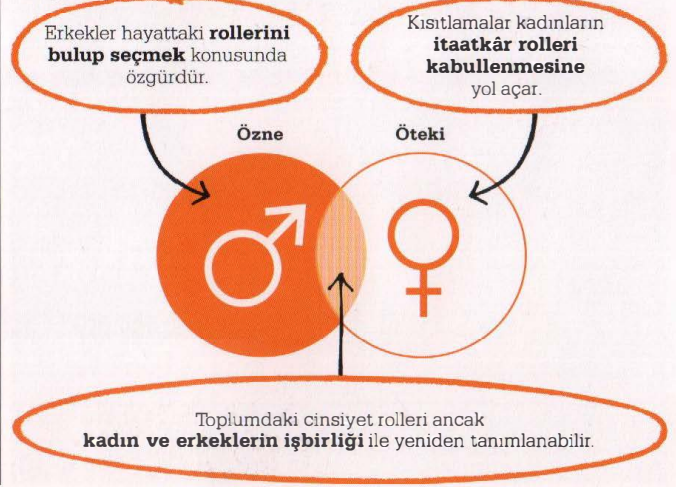
nasıl bir sığınak olarak kullandığını, ancak sonunda onunla kendi kendilerini hapsedtiklerini söylüyordu. Her şeyin ötesinde de, gerçek tercihlerin varlığının ve onları dürüstçe tercih etmenin önemini vurguladı.

Feminist politikaları yeniden şekillendirmek

İkinci Cins'in İngilizceye yapılan ilk çevirisinin de Beauvoir'in yazılarındaki üslup veya kavramları doğru olarak aktarmada başarısız olduğu gerçeği şimdilerde oldukça yaygın olarak kabul edilmektedir. Bu durum Fransa dışındaki birçok kişinin onun konumunu yanlış anlamasına yol açmıştır. De Beauvoir 1980'lerde, 30 yıl boyunca çevirinin yetersizliğinin farkında olmadığını belirtmiş ve başka bir çeviri yapılmasını arzu ettiğini beyan etmiştir. Sonunda 2009 yılında kitabın yenilenmiş bir baskısı yayımlanır.

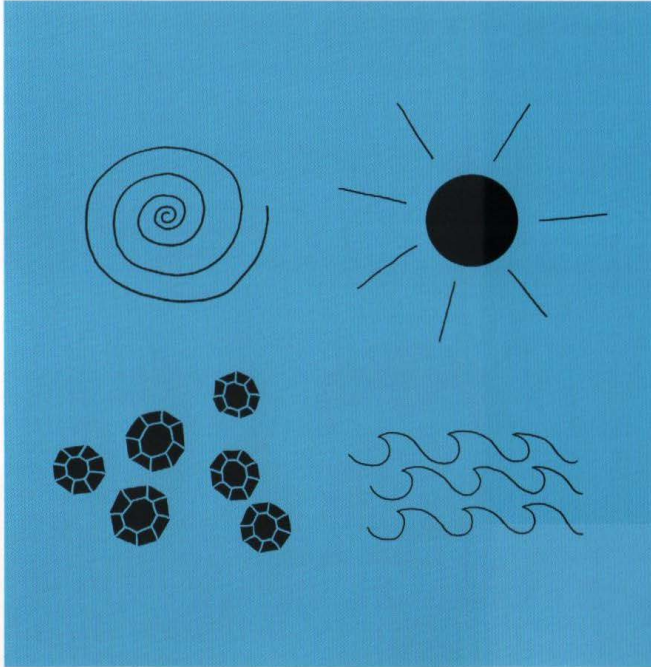
İkinci Cins'in dünya genelindeki popülerliği –orijinal İngilizce çevirinin yetersizliğine rağmen– onun feminist düşünce üzerinde büyük bir etki yaratmasını sağladı. De Beauvoir'in kadınların toplumdaki rolü üzerine yaptığı analizi ve hem erkekler hem de kadınlar için ortaya koyduğu siyasi çıkarımları, Batı dünyasında yankı uyandırmış ve radikal ikinci dalga feminist hareketin başlangıç noktasını oluşturmuştur. 1963'te, ABD'li yazar Betty Friedan, de Beauvoir'in ataerklî toplumlar da kadınların potansiyelinin görmezden gelindiği konusundaki iddiasını benimsedi. Bu argüman 1960 ve 1970'lerdeki feminist siyasi düşüncenin temelini oluşturacaktı.

De Beauvoir, toplumda erkeklerin “Özne” olarak kabul edildiklerine, kadınlarınsa “Öteki” konumunda olduklarına inanıyordu.

HİÇBİR DOĞAL NESNE TEK BAŞINA BİR KAYNAK DEĞİLDİR

ARNE NAESS (1912–2009)

KISACA

IDEOLOJİ

Radikal çevrecilik

YAKLAŞIM

Derin ekoloji

ÖNCE

1949 Aldo Leopold'ın doğayı korumada yeni bir etik anlayışı çağırısı yapan "Toprak Etiği" adlı denemesi, ölümünden sonra yayımlanır.

1962 Rachel Carson çevreci hareketin doğumunda kilit rol oynayan *Sessiz Bahar*'ı yazar.

SONRA

1992 Çevresel sorunların küresel ölçekte kabulüne işaret eden ilk Dünya Zirvesi Brezilya'nın Rio kentinde gerçekleşmiştir.

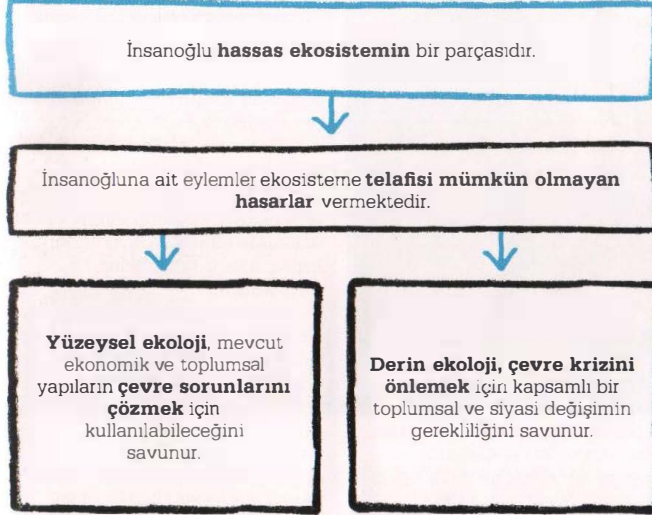
1998 Almanya'da "Kırmızı/Yeşil" koalisyon iktidara gelir; böylelikle çevreci bir parti ilk defa ulusal hükümet partisi haline gelir.

Son yıllarda iklim değişikliğinden kaynaklanan ekonomik, sosyal ve siyasi zorluklar yeni siyasi fikirleri zorunlu kılmıştır. Siyasi bir proje olarak çevrecilik 1960'larda başlayarak günümüzde anaakım bir konu haline gelmiştir. Bir araştırma alanı olarak yeşil hareket, birden fazla düşünce akımının gelişmesini sağlamıştır.

İlk çevreciler

Çevreciliğin kökeni çok eskilere dayanır. 19. yüzyılda İngiliz eleştirmen John Ruskin ve William Morris gibi düşünürler, sanayileşme ve sanayileşmenin doğal yaşam üzerindeki etkilerinin artmasından

Ayrıca bkz.: John Locke 104–109 • Henry David Thoreau 186–187 • Karl Marx 188–193

büyük kaygı duyuyorlardı. Ne var ki ancak I. Dünya Savaşı'ndan sonra doğanın insan tarafından tahrip edilmesine ilişkin bilimsel bir anlayış gelişmeye başladı. 1962'de Amerikalı deniz biyoloğu Rachel Carson, endüstriyel böcek zehrinin yarattığı çevre sorunlarını irdeleyen *Sessiz Bahar* adlı kitabını yayımladı. Carson'un çalışması, DDT gibi kimyasalların kontrolsüz kullanımının doğal yaşam üzerinde oldukça büyük bir olumsuz etkiye sahip olduğunu iddia ediyordu. Carson böcek zehrinin insanlar üzerindeki etkisini de göz önünde bulundurarak, insanoğlunu doğadan ayrı bir varlık olarak değil, ekosistemin bir parçası olarak ele aldı.

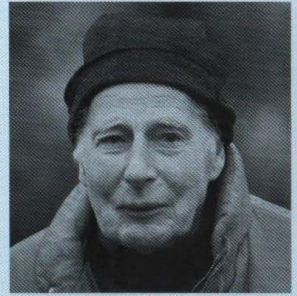
Carson'un kitabı, çevreci hareketin anaakım sııyası konulardan biri haline gelmesinde katalizör rolü oynadı. Norveçli

düşünür ve ekolojist Arne Naess, çevreciliğe felsefi bir destek vermeye yönelik çalışmalarının esin kaynağı olarak *Sessiz Bahar*'ı gösterdi. Naess, Oslo Üniversitesi'nde dilbilim alanında belirli bir üne sahip bir düşündürdü. 1969'da üniversiteden ayrılmasının ardından 1790'lardan itibaren, kendini çevre ve ekoloji

“

Dünya insanlara ait değildir.
Arne Naess

”

Arne Naess

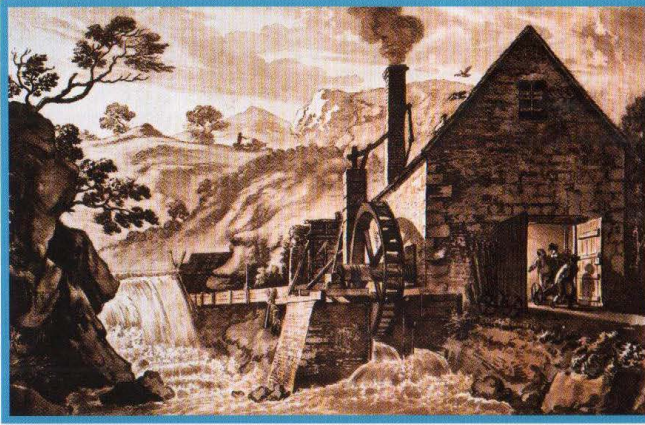
Naess 1912'de Norveç'in Oslo kenti yakınlarında dünyaya geldi. Felsefe eğitimi aldıktan sonra, 27 yaşında Oslo Üniversitesi'nin gelmiş geçmiş en genç profesörü unvanını aldı. Dilbilim ve anlambilim alanlarında çalışarak başarılı bir akademik kariyer yaptı. 1969'da, etik ekoloji ve çevre sorunlarına pratik çözümler sunmaya yönelik çeşitli çalışmalarda bulunmak üzere görevinden istifa etti. Bir köşeye çekilerek 400 makale ve sayısız kitap kaleme aldı.

Bunun yanı sıra dağcılığa hevesliydi; daha 19 yaşındayken dağcı olarak üne kavuşmuştu. Birkaç yıl Norveç'te taşrada bir dağ kulübesinde yaşayarak, son dönem eserlerinin çoğunu kaleme almıştı.

Önemli eserleri

1973 *Yüzeysel ve Derin, Uzun-Dönem Ekoloji Hareketi: Bir Özet*

1989 *Ekoloji, Cemiyet ve Yaşam Tarzı: Bir Ekozofi Taslağı*

konularındaki çalışmalarını aadedi. Ortaya çıkan ekolojik sorunlara yeni çözümler geliştirerek, çevre etiği konusunda pratik bir düşünür haline geldi. Özellikle, doğa ile olan ilişkisinde insanoğlunun konumuna yeni bir bakış açısı getirdi.

Naess'in düşüncesinin temelinde Dünya'nın sadece insanların kullanımı için bir kaynak olmadığını anlayışı yatar. İnsanoğlu kendisini doğal kaynakların tüketicisi olmaktan ziyade, karmaşık ve kendi içinde bağımlı bir sistemin parçası olarak düşünmeli ve insan türü haricindekilere karşı bir merhamet duygusu geliştirmelidir. Aksi bir durum dar görüşlü, bencil bir hirs ile doğal yaşamı yok etmeyi göze almak anlamına geliyordu.

Bir çevreci olarak kariyerinin ilk yıllarında, toplumsal sorunlara çözümler üretecek ekolojik düşünceye ilişkin vizyonun taslağını oluşturdu. Bu taslağa "Ekozofi T" adını verdi. Burada T, Naess'in dağdaki evi Tvergastein'i temsil ediyordu. Ekozofi T'nin temelinde insanoğlunun, yaşayan tüm varlıkların -insan, hayvan, bitki- eşit yaşam hakkına sahip

olduğu gerçeğini kabul etmesi fikri yatıyordu. Zira kendisini birbirleriyle ilişkili bir bütünün parçası olarak idrar etmek, hareketlerinin doğuracağı sonuçları daha aşikâr kılacaktı. İnsan faaliyetinin etkisinin doğuracağı sonuçların bilinmediği yerlerde, eylemsizlik tek etik seçenek olarak karşımıza çıkmaktaydı.

Derin ekoloji

Kariyerinin daha sonraki yıllarında Naess, konu üzerindeki mevcut düşüncelerin yetersizliğini göstermek amacıyla "yüzeysel" ve "derin" ekolojiyi karşılaştıran kavramlar geliştirdi. Naess'e göre yüzeysel ekoloji, çevresel sorunların kapitalizm, sanayi ve insan müdahalesiyle çözümlenebileceğine inanmaktaydı. Bu düşünce çizgisinde toplumsal yapıların çevre sorunlarını çözmekte uygun bir başlangıç noktası oluşturabileceğine inananak, çevre ile ilgili konuları insan merkezli olarak ele alır. Yüzeysel ekoloji önemsiz değildi; ancak Naess'e göre insanoğlunu ekosistem içinde üstün bir varlık olarak kabul

Sanayi Devrimi insanların çevre hakkındaki görüşlerini değiştirdi. Çevreyi sömürülecek bir kaynak olarak ele alan bu görüş, Naess'e göre insanoğlunun sonunu hazırlayabilirdi.

etmekteydi ve daha geniş kapsamlı sosyal bir reform gereksinimini tanımamaktaydı. Söz konusu sorunların sosyal, felsefi ve siyasi kökenlerine ilişkin konular çözümsüz kalmaktaydı ve buradaki temel kaygı, doğanın bütünlüğünü muhafaza etmekten ziyade, dar kapsamıyla insanoğlunun menfaatiydi.

Buna karşın, derin ekoloji insan davranışında önemli bir reform olmadığı sürece, gezegenin telafisi mümkün olmayan bir hasarın verilmeye devam edileceğini savunur. İnsanoğlunun hızlı gelişim temposu ve sosyal değişim, doğanın hassas dengesini bozdu. Bunun sonucunda sadece doğa hasara uğramakla kalmadı; çevrenin bir parçası olan insan da kendini yok etmeye doğru sürüklendi. Naess'e göre, doğanın insanlardan ayrı olarak da çok önemli olduğunu anlamak için, tüm hayatın birbirleriyle nasıl bağlantılı olduğunu ve bunun önemini

“

Yüzeysel ekoloji yanlıları, mevcut toplumsal yapı içinde insan ve doğa ilişkisini yeniden yapılandırmanın mümkün olduğunu savunurlar.

Arne Naess

”

Mevcut siyasi, ekonomik ve sosyal sistemde çevresel sorunları çözmek, Naess'e göre başarısızlıkla sonuçlanmaya mahkumdur. Gereken, etrafımızdaki dünyaya yeni bir bakış açısıyla bakarak, insanoğlunu ekolojik sistemin bir parçası olarak görmektir.

anlamayı gerektiren manevi bir olgunluğa erişmek gerekir. İnsanoğlunun dünyanın sahibi olmadığını, orada sadece ikamet ettiğini bilmesi gerekir. Bu sebeple, ancak temel hayatı ihtiyaçları karşılamak üzere kaynakların kullanılması gerektiğini idrak etmelidir.

Doğrudan eylem

Naess çevreciliğe olan düşünsel ilgisini doğrudan eylem ile birleştirdi. Bir seferinde kendini yapılacak baraj inşaatını protesto etmek amacıyla, Norveç Fiyortlarında bir şelale olan Mardalsfossen yakınındaki kayalara zincirledi. Naess'e göre, derin çevreci görüşe eşlik eden farkındalık, doğaya karşı daha etik ve sorumluluk sahibi derin bir anlayışı beraberinde getirmelidir. Tüketimein özendirilmesine karşıydı ve gelişmiş ülkelerde maddi hayat standartlarının indirgenmesi için kapsamlı bir reform programı gerektiğine inanıyordu. Ancak aşırı

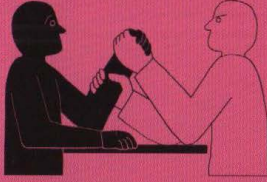
tutucu çevreci yaklaşımlarla arasında görüş ayrılığı mevcuttu; zira insanların istikrarlı bir toplumu sürdürmek üzere doğa tarafından sunulan bazı kaynakları kullanabileceklerine inanıyordu.

Naess'in etkisi

Aşamalı değişimi tercih etmesine ve aşırı tutuculuğu küçümsemesine rağmen, Naess'in fikirleri radikal bakış açısına sahip aktivistler tarafından benimsendi. Önce Dünya'ı adlı doğrudan eylemler yapan uluslararası çevre grubu, Naess'in fikirlerini kendi derin ekoloji anlayışlarını desteklemek üzere benimsedi. Onların felsefesinde, derin ekoloji devlete karşı gelmeyi ve sabotajı meşru kılan siyasi eylemler için kullanılabilir.

Çevre konularındaki farkındalık arttıkça, Naess'in fikirleri siyasi düzlemde daha etkin hale gelmiştir. Çevre sorunları ulusal hükümetlerin sınırlarını aşarak teorisyenler ve pratisyenler için bir dizi karmaşık

soruyu gündeme getirir. Yeşil hareket, hem siyasi partilerin, hem de "Greenpeace" (Yeşil Barış) ve "Friends of the Earth" (Çevre Dostları) gibi grupların savunuculuğunda ana siyasi akım haline gelmiştir. Naess'in çalışmaları önemli ölçüde bu gelişmelere felsefi destek sağlamıştır. Fikirleri pek çok çevreden gelen tartışma ve eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştiriler arasında Naess'in görüşlerinin sosyoekonomik gerçeklerden tamamen kopuk olduğu ve belli bir mistisizme kaydı iddiaları mevcuttu. Bu eleştirilere rağmen, çevreci hareketle beraber ortaya atılan sorular ve derin ekolojik bakış açısının bunlar içindeki yeri kayda değer olmaya devam etmekte ve bunların gelecekte de öneminin artacağına kesin gözüyle bakılmaktadır.

BİZ BEYAZLARA KARŞI DEĞİLİZ, BEYAZLARIN ÜSTÜNLÜĞÜNE KARŞIYIZ

NELSON MANDELA (d. 1918)

KISACA

İDEOLOJİ
İrk eşitliği

YAKLAŞIM
Sivil itaatsizlik

ÖNCE

1948 Güney Afrika'da doğan Avrupalıların hâkimiyetindeki Ulusal Partinin seçimleri kazanması, Güney Afrika'daki ayrımcılığın başlangıcına işaret eder.

1961 Frantz Fanon zulme karşı silahlı mücadelenin temel unsurlarını anlattığı, *Yeryüzünün Lanetlileri*'ni yazar.

1963 Martin Luther King "Bir hayalim var" adlı konuşmasını Washington, DC'de gerçekleştirdi.

SONRA

1993 Güney Afrika'da yaptığı uzlaştırma çalışmaları sebebiyle Nelson Mandela Nobel Barış Ödülüne layık görüldü.

1994 Ülkenin ilk özgür ve çok uluslu seçimlerinde Mandela Güney Afrika'nın ilk başkanı olarak seçildi.

Aparteid adaletsiz bir
ırk ayrımı şeklidir.

Bu adaletsizliğe ve
eşitsizliğe karşı mücadele
etmeliyiz.

Bu, tüm Güney Afrikalılar
tarafından değişim için yapılan
bir savaştır.

**Biz beyazlara karşı
değiliz, beyazların
üstünlüğüne karşıyız.**

Güney Afrika'da ırk ayrımına karşı verilen savaş, 20. yüzyılın en belirleyici mücadelelerinden biri oldu. 1948'den itibaren, ayrımcı Ulusal Partinin iktidara gelmesi, beyaz azınlık tarafından oluşturulan baskıcı bir dönemin başlangıcı olarak nitelendirildi. Nelson Mandela direnişin ön saflarında yer alıyordu; bir yandan halk ayaklanmalarını organize ederken, diğer yandan Afrika Ulusal Kongresi (African National Congress - ANC), partisi aracılığıyla seferberlik ilan etmişti. Bu durum 1950'lerde yeni hükümetin yürürlüğe koyduğu kanunlara karşılık olarak gelişti. Mahatma Gandhi ve Martin Luther King gibi vatanşık hakları savunucusu liderlerden esinlenilerek, ayrımcılığa karşı bir halk hareketi gerçekleşiyordu.

Özgürlük için

ANC tarafından takip edilen stratejide sivil itaatsizlik, toplu grev, halk protestoları ile mevcut hükümeti etkisiz kılma niyeti vardı. 1950'lerde ANC ve ırkçılık karşıtı hareketi oluşturan diğer gruplar, Özgürlük Sözleşmesi ile isteklerini açıkça belirtmiş oldu. Bu sözleşme protestocuların isteklerinin temel dayanak noktası olan demokrasinin

Ayrıca bkz.: Mahatma Gandhi 220 - 225 ■ Marcus Garvey 252 ■
Frantz Fanon: 304 - 307 ■ Martin Luther King 316-321

değerlerini, katılımcılığı, serbest dolaşımı ve ifadeyi kutsal kabul ediyordu. Öte yandan bu haklar mevcut hükümet tarafından vatan hainliği olarak nitelendiriliyordu.

Protestodan şiddete

İrkçi rejime karşı bu mücadele ancak kademeli olarak etkili oldu. 1950'lerde, demokratik süreç çoğu beyaz olmaya kapalı iken, bazı siyasi partiler Güney Afrika'daki siyahlar için kısmi olarak bazı demokratik özgürlükleri öne çıkarmaya başladı.

Bu gelişme kayda değerdi; zira siyasi açıdan etkin birtakım beyaz azınlıklardan destek almaya başlayan ırkçılık karşıtı hareket, ırkçılık çizgisinde bir seferberlik ilan etmediğini göstermiş oldu. Bu Mandela'nın mücadele hakkındaki görüşüne de uyuyordu; çünkü yeni Güney Afrika vizyonuna tüm grupları dâhil etmeyi amaçlıyordu. Protestoların temelindeki amacın beyaz azınlığa saldırmak değil, ırk ayrımına ve beyaz üstünlüğüne karşı mücadele etmek olduğunu vurguluyordu.

ANC'nin iyi organize edilmiş ve aktif yaklaşımına rağmen, önemli

Mandela, aparteid'e karşı verilen mücadelenin Güney Afrika'da yaşayan beyaz azınlığa saldırmaya yönelik olmadığını, adaletsizliğe karşı verildiğini ve değişime yönelik katılımcı bir çağrı olduğunu savunuyordu.

“

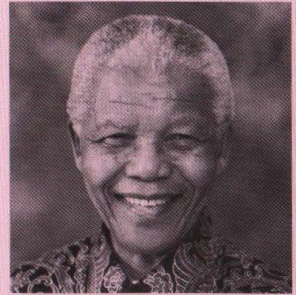
Beyaz hâkimiyetine ve siyah hâkimiyetine karşı savaştım. Demokratik ve özgür toplum idealini savundum.

Nelson Mandela

”

bir reform hâlâ oldukça uzaktı ve seçme ve seçilme haklarının tamamen elde edilmesine ilişkin talepler karşılık bulmamıştı. Tam aksine, protestoların yoğunluğu arttıkça hükümetin cevabı çok daha sertleşti ve 1960'ta polisin pasaport taşıma yasasına karşı gelen siyahlardan oluşan 69 kişiyi öldürdüğü Sharpeville Katliamında zirveye ulaştı.

Ancak ırk ayrımına karşı yapılan mücadelenin kendisi de tam anlamıyla barış içinde değildi. Diğer devrimci figürlerde de gözlemlendiği üzere Mandela, ayrımcılığa son vermenin ancak silahlı mücadele ile mümkün olacağı sonucuna ulaşmıştı. 1961 yılında Mandela, ANC'nin diğer liderleri ile birlikte ANC'nin silahlı kolu olan Umkhonto we Sizwe'yi kurarak daha sonra tutuklanmasına yol açacak bir hareket gerçekleştirmiş oldu. Buna rağmen, onun halk direncine ve katılımcılık prensibine olan inancı tüm dünyada destek buldu. Sonuç olarak Mandela serbest bırakıldı ve aparteid sona erdi.

Nelson Mandela

Nelson Mandela 1918'de Güney Afrika'nın Transkei kentinde dünyaya geldi. Babası Tembu kabile reisinin danışmanıydı. Gençliğinde hukuk okumak üzere Johannesburg'a taşındı. 1944'te Afrika Ulusal Kongresi ANC'ye katıldı ve ayrımcı rejimin 1948'den itibaren yürüttüğü ırkçı politikalarla karşı aktif olarak direndi. 1961'de, bir yıl önce gerçekleşen Sharpeville Katliamına cevap olarak, ANC'nin askeri kanadı olan *Umkhonto we Sizwe*'yi kurdu. 1964'te ömür boyu hapse mahkûm edildi ve 1990'a kadar 18 yıl Robben Adasında hapiste kaldı.

Serbest bırakıldıktan sonra, aparteid son verilmesi ne yönelik verilen mücadelenin öncüsü oldu ve 1993'te Nobel Barış Ödülü'nü aldı. 1994 yılında Güney Afrika'nın başkanı seçildi. Başkanlıktan ayrıldığı 1999'dan bu yana, AIDS hastalığına son vermek gibi çeşitli amaçlara yönelik olarak çalışıyor.

Önemli eserleri

1965 *Özgürlüğe Giden Zorlu Yol*
1994 *Özgürlüğe Giden Uzun Yol*

YALNIZCA AHMAKLAR SİYASETİ BİR İŞBİRLİĞİ ZEMİNİ OLARAK GÖRÜR

GIANFRANCO MIGLIO (1918–2001)

KISACA

İDEOLOJİ
Federalizm

YAKLAŞIM
Bölünme

ÖNCE

1532 Niccolò Machiavelli
Prens adlı eserinde İtalya'nın
nihai birleşmesini öngörür.

1870 Kral II. Victor Emanuel'in
İtalyan ordusu Roma'yı
kuşatarak, İtalya'nın
birleşmesini nihayete erdirir.

SONRA

1993 ABD'li siyaset bilimci
Robert Putnam, İtalya'daki
siyasi ve sivil hayata ilişkin
bölünmeleri incelediği
Demokrasiyi İşler Kılmak adlı
eserini yayımlar.

1994 Ayrılıkçı Lega Nord
partisi İtalyan ulusal
hükûmetine ilk kez katılır.

İtalyan siyasetinin
yüzleşmelerle dolu bir tarihi
vardır. Tarihi olarak İtalya
bölünmüş bir ulustur; 1870'te
birleşmenin tamamlanmasına
kadar, şehir devletleriyle idare
edilen gevşek bir koalisyon ile
yönetilmekteydi. Sanayileşmiş
kuzey ile kırsal güney arasında,
eşitsizlik ve tartışma dolu uzun bir
tarih vardır. Bu bağlamda,
kuzeylilerin çoğu, birleşmenin
güneye ekonomik faydalar
sağladığını fakat kendi bölgelerine
zarar verdiğini düşünmektedir.

Gianfranco Miglio,
çalışmalarında siyasi yaşamdaki
güç yapılarını inceleyen bir
akademisyen ve siyasetçiydi. Max
Weber'den ilham alan Miglio, siyasi
kaynakların merkezileşmesine, bu
türden bir işbirliğinin kuzeyin
çıkartlarına ve kimliğine zarar
vermesi nedeniyle karşı çıkar.

Kuzey bölücülüğü

Miglio işbirliğinin siyasette istenen
bir durum olmadığına ve siyasi
arenada bunun pek de mümkün
olmadığına inanıyordu. İtalya'nın

Miglio'ya göre, Fiat gibi otomobil
üreticileri Kuzey İtalya'nın servetine
katkı sağlamışlardı ve bu servetin daha
fakir olan güneyin sübvansiyonu için
kullanılması bir adaletsizlikti.

çeşitli bölgelerinin farklı çıkarları,
uzlaşma ve tartışma ile değil, daha
güçlü grupların hâkimiyeti ile
çözülebilirdi. Miglio'nun fikirleri
sonunda onu siyasi bir kariyere
taşıdı ve 1991'de kurulan Lega
Nord partisinin radikal bir üyesi
olarak 1990'lı yıllarda ulusal
senatoya seçildi.

MÜCADELENİN İLK SAFHASINDA EZİLEN EZEN OLMAYA MEYİLLİDİR

PAULO FREIRE (1921–1997)

KISACA

IDEOLOJİ
Radikalizm

YAKLAŞIM
Eleştirel eğitim

ÖNCE

1929–1934 Antonio Gramsci, Maksist düşüncenin gelişimini anlattığı *Hapishane Defterleri*'ni yazar.

1930'lar Brezilya Büyük Buhran sırasında aşırı yoksulluktan şikâyet eder.

SONRA

1960'lar Freire, Brezilya'da Recife Üniversitesi'nde tarih ve felsefe alanlarında hocalık yaparken, kitlelerin okuryazarlığını artırmaya yönelik bir program geliştirir.

1970'ler Freire Dünya Kiliseler Konseyi ile çalışarak, on yıl boyunca bir grup ülkede eğitim reformu konusunda danışmanlık yapar.

Siyaset üzerine yazanlar çoğunlukla siyasi baskılara karşı verilen mücadeleyi anlamaya çalışmışlardır. Karl Marx ve Antonio Gramsci gibi düşünürler, baskıyı iki aktör grup açısından incelediler –baskı yapanlar ve baskıya maruz kalanlar.

Brezilyalı eğitimci Paulo Freire'nin çalışmaları bu ilişkiyi yeniden irdeleyerek, baskı sarmalını kırmak için gereken koşullar üzerine yoğunlaştı. Baskının her iki tarafı da insanlıktan uzaklaştırdığına inanarak, baskı ortadan kalktığında bireylerin kendi uğradıkları haksızlığı tekrar etme tehlikesine işaret etti. Esasen, ezilenin ezen kişi olmaya meyilli olduğunu vurguladı.

Gerçek özgürleşme

Bu düşünce tarzına göre dayatmayı sona erdirmek ve gerçek özgürleşme sürecini başlatmak için rol değişiminden daha fazlasına ihtiyaç vardı. Freire eğitim sayesinde, insanlığın tekrar tahsis edilebileceğine ve eğitim reformunun yaşamalarını tekrar gözden geçirecek bir

grup insan yaratacağına inanıyordu. Böylelikle baskı uygulayanlar diğerlerini soyut bir grup olarak görmeye son verecek ve onların adaletsizliğe maruz kalan bireyler konumunda olduklarını anlayacaklardı.

Freire için eğitim, öğretmen ve öğrencilerin konumlarını düşündüren ve yapıldığı ortama değer verilmesi gereken siyasi bir eylemdi. Çalışmaları pek çok siyaset teorisini etkilemiştir.

“

Baskı görenlerin en önemli insanı ve tarihi görevi, hem kendilerini hem de onlara baskı uygulayanları özgür bırakmaktır.

Paulo Freire

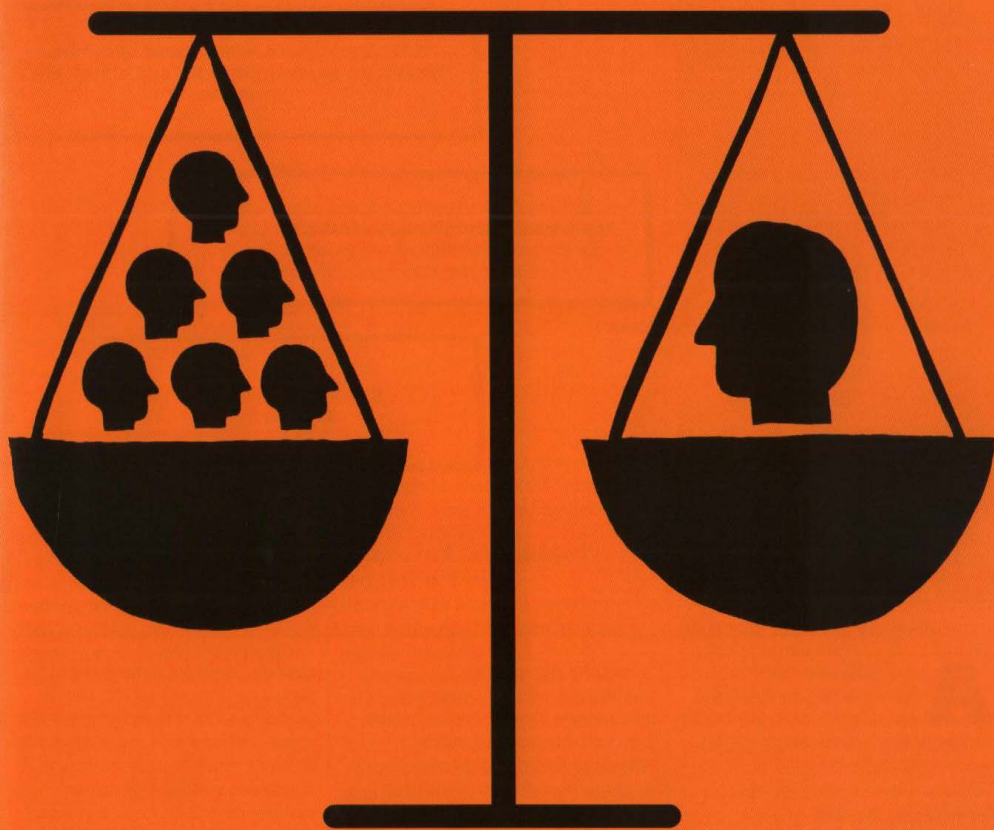
”

TOPLUMSAL KURUMLARIN İLK ERDEMI ADALETTİR

JOHN RAWLS (1921–2002)

KISACA

İDEOLOJİ
LiberalizmYAKLAŞIM
Sosyal adalet

ÖNCE

1762 Jean-Jacques Rousseau *Toplum Sözleşmesi* adlı eserinde otoritenin meşruiyetini tartışır.

1935 Amerikalı ekonomist Frank Knight'ın "Ekonomik Teori ve Milliyetçilik" adlı denemesi Rawls'ın yargıda tedbir anlayışının temelini ortaya koyar.

SONRA

1974 Robert Nozick, Rawls'ın *Adalet Teorisi* adlı eserini eleştiren Anarşi, Devlet ve Ütopya adlı eserini yayımlar.

1995 Gerald Cohen Rawls'ın Marksist bir eleştirisini yayımlar.

2009 Amartya Sen *Adalet Fikri*'ni yayımlar ve Rawls'e ithaf eder.

Adil bir toplumun anahtarı devlet ile bireyler arasında yapılan **adil bir toplum sözleşmesidir.**

Adil bir toplum sözleşmesi, **taraf olan tüm bireylerin gereksinimlerini eşit olarak ele almalıdır.**

Eşit muameleyi güvence altına almak için, **toplumsal kurumlar adil olmalıdır:** Herkes tarafından ulaşılabilir olmalı ve gerektiğinde yeniden dağıtım yapabilmelidir.

Yalnızca **adil kurumlar adil bir toplum inşa edebilir.**

Toplumsal kurumların ilk erdemi adalettir.

Amerikalı düşünür John Rawls'ın hayatı boyunca ele aldığı: adalet, dürüstlük ve eşitlik fikirleri; ırk ayrımına tanıklık ettiği Baltimore'da büyümesi ve Birleşik Devletler Ordusunda görev almasıyla şekillenir. Rawls, bireysel ahlaki muhakemeyi mümkün kılacak genel bir ahlaki çerçeve belirlemekle ilgileniyordu. Rawls'a göre bu genel ahlaki ilkeler, karara ulaşmak için ancak yaygın olarak kabul gören yöntemlerin kullanılması ile doğrulanabilir ve kabul edilebilirdi. Bu türden

yöntemler demokrasinin anahtarlarıdır -Rawls oy verme eyleminden ziyade, seçim öncesi yapılan tartışma ve düşünme sürecinin demokrasiye gerçek değerini verdiğine inanıyordu.

Ekonomik eşitsizlik

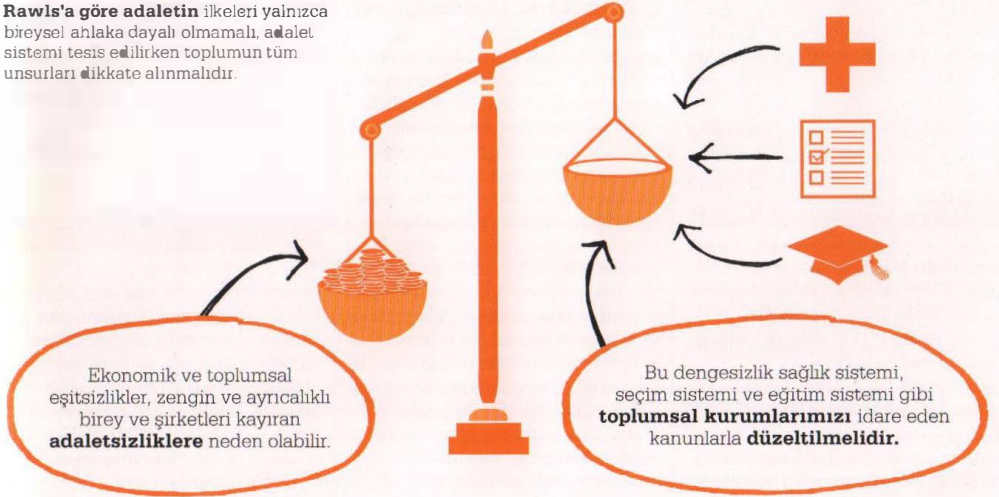
Rawls hakkaniyet ilkelerinin sadece bireyin ahlaki yapısına dayandırılmayacağını savundu. Bunlar, daha çok bireyin toplumsal kurumlarda ifade ettiği ve barındırdığı ahlak anlayışına dayanıyordu -bu kurumlara örnek olarak eğitim sistemi, sağlık

sistemi, vergi toplama sistemi ve seçim sistemi verilebilir. Rawls özellikle ekonomik eşitsizliğin farklı siyasi kademelerde yarattığı süreçle ilgiliydi; zira bunun sonucunda toplumsal ve siyasi kurumlar yapıları gereği ekonomik yönden daha güçlü birey ve şirketlerin tarafındaydı.

Rawls aynı zamanda haksız bir savaş olduğuna inandığı Vietnam Savaşı hakkında da yazdı. Rawls burada, sivil itaatsizliğin haklı bir azınlığın çoğunluğun vicdanına başvurmasını gerektiren bir eylem olduğunu savundu. ABD

Ayrıca bkz.: John Locke 104–109 ▪ Jean-Jacques Rousseau 118–125 ▪ Immanuel Kant 126–129 ▪ John Stuart Mill 174–181 ▪ Karl Marx 188–193 ▪ Robert Nozick 326–327

Rawls'a göre adaletin ilkeleri yalnızca bireysel ahlaka dayalı olmamalı, **adalet** sistemi tesis edilirken toplumun tüm unsurları dikkate alınmalıdır.

hükümetinin zorunlu askerliğe ilişkin politikalarını da eleştiren Rawls, bu politikalar nedeniyle zengin öğrencilerin bir şekilde yükümlülükten kurtulduğunu, fakir öğrencilerinse çoğu zaman tek bir düşük not sebebiyle askere alındığını ifade etti. Ekonomik eşitsizliklerin zorunlu askerlik gibi kurumlara dönüşmesi onu derin bir

“

Dürüstlük olarak adalet teorisinde, hak kavramını iyi kavramını önceler.

John Rawls

”

şekilde kaygılandırıyordu; çünkü bu kurumlar sözde adaleti tesis etmek ve onun adına hareket etmek üzere kurulmuşlardı.

Adaletin ilkeleri

Rawls'a göre adaletin sağlanması için, belirli eşitlik ilkelerine uygun olarak, “dürüstçe” değerlendirilmesi gerekir. Rawls, dürüstlük olarak adalet teorisinde, adaletin iki ana ilkesini ortaya koyar. İlki herkesin temel özgürlükler konusunda eşit olduğu tezidir. İkincisi ise “toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin makul düzeyde herkesin avantajına göre düzenlenmesi ve buna yönelik olarak oluşturulan toplumsal kurumların herkese açık olması gerektiğidir.” İlk ilke olan –özgürlük ilkesi– farklılık ilkesinin önüne geçer. Rawls buna dayanak olarak, medeniyetin ilerlemesine bağlı olarak gelişen ekonomik koşulların,

özgürlükle ilgili problemlerin önemini arttırdığı görüşünü gösterir. Bazı ender durumlarda ise bir birey veya grup, daha büyük maddi çıkar sağlamak üzere daha az özgürlüğü kabullenebilir.

Rawls, bazı toplumsal ve ekonomik ayrıcalıkları “ikram edilen ayrıcalıklar” olarak tanımlar. Bunları “fili siyasi güç, zenginlik veya Tanrı vergisi yetenekler” olarak ifade eder. Bu sayede bazı insanlar diğerlerinden daha büyük bir paya sahip olabilirler, tıpkı ırırıy bir öğrencinin diğer öğrenciler üzerinde yaratacağı baskı ile harçlığını onlardan elde etmesi gibi. Eşitsizlik –ve bu eşitsizliğe dayanan avantajlar– hiçbir ilke veya adalet teorisinin esasını oluşturamaz. Eşitsizlikler toplumsal gerçeğinin bir parçası olduğuna göre, Rawls “dünyanın bu keyfi tavrının başlangıçtaki sözleşme aracılığıyla düzeltilmesi

gerektiği sonucuna ulaşır.” “Sözleşmedurumu” ile kastettiği, bireylerin hem kendi aralarında hem de aileler arasında devletin tüm kurumları ile yapacakları bir toplum sözleşmesidir. Ancak bu, eşit zeminde olmayan bireyler arasındadır. Devletin her vatandaşına karşı eşit sorumluluğu olduğuna göre, adalet ancak bu eşitsizlik ortadan kaldırıldığında sağlanabilir.

Rawls’a göre toplumsal kurulumlar, tüm bireylere eşit mesafede yaklaşılması ve herkesi daha iyi duruma getirecek dağıtım mekanizmaları oluşturulması konusunda kilit rol oynarlar. Rawls liberalizmin ve liberal demokrasilerin, bu dağılımın dürüstçe yapılmasına olanak sağlayan en iyi sistemler oldukları kanısındadır. Komünist rejimlerin, eşitliğin herkes için en iyiyi getirip getirmediğine bakmaksızın, mutlak eşitlik üzerine çok fazla odaklandıklarını düşünmektedir. Güçlü toplumsal kurumlara sahip bir kapitalist sistemin, dürüst bir adalet sistemini güvence altına alma konusunda daha iyi olabileceğini düşünmektedir. Kapitalizmin kendi haline bırakıldığında doğuracağı adil olmayan sonuçları, güçlü bir adalet duygusu ile aşılanmış toplumsal

kurumların düzeltereğini düşünmekteydi.

Çok kültürlü toplum

Rawls, adil kurumlara toplumu birleştirici unsur olarak da bir rol biçiyordu. Çağdaşlığın en önemli getirilerinden birinin, ortak ahlaki davranış biçimleri sergilemeksizin ortak kurallar çerçevesinde beraber yaşamayı mümkün kılması olduğuna inanıyordu. Bunun geçerli olması için tüm bireylerin toplum yapısına ahlaken bağlı olması gerekir. Eğer insanlar, toplum yapısının adil olduğuna inanırlarsa, önemli ölçüde farklı ahlaki davranış biçimleri sergileyen insanlar arasında yaşamalarına rağmen tatmin olmaları mümkün olur. Rawls’a göre bu çoğulcu, çok kültürlü toplumların temelini teşkil eder ve toplumsal kurulumlar böylesine karmaşık sosyal sistemlerde adaleti güvence altına alır.

Cehalet perdesi

Rawls öncelikle “cehalet perdesini” aralayarak, yeniden dağıtımı destekleyen koşullar üzerinde karar verilmesi gerektiğine inanır. İdeal toplum yapısında karar vericilerin hiçbirinin toplumdaki konumları hakkında fikir sahibi olmadıkları bir durum hayal eder. “Cehalet

“

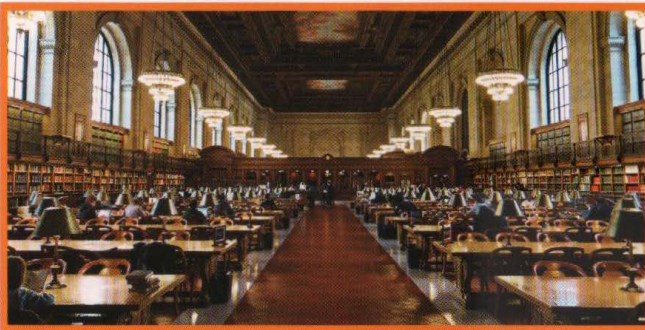
Kıskançlık herkesi daha kötü hale getirir.
John Rawls

”

perdesi” bireylerin yeni sosyal konumları, kişisel öğretileri veya entelektüel veya fiziksel özellikleri hakkında fikir sahibi olmamaları anlamına gelir. Bu durum farklı cinsiyet, cinsel tercih, ırk veya sınıflar için geçerlidir. Böylelikle cehalet perdesi, bireyin sosyal konumundan ve kişisel özelliklerinden bağımsız olarak adaletle ulaşır: Sonuçta koşullara karar verenler de kendi konumlarından mutlu olmalıdırlar. Rawls, “cehalet perdesinin” ardında toplumun en az fayda sağlayan bireylerine yardım etmek üzere, toplum sözleşmesi oluşturulması gerektiğine inanır. Zira herkes bir gün fakir olmaktan korktuğu için, kendisini bu durum karşısında koruyacak toplumsal kurumların oluşturulmasını isteyecektir.

Rawls toplumdaki farklılıkların devam edeceği gerçeğini kabul eder, fakat dürüstlük olarak adalet teorisinin topluma en az fayda sağlayan kişilere en çok yarar sağlayacağını savunur. Hintli teorisyen Amartya Sen ve Kanadalı Marksist Gerald Kohen, kabul

Rawls’e göre, halk kütüphaneleri örneğinde olduğu gibi, toplumdaki konumuna bakılmaksızın herkese eşit yaşam hakkı ve tüm kurumlara eşit giriş hakkı tanımak adil bir toplum için elzemdir.

edilen ilkelere bağlılığı garantilemek üzere, Rawls'ın potansiyel liberal kapitalist rejime olan inancını ve "cehalet perdesinin" toplumsal kurumdaki eşitsizliklerin yerleşik hale geldiği modern toplumlara getireceği yararı sorgularlar. Çoklarına göre "cehalet perdesi" ancak sıfırdan başlama noktasından işe yarayabilir.

Rawls'a yönelik eleştiriler

Sen, Rawls'ın siyasi ve ekonomik haklar konusunda yanlış bir ayrımı yaptığını savunur. Sen'e göre eşitsizlik ve yoksunluk mal kıtlığından değil, gerekli yetkilendirmenin olmayışından kaynaklanır. Bengal'de 1943 yılında görülen kıtlığı buna örnek olarak gösterir. Burada görülen açlığın sebebi, yiyecek yoksunluğu değil, şehirleşmenin getirdiği fiyat artışıydı. Burada avantajı belirleyen insan ve emtianın ilişkisiydi: yiyecekleri yüksek fiyattan alabilenler ve alamayanlar. Sen, Rawls'ın tarifinde yer alan toplum sözleşmesinin yalnızca bireylerin arasında gerçekleştiğini varsaydığı için eksik olarak değerlendirir. Toplum sözleşmesinin yabancılar,

gelecek nesiller ve doğa gibi sözleşmeye doğrudan müdahil olmayan birkaç grubun çıkarları gözetilerek müzakere edildiğini savunur.

Esas eşitsizlik

Gerald Cohen, Rawls'ın liberalizme duyduğu güveni sorgular. Liberalizmin kişinin kendi çıkarınının maksimizasyonuna yönelik takıntısı, Cohen'e göre, Rawls'ın savunduğu zenginliği yeniden dağıtan devlet politikalarının eşitlikçi niyetleriyle uyumlu değildir. Cohen, kapitalizmin esasını eşitsizlik olarak görür ve bunun tek sebebi adil olmayan devlet-yeniden-dağıtım sistemi değildir. Cohen'e göre kapitalizmin ve liberalizmin, Rawls'ın aradığı "adil" çözümü sağlaması asla mümkün değildir.

Bu eleştirilere rağmen, Rawls'ın *Adalet Teorisi* siyaset teorisinin en etkili, güncel eserlerinden biri olmaya devam ediyor ve halen Harvard Üniversitesi Yayınlarının en çok satanlar listesinde yer alıyor. Fikirleri, hem ABD'de hem de dünya çapında, modern dağıtım sisteminin yeniden yapılandırılmasına ilişkin bir dizi

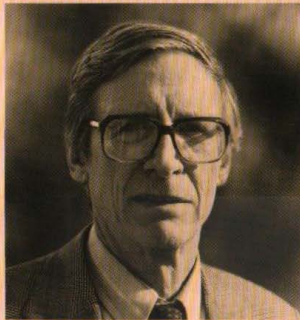

Bengal'deki kıtlık insanları

arasındaki ekonomik eşitsizlikler nedeniyle ortaya çıkmıştır. Ekonomik yapılardan çok siyasi yapılar üzerine merkezlenen Rawls'ın sistemi, bu türden felaketleri açıklayamamaktadır.

tartışmayı teşvik etmiştir. Rawls'ın Amartya Sen gibi çoğu eski öğrencisi bu tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Cohen ayrıca toplumsal ve siyasi teoriye olan katkılardan dolayı, 1999 yılında çalışmalarının demokrasiye olan inancı yeniden canlandırdığını belirten ABD Başkanı Bill Clinton tarafından, Ulusal İnsanîyet Madalyasını almaya layık görülmüştür.

John Rawls

Rawls ünlü bir avukat olan William Lee Rawls ve Baltimore Kadın Seçmenler Ligi Başkanı Abell Stump Rawls'ın çocuğu olarak ABD'nin Baltimore eyaletinde dünyaya geldi. Çocukluğuna, iki erkek kardeşinin geçirdikleri bulaşıcı hastalıklar sonucu ölümlerinin verdiği büyük kayıp damgasını vurmuştur. Utangaç bir kekeme olan Rawls, Princeton'da felsefe okumuştur. Lisans derecesini tamamladıktan sonra, Birleşik Devletler ordusuna kaydolmuş ve Pasifik'te görev yapmıştır. Yeni Gine, Filipinler kıyılarını turlayarak, Japonya'nın işgaline katılmıştır. 1950'de Princeton'da birey-

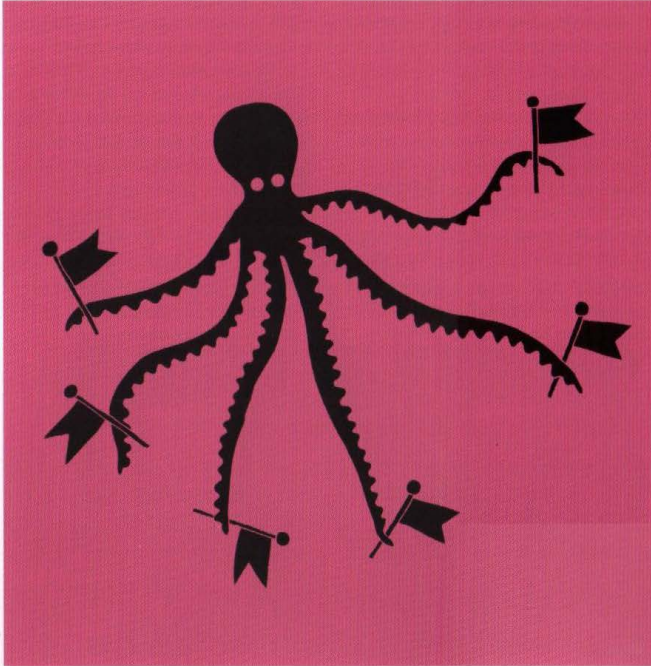
sel ahlaki yargılamalar için ahlaki ilkelere üzerine doktorasını tamamladı. Rawls resmi filozof H.L.A. Hart ve teoriyenin Isaiah Berlin ile yakın ilişkiler kurduğu İngiltere'de Oxford Üniversitesi'nde bir yıl geçirdi. Uzun kariyeri boyunca Rawls, siyaset felsefesi konusunda pek çok öncü isim yetiştirdi.

Önemli eserleri

1971 *Adalet Teorisi*
1999 *Kamu Hukuku*
2001 *Dürüstlük Olarak Adaletin Yeniden İfadesi*

SÖMÜRGEÇİLİK DOĞAL HALİYLE ŞİDDETTİR

FRANTZ FANON (1925–1961)

KISACA

İDEOLOJİ
Anti-sömürgecilik

YAKLAŞIM
Dekolonizasyon

ÖNCE

1813 Venezuela'da Caracas İspanyollardan geri alınınca, Simón Bolívar ülkesini "Özgürlüğe Kavuşturan Adam" olarak anılmaya başlar.

1947 Gandhi'nin şiddet içermeyen protestoları en sonunda Hindistan'ın İngiliz egemenliğinden kurtulmasını sağlar.

1954 Fransız sömürgecilğine karşı Cezayir Bağımsızlık Savaşı başlar.

SONRA

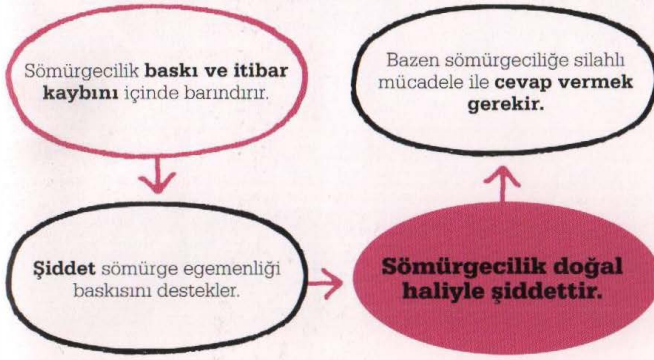
1964 Birleşmiş Milletler toplantısı sırasında Che Guevara, Latin Amerika'nın bağımsızlığını elde etmesi gerektiğini savunur.

1965 Malcolm X, siyahların haklarını "her ne suretle olursa olsun" almalı gerektiğini söyler.

2 0. yüzyıl ortalarına doğru Avrupa sömürgeciliği inişe geçmişti. İki dünya savaşının yarattığı yorgunluk ve sanayi devrimine eşlik eden sosyal değişimlerin getirdiği zorluklar, çoğu sömürgeci gücün sömürge topraklarında dizginleri gevşetmesine yol açtı.

Savaş sonrası dönemde tabandan gelen ve bağımsızlık talep eden hareketler artan bir hızla ortaya çıktı. Kenya Ulusal Birliğinin Kenya'da güç kazanmasıyla İngiliz egemenliği sallanmaya başlarken, 1947'de uzun bir mücadeleden sonra Hindistan bağımsızlığını elde etti. Güney Afrika'da sömürge egemenliğine karşı yapılan savaş,

Ayrıca bkz.: Simón Bolívar 162-163 • Mahatma Gandhi 220-225 • Manabendra Nath Roy 253 • Jomo Kenyatta 258 • Nelson Mandela 294-295 • Paulo Freire 297 • Malcolm X 308-309

ayırımı baskıya karşı çok daha uzun sürecek bir mücadeleydi. Ancak sömürgecilik sonrası ulusların tam olarak nasıl şekilleneceği ve yıllarca süren şiddetin ve baskının kalıntıları ile nasıl başa çıkılacağı sorusu gündeme gelmeye başladı.

Sömürgecilik sonrası düşünce

Frantz Fanon, çalışmalarında sömürgeciliğin etkilerini ve baskı gören insanların Avrupa hegemonyasına verdiği tepkileri inceleyen Cezayir asıllı Fransız bir düşündürdür. Marx ve Hegel'in daha önce yapmış olduğu değerlendirmelerden yararlanan Fanon ırkçılık ve sömürgeciliği şahsına münhasır olarak inceler. Çalışmaları dilbilim ve kültürün yanı sıra, siyasetle de ilgilidir ve çoğunlukla bu farklı alanların arasındaki ilişkileri derleyerek, dil ve kültürün ırkçılık ve diğer önyargılarla nasıl şekillendiği üzerine yoğunlaşır. Dekolonizasyonun etkili teorisyenlerden biri olan Fanon'un anti-emperyalist düşünce üzerinde

büyük etkisi olmuştur ve onun çalışmaları, günümüz aktivist ve siyasetçilerine ilham vermiştir.

Fanon sömürgeciliğin etkisini ve meşruiyetini inceledi. Sömürgecilikle ilgili görüşü büyük ölçüde beyaz egemenliğine bağlıydı ve sömürgeciliğin getirdiği insani baskı ve iktidar kaybını reddeden güçlü bir eşitlikten yanaydı. Bir anlamda bu, Fanon'un baskıya karşı olan katılımcı rolünü yansıtıyordu. *Ölen Sömürgecilik* adlı kitabında, Fransız sömürgeciliğine karşı Cezayir'in bağımsızlık

Cezayir Savaşı, 1954 ile 1962 arasında Fransız sömürge güçlerinin Cezayir bağımsızlık hareketini bastırmaya çalışmasıyla şiddetlendi. Fanon Cezayir davasının tutkulu bir sözcüsü olmuştur.

mücadelesine bizzat şahit olan birisini ön plana çıkararak, silahlı mücadelenin ilerleyişini ve bunu bağımsız bir ulusu meydana getirmesini anlatır. Silahlı sömürgecilik karşıtı mücadelenin strateji ve ideolojisi bir bütünlük içinde sunulmakta ve her iki tarafın kullandığı taktiklerin analizi ayrıntılı bir biçimde işlenmektedir.

Baskının yapısı

Fanon baskıcı yapıların sömürge sistemlerinde nasıl çalıştığı konusunda pratik değil, teorik bir katkı sağladı. Sömürgeci gücün belkemiğini oluşturan, etnik kökenin hiyerarşisini inceledi. Zira bu sayede, katı bir biçimde düzenlenmiş ayrıcalıklar sistemi ve kültürel ve siyasi farklılığın ifadesi mümkün hale geliyordu. Cezayir ve Haiti gibi diğer ülkelerde, sömürgecilik sonrası siyasi düzen

“

Önemli olan dünyayı iyi bilmek değil, onu değiştirmektir.
Frantz Fanon

”

Kenya'da sömürgecilğe karşı

yapılan Mau Mau ayaklanması İngiliz güçler tarafından şiddetle bastırıldı. Sonuçta Kikuyu'lar aralarında bölünerek bir bölümü İngilizler için savaştı.

bu türden bir egemenliğe geçit vermeyecek şekilde tasarlandı.

Fanon'un sömürgelerin serbest bırakılmasına ilişkin görüşü şiddet konusunda ikirciklidir. *Yeryüzünün Lanetlileri* adlı ünlü eserinin giriş kısmı Jean Paul Sartre tarafından yazılmıştır. Bu girişte sömürgecilğe karşı olan mücadelede şiddetin konumu vurgulanır. Sartre bu eseri silahlara dönüş olarak tanıtır, "öldürmeye yönelik deli dürtünün" baskı görenin "kolektif bilinçsizliğini" yansıttığını belirtirken aynı zamanda yıllarca süren zorba yönetime doğrudan bir cevap olduğunu vurgular. Bunun sonucunda Fanon'un çalışmasını silahlı devrime çağrı gibi algılamak mümkündür.

Sömürgeci ırkçılık

Fanon'un çalışmalarının yalnızca devrimci yönüne odaklanmak, karmaşık düşünce yapısını anlamayı zorlaştırır. Ona göre, sömürgeciliğin içerdği şiddet

baskı yapanlar tarafından uygulanıyordu. Sömürgecilik doğal haliyle şiddet demektir; bu, kendini birkaç şekilde gösteriyordu: Kaba kuvvetle ifade edilebileceği gibi, sömürgeci hayatı belirleyen ırkçı dünya görüşüne ait kalıplar ve sosyal bölünmelerle de ifade edilebilirdi. Sömürgeci yönetim altındaki beyaz kültürün hâkimiyeti, beyaz Avrupalı dışındaki tüm kimliklerin olumsuz olarak görülmesi demektir. Sömürgecilerle onların idare ettiği halk arasında siyah kültürün aşağılanması sebebiyle bölünmeler oluyordu.

Fanon şiddetin sömürgeci yönetimin bir parçası olduğuna inanıyordu ve çalışması sömürgeci güçlerin şiddetine karşı çıkan bir iddianame niteliğindeydi. Sömürgeci baskının meşruiyetinin ancak askeri güçle desteklenebileceğini ve bu şiddetin tek temelini ezilenin kabullenmesini sağlamaya odaklı olduğunu savunur. Ezilenler boyun eğmeyi gerektiren bir hayat ile işkenceye maruz kalmak arasında tercih yapmak durumundadır. Sömürgecilğe karşı verilecek herhangi bir tepki, sömürge

yönetimine karşı var olan varsayımların geliştirilmesine gerektiriyordu. Ancak bunun yanı sıra Avrupa'da tanımlanmamış yeni kimlik ve değerlerin bağımsız olarak şekillenmesine de ihtiyaç vardı. Silahlı mücadele ve şiddet içeren devrim gerekli olabiliirdi; ancak gerçek anlamda sömürgecilikten kurtuluş gerçekleşmedikçe başarısız olmaya mahkûmdur.

Dekolonizasyona doğru

Yeryüzünün Lanetlileri, Fanon'un en önemli eseri olmaya devam ediyor. Bu eser, birey ve ulusların sömürge yönetimi tarafından yapılan gurur kırıcı uygulamalardan nasıl doğduğu üzerinde duruyor. Eserinde kültürel üstünlüğe dayanan varsayımları irdeleyen Fanon, adli bir analiz yöntemi ile beyazlara ait kültürel baskının nasıl işlediğini araştırıyor: beyaz azınlığın değerlerini tüm topluma dayatmak suretiyle. Bununla beraber sömürgecilikten kurtulmak için kapsamlı bir yaklaşımdan bahseder. Fanon'un fikirleri ırk veya geçmiş ayırımı gözetmesizin tüm insanların eşit itibar ve değerini savunur. Tüm ırk ve sınıfların,

“

Sömürgeci, yerlinin içinde dışı vurmasına izin vermediği bir öfkeyi canlı tutar; yerli, sömürgeciliğin sıkı ağırları içinde bir tutsaktır.

Frantz Fanon

”

“

Ben atalarımı insanlıktan çıkaran bir köleliğin kölesi değilim.

Frantz Fanon

”

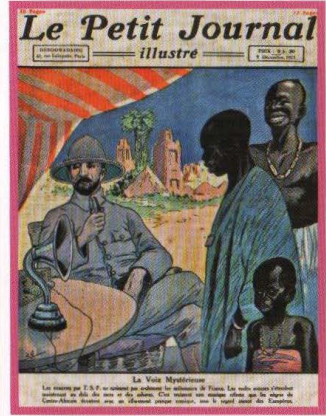
potansiyel olarak sömürgeciliğe dâhil olabileceğini ve ondan fayda sağlayabileceğini vurgular. Dahası, Fanon'a göre, sömürgecilikten kurtulma sürecine öncülük eden bir grup elit ile sömürgeci yönetim arasında yapılacak müzakerelere dayalı reform çalışmaları için gösterilen her türlü çaba, bir önceki rejimin adaletsizliklerini aynen tekrar etmekten öteye gitmeyecektir. Böyle bir çabanın kökeninde ayrıcalıklar yatar ve bu nedenle bu, başarısız olacaktır; çünkü baskı altında kalan kişiler yönetimdeki elit kesimi taklit etmeye meyillidir. Bu durum,

özellikle eğitimleri ve göreceli zenginlikleri sayesinde kendilerini sömürgecilere benzer şekilde tanıtan orta ve üst gelir gruplarında yaygın olarak görülür.

Aksine sömürgecilikten gerçek anlamda kurtulmak için olaya kitlelerin de dâhil olması ve bunların ulusal bir kimlik oluşturmak üzere sürdürülebilir bir hareketi temsil etmesi gerekir. Başarılı bir kurtuluş hareketi, ulusal bilinci geliştirerek, sanat ve edebiyat için yeni akımlar üretir.

Fanon'un etkisi

Sömürgeciliğin şiddetine ilişkin fikirleri ve bir ulusun gelecekteki siyasi ve sosyal yönünü şekillendirmeye yönelik ulusal kimlinin önemi, aktivist ve devrimci liderlerin sömürgeci güçlerle mücadele etme yöntemlerini doğrudan etkiler. *Yeryüzünün Lanetlileri* esasen silahlı devrim için bir plan niteliğindedir. Bunun ötesinde Fanon, sömürgeciliğin çalışma ve etki alanı üzerinde oynadığı rolüne dair olan görüşleriyle de kalıcı bir miras bırakmıştır. Sömürgeciliği destekleyen ve ırkçılık karşıtı görüşleri ile özellikle

Fransa'da sömürgeciler vahşi yerlere düzen getiren, Avrupalı medeni insanlar olarak tasvir ediliyordu. Bu türden ırkçı bir tavır, baskı ve şiddeti haklı çıkarmak için kullanılıyordu.

sömürgecilikten kurtulmak için gereken şartlarla ilgili teorileri yoksulluk ve küreselleşme çalışmalarında oldukça etkili oldu.

Frantz Fanon

Franz Fanon 1925'te zengin bir ailenin oğlu olarak Martinique'te doğdu. II. Dünya Savaşı sırasında Özgür Fransız Ordusu saflarında savaştıktan sonra, Lyon'da tıp ve psikiyatri okudu. Burada erken dönem eserlerine ilham kaynağı olacak ırkçı yaklaşımlarla karşılaştı.

Eğitimi tamamlandıktan sonra, psikiyatrist olarak çalışmak üzere Cezayir'e taşındı. Burada devrimin öncü bir aktivisti ve sözcüsü oldu. Ulusal Özgürlük Cephesi için hemşireler yetiştirdi ve devrimle ilgili yazılarını özgürlüğe ılımlı bakan gazetelerde

yayımladı. Fanon ülkeden kovuluncaya dek isyanları destekledi. Mücadelenin sonuna doğru geçici hükümet tarafından Gana'ya elçi olarak atandı; fakat kısa süre içinde hastalandı. Fanon 1961'de lösemiden öldüğünde 35 yaşındaydı ve *Yeryüzünün Lanetlileri*'ni henüz yeni tamamlamıştı.

Önemli eserleri

1952 Kara Deri, Beyaz Maskeler
1959 Sömürgeciliğin Ölümü
1961 Yeryüzünün Lanetlileri

YA OY PUSULASI YA SİLAH

MALCOLM X (1925–1965)

KISACA

IDEOLOJİ

Vatandaşlık hakları ve eşitlik

YAKLAŞIM

Kendi kaderini tayin

ÖNCE

1947 İngilizler, Mahatma Gandhi'nin bağımsızlık kampanyaları sonucunda Hindistan'ı terk etmek zorunda kalır.

1955 Siyahı Amerikalı Rosa Parks, otobüsün "beyazlara ayrılan bölümünde" oturur ve oturduğu yerden kalkmaya zorlanınca itiraz eder, böylece Martin Luther King'in doğrudan eylem düzenlemesi için ilk kıvılcım çakılır.

SONRA

1965 Malcolm X'in öldürülmesi, siyahı bir milis gücü olan Meşru Müdafaa Siyah Panter Partisi'nin kurulmasına yol açar.

1965 ABD'de Oy Hakkı Kanunu kabul edilir; böylelikle daha evvelden yalnızca okuryazarlık sınavını geçen vatandaşların kullanabildiği bu hak, tüm Birleşik Devletler vatandaşlarına eşit oy hakkı sağlar.

Siyahı Amerikalılar **seçimlere katılmalıdır.**

Siyahı seçmenler yalnızca **onların haklarını savunacak** adaylara oy vermelidir.

Ancak siyasetçiler çoğu kez seçim sırasında verdikleri **vaatleri**, seçimden sonra **yerine getirmemektedir.**

Eğer siyasetçiler seçim sırasında söz verdikleri gibi **eşitliği sağlamazlarsa**, siyahı Amerikalılar amaçlarına ulaşmak için **şiddete başvurmali**dir.

Ya oy hakkı ya silah!

Savaş sonrası dönemde ABD'de vatandaşlık hakları hareketi, toplumda sosyal ve siyasi eşitliği sağlamak için uzun zamandır süregelen mücadelenin odak noktasını oluşturmuştu. Bunun ne şekilde gerçekleştirileceği ise belirsizliğini koruyordu. Martin Luther King gibi vatandaşlık hakları liderleri, Hindistan'da gerçekleşen Mahatma Gandhi türü şiddetsiz protestolardan ilham alarak, toplumun tüm kesimlerinin sıcak bakacağı benzer bir eylem başlattı. Ancak değişimin yavaş ilerlemesi ve siyahlar üzerine süregelen baskı çoğu kişinin bu yaklaşıma itiraz etmesine yol açtı.

Malcolm X, ırkçılık ve siyah milli yeticiliğini savunan İslam Cemaati'nin önde gelen isimlerinden biriydi. Bu bağlamda King tarafından temsil edilen anaakım vatandaşlık hakları mücadelesinden çok farklı bir tutum sergiledi. Şiddet içerikli olmayan mücadeleye odaklanmak yerine, Malcolm eşitlik için yapılan mücadelenin insanların kendi hayatlarıyla ilgili karar verme hakkına sıkıca bağlı olduğuna ve bu hakları kısıtlamaya yönelik her çabanın gerektiği takdirde güç kullanılarak püskürtülebileceğine inanmaktaydı. İslami Cemaat, üyelerini siyasi süreçten men edi-

Ayrıca bkz.: José Martí 204-205 ■ Emmeline Pankhurst 207 ■ Emiliano Zapata 246 ■ Marcus Garvey 252 ■ Mao Zedong 260-265 ■ Nelson Mandela 294-295 ■ Che Guevara 312-313 ■ Martin Luther King 316-321

“

Her koşulda özgürlük istiyoruz
Her koşulda adalet istiyoruz
Her koşulda eşitlik istiyoruz.

Malcolm X

”

yordu; fakat Malcolm 1964'te kendi organizasyonunu kurmak üzere Cemaatten ayrılınca siyasi katılımın ve eşit seçme hakkının savunucusu haline geldi. Seçim zamanı gerçek değişimi talep etmek üzere kullanılabilecek daha fazla sosyal ve siyasi eşitliği güvence altına almak üzere beyaz siyasetçilerin eylemlerine yön verecek siyahî bir seçim blokunun gelişimini kafasında canlandırdı. Buna rağmen Malcolm seçme hakla-

rının genişletilmesinin Amerika'da gerçek değişimi sağlayacağı konusunda şüpheliydi. Özellikle siyasetçilerin seçim kampanyaları sırasındaki söylemleriyle iktidara geldikten sonraki eylemleri arasındaki uyumsuzluktan dolayı oldukça kaygılıydı.

Eylem yılı

Malcolm 1964'te Detroit'te bir konuşma yaptı. Bu konuşmada siyasetçileri sert bir biçimde uyarıyordu: Resmi politikaların siyahların ihtiyaçlarını yeterince tanınamaları durumunda sorunları kendileri halledecekler ve akabinde şiddet uygulayacaklardı. Malcolm: "Genç nesil memnuniyetsiz ve yaşadıkları hayal kırıklıklarına karşılık eylemde bulunmak istiyor." dedi. Siyah Amerikalılar artık ikinci sınıf muameleyi kabul etmiyorlardı ve şartların onların aleyhine olması umurlarında değildi. Malcolm siyah Amerikalıların "uzun süredir beyaz adamın hile, yalan ve sahte vaatlerini" dinlediğini, siyasi düzen siyah seçmenlerin taleplerine gerçekten anlamda daha duyarlı davranmadığı tak-

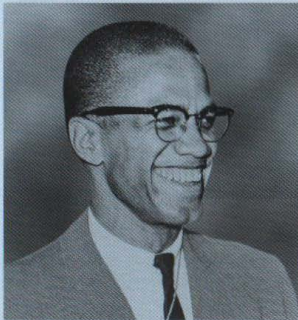
Afro-Amerikalılar kapattıkları

caddede, bir tabut ve "Burada Jim Crow Yatıyor" ibaresi yer alan bir pankart taşıyarak, 1944'te siyah karşıtı ırkçılığı meşru kılan "Jim Crow" ayrımcılık yasalarını protesto ediyorlar.

dirde, oy pusulası yerine silah kullanmaktan başka çare kalmayacağını belirtti: Ya oy pusulası ya silah.

Döneminde yarattığı güçlü imaja rağmen, Malcolm X ardında çok fazla yazılı kaynak bırakmadı. Ancak fikirleri siyah Amerikalıları kendi Afrikalı kökenleriyle tekrar bir araya getirmeye ve güçlendirmeye yönelik vatandaşlık hakları gündemini belirlemeye devam etmektedir.

Malcolm X

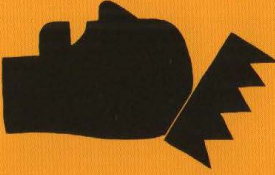
Malcolm X, Malcolm Little adıyla 1925'te Omaha, Nebraska'da dünyaya geldi. Hayatının ilk yıllarında, ailesine özellikle de Baptist bir vaiz olan babasına karşı yapılan ırkçılığa tanık oldu. 1931'de babasının ölümü, ailenin dağılma sürecini hızlandırdı. Malcolm'un annesi akıl hastanesine yatırılırken, kendisi koruyucu aileye verildi. 1946'da hırsızlıktan dolayı tutuklandı.

Hapisteyken dini ve sosyal bir aydınlanma yaşadı ve İslam'ı din olarak kabul ederek İslam Cemaati'ne (Nation of Islam- NOI) katıldı. 1964 yılında, NOI'den

ayrıldı ve Sünni Müslüman oldu, Mekke'ye hacca gitti ve Afrika, Avrupa ve ABD'de konuşmalar yaptı. 1965'te İslam Cemaati'nin üç üyesi tarafından öldürüldü.

Önemli eserleri

1964 *Malcolm X'in Otobiyografisi* (Alex Haley ile)

KRALIN KAFASINI UÇURMALIYIZ

MICHEL FOUCAULT (1926-1984)

KISACA

İDEOLOJİ

Yapısalcılık

YAKLAŞIM

Güç

ÖNCE

1532 Machiavelli *Prens*'i yayımlar; bu eser gücün bireyler ve devlet tarafından toplumsal değerlerin küçümsenerek kullanılmasıyla inceler.

1651 Thomas Hobbes büyük eseri *Leviathan*'ı tamamlar. Bu eser iktidarın rolünü ve insan-daki yolsuzluk potansiyelini yorumlar.

SONRA

1990'lar Yeşil siyaset teorisyenleri, Foucault'nun fikirlerini hükümet ve uzmanlar tarafından ekolojik politikaların ne şekilde geliştirilebileceğini açıklamak üzere kullanır.

2009 Avustralyalı akademisyen Elaine Jeffreys, Foucault'nun teorilerini Çin toplumunun rasyonel yapısını vurgulayarak, Çin'deki güç yapılarını incelemek için kullanır.

Siyasi düşünce uzun bir süredir toplumdaki gücü tanımlamak ve bu gücün kaynağını belirlemekle ilgilidir. En önemli siyasi çalışmalar, meşru siyasi otoritenin merkezi olarak güçlü bir devleti tasavvur eder. Machiavelli *Prens*'te, gücün hükümetin çıkarları tarafından meşru kılındığını savundu. Hobbes *Leviathan*'da insanın yozlaşmış ruhuna panzehir olarak güçlü monarşiyi görüyordu. Bunlar ve diğerleri modern siyasi eğitim için bir şablon oluşturur ve devlet gücünün analizi siyasi analizde baskın yöntem olarak kullanılır.

Fransız düşünür Michel Foucault için güç, devlet içinde merkezi bir konumda bulunmaktan ziyade, toplum içinde birçok "mikro-topluluklar" halinde yayılıyordu. Foucault, anaakım siyaset felsefesini, resmi otorite kavramlarına dayanmasından ve "devlet" adındaki varlığı incelemek konusundaki ısrarcılığından dolayı eleştirdi. Foucault'ya göre devlet, bireyler üzerinde hâkimiyet kuran tek bir varlıktan ziyade, basit olarak toplumdaki gücün uygulanmasının ve konfigürasyonunun ifadesiydi. Devletin bu şekilde "kendi içinde

bir varlık" değil de bir "uygulama" olarak ele alınması, toplumdaki yapılanma ve güç dağılımı ile ilgili gerçek anlayışa ulaşmak için geniş bir analiz gerektiği anlamına geliyordu.

Foucault'nun analizi, egemenliğin doğasıyla ilgilidir. Yanlış olarak değerlendirildiği siyasi teorinin kanun yapan ve bu kanunları çiğneyenleri cezalandıran hükümdar tarafından kullanılan gücü anlamakla ilgilenmesi gerektiği fikrinden uzak durmak istiyordu. Foucault 16. yüzyıl civarında hükümdarın gücü nasıl elde ettiğine ve ne şekilde elinde tutacağına dair

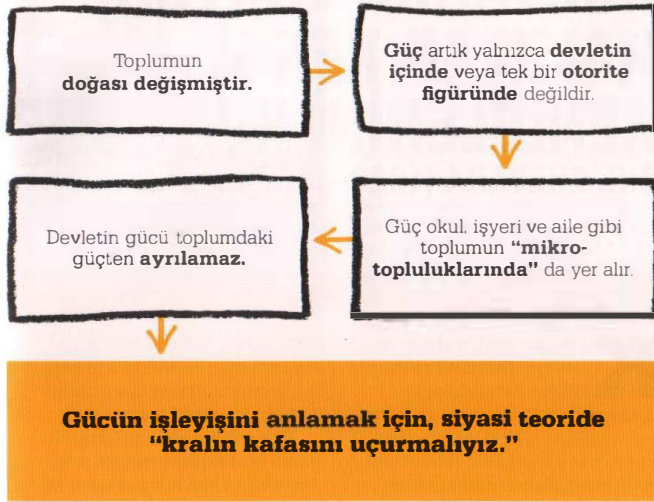
“

İktidar bir kurum veya bir yapı değildir; bize tartışmasız bahsedilen bir güç de değildir.

Michel Foucault

”

Ayrıca bkz.: Niccolò Machiavelli 74 81 ■ Karl Marx 188-193 ■ Paulo Freire 297
■ Noam Chomsky 314-315

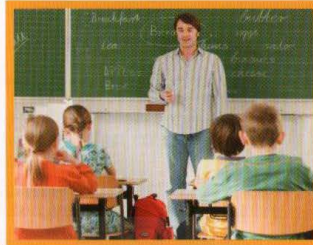

siyasi sorunlar sebebiyle hükümetin doğasının değiştiğine ve günümüzde devletin gücünün toplumdaki güçten hiçbir biçimde ayrılmadığına inanıyordu. Ayrıca siyaset teorisyenlerinin "kralın kafasını kesmesi" gerektiğini ve bu değişimi yansıtacak şekilde bir güç anlayışı geliştirmeleri gerektiğini öne sürdü.

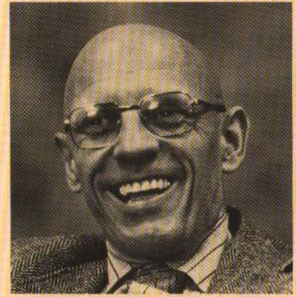
Yönetimsellik

Foucault, bu düşünceleri "yönetimsellik" kavramını önerdiği Paris'teki College de France'te verdiği derslerde geliştirdi. Bu yaklaşım, hükümetleri kontrol ve disipline ilişkin bir dizi teknik bilgi içeren bir sanat olarak görüyordu. Bunlar aile, okul veya işyeri gibi farklı ortamlarda gelişebilirdi. Foucault, gücü egemenliğin hiyerarşik yapılarından uzak tutarak, istatistikî bilgi veya veri toplama gibi toplumun farklı

alanları kapsamında tanımladı. Dilbilim, ceza ve cinsellik gibi, çalışmalarının pek çoğunda bu güç analizini irdeledi.

Foucault'ya göre derslik, siyasi gücün bir "mikro-topluluğudur." Mikro-topluluklar bu gücü devletin geleneksel yapılarından uzak, toplumun içinde uygular

Michel Foucault

Foucault Poitiers, Fransa'da zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Akademiye olan doğuştan ilgi ve yeteneği, Foucault'nun kısa sürede bir düşünür olarak ün kazanmasını sağladı. 1969'da, bir önceki yıl Fransa'da gerçekleşen öğrenci ayaklanmalarına cevaben henüz yeni kurulan Paris VIII Üniversitesi'nin Felsefe Bölümünde ilk Bölüm Başkanı oldu. Öğrenci ayaklanmalarının destekleme ve polisi protesto etme eylemlerinden dolayı kötü bir ün kazandı. 1970'te prestijli bir görev olan College de France'e Düşünce Sistemleri Tarihi Profesörü olarak seçildi ve ölümüne kadar bu görevde kaldı.

Çoğunluğunu ABD'de gerçekleştirdiği toplumsal ve siyasi eylemlerini kariyerinin sonuna dek sürdürdü. Yaşamı boyunca aktif olarak yazdı, yayımladı ve felsefe ve sosyoloji alanlarında önemli bir şahsiyet oldu. 1984'te AIDS ile ilgili bir hastalık nedeniyle öldü.

Önemli eserleri

- 1963 *Kliniğin Doğumu*
- 1969 *Bilginin Arkeolojisi*
- 1975 *Disiplin ve Ceza*
- 1976-1984 *Cinselliğin Tarihi*

KURTARICI YOKTUR, HALKLAR KENDİ KENDİLERİNİ KURTARIR

CHE GUEVARA (1928–1967)

KISACA

İDEOLOJİ

Devrimci sosyalizm

YAKLAŞIM

Gerilla savaşı

ÖNCE

1762 Jan-Jacques Rousseau *Toplum Sözleşmesi*'ni "İnsan özgür doğar, ancak her yerde zincirlenir" cümlesiyle açar.

1848 Karl Marx ve Friedrich Engels gibi siyaset teorisyenleri, *Komünist Manifesto*'yu yayımlar.

1917 Rusya'daki ihtilal çar ve ailesini tahttan indirerek, komünist Bolşevik hükümetini iktidara taşır.

SONRA

1967 Fransız siyaset teorisyeni Régis Debray, gerilla savaşının taktiklerini "aşırı odaklanma" olarak nitelendirir.

1979 Nikaragua'daki Somoza diktatörlüğü, gerilla savaşı taktikleri kullanılarak çökertilir.

Küba, Kongo-Kinshasa ve Bolivya'daki devrimlere katılımından dolayı:

Guevara, halkı tarafından siyasi bir teorisyenden ziyade bir "hareket adamı" olarak görülür. Ancak onun gerilla taktiklerini benimsemesi, devrimci sosyalizmin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Güney Amerika'da ABD tarafından desteklenen diktatörlüğün getirdiği baskı ve yoksulluğu ilk elden tecrübe ettiği için, Guevara kıtanın

kurtuluşu için Karl Marx'ın da savunduğu gibi kapitalizm karşıtı bir devrimin gerekliliğine inanıyordu.

Ancak Guevara'nın devrimi pratik bir şekilde yorumlaması, Avrupa'nın kapitalist devletlerine karşı Marx'ın kullandığı ekonomik analize göre daha siyasi ve militandı. Güney Amerika'nın despot rejimleri Avrupa devletlerini göreceli olarak daha iyi huylu gösteriyordu ve Guevara bunları düşürme-

Halkın gücü **devrimi** mümkün kılacak koşulları oluşturabilir.

Militan gruplar **kırsal alanda** daima avantajlıdır.

Kırsal alanda saldırı geliştiren **gerilla grupları**, rejim karşıtı bir **halk cephesi** oluşturmak üzere huzursuzluğu seferberliğe dönüştürebilir.

Kurtarıcı yoktur, halklar kendi kendilerini kurtarır.

Ayrıca bkz.: Karl Marx 188-193 ■ Vladimir Lenin 226-233 ■ Lev Troçki 242-245 ■ Antonio Gramsci 259 ■ Mao Zedong 260-265 ■ Fidel Castro 339

Devlet askeri gücüne karşı zafer kazanan Küba Devrimi bir halk ordusu tarafından idare edildi. Devrimin başarılı olmasında Guevara'nın ortaya koyduğu gerilla savaşı ilkeleri büyük rol oynadı.

nin tek yolunun silahlı mücadele olduğuna inanıyordu. Başarılı bir devrim için gereken şartların kendiliğinden gelişmesini beklemektense, Guevara bu şartların insanların isyana teşvik edecek bir gerilla savaşı stratejisi sonucunda oluşturulabileceğine inanıyordu.

Halkın gücü

Küba Devrim Savaşı ve Gerilla Savaşı Anıları'nda, 1956 Küba Devriminin başarısının silahlandırılan halk cephesine bağlı olduğunu anlatır. Devrimi insanlara özgürlük getiren bir kurtarıcı olarak görmektense, kendini özgürleştirmek isteyen halkın, baskıcı rejime karşı tabandan yaptığı bir hareket olarak değerlendirmek gerekiyordu. Ona göre bu türden bir devrimin başlangıç noktası, sanayileşmiş kasaba ve şehirler değildi. Zira kırsal bölgelerde küçük gruplar halinde bulunan silahlı isyancı güçlerin rejimin kuvvetine karşı maksimum gücü elde edeceğine inanıyordu. Bu halk ayaklanması, daha sonrasında memnuniyetsizlik için bir odak noktası teşkil edecek ve isyana destek olacak halk cephesine dönü-

şerek, tam ölçekli bir devrim için gerekendürtüyü sağlayacaktı.

Küba'daki başarısının akabinde Guevara Çin, Vietnam ve Cezayir'in silahlı mücadelelerine de destek verdi; bunların dışında başarısızlıkla sonuçlanan Kongo-Kinshasa ve Bolivya devrimlerinde de çarpıştı. Guevara'nın gerilla savaşı, onun *foco* ("odak") teorisinin anıydı. Fikirleri, sonradan ırk ayrımcılığına karşı savaştan Güney Afrika'daki ANC örgütü ve Afganistan'daki Taliban gibi hareketlerin benimseyeceği taktiklere ilham kaynağı oldu.

Guevara ayrıca yetenekli bir devlet adamı olarak da biliniyordu. Küba sosyalist hükümetinde bakarken, diğer uluslararası sosyalist devletler arasında Küba'nın önemli bir rol oynamasına katkı sağladı. Aynı zamanda Küba halkının kapitalist toplum ile ilişkilendirilen egoizm ve açgözlülükten kurtulmasını sağlamak üzere sanayi, eğitim ve finans alanlarında politikalar geliştirdi. Kendi kişisel günlükleri de dâhil olmak üzere, günümüzde de sosyalist düşünce üzerinde halen etkisini sürdüren pek çok yazılı eser bıraktı.

“

Her haksızlığa karşı öfkeyle titriyorsan, o halde benim yoldaşımsın.

Che Guevara

”

Che Guevara

Daha ziyade Che ("dost"), takma adıyla bilinen Ernesto Guevara, Arjantin'in Rosario kentinde dünyaya geldi. Buenos Aires Üniversitesi'nde tıp okuduğu sırada tüm Latin Amerika'yı kapsayan iki motosiklet turu gerçekleştirdi. Yolculuğu sırasında gördüğü yoksulluk, hastalık ve içler acısı çalışma koşulları, siyasi görüşlerini bir araya getirmesini sağladı.

1953'te mezun olduktan sonra, Latin Amerika boyunca bir seyahat daha yaparak, ABD tarafından desteklenen güçlerce demokratik Guatemala hükümetinin nasıl devrildiğini gördü. 1954 yılında Meksika'da, daha sonra Küba'da başarılı isyanları beraber yöneteceği Fidel Castro ile tanıştı. 1965'te, Kongo'daki gerillalara yardım etmek üzere Küba'yı terk etti. Bir sonraki yıl Bolivya'da çarpıştı. CIA tarafından desteklen birlikler tarafından 8 Ekim 1967'te yakalandı ve ABD hükümetinin itirazlarına rağmen aynı gün idam edildi.

Önemli eserleri

1952 *Motosiklet Günlükleri*
1961 *Gerilla Savaşı*
1963 *Küba Devrim Savaşı Anıları*

HEPİMİZ ZENGİN AZINLIĞIN MUTLULUĞU İÇİN ÇALIŞIYORUZ

NOAM CHOMSKY (d. 1928)

KISACA

İDEOLOJİ

Liberateryen sosyalizm

YAKLAŞIM

Güç ve kontrol

ÖNCE

1850'ler Karl Marx bir toplumsal sınıfın tüm siyasi ve ekonomik gücü elinde bulundurduğunu savunur.

1920'ler Alman sosyolog Max Weber toplumları yöneten elitleri bürokratların şekillendirdiğini savunur.

1956 *Elit Güç* adlı eserinde ABD'li sosyolog Charles W. Mills, önemli politikaların büyük şirketler, ordu ve bazı siyasetçiler tarafından oluşturulduğunu savunur.

SONRA

1985 Çek oyun yazarı Vaclav Havel "Gücsüzün Gücü" adlı denemesini yayımlar

1986 İngiliz sosyolog Michael Mann toplumların iç içe geçmiş güç ağlarından meydana geldiklerini iddia eder.

Medya veya bankalar gibi toplumdaki **baskın kurumlar**, zengin azınlık tarafından kontrol edilir.

Bu azınlık, kurumları kendi **çıkarları doğrultusunda** yönetir.

Reforma yönelik her çaba yatırımları kurutup **ekonomiye zarar verir.**

Ekonominin sağlıklı devam etmesi için yoksullar da dâhil olmak üzere herkesin **zenginlerin çıkarına** olan bir sistemi **desteklemesi** gerekir.

Hepimiz zengin azınlığın mutluluğu için çalışıyoruz.

“Toplumdaki güç nerede odaklanıyor?” sorusu, siyaset düşünürlerini ve siyasetçileri büyülemeye devam eden en temel sorulardan biridir. İnsanlığın gelişim ve düzenini biçimlendiren pek çok farklı insan ve sosyal kurum mevcuttur ve zaman içinde dünya üzerinde yoğun bir güç ilişkileri ağı oluşmuştur. Fakat bu, gücün toplum içinde eşit bir biçimde dağıldığına mı işaret eder; yoksa elit sınıfı oluşturan bir grup insanın elinde mi yoğunlaşmıştır?

ABD'li dilbilimci ve siyaset teorisyeni Noam Chomsky'nin görüşüne göre, çoğu ülkede zengin azınlık, medya ve finans sistemi gibi anahtar konumundaki sosyal ve siyasi kurumları kontrol eder. Böylelikle modern toplumun işleyişinin güçlü eliti kayırması güvence altına alınır. Bu durumda muhalefet ve anlamlı bir değişim neredeyse mümkün değildir; zira gazetelerden bankalara, toplumdaki tüm baskın kuruluşlar, kendilerine müşterek menfaat getiren pozisyonları korumaya odaklanacaktır. Sosyal elitler sadece servet ve konumlarıyla avantajlı olmakla kalmayıp, aynı zamanda onları daha da kayırmak için yapılandırılmış toplumun en

“

Güç büyük oranda sorumsuz kurumlarda toplanır.

Noam Chomsky

”

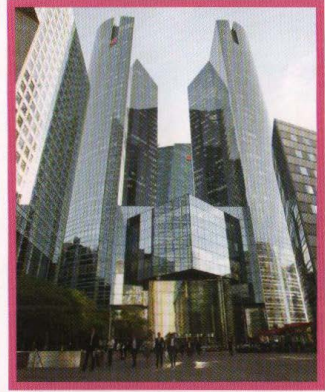
üst kesiminde yer alırlar.

Chomsky'e göre, geniş kapsamlı bir reform için gösterilecek her türlü çaba, iki sonuçtan birine yol açacaktır: Özel bireylerin eline güç verecek askeri darbe –veya (daha büyük olasılıkla) ciddi ekonomik sorunları beraberinde getirecek olan yatırımların azalması. İkinci yol, toplumun tüm üyelerinin, ne kadar mütevazı olurlarsa olsunlar, zengin kesimin ayrıcalıklı konumunu müdafaa etmekten fayda görmelerini güvence altına alır.

Ekonomik istikrar için hepimiz, zengin azınlığın mutlu olmasını sağlamak için çalışmalıyız.

Kârlılığı yüksek tutmak

Bu yoğunlaşma küçük bir grup insan tarafından yapılmış bir ittifak olmaktan ziyade yapısaldır. Büyük şirketlerin, devletin ve yatırımcıların ekonomik çıkarları, kamu kararlarının birbirine bağlı gruplar tarafından verilmesini güvence altına alır ve radikal değişimi mümkün kılmaz. Onun yerine birbirinin çıkarlarını gözeten kurumların oluşturduğu ağ, herkesin yararına olduğu söylenen istikrarlı bir ekonominin devamını güvence altına almak üzere çalışır. Ancak Chomsky'e göre, bu sistemin “faydaları” “kârlılık için iyi olmakla beraber, insanlar için iyi değildir; dolayısıyla aslında teknik olarak ekonomi için iyidir.” Chomsky ayrıca, dünyanın en zengin ülkelerinin, daha az gelişmiş ulusların güvenlik ve kaynaklarını tehdit edenler olduğunu savunur. Ancak emperyalist ilkelerin egemenliğinin az miktarda

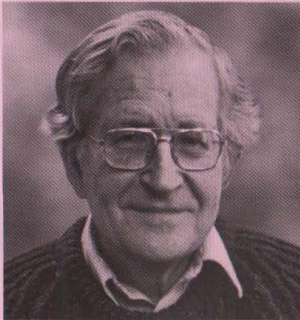

Fransa'nın Societe General'i gibi

büyük bankalar, pahalı genel merkezlerinde servetlerini teşhir ederler. Chomsky'e göre toplumun tamamı bu zengin örgütlenmeleri mutlu etmek için çalışır.

değişmiş olduğunu vurgularken, çeşitlenen dünyada gücün daha geniş çapta bir dağılımının mevcut olduğunu ve böylece bu ilkeleri uygulamaya sokmak için gereken kapasitenin düştüğünü söyler.

Noam Chomsky

Avram Noam Chomsky ABD'nin Philadelphia eyaletinde dünyaya geldi. Pensilvanya Üniversitesi'nde doktorasını tamamlayıp, bir süre Harvard Üniversitesi'nde çalıştıktan sonra, 50 yıldan fazla bir süre kalacağı MIT'te görev başlar. Bu zaman zarfında hem dilbilim konusunda önemli katkılarda bulunur; hem de geniş çaplı siyasi araştırmalar yapar. Chomsky daha 12 yaşındayken faşizmi eleştiren bir makale yayımlar ve o tarihten itibaren özellikle güç ve ABD'nin küresel etkisiyle ilgili siyasi bir aktivist olarak tanınır. Çok tartışılan

çalışmaları farklı alanlarda etki yaratır ve birçok prestijli ödüle layık görülür. Chomsky, 100'ün üzerinde kitap yazmış ve dünyanın çeşitli yerlerinde dersler vermiştir.

Önemli eserleri

1978 *İnsan Hakları ve Amerikan Dış Politikası*
1988 *İmalat İzni*
1992 *Caydırıcı Demokrasi*

**DÜNYADA HIÇBİR ŞEY
BİLİNÇLİ
CEHALETEN
DAHA TEHLİKELİ DEĞİLDİR**
MARTIN LUTHER KING (1929–1968)

KISACA

İDEOLOJİ

Sosyal adalet

YAKLAŞIM

Sivil itaatsizlik

ÖNCE

1876-1965 ABD'nin güney eyaletlerinde bir dizi ayrımcı uygulamayı meşru kılan Jim Crow kanunları yürürlüğe girer.

1954 Brown'a karşı Eğitim Kurulu davasında Yüce Divan, ayrımcılığın anayasaya aykırı olduğu temeline dayanarak devlet okullarında ayrımcılığı yasaklar.

SONRA

1964-1968 ABD'de ayrımcı uygulamaları yasaklayan ve seçme haklarını yeniden düzenleyen bir dizi kanun yürürlüğe girer.

1973 ABD kara kuvvetleri ülkede savaş karşıtı protesto eylemleri neticesinde Vietnam'dan çekilir.

1 960'larda, Birleşik Devletler'de vatandaşlık hakları için olan mücadele son noktasına ulaşıyordu. Bir yüzyıl önce gerçekleşen İç Savaş'ın ardından gelen yeniden yapılanmadan itibaren, ABD'nin güney eyaletleri Siyahı Amerikalılara karşı, açık ve kanuni yollarla temel haklardan mahrum edici ve ayrımcı bir politika izliyordu. Bu durum, bir dizi yerel ve bölgesel düzenlemeyle siyah nüfusu temel haklarından men eden Jim Crow yasalarında kodlanmıştı. Vatandaşlık haklarını kazanmaya yönelik olarak siyahilerin verdiği mücadele İç Savaş'tan bu yana devam ediyordu; fakat 1950'lerin ortalarında kitlesel protestolar sivil itaatsizliğe dayanan geniş bir hareket halini aldı.

Cehalete karşı mücadele

Hareketin başında Siyah İnsanların İlerlemesi için Ulusal Birlik (National Association for the Advancement of Colored People - NAACP) ile beraber çalışan ve kendisi de bir vatandaşlık hakları aktivisti olan Dr. Martin Luther King vardı. Özellikle İngilizlere karşı Mahatma Gandhi önderliğinde Hindistan'da yapılan ve şiddet içerikli ol-

mayan protestolardan esinlenen King, mücadelede ortaya çıkan başlıca isimlerden biri oldu. 1957'de, diğer dini liderlerle birlikte, harekete dâhil olan organizasyonlara daha kolay ulaşmak üzere, siyahı kiliselerin koalisyonu niteliğindeki Güney Hristiyan Liderlik Konferansını (Southern Christian Leadership Conference - SCLC) kurdu. Bu, harekete ulusal düzeyde bir ivme kazandırdı.

Vatandaşlık hakları hareketindeki pek çok kişi gibi King de, mücadeleyi cehalete karşı bir aydınlanma şeklinde nitelendirdi. Güney eyalet hükümetlerini hâkimiyeti al-

“

Özgürlük hiçbir zaman despotlar tarafından gönüllü olarak verilmez; mazlumlardan talep edilmelidir.

Martin Luther King

”

Ayrımcılık **öfkeden doğan inançların** sonucudur.

Yanlış olmakla beraber bu inançlar insanları **barbarca davranmaya** iter.

Ayrımcılıkla mücadele için **tavir değişikliğine** ihtiyaç vardır.

Dünyada hiçbir şey bilinçli cehaletten daha tehlikeli değildir.

Ayrıca bkz.: Henry David Thoreau 186–187 • Mahatma Gandhi 220 225 • Nelson Mandela 294–295 • Frantz Fanon 304–307 • Malcolm X 308–309

tına alan ve uzun bir zamandır süregelen ırk üstünlüğü ve yetkilen-dirme, siyah insanları ve daha pek çok azınlığı dışarıda bırakan bir siyasi sistemin yükselmesini sağla-mıştı. King'e göre, uzun süredir var olan ırkçı ayrımcılık, iktidarı elinde tutanlar arasında fevri bir biçimde yaygındı. Bu "bilinçli cehalet" eşit-sizlik sorunlarının kökeninde yer alı-yordu. Dolayısıyla sorunlarla sade-ce siyasi açıdan uğraşmayı öngören her çaba beraberinde başarısızlık getirecekti. Siyasette reform yap-mak, katılımcı eşitliği sağlamak ve demokratik yaşama girmek için doğrudan eylem gerekiyordu. Aynı zamanda vatandaşlık hakları hare-ketinin uzun dönemde başarılı ol-ması için, çoğunluğun azınlığa kar-şı olan tavrının da ele alınması ge-rekiyordu.

Pasif protesto

Vatandaşlık hakları hareketinde yer alan Malcolm X ve Stokely Carmic-hael gibi diğer liderlerden farklı olarak King, eşitlik için olan mücadele-de temel ilke olarak şiddete karşıydı. Aşırı provokasyon durumunda bile şiddete başvurmamak için son derece sağlam bir ahlak yapısı ge-rekiyordu, fakat Gandhi neyin müm-kün olduğunu göstermişti. Gandhi, direnişin şiddet içermesi durumun-da, protestocuların ahlaki dayana-ğının zarar göreceğine ve halk des-teğinin kaybolacağına inanıyordu. Sonuç itibarıyla King, vatandaşlık hakları hareketine şiddet karıştı-rmamak için büyük çaba gösterdi. Hatta o kadar ileri gitti ki, aktivist-

lerin şiddete başvurma olasılıkları-nın olduğu durumlarda konuşma veya protesto düzenlemelerini en-gelledi. Aynı zamanda King, vatan-daşlık hakları aktivistlerine karşı şiddet uygulandığında, buna korku-suzca gözdağı veriyor ve karşı çıkı-yordu. Çoğunlukla gösterileri en ön-den idare etti; birden fazla kez yara-landı ve pek çok kez tutuklandı. Va-tandaşlık hakları savunucularına karşı polisin gösterdiği gaddarlık, dava için ülke çapında destek ka-zanmanın en etkin araçlarından bi-ri haline geldi.

King'in şiddet içermeyen protestolara sadık kalması Vietnam Savaş karşıtlarına da ilham verdi. 1967'de, ünlü "Vietnam'ın Ötesin-de" adlı konuşmasını yaptı. Bu konu-şmada Vietnam anlaşmazlığı eti-ğine karşı çıkarak, bunu Amerikan maceracılığı olarak nitelendirdi ve konuyu askeriye'nin kaynakları sa-vurması zeminine kaydırды. King, savaşın ahlaki açıdan yozlaşmış ol-masının sebebini kısmen federal bütçeyi büyük oranda tüketmesine bağlıyordu. Zira söz konusu bütçe,

“

Pasif demek, sadece fiziksel şiddetten kaçınmak demek değildir; aynı zamanda iç şiddetten de sakınmaktır. Bir insanı vurmayı reddetmekle kalmayıp, ondan nefret etmeyi de reddetmektir.

Martin Luther King

”

savaş yerine yoksulluk ile ilgili so-runların çözümünde kullanılabilir-di. Onun görüşüne istinaden savaş, aslında Vietnam'daki zavallı insan-ların ıstırabını arttırıyordu.

Vatandaşlık hakları mücadelesi sırasında şiddetsiz protestoyu sa-vunucular ile şiddet kullanmaya ha-zır olanlar arasındaki görüş ayrılığı sivil itaatsizlik konusundaki tartış-

Dokuz siyah öğrenci 1957'de sadece beyazları kabul eden Little Rock'ta yer alan Merkez Lisesi'ndeki ayrımcılığı protesto etti. Okula girmelerine izin verilmeyen öğrencilerin güvenliği için federal güçler gönderildi.

320 MARTIN LUTHER KING

Pasif sivil itaatsizlik, vatandaşlık hakları için yapılan mücadelede pek çok farklı şekle girdi. Belediye otobüslerinin en arkasında yer alan "renkli" bölüme oturmaya reddetmek de bunlara örnek olarak gösterilebilir.

manın günümüzde de ana teması olmaya devam ediyor. *Birmingham Hapishanesinden Mektup'ta* King, ABD'de ırkçılık konusundaki cehalete karşı oluşturduğu stratejiyi irdeler. "Pasif doğrudan eylemin, toplumun müzakere etmekten sürekli kaçındığı bu konuyla yüzleşmesi için gerilim ve kriz yaratmayı amaçladığını" ifade eder. Ancak hareket içinden gelen eleştiriler, çok yavaş ilerleme kaydedildiğini ve şiddet ve tehditlere cevap vermenin ahlaki bir zorunluluk haline geldiğini savunur.

Tüm eşitsizliğe karşı

1960'lar boyunca King'in vatandaşlık hakları hareketi konusundaki bakış açısı genişledi ve eşitsizliği hem ekonomik hem de ırksal adaletsizlik bakımından daha geniş kapsamlı olarak ele almaya başladı. 1968'de, "Fakir İnsanların Kampanyası"nı başlatarak gelir, barınma ve yoksulluk gibi konulara odaklandı ve federal hükümetin yoksulluk sorunları ile ilgilenmek üzere ciddi yatırımlar yapmasını talep etti. Kampanya tam olarak devletin asgari düzeyde bir geliri garantilemesini, sosyal barınma konusunda bir genişlemeyi ve tam zamanlı istihdama ilişkin devletin güvencesini talep etmekteydi. En başından beri kampanya yoksulluk ve zorluklara ilişkin temel problemlere odaklanarak tüm grupları birleştirmeyi hedefliyordu. Ancak King kampanyanın başlamasından evvel hayatını kaybetti ve geniş çaplı yürüyüşler ve bir dizi protestolara rağmen, hareket vatandaşlık hakları kampanyalarının başarısını

yakalayamadı. ırk ayrımcılığı ile yoksulluk arasındaki bağlantı çok uzun süredir vatandaşlık hakları hareketinin temasını oluşturmakta ve King'in dâhil olduğu aktivist hareketleri şekillendirmekteydi. 1963'te gerçekleşen "İstihdam ve Özgürlük için Washington'a Yürüyüş" özünde ırkçılığa karşı mücadeleyi içeriyordu; fakat aynı

zamanda ekonomik özgürlüklerin iyileştirilmesini talep etmekteydi.

King, yoksullukla mücadele için gereken ekonomik desteğe ve ilgiye odaklanmayı önlediği için, ABD'nin Vietnam Savaşı'na girmesini eleştiren karşı bir tavır sergilemekteydi. Bu türdeki kampanyaların ötesinde, sosyal adaletin geliştirilmesi de King'in SCLC ile beraber izlediği aktivist hareketin sürekli temasını oluşturur. King yoksulluk sorununu çözmenin, ırkçılık ile ilgili mücadelede belirlediği cehaletin bir başka perdesini aralamak demek olduğuna inanıyordu. En son kitabı, *Buradan Sonra Nereye Gideriz. Khas veya Topluluk?*'ta, yoksul kişilere karşı olan bakış açısının değiştirilmesi gerektiğini savunur. Ona göre yoksulluk sorununun bir kısmı, yoksulları aylak olarak tanımlamakta yatar. Hâkim olan görüşün, "ekonomik statü kişinin beceri ve yeteneklerinin bir göstergesidir" ve "dünyevi malvarlığı eksikliği, çalışkanlık ve ahlaki değerlerde de bir eksikliğe işaret eder" şeklinde olduğuna savunur. Yoksulluk ile mücadele i-

“

Ayrımcılık, zencilere hayatın her anında aşağılık oldukları yalanını bir gerçek olarak kabul ettirerek, eziyet eden bir zebanidir.

Martin Luther King

”

çin bu hâkin görüşün değiştirilmesi gerekiyordu.

King'in mirası

King modern dönemin en etkili vatandaşlık savunucularından biri olmaya devam ediyor. Hitabeti oldukça güçlüdür ve kullandığı bazı kavram ve terimler modern jargona girmiştir. Eserleri onu gerek ABD'de, gerekse tüm dünya çapında takip eden aktivistlere esin kaynağı olmuştur. Belki de etkisinin en somut ölçütü, onun önderliğindeki hareketin sonucunda gerçekleşen vatandaşlık hakları reformudur. 1965'te kabul edilen Oy Hakkı Kanunu ve 1968'deki Medeni Haklar Yasası, Jim Crow kanunlarının en sonuncusu olarak değerlendirildi ve güney eyaletlerinde gözlemlenen açık ayrımcılığı ortadan kaldırdı. Ancak en son mücadele ettiği büyük adaletsizliklerden biri olan yoksulluk sorununa hâlâ bir çözüm bulunamamıştır.

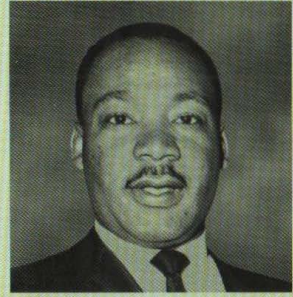
“

Birey, bir insan olarak onun haysiyetini hiçe sayan bir toplumu protesto ettiğinde, bu ona itibar kazandırır.

Bayard Rustin

”

King bir suikastin hedefinde olduğunu biliyordu; fakat bu durum onun vatandaşlık hakları hareketini yönetmesine mani olmadı. Medeni Haklar Yasası onun ölümünden çok kısa bir süre sonra kabul edildi.

Martin Luther King

Atlanta, Georgia'da dünyaya gelen Martin Luther King Jr, Boston Üniversitesi'nde eğitim gördü. 1954 yılında papaz oldu ve aynı zamanda NAACP'nin kıdemli bir üyesiydi. Bu bağlamda vatandaşlık hakları hareketinde bir lider haline geldi ve 1955 Montgomery otobüs sistemi boykotu da dâhil olmak üzere güney eyaletleri çapında protestolar düzenledi. 1963'te, Birmingham, Alabama'da bir protesto sırasında tutuklandı ve iki haftadan fazla hapiste kaldı.

Serbest bırakıldıktan sonra Washington'a Yürüyüş'e liderlik ederek, "Bir Hayalim Var" başlıklı ikonik konuşmasını yaptı. 1964'te Nobel Barış Ödülü'ne layık görüldü. Jim Crow yasalarının yürürlükten kalkması için halk direnişini yönetti. Mart 1968'de temizlik işçilerinin grevini desteklemek üzere geldiği Tennessee, Memphis'te öldürüldü.

Önemli eserleri

1963 Neden Bekleyemiyoruz?
1963 Birmingham
Hapishanesinden Mektup
1967 Buradan Sonra Nereye
Gideriz: Kaos veya Topluluk?

PERESTROYKA SOSYALİZM VE DEMOKRASİYİ BİR ARAYA GETİRİR MIKHAIL GORBAÇEV (d. 1931)

KISACA

İDEOLOJİ
Leninizm

YAKLAŞIM
Perestrojka

ÖNCE

1909 Lenin, *Materyalizm ve Ampiryokritisizm*'i yayımlar. Bu eser Sovyetler Birliği'nin tüm yüksek öğretim kurumlarında zorunlu olarak okutulur.

1941 Stalin, Sovyetler Birliği'nin Devlet Başkanı ilan edilir ve ülkeyi sert bir biçimde yönetmeye başlar.

SONRA

1991 SSCB resmen 15 farklı bağımsız devlete ayrılır. Bu, Soğuk Savaş Döneminin bittiğine işaret eder.

1991-1999 Boris Yeltsin, Rusya Federasyonu'nun ilk başkanı seçilir ve ülkenin merkeziyetçi ekonomisini piyasa ekonomisine dönüştürmeye başlar.

Sovyetler Birliği Komünist Partisinin Genel Sekreteri Mihail Gorbacov 1980'lerde durma noktasına gelen Rus ekonomisini yeniden canlandırmak üzere bir dizi reform hazırladı. Gorbacov bu durgunluğun sebebinin toplumsal zenginliğin adil olarak dağılmasından, kitlelerin tüm yaratıcılıklarını kullanmalarına engel olan esnek olmayan yapılardan ve devletin baskıcı otoritesinden kaynaklandığını ileri sürdü.

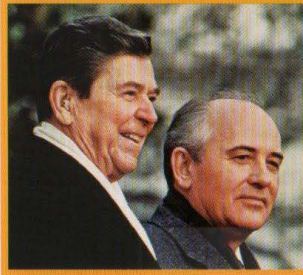
Önerdiği program iki parçadan oluşuyordu. *Perestrojka* (yeniden yapılanma), merkeziyetçi demokrasinin ilkelerini yeniden ele alma,

bilimsel yöntemlere yeniden dönüş ve sosyal adalet ilkelerinin eşit bir biçimde uygulanmasını içeriyordu. *Glasnost* (açıklık), sosyal ve siyasi çevrelerde artan şeffaflık ve ifade özgürlüğü demektir.

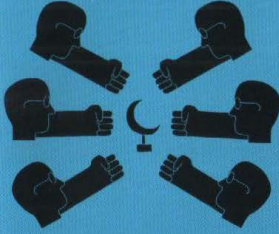
Gorbacov bu türden bir demokratikleşmenin sosyalizmi terk etmek anlamına gelmediğini belirtiyordu. Lenin'in gerçek ruhunun, sosyalizmi katı bir teorik çerçeve olarak görmediğini, tam aksine daima değişen bir süreç olarak gördüğünü iddia etti. Gorbacov, kendi anlayışına göre demokrasinin işçi sınıfının gücünü artırmak üzere yalnızca bu sınıfın özgürlüğü demek olsa da, esasen sosyalizm ve demokrasinin ayrılmaz ikili olduğunu savunuyordu.

Ne yazık ki Gorbacov'un reformları derin bir olumsuz ekonomik etki yarattı ve sosyal reformları Sovyet devletinin dağılma sürecini hızlandırdı.

Gorbacov'un demokratik gündemi Soğuk Savaş'a son vermek için ABD Başkanı Ronald Reagan ile müzakereler yapmak konusunda bir kararlık içeriyordu.

Ayrıca bkz.: Karl Marx 188-193 • Vladimir Lenin 226-233 • Lev Troçki 242-245 • Antonio Gramsci 259 • Mao Zedong 260-265

ENTELEKTÜELLER İSLAM'LA SEHVEN SAVAŞMIŞLARDIR

ALİ ŞERİATİ (1933–1977)

KISACA

İDEOLOJİ
İslamcılık

YAKLAŞIM
İslami bağımsızlık

ÖNCE

1941 Sovyet ve İngiliz kuvvetler, petrolü ele geçirmek üzere İran'ı işgal ederler.

1962 Celal Al-i-Ahmed, *Batılılaşma: Batıdan Gelen Veba* adlı eserini yayımlar, bu eserde Batı uygarlığını eleştirir.

SONRA

1978 İran devrimi Ayetullah Humeyni'yi iktidara taşır.

1980 Batılı güçler tarafından cesaretlendirilen Irak, İran'ı işgal eder ve sonucunda sekiz yıl sürecek ve her iki tarafta da ağır tahribata neden olacak olan savaş başlar.

2005 Mahmud Ahmedinejad İran'da cumhurbaşkanı seçilir; dini açıdan daha sert bir politika izler ve önceden yapılan reformları geri çeker.

İslami püritenliğin yanı sıra Marksizm ve sömürgecilik sonrası düşüncülerden etkilenen Ali Şeriatî, İslami düşüncenin ve İslam inançlarının İslam toplumunun temel direği olduğunu savunurken, İslam uygarlığının Batı egemenliğinden bağımsızlık kazanmasının gerekliliğini vurguladı.

Şeriatî İslam'ı yanlış anlamalara karşı savunmaya çalıştı. Ona göre yanlış anlamların çoğu eğitilmiş sınıfla kitleler arasındaki sağlıklı ayrılıktan kaynaklanıyordu. Entelektüeller ile aydın insanlar arasındaki farka dikkat çekti. İkincisinin bir üniversite diploması almasına gereksinim duymadığını; daha ziyade gelenekler, din ve insanların ihtiyaçları konusunda bir farkındalığa sahip olması gerektiğini savundu.

Anti-entelektüel

İran'a Avrupa usulü kalkınma ve çağdaşlık modellerini uygulamaya çabesindeki entelektüeller, İran'daki şartların Avrupa'dan farklı olduğu gerçeğini kabul etmez. Entelektüeller, İran kültürüne egemen olan ve onu devam ettiren İslami ruhu ka-

bulenmeyip, çoğu zaman dini ve maddi kaygıları göz ardı ettikleri gerekçesiyle suçlu bulurlar. İran'ın kurtuluşu ancak ülkenin İslami kökenini tanıyarak ve dini normlara uygun eşitlikçi sosyal bir sistem yaratarak mümkün olacaktır. Kitlelerin daha çok kişisel farkındalığa ihtiyaçları varken, entelektüellerin daha çok "inanca" ihtiyaçları vardır. Şeriatî'nin görüşleri çağdaşlığın reddedilmesi anlamına gelmiyordu; ona göre İslam modern dünya ile bir araya gelmek için temel bir araçtı.

“

Hiçbir kehanet
Muhammed'inkinden daha
ileri, güçlü ve bilinçli değildir.
Ali Şeriatî

”

Ayrıca bkz.: Hz. Muhammed 56–57 • Mahatma Gandhi 220–225 • Mustafa Kemal Atatürk 248–249 • Abul Ala Maududi 278–279

SAVAŞIN KORKUNÇLUĞU BİZİ TÜM KISITLAMALARDAN KURTULMAYA İTER

MICHAEL WALZER (d.1935)

KISACA

IDEOLOJİ
Cemaatçilik

YAKLAŞIM
Adil savaş kuramı

ÖNCE
1274 *Summa Theologica* adlı eserinde Thomas Aquinas, adil savaşın ahlaki ilkelerini ortaya koyar.

14-15. yüzyıllar Salamanca Okulu bilim adamları, savaşın sadece daha büyük bir belayı defetmek için yapıldığında adil olabileceğini savunur.

1965 ABD Vietnam'da bir kara savaşı başlatır. Sonunda ABD'nin savaşı kaybetmesi, yurtiçindeki muhalefetle birleşince, savaşın ahlaki sınırlarına ilişkin yeni değerlendirmeleri beraberinde getirir.

SONRA

1990 ABD Başkanı George Bush, Birinci Körfez Savaşı'nın hemen öncesinde adil savaş kuramını gündeme getirir.

2001 ABD güçleri 11 Eylül Salıncığının hemen ardından Afganistan'ı işgal eder.

Çatışmanın değişen doğasından dolayı: **savaş etiği** baskı altındadır. Örneğin:

...gerilla savaşı.

...devletlerarası karmaşık ilişkiler.

...askeri gücün sanayileşmesi ve özellikle de nükleer silahlar.

Bu değişimlerle baş etmek için, **adil savaş kuramı** yeniden değerlendirilmelidir.

Yeniden değerlendirme, **savaşın bazı durumlarda gerekli olduğunu** ancak kısıtlamalara tabi olması gerektiğini gösterir.

Ancak savaş o kadar korkunçtur ki savaşın sonunu hızlandıracaksa, **her tür kısıtlama hiçe sayılabilir.**

Savaşın korkunçluğu bizi tüm kısıtlamalardan kurtulmaya iter.

Ayrıca bkz.: Sun Tzu 28-31 ■ Hippolu St. Augustinus 54-55 ■ Thomas Aquinas 62-69 ■ Niccolò Machiavelli 74-81 ■ Smedley D. Butler 247 ■ Robert Nozick 326-327

Savaş ne zaman meşrudur? Savaş alanında hangi davranışlara izin verilir? Bu türden sorular insanoğlunun savaşı başlatmasından bu yana siyaset teorisyenlerini uğraştırmaktadır. Hippolu St. Augustinus, adil savaş şartlarının erken bir incelemesini yaparken, birisinin kendini veya ihtiyaç halinde diğerlerini savunmasının, sadece savaş için ahlaki bir zemin oluşturmakla kalmayıp, aynı zamanda bir zorunluluk olduğunu bildirmiştir. Daha sonra *Summa Teologica* adlı eserinde, Thomas Aquinas savaşın kişisel kazanç için yapılamaması ve meşru bir kuruluş tarafından sürdürülmesi gerektiğini ve asıl amacın barışı sağlamak olduğunu vurgulayarak, modern adil savaş teorisinin temellerini atmıştır.

Ancak savunma sanayindeki hızlı ilerleme, devletlerarası karmaşık ilişkiler ve gerilla savaşlarının ortaya çıkması silahlı çatışmanın etik desteğinin gücünü sınamaktadır.

Savaşta nükleer silahların kullanımı Walzer'in fikirlerini denlemesine etkiledi. Bu silahların yüksek tahrip gücü, Walzer'in savaşın etiğini yeniden değerlendirmesine yol açtı.

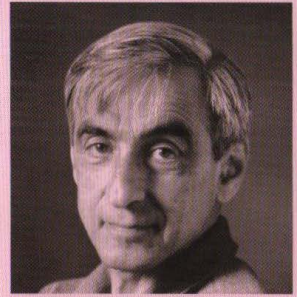
ABD'li düşünür Michael Walzer, geçtiğimiz yüzyılın adil savaş kuramının en seçkin teorisyenlerinden biri olarak anılır. Çalışmaları adil savaş teorisini yeniden canlandırmış ve çatışmanın karmaşasına ilişkin bir dizi yeni cevabın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Walzer'e göre, bazı durumlarda savaş elzemdir fakat savaşın şartları ve gidişatı, güçlü ahlaki kısıtlamalara ve etiğe tabi olmalıdır.

Ancak Walzer, adil ve gerekli bir savaşta, ne kadar korkunç görürse görürsün, mevcut olan tüm kaynakları kullanarak mücadele etmek gerektiğini savunur. Örneğin sivil halkı öldürmek, savaşın sonucunu hızlandıracaksa, bu yapılmamalıdır. Savaşı sürdürenlerin ahlaki kısıtlamalara tabi olmasını savunurken, bu kısıtlamaların mutlak olmadığına inanır.

Haklı ve haksız savaşlar

Walzer, *Haklı ve Haksız Savaşlar* adlı eserinde, savaşın bazı durumlarda gerekli olduğu fikrinden ve sağlam bir etik temeli muhafaza etmekten yana olmakla beraber -bazı eylemlere ahlaki açıdan asla izin verilemeyeceği fikri olan- ahlaki mutlakiyeti reddeder.

Walzer modern çatışmalarda, savaş alanının çamurlu dinamikleri ile karmaşık etik değerlerin etik düşünceye zorluklar getirdiğine işaret eder. İttifak kuvvetleri tarafından II. Dünya Savaşı sırasında bombalanan Dresden'i muhakeme edilmesi oldukça zor bir vaka olarak örnek verir. Nükleer silahlar, Walzer'e göre ahlaki sınırları öylesine kaydırmaktadır ki, artık savaş için ahlaki bir çatı oluşturmak oldukça güçtür. Fakat en aşırı uçtaki önlemler bile meşru kılınabilir.

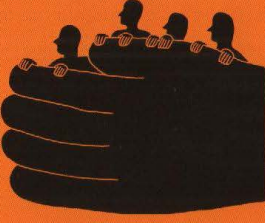
Michael Walzer

Michael Walzer New York'ta doğdu ve 1961'de Harvard'taki doktorasını tamamlamadan önce, Boston'daki Brandeis Üniversitesi'ne ve İngiltere'deki Cambridge Üniversitesi'ne devam etti. 1970'lerde Robert Nozick ile beraber Harvard'ta bir ders verdi. Bu dönem, iki etkili kitabın kaynağını oluşturmuştur: Nozick'in *Anarşi, Devlet ve Ütopya*'sı ve Walzer'in *Adaletin Katmanları*. Walzer'a 2007 yılında Princeton Üniversitesi'nde İleri Araştırmalar Enstitüsü tarafından ordinarius profesör unvanı verildi.

Walzer'in çalışmaları adil savaş kuramı da dâhil olmak üzere eşitlik, liberalizm ve adalet gibi pek çok konuda etkili olmuştur. Walzer ayrıca kendi kendini yöneten toplumların savunucusu olarak, sivil toplum ve refah devletinin rolü ile ilgilenmiştir. Önde gelen bir halk entelektüeli olarak adil savaş kuramı üzerine yoğunlaştığı çalışmaları, pek çok çağdaş siyasetçi ve askeri lideri etkilemiştir.

Önemli eserleri

1977 *Haklı ve Haksız Savaş*
1983 *Adaletin Katmanları*
2001 *Savaş ve Adalet*

KISACA

İDEOLOJİ

Liberalizm

YAKLAŞAMI

Özgürlük hakları

ÖNCE

1689 John Locke hükümet üzerine bir toplum sözleşmesini tarif ettiği iki tez kaleme alır.

1944 Friedrich Hayek, *Kölelik Yolu* adlı eserinde, merkezi planlama aracılığı ile hükümet kontrolünü kınar.

1971 John Rawls'un *Adalet Teorisi* adlı kitabı, toplumdaki eşitsizlikleri devletin düzeltmesi gerektiğini savunur.

SONRA

1983 Michael Walzer *Adaletin Katmanları*nda toplumun eğitim ve iş gibi "sosyal emtia" yı nasıl dağıttığını irdeler.

1995 Kanadalı teorisyen Gerald Cohen *Kendine Sahip Olma, Özgürlük ve Eşitlik* başlıklı eserini yayımlar. Bu eser Rawls ve Nozick' in Marksist bir eleştirisi.

MINİMAL DEVLETTEN BAŞKA HİÇBİR DEVLET MEŞRU OLAMAZ

ROBERT NOZICK (1938–2002)

Devlet, vatandaşlarını baskıya karşı korumak gibi **temel hakları** sağlamalıdır.

Eğer başka bir şey müdahale ederse, insanların **haklarını ihlal etmeye** başlar.

Minimal devletten başka hiçbir devlet meşru olamaz.

Güçlü devletlerin ve çok sayıda kamu kuruluşunun var olduğu bir dönemde bireysel hakların konumu siyasi düşünce için verimli bir alan oluşturdu. Tartışmada öne çıkan isimlerden Robert Nozick'in çalışmalarının bir kısmı John Locke ve John Rawls'a cevap niteliğindedir.

1689'da *Hükümet Üzerine İkinci Tez*'i yazan Locke, insanların bireysel hakları olduğunu ancak bunları uygulamak için bir devlete gerek olduğunu belirterek, modern devlet teorisinin temellerini attı. Jean-

Jacques Rousseau tarafından ana hatları belirlenen ve bireylerin devlet tarafından korunabilmek uğrunda bir kısım bireysel haklarından vazgeçtikleri toplum sözleşmesi kavramı, ilk defa bu şekilde ortaya çıktı.

Rawls'un 1971'de yayımladığı kitabı *Adalet Teorisi*, bu fikir üzerine inşa ettiği toplum sözleşmesinin bir çeşidini önerir. Böylelikle onu Locke'un eserinde irdelenen özgürlük ve eşitlik fikirleriyle bağdaştırdığına inanır. Rawls, sosyal demokrasinin temelini teşkil ede-

Ayrıca bkz.: John Locke 104–109 ■ Immanuel Kant 126–129 ■ Henry David Thoreau 186–187 ■ John Rawls 298–303 ■ Michael Walzer 324–325

“

Bireylerin hakları vardır ve hiçbir kişi veya grubun onlar için yapamayacağı şeyler vardır.

Robert Nozick

”

cek, kişisel çıkarlardan ziyade bireylerin kolektif olarak üzerinde hemfikir olacakları adalet krine ilişkin bir çatı önerir. Nozick, Locke ve Kant'ı referans göstererek, Rawls'un argümanının içeriğinde yer alan işbirliği biçimlerinin tehli- keli olduğunu savunur. Devlet müdahalesinin mümkün olduğunca sınırlandırılması anlamına gelen özgürlükçülük fikrini canlandırır.

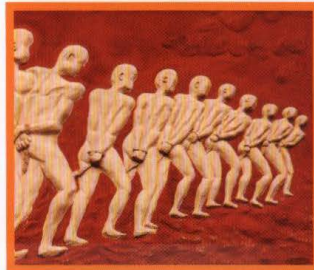
Nozick'in görüşü, minimal olmayan hiçbir devletin bireysel haklara uygun olmadığı, dolayısıyla da meşru olamayacağı sonucunu ortaya çıkardı. Devletin en temel unsurlar "güç, hırsızlık, sahtekârlık, zoraki sözleşmeler ve benzeri tür-deki müdahale veya saldırılara karşı koruma" dışında eylemlere müdahil olduğu her durum, Rawls'un korumayı hedeflediği hakları ihlal edecekti.

Anarşi, Devlet ve Ütopya

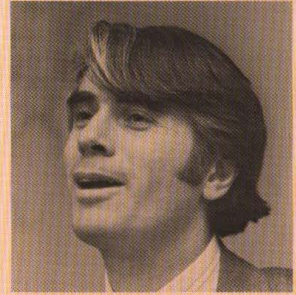
Nozick'in bu konudaki en canlı tanrısı *Anarşi, Devlet ve Ütopya* adlı kitabında yer alır. Burada Nozick, minimal devleti savunur ve Rawls tarafından ileri sürülen bir dizi önermeye doğrudan yanıt verir. Bu kitap, Nozick'in siyaset teorisini

Walzer ile beraber Harvard'da ver- diği bir ders sırasında ikisi ara- sında yapılan tartışmanın bir ür- nüdür. Daha sonra Walzer, kitapta yer verilen görüşlere en yoğun eleş- tiriye getiren kişilerden biri olmuş- tur. *Anarşi, Devlet ve Ütopya*'nın belki de en önemli sonuçlarından biri, modern devletlerin geliri yeni- den dağıtmak ve kamu kurumla- rına fon sağlamak için kullandığı vergilendirme sistemini ahlaken savunulamaz bulmasıdır. Nozick'e göre, bir kişinin yarattığı katma değerin zorla alınarak başkalarının yararı için kullanılması, zoraki işgücünden farklı değildir. Esasen Nozick, iyice ileri giderek bu konuyu toplumun her üyesinin, bireyin emeği üzerinde hak iddia ettiği bir çeşit kölelik olarak görü- yordu.

Anarşi, Devlet ve Ütopya özgür- lükçü düşünce ile liberalizm arasın- daki tartışmanın modern sınırlarını tanımlamakta oldukça yararlı ve etkili oldu. Çoklukla Adalet Teorisi ile beraber okunan bu çalışma, modern dönemin siyaset felsefesi konusundaki en önemli eserlerin- den biri olarak kabul ediliyor.

Nozick tarafından vergilendirme, toplumun üyelerinin birey emeğinin bir parçasını talep etmesi, yani onu zoraki çalıştırması bakımından bir çeşit kölelik olarak tarif edilir.

Robert Nozick

1938'de New York'ta doğan Robert Nozick, Musevi bir girişimcinin oğludur. Columbia, Oxford ve Princeton'da eğitim alarak akademik kariyerini sürdürdü.

Başlarda solcu fikirleri desteklese de, doktora yaptığı dönemde Friedrich Hayek, Ayn Rand ve diğer serbest piyasa savunucularının fikirlerini okuyarak fikirsel olarak özgürlükçülüğe doğru kaydırdı. Kariyerinin büyük kısmı kendisini özgürlükçü düşüncenin öncü figürlerinden biri olarak lanse ettiği Harvard'ta geçti.

Aynı dersi asla iki sefer vermemesiyle bilinir. Nozick kariyeri boyunca birçok konuda yazmasına ve sadece siyaset felsefesi ile kendisini kısıtlamamasına rağmen, en önemli çalışması *Anarşi, Devlet ve Ütopya* adındaki ilk eseridir. Daha sonraları aşırı özgürlükçülüğe karşı çıkmış ve mirasta sınırlamalar öngörmüştür.

Önemli eserleri

1974 *Anarşi, Devlet ve Ütopya*
1981 *Felsefi Açıklamalar*
1993 *Rasyonelliğin Doğası*

İSLAMİ HİÇBİR KANUN KADINLARIN HAKLARINI İHLAL EDİN DEMEZ

ŞİRİN EBADİ (d. 1947)

KISACA

İDEOLOJİ
İslam

YAKLAŞIM
İnsan hakları aktivizmi

ÖNCE

1953 CIA destekli darbe, demokratik olarak seçilen İran Başbakanı Muhammed Mosaddek'i görevden alır.

1979 Ayetullah Humeyni öncülüğündeki İslami devrim, zorba bir monarşiyi ortadan kaldırır ve yerine bir dizi baskıcı yasayı getiren İslam cumhuriyetini kurar.

SONRA

2006 Tahran'da kadın haklarına yönelik bariyerli gösterilere müdahale edilir ve bazı göstericiler hapse atılarak işkenceye çarptırılır.

2011 "Arap Baharı" Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki bazı devletlerde hızlı bir sosyopolitik değişim yaratır. İran bunlardan biri değildir.

İslam devletlerinde insan haklarının durumu siyasi düşünce açısından oldukça önemli bir husustur. Özellikle kamu alanında kadının rolü, köktendinciliğin artması ve gerici yasalarla cinsiyet ayrımının perçinlenmesiyle insan hakları konusunda büyük bir gerileme yaşandı. Bu sorunlara verilecek doğru yanıtlar ve özellikle Batılı güçlerin buradaki rolü, İslami düşünlür tarafından çokça tartışıldı.

Şirin Ebadi Nobel ödülü kazanan bir insan hakları savunucusudur. 1979'daki İran Devriminden önce yargıçlık görevini icra ederken, yeni rejim tarafından çıkartılan ve kadın haklarını kısıtlayan kanunlar nedeniyle işten ayrılmaya zorlandı. Buna rağmen Ebadi, kadın haklarını İslamiyet ile tamamen uyum içinde görmekte ve İslam'ın kendisinden ziyade İran'da daha evvel mevcut olan kadınların güçlü konumunun rejimi rahatsız ettiğini düşünmektedir.

Bu ortamda Batılı ulus ve değerlerin insan haklarını savunmadaki rolüne şiddetle karşı çıkılmaktadır. Ebadi İran'da Batı müdahalesine

1979 yılında İranlı kadınlar

kamuya açık yerlerde kadının örtünmesini engören yeni yasaları kınadı. Ebadi rejimin baskınlığının ancak İranlıların kendileri tarafından tersine çevrilebileceğine inanmaktadır.

şiddetle karşı çıkar ve rejimin insan hakları konusundaki güçsüzlüğüne, cinsiyet ayrımına ve demokrasi konusundaki eksikliklerine rağmen, yabancı güçlerin olaya karışmasının istenmediğini ve bunun yarasız olacağını – ve herhangi bir müdahalede olayların daha da kötüye gideceğini – savunur. Onun yerine değişimin içerden gelmesi gerektiğine inanır ve diğer İslam devletlerine kıyasla İran'da çok daha güçlü olan kadın hareketine işaret eder.

Ayrıca bkz.: Emmeline Pankhurst 207 ■ Abul Ala Maududi 278-279 ■ Simone de Beauvoir 284-289 ■ Ali Şeriatî 323

İNTİHAR EYLEMLERİ TEMELDE YABANCI İŞGALİNE KARŞI BİR TEPKİDİR

ROBERT PAPE (d. 1960)

KISACA

İDEOLOJİ

Savaş çalışmaları

YAKLAŞIM

Ampirik siyaset bilimi

ÖNCE

1881 Rus Çarı II. Alexander bir suikast bombacısı tarafından öldürülür.

1983 Lübnan'da ABD'ye karşı ve Beyrut'ta Fransızlara yönelik iki intihar bombası saldırısını İslami Cihat örgütü üstlenir.

2001 El Kaide örgütü tarafından yapılan 9 Eylül saldırısını takiben, Irak ve Afganistan ABD li-derliğinde işgal edilir.

SONRA

2005 Bir dizi intihar bombası eylemi, Londra'da tren ve otobüslerde 52 kişinin ölümüne sebep olur.

2009 Tamil Kaplanlarının 273 intihar eylemi gerçekleştirdiği ve yaklaşık 26 yıldır süren Sri Lanka'daki iç savaş sona erer.

2011 ABD askeri varlığını Irak'tan geri çeker.

İntihar terörizmi yaygın olarak, gönüllü şehitlerin daima mevcut olduğu köktendinciliğin bir ifadesi olarak bilinir. Amerikalı siyaset bilimci Robert Pape, intihar terörizminin dini bir eylemden ziyade laik bir eylem olduğunu savunur. Ona göre, eylemin amacı işgalci gücü anavatanından çıkarmaktır.

Stratejik bir yanıt

Stratejik bir cevap niteliğinde olan

“

İntihar terörizmi ile İslami köktendincilik veya herhangi bir din arasında çok az ilişki vardır.

Robert Pape

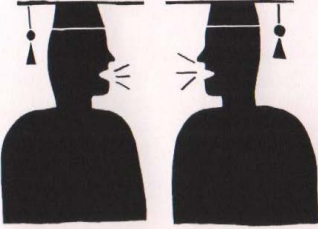
”

Pape'nin *Kazanmak için Ölmek* adlı kitabının 2005 baskısında, 1980 ile 2003 yılları arasındaki bilinen 315 intihar terörü vakası incelenmiştir. Saldırıların bireysel amaç ve inançlar ile açıklanamadığını ve din ile intihar terörizmi arasında oldukça ufak bir ilişki olduğunu saptadı. Bunun yerine eylemlerin demokratik güçler tarafından düzenlenen yabancı işgaline stratejik bir yanıt olduğu fikrini çağrıştıran “intihar terörizmi için nedensel mantık” önerisinde bulundu. Pape'in araştırması, her terörist kampanyasının ve intihar bombalarının %95'inin ulusal özgürlük amacına yönelik olduğunu saptadı.

Bu görüşün sonucu, askeri gücün yabancı güçler tarafından topluma boyun eğdirmek veya reform yapmak amacıyla kullanılmasının yalnızca daha fazla terör saldırısına yol açacağıdır. Pape'in savunduğu gibi, intihar terörizmi bir fanatizm değildir; “belirli bir amaca yönelik bir eylemdir.”

REHBER

REHBER

Bu kitapta siyaset felsefesinin önde gelen düşünceleri ve düşünürlerine yer verilmiştir; tahmin edileceği üzere çağlar boyunca dünyadaki siyasi düşünceye katkı sağlayan her düşünce ve düşünürle değinmek mümkün değildir. Bu rehber, hiçbir şekilde eksiksiz olmamakla birlikte, en önemli başarıları ve en çok bilinen fikirleriyle, kitapta ele alınmamış bazı düşünürler hakkında da bilgi veriyor. Aynı zamanda kitapta bahsi geçen fikirler üzerinde etkisi olan veya onlarla ilişkili eylem ve düşünürlerle ilham kaynağı olan diğer düşünürlerle ilgili sayfalara da referanslar verilmiştir.

BÜYÜK DARIUS MÖ y. 550-486

I. Darius Pers tahtını MÖ 522'de ele geçirir. Selefî Büyük Cyrus'u daha önce tahtından etmiş olan isyanları bastırır ve imparatorluğu Orta Asya, Kuzeydoğu Afrika, Yunanistan ve Balkan bölgesine kadar genişletir. Devasa imparatorluğunu yönetmek için, aynı zamanda vergi sistemini de yöneten satraplar tarafından yönetilen eyaletlere böler. Satraplar Persepolis ve Susa gibi büyük inşaat projelerinin olduğu bölgeler ve bölgesel başkentlere yerleşmişlerdi. Darius imparatorluğu birleştirmek için evrensel bir para birimini, *daric*, uygulamaya koymuş ve Aramiceyi de resmi dil yapmıştı.

Ayrıca bkz. Büyük İskender 332

MENCIUS MÖ y. 372-289

Aynı zamanda Mengzi olarak da bilinen Çinli filozof Mencius'un Konfüçyüs'un torunlarından biriyile çalışmış olduğu inanılır ve bu, onun Konfüçyüsçülükle ilgili fikirle-

rinin savaştan Devletler Döneminde hükümet için bir model olarak kabul edilmesinde çok etkili olmuştur. Konfüçyüs'ün tersine, toplum tarafından yozlaştırılabilecek olan insan doğasının özündeki iyiliği vurgulamış ve halkın ahlakını geliştirmek için eğitilmesi gerektiğini savunmuştur. Aynı zamanda yöneticilere karşı daha az saygısı vardı. Eğer adaletli bir yönetim sergilemezlerse, halk tarafından devrilmeleri gerektiğine inanıyordu.

Ayrıca bkz. Konfüçyüs 20-27 • Mozi 32-33 • Han Fei Tzu 48

BÜYÜK İSKENDER MÖ y. 356-323

Makedonya Kralı II. Filip'in oğlu olan İskender'in klasik Yunan döneminin en parlak döneminde doğup, gençlik yıllarında Aristoteles'in öğrencisi olduğuna inanılır. Babasının ölümünden sonra tahtı ele geçirmeyi başaran ve genişleme amaçlı bir dizi sefere girişir. Anadolu'yu başarılı bir şekilde ele geçirdikten sonra, devam eder ve III. Darius'un Pers İmparatorluğunun kalan kısmını egemenliği altına alır. Zamanla

gücü Kuzey Hindistan'a kadar uzanır. Bu süreçte Yunan kültürü ve kurumları ile klasik Yunan şehir devletlerini model alan çok sayıda Helenistik şehrin kurulduğu Afrika ve Asya'yla tanıştırdı.

Ayrıca bkz. Aristoteles 40-43 • Chanakya 44-47

CENGİZ HAN 1162-1227

Moğolistan'da yönetici bir kavimde doğan Timuçin, Moğol İmparatorluğunu kurduktan sonra Cengiz Han ünvanını alır. İktidara gelmeden önce Orta Asya halkı farklı kavimlere ayrılmıştı ve büyük oranda göçebeydi. Cengiz Han bu kavimleri tek bir millet altında topladı ve imparatorluğunu Çin'e kadar genişletecek seferler düzenledi. Büyük Han olarak yönetimi altındaki imparatorluk kendi aile üyeleri tarafından yönetilen hanlıklara ayrılır ve Orta Avrupa'ya kadar genişlemeye devam eder. Ele geçirdikleri tarafından zalim olarak görülse de, halkın kültürel farklılıklarına saygı duyan bir imparatorluk yaratmıştı.

Ayrıca bkz. Sun Tzu 28-31 • Chanakya 44-47

BARTOLOMÉ DE LAS CASAS 1484-1566

İspanyol rahip ve tarihçi Bartolomé de las Casas 1502'de Haiti adasına göç eder. Başlangıçta bir çiftlikte çalışır ve köleleri olur. Daha sonra bir papaz olur ve din görevlisi bir subay olarak Küba'nın fethine katılır; ancak yerel Taíno halkına yapılan zulümden o denli etkilenir ki Kızılderili halkının savunucusu olur. Santo Domingo'da Dominikan keşişi olarak bir manastıra girer; Orta Amerika'da seyahatler yapar; nihayet 1547'de İspanya'ya dönmeden önce Meksika'nın Chiapas kentinde piskopos ve "Kızılderililerin Koruyucusu" olur. Amerika'nın sömürgeleştirilme sürecindeki vahşet konusunda yazdığı yazıları erken bir evrensel insan hakları tasarısı olarak görülebilir.

Ayrıca bkz. Francisco de Vitoria 86-87 ■ Nelson Mandela 294-295 ■ Martin Luther King 316-321

BÜYÜK EKBER 1542-1605

Hindistan'daki üçüncü Moğol İmparatoru Ekber yalnızca imparatorluğu Orta ve Kuzey Hindistan'ın büyük bölümünü kapsayacak şekilde genişletmekle kalmamış, aynı zamanda etnik çeşitlilik gösteren bir halka da dini hoşgörü kültürünü tanıtmış ve hükümetinin yeniden yapılanmasına önyak olmuştur. İmparatorluğunu farklı yöneticiler altında otonom bölgelere ayırarak yerine, bölgeler merkezi bir yönetime bağışkırı valiler tarafından yönetiliyordu. Bu merkezi hükümet gelirler, yargı ve askeriye gibi farklı konularla ilgilenen farklı

bölgelere ayrılmıştı. Ekber bu şekilde birbiriyle uyumsuz dinleri refah ve barış dolu bir bütün altında birleştirmişti.

Ayrıca bkz. Chanakya 44-47 ■ Mahatma Gandhi 220-225 ■ Manabendra Nath Roy 253

TOKUGAWA İEYASU 1543-1616

Japon askeri lider ve devlet adamı Tokugawa Ieyasu, Mikawa bölgesi hükümdarının oğluydu. Çok uzamış bir iç kargaşa döneminde doğmuştu. Ieyasu babasının yerine geçer ve onun komşu yönetici Toyotomi Hideyoshi ile olan ittifakını devralır. Hideyoshi'nin ölümünden sonra ittifakı sürdürme sözüne rağmen, Ieyasu Toyotomi beyliğini mağlup ederek bugün Tokyo olan Edo'da bir devlet kurar. Tokugawa Ieyasu resmi İmparator Go-Yoezi tarafından 1603'te *shogun* (askeri vali) yapıldıktan sonra fiilen tüm Japonya'nın hâkimi olan Tokugawa hanedanının kurucusu olur. Toprakları yerel liderler arasında paylaştırarak ve yönetimle ilgili katı düzenlemeler getirerek, bir güç merkezine dönüşür ve ülkeye istikrar getirir.

Ayrıca bkz. Sun Tzu 28-31 ■ Niccolò Machiavelli 74-81 ■ Ito Hirobumi 195

OLIVER CROMWELL 1599-1658

Daha önce nispeten önemsiz bir parlamento üyesi olan Cromwell, İngiliz İç Savaşı sırasında zirveye ulaşır. Parlamenter güçlerin Kralıca'ya karşı sağladığı galibiyetle, yetenekli bir askeri lider olduğunu kanıtlar. Kral I. Charles'in idam fermanında imzası olanlardan

biridir. Cromwell'in hükümdarın devrilmesine katılması, daha sonraki Katolik İrlanda işgali gibi, dini olduğu kadar siyasi bir niteliğe de sahipti. İngiltere'nin kısa süren ulus devlet döneminde siyasi güç sahibi ve 1653'te İngiltere, Galler, İskoçya ve İrlanda'nın Koruyucu Lordu oldu. Cromwell bazılarınca zalim bir anti-Katolik diktatör olarak görülse de, kimilerince çöken bir monarşi döneminde özgürlüğü getiren ve monarşiyi parlamenter demokrasinin kurumlarıyla değiştiren kişi olarak görülür.

Ayrıca bkz. King John'un Baronları 60-61 ■ John Lilburne 333

JOHN LILBURN 1614-1657

İngiliz siyasetçi John Lilburne kendini yasalarla verilen haklara karşılık "doğuştan sahip olduğumuz haklar" olarak adlandırdığı bir ideal uğrunda savaşmaya adanmıştır. 1630'da yasadışı broşürleri basmaktan hapse atılır; İngiliz İç Savaşı'nın başında Parlamenterci orduya kaydolur. 1645'te kendi tanımladığı özgürlük düşüncesine yönelik savaşmadığını düşünerek ordudan ayrılır. Eşit mülkiyet haklarını savunan Eşitlikçiler hareketiyle ilişkilendirilmiş olsa da, Lilburne insan hakları adına eşitliği savunuyordu ve Eşitlikçilerin *Bir Halk Anlaşması* broşürüne esin kaynağı olmuştur. Lilburne 1649'da vatana ihanetten yargılanır, fakat kamuoyunun tepkisi sonucunda serbest bırakılır ve sürgüne gönderilir. 1653'te İngiltere'ye dönüşünde tekrar yargılanır ve 1657'deki vefatına kadar hapse yatar.

Ayrıca bkz. Thomas Paine 134-139 ■ Oliver Cromwell 333

SAMUEL VON PUFENDORF

1632–1694

Almanya Saksonya'da Lutherci bir papazın oğlu olan Samuel von Pufendorf, başlangıçta Leipzig'te teoloji eğitime başlasa da, hukuk okumak için Jena'ya gitmeye karar vermiştir. Orada Grotius ve Hobbes'u ve onların doğal yasa teorilerini keşfeder. Evrensel yasa üzerine fikirleriyle tanınır ve doğal yasa teorilerini geliştireceği Heidelberg Üniversitesi'nde ilk hukuk ve milletler profesörü olarak atanarak Rousseau'nun toplum sözleşmesi kavramına giden yolu açar. Ayrıca dünden bağımsız bir uluslararası hukuk sistemi önerir. Daha sonra kraliyet sarayının tarihçisi olarak İsviçre'ye gider ve Kilise yasalarıyla devlet yasaları arasındaki farkı vurguladığı bir Kilise devleti teorisi geliştirir.

Ayrıca bkz. Hugo Grotius 94–95
• Thomas Hobbes 96–103
Jean-Jacques Rousseau 118–125

JUANA INÉS DE LA CRUZ

1651–1695

Juana Inés de Asbaje y Ramírez de Santillana Mexico City yakınlarında Isabella Ramirez ve bir İspanyol kaptanın gayri meşru çocuğu olarak dünyaya gelir. Çok genç yaşta okuma yazma öğrenir ve 1660'ta onunla yaşamaya gönderildiğinde büyükbabasının kütüphanesinde büyük ilgi duyar. O dönemde eğitim erkek işiydi; Cruz'un ailesine onu üniversiteye gidebilmek için erkek kıyafetleri içinde gizlemeleri için yalvardığı

bilinir. Fakat sonunda kendi kendine klasikleri çalışmak zorunda kalmıştır. 1669'da St. Jerome Tarikatının Kadınlar Manastırına girer ve ölene kadar orada kalır. Çok sayıda şiir ve Kilise otoritelerinin yazılarına yaptıkları eleştirilere bir tepki olarak da kadınların eğitim hakkının cesur bir savunması olan "Rahibe Philotea'ya Cevap"ı yazar. Kadınları cahil bırakmakla toplumun zarar gördüğünü savunur ve "eğer yetişkin kadınlarımız eğitilmiş olsaydı ... ne kadar büyük bir kayıp önlenmiş olurdu!" der. Görüşlerinin bir kısmı Kilise tarafından sansürlenir.

Ayrıca bkz. Mary Wollstonecraft 154–155 • Emmeline Pankhurst 207
• Simone de Beauvoir 284–289
Şirin Ebadi 328

GEORGE WASHINGTON

1732–1799

Amerikan Bağımsızlık Savaşında Kıta Ordusunun başkomutanı olan Washington, Birleşik Devletler'in Kurucu Atalarından biri ve ilk başkanıydı. Washington herhangi bir siyasi parti üyesi değildi ve partizan politikaların bölücülüğüne karşıydı. İki dönem kaldığı görevinde ülkeyi merkezi bir hükümet tarafından yönetilen bir cumhuriyet çatısı altında birleştirmeye yönelik önlemleri uygulamaya koyar. Milliyetçilik duygusunu geliştirme- nin yanı sıra, cumhuriyetin refahını geliştirmek ve ticareti desteklemek için pratik adımlar atar – Avrupa'daki savaşlara karışmamak için tarafsız bir dış politika izlerken, ülkenin borçlarını silmek için adil bir vergi sistemi getirir. ABD hükümetinin açılış konuşması ve iki dönemlik başkanlık geleneği gibi gelenekleri Washington tarafından oluşturulmuştur.

Ayrıca bkz. Benjamin Franklin 112–113 • Thomas Paine 134–139
Thomas Jefferson 140–141

JOSEPH DE MAISTRE

1753–1826

Joseph-Marie, comte de Maistre Fransız devrimi sonrasındaki muhafazakâr tepkinin önemli bir figürü olarak öne çıkar. Maistre devrimi ateist Aydınlanma düşüncesinin bir sonucu olarak görüyordu ve onu takip eden Terör Döneminin Hristiyanlığı inkâr etmesinin kaçınılmaz bir sonucu olduğunu savunuyordu. Devrimden kaçmak için önce İsviçre'ye sonra da İtalya ve Sardunya'ya kaçtı. Rasyonel temellere dayanan hükümetlerin sonunda şiddete maruz kalarak son bulmaya mahkûm olduğuna ve tek istikrarlı yönetim şeklinin ilahi olarak onaylanmış ve Papanın nihai otorite olduğu bir monarşi olduğuna inanıyordu.

Ayrıca bkz. Thomas Aquinas 62–69 • Edmund Burke 130–133

NİKOLAI MORDVINOV

1754–1845

İngiliz Kraliyet Donanmasında da görev yapmış olan Rus Donanması subayı Nikolai Mordvinov önce İmparator Paul'un dikkatini çeker; amiral daha sonra da askeri politikalar üzerinde etkili olacağı Donanma Bakanlığına terfi eder. Rus hükümetinin kararlı bir şekilde otokratik olduğu bir dönemde, o liberalizmi savunur. Ateşli bir Anglofil (İngiliz hayranı) olan Mordvinov İngilizlerin özellikle siyasi liberalizmine hayrandı ve etkisini kullanarak bunu, Rusya'nın ekonomik gelişiminin önünü tıkadığına inandığı serflikle değiştirmeyi savundu. Bunun devrime gerek

duyulmadan başarılabilceğine inanıyordu.

Ayrıca bkz. John Stuart Mill 174-181 • Peter Kropotkin 206

MAXIMILIEN ROBESPIERRE 1758-1794

Fransız devriminin önde gelen isimlerinden biri olan Robespierre, yandaşları tarafından devrimin ilkelerinin sarsılmaz bir savunucusu olarak görülmüş; fakat akıllarda zalim bir diktatör olarak kalmıştır. Devrimci yazar Jean-Jacques Rousseau'nun eserleriyle ilk defa karşılaştığı Paris'te hukuk okumıştır. Arras'ta hukuk stajını yaparken siyasetle ilgilenir ve Kurucu Meclis üyeliğine kadar yükselir. Orada eşit haklar ve bir Fransız Cumhuriyetinin kurulmasını savunur. XVI. Louis'nin idamından sonra karşı devrim tehdidini Terör Dönemiyle ortadan kaldırmak için kurulan Kamu Güvenliği Komitesine başkanlık eder; fakat daha sonra tutuklanır ve idam edilir.

Ayrıca bkz. Montesquieu 110-111 • Jean-Jacques Rousseau 118-125 • Gracchus Babeuf 335

GRACCHUS BABEUF 1760-1797

François-Noël Babeuf oldukça az eğitim görmüştür. Yazar ve gazeteci olmuş; Fransız Devrimi başladıktan sonra, Romalı reformcu ve yüksek rütbeli subaylar olan Gracchus kardeşlerin şerefine "Tribune" ve "Gracchus" Babeuf takma adlarıyla propaganda yazıları yayımlamıştır. Görüşleri devrimci otoriteler için bile oldukça radikaldir. Terör Dönemi fikirlerinin desteklenmesi için *Le Tribun du Peuple* der-

gisinin yayımlanması ona *Eşitler Toplumu* olarak bilinen bir cemaat kitlesi kazandırır. Organizasyonuna sızanların ele geçirdikleri kanıtlar komplo suçlamalarına ve Babeuf ve birçok kışkırtıcı dostunun tutuklanıp idam edilmesine yol açar.

Ayrıca bkz. Jean-Jacques Rousseau 118-125 • Maximilien Robespierre 335

JOHANN FICHTE 1762-1814

Öncelikle filozof olarak bilinen Fichte, aynı zamanda Almanya'nın siyasi milliyetçiliğine katkı sağlayan kişilerden biri olarak kabul edilir. Fransız Devrimi sonrasında Fransa Almanya'nın Batı eyaletlerinin çoğunu ilhak etmiş ve özgürlükle sivil haklar kavramlarını uygulamaya koymuş; fakat bu vatansever bir tepkiye neden olmuştu. Fichte Almanları ortak miras ve dillerinin çatısı altında bir araya gelerek Fransız etkisine karşı çıkmaya ve daha ihtilafli bir şekilde "devlet içinde devlet" olduklarına inandığı Yahudi tehdidini ortadan kaldırmaya çağırıştır. Açıkça anti-semitik olan fikirlerinin dışında kadınların da sivil haklardan mahrum kalması gerektiğine inanıyordu. En aşırı uçtaki önerileri, Hitler'in Nasyonal Sosyalizm hareketine yansımıştır.

Ayrıca bkz. Johann Gottfried Herder 142-413 • Georg Hegel 156-159 • Adolf Hitler 337

NAPOLÉON BONAPARTE 1769-1821

Asil İtalyan kökenli bir Korsikalı olan Napoléon, Korsikalı milliyetçi kimliğini kaybetmemesine karşın Fransa'da bir askeri akademide

okumuş ve Fransız ordusunda görev almıştır. Cumhuriyetçi hassasiyetleri Fransız Devriminin sonuna doğru cumhuriyetçi güçlerin arasında bir yer edinmesini sağlar. *Coup d'état* sonrasında kendini Cumhuriyetin ilk konsülü olarak atar ve Napoléon Tüzüğünü uygulamaya koyar. Bu doğuştan kazanılan ayrıcalıkların geçersiz olduğu meritokratik bir hükümet kurar ve dini özgürlük sağlayan önlemler getirir -özellikle Yahudi ve Protestanlar için. Aynı zamanda Papa VII. Pius ile Katolik Kilisesinin statüsünü kısmen geri kazandıran bir anlaşma imzalar. Kendini 1804'te İmparator ilan eder ve sonunda kendi çöküşüne sebep olacak bir dizi savaş başlatır. Tahttan çekilir ve 1813'te Elba adasına sürgüne gider. Kısa süre sonra iktidara geri döner; fakat 1815'te Waterloo'da İngilizlere yenilir. St. Helena adasına ölümüne kadar tutulmuş olur.

Ayrıca bkz. Friedrich Nietzsche 196-199 • Maximilien Robespierre 335

ROBERT OWEN 1771-1817

Mütevazı bir Gallerli aileden gelen Owen, daha çocukken iş aramak üzere İngiltere Manchester'a gider. Tekstil ticaretinde adını duyurur ve 19 yaşında bir pamuk dokuma fabrikasının müdürü olur. Sosyal reformla ilgili fikirlerini *Topluma Yeni Bir Bakış*'ta özetlemiştir. Ütopik sosyalist felsefesi barınma, sosyal refah ve eğitim gibi işçilerin yaşam koşullarını geliştirmeye dayanıyordu. İskoçya'da New Lanark ve Britanya'nın diğer bölgeleriyle ABD'de New Harmony, Indiana'da kooperatif topluluklar kurmuştur. Kooperatif hareketin bir

öncüsü olarak, yeni toplulukları İngiltere'deki sosyal reform hareketlerine esin kaynağı olmuştur.

Ayrıca bkz. Thomas Paine 134-139 • Jeremy Bentham 144-149 • Karl Marx 188-193 • Beatrice Webb 210

CHARLES FOURIER 1772-1837

Fransa Besançon'da bir işadamlarının oğlu olarak dünyaya gelen Fourier Avrupa'da seyahatler yapar ve sonunda yazarlığı seçene kadar çeşitli işlerde çalışır. Devrimci dönemin diğer sosyalist düşünürlerinin aksine toplumun sorunlarının eşitsizlikten ziyade fakirlikten kaynaklandığını düşünür ve bir tür özgürlükçü sosyalizm geliştirir. Fourier ayrıca kadın haklarının erken savunucularından biriydi. Yahudilerin getirdiği kötü bir uygulamaya olduğunu düşündüğü ticaret ve rekabetin yerine bir işbirliği sistemi önerisi getirmişti.

Fourier'in ütöpik fikirleri "falanks-lar" olarak adlandırıldığı apartman toplulukları tarafından gerçekleştirilecekti. İşçiler katkılarına göre ücret alacaklar ve istenmeyen işler için daha fazla kazanacaklardı. Fourier'in bu fikirleri 1871'de kısa bir süre için Paris'i yöneten Paris Komünü tarafından benimsendi ve falanks-lar ABD'de çeşitli yerlerde kuruldu.

Ayrıca bkz. Mary Wollstonecraft 154-155 • Robert Owen 335

GIUSEPPE GARIBALDI 1807-1882

İtalyan *Risorgimento*'sunun -19. yüzyılda İtalya'nın birleşmesine yönelik hareketin- önde gelen isimlerinden olan Garibaldi kırmızı gömlekleriyle ünlenen ve Sicilya ile

Napoli'yi ele geçiren bir gerilla gücüne önderlik etmiştir. Aynı zamanda İtalya'dan sürgün edildiği dönemde Güney Afrika'da seferlerde savaşmış ve bir süre Birleşik Devletler'de kalmıştı. Maceraları Atlantik'in her iki yakasında da ün salmış ve popülerliği İtalya'nın birleşmesinin hızlanmasına büyük katkıda bulunmuştur. Papalığın siyasi gücüne şiddetle muhalif bir cumhuriyetçi olan Garibaldi yine de birleşme adına bir monarşi kurulmasını desteklemiş ve 1861'de kurulan İtalya Krallığının kurulabilmesi için Sardunya Kralı II. Victor Emanuel'e yardım etmişti. Papalık devletlerinin de 1870'de krallığa katılmasıyla *Risorgimento* tamamlanmış olur. Garibaldi yeni birleşmiş olan Almanya tarafından gerçekleştirilebileceğini umduğu bir Avrupa Federasyonu fikrini savunuyordu.

Ayrıca bkz. Giuseppe Mazzini 172-173

NASER AL-DİN ŞAH KAÇAR 1831-1896

Kaçar hanedanının dördüncü şahı olan Naser El Din 1848'de İran tahtına geçer ve Avrupalı fikirlerden etkilenmiş bir reformcu olarak yönetime geçer. Ülkenin altyapısını iyileştirme çalışmalarının yanı sıra -yollar yapmak, posta ve telgraf hizmetlerini başlatmak- Batılı tarzda okullar açması, ruhan sınıfının gücünü azaltmak için yeni düzenlemeler getirmiş ve bir Yahudi Devletinin kurulması fikrine olumlu yaklaşmıştır. 1873 ve 1878'de Avrupa turuna çıkmış ve özellikle İngiliz siyasi sisteminden oldukça etkilenmişti. Ancak gitgide daha diktatör bir yönetim kurmuş; azınlıkları ezmeye ve Avrupalı tüc-

carlara ayrıcalıklar vererek kendi cebini doldurmaya başlamıştır. Dış çıkarların peşinde biri olarak, yükselen İran milliyetçi hareketi nedeniyle hızla popülerliğini yitirmiş ve 1896'da suikaste uğramıştır.

Ayrıca bkz. Theodor Herzl 208-209 • Mustafa Kemal Atatürk 248-249

OSWALD SPENGLER 1880-1936

Alman tarihçi Oswald Spengler adını *Batının Çöküşü* ile duyurur; ancak 1914'te bitirilmesine rağmen kitabın yayımlanması I. Dünya Savaşı sonrasında olacaktır. Kitabında tüm medeniyetlerin er ya da geç çöküşle karşı karşıya kalacağını ifade eder; bu fikir Almanya'nın 1920'lerdeki çöküşüyle güçlenmişti. Bir başka kitabı, *Prusya ve Sosyalizm*, otoriter sosyalizmin yeni bir milliyetçi hareketi savunuyordu. Ancak Nazizm savunucusu değildi ve Batı medeniyetinin sonunu getirebilecek bir dünya savaşı konusunda uyararak Hitler'in ırk üstünlüğüyle ilgili fikirlerini açıkça eleştiriyordu.

Ayrıca bkz. Ibn Haldun 72-73 • Adolf Hitler 337

RICHARD TAWNEY 1880-1962

İngiliz sosyal konular ve ekonomi tarihçisi Richard Tawney kapitalist toplumun ağırlıklılığının ateşli bir eleştiricisiydi. Hristiyan temelli bir sosyalizm ve eşitlikçi bir toplum fikrini geliştirdiği klasik bir tarihsel analiz olan *Din ve Kapitalizmin Yükselişi* kitabının yazarıydı. Reformcu bir sosyalist ve Bağımsız Emek Partisinin bir üyesiydi; Sidney ve Beatrice Webb'le beraber sanayi ve eğitim alanındaki birçok

kampanyada görev almıştı. Yetişkin eğitiminin sadık bir savunucusuydu ve İşçilerin Eğitimi Birliğine aktif olarak katılmış ve 1928'de bu birliğin başkanı olmuştur.

Ayrıca bkz. Beatrice Webb 210 • Robert Owen 335

FRANKLIN D. ROOSEVELT

1882–1945

Birleşik Devletler'in 32. Başkanı olan Roosevelt 1932'de savaş sonrası Büyük Buhran'ın kötü zamanlarında seçilmişti. Hemen ekonomik gelişmeyi desteklemek, işsizliği azaltmak ve finansal kurumları düzenlemek amacıyla, Yeni Anlaşma olarak bilinen bir yasama programı hazırlar. Aynı zamanda sivil hakları geliştirmeyi amaçlayan sosyal reformlar getirir. Hükümetin sosyal programlarını genişletmesi ve finans piyasalarına müdahalesi Amerikan liberal politikasının 20. yüzyıldaki standardını belirlemiştir. Politikaları ekonomiyi düzeltmiş ve halkın moralini yükseltmiş; II. Dünya Savaşı'nın geliştiğiyle ülkeyi soyutlanmış duruşundan dünya meselelerinde lider bir aktör konumuna çıkarak popülaritesini sağlamlaştırmıştır.

Ayrıca bkz. Winston Churchill 236–237 • Joseph Stalin 240–241

BENİTO MUSSOLİNİ

1883–1945

Mussolini daha gençken İtalya'dan ayrılıp sosyalist bir aktivist ve daha sonra gazeteci olacağı İsviçre'ye gider. Aynı zamanda ateşli bir İtalyan milliyetçisi olur ve I. Dünya Savaşı'na müdahaleyi desteklemesi yüzünden İtalyan sosyalist partısından atılır. İtalyan ordusundaki

hizmetinden sonra bir proletarya devriminin geleneksel sosyalist anlayışını reddederek, 1921 Faşist Manifestosunda milliyetçi ve sosyalist fikirlerin bir karışımını savunur. Nasyonal Faşist Partiyi bir hükümet darbesine götürür, "Roma Yürüyüşü", ve sonraki yıl koalisyon hükümetinin başbakanı olur. Birkaç yıl içinde diktatörce bir yönetimi benimser ve Il Duce ("Lider") unvanını kullanır. Kamusal çalışmalar ve ekonomik reformlar içeren bir programı uygulamaya sokar. II. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yanında yer alır. Müttefikler İtalya'yı işgal edince hapse atılır; fakat Alman özel kuvvetleri tarafından kurtarılır. Sonunda İtalyan Partizanlar tarafından yakalanarak 1945'te idam edilir.

Ayrıca bkz. Giovanni Gentile 238–239 • Adolf Hitler 337

ADOLF HİTLER

1889–1945

Avusturya'da doğmuş olmasına rağmen, Adolf Hitler genç yaşlarda Almanya'ya gider ve kısa zamanda ateşli bir Alman milliyetçisi olur. I. Dünya Savaşı'nda görev aldıktan sonra yeni filizlenmeye başlayan Alman İşçi Partisine –daha sonra Nazi partisi olan– katılır ve 1921'de partinin lideri olur. 1923'te başarısız bir coup d'état, Münih Birahane Darbesi, teşebbüsü sonrası hapsedilir. Hapisteyken hatıratı *Kavgam*'ı yazar. Bir sonraki yıl serbest bırakılınca Alman milliyetçiliği, ırk üstünlüğü, anti-semitizm ve anti-komünizmle ilgili fikirlerini destek kazanmak için kullanarak 1933'te Şansölye olarak seçilir. Kısa zamanda bir diktatörlük yönetimi kurar ve Weimer Cumhuriyetinin yerine Üçüncü Reich dönemini getirerek Almanlara yeni topraklar

kazandırma hazırlıklılarıyla Almanya'yı yeniden silahlandırmaya başlar. 1939'da Polonya'yı işgalı, Reich'in Avrupa boyunca genişleteceği II. Dünya Savaşı'nın başlangıcını belirler; fakat 1945'te yenilgiye uğratılır. Berlin Savaşı'nda Müttefiklerin yaklaştığı sırada sığınağına intihar etmiştir. **Ayrıca bkz.** Joseph Stalin 240–241 • Benito Mussolini 337

HO CHI MINH

1890–1969

Ho Chi Minh Fransız İndoçin'inde Nguyen Sinh Cung'ta doğmuş ve Hue'de bir Fransız Lisesine gitmiştir. Bir gemide iş bularak ABD'ye gitmeden bir süre öğretmen olarak, daha sonra da Londra ve Paris'te vasıfsız işlerde çalışmıştır. Fransa'dayken komünizm hakkında bilgi edinir ve Vietnam'daki Fransız yönetiminin milliyetçi bir hükümetle değiştirilmesi için kampanyalar düzenler. Sovyetler Birliği ve Çin'de birkaç yıl geçirdikten sonra Hong Kong'ta İngilizler tarafından hapsedilir. 1941'de bağımsızlık hareketine önderlik etmek üzere Vietnam'a döner ve Ho Chi Minh takma adını kullanır. Ülkenin II. Dünya Savaşı sırasında Japonlar tarafından işgal edilmesini başlarıyla önder. 1945'te kendisinin hem devlet başkanı hem de başbakanı olduğu Vietnam Demokratik Cumhuriyetini (Kuzey Vietnam) kurar; fakat birleşmiş bir Vietnam'a yönelik savaşı 1955'te sağlık problemleri nedeniyle çekilmek zorunda kalıncaya kadar devam ettirir. Ancak 1969'da Vietnam Savaşı henüz bitmeden ölür ve komünist Halkın Ordusu ile Viet Kong'un Güney Vietnam ve ABD önderliğindeki güçlerin sembolik lideri olarak kalır.

Ayrıca bkz. Karl Marx 188-193 ■ Mao Zedong 260-265 ■ Che Guevara 312-313 ■ Fidel Castro 339

JOSÉ CARLOS MARIATEGUI

1894-1930

Perulu gazeteci Mariátegui bir gazetede getir götür işleri yapmak için 14 yaşında okulu bırakır ve mesleğini günlük *La Prensa* ve *El Tiempo*'da öğrenir. 1918'de kendi sol-kanat gazetesi *La Razón*'u kurar ve 1920'de sosyalist aktiviteleri desteklediği gerekçesiyle ülkeden ayrılmaya mecbur edilir. Avrupa'yı turlar ve Mussolini iktidara geldiğinde İtalya'da yaşar ve sosyalist siyaseti girer. Mariátegui faşizmin yükselişini solun zayıflığına atfediyordu. 1923'te Peru'ya döner ve İtalya'daki tecrübeleri ışığında anavatanındaki mevcut durum üzerine yazılar yazmaya başlar. Amerikan Popüler Devrimci Birliğine katılır ve *Amauta* mecmuasını kurar. 1928'de Peru'daki Komünist Partinin kurucularından biri olur, Marksist bir analiz olan *Peru Gerçeği Üzerine Yedi Yorumlayıcı Makale*'yi yazarak Peru halkının kolektivizme dönmelerini savunur. Fikirleri 1930'daki ölümüne kadar Peru'daki etkisini sürdürür ve 20. yüzyılın sonlarındaki Işık Yolu ve Túpac devrimci hareketlerine esin kaynağı olur.

Ayrıca bkz. Simón Bolívar 162-163 ■ Karl Marx 188-193 ■ Che Guevara 312-313 ■ Benito Mussolini 337

HERBERT MARCUSE

1898-1979

1930'larda ABD'ye göç eden Alman entelektüellerden biri olan Marcuse

felsefe okumuştur. Frankfurt Sosyal Araştırmalar Okuluyla kurduğu ilişki 1940'da ABD vatandaşı olana dek devam eder. *Tek-Boyutlu Adam* ve *Eros ve Medeniyet* adlı kitaplarında modern toplumun yabancılaşmasını ele alan Marksizm esinli bir felsefe sunar. Sınıf mücadelesine daha az önem veren Marksizm yorumu ABD toplumuna göre uyarlanmıştı. Kapitalizmle aynı şekilde insanlıktan çıkarıcı etkisi olduğuna inandığı Sovyet komünizminin önemli bir eleştiricisiydi. ABD'deki azınlık gruplar ve öğrenciler arasında popüler olan fikirleri 1960'lar ve 1970'lerde ona "Yeni Solun Babası" unvanını kazandırmıştı.

Ayrıca bkz. Jean-Jacques Rousseau 118-125 ■ Karl Marx 188-193 ■ Friedrich Nietzsche 196-199

LÉOPOLD SÉDAR SENGHOR

1906-2001

Fransız Batı Afrika'sında doğan Senghor, Fransa'da okumak için burs kazanarak mezun olduktan sonra Tours ve Paris Üniversitelerinde profesör olur. Fransa'daki Nazi işgali direnişinde aktif bir görev alır. Aimé Césaire ve Léon Damas gibi diğer Afrikalı göçmenlerle, Avrupa'da hâkim olan ırkçı sömürgeci güçlerinkine karşı Afrika kültürünün olumlu yönlerini ortaya koyduğu *négritude* kavramını geliştirir. II. Dünya Savaşı sonrası akademik kariyerine devam etmek için Afrika'ya geri döner ve siyasetle daha çok ilgilenmeye başlar. Ülke 1960'ta bağımsızlığını kazandığında Senegal'in ilk devlet başkanı olur. Birçok sömürgecilikten kurtulmuş devletin benimsediği Marksizmin aksine, *négritude* üzerine kurulu

belirgin bir Afrikalı sosyalist hakı açısını benimser ve Fransa ve Batı dünyasıyla bağlarını koparmaz.

Ayrıca bkz. Mahatma Gandhi 220-225 ■ Marcus Garvey 252 ■ Martin Luther King 316-321

MİHAİLO MARKOVIĆ

1923-2010

O zamanlar Yugoslavya'ya dâhil olan Belgrad'ta doğan Sırp filozof Mihailo Markovic, Uygulama Ekolu olarak bilinen insanı hareketin önde gelen bir üyesiydi. II. Dünya Savaşı'nda bir Partizan olarak savaştıktan sonra, Sovyet Stalinizmine yönelik ateşli eleştirileriyle Yugoslavya Komünist Partisinde adını duyurmuş ve Marksist öğretilere dönüşü savunmuştur. Belgrad ve Londra'da okumuş ve 1960'larda saygın bir akademisyen olarak ve konuşma özgürlüğü çağrıları ve tamamen Marksist sosyal eleştirileriyle, Uygulama Ekolünün odak noktası olur. Markovic 1986'da Sırp milliyetçilerinin ele alındığı SANU Memorandumu'nı yazarlardan biri olmuştu ve Sırbistan Sosyalist Partisinin bir üyesi olarak Sırp milliyetçi lider Slobodan Milošević'i destekleyenlerden biriydi.

Ayrıca bkz. Karl Marx 188-193 ■ Herbert Marcuse 338

JEAN-FRANÇOIS LYOTARD

1924-1998

Fransız postmodernist felsefi hareketinin lider ismi olan Lyotard Paris, Sorbonne'da okumuştur ve Uluslararası Felsefe Kolejinin kurucularından biridir. 1950'lerdeki çoğu sosyalist gibi Stalin'in Sovyet

Rusya'daki aşırılıklarından rahatsız olmuş ve 1949'da Stalin'e Marksist bir perspektiften karşı çıkmak için kurulan *Socialisme ou Barbarie* örgütüne katılmıştır. Daha sonra diğer Marksist gruplara yönelmiştir. 1968'de Paris'teki öğrenci ve işçi protestolarına katılır; fakat siyasat teorisyenlerinin tepkisizliği nedeniyle hayal kırıklığına uğrar. 1974'te Lyotard Marksist Devrime olan inancını Libidinal Ekonomi kitabında reddeder. Onun bu ve birçok siyasî yazısı Marx ve kapitalizmin –ve Sigmund Freud'un çalışmaları–nın tutkular siyaseti sunar.

Ayrıca bkz. Karl Marx 188–193 • Herbert Marcuse 338

FIDEL CASTRO

d. 1926

Anti-emperyalist siyasatin sembolik bir ismi olan Castro önce Havana'da bir hukuk öğrencisiyken Küba siyasetiyle ilgilenmeye başlar; ancak hukuk eğitimi Columbia ve Dominik Cumhuriyetindeki sağcı hükümetlerle savaşmak üzere yarım bırakır. 1959'da kardeşi Raúl ve arkadaşı Che Guevara ile Küba'da ABD-destekli Fulgencio Batista'nın diktatörlüğünü devirmeye yönelik harekete önderlik ederler. Yeni Küba Cumhuriyetinin Başbakanı olarak tek partili bir Marksist-Leninist devlet kurar. ABD'nin kendini devirme ve hatta suikast girişimlerine rağmen 1976'da Devlet Başkanı olur. Küba'yı Sovyetler Birliği'yle aynı çizgiye çekmek yerine Castro, Soğuk Savaş boyunca Batı ile Doğu arasında anti-emperyalist bir orta yolu savunan Bağlantısızlar Hareketinin bir üyesi olarak uluslararası bir çizgide kalır. Sovyetler

Birliği'nin çöküşünden sonra Küba'yı diğer Latin Amerika ülkeleleriyle ittifaka götürür ve 2008'de bozulan sağlığı yüzünden başkanlığı kardeşi Raúl'a bırakana kadar ülkeyi yabancı yatırıma açacak düzenlemeler getirir.

Ayrıca bkz. Karl Marx 188–193 • Vladimir Lenin 226–233 • Che Guevara 312–313

JÜRGEN HABERMAS

d. 1929

Alman filozof ve sosyolog Jürgen Habermas, modern kapitalist toplum ve demokrasiyi geniş bir Marksist felesefede ele aldığı analiziyle tanınmıştır. Aydınlanma düşüncesinin bir devamı olarak gördüğü Marksist analizin rasyonalizmi üzerinde durur. II. Dünya Savaşı'ndaki tecrübelerinden ve özellikle Nüremberg duruşmalarından esinlenerek, savaş sonrası Almanya'sı için yeni bir siyasat felsefesi bulma arayışında olmuştur. Frankfurt Sosyal Araştırmalar Okulunda okumuş; fakat kurumun anti-modernist duruşuyla hemfikir değildir. Daha sonra Frankfurt Sosyal Araştırmalar Okulunun müdürü olmuştur. Verimli bir yazar olan Habermas tamamen demokratik bir sosyalizmi savunmuş ve postmodernizmi sık sık eleştirmiştir.

Ayrıca bkz. Karl Marx 188–193 • Max Weber 214–215

DAVID GAUTHIER

d. 1932

Kanada Toronto'da doğan Gauthier Toronto, Harvard ve Oxford Üniversitesi'nde felsefe okumuş ve daha sonra 1980'de Pittsburgh Üniversitesi'ne geçene kadar

Toronto Üniversitesi'nde profesör olarak çalışmıştır. Ana ilgi alanı ahlak felsefesi, özellikle de Hobbes ve Rousseau'nun siyasat teorileriydi. Gauthier birçok makale ve kitapta rasyonel Aydınlanma teorisine dayandığı özgürlükçü bir siyasat felsefesi geliştirmiştir. En meşhur kitabı olan *Anlaşılabilir Ahlak*'ta, karar vermeye ilgili modern teorileri –oyunlar teorisi gibi– toplum sözleşmesi fikri üzerine uygular; siyasî ve ekonomik karar verme mekanizmalarını ahlaki açıdan inceler.

Ayrıca bkz. Thomas Hobbes 96–103 • Jean-Jacques Rousseau 118–125

ERNESTO LACLAU

d. 1935

Siyaset teorisyeni Ernest Laclau, 1969'da İngiltere'de akademik bir kariyere yönelene kadar, anavatanı Arjantin'de sosyalist bir aktivist ve Milli Solun Sosyalist Partisinin bir üyesiydi. Hâlâ Siyaset Teorisi profesörü olduğu Essex Üniversitesi'nde profesördür. Laclau duruşunu post-Marksist olarak tanımlar. Jean-Francois Lyotard ve Jacques Derrida gibi Fransız filozoflarının düşüncelerini ve Jacques Lacan'ın psikoanalitik teorisini temelde Marksist bir siyasat felsefesine uygulamıştır. Bununla birlikte sınıf mücadelesi ve ekonomik determinizmle ilgili Marksist fikirleri "radikal çoğulcu demokrasi" lehine reddetmiştir.

Ayrıca bkz. Karl Marx 188–193 • Antonio Gramsci 259 • Jean-Francois Lyotard 338

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Adil savaş teorisi *Jus ad bellum* –Latince “savaşma hakkı”– savaş için etik ve yasal bir zemin olması gerekliliği; ve *Jus in bello* –Latince “savaşta adalet”– savaşın etik yollarla sürdürülmesi gerekliliğinden oluşan askeri bir doktrin.

Agrariyanizm Kırsal toplum ve çiftçiyi kent toplumları ve ücretli işçilerden üstün gören bir siyasi görüş. Çiftçiliği toplumsal değerleri şekillendirebilecek bir yaşam şekli olarak görüş.

Ahlaki mutlakyetçilik

Ahlaklılığın, özellikle de uluslararası hukuk alanında, insan davranışlarının mutlak kılavuzu olması gerektiği kavramına dayanan felsefi düşünce.

Anarşizm Devlet otoritesinin, gerekirse şiddet kullanarak, ortadan kaldırılması ve gönüllü işbirliğine dayanan bir toplum yapısının benimsenmesi.

Anayasacılık Bir anayasaya –bir milletin temel ilke ve yasalarının yazılı toplamı– tabi olan hükümet sistemi.

Aparatçık Komünist parti sisteminin bir üyesi. Siyasi bir bağınazlığın aşağılayıcı bir tanıımı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Aparteid Afrikancada “bölünme” anlamına gelen. 1948’de Ulusal Partinin seçim zaferinin ardından Güney Afrika’da uygulamaya konan bir ırk ayrım siyaseti.

Aşırılık Tavizsiz ilke veya eylemleri savunan herhangi bir siyasi teori.

Aydınlanma Aynı zamanda Akıl Çağı olarak da bilinen, dünyanın dinsel anlayışla yorumlanmasının sorgulandığı ve usavurumun uygulandığı 18. yüzyıldaki entelektüel gelişme dönemi.

Ayrımcılık Farklı ırk, sınıf ve etnik grupların birbirinden ayrı tutulması gerektiği düşüncesi.

Bağımlı teori Kuzey yarımküredeki zengin ülkelerin daha az gelişmiş olan güneydekilerle aralarındaki –kendilerine bağımlı ve dezavantajlı durumda oldukları– neo-sömürgecilik ilişkisini açıklayan teori.

Bolşevik Rusçada “çoğunluk” anlamına gelen, 1903’te Menşevik fraksiyonundan ayrılarak 1917 sonrası Sovyetler Birliği’nin Komünist Partisi olan Marksist Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi.

Burjuvazi Marksizmde üretim araçlarını elinde bulunduran, geliri ücretli işten ziyade bundan kazanan sınıf.

Cumhuriyetçilik Bir hükümdarın olmadığı ve gücün halkta olup seçilmiş temsilciler tarafından uygulandığı bir cumhuriyetin en iyi yönetim şekli olduğu düşüncesi.

Cunta Hükümeti devirdikten sonra iktidara geçen, genelde askeri nitelikte bir zümre, topluluk veya siyasi grup.

Çoğulculuk Toplumun farklı sosyal ve ırksal kökenlerden gelen bireylerinin birbiriyle yan yana

olması ve geleneksel kültürlerini ve özel ilgi alanlarını özgürce ifade etmesi gerektiğini savunan görüş.

Çok yanlılık Birden fazla ülkenin uluslararası ilişkilerde işbirliği yapması. Tek yanlılığın karşısıdır.

Demokrasi En büyük gücün halka veya onun seçilmiş temsilcilerine ait olduğu bir yönetim şekli.

Despot Mutlak bir gücü olan ve bunu genellikle gaddarca ve kötü amaçlarla kullanan bir hükümdar.

Diktatör Mutlak ve özellikle halkın rızası olmadan tüm kontrol eline alan ve gücünü baskıcı yöntemlerle uygulayan bir hükümdar.

Distopya Berbat ve işlevsiz durumu karakterize edilen teorik bir toplum. *Bkz.* Ütopya.

Doğal durum Toplum sözleşmesi teorisindeki organize yönetimlerin ortaya çıkmasından önceki farazi durum. Jean-Jacques Rousseau’ya göre bu durum doğa ve insan arasındaki doğal bir uyumdur; fakat Thomas Hobbes bunu insanın hemcinsleriyle sürekli bir çatışma içinde olduğu distopik bir durum olarak betimlemiştir.

Doğal yasa Pozitif ve adil yasaların bir “yüce yasaya” dayandığı –orijinal olarak Thomas Aquinas tarafından Tanrının evreni yöneten ebedi yasasının bir yansıması olarak tanımlanan– ve insana ait sağduyuya delalet eden kavram.

Doğrudan demokrasi Antik Yunan'da olduğu gibi yönetimin yalnızca prensip olarak değil fiili-yatta da halk tarafından gerçekleştirilmesi: vatandaşların kendilerini ilgilendiren her konuda oy kullanmaları.

Dördüncü sınıf Basın ve diğer medyadan oluşan teorik bir kurum. Terimdeki "sınıf" ibaresi Fransız Yasama Meclisi tarafından 18. yüzyılın sonlarında kabul edilen Kilise, asiller ve şehirli içerir.

Egemenlik Otonom bir devlet veya yöneticinin, herhangi bir dış etki veya kontrolün etkisi altında olmadan uyguladığı güç. Genelde bir milletin iç işlerinde ve diğer ülkelerle olan ilişkilerinde kendi geleceğini kendisinin belirleme hakkını ifade etmek için kullanılır.

Ekonomik yapısalılık Dünya siyasetinin gidişatının dünya ekonomisinin nasıl yapılandırıldığına dayandığı düşüncesi.

Ekozofi Yeşil siyasette ekolojik uyum ve dengeyi savunan Arne Naess'in ekoloji felsefesi.

Elitizm Toplumun elit bir grup tarafından yönetilmesi gerektiği düşüncesi.

Emperyalizm Bir ülkenin hâkimiyetini başka ülkelerin işlerine doğrudan müdahale ederek ve bir imparatorluk kurma yönünde toprak ele geçirerek ve oradaki halkı kendine tabi ederek genişletmesi.

Eşitlikçilik Toplumsal, siyasi ve ekonomik eşitliği savunan bir felsefi akım.

Fabian Toplumu Sosyalizmin eğitim yoluyla veya kademeli yasal

değişiklikle devreye sokulması gerektiğini savunan İngiltere'deki bir hareket.

Faşizm Güçlü bir liderlik, kolektif bir kimlik vurgusu ve devletin menfaatleri doğrultusunda şiddet veya savaş yoluna başvurulmasıyla nitelenen bir ideoloji. Terim kolektif kimliği vurgulayan İtalyanca *fascio*'dan türemiştir –birbirine bağlı çubuk yığını– ve ilk defa Mussolini rejimini tanımlamak için kullanılmıştır.

Faydacılık Sosyal felsefenin Jeremy Bentham tarafından geliştirilen ve herhangi bir durumda uygulanabilecek en iyi yöntemin en çok sayıda kişinin en fazla mutlu olmasını sağlayacak yaklaşım olduğunu savunan görüşü.

Federalizm Gücün merkezi bir hükümetle daha küçük devletler veya eyaletler arasında bölündüğü yönetim şekli.

Feodal sistem Asiller tarafından yönetilen küçük coğrafi birimlerden oluşan –prenslik ya da dükalık gibi – ve köylü halkın yöneticilerine bağlı olarak yaşadığı bir ortaçağ siyasi sistemi.

Gerçekçi siyaset Ahlaki ya da etik hedefler tarafından yönlendirilen aksine, faydacı ve gerçekçi siyaset. Gerçekçi siyaset halkın özgürlüğüne daha üstünlükü bir yaklaşım içerebilir.

Gericilik Radikal toplumsal değişikliklere karşı çıkarak, bunun yerine daha önceki siyasi veya sosyal düzenlere dönüşmesini savunan siyasi görüş.

Glasnost Rusçada "açıklık" anlamına gelen ve Sovyetler Birliği'nde

Mihail Gorbachev tarafından uygulamaya konan, hükümete daha fazla hesap verme ve tetkik zorunluluğu getiren ilke.

Habeas corpus Bir suçlama nedeniyle alıkonan bir bireyin, suçluluğunun veya masumiyetinin ortaya çıkması için mahkemeye çıkarılma hakkı.

Halk egemenliği Egemen siyasi otoritenin tüm vatandaşların eşit bir şekilde paylaştığı mütesep hakkı olduğu, halkın egemenliğini teslim etmeden sadece bu hakkın uygulama yetkisini devlete, hükümetine veya siyasi liderlerine devretmesi.

İki partili Normalde birbirine muhalif siyasi partiler tarafından benimsenen yaklaşım, durum veya konu.

İlericilik Toplum ve hükümetin daha iyi şartlara doğru makul bir şekilde gelişmesini savunan doktrin.

Kapitalizm Piyasaların kendi dinamikleri tarafından ve ülkenin üretim ve dağıtım kaynaklarının özel yatırım ve mülkiyetiyle karakterize edilen ekonomik sistem.

Kleptokrasi Siyasetçi, bürokrat ve onların korudukları arkadaşlarının güçlerini kendi maddi çıkarları doğrultusunda kullandıkları siyasi yolsuzluk veya hükümet yolsuzluğu. Yunanca "hırsızların yönetimi" anlamına gelir.

Klasik Liberalizm 18. yüzyılda ortaya çıkan ve mutlakyetçilik veya kralların ilahi yetkilerinin aksine, bireyin haklarının devletin veya Kilisenin yetkilerinin üzerinde olduğunu savunan felsefi akım.

Kolektivizm Sosyal ve ekonomik kurumların, özellikle de üretim araçlarının, birey tarafından değil kolektif olarak kontrol edilmesini savunan siyasi teori.

Komünizm 1848'deki Karl Marx ve Friedrich Engels'in siyaset manifestosuna dayanan ve özel mülkiyetin ortak mülkiyet lehine kaldırılmasını savunan ideoloji.

Konfüçyüsçülük Hiyerarşi ve sadakate, fakat aynı zamanda bireysel gelişmeye de önem veren Konfüçyüs öğretilerine dayanan bir sistem.

Köktendincilik Dini öğretilere olan sıkı inanç ve bağlılık.

Kralların ilahi yetkileri Bir hükümdarın yetkisini Tanrıdan aldığı ve herhangi bir dünyevi otoriteye tabi olmadığını savunan öğreti.

Legalizm Çin'de Savaşan Devletler Döneminde benimsenen yasalar ve düzenin önemini ve gerektiğinde ağır cezalar uygulanarak sağlanmasını vurgulayan faydacı siyasi görüş.

Liberalizm Bireylerin hak ve özgürlüklerini vurgulayan siyasi ideoloji. Liberaller serbest ticaretin savunulması, konuşma özgürlüğü ve dini cemiyetler kurma özgürlüğü gibi çeşitli ilkeleeri benimseyebilirler.

Makyavelist Kurnaz, alaycı ve fırsatçı siyasetçi anlamına gelir. Kavramı 16. yüzyıl siyasi teorisyeni Niccolò Machiavelli yaratmıştır.

Maoculuk Mao Zedong'un öğretilerine dayanan bir tür Marksizm-Leninizm. Ana ilkesi agraryan köylülerin devrimi desteklemek için

proletaryanın yerini alabilecek olmasıdır.

Marksist sosyalizm Marx'ın kapitalist devletin komünist devlete geçişinin önemli bir aşaması olduğuna inandığı bir felsefi akım.

Marksizm Karl Marx'ın yazdıklarının temelini oluşturan ve toplumun ekonomik yapısının kendi içindeki siyasi ve toplumsal ilişkileri belirlediğini savunan felsefi akım.

Marksizm-Leninizm Karl Marx ve Vladimir Lenin'in teorilerine dayanan ve uluslararası bir komünist toplum yaratılması çağrısında bulunan ideoloji.

Meritokrasi Yöneticilerin zenginlik veya doğuştan gelen haklar yerine, yeteneklerine göre seçilmesi gerektiğini savunan düşünce.

Milliyetçilik Anavatanı adanmışlık ve sadakatle milletin çıkarlarının siyasi ilkelere temel hedefi olarak gözetilmesi gerektiğini savunan siyasi düşünce.

Muhafazakârlık Toplumda radikal değişikliklere karşı çıkan siyasi görüş. Muhafazakârlar ekonomik özgürlük, teşebbüs, serbest piyasa, özel mülkiyet, özelleştirmeler ve hükümet müdahalesinin azaltılması gibi çok çeşitli görüşleri savunurlar.

Mutlakıyetçilik Yönetimin tam ve sınırsız güç yetkisi; aynı zamanda totalitarizm olarak da bilinir.

Négritude Ortak siyahî Afrikalı kimliğinin dayanışmasına dayanan ve 1930'larda Fransız sömürgeciliğinin ırkçılığına bir tepki olarak Fransız entelektüeller tarafından geliştirilen ideolojik bir yaklaşım.

Oligarşi Gücün küçük bir grubun elinde olduğu ve kendi çıkarları doğrultusunda ve genelde halkın aleyhine olacak şekilde uygulandığı bir yönetim şekli.

Ortak yasa Ülkenin ne kanunnamelerinden ne de anayasasından; bunun yerine mahkeme içtihatları raporlarından çıkarılan yasası.

Otokrasi Tek bir bireyin sınırsız otoriteye sahip olduğu devlet veya topluluk.

Oy hakkı Bir seçim veya referandumda oy verme hakkı. Evrensel oy hakkı vatandaşların cinsiyet, ırk, sosyal veya ekonomik statülerinden bağımsız olarak oy verme hakkı anlamına gelirken, kadınların oy hakkı 20. yüzyılın başlarında *suffragette*'ler gibi bazı aktivistlerin savunduğu şekilde, erkeklerin sahip olduğu oy hakkına kadınların da sahip olmalarını savunur.

Özgürlükçülük Özgürlüğün ve özgür iradenin savunulması. Hem siyasi sağ hem de solda görülebilecek ve özgüven, akılçılık ve devletin ekonomik veya bireysel konulara müdahale etmemesi gerektiği yönündeki düşünce.

Partizan Siyasi bir lider, parti veya hüküme mutlak ve sorgusuz bir şekilde destek veren kişi.

Pasifizm Savaşa veya şiddete karşı, genelde dini veya etik temeller üzerinde, anlaşmazlıklarda uzlaşma yoluyla karşı durma ve mücadele etme. Terim Fransız barış mücadelecisi Émile Arnaud (1864–1921) tarafından geliştirilmiştir.

Perestroyka Bir sistem veya organizasyonun siyasi, bürokratik veya

ekonomik açıdan yeniden yapılan-
dırılması. Rusça "yeniden yapılan-
dırma" teriminden gelmektedir ve
ilk defa Mihail Gorbachev tarafından
eski Sovyetler Birliği'nin komünist
sistemine getirilen reformları
tanımlamak için kullanılmıştır.

Plutokrasi Toplumdaki zenginler
tarafından kontrol edilen veya
büyük ölçüde etki altında olan
yönetim.

Proletarya Marksist teoride, mül-
kiyete sahip olmayan ve geçimle-
rini sağlamak için emeklerini sat-
mak zorunda olan işçi sınıfı. Marx
proletaryanın kaçınılmaz olarak
başkaldırıp kapitalist efendilerini
devireceğini ve siyasi ve ekonomik
anlamda kontrolü kendilerinin ele
geçireceği bir komünist sistem
kuracaklarını düşünüyordu.

Radikalizm Siyasi hedeflere ulaş-
mak için aşırı değişiklikler yapıl-
ması gerektiğinin savunulması.
Aynı zamanda geleneksel ve yaygın
inançlardan büyük oranda ayrılan
düşünceleri ifade etmek için de kul-
lanılır.

Sağcılık, sağ kanat Kabaca,
müdahaleci devlet yerine, bireysel
haklar konusunda muhafazakâr;
piyasa ağırlıklı yaklaşımları savu-
nan; yasalar, düzen ve milliyetçilik
konusunda katı bir yaklaşım sek-
linde tanımlanabilecek, siyasi
"sağın" ideolojisi.

Sendikacılık 20. yüzyılın başla-
rında kapitalizm ve sosyalizme
alternatif olarak ortaya çıkan bir
ideoloji. Özellikle Fransa ve
İspanya'da popüler olan, işçi sendi-
kaları aracılığıyla düzenlenen kitle-
sel grevlerle –ve hükümetini devire-
rek– milletin üretim araçlarını ve
yerel bir sendika federasyonuyla

tüm üretim yapılanmasını ele
geçirmeyi savunuyordu.

Solculuk, sol kanat Siyasi "sol"
ideoloji. Sosyal refaha müdahaleci
bir yaklaşım ve uluslararası bir
dünya görüşüyle nitelenir. Kavram
18. yüzyılda köylülerin yaşam
koşullarını iyileştirmeye çalışan
asillerin kralın soluna oturmasın-
dan doğmuştur.

Sosyal demokrasi Kapitalizmden
sosyalizme barışçı ve demokratik
yollarla ve kademeli bir geçiş savu-
nan reformcu siyasi hareket. Genel
olarak tüm vatandaşların eğitimi
sağlık, işçi tazminatları ve ayrımcı-
lıktan korunma gibi haklarını savun-
tur.

Sosyalizm Piyasa dinamikleri
tarafından belirlenmesinden
ziyade, sanayinin devlet tarafından
sahiplenilmesi ve yönetilmesi ile
kaynakların merkezi bir şekilde
dağıtılmasını savunan bir ideoloji
ve yönetim şekli.

Sömürgecilik Bir devletin başka
topraklar üzerinde hak iddia
etmesi. Bu toprakları ele geçiren
sömürgecilerle yerel halkı arasın-
daki eşit olmayan güç dengesiyle
karakterize edilir.

Şeriat kanunu İslam'ın
Müslümanların dini ve dünyevi
yaşamını yöneten yüce yasası. Bazı
Müslümanlar, Şeriatın hukukun tek
meşru dayanağı olarak görürler.

Tecritçilik Bir milletin askeri itti-
faklar, uluslararası anlaşmalar ve
bazen de uluslararası ticaretten el
çektilmesi.

Tek yanlılık Tek taraflı olarak
yürütülen herhangi bir eylem.
Siyaset alanında genelde ülkelerin

dış işlerinin bireysel yaklaşımlarla,
diğer milletlerle hatta müttefikle-
riyle bile minimum düzeyde fikir
alışverişiyle gerçekleştirilmesine
değindir. Çok yanlılığın karşıtıdır.

Teokrasi Ruhban sınıfı, hatta ilan
edilmiş bir "yaşayan Tanrı", tarafın-
dan genelde dini öğretiler ve bir
ilahi müdahale algısına göre yöne-
tilen bir siyasi sistem.

Toplum sözleşmesi Bireyler ara-
sında organize bir toplum oluşturma
veya bireylerle yönetici ara-
sında, her iki tarafın da sınırlarının,
haklarının ve görevlerinin belirleme
üzere oluşturulan gerçek veya
teorik bir anlaşma. Thomas Hobbes
ve John Locke gibi teorisyenler
toplum sözleşmesini bireylerin ikti-
darın gücüne karşı korunmasının
ve doğal durumdaki uzak tutulma-
larının bir yolu olarak tanımlamışlar-
dır.

Totalitarizm Siyasi ve ekonomik
gidişatın kontrolü ve davranış,
inanç ve değerlerin halka empoze
edilmesiyle, devletin çıkarlarının
bireysel haklardan önce tutulduğu
bir rejim.

Ütopya İdeal ve mükemmel bir
ortam. Siyaset alanında "ütöpik"
terimi ideal toplum yaratmayı
hedefleyen herhangi bir sistem için
kullanılır. Yunanca "olmayan yer"
anlamıyla ilk defa Thomas More'un
kurgusal *Ütopya* (1516) adlı ese-
rinde kullanılmıştır. *Bkz.* Distopya.

Yeşil siyaset Ekolojik olarak sür-
dürülebilir bir toplum yaratma fik-
rine dayanan bir ideoloji.

DİZİN

Koyu renkli rakamlar kişilerle ilgili ana sayfalara işaret eder.

A

adalet 13, 31, 36, 37, 52, 53, 56, 65-66, 69, 70, 131, 269, 301
sosyal adalet 274, 298-303, 318-321
adaletsizlik 54, 72-73

Addams, Jane **211**

adil savaş 52, 55, 56-57, 62-69, 87, 247, 324-325

adil yönetim 54-55

Afganistan 268, 324, 329

Afrika 219, 258, 269

Afrika Birliği Organizasyonu 258

Afrika Milli Kongresi 294-295

Agamben, Giorgio 257

ahlak 12, 18, 45

ahlak felsefesi 18, 23, 25-27, 28, 32, 33, 65, 339

ahlaklılık 12-13, 33, 128, 146, 186, 196-199, 243-244, 300

Ahmedinejad, Mahmud 323

aile 24, 27, 32, 48, 165, 302

Alexander II, Çar 329

Al-i-Ahmet, Celal 323

Allende, Salvador 204, 205

Almanya 143, 180, 195, 219, 290

Nazizm 225, 256, 337

SPD 168, 194, 202-203

birleşme 168, 169

Althusius, Johannes **84, 92-93**

Amaçlar ve araçlar 14, 242-245

anarşizm 184-185, 206, 234, 246

anayasa 18, 19, 43, 49, 69, 70, 110-111, 195

Anger, Jane 154

anti-emperyalizm 169, 204-205, 222-225, 304-307

anti-Semitizm 143, 208-209, 219, 335

anti-totalitarizm 282-283

Aquinas, Thomas 40, 53, 58, , 62-69, 70, 84, 86, 90, 120

adil savaş üzerine 54, 56, 87, 268, 325

Arap Baharı 269, 328

Arendt, Hannah 125, 282-283

Aristoteles 12, 14, 19, 36, 39, **40-43**, 47, 54, 58, 93, 156, 332

Politika 19, 42, 67, 68, 70, 71

aristokrasi 43, 49, 68, 133

askeri 29-30, 45, 46, 56

askeri-endüstriyel kompleks 268, 325

Assange, Julian 283

Atatürk, Mustafa Kemal 218, 248-249

Atina 18-19, 36-37, 39, 40, 42, 136, 236

Augustus, İmparator 49

Avrupa 190, 193, 268, 269

Avrupa Birliği 15, 173, 248

Avusturalya 195

Aydınlanma 43, 85, 98, 110, 116, 131, 146, 154

Amerikan 85, 112, 140

ayrışıkçılık 296

B

Babeuf, Gracchus 242, **335**

Bağdat 58, 59

Bağımsızlar Hareketi 258

Bahar ve Güz dönemi 18, 22, 28

bakanlar 22, 24-25, 27, 33, 44-48

Bakunin, Mikhail **184-185**, 262

Baldwin, Stanley 236

Bataille, Georges 196, 199

Batista, Fulgencio 204, 339

Bauer, Bruno 208

Baveralı Ludwig 71

Beauvoir, Simone de 268, 269, **284-289**

Beccaria, Cesare 146

Bentham, Jeremy 117, **144-149**, 179-180, 181

Bergson, Henri 200

Berlin Duvarı 170, 269

Berlin, Isaiah 94, 176, 180, 303

Berlusconi, Silvio 259

Bernstein, Eduard 169, 201, **202-203**

Beveridge, William 210

Bhutan 195

bilim 165, 200

Bin Ladin, Usame 278

bireycilik 186-187, 238, 280

bireysellik 176, 178-179

Birleşik Devletler 84, 106, 112-113, 169, 171, 181, 186-187, 219, 225, 282

İnsan Hakları Bildirgesi 109, 150-153

Vatandaşlık hakları 187, 268, 269, 308

İç Savaş 168-169, 182, 205, 318

muhafazakârlık 280

Anayasa 90, 91, 93, 109, 111, 112, 150-152, 161, 182, 252

Bağımsızlık Bildirgesi 60, 85, 140-141, 176, 182, 253

Kurucu Atalar 112-113, 139, 150-153, 334

Büyük Buhran 218, 219

Silah bulundurma 150-153

müdahalecilik 204-205, 247

Yeni Anlaşma 219, 242, 337

Vatandaşlık Yasası 254, 257

kölelik 161, 168

Bağımsızlık Savaşı 116, 137, 152, 205, 334

Birleşmiş Milletler 60, 64, 69, 140

Bismarck, Otto von 160, 211

Blair, Tony 236

Blanqui, Auguste 228

Bodin, Jean **84, 88-89**, 93, 98, 100

Bolívar 162-163

Bolívar, Simón 117, **162-163**, 205

Bolşevizm 206, 218, 230-233, 235, 240,

242-244, 312

Booth, Charles 210

Bourdieu, Pierre 250

Brezilya 297

Britanya 117, 176, 178-179, 181, 186, 207, 236, 280

İnsan Hakları Beyannamesi 85, 98, 106, 136, 138, 276

İmparatorluk 112, 116, 117, 219, 253, 258, 304

Muhteşem Devrim 98, 106, 130, 132, 136, 195

Magna Carta 60-61

retah devleti 169, 202, 268

burjuvazi 228, 230, 250

Burke, Edmund 116, 117, 120, 125, **130-133**, 137

Bush, George 324

Bush, George W. 236

Butler, Smedley D. 247, 268

bürokrasi 33, 48, 147, 314

Büyük Buharı 218, 219, 236, 272, 297, 337
 Büyük Cyrus 332
 Büyük Darius 332
 Büyük Ekber 333
 Büyük İskender 19, 41, 47, 332

C

Caesar, Julius 19, 49, 60
 Calhoun, John C. 161
 Carmichael, Stokely 319
 Carson, Rachel 290, 291
 Castro, Fidel 204, 313, 339
 casusluk 30, 46-47
 cemaatçilik 324-325
 Cengiz Han 332
 Césaire, Aimé 338
 Cezayir 304, 305
 Chamberlain, Neville 236, 237
 Chanakya 19, 28, 39, 44-47, 76
 Chanakya Gupta Maurya 19, 28, 47
 Chávez, Hugo 162, 163, 242
 Chiang Kaishek 264
 Chomsky, Noam 268, 314-315
 Christian, David 232
 Churchill, Winston 225, 233, 236-337
 Cicero 49, 54, 60, 64, 66, 150
De republica 19, 36, 76
cihat 57, 278-279
 Clausewitz, Carl von 76, 160
 Cohen, Gerald 300, 303, 326
 Columbus, Christopher 86, 162, 204
 Comte, Auguste 164, 165, 210
 Corradini, Enrico 200
 Cromwell, Oliver 101, 102, 136, 333
Cumhuriyet 13, 19, 36, 37, 40, 49, 54, 58, 88, 127, 242
 cumhuriyet 53, 68, 76, 94, 106, 116, 136, 163, 170, 218
 cumhuriyetçilik 49, 80, 112, 141
 Rousseau 120-125

Ç

çağdaşlaşma 164, 195, 262-265
 Çar II. Nicolas 218, 228

Çar yanlıları 117, 136, 139
 Çay Partisi Hareketi 280
 çevrecilik 269, 290-293
 Çin 18, 19, 72, 168, 179, 310
 Komünizm 27, 219, 228, 233, 260-265
 Konfüçyüs 20-27
 Mozi 32-33
 Sun Tzu 28-31
 Sun Yat-Sen 212-213, 218

D

Damas, Léon 338
 Daoizm 32
 Davidson, Emily 207
 Davies, Emily 155
 De la Cruz, Juana Inés 334
 Debray, Régis 312
 dekolonizasyon 304-307
 Deleuze, Gilles 199
 demokrasi 14, 68, 102, 137, 148, 239, 300
 başarısızlığı 200, 201
 Yunan 18-19, 36, 39, 40-43, 136
 liberal 180-181, 257, 282
 temsili 85, 248-249
 Roman 19, 49
 Demosthenes 236
 Deng Xiaoping 262
 derin ekoloji 269, 290 293
 Derrida, Jacques 339
 Descartes, René 156
 despotizm 25, 26, 27, 37, 49, 111, 162, 163
 devlet 92, 310
 minimal 272, 326-327
 devlet işleri 45, 76-81
 devlet memurluğu 24-25, 26, 27
 devlet sosyalizmi 240-241
 devrim 14-15, 116-117, 190, 192, 194, 218
 kitle 228-233, 234-235
 daimi 242-245, 253
 şiddet 169
 devrimci sosyalizm 234-235, 253, 312-313
 dış politika 29, 247
 Diaz, Porfirio 218, 246
 Dickens, Charles 148
 diktatörlük 49, 133, 242
 din 25, 27, 146, 184-185, 198, 199, 209, 215, 224, 281

diplomasi 28, 45, 160
 doğal durum 13, 98-103, 107, 120, 121, 123, 127
 doğrudan eylem 186-187, 222-225, 308
 Douglass, Frederick 158
 Dreyfus, Alfred 208-209
 Dutt, Rajani Palme 225

E

Ebadi, Şirin 269, 328
 egemen 24, 26, 28, 30, 45-46, 88-89, 92, 101, 122, 255-2156
 egemenlik 92, 98, 100, 222, 254, 310
 halkın 93, 123-124, 138-139, 249
 eğitim 38-39, 45, 155, 173, 211, 259, 297, 332, 334
 Einstein, Albert 225
 El Farabi 52, 53, 58-59, 72
 El Kaide 269, 278, 329
 El Kindi 52, 53, 58
 elitler 314-15
 emek, yabancılaşma 190-193
 emperyalizm bkz. sömürgecilik
 Engels, Friedrich, bkz. Marx, Karl:
Komünist Manifesto
 entelektüeller 250-251, 259, 323
 erdem 32, 33, 36, 113
 temel ve teolojik 53, 58
 Konfüçyüsçü 22, 23, 25, 26, 28, 39
 iyi yaşam 37, 38, 42, 70
 siyasi 40, 58-59
 Erdemli Şehir 52, 59
 Eşitlikçiler 333
 eşitsizlik 122, 148, 300-303

F

fakirlik 210, 211, 297, 320, 336
 Fanon, Frantz 253, 269, 294, 304-307
 faşizm 14, 218, 219, 238-239, 280, 337
 fayda 76, 78, 80
 faydacılık 44, 146-149, 179-180, 198
 federalizm 92-93, 150-153, 296
 feminizm 154-155, 180, 207, 268, 269, 286-289
 Fichte, Johann 142, 335

filozof krallar 19, 36–39, 40, 58, 59, 250
 Fransa 53, 76, 81
 Foucault, Michel **310–311**
 Fourier, Charles **336**
 Franco, Francisco 218, 219
 Frankfurt Okulu 219
 Franklin, Benjamin 85, **112–113**
 Fransa 88, 89, 110, 111, 183, 208–209, 304, 335
 cumhuriyeti 116, 194, 195
 Fransa kralı IV. Louis 70
 Fransa kralı XIV. Louis 85, 106
 Fransız Devrimi 85, 92, 110, 140, 172, 182, 334, 335
 Burke üzerine 116, 130–133
 Paine 137–138
 Freire, Paulo **297**
 Friedan, Betty 286, 289
 Friedman, Milton 272
 Fukuyama, Francis 196

G

Gadamer, Hans-Georg 282
 Gandhi, Mahatma 186, 219, **220–225**, 253, 304, 308, 318, 319
 Garibaldi, Giuseppe **336**
 Garvey, Marcus **252**
 Gauthier, David **339**
 Gellner, Ernest 73
 Genel irade 120–125
 Generaler 30, 44
 Gentile, Giovanni **238–239**
 Giddens, Anthony 214
 Gierke, Otto von 93
 Gilbert, Margaret 101
 girişimcilik 85, 112–113
 globalizasyon 15, 269
 Godwin, William 184
 Goethe, Johann Wolfgang von 143
 Gorbacov, Mihail 240, **322**
 Gouges, Olympe de 154, 286
 göç 143
 Göklerin Buyruğu 22, 25
 Gramsci, Antonio 80, **259**, 297
 Greer, Germaine 286
 grevler 201, 234–235, 250
 Grotius, Hugo 64, 84, 85, 86, 90, 91, **94–95**, 122
 Guevara, Che 162, 304, **312–313**, 339

Gutiérrez, Gustavo 164
 güç 13, 269, 310–311, 314–315
 yozlaşması 72–73, 184–185
 güç istenci 196–199
 Güney Afrika 223–224, 269, 294, 295, 304, 313
 Güney Amerika 84, 275, 312

H

habeas corpus 60
 Habermas, Jürgen 282, **339**
 Hague Konferansı 86
 haklar 100, 106, 117, 182
 İnsan Hakları Bildirgesi 85, 98, 106, 108, 109, 136, 138, 150–153, 276
 ve görevler 85, 172–173
 bireysel 94, 132, 172–173, 326
 özgürlükçü 326–327
 doğal 131–133, 148, 151
 mülkiyet hakları 134–139, 183
 devletin 161
 evrensel 86–87, 140–141, 172
 Halk Tüzüğü 117
 Han Fei Tzu 18, 19, 32, **48**, 76
 Han hanedanlığı 19, 27, 48
 Havel, Václav 314
 Hayek, Friedrich 269, **270–275**, 326
 Haywood, Harry 245
 Hegel, Georg 14, 15, 117, **156–159**, 160, 168, 190, 238
 Herder, Johann Gottfried **142–143**, 172
 Herzen, Alexander **194**
 Herzl, Theodor 169, **208–209**
 Hristiyanlık 39, 40, 52–53, 54, 56, 64, 70, 86
 Hristiyan Kilisesi 52, 53, 54, 64, 69, 70, 71, 86, 88, 110–111
 Hideyoshi, Toyotomi 84, 333
 Hindistan 19, 186, 253, 278, 279, 303, 304, 333
 Chanakya 28, 39, 44–47
 Gandhi 219, 220–225, 304, 308
 Maurya İmparatorluğu 28, 44, 47
 Hippolu St. Augustinus 39, 52, **54–55**, 56, 64, 65, 120, 161, 268, 325
 Hirobumi, Ito **195**
 Hitler, Adolf 142, 160, 180, 208, 218, 219, 236–237, 254, 256, **337**
 hiyerarşi 23–26, 28, 29–30, 32–33
 Ho Chi Minh 31, **337**

Hobbes, Thomas 13, 40, 80, 84, **96–103**, 106, 107, 116, 121, 122, 123, 255
Leviathan 70, 76, 85, 88, 98–99, 120, 150, 254, 310
 Hobbsawn, Eric 282
 Hume, David 103, 146, 153
 Humeyni, Ayetullah 323, 328
 hükümetinrolü 108
 Hz. Muhammed 52, **56–57**, 64, 278

I

I. Dünya Savaşı 218, 231, 232, 238, 250, 255, 263
 II. Dünya savaşı 219, 244, 268, 337, 339
 Irak 236, 247, 268, 269, 283, 323
 ırk 252, 294–295, 305, 306, 308
 ırkçılık 269, 294–295, 305

i

İbn Haldun 53, 54, **72–73**, 121, 165
 İbn Rüşdi 53, 64
 İbn Sina 53, 58
 idari 107, 111, 124
 idealizm 148, 156–159, 238
 ideoloji 14, 276–277
 ilerici hareket 211
 İmparator I. Konstantin 52, 54, 64
 İmparator I. Theodosius 52
 İmparator Nero 39
 İmparator Qin Shi Huang 29
 İmparator Charlemagne 52, 71
 İngiliz iç Savaşı 60, 61, 84, 85, 98, 99, 102, 106, 109, 333
 İngiltere Kralı I. Henry 53, 60
 İngiltere Kralı I. Charles 85, 101–102, 106, 107, 109, 140, 333
 İngiltere Kralı I. James 90
 İngiltere Kralı III. William 108
 İngiltere Kralı John 53, **60–61**
 insan doğası 23, 77, 78
 insan hakları 60, 61, 85, 87, 140, 328, 333
 İnsan Hakları Beyannamesi 85, 98, 106, 108, 109, 136, 138, 150–153, 276
 insan bilinci 156–1259
 insanîyet 76, 77, 80, 90

İran 269, 323, 328, 336
 İrlanda Başkaldırısı 116
 İslam 52-53, 56-59, 72-73, 269
 köktendincilik 278-279, 328
 İslam imparatorluğu 39, 56, 57, 58
 İslamiyet 323
 İspanya 184, 250
 İspanyol Amerika 162-163, 204, 304
 İspanyol İç Savaşı 218, 219, 250
 İsrail 208
 işçi sınıfı 14, 168, 190-191, 200-201,
 228-231, 243, 250, 251, 259
 İşçi Partisi 202
 İtalya 172, 173, 200, 218, 238-239, 259,
 296, 336, 337
 İttifak 92-93

J

Jainizm 222, 223
 Jakoben Kulübü 120
 Japonya 84, 168, 169, 195, 212, 219, 333
 Jefferson, Thomas 88, 109, 133, **140-**
141, 151
 Jeffreys, Elaine 310
 Jim Crow yasaları 318, 321

K

kadınlar 14, 112, 117, 154-155, 207, 284-
 289, 328, 334, 336
 kahramanlık efsanesi 200-201
 Kant, Immanuel 85, 116, **126-129, 164,**
 196, 327
 kapitalizm 85, 113, 170, 196, 202, 203,
 281, 302, 303
 anti-kapitalistler 184, 229
 Hayek 270-275
 Marx üzerine 190-193
 Kara Panterler 308
 karşılıklık 183
 Katolik Kilisesi 64, 69, 71, 90, 335
 kendi geleceğini belirleme 13, 308-309
 Kennedy, John F. 268
 Kenya 219, 258, 268, 304, 306
 Kenyatta, Jomo 219, **258**
 Keynes, John Maynard 272-273, 274
 King, Martin Luther 187, 222, 225, 252,

268, 269, 294, 308, **316-321**
 kişisel çıkarlar 33, 43, 98, 99, 280
 Klein, Naomi 275
 Knight, Frank 300
 kolektif eylem problemi 101
 kolektivizm 238
 kolektivizasyon 240
 komünizm 14, 27, 168, 170, 202, 206, 218,
 269, 338
 anti-komünizm 258, 302
 Çinli 212, 260-265
 Lenin 226, 233
 Marx 188-193
 Troçki 242-245
 Konfüçyus 13, 18, 19, 20-27, 28, 32, 39,
 47, 48, 332
 Kore savaşı 268
 köktendincilik 278-279, 328, 329
 kölelik 14, 156, 161, 168, 252, 27
 feshi 182
 Efendi-Köle 157-159
 köle ahlakı 198-199
 Thoreau 186-187
 Kral John'un Baronları **60-61**
 kral katli 109
 kralların ilahi yetkileri 14, 27, 53, 70, 84,
 85, 87, 91, 98, 110, 162
 Kropotkin, Peter 184, **206**
 Kruşçev, Nikita 240
 Kuomintang (KMT) 212, 213
 Kuran 57
 Kutsal Roma İmparatorluğu 52, 53, 71,
 117
 Kutsal Roma İmparatoru V. Charles 80,
 87
 kuvvetler ayrılığı 49, 84, 85, 107, 110-111,
 146
 Küba 204-205, 268, 313, 333, 339
 kültür 142-143, 259

L

Lacan, Jacques 339
 Ladau, Ernesto **339**
 Laffer, Arthur 72, 73
 laiklik 71
 Laozi 32
 Las Casas, Bartolomé de **333**
 Latin Amerika 164, 238, 247, 304
 ABD müdahalesi 204-205
 bağımsızlık savaşları 117, 162-163,
 164

Legalizm 18, 19, 22, 27, 32, 33, 48, 76
 Lenin, Vladimir 169, 190, 218, **228-233,**
 235, 240, 242, 322
 Leninizm 262, 265, 322
 Leopold, Aldo 290
 liberal cumhuriyetçilik 162-163
 liberal demokrasi 180-181, 257, 282, 302
 liberalizm 14, 85, 95, 117, 164, 169, 334
 eleştirisi 239, 254-257
 De Toqueville 170-171
 Franklin 112, 113
 Locke 106-109
 Mill 176-181
 Nozick 326-327
 Ortega y Gasset 250-251
 Rawls 300-303
 Weber 214-215
 Lilburne, John **333**
 Lincoln, Abraham 161, **182**
 Locke, John 85, 88, 98, 100, 102, 103,
104-109, 116, 140-141, 151, 153, 161,
 176, 183, 326
 Ludendorff, General Erich 160
 Lukacs, John 250-251
 Luther, Martin 71, 84, 88
 Luxemburg, Rosa **234-235**
 Lübnan 329
 Lyotard, Jean-François **338-339**

M

Machiavelli, Niccolò 13, 53, **74-81, 94,**
 160
Magna Carta 60-61
 Maistre, Joseph de 334
 Makedonyalı II. Filip 41, 332
 Malcolm X 304, **308-309, 318**
 Mandela, Nelson 269, **294-295**
 Mandeville, Bernard 214
 Mann, Michael 314
 Mao Zedong 28, 31, 33, 219, **260-265**
 Marcuse, Herbert **338**
 Mariátegui, José Carlos **338**
 Markovic, Mihailo **338**
 Marksizm 14-15, 165, 169, 201, 238-239,
 242, 257, 262-265
 Gramsci 29
 Lenin 229-230
 revizyonizm 202-203

Martí, José **204–205**

Marx, Karl 14, 133, 142, 159, **188–193**,
203, 215, 230, 231, 314

Kapital 130, 193, 214, 259

Komünist Manifesto 165, 168, 183,
193, 234, 276, 312

Mattick, Paul 245

Maududi, Abul Ala 56, 269, **278–279**

Maurya İmparatorluğu 19, 28, 44, 47

Mazzini, Giuseppe **172–173**

Mearshimer, John 254

Medine 52, 56–57, 278

Meksika 164, 169, 218, 246

Meksika İmparatoru Maximilian 164

Mencius 18, 19, 22, 27, 32, **332**

Mendelssohn, Moses 208

Mentokrasi 19, 22, 26, 27, 32–33, 48

meşruiyet 100, 106–109, 123, 300

Miglio, Gianfranco **296**

Mill, John Stuart 146, 154, 169, 172, **174–181**, 207

Miller, David 282

Milletler Birliği 218

milliyetçilik 14, 117, 142–143, 197, 209,
218, 335

Amerika 140–141

siyahi 252, 308

Çin 212–213

Hindistan 222, 225

İtalya 172–173, 238

Türkiye 248–249

Mills, Charles W. 314

Mises, Ludwig von 272

Moğol İmparatorluğu 333

Moğollar 332

Mohizm 32–33

monarşi 43, 49, 53, 60–61, 68, 70, 109,
137, 163, 176

Monroe Doktrini (1823) 205

Montesquieu 49, 84, 85, **110–111**, 130,
142, 146, 194

Mora, José María Luis 164

Mordvinov, Nikolai **334**

More, Thomas 13

Morris, William 290

Mosaddeq, Muhammed 328

Mozi 18, 19, 22, 27, **32–33**, 39, 47, 48
muhafazakârlık 14, 25, 117, 130, 147, 258,
274

muhakeme 67, 68, 85, 107, 116, 280–281

Mussolini, Benito 80, 218, 238, 239, **337**

mutlakiyetçilik 84, 85, 88–89, 98, 102,
106, 108, 176, 244

mutluluk 13, 117, 142–143

Kant üzerine 126–129

faýdacılık 146–149, 179–180

müdahalesizlik 247

mülkiyet hakları 134–139, 183

müstesnahlık 254–257

N

Naess, Arne 269, **290–293**

Nanda hanedanı, Hindistan 44, 47

Napoléon Bonaparte 117, 132, 133, 158,
162, 163, 236, **335**

Naser El Din Şah Kaçar **336**

Nazizm 208, 218, 219, 237, 256, 257, 283,
335, 336, 337

neoliberalizm 272–275

neo-Platonizm 52

nepotizm 22, 27, 33

Nietzsche, Friedrich 156, 168, 169, **196–199**, 200

nihilizm 196–199, 257 9/11 257, 269, 329
Nikaragua 247

Nozick, Robert 13, 176, 183, 269, 300,
326–327

nükleer silahlar 268, 325

O

Oakeshott, Michael 130, 165, **276–277**

objektivizm 280–281

oligarşi 43, 49, 68

ortak kullanma 228, 240–241

Ortega y Gasset, José **250–251**

Osmanlı imparatorluğu 117, 248, 249
otonomi 126, 128, 177, 180

Otoritarizm 14, 18, 27, 32, 39, 48, 98, 102,
245

Owen, Robert **335**

Oy hakkı 117, 136–139, 148, 154, 186,
207

Ö

özel mülkiyet 122, 123, 124, 133, 170,
183, 190–192, 230

özelleştirme 129

özgürlük 13, 43, 60, 85, 107, 123, 126–129,
269, 301

bireysel 94–95, 102, 176–181, 280–281

eylem ve düşünce 177–181

özgürlükçülük 314–315, 326–327, 336,
339

P

Paduah Marsilius 53, 70, **71**

Paine 136–139

Paine, Thomas 112, 116, 130, 133, **134–139**, 141, 148, 151

Pakistan 278, 279

Panama Canal 247

Pankhurst, Emmeline **207**

Papa XIII. Gregory 91

Papa XXII. John 70, 71

papalık 52, 53, 69, 70, 71, 86

Pape, Robert 269, **329**

Paris Komünü 168, 336

Parks, Rosa 308

parlamentar demokrasi 201

parlamento 60, 61, 98, 102, 106, 151,
276–277

Parsons, Talcott 214

pasif direniş 220–225

pasifizm 223–224

paternalizm 22, 24, 39, 181

perestroika 322

Perikles 40

Pers imparatorluğu 332

Peru 338

Pinochet, Augusto 275

Pitt, William 138

Platon 14, 19, **34–39**, 52, 54, 55, 59, 170,
183, 186, 190, 250

Plotinus 52, 58

Pol Pot 276

polis (şehir devleti) 40–43, 70

politik bir hayvan olarak insan 40–43,
67–68, 70

Polonya 234

Polybius 49

postmodernizm 338, 339

Potonié-Pierre, Eugénie 286

pozitivizm 165

Priestley, Joseph 146, 147

Primo de Rivera, Miguel 250

Protagoras 18, 36

Proudhon, Pierre-Joseph 126, **183**, 184,
206, 272
Pufendorf, Samuel von **334**
Putin, Vladimir 242
Putnam, Robert 296

Q

Quetelet, Adolphe 165

R

radikalizm 297
Rand, Ayn **280-281**
rasyonalizm 36, 53, 276-277, 339
Rawls, John 103, 126, 269, **298-303**,
326-327
Reagan, Ronald 2272, 275, 280, 322
realizm 13, 14, 28, 44, 76, 80, 98-103, 160
refah devleti 169, 176, 202, 210, 268, 269,
274-275
Reformasyon 71, 84, 90
Renan, Ernst 282
revizyonizm 202-2103
Ricœur, Paul 196
ritüel 25, 32
Robespierre, Maximilien **335**
Roma 18, 19, 39, 49, 52, 54, 60, 64, 110,
111, 238
Romalı Giles 40, 53, 70
Roosevelt, Franklin D. 219, 242, 247, 337
Rousseau, Jean-Jacques 110, **118-125**,
139, 146, 154-155, 162, 300, 335
toplum sözleşmesi 89, 92, 116, 120,
122-125, 206, 326
doğal durum 100, 102, 103, 121
Rouzade, Léonie 286
Roy, Manabendra Nath **253**
Rönesans 39, 76, 80
Ruskin, John 290
Rusya 194, 246, 322
Lenin 226-233
Devrim 169, 190, 194, 202, 218, 280,
312
Stalin 240-241
Troçki 242-245
SSCB 170, 218, 219, 234, 322

S

Saint-Simon, Henri de 165, 170, 190
Salamanca Okulu 54, 84-87, 91, 94, 324
sanayileşme 168, 178, 190, 228-230, 247,
250, 290
Sarkozy, Nicolas 129
Sartre, Jean-Paul 288, 289, 306
savaş 13, 28-31, 48, 76, 78, 107, 123, 160,
168, 244, 268, 329
ahlaki 268
gerilla savaşı 312-313, 324
bağımsızlık 116-117, 164
adil savaş 52, 55, 56-57, 62-69, 87,
247, 324-325
vurguncululuğu 247
devrimci savaş 162-163
doğal hal olarak 99-101
Savaşan Devletler 18, 22, 27, 33, 48, 332
Schmitt, Carl 88, **254-257**, 296
Schopenhauer, Arthur 196, 198
Schumpeter, Joseph 113
seçimler 117, 168, 252
Sen, Amartya 300, 303
sendikacılık 200-2101
sendikalar 201, 234
Senghor, Léopold Sédar **338**
serbest piyasa 176, 181, 272-275, 276, 280
Shang Yang 19, 32, 48
Shelley, Percy Bysshe 186
Shen Buhai 48
Shen Dao 48
sınıf 14, 84, 168, 179, 203, 231, 241, 250,
288
Sınıfsız toplum 170-171
silahsızlanma 150-153
sivil itaatsızlık 186-187, 207, 222-225,
294-295, 300-301, 318-321
Siyonizm 169, 208-209
Smith, Adam 72, 147
Smuts, Jan Christiaan 224
Sokrates 18, 36-37, 38, 39, 186
Sofizm 18
Soğuk Savaş 190, 219, 268, 322
Solon 18, 19, 36
Solzhenitsyn, Alexander 240
Sorel, Georges 169, **200-201**
sosyal adalet 274, 298-303, 318-321
sosyal aktivizm 252
sosyal demokrasi 218, 327
sosyal gruplar 92-93
sosyal güvenlik 210, 211
sosyal reform 211, 335

Sosyal Seçim teorisi 126
sosyalizm 14, 169, 170-171, 183, 190,
194, 210, 228, 322
özgürlükçü 314-315, 336
revizyonizm 202-203
devrimci 234-235, 253, 312-313
devlet 240-241
sosyoloji 214-215
Soto, Hernando de 183
Sovyetler Birliği, bkz. Rusya
sömürgecilik 86-87, 143, 162-163, 168,
239, 253, 333
anti-emperyalizm 169, 204-205, 222-
225
dekolonizasyon 304-307
bağımsızlık hareketleri 116-117, 172,
204, 219, 268, 269, 304
sömürgecilik sonrası 258, 305
sömürgecilik sonrası 258, 305
SPD, Almanya 168, 194, 202-203
Spengler, Oswald **336**
Sri Lanka 329
Stalin, Joseph 218, 232, **240-241**, 264,
322, 338-339
Troçki ve 242, 243, 244
Steel, David 275
Strauss, Leo 257
Suárez, Francisco 54, 70, 84, 87, **90-91**, 94
Sui haneedanı 48
Sukhanov, Nikolay 233
18, 27, **28-31**, 44, 56, 160
Sun Yat-Sen 32, 33, **212-213**, 218, 263
Suffragette'ler 186, 207

Ş

şehir devleti 18, 19, 40-43, 49, 56, 59, 71
Şeriatı, Ali **323**
şiddet 169, 200, 201, 251, 253, 257, 306,
308, 309
Şili 204, 205, 275

T

Tacitus 142
Takshashila 44-45, 47
Taliban 313
tarihin sonu 15, 196, 198
taviz 236-237
tavizsizlik 236-237

Tawney, Richard **336**
terörizm 268, 269, 329
Thatcher, Margaret 236, 272, 275, 280
Thoreau, Henry David **186-187**, 222
tiranlık 15, 39, 43, 49, 70, 168
çoğunluğun 125, 176-177
Tocqueville, Alexis de 110, **170-171**
Tokugawa Ieyasu **333**
Tolstoy, Leo 223
toplum sözleşmesi 13, 40, 70, 84, 88, 91,
92, 93, 116, 127, 128, 254
Hobbes 98-103, 120
Locke 106-108, 326
Rawls 300, 302, 303
Rousseau 120-125
toprak 212-213, 246
totalitarizm 13, 39, 125, 219, 242, 245,
265, 282-283
Troçki, Lev **242-245**
Türkiye 218, 248-249

Vitoria, Francisco de 84-85, **86-87**, 90,
94
Voltaire 85, 110, 116, 117, 146, 185

W

Wagner, Richard 197
Walesa, Lech 234, 235
Walzer, Michael 268, **324-325**, 326, 327
Washington, George **334**
Webb, Beatrice 169, **210**, 336
Weber, Max 169, **214-215**, 296, 314
Westphalia Barışı (1648) 89
Wilson, Woodrow 162
Wollstonecraft, Mary 117, 130, **154-155**,
207

Y

Yahudiler 143, 169, 208-209, 237
yandaşçılık 22, 27, 33
yapısalcılık 310-311
yasa 26, 27, 36, 42, 45, 68-69, 106-107,
123, 128, 137, 274
ilahî 53, 55, 58, 67, 71, 90
meta 70, 108, 146, 147
uluslararası 84, 85, 86, 87, 90, 91
doğal 53, 54, 58, 64-69, 84, 85, 86-87,

90-91, 94-95, 107, 148, 185, 334
yönetimi 40, 47, 54, 56, 70, 106-109
Şeriat Kanunu 278, 279
yasama 107, 111
Yeltsin, Boris 322
Yeni Dünya 86-87, 112
yeniden kuruluş 274, 302, 303, 327
yeşiller hareketi 269, 290-293, 310
yozlaşma 184-185
yöneticiler 18, 23, 24-25, 27, 28, 33, 45
yönetim sistemi 19, 36, 43, 68
yönetimin babadan oğula geçişi 24, 26,
70
yönetimsellik 311
Yugoslavya 338
Yunanistan 18-19, 34-39, 68, 111, 117,
121, 332
yüksek hayat standardı 18, 36-38, 41, 42,
55, 59, 68, 70
Yüz Düşünce Okulu 18, 22, 28, 32

Z

Zapata, Emiliano 218, **246**
zekâ 30, 46
zenginlik 300-301
Zhou hanedanı 22, 23
Ziya ü'l-Hak, General 278
Zizek, Slavoj 233
Zola, Émile 208

U

ulus devlet 15, 84, 88, 89
uluslararası 169, 185, 200
uluslararası hukuk 86, 87, 90, 91
uluslararası ilişkiler 29, 30, 103
Uygulama Ekolu 338

Ü

Ütopya 13, 15, 59, 335, 336

V

varoluşçuluk 287-288
vatandaşlık hakları 182, 222, 268, 269,
304, 308-309, 316-321, 337
Venezuela 162-163, 204, 205, 242
vergilendirme 72, 73, 140, 327
Vietnam 268, 269, 300, 318, 319, 320,
324, 337

TEŞEKKÜR

Dorling Kindersley ve Tall Tree Ltd içerik planlaması için Sarah Tomley'e, editorial yardımları için Alison Sturgeon ve Gaurav Joshi'ye, düzeltmeler için Debra Wolter'a ve dizin için Chris Bernstein'a teşekkür eder.

RESİMLER İÇİN

Yayıncı aşağıda adı geçenlere resimlerinin kullanılmasına izin verdikleri için teşekkür eder:

23 Dreamstime.com: Rene Drouyer (tr) **25 Getty Images:** Yann Layma / The Image Bank (br) **26 Wikimedia Commons:** <http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Datei:Palastexamen-SongDynastie.jpg&filetimestamp=20061104233014> (bl) **27 Getty Images:** Peter Gridley / Photographer's Choice RF (tr) **29 Corbis:** Danny Lehman (cra) **31 Dreamstime.com:** Ron Sumners (tl) **Getty Images:** Chinese School / The Bridgeman Art Library (bl) **33 Getty Images:** Lintao Zhang / Getty Images News (cla) **37 Getty Images:** G. DAGLI ORTI / De Agostini (br) **39 Corbis:** Bettmann (bl) **Getty Images:** FPG / Taxi (tr) **41 Wikipedia:** Jastrow(2006) / National Museum of Rome. Inv. 8575 (tr) **42 Corbis:** Aristidis Vafeiadakis / ZUMA Press (bl) **45 Dreamstime.com:** Basphoto (br) **47 Corbis:** Richard & Gloria Maschmeyer / Design Pics (tr) **49 Getty Images:** Ken Scicluna / AWL Images (cra) **55 Getty Images:** Sandro Botticelli / The Bridgeman Art Library (bl); French School / The Bridgeman Art Library (cr) **57 Getty Images:** Muhammad Fala'ah / Stringer / Getty Images News (tr) **59 Corbis:** Michael S. Yamashita (tr) **61 Dreamstime.com:** Juergen Schonnope (bl) **Getty Images:** Danita Delmont (tr) **65 Corbis:** Alinari Archives (br); Heritage Images (bl) **66**

Getty Images: Fabrice Coffrini / AFP (tr) **67 Dreamstime.com:** Newlight (cra); Paul Prescott (cla) **68 Corbis:** Hulton-Deutsch Collection (tl) **69 Corbis:** Wally McNamee (bl) **Wikimedia Commons:** Wilfried Huss / http://en.wikipedia.org/wiki/File:Flag_of_the_United_Nations.svg (tr) **70 Corbis:** Stefano Bianchetti (cr) **78 Corbis:** (tl) **80 Corbis:** Bettmann (tl) **81 Corbis:** Bettmann (tr) **Getty Images:** James L. Stanfield / National Geographic (bl) **87 Corbis:** Bettmann (bl); Ken Welsh / Design Pics (tr) **89 Getty Images:** French School / The Bridgeman Art Library (br) **91 Alamy Images:** Prisma Archivo (tr) **Getty Images:** Juergen Richter / LOOK (cla) **93 Corbis:** Bettmann (cla) **Wikimedia Commons:** Jean-Jacques Boissard / <http://en.wikipedia.org/wiki/File:JohannesAlthusius.png> (bl) **95 Corbis:** The Gallery Collection (bl) **Dreamstime.com:** Georgios Kollidas (tr) **98 Dreamstime.com:** Georgios Kollidas (bl) **99 Library Of Congress, Washington, D.C.:** <http://www.loc.gov/exhibits/world/images/s37.jpg> (cla) **100 Corbis:** The Print Collector (bl) **102 Corbis:** Bettmann (tl) **Fotolia:** Andreja Donko (br); Vladimir Melnikov (cb) **103 Corbis:** Alfredo Dagli Orti / The Art Archive (bl) **106 Getty Images:** Hulton Archive (bl) **107 Corbis:** The Print Collector (br) **108 Getty Images:** Hulton Archive / Stringer / Hulton Royals Collection (bl) **109 Corbis:** The Gallery Collection (br) **111 Corbis:** (bl); Rick Maiman / Sygma (cr) **113 Corbis:** Doug Wilson (clb) **Dreamstime.com:** Georgios Kollidas (tr) **121 Corbis:** Alinari Archives (br) **124 Getty Images:** Time & Life Pictures (bl) **SuperStock:** Peter Willi (tl) **125 Corbis:** Stefano Bianchetti (tl) **127 Getty Images:** The Bridgeman Art Library (br) **129 Corbis:** Michael Nicholson (bl) **Getty Images:** Mario Tama / Getty Images News (cr) **131**

Getty Images: James Gillray / The Bridgeman Art Library (cra) **133 Corbis:** Hulton-Deutsch Collection (tr) **Getty Images:** Imagno / Hulton Archive (tl) **137 The Bridgeman Art Library:** Fitzwilliam Museum, University of Cambridge, UK (br) **138 Corbis:** Owen Franken (tl) **139 Corbis:** Bettmann (bl) **Getty Images:** Universal Images Group (tr) **141 Getty Images:** Hulton Archive (tr) **143 Corbis:** Bettmann (bl); Lebrecht Music & Arts (cr) **148 Corbis:** Andrew Holbrooke (bl) **Getty Images:** Mansell / Contributor / Time & Life Pictures (tr) **149 Getty Images:** Apic / Contributor / Hulton Archive (tr); Peter Macdiarmid / Contributor / Hulton Archive (bl) **151 Corbis:** Bettmann (br) **153 Corbis:** (bl); Martin Van Lokven / Foto Natura / Minden Pictures (tr) **155 Getty Images:** Fine Art Photographic / Hulton Archive (cb); John Keenan / The Bridgeman Art Library (tr) **157 Getty Images:** Universal Images Group (tr) **158 Alamy Images:** The Art Gallery Collection (bl) **159 Getty Images:** Samuel N. Fox / Archive Photos (cra) **160 Getty Images:** Hulton Archive / Hulton Royals Collection (cra) **163 Corbis:** Sergio Alvarez / Demotix (cb); Christie's Images (tr) **164 Getty Images:** SuperStock (cb) **171 Corbis:** Bettmann (bl, tr) **173 Corbis:** Bettmann (bl); Alfredo Dagli Orti / The Art Archive (tr) **177 Corbis:** Nazima Kowall (tr) **179 Corbis:** Bodo Marks (bl) **180 Corbis:** Jeremy Horner (clb) **181 Corbis:** Bettmann (tr) **185 Corbis:** Hulton-Deutsch Collection (tr) **Dreamstime.com:** Regina Pryanichnikova (cb) **187 Corbis:** aloc-photos (tr); Bettmann (bl) **192 Corbis:** Swim Ink 2, LLC (tr) **193 Corbis:** Bettmann (tr) **Getty Images:** Time & Life Pictures (clb) **194 Corbis:** Philippe Giraud / Goodlook (cr) **197 Wikimedia Commons:** F. Hartmann / <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Nietzsche187a.jpg> (tr) **198 Corbis:**

Heidi & Hans-Juergen Koch / Minden Pictures (bl). **201 Getty Images:** Steve Eason / Stringer / Hulton Archive (cr); Roger Viollet (bl). **203 Getty Images:** CHRISTOF STACHE / AFP (clb); UniversallImagesGroup / Universal Images Group (tr). **205 Corbis:** Bettmann (cr, bl). **207 Corbis:** Hulton-Deutsch Collection (cb). **209 Corbis:** Bettmann (tr). **Getty Images:** Paul Chesley / Stone (clb). **211 Getty Images:** Fotosearch / Archive Photos (cr). **213 Corbis:** Adam Woolfitt (cla). **Library Of Congress, Washington, D.C.:** LC-USZ62-5972 (tr). **215 Corbis:** Mark Moffett / Minden Pictures (cla). **Getty Images:** German / The Bridgeman Art Library (tr). **223 Corbis:** Hulton-Deutsch Collection (bl); Frederic Soltan / Sygma (cr). **224 Getty Images:** Hulton Archive / Stringer / Archive Photos (clb). **225 Corbis:** David Osuna / Demotix (br). **229 Corbis:** Bettmann (tr). **230 Corbis:** (bl). **231 Corbis:** Hulton-Deutsch Collection (tr). **232 Corbis:** Bettmann (bl). **233 Corbis:** Bettmann (tl). **235 Alamy Images:** The Art Archive (bl). **Corbis:** Bettmann (cla). **237 Corbis:** Bettmann (cla). **Library Of Congress, Washington, D.C.:** LC-USW33-019093-C (bl). **238 Alamy Images:** tci / MARKA (cb). **241 Corbis:** Bettmann (bl). **Getty Images:** Buyenlarge / Archive Photos (ca). **243 Getty Images:** Keystone-France / Gamma-Keystone (br). **244 Corbis:**

Hulton-Deutsch Collection (tl). **245 Corbis:** Underwood & Underwood (bl). **Wikimedia Commons:** The Russian Bolshevik Revolution (free pdf from Archive.org/http://en.wikipedia.org/wiki/File:Lev_Trotsky.jpg (tr). **246 Corbis:** (cra). **249 Corbis:** Bettmann (bl); Tolga Bozoglu / epa (cl). **251 Corbis:** Bettmann (tr). **Getty Images:** Alinari Archives / Alinari (cb). **257 Getty Images:** (br). **258 Corbis:** Bettmann (cb). **263 Getty Images:** Imagno / Hulton Archive (cra). **264 Getty Images:** Hulton Archive / Archive Photos (tr). **265 Corbis:** Roman Soumar (tr). **Getty Images:** Keystone-France / Gamma-Keystone (bl). **274 Corbis:** Martin Jones; Ecoscene (bl). **275 Corbis:** Wally McNamee (tl). **Getty Images:** Apic / Hulton Archive (bl). **277 Corbis:** (bl). **279 Corbis:** Michel Setboun (cra). **281 Corbis:** Atlantide Phototravel (tr); Oscar White (bl). **282 Corbis:** Bettmann (bc). **283 Getty Images:** Apic / Hulton Archive (tr). **286 Corbis:** Hulton-Deutsch Collection (bl). **287 Corbis:** Blue Lantern Studio (br). **288 Corbis:** Gianni Giansanti / Sygma (tl). **291 Getty Images:** ERLAND AAS / AFP (tr). **292 Corbis:** Stapleton Collection (tl). **295 Corbis:** Hulton-Deutsch Collection (clb); Stephane Ruet / Sygma (tr). **296 Corbis:** Bettmann (cr). **302 Dreamstime.com:** Marcio Silva (bl). **303 Getty Images:** AFP / Stringer / AFP (tr); Frederic REGLAIN / Gamma-Rapho (bl). **305 Corbis:** Raymond

Darolle / Europress / Sygma (cra). **306 Getty Images:** Topical Press Agency / Hulton Archive (tr). **307 Getty Images:** AFP (bl); Leemage / Universal Images Group (tr). **309 Corbis:** (cra). **Library Of Congress, Washington, D.C.:** LC-USZ62-115058 (bl). **311 Corbis:** Bettmann (tr); Wolfgang Flamisch (cb). **313 Corbis:** epa (cla). **Getty Images:** Joseph Scherschel / Time & Life Pictures (tr). **315 Corbis:** Christopher Felver (bl). **Getty Images:** Bloomberg (cra). **319 Wikimedia Commons:** US Army/http://en.wikipedia.org/wiki/File:101st_Airborne_at_Little_Rock_Central_High.jpg (br). **320 Corbis:** Bettmann (tr). **321 Corbis:** Flip Schulke (bl). **Library Of Congress, Washington, D.C.:** LC-USZ62-126559 (tr). **322 Corbis:** Bettmann (cb). **325 Corbis:** Najlah Feanny / CORBIS SABA (tr). **Getty Images:** AFP (clb). **327 Corbis:** Pascal Deloche / Godong (cb). **Getty Images:** Martha Holmes / TIME & LIFE Images (tr). **328 Corbis:** Bettmann (cra)

Tüm diğer görseller © Dorling Kindersley

Daha fazla bilgi için:
www.dkimages.co.uk

**MÜLKİYETE
BAĞLI HAKLAR
EN TEHLİKELİ
OLANLARDIR**

**PERESTROYKA
SOSYALİZM VE
DEMOKRASİYİ BİR
ARAYA GETİRİR**

**TOPLUMSAL
KURUMLARIN İLK
ERDEMİ ADALETTİR**

**SAVAŞ
HARAŞÇILIKTIR**

**ÖNEMLİ OLAN
TEK ŞEY
MİTTİR**

**ULUSUMUZ İÇİN
MERKEZİ BİR EKS
ARAMALIYIZ**

**BEN DEME,
BİZ DE**

**EN SAYGIN
KADINLAR
EN ÇOK
EZİLENLERDİR**

**FAŞİST DEVLET
ANLAYIŞI HERKE
KAPSAR**

Adil olmayan bir yöneticiyi görevden almak doğru mudur? Demokrasi gerçekten en iyi yönetim şekli midir? Savaş meşru kılınabilir mi? Tarih boyunca insanoglu en iyi yönetim şeklini bulmaya yönelik bu ve bunun gibi pek çok önemli soru sormuş; büyük düşünürler de dünyayı algılamamıza ve şekillendirmemize yardımcı olan çok çeşitli yanıtlar vermişlerdir.

Yahn bir dille yazılan *Siyaset Kitabı*, terminolojiyi sadeleştiren kısa ve özlü açıklamalara, karmaşık teorileri basitçe açıklayan aşamalı diyagramlara ve siyaset hakkındaki fikirlerimizi eğlenceli bir şekilde ele alan esprili illüstrasyonlara sahiptir.

İster konunun yabancı, ister hevesli bir öğrenci, ister iddiali bir uzman olun; bu kitaptan çok faydalanacaksınız.

**YASALAR
GEREKTİRMEDİKSE
HİÇBİR ÖZGÜR İNSAN
HAPSEDİLMEMEYECİTİR**

**MEMLEKETLE İLGİLİ PLANLAR
YALNIZCA BİLGELERLE
PAYLAŞILMALIDIR**

**HİÇ KİMSE, BİR
DİĞERİNİN RIZASI
OLMADAN ONU
YÖNETECEK KADAR
İYİ DEĞİLDİR**

**ÖZGÜRLÜK KENDİ
ÜZERİMİZDE SAHİP
OLDUĞUMUZ GÜÇTÜR**

www.dk.com

ALFA

Ticaretane Sokak, No: 53
Cağaloğlu 34110 Fatih / İstanbul
Tel: 0212 513 34 20 (pbx)
Faks: 0212 519 33 00
www.alfakitap.com info@alfakitap.com